

GÖRSEL SANATLAR

ÖĞRETMENLER İÇİN KILAVUZ

YAZARLAR

Abdullah AYAYDIN

Filiz KARA BİLGİN

İlhami DİKSOY

Melek GÖKAY

Seçil KARTOPU

Levent MERCİN

Pınar TOKTAŞ

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

..... 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 6813
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 1054

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir, Kitabın metin, soru ve şekilleri
kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Doç. Dr. Levent MERCİN
Prof. Dr. Melek GÖKAY

Dil Uzmanı

Serdar ARHAN

Görsel Tasarım Uzmanı

Doç. Dr. Levent MERCİN

Kitap Kapağı Tasarımı

Burcu Başyigit AY

ISBN 978-975-11-4783-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı
ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün .....
gün ve ..... sayılı yazısı ile birinci defa ..... adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletiminindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkı sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusum, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsan da Huda,
Etmesin tek vatanından beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım:
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

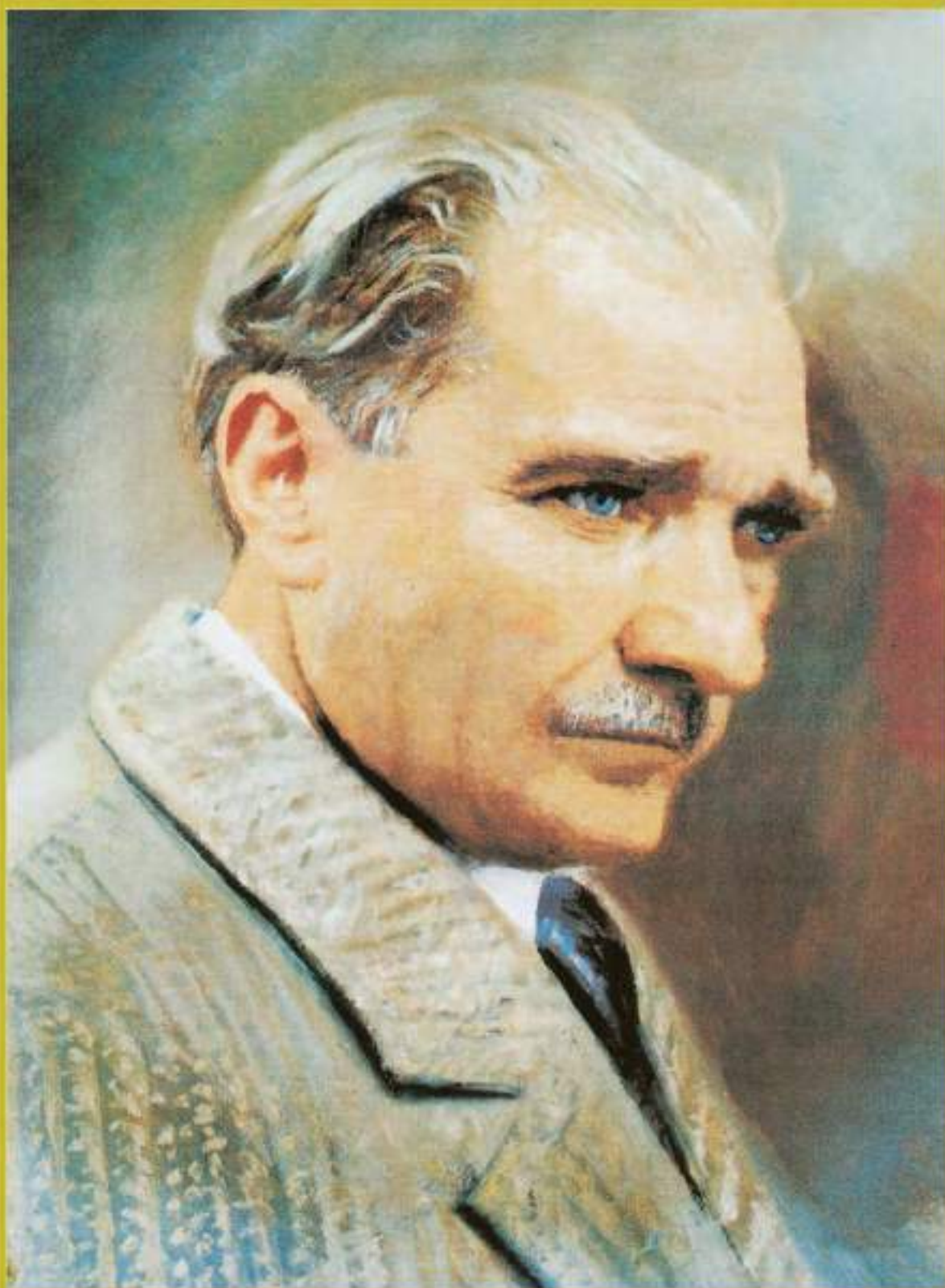
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ÖNSÖZ

Görsel sanatlar (1-8. Sınıflar) öğretmenleri için hazırlanan bu öğretim materyalinde, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. Maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitimin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınmıştır. Ayrıca "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" Bakanlar Kurulu'nun 2015/8213 sayılı Kararı'yla 19 Kasım 2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren; sözkonusu Yönetmelik gereğince hazırlanan "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ ve eki Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi" 2/1/2016 tarihli ve 29581 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmelikler de dikkate alınmıştır.

Bu kitap, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1-8) öğrenme alanları gözönüne alınarak hazırlanmıştır. Buna bağlı olarak programın kazanımlarında doğrudan veya dolaylı olarak Türk Millî Eğitim Sistemi'nin temel hedefleri arasında yer alan öğrencilerin sağlıklı ve mutlu bir şekilde hayata hazırlanmaları ile iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmayı hedefleyen değerler eğitimi göre de düzenlenmiştir.

Kitabın içeriğinde, görsel sanatlar alanının hem iki hem de üç boyutluluğuna, buna ilişkin teorik bilgileri içermesine, yaşamın içinde yer almasına ve okul ortamında uygulanabilir olmasına dikkat edilmiştir. Buna bağlı olarak, öğrencinin sanat eserini eleştirel bir gözle incelemesi, alanda yaratıcı ve üretken bireyler olabilmesi, sanatın doğasını ve değerini bilmesi, alanla ilgili bilgi ve tecrübe edinebilmesi hedeflenmiştir.

Bu amaçlara uygun olarak Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'ndaki üç öğrenme alanındaki alanlarla ilgili teorik bilgileri içeren bu kitap, uygulama örnekleri ile de desteklenmiştir. Öğretmenlere yönelik hazırlanan bu örnekler, esnek bir yapıda olup, istenildiği zaman, durum ve şartlara göre zenginleştirilebileceği gibi, kazanımlara uygun olarak farklı konular ele alınarak da uygulanabilir. Ayrıca örneklerde yer alan konu, görsel ve teknik sınırlaması yoktur. Öğretmen dersi işlerken bulunduğu okulun imkânlarına, öğrenci sayılarına, öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerine bağlı olarak farklı konu, araç-gereç, teknik ve yöntem seçebilir.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	
SANAT ELEMENLARI VE TASARIM İLKELERİ	13
Sanat Elemanları	17
Tasarım İlkeleri	35
Kaynakça	51
BÖLÜM 2	
GÖRSEL SANAT ALANI İLE İLGİLİ MESLEKLER	57
Görsel Sanat Alanı İle İlgili Meslekler	59
GÖRSEL İLETİŞİM VE BİÇİMLENDİRME	93
Sanatın Türleri	93
Bıçımlendirme Teknikleri	144
Kaynakça	176
BÖLÜM 3	
GÖRSEL KÜLTÜR	191
Görsel İletişim	191
Görsel Okuma Becerisi	201
Görsel Okuryazarlık	207
Kaynakça	210
BÖLÜM 4	
SANAT ELEŞTİRİSİ VE ESTETİK	217
Sanat Eleştirmeninin Özellikleri	218
Eleştiri Türleri	222
Eğitsel Eleştiri Yöntemi	224
Örnek Eğitsel Sanat Eleştirisi Soruları	225
Estetik	226
Sanat Kuramları	231
Kaynakça	235
BÖLÜM 5	
SANAT TARİHİ	239
Sanat Tarihi Eğitiminin Önemi	240
Sanat Tarihi Öğretimi ile Uygulama Alanı Örnekleri	243
Kaynakça	248
BÖLÜM 6	
KÜLTÜREL MİRAS	251
Müze Kavramı ve Müze Eğitimi	253
Sanat Tarihi Araştırması ve Yöntemleri	253
Sanatın Sınıflandırılması	255
Müze Kavramı	256
Müze	257
Müzelerin Görevi Nedir?	259
Toplama	260
Belgeleme	261
Koruma	261
Sergileme	263
Eğitim	267
İletişim	269
Müze Türleri	269
Koleksiyonlarına Göre Müzeler	269
Bağlı Oldukları Kurumlara Göre Müzeler	279

Hizmet Alanlarına Göre Müzeler	282
Hizmet Ettikleri Topluma Yönelik Müzeler	285
Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlarına Göre Müzeler	288
İşlevlerine Göre Farklı Müzeler	291
Müze Eğitimi	293
Müze Eğitimi Nedir?	293
Müze Eğitimi Nasıl ve Nerede Gerçekleşir?	293
Müze Öncesi Müze Eğitimi	293
Kurumlarla İşbirliği	296
Müze Rehberi	297
Sanatçılarla İşbirliği	299
Müze Eğitim Paketi	299
Ödünç Verme	299
Gezici Müze ve Sergiler	300
Süreli Yayınlar	300
Müzede Müze Eğitimi	302
Müze İçerisinde Eğitim	303
Müzede Müze Eğitimi Uygulamaları	
Müzede Teknolojinin Kullanımı	304
Zenginleştirilmiş Gerçeklik (Augmented Reality)	304
Televizyon	305
Film Şeridi Projektörü	306
Medya Merkezi	306
Video	307
İnteraktif Görsel Sunum	307
Bilgi Grafikleri	307
CD (Kompakt Diskler)	309
Bilgisayar ve İnternet	310
Kütüphane	312
Bıçimlendirme Çalışmaları	312
Seminer	315
Tartışma	315
Eser/Ürün Eleştirisi	316
Dokunma Uygulaması	318
Drama	319
Yorumlayıcı Tiyatro	320
Kurslar	321
Rehberli Tur	322
Sergiler	323
Yazılı Materyaller	326
Öğretim ya da Çalışma Yaprağı (Work-sheet)	326
Sanat Yazısı Yazma	327
Bulmaca	328
Etiket	328
Katalog	329
Broşür	329
Bilgi Aktarımlı Kartlar	329
Eğitsel Oyunlar	329
Sanat Söyleşileri	333
Müzede Konaklama (Yatılı)	333
Düşünme ve Anlama Etkinlikleri	333
Müze Ziyareti Sonrası Müze Eğitimi	336
Bir Eserin Çizimi	337
Görsel Tamamlama Testi	338
Söz Dağarcığı Bilgi Testi	338
Bu Nedir Testi	338
Hikaye Oluşturma	339

Sanal Müze Etkinlikleri	339
Kaynakça	342
BÖLÜM 7	
SERGİLEME	355
1. Zaman Odaklı Sergiler	357
2. Mekân Odaklı Sergiler	358
3. Sosyal Odaklı Sergiler	360
4. Eserin Amacına Göre Sergiler	361
5. Sanatçı Odaklı Sergiler	363
6. Tasarım Odaklı Sergiler	364
7. Koleksiyoner Odaklı Sergiler	367
Kaynakça	371
BÖLÜM 8	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 1	373
Uygulama Örneği 1.1	374
Uygulama Örneği 1.2	379
Uygulama Örneği 1.3	386
BÖLÜM 9	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 2	407
Uygulama Örneği 2.1	408
Uygulama Örneği 2.2	417
Uygulama Örneği 2.3	431
Uygulama Örneği 2.4	439
Uygulama Örneği 2.5	451
BÖLÜM 10	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 3	465
Uygulama Örneği 3.1	466
Uygulama Örneği 3.2	473
Uygulama Örneği 3.3	477
Uygulama Örneği 3.4	482
BÖLÜM 11	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 4	491
Uygulama Örneği 4.1	492
Uygulama Örneği 4.2	498
Uygulama Örneği 4.3	504
Uygulama Örneği 4.4	509
BÖLÜM 12	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 5	519
Uygulama Örneği 5.1	520
Uygulama Örneği 5.2	531
Uygulama Örneği 5.3	540
Uygulama Örneği 5.4	546
Uygulama Örneği 5.5	551
BÖLÜM 13	
UYGULAMA ÖRNEKLERİ 6	557
Uygulama Örneği 6.1	558
Uygulama Örneği 6.2	561
Uygulama Örneği 6.3	564
Uygulama Örneği 6.4	567
SÖZLÜK	572

SANAT ELEMANLARI VE TASARIM İLKELERİ

Dr. Pınar TOKTAŞ

SANAT ELEMANLARI VE TASARIM İLKELERİ

İnsanoğlu yaşamı boyunca ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli yolları denemiş, bunları gerçekleştirirken de estetik güzelliği ve zevkleri ön planda tutmuştur. Bu da beraberinde sanatı ortaya çıkarmıştır. Sanat insanın kendini ifade etme yollarından birisidir. Bireyin iç dünyasını yansıtabildiği, kendisini ifade edebildiği ve kendisini yansıtabildiği en önemli alanlardan birini teşkil etmektedir.

Sanat insan yaşantısının betimlenmesini, anlatılmasını ve kalıcılığını sağlamıştır. İnsanlar her zaman bir şeyleri anlamaya ihtiyaç duymuşlar, bu yolla ruh ile bedeni, zekâyla duyguyu, zamanla mekânı ve yaşantılardaki olayları birbiriyle ilişkilendirmişlerdir (Özsoy, 2003).

Birey öncelikle kendini ifade etmek, düşüncelerini somut bir şekilde ortaya koymak amacıyla sanatsal bir ürün ortaya koyar. Bu süreç içerisinde belirli estetik kuralları ve sanat elemanlarını dikkate alır. Sanat uygulamalarıyla zenginleşerek, daha etkin, yaratıcı, kendini ifade edebilen ve kendini bulan bir yapıya dönüşür.

Sanat eğitimi alan birey, bakmayı değil görmeyi, duymayı değil de dinlemeyi öğrenerek hareketlerinde daha bilinçli davranır. Çevresini daha iyi gözlemlemeyi, objeler arasındaki farklılıkları ayırt ederek o objeler için daha önceden belirlenmiş kendisine sunulan anlamları değiştirmeyi, onlara yeniden biçim vermeyi ve farklı amaçlarda kullanmayı öğrenir. Kendini özgürce ifade edebilen, yaratıcı, estetik beğeni kazanmış, düşünen, sorgulayan, eleştiren, çevresinde olup bitenlere duyarlı, milli ve manevi değerlere sahip bireyler olmalarına katkı sağlar.

Görsel sanatlar eğitiminde öğrencilerin sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanarak oluşturacağı çalışmalar aracılığıyla yaratıcılıklarını geliştirmeleri, teknolojik gelişmeleri de dikkate alarak yeni formlar oluşturmaları, disiplinler arası ilişkilendirmeler yapmaları amaçlanmaktadır. Öğrencilerin problemlere çok yönlü bakmaları, yeniliklere açık olmaları hedeflenmekte, sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanarak estetik ürünler ortaya koymaları, bu yolla görsel ifade gücünü geliştirmeleri beklenmektedir.

Mittler (1994) sanatın kendi dilini kullandığını, bu dil içerisinde ise kelimelerin görsel elemanlara ve ilkelere eşdeğer olduğunu belirtirken, ilkelerin; elemanların yerleştirilmelerinde bir rehber görevi üstlendiğini ifade etmiştir.

Sanat alanlarında temel terminolojinin, teknik, malzeme ve yöntemlerin kullanım becerisinin kazandırılması, farklı sanat disiplinlerinden gelen eserlerin temel çözümlemelerinin yapılabilmesi ve öğrencilerin kendi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerinin farkına varmasında sanat eleman ve ilkelerinin önemli yeri bulunmaktadır (Aypek Arslan, 2012).

Görsel Sanatlar dersi içerisinde sanat elemanları ve tasarım ilkelerine ilişkin uygulamalar öğrencilere bir hazırlık niteliğindedir. İki ve üç boyutlu yapılan bu uygulamalar aracılığıyla öğrencilere sanatın elemanları ve tasarım ilkeleri kavratılarak, kazandıkları bilgi ve beceri birikimini çalışmalarına aktarabilmeleri amaçlanır. Öğrenciler yaratıcılıklarını kullanarak maddeye biçim verme, yeni form oluşturma, farklı araç ve gereç kullanma, ilişkilendirmeler yapma, rengi kullanma, boşluk-doluluk, ritim, denge, ışık-gölge, hareket, açık-koyu, birlik gibi unsurları çalışmalarına aktarabilme becerisini kazanır. Kendinde var olan yetiyi keşfederek kendine özgü ifade biçimini geliştirir. Bu doğrultuda öğrencilerin hayata çok yönlü bakmaları, yeniliklere açık olmaları hedeflenir.

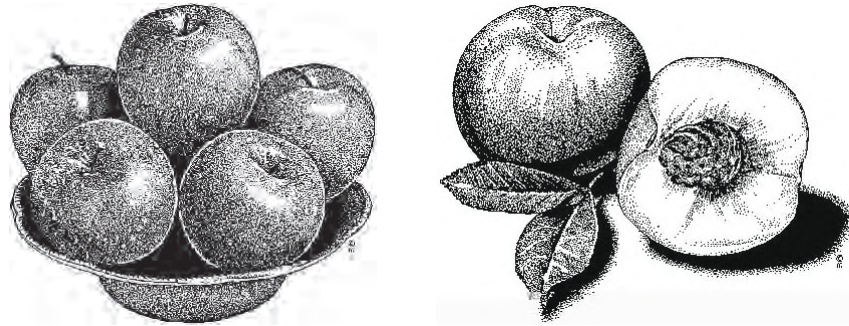
Görsel Sanatlar dersinde salt uygulamalar yaptırmak yerine, yapılacak uygulamada hangi sanat eleman ve tasarım ilkesinin kullanılabileceğine ilişkin teorik bilgiyi de öğrenmeleri hedeflenir.

Nokta

Nokta, gözün algılayabileceği en küçük görsel birimdir. Tek başına yönü ve boyutları olmayan nokta, ancak bir araya gelerek bir etki oluşturur. Tasarımın en küçük yapıtaşıdır ve her şey bir nokta ile başlar. Noktaların bir araya gelerek sıralanmasıyla çizgi oluşur. Serbest uygulanmış noktalar bir grup veya bir yayılma içerisinde bulunduğunda yüzey üzerinde bir gerilim ve görsel enerji değişikliği yaratır (Gürer, 1990). Buna bağlı olarak, noktaların sıklığı ve seyrekliği, yönleri, biçimsel karakterleri hareket, derinlik, ışık-gölge algıları oluşturur, yüzey üzerinde biçimsel ifadeler ve anlamlı mesajlara dönüşür (Deliduman ve İstifoğlu, 2006).

Sanat elemanları ve tasarım ilkelerine ilişkin uygulamalarda nokta sık aralıktaki kullanıldığında koyu, seyrek olarak kullanıldığında açık değer elde edilir (Görsel 1). Bu uygulamalarla yüzey üzerinde iki boyutlu ve üç boyutlu düzenlemeler yapılır. Farklı boyutlarla ve aralıklarla düzenlenmiş noktalar ile oluşturulan kompozisyonlar doku etkisi oluşturabilir (Görsel 2). Uygulanış biçimiyle insan duyları üzerinde hareket, derinlik, boyut, canlılık etkisi uyandırır. Noktaların belirli aralıklarla kullanılmasıyla yüzey etkisi oluşturulabilir. Öğretmenler Temel Sanat Eğitimi/ Temel Tasarım dersine ilişkin karakalemle nokta çalışmalarını içeren uygulamalar yaptırmak yerine, öğrenci çalışmalarında farklı malzeme ve teknikleri de kullanarak nokta uygulamaları yaptırabilirler.

Nokta çalışmasıyla ilgili uygulama yapılacağı zaman öğrencilerin sınıf seviyesine ve kas gelişimine dikkat edilmeli, araç-gereç buna göre seçilmelidir. Örneğin, küçük yaş gruplarında kalın fırçalar, tahta kalemleri ile uygulama yapılması daha uygundur.

Görsel 1: Öğrenci çalışması

Görsel 2: Doğa olayları ile oluşan nokta etkisi

Nokta, sanat/tasarım çalışmasında doğrudan görsel anlatım aracı olarak kullanılabilir. Noktaların arka arkaya gelerek oluşturduğu çizginin son bulmasıyla iki boyutlu biçim oluşur. Nokta çalışmalarına sanat akımlarından Puantilizm (Noktacılık) örnek olarak gösterebilir.

Görsel 3: Georges Seurat, A Sunday Afternoon on The Island Of La Grande Jatte

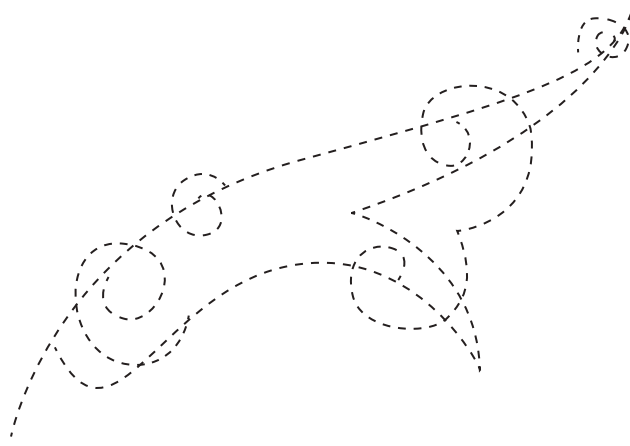

Görsel 4: Henri Edmond Cross, Portrait Of Madame Cross

Görsel 5: Noktanın direk görsel anlatım aracı olarak kullanıldığı bir çalışma, Wassily Kandinsky

Görsel 6: Türk süsleme motiflerinden rûmi motifinin kanaviçesi

SANAT ELEMENLARI

Çizgi

Çizgi, noktaların aynı ya da farklı yönlerde, arka arkaya sıralanmasından oluşur. İki nokta arasındaki iz ya da belirleyici hat olarak ifade edilebilir. Gerçek hat ve kaligrafi, gerekse resim ve çizim sanatlarında çizgi; görülen nesnenin, düşüncedeki imgenin, sanatçının duygusal ve yorumsal tepkisiyle bütünleşerek yüzey üzerinde bıraktığı izdir (Kalyoncu, 2000). Bu yönüyle görsel anlatımın en temel aracıdır.

Görsel 7: Çizgi

Sanat elemanı olarak çizgi, tek başına yüzey ve hacim etkisi olmayan, bulunduğu yere göre ince, uzun ve belli yolları izleyen görsel değerlerdir (Say

ve Balcı, 2002). Ayrıca, çizgiler kullanım biçimlerine göre çeşitlilik gösterir: Konumlarına göre yatay, dikey veya diyagonal; biçimlerine göre düz, eğri, kırık; şiddetlerine göre kalın, ince; tonlarına göre açık, koyu; etkisine göre aktif, dinamik, pasif, statik, etken, edilgen; yoğunluğuna göre sık, seyrek, yalın, girift vb. (Klee, 1986). Geleneksel kitap sanatlarından tezhip ve minyatür çalışmalarında fırça ile yapılan taramalarda, farklı değerlerdeki çizgiler bütünlüğe bağlı olarak tek tek değil, yüzey niteliği taşıyıcı ve ton değerleri oluşturur.

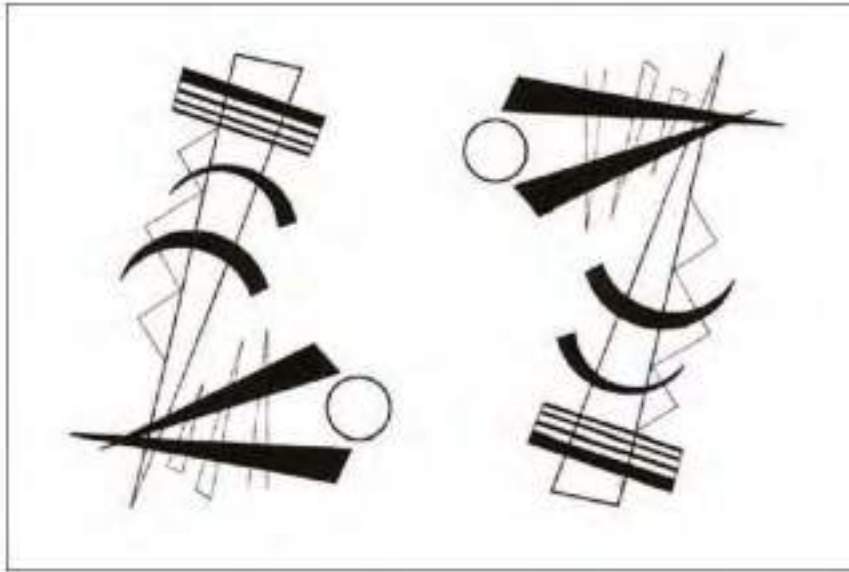
Görsel 8: Öğrenci çalışması

Öğrenciler farklı özelliklerdeki araç-gereçlerle açık-koyu değerlerde yüzey düzenlemeleri yapar. Çizgi uygulama şekliyle kalınlaşıp incelenerek, sıklaşıp seyrek biçimde düzenlenerek ritim etkisi uyandırır. Koyu ve kalın çizgiler daha çarpıcı bir izlenim verirken, yatay çizgiler sükûnet, zikzak çizgiler ise hareket ve heyecan duygusu verir.

Farklı kalınlıklarda, farklı yönlerde, çeşitli çizgi tipleri kullanarak (düz, kırık, eğri vb.) çizgilerin aralıklarını sıklaştırıp azaltarak eser üzerinde hacim ve derinlik etkisi oluşturulabilir. Çizgi ile yapılan düzenlemelerle neşe, hüzn, yorgunluk, kuvvet, kesinlik, enerji, canlılık, asabiyet vb. psikolojik etkiler sağlanabilir (Alpaslan, 2003).

Görse1 9-10: Çizgi ile siyah-beyaz ve renkli kompozisyonlar

Görse1 11: Vasily Kandinsky,

Görse1 12: Lichtenstein, Solar Eclipses

Renk

Renk, ışığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak gözümüzde bıraktığı etkidir. Renk konusu işlenirken öncelikle ana renkler tanıtılarak, bunlardan elde edilecek ara renkler, kontrast (zıt) renkler, rengin açık-koyu değerleri, sıcak ve soğuk renkler ve 6'lı ya da 12'li renk skalası gibi benzer uygulamalara yer verilmelidir.

Görsel 13: Ana renkler

Görsel 14: Ara renkler

Renkler ana ve ara renkler olmak üzere iki grupta incelenecek olursa ana renkler; hiçbir rengin karışımıyla elde edilmemiş doğada var olan sarı, kırmızı ve mavidir. Ara renkler ise üç ana rengin karışımıyla elde edilen turuncu, yeşil ve mordur. Renk çemberinde sarı ve moru dik olarak kestiğimizde çemberin sağ tarafı sıcak renkleri (sarı, turuncu ve kırmızı), sol tarafı ise soğuk renkleri (yeşil, mavi ve mor) ifade etmektedir. Sıcak renkler mekân içerisindeki yerleşmelerine göre öne çıkma hissini verirken soğuk renkler de geri çekilir, daha uzaktaymış gibi algılanır (Gürer, 1990). Sıcak renklerin titreşimi ve etkisi, soğuk renklere oranla daha fazla olduğu için çok uzaktan algılanabilirler ve hareketlilik etkisi uyandırır. Buna karşın soğuk renklerin titreşimi daha zayıftır ve durgunluk etkisi yaratırlar.

Görsel 15: Renk çemberi

Renk çemberinde çapın iki ucundaki renkler kontrast renklerdir.

Kırmızı = Yeşil (Mavi+Sarı) Sarı = Mor (Kırmızı+Mavi) Mavi = Turuncu (Sarı+Kırmızı)

Görsel 16a: Kontrast Renkler

Renk kontrastları; açık-koyu kontrastı, sıcak-soğuk kontrastı, yalın renk kontrastı ve tamamlayıcı renk (complementary color) kontrastı olmak üzere 4 grupta değerlendirilir. Açık-koyu renk (ton) kontrastı aynı rengin farklı ışık değerleriyle bir arada kullanılmasından oluşur. Açık mavi ile koyu mavinin bir arada kullanılması gibi. Sıcak-soğuk renk kontrastı sıcak (sarı, kırmızı ve turuncu) ve soğuk renklerin (mavi, yeşil ve mor) aynı kompozisyon içerisinde bir arada kullanılmasıyla elde edilir. Böylelikle resimde denge sağlamak amaçlanır.

Yalın renk kontrastı renklerin bir başka renk ile karıştırılarak kompozisyon içerisinde uygulanmasıyla oluşur. Tamamlayıcı renk kontrastı, zıt renklerin ton değerleriyle aynı uyum derecesinde yan yana kullanılması ile elde edilir. Görsel 17'de yer alan "Madam Matisse'in Portresi" adlı eserde tamamlayıcı renkler bir arada kullanılarak renk kontrastları elde edilmiştir.

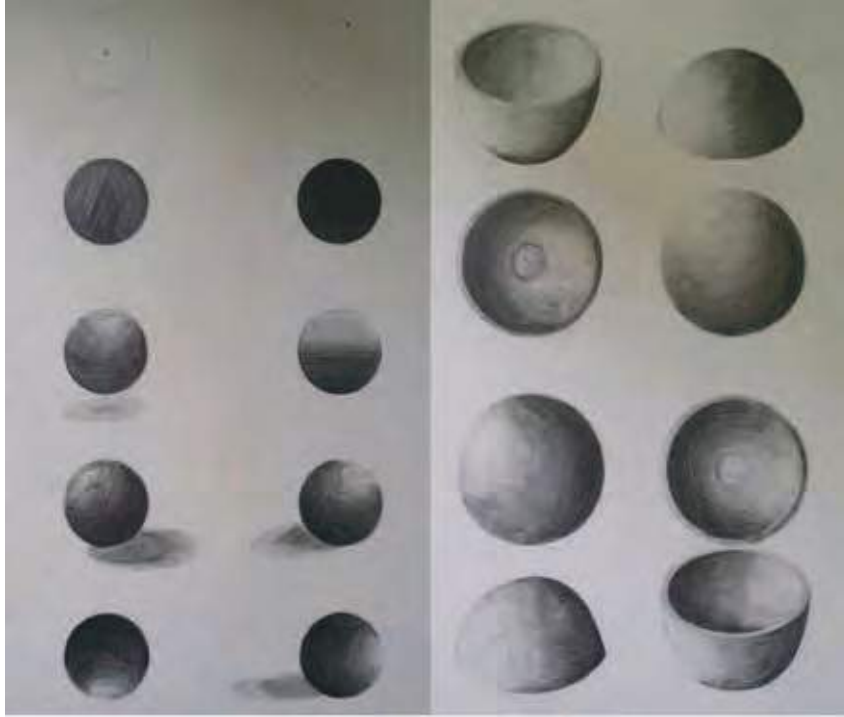

Görsel 16b. Renk kontrastı, Zim and Zou

Görsel 17: Henri Matisse, Madam Matisse'in Portresi,
Kopenhag Devlet Güzel Sanatlar Müzesi, Danimarka

Görme olayının temel fizik gerçekliği olan ışık ve nesnel dünyanın ışığa bağlı bir gerçekliği olan gölge, yaşantımızda üç boyutlu dünya algısının zaman ve mekân hakkındaki temel izlenimleridir (Seylan, 2005). Işık ve gölgeye bağlı olarak nesnenin konumu ve hareketi hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bu noktada ışığın geliş açısı önemlidir. Eğer ışık bir objenin biçimini gösteriyorsa gölgeler de onun hacmini tanımlar. Objenin kendi dışına düşen gölgeleri, o obje ile çevre arasındaki ilişkiyi açıklar. O objenin gelişmesi ve genişlemesi, ışık kaynağının pozisyonunu, doğasını, yoğunluğunu ve ışık ışınlarının objeye ne şekilde vurduğunu gösterir (Civardi, 2013).

Görsel 18: Yuvarlak bir cisme farklı açılardan gelen ışık ve oluşan gölgeler

Sanatçı eserinde vurgu yapmak istediği noktalarda ışığı bir ifade aracı olarak kullanır. Bununla beraber ışığın geliş açısına bağlı olarak oluşan gölgelerle de farklı etkiler oluşturabilir.

Görsel 19: Johannes Vermeer, İnci Küpeli Kız, 1665.

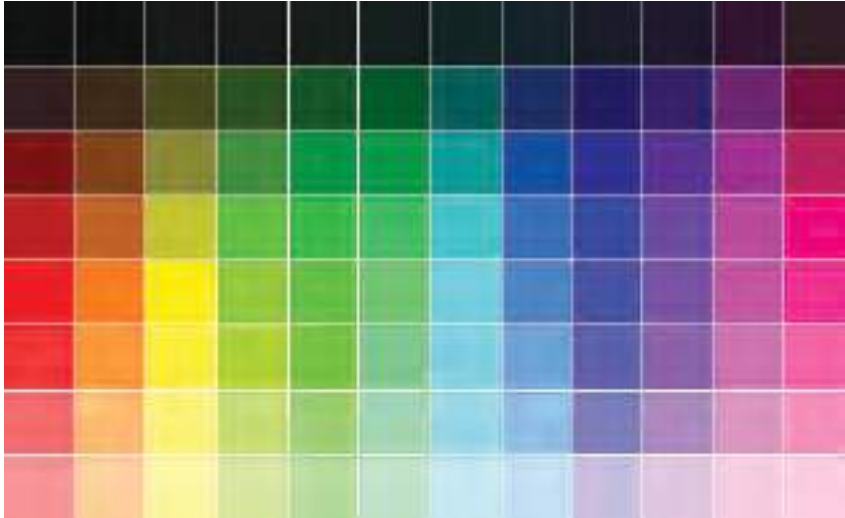

Görsel 20: Joseph Wright of Derby, Hava Pompasıyla Deney, National Gallery, Londra, İngiltere

Renkte nüans, ana renklerin birbiriyle ilişkisinde ortaya çıkan değer iken ton, herhangi bir rengin nötr renkler olarak adlandırılan siyah-beyaz ile karışımından oluşan valör değeridir.

Görsel 21: Ton çubuğu

Görsel 22: Valör

Kroma (chroma), bir rengin matlık, parlaklık şiddetini belirtir. Valör (değer), bir rengin şiddeti, derecelendirme ve gölgelendirme anlamında kullanılan rengin üç temel özelliğinden birisidir.

Armoni; resimde renkler arasındaki uyum olarak ifade edilebilir. Resim üzerinde renklerin kendi renginin tonları ya da çeşitli renkler ile uyum içinde kullanımıyla oluşturulur. Doğada renk armonilerini görmek mümkündür. Gün batımında gökyüzü ve yeryüzünün turuncu ya da kırmızı renklerle kaplı olması gibi.

Görsel 23: Martin Johnson Heade, Günbatımı, Washington DC; Ulusal Sanat Galerisi, ABD

Görsel 24: Doğada renk armonisi, Akşehir Kent Ormanı

Görsel 25: Winslow Homer, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

Görsel 26: Renklerin birbiri ile ilişkisi ile ortaya çıkan farklı etkiler, Andy Warhol

Renk, tasarımlarda bütünlük etkisinin sağlanmasında önemli kompozisyon öğelerinden birisidir. Sanatçı eserinde vurgulamak istediklerini seçtiği renk ve kullanım biçimi ile sağlayabilir. Bunun için kullanılan renkler arasında bütünlüğü sağlayan, diğer renklere oranla daha fazla yüzey kaplayan hâkim bir renk kullanabilir. Görsel 27'de görülen William Turner'ın "Denizde Kar Fırtınası" adlı eserinde fırtına ve tipi ile kabaran denizde buharlı bir geminin yol alması resmedilmiştir. Sanatçı eserinde havanın ve denizin durumunun ürkütücülüğünü seçtiği renklerle ve kullanım biçimi ile ifade etmeye çalışmıştır. Renkler ve çizgiler natüralist bir üslupla kullanılmamış, renk ince ve saydam biçimde verilmeye çalışılmıştır.

Görsel 27: William Turner, Denizde Kar Fırtınası, Tate Gallery, Londra, İngiltere

Renk ile form arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Bazı renkler bazı formlarla birleşince değerleri kuvvetlenir. Örneğin sarı renk üçgen form içinde, mavi renk dairesel form içinde daha güçlü etki yaratır (Say ve Balcı, 2002).

Renklerin insan psikolojisi üzerinde de çeşitli etkileri bulunmaktadır. Kırmızı gerginlik, aşk, harekete geçirme ve heyecan etkisi yaratır. Mavi denizin, gökyüzünün rengidir, sonsuzluk, özgürlük ve rahatlık hissi uyandırır. Sarı sıcak renkler içerisinde yer alır, ışığı, güneşi ifade eder, hastalığın sembolüdür. Yeşil doğanın rengidir, özellikle İslâm toplumlarında yoğun olarak kullanılmıştır. Yeşil yeniden doğuşu, huzuru, sükûneti ifade eder. Turuncu kırmızıya benzer özellikleri olmasına karşın onun kadar etkili değildir, canlılık, hareketlilik ve sıcaklığın sembolüdür. Soğuk renkler sınıfına giren mor hüznü, içine kapanıklığı ve karamsar duyguları ifade eder. Renk olarak kabul edilmese de siyah ve beyazın da insan üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Siyah yas, matem ve hüznü yansıtır, resmiyeti ve hâkimiyeti ifade eder. Beyaz ise saflığın, temizliğin rengidir. Renklerin anlamları kültürlere göre farklılık gösterir. Bu noktada, değerler eğitimi bağlamında, hoşgörü ve

saygı gibi değerler üzerinde durulur. Ayrıca buna ilişkin örnekler gösterilerek öğrencilerin bu konudaki duygu ve düşüncelerini açıklamaları sağlanır.

Görsel 28: Teymur Rzayev, akrilik boya ile yapılan bir çalışma.

Görsel 29: Doğan Arslan, Democracy. Afiş.

Biçim-Form

Form (en, boy, yükseklik), üç boyutlu bir nesnenin doğal yapısını ve varlığını tanımlarken (Ayaydın, 2011), biçim iki gruba ayrılır: Geometrik ve organik biçimler.

Biçim sadece iki boyutlu olarak değerlendirilir ve çizgisel olarak ifade edilir. Bir başka ifadeyle biçim, çizgi ile sınırlandırılmış veya renk, ton gibi farklı değerlerle belirlenmiş bir alan olarak tanımlanabilir. Çevre çizgileri ile belirli bir duruma gelen görüntü biçime sahiptir (Gökaydın, 2002).

Organik biçimler doğada kendiliğinden var olan canlı ve cansız tüm biçimleri kapsar. Ağaçlar, ağaçların dalları, yaprakları, çeşitli bitkiler, kayalar, hayvanlar vb. çeşitli nesnelerin biçimleridir. Geometrik biçimler kare, daire, üçgen, dikdörtgen, oval vb. düzenlemeler ile oluşturulmuş biçimleri kapsar. Buna karşın bazı deniz kabukları, bal peteği ve hücrenin yapısında da doğada var olan geometrik biçimleri görmek mümkündür.

Görsel 30: Sabri Fettah Berkel, Simitçi

Görsel 31: Nurullah Berk, Sultan.

Görsel 30'da yer alan Sabri Fethah Berkel'e ait "Simitçi" adlı eser geleneksel temaları içerdiği gibi geometrik biçimlerin soyutlanmasıyla oluşturulmuş bir çalışmadır. Eserde arka planda yer alan cami figürünün önünde geometrik biçimlerin soyutlanarak kullanılmasıyla simitçi figürü yer almaktadır (Yörüker, 2014).

Görsel 31'de yer alan Nurullah Berk'e ait "Sultan" isimli eserde, geometrik biçimlerin ve stilize motiflerin yoğun olarak kullanıldığı, dekoratif süslemenin ağır bastığı dikkati çekmektedir.

Doku

Nesnelerin duyu organlarımız üzerinde bıraktığı, gözümüzle algılayabildiğimiz, dokunarak hissettiğimiz etkidir. Dokuları doğada kendiliğinden var olan tabiattaki varlıkların kendi yapısı içerisinde bulunan doğal dokular ve insanlar tarafından yapılmış nesnelerde var olan dokular olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Görsel 32a. Doğal doku örneği

Görsel 32b. Doğal doku örneği

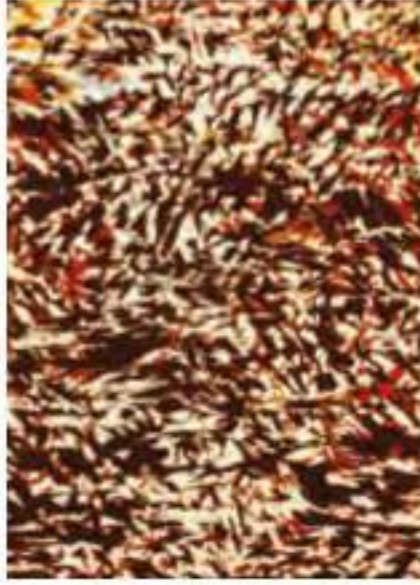

Görsel 32c. Doğal doku örneği

Ağaç gövdeleri, çeşitli hayvanların derileri, portakal kabuğu, yaprakların yüzeyleri gibi birçok doku örneğini doğada görmek mümkündür. Tekstil ürünleri, çeşitli metal levhalar, camlar gibi insanlar tarafından üretilen birçok nesnede yapay dokuyu görebiliriz. Yapay ve doğal dokuların yanı sıra taşın su yüzeyinde oluşturduğu etki gibi anlık hareketlerle ortaya çıkan dokular da mevcuttur.

Görsel 33: Jackson Pollock, Cathedral

Görsel 34: Devrim Erbil, Soyut çeşitleme, ipek baskı

Görsel 33'de yer alan Jackson Pollock'un tuval üzerine damlatma ve akıtma yöntemiyle yaptığı eserde yapay dokuyu görmek mümkündür. Yine Görsel 34'de Devrim Erbil'in ipek baskı eseri de yapay dokuya örnek verilebilir.

Doku çalışmaları insan duyguları üzerinde farklı etkiler uyandırmaktadır. Yumuşak dokulu cisimler insana sükûnet ve rahatlık hissini verirken, sert dokulu cisimler hareketlilik hissini verir. Sert dokular insanı uyanık tutar, azim ve iradesini destekleyerek heyecan yaratır (Güngör, 1983).

Öğrencilerin doku örnekleri üzerinde araştırma ve inceleme yapabilmesi için öğrenme ortamına doğal ve yapay objeler getirilebilir. Sınıf seviyesine göre, öğrencilere farklı doku uygulamaları kompozisyon ilkelerine bağlı olarak siyah-beyaz ve renkli olarak yaptırılabilir.

Görsel 35: Öğrenci çalışması

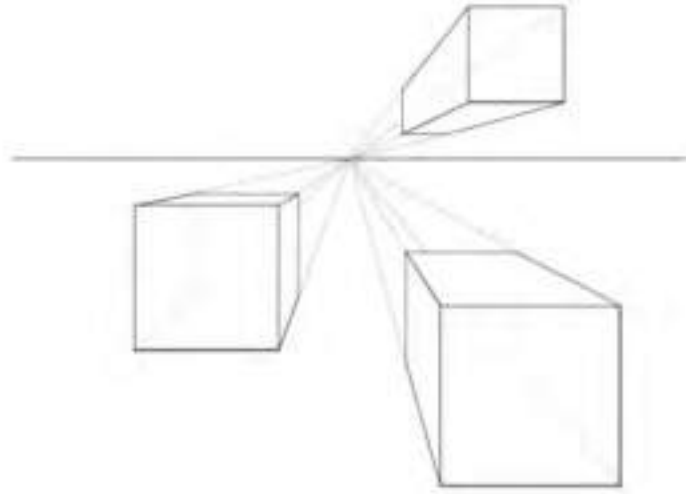

Mekân (Uzam)

Mekân (uzam), içeriğin güçlendirilmesi ve anlatımın istenen boyutta desteklenmesi ve yüzey ya da derinlik algısı oluşmasında önemli bir yer tutar. İki boyutlu yüzeyde doğaya ve gerçeğe olan bağlılıkla elde edilmeye çalışılan derinlikler, resimde mekân kavramının gelişmesine olanak verir (Şentürk, 2012).

Bulunduğumuz yerden sabit biçimde baktığımızda bazı nesnelerin veya figürlerin uzaklaşmaya başlaması ve uzaklaştıkça boyut olarak küçülmesi perspektif olarak ifade edilir. Yol kenarındaki ağaçların uzaklaştıkça küçülmesi, tren raylarının uzaklaştıkça daralması gibi.

Perspektifi çizgi ve hava perspektifi olarak iki grupta değerlendirmek mümkündür. Çizgi perspektifi, uzaklaşan cisimlerin küçülmesi olarak ifade edilebilir, tren raylarında olduğu gibi. Hava perspektifi ise cisimlerin uzaklaştıkça boyut olarak küçülmesinin yanı sıra renk olarak daha soluk hâle gelmesi ve grileşmesidir. Bunun sebebi gözden uzaklaşan cisimlerin arasına giren hava zerreciklerinin ışık şiddetini azaltmasıdır.

Görsel 36: Perspektif örneği

Göz çizgisi (ufuk hattı), bulunduğumuz yerden sabit biçimde karşıya baktığımızda göz hizasından paralel olarak geçen hatlır. Göz çizgisi bir başka deyişle ufuk hattı karşıdan baktığımızda eğer cismin üzerindeyse cisim üstten, cismin altında ise cisim aşağıdan görünür.

Görsel 37: Topkapı Sarayı, İstanbul

Görsel 38: Sakaşa Şehitler Anıtı, Ankara Palatı

Görsel 39: Anıtkabir, Ankara, Türkiye

Görsel 40: Turgut Zaim, Anadolu Yaşamı.

TASARIM İLKELERİ

Ritim

Ritim, tasarım üzerinde izleyicinin göz hareketlerini kontrol edebilmek için, benzer veya farklı elemanların düzenli tekrarı ile oluşturulan özel vurgulardır (Zelanski ve Fischer, 1996). Bir başka ifadeyle ritim, harekete bağlı olarak belirli bir düzen ve ölçü içerisinde oluşan tekrarlar olarak açıklanabilir.

Görsel 41: Elisabeth Stienstra, Study for a machine part I

Eser üzerinde çizgide, boyutta, yönde, renkte hareketi görmek mümkündür. Kontrast renklerle, çizgilerin ve biçimlerin yönlerini değiştirerek, açık-koyu değerler kullanarak veya formların/biçimlerin farklı boyutlarını kullanarak eser üzerinde hareket sağlanabilir. İnsan hayatı ve doğada da düzenli tekrar söz konusudur. Nefes alıp verme, kalp atışı, mevsimlerin geçişi, müzikte notaların tekrarı bunlardan bazılarıdır.

Görsel 42: Chrysler Binası, New York, ABD

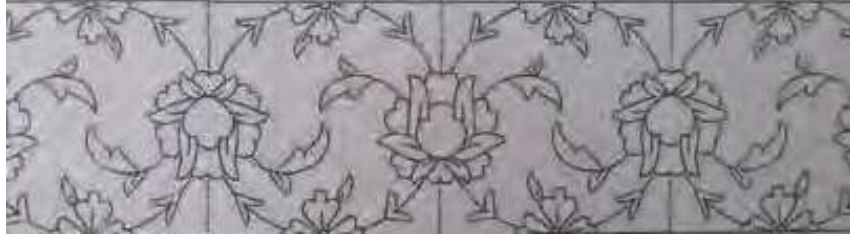

Görsel 43: İstanbul Rüstem Paşa Camii çinilerinden

Görsel 42'de yer alan 20. yüzyıl mimarisi olan Chrysler binasının çatısında ritmi görmek mümkündür.

Görsel 43'de yer alan İstanbul Rüstem Paşa Camii'ndeki hatai ve yarı üslûplaştırılmış çiçek motifleriyle tasarlanmış simetrik ulama desende olduğu gibi, geleneksel Türk süsleme motiflerinin düzenli tekrarı ile oluşturulan kompozisyonlarda da sıklıkla ritmin uygulandığı görülebilir.

Görsel 44: Katlamalı tekrar ile oluşturulan kompozisyon örneği

Ritim, tasarımda hareketliliği sağlayan birleştirici ve bütünleştirici bir unsurdur. Bütün güzel sanatların temelini, özünü meydana getirir ve ritmin olmadığı yerde düzensizlik ve hareketsizlik vardır. Ritim her şeyden önce düzenli bir tekrardır ve sanat eserinin tümünün kolayca algılanmasına yardım eder (Boydaş, 1994).

Görsel 45: Nakkaş Osman, Sürnâme

Tasarımda yer alan formlar arasındaki sistemli tekrarlar, ara boşluklarının farklılıkları, yüzey-mekân üzerindeki dağılımlarında uyumlu yumuşak geçiş ve bağlantıları, gruplaşmaların sayısı ve gücü ritim olgusuyla açıklanmaktadır (Say ve Balcı, 2002). Görsel 45'de yer alan minyatürde atlıların dizilişi ve davulların konumu, kullanılan renkler ritim ilkesi ile açıklanabilir. Tasarımda ritim oluşturulurken zıtlıklardan da yararlanılır. Böylelikle düzenli tekrarlar arasında hareketlilik ve heyecan etkisi sağlanarak, monotonluktan kurtarılabilir.

Denge

Eserde yer alan elemanların, aynı oranda yer alması ve düzenlenmesidir. Bir başka ifadeyle sanat eserinin özelliğine göre sanat elemanlarından kullanılması gerekenlerin eserde dengeli biçimde dağıtılması olarak açıklanabilir. Örneğin açık değerlerin yer aldığı bir kompozisyonda koyu ve orta değerlerin de kullanılması, sıcak renklerin yanı sıra soğuk renklerin de eserde yer alması gibi. Eser üzerinde eşit oranda uygulamaların, unsurların kullanılmasının aksine zıtlıkların yer alması da dengeyi oluşturur. Denge; biçim, yön, aralık, renk, ışık-gölge, oran, doku gibi yönlerden sağlanabilir.

Görsel 46: Muriel Randolph, La Lampe

Görsel 47: Hanem, Topkapı Sarayı, İstanbul, Türkiye

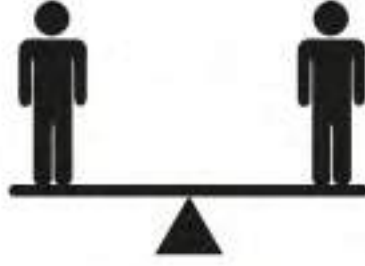
Görsel 47’de yer alan geleneksel Türk süsleme sanatlarında kullanılan kompozisyonda ve Görsel 48’de yer alan 13.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen ön eyer kaşı kaplamasının her iki tarafında da karşılıklı simetri esasına dayalı denge görülmektedir.

Görsel 48: Ön eyer kaşı kaplaması, Büyük Moğol İmparatorluğu Altın Ordu, St. Petersburg Hermitage Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

Bir sanat eseri oluşturulurken farklı denge çeşitleri kullanılabilir. Bunlar sırasıyla renk, biçim, doku gibi farklı özelliklerin her iki yarıda da eşit olarak kullanılmasıyla oluşan simetrik denge; eşit olmayan form, biçim, renk, değer vb. özelliklerin dengelenmesiyle oluşan asimetric denge, bir merkezden çıkan ve bu noktadan yayılan düzenlemelerle oluşturulan merkezi dengedir. Bir eserde denge sağlanmadan birlik oluşmaz. Simetrik dengeyle oluşturulmuş birimlerin tekrarıyla ortaya konan bir eser monotonluk hissi uyandırır.

Görsel 49: Simetrik Denge

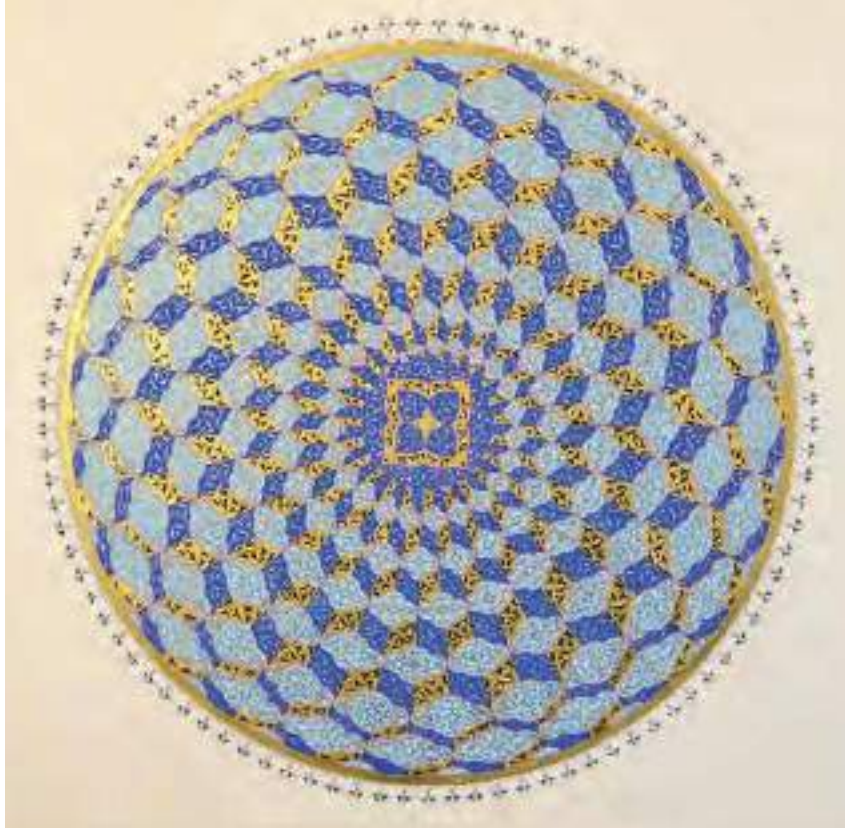

Görsel 50: Asimetrik Denge

Görsel 51: Gustave Caillebotte, The Floor Scrapers, Musée d'Orsay, Paris, Fransa

Görsel 51'de tuval üzerine yağlı boya yapılan eserde figürlerin konumu, yönü, kullanılan renkler ve değerleri incelendiğinde dengeyi görmek mümkündür.

Görsel 52: Hashatun Eyüboğlu, Tezhip

Görsel 52'de yer alan Hashatun Eyüboğlu'na ait tezhipte merkezi denge görülmektedir.

Oran-Orantı

Oran, belirli elemanların bütünüle ve her birinin birbiri ile ilişkisi olarak ifade edilebilir. Oran-orantı değişik uzunluktaki iki çizginin birbirinden ne kadar uzun olduğu veya küçüğünün büyükte kaç kez yer aldığını araştırmaktan doğan bir sonuç olarak açıklanmaktadır (Çağlarca, 1995).

Sanatçı eserinde yansıtmak istediği düşüncüyü vurgulamak için renkleri, biçimleri ya da formları farklı oranlarda kullanabilir ve bu yolla denge sağlayabilir. Resimde, heykelde vb. bulunan büyük bir şekil, birçok küçük şekille dengelenebilir (Gökay, 2010). Eserde boşluk-doluluk, renk (açık-koyu, sıcak-soğuk vb.), doku, figürler, mekân, yön gibi unsurların eser üzerinde nasıl düzenlendiği ve tüm bunların birbirleri ile olan ilişkisi oran-orantıyı açıklar. Bir başka ifadeyle bu unsurların birbirleri arasındaki ve bütün ile olan ilişkisi oran-orantıyı oluşturur.

Görsel 53: İzzet Temel, İsimsiz

Oran-orantı vurgu ile yakından ilgilidir. Şiddetli bir renk, donuk renkten; sert, kaba görünümlü dokular, yumuşak görünümlü dokulardan daha çok dikkat çekip vurgu yarattığı gibi, büyük bir biçim, kendine oranla daha küçük bir biçimin yanında daha kuvvetli bir vurgu yaratabilir (Tuna, 2003).

Görsel 54: Hüzeyin Gezer, Ana ve Çocuk, Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

Vurgu

Vurgu bir sanat çalışmasında öncelikle ilk dikkat edilecek unsuru teşkil eder (Chapman, 1992). Yüzey üzerinde yapılan düzenlemede, eser üzerinde belirli parçaların daha çok dikkat çekmesi daha baskın olması esasına dayanır. Zelanski ve Fischer (1996) tasarımın dikkatleri içeride toplayacak bir odak noktasından yoksun olması halinde izleyicinin göz hareketlerinin başka alanlara kaymasının söz konusu olduğunu ve bir odak noktasından yoksun tasarımın da iyi organize edilmiş olarak algılanamayacağını ifade etmektedir.

Sanatçı eser üzerinde dikkat çekmek istediği kişi, konu vb. üzerinde vurguyu kullanır. Bunu yaparken kimi zaman esere hâkim olan rengin zıttı bir renkle, dikey vurguların hâkim olduğu bir eserde yatay bir vurguyla veya ışık değerini artırarak yapabilir. Eser üzerinde farklı renkler, biçimler, yönler, değerler kullanılarak elde edilen zıtlıklar (kontrastlar) yoluyla eserde vurgu sağlanabilecektir.

Vurgu aynı zamanda çeşitlilik ile ilgili bir kavramdır. Bir kompozisyonda yer alan nesnelerin değişik biçimde yerleştirilmesine yardımcı olur. Bunu objelerin biçim ve ölçülerinde değişiklik yaparak, farklı düzlemlerde nesnelerle başlayarak, farklı yükseklikteki objeleri kullanarak, kompozisyon içerisinde kullanılan çizgileri farklı noktalarda resmin düzleminin sınırlarıyla birleştirerek sağlayabilir (Wachowiak ve Clements, 2006).

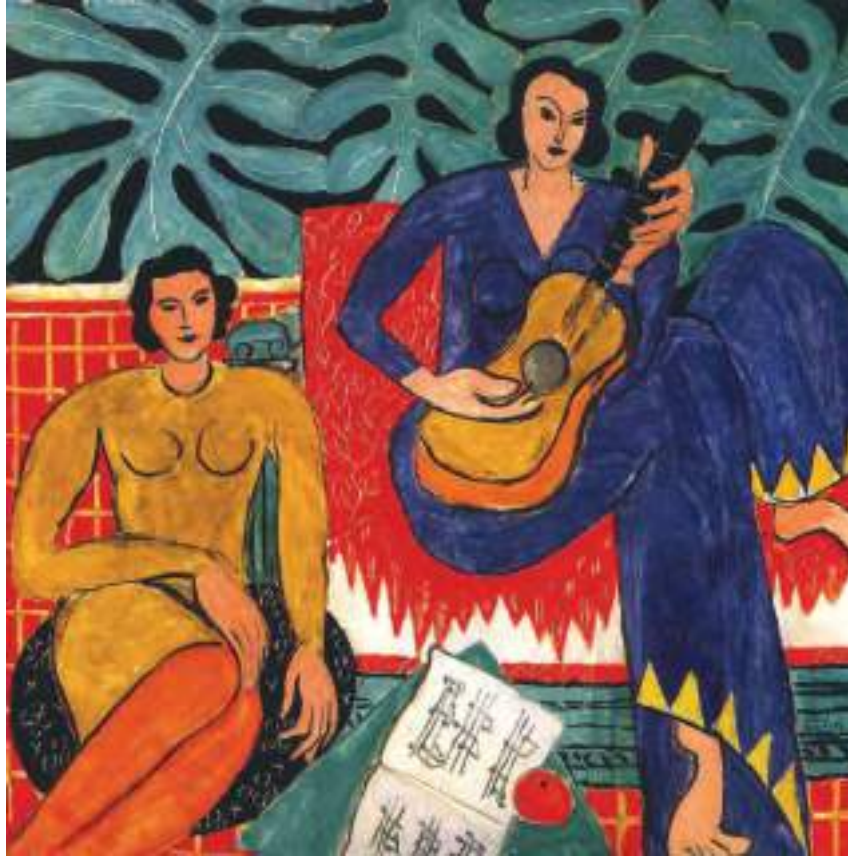
Görsel 55: Rembrandt, Gece Devriyesi

Birlik (Bütünlük)

Birlik bir başka ifadeyle bütünlük, yüzey üzerinde sanat elemanlarının tümünün tasarım ilkeleri ile birlikte estetik bir bütünlük oluşturmalarıdır. Kompozisyon içerisinde farklı birimlerin ya da biçimlerin bir araya gelerek dengeli bir bütünlük oluşturmalarıyla birlik sağlanır. Birliğin oluşturulmasında en temel unsur farklı öğeler arasındaki ilişkide sağlanan dengedir. Birlik olarak tanımladığımız tasarım ilkesi sanat elemanlarının benzer yönlerini birleştirerek ortaya çıkacak eserin göze hoş gelmesidir. Yüzey üzerindeki düzenlemelerde geçiş birleşmeyi ifade eder. Örneğin siyah ile beyaz arasında kullanılan griler iki karşıtlık arasındaki geçişi sağlar. Geçiş ve karşıtlığın bir arada kullanılmasıyla değişkenlik ve egemenlik meydana gelir. Egemenlik dengeyi sağlar, değişkenlik de ilgiyi artırır (Gürer, 1990).

Birliği sağlamak için öğelerin birinde veya birkaçında ölçü, renk, değer, doku vb. açıdan ortaklıklar kurulur. Biçimler çok farklı olsa da dokuları birbirine benzer ise kompozisyonda birlik sağlanmış olur. Ortaya çıkan bütünlüğün değeri, ayrı ayrı biçimlerin değerinden daha üstündür. Birlik biçimler arasındaki bütünlüğü sağlayacak en önemli ilkedir (Alpaslan, 2003).

Görsel 56: Henri Matisse, Müzik

Bir sanat çalışmasında birliği sağlamanın pek çok yolu vardır. Tekrarlanan herhangi bir eleman, ilişkili biçimlerin kullanımı, renk düzenlemeleri, oluşturulan büyük kompozisyonlar vb. şekillerde birlik sağlanabilir (Prince, 2008).

Farklı elemanlar bir arada belirli bir düzen içerisinde kullanılarak birliği oluşturur. Boydaş (1994)'a göre bir sanat eserinin birlik içinde olması gerektiği konusunda hem fikir olunduğu bilinmektedir. Çünkü birlikten uyum doğar. Birlik fikrinin ortaya çıkışında yeryüzü olayları, nesnelerin yapısı sanatçıyı etkiler. Örneğin salyangoz form ve fonksiyon bakımından uyum ve birlik içindedir.

Birlik tasarımı düzenin oluşmasını sağlayarak görsel etkiyi dağınıklıktan kurtarır, ritim etkisini güçlendirir. Anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştırarak mesaj iletimine olanak sağlar. Çeşitliliğe imkân sağlayarak tasarımı etkili kılar (Özsoy ve Ayaydın, 2016).

Görsel 57: Spiral merdiven

Görsel 58: Öğrenci çalışması

Çeşitlilik

Çeşitlilik/değişiklik, zor ve karmaşık ilişkiler oluşturma yoluyla elemanlar arasında bütünlük, birlik yaratma olgusudur (Mittler, 1994). Eser oluşturulurken biçimlerin, renklerin, açık-koyu değerlerin, yön gibi çeşitli unsurların tekrar ediyor olması eser üzerinde monotonluk yaratır. Bu gibi unsurlar üzerinde yapılan değişiklikler eseri hareketli kılar, ilgi uyandırır. İnsan yaşamında da çeşitlilik hayatı daha canlı ve hareketli kılar. Her gün aynı saatte kalkmak, aynı aktiviteleri yapmak, aynı kıyafetleri giyip aynı yiyecekleri tüketmek ne kadar monoton ve hayatı zevksiz bir hale getiriyorsa, sanat eserinde de aynı elemanların aynı oranda kullanımı eserde monotonluk etkisi yaratır.

Görsel 59: Podol Evleri, Kiev, Ukrayna

Görsel 60: Keçe düzenleme

Görsel 59'da görüldüğü gibi Kiev Podol'da evlerin çatılarının ve bina yüzeylerinin farklı renklerde boyanması, görsel anlamda ilgi oluştururken kendi içerisinde hareketlilik hissi uyandırmakla beraber bütünlük ve birliği de sağlamaktadır.

Görsel 61: Louise Nevelson, Ayna İmgesi, Houston Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

Görsel 61'de yer alan eserde Nevelson, önceden heykelleri için kaide olarak kullandığı kutuları alıp içlerine farklı biçimlerde ahşap formlar yerleştirerek sanat eseri haline dönüştürmüştür (Cumming, 2008).

Görsel 62: Joan Miró, Palyaçonun Karnavalı

Hareket

Hareket, sanat eserinde izleyicinin gözüne rehberlik eden ve yol gösteren bir sanat ilkesidir (Mitler, 1994). Bir esere bakıldığında göz başka noktaları görmek ihtiyacıyla gezintiye çıkıyorsa, bu sanat eserinde hareket ilkesi başarıyla uygulanmış demektir. Bu, sanat elemanlarının birlikteliğinin başarısıdır. Bir diğer anlatımla hareketin iyi vurgulandığı eser, kendisine bakan kişinin nerelere bakması gerektiği konusunda yol göstermektedir (Gökay, 2010).

Görsel 63: Vincent van Gogh, Yıldızlı Gece, New York Modern Sanat Müzesi, New York, ABD

Görsel 63'de yer alan Vincent van Gogh'un "Yıldızlı Gece" isimli eserinde gökyüzündeki sarmal dönüşlerde hareketi görmek mümkündür.

Görsel 64: Öğrenci çalışması

Genellikle hareket yöne bağlı olarak oluşur. Tasarımda kullanılan öğeler karşıtlık düzeni içinde farklı anlamlarda hareket etkisi yaratabilir (Alpaslan, 2003). Hareket; çizgi, birim ya da figürün yönü, belirli bir rengin ya da değerin, biçimin ya da dokunun tekrarları ile yapılan düzenlemelerle oluşturulabilir.

Görsel 65: Süleymanname adlı yazma eserden halıç işi, Topkapı Sarayı Müzesi

Zıtlık (Kontrast)

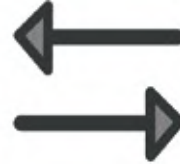
Zıtlık, renk, biçim, doku, ölçü, yön, çizgi, doku, değer gibi çeşitli yönlerden karşıtıtlıkların aynı eser üzerinde yer almasından oluşur. Bu gibi unsurlardan oluşan farklılıklar çeşitliliği doğurur. Eser üzerinde oluşan kontrastlar eseri daha hareketli kılar ve monotonluktan kurtarır. Sıcak renklerin yanında soğuk renkler, yatay vurgulara karşı dikey vurgular, açık değerlerin yanında koyu değerler gibi düzenlemeler eser üzerinde daha çok ilgi uyandırır.

Görsel 66: Ölçüde zıtlık

Görsel 67: Biçimde zıtlık

Görsel 68: Yönde zıtlık

Görsel 69: Renk ve değerde zıtlık

Görsel 70: André Derain, Westminster Köprüsü, Özel Koleksiyon

Görsel 70'de yer alan "Westminster Köprüsü" adlı eserde Derain renk kontrastlarını kullanmıştır. Eserde tamamlayıcı renkleri kullanarak renk kontrastları oluşturduğu görülmektedir. Günlük yaşamımızda, doğada hayatın bir parçası olarak zıtlıkları görmek mümkündür. Gündüz ve gece, genç ve yaşlı, uzun ve kısa, siyah ve beyaz, kutuplar ve çöller zıtlıklara verilebilecek en güzel örneklerdir. Zıtlıklar yoluyla farklı unsurların özellikleri daha iyi algılanabilir. Çölün sıcaklığı ve kurağı en güzel kutupların soğuğu ile anlatılabilir.

Görsel 71-a: Erich Heckel, Köy Gölü, Sprengel Müzesi, Hannover, Almanya

Görsel 71a'da yer alan Erich Heckel'e ait "Köy Gölü" adlı eserde yonde ve tamamlayıcı renklerle renk kontrastı oluşturduğu görülmektedir.

Görsel 71-b: Kontrast ve derinliğin bir arada kullanımı.

KAYNAKÇA

- Ayaydın, A. (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.) Sanatın Görsel Dili (s.113-128). Ankara: Pegem Akademi.
- Alparslan, A.S. (2003). Tasarım Mesleki Resim. İstanbul: Turan Ofset.
- Aypek Arslan, A. (2012). An Analysis of Teaching Methods Used at The Course of Basic Design. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 51, 172-177.
- Boydaş, N. (1994). Ta'lik Yazıyla Plastik Değerler Açısından Bir Yaklaşım. İstanbul: MEB Yayınları.
- Chapman, H.L. (1992). A World of Images. USA: Davis Publications.
- Civardi, G. (2013). Işık ve Gölgenin Çizimi Chiaroscuro'yu Anlamak. İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.
- Cumming, R. (2008). Sanat Görsel Rehberler. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Çağlarca, S. (1995). Perspektif Resim ve Gölge Çizimi. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Deliduman, G.C. ve O. B. İstifoğlu. (2006). Temel Sanat Eğitimi. Ankara: Gerhun Yayıncılık.
- Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım Sanata İlk Adım. Konya: Aybil Yayıncılık.
- Gökaydın, N. (2002). Sanat Eğitimi Öğretim Sistemi ve Bilgi Kapsamı Temel Sanat Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Güngör, İ. H. (1983). Temel Tasarım. İstanbul: Afa Matbaacılık.
- Gürer, L. (1990). Temel Tasarım. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversite Matbaası.
- Kalyoncu, R. (2000). Temel Tasarımın Modern Sanat Eğitiminde Uygulanabilirlik Düzeyi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Klee, P. (1986). Çağdaş Sanat Kuramı. (Çev. Mehmet Dünder). Ankara: Dost Yayınları.
- Mittler, A.G. (1994). Art in Focus. Illionis: Glencoe/McGraw-Hill.
- Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. Ankara: Gündüz Eğitimi ve Yayıncılık.
- Özsoy, V. ve A. Ayaydın. (2016). Görsel Tasarım Öge ve İlkeleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Prince, S. E. (2008). Art is Fundamental. United States: Zephyr Press.
- Say, N. ve Y. B. Balci. (2002). Temel Sanat Eğitimi. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Seylan, A. (2005). Temel Tasarım. Ankara: Baran Ofset.
- Şentürk, L.V. (2012). Analitik Resim Çözümlemeleri. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tuna, S. (2003). Sanat Eğitimi Bölümlerinde Tasarım İlke ve Elemanlarının Bilgisayar Teknolojisi Yardımı İle Uygulanması. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi)

Yörüker, S. (2014). 101 Portre. Erkan Doğanay (Ed), İstanbul: Caretta Kitapları.

Wachowiak, F ve R. D. Clements. (2006). Emphasis Art. United States of America: Pearson Education, Inc.

Zelanski, P ve M. P. Fischer. (1996). Design Principles and Problems. USA: Harcourt Braceollege Publish.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. İlhami Diksoy Arşivinden.

Görsel 2. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 3. (https://www.artble.com/imgs/3/d/1/98600/a_sunday_afternoon_on_the_island_of_la_grande_jatte.jpg) (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 4. <https://uploads4.wikiart.org/images/henri-edmond-cross/portrait-of-madame-cross.jpg> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 5. <http://www.wassilykandinsky.net/work-646.php> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 6. Birol, İ. ve Ç. Derman (2008). Türk Tezyini San'atlarında Motifler. Kubbealtı Neşriyatı. İstanbul: Seçil Ofset.

Görsel 7. <https://entrepreneursocialclub.com/music-comedy-model-milk-welcome-calgarys-sled-island-festival/> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 8. Bülent Salderay Atölyesi, Tuba Tekin.

Görsel 9. Alparslan, A.S. (2003). Tasarım Mesleki Resim. İstanbul: Turan Ofset.

Görsel 10. Alparslan, A.S. (2003). Tasarım Mesleki Resim. İstanbul: Turan Ofset.

Görsel 11. http://art-rated.com/?attachment_id=774 (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 12. <https://www.newscientist.com/article/2102055-solar-eclipses-heaven-sent-chance-to-mix-art-and-science/> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 13. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 14. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 15. https://www.utdallas.edu/~melacy/pages/2D_Design/Itten_ColorContrasts/IttenColorContrasts.html (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 16a. Abdullah Ayaydın Arşivinden.

Görsel 16b. <http://www.ifitshipitshere.com/hermes-window-display-zim-zou-fox-den-paper-leather/> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 17. Parramón, José. (2000). Resimde Renk ve Uygulanışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Görsel 18. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 19. http://www.essentialvermeer.com/catalogue/girl_with_a_pearl_earring.html#.WIFWiHmJlU (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 20. Krausse, A. C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Almanya.

Görsel 21. Mehtap Bingöl Atölyesi, Canan TURAN.

Görsel 22. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 23. Cumming, R. (2008). Sanat Görsel Rehberler. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Görsel 24. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 25. Cumming, R. (2008). Sanat Görsel Rehberler. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Görsel 26. Özsoy, V. ve A. Ayaydın. (2016). Görsel Tasarım Öge ve İlkeleri. Ankara: Pegem Akademi.

Görsel 27. Krausse, A. C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Almanya.

Görsel 28. <http://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/7/files/kitap-demokrasi-senlik-son.pdf> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 29. <http://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/7/files/kitap-demokrasi-senlik-son.pdf> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 30. Yörüker, S. (2014). 101 Portre. Erkan Doğanay (Ed), İstanbul: Carretta Kitapları.

Görsel 31. Yörüker, S. (2014). 101 Portre. Erkan Doğanay (Ed), İstanbul: Carretta Kitapları.

Görsel 32a. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 32b. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 32c. https://www.google.com.tr/search?q=natural+texture+examples&tbm=isch&imgil=dzcp3shvmooNDM%253A%253BrPCIWx34GvgPqM%253Bhttps%25253A%25252F%25252Fwww.pinterest.com%25252Fpin%25252F319333429804431986%25252F&source=iu&pf=m&fir=dzcp3shvmooNDM%253A%252CrPCIWx34GvgPqM%252C_&usg=__0BqGKyG-mKlxjYrV6FqM1eI9aR0%3D&biw=1536&bih=736&ved=0ahUKEwifvYm-Os6XWAhWCPFAKHVu5BgSQujciNg&ei=ONe6WZ_BILL5wALb8ppY#imgsrc=9fV20-sbQ-Eq3M (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 33. Fineberg, J. (2014). 1940'tan Günümüze Sanat Varlık Stratejileri. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Görsel 34. http://www.devrimerbil.com/tr_main.html (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 35. Melek Gökay Arşivinden.

Görsel 36. <https://www.tes.com/lessons/qx92CmtjtRhDg/perspective> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 37. Kuban, D. (2007). Osmanlı Mimarisi. İstanbul: MEB Yayın.

Görsel 38. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 39. https://3.bp.blogspot.com/-7k2sZEbmR-M/WCnrCoU8B0I/AAAAAAAAUrA/WqY2jtA4Rnlf_nIRlcxnuwbsoH2zHqKRACLcB/s1600/italya%2B652.jpg. (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 40. <http://www.bilgimanya.com/resimler/2015/12/turgut-zaim-anadolu-yasami.jpg> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 41. Songs of Innocence and Agression. National Gallery of Macedonia and Foundation Cultural Aid. Skopje, Exhibition Catalog, Macedonia.

Görsel 42. <http://www.mimdap.org/?p=741> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 43. Birol, İ. (2011). Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri. İstanbul: Seçil Ofset.

Görsel 44. Özkeçeçeci, İ. ve Ş.B. Özkeçeçeci. (2007). Türk Sanatında Tezhip. İstanbul: Seçil Ofset.

Görsel 45. <http://www.ulkemiz.com/osmanli-minyatur-sanati-bilgi> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 46. <https://inhabitat.com/?s=Muti+Randolph%2C+La+Lampe> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 47. Anonim. (1987). Topkapı Palace. Sabahattin Türkoğlu (Direktör), Diyalog Yayıncılık.

Görsel 48. Cengiz Han ve Mirasçıları Büyük Moğol İmparatorluğu Sergi Kataloğu. Sakıp Sabancı Müzesi.

Görsel 49. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 50. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 51. http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/painting/commentaire_id/the-floor-planers-7164.html?tx_commentaire_pil%5BpidLi%5D=509&tx_commentaire_pil%5Bfrom%5D=841&c-Hash=4175382124 (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 52. Konya Büyükşehir Belediyesi Uluslararası İslâm Sanatları Yarışması Kataloğu. 2016. Fatih Özkafa (Ed.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Görsel 53. ÖYP Üniversiteleri 3. Güzel Sanatlar Fakülteleri Sergi ve Paneli. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Ankara: TŞOF Plaka Matbaacılık.

Görsel 54. Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım Sanata İlk Adım. Konya: Aybil Yayıncılık.

Görsel 55. <http://www.dutchamsterdam.nl/139-rembrandt-night-watch> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 56. Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım Sanata İlk Adım. Konya: Aybil Yayıncılık.

Görsel 57. <http://weburbanist.com/2010/01/27/101-dizzying-spiral-staircases-twisted-architectural-art-photos/> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 58. Alparslan, A.S. (2003). Tasarım Mesleki Resim. İstanbul: Turan Ofset.

Görsel 59. <http://ukrainetrek.com/kiev-city> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 60. Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 61. <https://www.mfah.org/art/detail/923?returnUrl=%2Fart%2Fsearch%3Fartist%3DLouise%2BNevelson> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 62. Cumming, R. (2008). Sanat Görsel Rehberler. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Görsel 63. <https://www.moma.org/collection/works/79802> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 64. Abdullah Ayaydın Arşivinden.

Görsel 65. Keskiner, C. (2002). Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai. Ankara: Neyir Matbaacılık.

Görsel 66. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 67. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 68. Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 69. Abdullah Ayaydın Arşivinden.

Görsel 70. http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/search/commentaire/commentaire_id/charing-cross-bridge-7188.html?no_cache=1 (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

Görsel 71a. Krausse, A. C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Almanya.

Görsel 71b <http://www.archdaily.com/778964/concrete-and-glass-linas-easels-and-a-new-old-way-of-displaying-art> (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

GÖRSEL SANAT ALANI
İLE İLGİLİ MESLEKLER

Prof. Dr. Melek GÖKAY

2

GÖRSEL SANAT ALANI İLE İLGİLİ MESLEKLER

Sanat ve tasarım, hayatımıza pek çok yoldan etki etmektedir. Çevremizde gördüğümüz görseller, tasarım ürünleri, binalar, web tasarımları, çizgi filmler, heykeller vb. gibi her tür sanat eseri ve tasarımlar, bu konuda uzmanlaşmış insanlar tarafından yapılmıştır. Bu eserler, ürünler incelendiğinde sanat alanı içinde yer alan veya onunla yakın ilişkisi olan pek çok meslek grubunun yaşadığımız dünyayı şekillendirdiği görülür.

Öğrencilerin dünyayı daha bilinçli algılamaları için görsel kültür konusunda örnekler verilerek sanatı anlamaları ve bunu çalışmalarına yansıtılabilmeleri amacıyla sanat alanı ile ilgili meslek gruplarından ressam, heykeltıraş, grafik tasarımcısı, seramik sanatçısı, fotoğraf sanatçısı, müze eğitimcisi, restoratör, konservatör vb. okula davet edilebilir ve öğrencilerle beraber uygulama yapmalarına olanak sağlanabilir. İşbirliği içerisinde gerçekleşen bu uygulamalarla öğrenciler sanatçılarla eserleri hakkında bilgi edinirken gözlem yaparak kariyer bilinci de oluşturulabilir. Örneğin öğrenciler meslek gruplarını tanıdıktan sonra grup çalışmasıyla sanat hakkında bir okul gazetesi hazırlayabilirler. Okul gazetesinin hazırlanmasında bazı öğrenciler ilgi duydukları meslek alanları ve sanat türleri ile ilgili haber yaparken bazı öğrencilerin ise gazetenin tasarım sürecinde, fotoğrafların çekilmesinde, karikatürlerin çiziminde vb. görev almaları sağlanabilir.

Sanat dünyasında yer alan meslekler ile ilgili ön bilgilendirmeler yapıldıktan sonra öğrencilerin daha fazla bilgi edinmeleri için bunlar arasından bir meslek seçmeleri istenir. Bu konuda çalışma yaprağı hazırlanabilir. Öğrencilerden seçtikleri sanat alanı ile ilgili meslekte (kariyer) çalışmak için nelerin gerektiğini ve sürecini öğretmek için bir araştırma yapmaları istenir. Bu araştırmayı nasıl sürdürecekleri konusunda öğretmen sorduğu sorularla öğrencilerin konuya odaklanmasını sağlar. Aşağıda verilen sorular bu konu için yardımcı olabilir.

Çevrenizde bu konu ile ilgili görüşme yapabileceğiniz kişiler var mı? Onlardan gerekli bilgiye nasıl ulaşabilirsiniz?

Araştırma konunuz olan meslek alanı ile ilgili kütüphane veya internetten bilgiye ulaşabilir misiniz?

Bu soruların sonunda öğrencilerden pek çok öneri gelebilir. Bu öneriler daha fazla araştırma yapmaları için kullanılabilir. Öğrenciler araştırmalarını bitirdikten sonra sınıfta sunumlarını Ek 1 (sayfa no 92)'deki çalışma yaprağındaki konu başlıklarıyla gerçekleştirebilirler.

Bu bölümde sanat dünyası içerisinde yer alan bazı mesleklere yer verilmesine rağmen farklı sanat disiplinlerine ait meslek gruplarından da örnekler üzerinde durulabilir.

Öğrenciler meslek gruplarını tanıdıktan sonra grup çalışmasıyla sanat hakkında bir okul gazetesi hazırlayabilirler. Okul gazetesinin hazırlanmasında bazı öğrenciler ilgi duydukları meslek alanları ve sanat türleri ile ilgili haber yaparken bazı öğrencilerin ise gazetenin tasarım sürecinde, fotoğrafların çekilmesinde, karikatürlerin çiziminde vb. görev almaları sağlanabilir.

Sanat alanı ile ilgili kariyer araştırmaları için sınıf seviyesine göre yapılan farklı uygulamalarda öğretmenin öğrencileri yönlendirmesi önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı farklı alanlar için standartlar belirlemiştir. Görsel Sanatlar Öğretmeninin Özel Alan Yetenekleri <http://otmg.meb.gov.tr/alangs.html> adresinden ayrıntılı bir şekilde incelenebilir.

Öğrencilerin içinde yaşadıkları kültürü, toplumu ve daha geniş bir ifadeyle görsel dünyayı anlamlandırmak için sanat eğitimi alması günümüz toplumlarında bir zorunluluk olmaktadır.

Sanatçı: Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimseye sanatçı denir. Sinema, tiyatro, müzik, resim, grafik vb. sanat eserlerini uygulayan, oynayan ve yorumlayan kimsedir.

Sanat Eğitimsi: Belirli bir niteliği olan ve yaratıcı sanat etkinlikleri sunmak için sanat bilgisine, sanatsal duyarlılığa, sanatsal tutumlara ve sanatsal becerilere sahip olması gereken görsel sanat eğitimcilerinden aynı zamanda öğretim için gerekli bilgi ve yeteneğin yanı sıra öğrencileri, sanat alanını ve sanatsal deneyimlerin anlamını kavramış olmaları beklenir. Çağımızda hemen hemen her alanda standartlaşmaya önem verilmekte sadece ürünlerde değil hizmette de bunun önemi vurgulanmaktadır. Bu hizmetlerin en önemlilerinden biri de eğitimidir (Özsoy, 2003).

Öğrencilerin içinde yaşadıkları kültürü, toplumu ve daha geniş bir ifadeyle görsel dünyayı anlamlandırmak için sanat eğitimi alması günümüz toplumlarında bir zorunluluk olmaktadır. Öğretmenlerin de bu konuda duyarlı olması ve sanatın insan hayatındaki önemini öğrencilerine kavratması gerekir. Bu sayede insanlar sanattan zevk alırken yaşamları ile sanatı bir araya getireceklerdir.

Sanat Eleştirmeni: Sanat eleştirmenini tanımlamadan önce sanatta genel olarak kabul edilen üç temel kişiyi (suje) açıklamak gerekir.

1. Sanat eserini yapan, ortaya koyan sanatçı. Sanatçı; bir konudan, bir uyarıcıdan ya da bir esin kaynağından fikir üreterek bu fikrini bir sanat yapıtı ile ortaya koyan kişidir.
2. Sanat yapıtını alan, dinleyen, seyreden, okuyan, bakan vb. bir işlemde bulunan kişi, alıcı, bu alıcılardan fikir üretebilenler suje olarak adlandırılabilir. O hâlde her suje bir alıcıdır. Ama her alıcı bir suje değildir. Ya da olamaz olmayabilir.
3. Sanat yapıtının varlığını irdeleyen, sorgulayan kişi, eleştirmen. Bir sanat yapıtının varlığı için ilk iki suje kaçınılmazdır. Fakat bir sanat yapıtının sanat tarihi ve sanat bilim alanlarına katılması belki de ancak 3. suje ile yani eleştirmen ile olanaklıdır. Eleştirmen, eleştiriye sanat olgusuna bir bakış tarzı, sıradan bir davranış olarak değil de bir meslek türü olarak benimseyen kişidir. Oysa eleştiri sadece eleştirmenin tekeline değildir (Erinç,1995).

Eleştirmenin ön yargılardan, kalıplaşmış açıklayıcı tekrarlardan kaçınan ve her yeni eser karşısında, yenilenen çeşitlemelere ve yorumlara giden birisi olması gereklidir. İtalyan düşünürü Croce, genel olarak üç eleştirmen tipinden bahseder. Birincisi sanat eseri karşısında keyfi davranan, sanatçıya yol gösteren, çoğu kez çağdaş sanattan hoşnut olmayan, geçmişe ve geleceğe ait olgular peşinde koşan tiptir. İkincisi, kendine eğitici rol veren, sanata karşı egemen bir havaya bürünen, eserin güzel mi, çirkin mi, gerçek mi, sahte mi olduğuna bakan tiptir. Üçüncü eleştirmen tipi, öğretici, yorumlayıcı, halka sanat eserini tanıtan ve eseri gidip görmeye okumaya teşvik eden bir yol izler. Bu yapılanların hiçbirisi tek başına doğru bir eleştirmen tipi değildir. İyi bir eleştirmen kendi kişiliğinde bu üç yöndeki özellikleri toplamak zorundadır. Bu sentezci ustalık hem sanatçı nitelikte hem egemen nitelikte hem öğretici niteliktedir. Bir anlamda eleştirmenler izleyicilerin geçmiş ve güncel sanattaki olaylara dikkatlerini çekerek onların ilgilerini, algılamalarını yönlendirir. Öğretmenler öğrencileri ile gerçekleştirdikleri sanat eleştirisi uygulamalarında

eleştirmenlerin bu eleştiri yazılarından da faydalanabilirler. Öğrenci seviyesine uygun olarak seçilen bu örneklerin okunması, öğrencileri yönlendirmek adına eser incelemesi tamamlandıktan sonra gerçekleştirilmelidir. Bu sentezci ustalık hem sanatçı nitelikte, hem egemen nitelikte, hem de öğretici niteliktedir (Tansuğ, 1988, Akt: Gökay, 1998).

Sanat Tarihçisi: Kültürel tarihin bir bölümünü oluşturan sanat tarihi, sanat eserleriyle ilgilenir ve sadece belli bir kültürü değil, bütün dünya sanat tarihini içine alarak toplum-medeniyet duygusunu anlatır. Sanat tarihçisi genel kanının aksine sadece tarih öncesi dönemleri incelemeyiz. Geçmiş ve günümüz sanatçıların ve eserlerinin toplum için ne anlama geldiğini, farklı kültürlerin sanat formları arasındaki benzerlik ve farklılıkları, toplumların birbirinden nasıl etkilendiğini veya etkilediğini araştırarak kayıt altına alır.

Sanat tarihi ile arkeoloji birbirleriyle çok yakın iki bilim dalıdır. Toprak ve su altında kalan eserlerin ortaya çıkarılması arkeolojik yöntemlerle yapılır. Çıkarılan eserlerin anlamlandırılması, tarihsel süreç içerisinde açıklanması sanat tarihi ile devam ettirilir. Ayrıca sanat tarihi yeni ve yakın çağların sanat verileri ve kazı gerektirmeyen eserlerle de ilgilenirken kazıyı temel alan arkeoloji ise insan elinden çıkma her türlü ürünü estetik ve sanatsal açıdan bir ayırım yapmaksızın ele alır.

Nasıl, niçin, ne zaman, nerede? soruları sanat tarihçilerinin temel sorularıdır. Bilinen en eski sanat tarihçisi olan Pliny (yaşlı) Yunan I. yüzyıl tarihini kayıt altına almış, mobilya ve pişmiş kilden yapılmış kap kacak gibi fonksiyonel objelerin nasıl yapıldığını tanımlamıştır. XVI.yüzyıla kadar da sanat tarihi açısından herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Bu yüzyılda Giorgio Vasari İtalya'da -ki sanat ve sanatçılar hakkında yazılar yazmış ve bunları kayıt altına almıştır (Katz, Lankford ve Plank, 1995).

XVIII.yüzyılda ise Avrupa'da Alman Winckelmann'ın çalışmalarıyla (üslup gelişmelerini karşılaştırmıştır) sanat tarihi bilim olarak ele alınmaya başlanmıştır. Türk sanat tarihçiliğinin öncüleri olarak Mübeccel Hazine'lerinin yazarı Hüseyin Zekai Paşa (1859-1919) ile Türk Sanatı ve Sanat Ansiklopedisi adlı çalışmalarıyla ünlenen Celal Esat Arseven (1875-1971) verilebilir. Ülkemizde modern anlamda müzeciliğin, eski eser korumacılığının ve arkeolojinin kurucusu olarak kabul edilen Osman Hamdi Bey üzerinde durulabilir. Osman Hamdi ressamlığının yanı sıra Sanayi Nefise Mektebi (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)'nin kurulması için çaba göstermiş ve Asar-ı Atika Nizannamesi (Eski Eserler Yönetmeliği) 'ni hazırlamıştır (Şahin, 2006).

Görsel sanatlar eğitiminde sanat tarihi bilgisi verileceği zaman yakından uzağa ilkesi göz önünde tutulmalıdır. Öğrencilere ilk önce kendi yaşadıkları yakın çevreden örnekler (halı, kilim, bakır işçiliği, tarihi yapılar, resim vb.) verilmesi, daha sonra diğer kültürlerin incelenmesi ile kendi ve diğer kültürlerin tanınması sağlanmış olur. Bu konular üzerinde durulurken saygı, hoşgörü, sevgi, vatanseverlik kavramlarına da değinilir.

Öğrencilerin tarihi eserlerin bulunduğu müze, sit alanı vb. mekânlara götürülmesi, onların bu eserleri fiziksel (boyut, renk v.b.) olarak hissetmelerini sağlayacak ve bu eserleri yapanlar hakkındaki düşüncelerini olgunlaştıracaktır (Gökay, 2005).

Derslerde, kazanımlara yönelik olarak ele alınan konularda, günümüzle ve kendi kültürel sanat formlarıyla, diğer toplumlarla bağlantı kurulmalı, kıyas-

Kültürel tarihin bir bölümünü oluşturan sanat tarihi, sanat eserleriyle ilgilenir ve sadece belli bir kültürü değil, bütün dünya sanat tarihini içine alarak toplum-medeniyet duygusunu anlatır.

lama (karşılaştırma) yapılmalı aynı konunun farklı zaman ve yerde nasıl ele alındığına vurgu yapılmalıdır. Seçilen eserler öğrencilerle beraber incelenirken sanat eserlerinin sadece biçimsel özellikleri değil, eserin arka planında yer alan düşüncelerin farkına vardırılması gerekir. Ayrıca geleneksel sanatlar konusunda bilgi verilirken geleneksel sanatların ressamların, heykeltıraşların, grafik tasarımcısının vb. eserlerine nasıl yansıdığı da belirtilebilir.

Görsel Sanatlar dersinde öğrencilerin motivasyonunu sağlamak için sanat tarihi öğretimi görsellerle desteklendiğinde soyut bir kavram olmaktan kurtulmaktadır. Örneğin konu ile ilgili sanat tarihi şeridi hazırlanabilir, harita kullanımı teşvik edilerek incelenen kültürlerin nerede bulunduğu dikkat çekilebilir, konu öyküleştirilerek kronolojik yöntemlere, üsluplara göre karşılaştırmalı olarak verilebilir veya sınıfa bir sanatçı (ressam, mimar, geleneksel sanatla uğraşan yerel ustalar vb.) davet edilerek onun günümüzdeki uygulamaları öğrenilirken, sanatsal geçmişi, anıları ve sanat hakkındaki yorumları dinlenebilir.

Öğrenciler bir sanat tarihçisinin rolünü üstlenmeye, onları bir eser hakkında sorular sormaya, bir sanat eseri, zanaat ürünü, mimari bir yapıt vb. üzerinde araştırma yapmaya ve onun kendilerine verdiği kültür hakkında nasıl bilgi edineceklerini öğrenmeye yönlendirilebilir. Öğrenciler böylece insanların sanat yoluyla anlattıkları kültürel değerleri ve bunların değişimini, nedenlerini sanat tarihi yoluyla öğrenebilirler (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997).

Sanat tarihinde araştırma soruları genelde; sanat eserinin kimin tarafından, ne zaman, nerede, niçin yapıldığının araştırılmasına yöneliktir ve sanat tarihi sanat eleştirisiyle bağlantılıdır. Sanat eleştirisinde olduğu gibi sanat tarihi öğretiminde de soru sorma önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle açık uçlu sorular öğrenciyi araştırmaya daha çok yönlendirmektedir. Burada önemli olan verilen bilgilerin öğrenci seviyesini aşmamasıdır. Sanat tarihi inceleme soruları sanat eleştirisi evreleriyle birleştirilerek Tablo 1'de özetlenmiştir.

Betimleme	Çözümleme	Yorumlama	Yargı
Sanat eseri ne zaman, nerede ve kim tarafından yapılmıştır?	Sanat eserinin sanatsal üslubunun ve eserin kendisine ait özelliklerinin belirlenmesi ve diğer eserlerle karşılaştırılması.	Sanatçı yaşadığı çevresinden nasıl etkilenmiştir? (özellikle zaman ve yer açısından).	Eserin sanat tarihi içerisindeki önemiyle ilgili olarak, yargıyı desteklemek amacıyla verilen ipuçları ve kanıtlarla ilgili sorular.

Tablo 1. Sanat tarihi işlevlerinin bir araya toplanması (Mittler, 1986).

Bazı sanat eğitimcileri ise sanat tarihi konusundaki araştırmaların aşağıdaki soru gruplarına göre düzenlenmesini önermektedir.

- Sanat eseri hakkında bilgi toplamaya yönelik sorular (konusu, eserin fiziksel durumu, yapıldığı araç gereç, malzeme ve teknik, sanat elemanları ve tasarım ilkeleri),

Sanat eleştirisinde olduğu gibi sanat tarihi öğretiminde de soru sorma önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle açık uçlu sorular öğrenciyi araştırmaya daha çok yönlendirmektedir.

Sanat tarihinde araştırma soruları genelde; sanat eserinin kimin tarafından, ne zaman, nerede, niçin yapıldığının araştırılmasına yöneliktir ve sanat tarihi sanat eleştirisiyle bağlantılıdır.

- İçerikle ilgili sorular (eserin yapıldığı çevre, ne amaçla kullanıldığı, kültürel ve sanat dünyasıyla ilgili içeriğini kapsar),
- Sanat eserinin kültürel ve tarihsel yorumlanmasına yönelik sorular (sanatçının amacı, izleyicilerin, toplumun anlayışı, eserin yarattığı kültürel etki, eser hakkında algılananlar),
- Sanat eserinin diğer eserlerle ilişkisini kavramaya yönelik sorular (üslup, etki ve temanın ne olduğu) (Erickson, 1995, Akt: Gökay, 1998).

Öğrenciler zamanla önemli terimleri, kavramları, sanat tarihi içerisinde yer alan sanatçıları, eserlerini ve bunların değişik dönemler içindeki gelişmelerini ve görsel dili öğrenmiş olacaklardır. Dikkat edilirse burada sanat tarihi disiplini sadece bilginin aktarıldığı ezber yöntemden uzaklaşmakta daha çok düşünmeye, konuşmaya, tartışmaya ve araştırmaya yer vermektedir.

Öğrenci seviyesine göre ilerleyen yaşlarda, öğrencilerden çevrelerinde bulunan bir sanatçı veya zanaatkâr (fotoğraf sanatçısı, heykeltıraş, ressam, seramik sanatçısı, çanak-çömlek yapan, halı-kilim dokuyan, el sanatları vb. ile uğraşan kişiler) röportaj-görüşme (sözlü sanat tarihi) yaparak bunu yazıya dökmeleri istenebilir. Öğrenciler öğretmenin yönlendirmesiyle grup olarak görüşme için kendi sorularını, konu ile ilgili kaynaklardan araştırma yaparak hazırlarlar. Öğrencilerin görüşme sırasında sanatçının ve eserlerinin fotoğrafını çekmeleri sağlanabilir. Bir sonraki aşamada da kütüphaneden veya internetten röportaj yaptıkları sanatçılarla aynı sanat dalı ile uğraşan sanatçıları araştırmaları ve bunu önceki çalışmaları ile karşılaştırmaları istenebilir. Daha sonra sınıfta öğrenciler hazırladıkları bu görsel dokümanları kullanarak sunumlarını gerçekleştirirler. Bu sunumlar öğrencinin yaşadığı şehirdeki yerel gazetede yayınlanabilir. Böylece çocukların sanatı sevmelerine ve toplumu daha iyi algılamalarına yardımcı olacak bu tür uygulamalar ile toplumun da yaşadıkları bölgedeki bu sanatçıları fark etmeleri ve sanata destek vermeleri sağlanacaktır (Gökay, 2005).

Küratör: Küratörlük kelimesinin Fransızca "sergi komiseri"nden türediğini belirten Antmen'e (2001) göre küratör "yaşadığı çağa ait sorular soran, yaşam ile sanat arasında sınırların olabildiğince eridiği günümüzde, sanat aracılığı ile yaşamın, yaşam aracılığı ile sanatın ardındaki verileri bulup çıkarmaya çalışan kişidir." Küratörü kültür sanat merkezleri, resmi veya özel kurumlar görevlendirdiği gibi, küratör herhangi bir görevlendirme olmadan imgeleminde oluşturduğu sergi konseptine göre sanatçı belirleyerek maddi ve manevi destek alıp sergisini gerçekleştirmektedir. Küratörün genellikle hazırladığı sergiyi geçmiş, şimdi, gelecek, kent, mekân, teknoloji gibi bir kavram veya tema, konu, isim çerçevesinde oluşturduğu görülür. Bu sergiler ulusal veya uluslararası olabilir. (Uluslararası sürekli olarak iki yılda yapılırsa bienal, üç yılda bir yapılırsa trianel olarak adlandırılır: İstanbul Bienali, Asya-Pasifik Trianeli gibi) (Yılmaz, <https://earsiv.anadolu.edu.tr>).

Daha çok izleyiciyi sergiye dahil etmek için küratörler bir anlamda insanları düşündürmenin yanı sıra heyecanlandırmak için kimi zaman interaktif uygulamalar da gerçekleştirmektedirler. Disiplinler arası yaklaşımların her alana yansması sonucu küratör, sanat yapıtlarını seçmek, elde etmek ve belirli bir yere yerleştirmek gibi geleneksel rolüyle yetinmemektedir. Yeni süreçle, küratör geniş bir idari rol de oynayıp kavramsal çerçeveyi belirlemek, çeşitli disiplinlerden uzman katılımcılar seçmek, çalışma ekiplerini

yönlendirmek, mimara danışmak, sunuş açısından resmi bir konum almak, sergi kataloğunun basımını örgütlemek gibi görevleri yapmaktadır (Çevik, 2008).

Heykeltıraş: Duygularını, düşüncelerini, algılarını kil, metal, mermer, ağaç vb. maddeleri biçimlendirerek üç boyutlu bir form haline getiren sanatçıya heykeltıraş adı verilmektedir. Ratip Aşır, A. Hadi Bara, Zühtü Mürtoğlu, Nusret Yaman gibi sanatçılar yurt dışında eğitim alan ilk heykeltıraşlarımızdendir.

Heykeltıraşlar heykel sanatının kendine ait özelliklerine göre, sokaklarda, meydanlarda, mimari yapılarda, çevremizdeki yürüyüş alanlarında park ve bahçelerde; hem kabartma (rölyef) hem de üç boyutlu olarak oluşturdukları eserlerle insanlara estetiğin yanı sıra tarihi, felsefi mesajlar da vermektedir.

Heykeltıraşlığın teknik ve emek yönünden işçiliği oldukça ağır ve problemleri fazladır. Küçük bir maket tasarımıyla yola çıkılıp bazen metrelerce yükseklikteki heykeli oluşturmak, dış kalıbını alıp, başka malzemelere (beton, polyester, alçı, bronz, alüminyum vb.) döküm yaparak dönüştürmek, mermeri yontmak büyük sabır, emek, zaman ve yaratıcılık gerektirmektedir. Bunun yanı sıra heykeltıraşlar günümüz teknoloji dünyasında birçok teknolojik donanımı ve farklı malzemeyi de kullanarak eserlerini ortaya çıkarmaktadırlar (Bulat, Babayev ve Bulat, 2004).

Görsel 1: İlhan Koman, 1980-86, 3-D Moebius Derivatives & Piramides

Görsel 2: İlhan Koman, Akdeniz, 1980, Demir, 600 x 400 x 100 cm. Öğrencilerle heykeltıraş İlhan Koman'ın biri anıt heykel olan iki farklı eserinde (Görsel 1 ve Görsel 2) özellikle çizgi, tekrar, ritim, hareket konuları üzerinde durulabilir.

Seramik Sanatçısı: Kökeni kil olan pişmiş malzeme olarak tanımlanan seramiğin genel tanımı, su ile yoğrulduğu zaman istenilen şekli alabilen, pişirildiğinde mukavemet ve su geçirimsizlik özelliği kazanan, ana maddesi ince taneli kil olan, birbirine kimyasal bağlar ile bağlanmış metaller ve alaşımları dışında kalan inorganik kökenli maddelerden üretilen malzemeler olarak yapılmaktadır. Hammaddesi olan toprağın kullanım biçimi ve üretim yöntemleri eski zamanlardan günümüze kadar çok farklılaşmıştır. Seramik teknolojisinde büyük gelişmeler olmuş, uygulama alanı genişlemiş, ticari seramik ürünlerin yanı sıra seramik sanat eserlerinin uygulama şekilleri değişmiştir (İpekçi ve Aköz, 2010).

Özen'e (1993) göre ateşin hükmettiği seramik sanatı iki gruba ayrılır. Bunlardan ilki endüstriyel seramik sanatıdır. XIX. yy.dan bu yana büyük bir hızla artan toplumsal, bilimsel, teknolojik gelişmeler sonucunda küçük atölyelerde elle üretilen seramik ürünler ihtiyaca cevap veremez olmuştur. Seri üretim zorunluluk halini almıştır. Endüstriyel seramik sanatına bu açıdan bakıldığında hızlı, seri, ucuz maliyetle iyi kazanç elde edildiği görülmüş ancak bu ucuz, yozlaşmış, çirkin, taklit el sanatları ürünlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, sanatın herkes için gerekli olduğu gerçeği gözardı edilmeden "maddenin gerçek yapısından hareket ederek, zorlamadan ulaşabileceği estetik ve biçim arayışı" endüstriyel seramik sanatında yer almaktadır. Klasik seramik sanatının ikinci grubunu oluşturan ve özgün (soyut, serbest) seramik sanatı olarak tanımlanan sanat, tamamen özgür bir anlatımı yeğlemektedir. Günümüzde artık seramik çamuru bir hammadde, bir malzeme olarak görülüp pek çok yardımcı malzeme ile desteklenerek kendi niteliklerini diğer malzemelerle de paylaşma yolundadır (Çevik, 2010).

Tasarımcı: Tasarım genel anlamda düşünüldüğünde yapımın söz konusu olduğu sanat, siyaset, hukuk, eğitim, tıp ve mühendislik gibi alanların tü-

münde meseleleri ortaya koyma ve çözüm önerme süreçlerini anlamayı tanımlayan bir kavramdır (Kaygan, 2006). Tasarım disiplinlerinin endüstriyel tasarım, grafik tasarım, mimari ve çevre tasarım alanlarından oluştuğu söylenebilir (mufredat.meb.gov.tr).

Kyoto Tasarım Deklarasyonu'nda tasarım; "sosyal bilimler, fen bilimleri, teknoloji ve sanatı birleştirerek sosyal, kültürel, endüstriyel ve ekonomik değerler yaratmak" olarak tanımlanır. Tasarım yeni değerler ve yeni düşünme biçimleri ortaya koyan, değişen teknoloji ve yaşam standartlarına göre kendisini uyarlayan yenilikçi ve insan odaklı bir süreçtir. Tasarım, üretim ve tüketim sistemleri arasındaki sosyokültürel ve teknoekonomik boşlukları kapatan bir etkinliktir. Sonuç olarak tasarım sadece yeniliği teşvik etmez aynı zamanda ortaya çıkan taleplere yeni çözümlerle karşılık verir (Macdonald, 2004, Akt. Turhan, 2011).

Fiyat, kalite ve performans olarak benzer pek çok ürünün yer aldığı dünya pazarında, ürün bazında anlamlı farklılıklar ve katma değer yaratmanın en etkin araçlarından birini tasarım oluşturmaktadır.

Tasarım yeni değerler ve yeni düşünme biçimleri ortaya koyan, değişen teknoloji ve yaşam standartlarına göre kendisini uyarlayan yenilikçi ve insan odaklı bir süreçtir.

"Tasarımcı yaratıcılığı", bir fikri, sanat, zanaat, teknoloji ve sistem yönünden ifade edebilen veya o fikri somut olarak boyutlandırabilecek şekilde projelendirmek için yöntem ve yaklaşım geliştirebilen yaratıcı bir yetidir. Tasarımcı, salt estetik öğeler içeren bir süreci yapılandırmanın ötesinde sembolik ve işlevsel bir amaca da hizmet eden yaratıcı problem çözme eylemini yönetebilecek beceriye sahiptir. Özetle; kişisel karakterler; risk alma, fırsatları görme, belirsizliği kullanma, uyanık bir algı ve bilinç hali, duyarlılık ve hassasiyet düzeyleri çok yüksek, tutku, odaklanma becerileri kadar bütünü görme, algılama yetisi, meraklı ve keşfedici, beklenmedik durumları fırsata dönüştürme noktasında yapıcı olma özellikleri tasarımcıyı herhangi bir bireyden üstün kılan gelişmiş bilişsel özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu kişilik özelliklerinin yanında büyük projeler tasarım uzmanlığının yanında farklı alanlara ait ilgi, bilgi, yaklaşım biçimi, teknik, finansal, sosyal ve estetik imkânlarla ve uygun koşullara ihtiyaç duyar. Özellikle günümüzde tasarımcı, teknolojiyi yaratan mühendis ile onu piyasaya süren pazarlamacı arasında tüm fikir ve buluşları insan odaklı faydaya dönüştürme rolü üstlenen birey olarak büyük önem taşımaktadır. Bir diğer önemli farkı ise özellikle endüstriyel süreçlerde ve disiplinlerarası yaklaşıma dayalı algıda yeni bir fikir üretmenin ötesinde, yaratıcı becerileri, yenilikleri yönetme, işlevsel ve estetik faydaya dönüştürme sorumluluğu yüklenmiş yönetici pozisyonundadır (Dereci, 2013).

Her tasarım eyleminin kendine özgü koşulları bulunmaktadır. Sahne tasarımı da benzer şekilde, sahnede oluşturulacak görsel atmosferin önceden planlanması ve kurgulanması anlamını taşımaktadır. Örneğin sahne dekorunda kullanılacak renkler, oyuncuların giysilerinin renkleri, dekorun üslubuna uyacak eşyalar, ışığın verilmiş açıları ve renkleri birlikte ele alındığı zaman başarılı bir sahne tasarımı oluşturulmaktadır (Aybar, 2003).

Tasarım yeni değerler ve yeni düşünme biçimleri ortaya koyan, değişen teknoloji ve yaşam standartlarına göre kendisini uyarlayan yenilikçi ve insan odaklı bir

Almanya Weimar'da mimar Walter Gropius tarafından kurulan Bauhaus (1919), resim, heykel, seramik, mimarlık, şehir planlama, tiyatro, müzik, ürün tasarımı, iç mimarlık, mobilya tasarımı, sergi tasarımı, tekstil tasarımı, fotoğrafçılık, metal ve ahşap işlemeciliği gibi sanat ve tasarımın pek çok dalında eğitim vermiştir. Dönemin en ünlü sanatçıları ve mimarlarını yetiştirmiş ve aynı zamanda tasarımın farklı alanlarının birlikteliğini kabul etmiştir. Paul Klee, Vasili Kandinsky, László Moholy-Nagy, Walter Gropius, Ludwig Mies Van der Rohe ve Marcel Breuer gibi farklı disiplinlerden birçok sanatçı ve mimar bu okulda öğretmenlik yapmıştır. Bauhaus, form, renk, malzeme, ergonomi, kullanım, uygulama ve üretimde işlevselci bir yaklaşımla sanata ve teknolojiye yaklaşmıştır. İşlevin estetikle olan ilişkisini ortaya koyması bakımından büyük önem taşıyan okul, sanat ile bilimin birlikte düşünülmeğe başlandığı XX.yy. da sanat ile endüstrinin aynı çatı altında ele alınması, sanat zanaat birlikteliği ile tasarımda yaşanan bir dönüm noktasını temsil etmektedir (Şahinkaya, 2009).

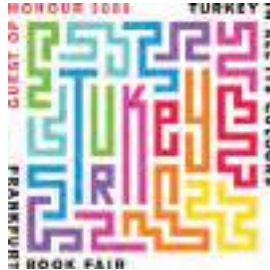
Görsel 3: Marcel Breuer, Wassily Chair, 1925, The Metropolitan Museum of Art, ABD

Grafik Tasarımcı: Grafik tasarım görsel bir iletişim dilidir. Grafik tasarımcı fikirleri, kavramları, metni, imgeyi alarak onları baskı, elektronik veya diğer süreçlerden geçirip görsel anlamda çarpıcı biçimde düzenleyerek hedef kitle ile iletişim kurar. Toplum ise konan bu ürünler sayesinde bilgi edinmeye çalışır. Grafik tasarımcı için, kitap, medya, televizyon, dergi, internet, film, ambalaj, afişler, broşür, ürün etiketi vb. basılı ve görsel medya uygulama alanlarıdır. Grafik tasarım bu yönüyle görsel dünyanın her yerinde var olan, hayatımızın önemli bir parçasıdır. Grafik tasarım, genel anlamda görsel iletişim tasarımı olarak da kabul edilir. Önceleri iki boyutlu yüzeylerde iletişim problemlerine çözümlerin üretildiği bir tasarım alanı iken günümüzde teknolojinin etkisiyle hareketli görüntülü tasarımlara kadar geniş bir alanda uygulanmaktadır. Bu anlamda grafik tasarıma TV, cep telefonu, sanal ortam, endüstriyel ürün, mekân, sosyal sorumluluk, basım-yayın vb. gibi birçok alanda ihtiyaç duyulmaktadır.

Çağın gerektirdiği tasarım anlayışı içerisinde görünmeyeni göstermek, düz anlam yanında yan anlamlarını da verebilmek, sosyal sorumluluk bilincini yerleştirmek gibi işlevler yer almaktadır. Yani "grafik tasarımcının görevi, sadece güzel, dekoratif ambalajlar, ilanlar vb. yapmak değildir. Tasarımcı, ulusal veya uluslararası sosyal ve politik konularla da ilgilenen kişi olmalıdır" (Lemel, 2007, Akt. Mercin, 2010).

Görsel 4: İhap Hulusi Görey'in Kızılay için yaptığı afiş. Türkiye' de afiş sanatı İhap Hulusi ile başlatılır.

Görsel 5: 2008 yılı Frankfurt Kitap Fuarı'nda Türkiye'nin onur konuğu olması dolayısı ile Bülent Erkmen'in hazırladığı logo çalışması.

Görsel 6: Projector Spectra IV, Lust Grafik Grubu

Grafik sanatında önemli bir yere sahip olan tipografiyi, teknoloji ile bütünleştirerek dijital çalışmalar üreten tasarımcılar bulunmaktadır. Bu tasarımcı gruplarından biri Lust'dur. 'Projector Spectre' adlı interaktif enstalasyon çalışmasında insanları dokunmaya, bakmaya ve katılmaya iten, kışkırtıcı interaktif yerleştirmelerini imge, ışık ve metin ilişkisi içinde kullanmıştır. Bu çalışma insanların, renk seçimi ve yazıların akış yönüne müdahale edebileceği bir panelden oluşmaktadır. Renkli formlardaki yazılar binanın dış cephesinde akarken aynı zamanda grafik tasarımla mimari yapıyı, yaşama duyarlı bir tavırla buluşturmaktadır (Uygungöz ve Kınam, 2013).

Endüstriyel Tasarımcı: Tasarım, teknolojinin, sanayinin, ekonominin birbirini çok kısa zamanda etkilediği dünyamızda, sanatın yanı sıra endüstri ve üretim mekânizmalarını da yakından ilgilendirmektedir. Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak konusunda önemli bir role sahip olan mesleklerden

biri de endüstriyel tasarımcılıktır. Çünkü insanların ne kullandıkları, ne tükettikleri ve ne attıkları tasarımcıların ürün tasarlarırken aldıkları kararlarla yakından ilgilidir. Endüstriyel tasarım süreci; çevresel, sosyal ve ekonomik konularla doğrudan bağlantılı olduğu için, başından sonuna bir bütün olarak ele alınmalıdır. Tüketim ve üretim arasındaki sıkı bağı kuran tasarımcı, ürün geliştirme sürecinin önemli bir aktörü olma potansiyeline sahiptir (Vezzoli, 2003, Akt: Turhan, 2011).

Görsel 7: Tasarımcı Ettore Sottsass tarafından tasarlanan kitaplık, 194.5x189.9x40cm, 1981 The Metropolitan Museum of Art, ABD

En küçük ticari kuruluştan en büyük şirketlere kadar yaşanan rekabet ortamının artması, teknolojinin yetişilemeyen hızı, tüketici ihtiyaç ve beklentilerinin çeşitlenmesi işletmeleri yoğun bir şekilde yeni ürün ve hizmet yaratma konusuyla ilgilenmeye zorlamaktadır. Artan bu rekabet ortamında firmalar ürünlerini rakiplerinden farklılaştırmak için yeni yöntemler geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Firmalar artık fiyat ve kalite yoluyla ürün farklılaştırma gibi geleneksel yöntemlerin yanında endüstriyel tasarımı öne çıkartmaktadırlar. Bu nedenle tasarım yeni ve ciddi bir rekabet unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Moda Tasarımcısı: Performans sanatı, yerleştirme sanatı, medya sanatı, buluntu sanatı, dijital sanat vb. yeni sanat anlayışları ile sanatın sınırları be-

lirsizleştigi için sanat ve diğer alanlar arasındaki ayrımlar da ortadan kalkmaktadır. Bu durum sanat alanında kendine bir yer edinmeye çalışan moda için çok geniş olanaklar sunmaya başlamıştır. Daha önceleri sadece kıyafetleri tanıtmaktan ibaret olan moda defileleri ve kıyafet tasarımları günümüzde, birer gösteri etkinliğine ve performans sanatına dönüşmüş durumdadır.

Görsel 8: Charles Frederick Worth, Gece Elbisesi, İpek, 1898-1990, The Metropolitan Museum of Art, ABD

Moda tasarımcıları, ilk moda tasarımcısı olarak kabul edilen Charles Frederick Worth'dan bu yana kendilerini birer sanatçı olarak ürünlerini de birer sanat nesnesi olarak sunma eğiliminde olmuşlardır. Worth, her defasında kıyafetlerini birer heykel gibi tasarladığını söylemiştir (Özüdoğru, 2013a).

Moda ve sanat anlayışları daima birbirini etkilemiş ve moda tasarımcıları ürünlerini tüketim toplumunun hizmetine sunmuşlardır. Buna örnek olarak fütürist sanatçılar ve onların görüşlerinin modayı nasıl yönlendirdikleri verilebilir. Makine estetiğine ve hıza önem veren fütüristler modayı dünya görüşlerini ifade etmenin araçlarından biri olarak görmüş ve o güne değin hiç alışılmamış kıyafet önerileri getirmişlerdir.

Örneğin Giacomo Balla 1923 yılında tasarladığı bir takım elbisede fütüristik modanın özelliklerini yansıtmıştır. Görsel 9 incelendiğinde buradaki takım elbise, dinamik bir etkiyi yakalamak adına asimetrik kesimler, hareketli ve renkli geometrik formlarla giyeni hareket hâlinde gösterecek biçimde organize edilmiştir. Fütürist sanatçılar, kıyafet tasarımında kumaşın dışında alüminyum, cam, metal, ahşap vb. malzemeleri kullanmışlardır. Son dönemde teknolojinin gelişmesiyle sıkça gündeme gelmeye başlayan nanoteknoloji ürünü tekstillerin ilk örneklerini de fütüristler üretmiştir. Günümüz tasarımcılarından Hüseyin Çağlayan da tasarımlarında fütürizm akımından beslenmektedir (Özüdoğru, 2013b).

GörSEL 9: Giacomo Balla, Erkek Takım Elbisesi, Erkek fütürist giyiminin manifestosu, 1913-1914

GörSEL 10: Hüseyin Çağlayan'ın farklı materyaller kullandığı bir tasarımı

Moda ve sanat anlayışları daima birbirini etkilemiş ve moda tasarımcıları ürünlerini tüketim toplumunun hizmetine sunmuşlardır.

GörSEL 11: Katharina Denzinger, Yarış Arabası Ayakkabı, 1965, The Metropolitan Museum of Art, ABD

Öğrencilerle moda ve insanların yaşam tarzındaki değişikliklerin tartışılması, onların bu konularda neler düşündükleri ve görsel kültür dünyası içerisinde yer alan moda tasarımcılarının insanların hayatını ve tarihsel, sosyal ve çevresel faktörlerin görsel kültürü, popüler sanatı ve sanatçıyı nasıl etkilediğini göstermesi açısından uygulamalar gerçekleştirilebilir.

Kıyafetlerinizde en çok sevdiğiniz renkler nelerdir? Ne tarz giyimden hoşlanıyorsunuz? Giyeceklerinizi belirlerken ilgili bilgileri nereden alıyorsunuz? (Gazete, TV, dergi, mağaza vitrinleri vb.), Hangi mağazaların vitrininden hoşlanıyorsunuz? Neden? gibi sorular öğrencileri derse hazırlamada yardımcı olacaktır. Modanın giyim kuşamdan mimariye, kullanım eşyalarından günlük yemek türlerine kadar birçok konuyu etkilediği ve bir anlamda oluşturduğu yeni değişimlerle insanlar farkında olsunlar veya olmasınlar onların belleğinde yerini aldığı bilgisi öğrencilerle tartışılabilir. İnsanların hem diğerlerinden farklı olabilmek hem de beğendikleri bazı insanlara benzemek için modayı izledikleri, iklim, çevre koşulları, ekonomi, savaş, barış, statü, güzellik fikri, sinema filmleri, daha önceki uygarlıklar ve daha birçok parametrenin insanların yaşama tarzını ve modayı etkilediği üzerinde konuşulabilir. Modanın ne olduğu, neden yıllar içerisinde değişimlerin yaşandığı, toplumdan topluma kıyafetlerin ve beğenilerin neden değiştiği konularında öğrencilere yönlendirici sorular sorularak konu hakkında düşünmeleri sağlanabilir. Bazı tasarım örnekleri üzerinde durularak öğrencilerin kendi tasarımlarını oluşturmaları uygulama aşaması olarak ele alınabilir (Gökay, 2004).

İllüstrasyon Sanatçısı: Bir konunun resimlenerek anlatımına ve yorumlanmasına "illüstrasyon" adı verilir. Bir düşünceyi, bilgiyi daha etkili ve verimli bir şekilde açıklamak için çizim ve boyama malzemelerinin yanı sıra fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden yararlanarak eser oluşturan kişi illüstrasyon sanatçısıdır. Günümüzde çok popüler olan dijital sanattan söz edilince ilk akla gelen kelime illüstrasyon olmaktadır.

Görsel iletişimin hemen hemen her alanında kullanılan illüstrasyon, çağımızda iletişimi sağlayan kültürlerarası ortak dil olma özelliğini devam ettirirken, bazen de ticari amaçlı bir unsur olarak kullanılmaktadır. Grafik tasarımı da destekleyen önemli bir alan olan illüstrasyon, çizime dayalı bir biçimde, kitleye iletilmek istenen mesajı betimleyici, yorumlayıcı ve belgeleyici bir rol üstlenmektedir. Illüstrasyonlar, kullanım alanları açısından beş grupta toplanabilir:

1- Reklam Illüstrasyonları: Bir ürün ya da hizmeti tanıtmaya amacıyla yapılan reklam illüstrasyonlarının uygulama alanları sinema, tiyatro, konser afişleri, CD kapakları, ambalajlar, basın ilanları, takvimler, tebrik kartları, çıkartma, etiketler vb. leridir.

2- Yayın Illüstrasyonları: Gazete, dergi, kitap, makale, haber, öykü, roman, şiir vb. lerini açıklamak için yapılan illüstrasyonlardır. Özellikle çocuk kitaplarının resimlenmesinde illüstrasyon büyük önem taşımaktadır. Bir illüstratör, resimleyeceği metnin içeriği hakkında iyi derecede bilgi ve görüş sahibi olduğu zaman metinde anlatılmak istenen konunun resim diline aktarılmasında başarılı olacaktır.

3- Bilimsel ve Teknik Illüstrasyonlar: Botanik, tıp, zooloji, mekânîk, jeoloji v.b. alanlar için öğretici ve tanımlayıcı amaçlarla yapılan illüstrasyonlar bu grupta ele alınır. Illüstratör, konu içinde daha önemli olanı vurgulamak için gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine de başvurur.

4- Moda Illüstrasyonları: Stil detaylarını, ideal vücut ölçülerini ve vücuda göre uygun kumaşın nasıl olacağını bilmek zorunda olan bir moda illüstratör,

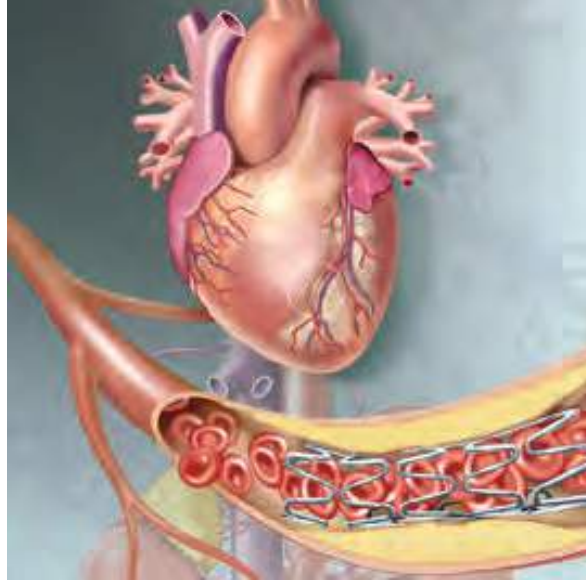
ratörü giyilecek olunan elbiseyi zihinde canlandırarak bunu resim diline dönüştürür.

5- Fantastik İllüstrasyonlar: Bu tür illüstrasyonlar daha çok illüstratörün, kendine özgü duygu ve düşüncelerinin ürünü olmakla birlikte mitolojik olaylarla, şiirle, masallarla ilişkilidir. Temeli insanın düşlemiş olduğu hayallere ve gerçek üstü olaylara dayanmaktadır (Baykuş, 2013).

Görsel 12: Türk grafik sanat tarihinde önemli bir isim olan İsmail Hakkı Tugay'ın illüstrasyonları

Görsel 13: Tıbbi illüstrasyonlardan bir örnek

Görsel 14: Jesper Ejsing'in fantastik illüstrasyonlarından

Görsel 15-a: Can Göknil'in Anadolu kültürünün önemli bir parçası olan halk masallarımızdan yola çıkarak yaptığı illüstrasyonlardan, Cedi-Oğlak-Capricornus, 2002.

Görsel 15-b: Ikkaisai Yoshitoshi Hitsu, Beside a waterfall while the full moon shines, 1866.

Çizgi Film Sanatçısı /Animatör: Animasyon çizgi film, bir hareketin her evresini ayrı ayrı gösteren resimlerin tek tek kayıt edilmesine dayanan ve gösterimde sürekli bir hareketi ortaya koyan film tekniğidir (Püsküllüoğlu

1995, Akt: Gürel ve Alem, 2010). Sinema dili, film, video, animasyon ve multimedya tekniklerini uygulayan, reklam, sinema, televizyon, multimedya ve eğitim sektörlerinin çeşitli dallarında görev yapan ve hem kavramsal hem de teknik becerileri üstün, donanımlı sanatçıya animatör /çizgi film sanatçısı adı verilir. Yaratıcılık ve hayal dünyası zenginliğinin yanında görsel zekanın en üst seviyesinde olmayı gerektiren özelliği ile meslekler sırasında tercih edilme oranı hızla yükselmektedir. Animasyonun tarihi konusunda çok farklı görüşler bulunmaktadır. Buna bir örnek İran'da M.Ö. 3000-5200 yılları arasında yapıldığı tahmin edilen vazo verilebilir. Vazo üzerindeki resimlerde ağaca sıçrayan keçinin hareketleri birbirini takip eden beş aşamada gösterilmiştir (Tepecik, 2016).

Geçmiş dönemde her bir hareketin elle çizilip boyandığı zorlu bir süreç olan animasyonlar günümüzde teknolojinin ve bilgisayarın her türlü imkânı kullanılarak yapılmaktadır. Bilgisayarda yapılan 3D tasarımlar teknolojiye gelinen seviyeyi de yansıtmaktadır. Özellikle çocukların, hayal gücünde sınır tanınamaları ve hayatın fantastik yönüyle bağlantılı olmaları nedeniyle, yoğun beğeni kazanmışlardır (Gürel ve Alem, 2010). Televizyon, internet, video oyunları, film vb. alanlarda çizgi film yapımında görev alan animatörler genellikle animasyonlarını hazırlarken diğer animatörlerle işbirliği içinde çalışırlar.

Görsel 16-a: Günümüzde çizgi film konusunda dünyada önemli çalışmalar yapan Walt Disney'in 2014 tarihli bir film afişi.

Görsel 16-b: İran Shahr-e Sukhteh bölgesinde bulunan vazanın üzerindeki çizimler animasyonun ilk örneklerinden sayılmaktadır.

Fotoğraf Sanatçısı: Fotoğraf, görmeyle başlayan düşünceyi çeşitli şekillerde aktaran sanat dalıdır. Fotoğraf sanatçısı da görünenleri gözlemleyen, anı yakalayan; düşüncelerini, algılarını ve bakış açısını fotoğraflarına yansıtan kişidir. Bu uygulamalarda manipülasyon yapılmamış fotoğrafların yanı sıra filtrelerin, farklı objektiflerin ve bilgisayar teknolojisinin kullanımıyla oluşturulmuş fotoğraflar da karşımıza çıkmaktadır. Bu da bize geçmişten bugüne fotoğrafçılıkta kullanılan ekipmanın, baskı tekniklerinin ve beğenilerin tümüyle değiştiğini göstermektedir.

Fotoğrafçılık tüm dünyada stüdyo-portre, basın-röportaj aktüalite, bağımsız, sanayi, reklam, teknik fotoğrafçılık ve audio-visual dallarında profesyonel olarak yerini almıştır. Fotoğraf bir teknoloji adı olarak ele alındığında; bu teknoloji haber üretmek için kullanıldığında haber fotoğrafı, doğayı görüntülemek için kullanıldığında doğa fotoğrafı, bir ürün veya hizmeti tanıtmak için kullanıldığında tanıtım fotoğrafı, sanat üretmek için kullanıldığında sanat fotoğrafı, bilimsel araştırmaları görüntülemek için kullanıldığında bilimsel fotoğraf adı verilen ürünler ortaya çıkar. Burada amaç ne türde fotoğraf üretilmek isteniyorsa o amaca uygun ekipman, teknik ve yaklaşımları kullanmaktır (Ekizler, 2013).

Günümüz dünyasında sanayi, ticaret gelişmesi ile rekabet ortamının artması sonucu reklam fotoğrafçılığı önem kazanmıştır. Belirli bir mesajın belli bir kitleye en etkili biçimde aktarılması olarak tanımlanan reklamda, görsel malzeme olarak kullanılan fotoğraf, basılı ve görsel medyada, (gazete, dergi, televizyon, film, internette vb.) sokaklarda, caddelerde yol boyu yer alan reklam panolarında ve billboardlarda karşımıza çıkar. Reklam fotoğrafçılığında mesaj bütünlüğü oluşturmak için metin ve ürünün etkisi de unutulmamalıdır (Çizgen, 1985).

Reklam fotoğrafçılığında tüketicilerin dikkatini çekebilmek ve istenen mesajın daha kolay ve hızlı biçimde algılanmasını sağlamak için gerçek görüntülerin yanı sıra bilgisayarda farklı uygulamalarda yapılmaktadır.

Görsel 17: Fotoğraf sanatçısı Sandy Skoglund'un yukarıdaki "Radioactive Cats" adlı eseri sürreal ve enstalasyon ağırlıklı fotoğraf çalışmalarından bir örnektir. Skoglund, bazılarının üretim süreci aylarca süren dekorlar tasarlayıp bunları kullandığı modellerle birlikte kompozetmesiyle kendine has bir tarz yaratmıştır.

Görsel 18: Giuseppe Mastromatteo'nun portreleri

Görsel 18'deki eserler şiirsel sürrealizmi yeniden harekete geçirmektedir. Çalışmalarında sürrealist ressamılar Magritte ve Man Ray'dan esinlenen sanatçı Mastromatteo digital teknolojiyi ustalıkla kullanarak, insan fotoğraflarında olması olanaksız ve düşsel görüntüleri sergileyen kolajlar oluşturmuştur (Özgen, 2013).

Görsel 19 a: Ara Güler, İstanbul'dan bir görüntü

Görsel 19 b: Ara Güler, Aşık Veysel

Fotoğraf sanatçısı Ara Güler'in İstanbul sokak manzaraları ve sanatçı portreleri konulu fotoğraf çalışmaları bulunmaktadır. Kaybolan şehir ve insan manzaralarından örnekler sunması açısından bu eserler Türk fotoğraf sanatında önem taşımaktadır

Görsel 20: Edward Weston, Lahana yaprağı, 19.5 x 24.5 cm, 1931. Weston bu fotoğraftaki lahana yaprağında yaşam ruhunun tüm gizeminin yaprak boyunca iletildiğini söylemektedir.

Karikatürist: Abartılmış çizim temeline dayanan, eğlence, gülmece, hiciv (yerme), düşünme ve görsellik içeren sanat ürünleri olan karikatürleri yapan sanatçıya karikatürist denir. Kaynaklar incelendiğinde karikatürlerin farklı sınıflandırıldığı görülmektedir. Bunlardan biri insanları düşündürürken, diğeri insanları eğlendirmeyi amaçlayan karikatürlerdir. Bir diğeri sınıflandırmada karikatürler; politik, esprili-komik ve açıklayıcı-aydınlatıcı biçiminde üç gruba ayrılmıştır. Buna göre politik karikatürler, güncel olayları mizahi olmanın yanında eleştiriyi de içerecek tarzda yansıtmaktadır. Espirili-komik karikatürler, insan tiplerini ya da topluluklarını alaycı bir şekilde ele alırken açıklayıcı-aydınlatıcı karikatürler ise eğitsel bir metni ya da reklâmı güçlendirmeyi amaç edinir. Karikatürler ayrıca malzemenin tarzı, tekniği ve kurgu-yapı özelliklerine dayalı olarak da sınıflandırılmaktadır. İfade tarzına göre karikatürler, yazılı ve yazısız karikatürler olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılı karikatürler, daha çok günlük gazetelerde yayımlanan ve yazılarla desteklenen karikatürlerdir. Yazısız karikatürler, yazının mümkün olan en az düzeyde veya hiç kullanılmadığı karikatürlerdir. Bu özelliği sayesinde farklı dillere sahip insanlar tarafından da anlaşılması kolaydır. Tekniğe göre sınıflandırılan karikatürler ise renkli ve siyah-beyaz olmak üzere ikiye ayrılır. Kurgu-yapı özelliğine dayanan karikatürler tek kare (konunun tek karede anlatılması) ve bant (seri olarak çizilen olay örgüsünü anlatan) olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılırlar (Özşahin, 2009).

Park kapılarında:

Kadın - Müsaade ederseniz biraz parka girip hava alalım baylar!..

Görsel 21: Cemal Nadir'in 1946 tarihli bir karikatürü.

İnsanların dünyayı algı-
ma ve yorumlama farklılığı
karikatüristlerin mizahi bir
dille çizgiye döktüğü çalış-
malarından çok kolay anla-
şılabilir.

İnsanların dünyayı algılama ve yorumlama farklılığı karikatüristlerin mi-
zahi bir dille çizgiye döktüğü çalışmalarından çok kolay anlaşılabilir. Mizah,
insanlar arasında bir iletişim aracı olduğu kadar dil, bilişsel, sosyal ve duy-
gusal faktörleri içeren mizah öğelerinin her biri eğitim ve öğretimde kalıcı
ve etkili bir öğrenme aracı olmaktadır. Örneğin öğrencilerle duyguların ifa-
desi ve çizginin gücü üzerinde durulurken karikatür çalışması yaptırılabilir.
Karikatür çalışmasına geçmeden önce "sanat duyguların dışı vurumudur."
konusu öğrencilerle tartışılabilir. Bunun için öğrencilerden kâğıtlarına altı
adet yuvarlak (ortalama 2 cm. çapında) çizmeleri istenir. Her bir yuvarlağın
altına kızgın, üzgün, mutlu, şaşırılmış, korkmuş, kuşkulu, kederli kelimele-
rini yazmaları ve bu kelimelerin ifade ettiği duyguları çizmiş oldukları yu-
varlakları bir yüz gibi düşünerek çizgiyle yansıtmaları söylenir. Daha sonra
öğrencilere şu sorular sorulabilir. Çizgilerle sözcükleri bağdaştırmak kolay
mı? Kullandığınız hangi unsurlar duyguları yansıtmaya izlenimi verdi? Bu ça-
lışma öğrencilerin karikatür konusuna odaklanmalarını sağlayacaktır (Kı-
rışoğlu ve Stokrocki, 1998).

Mimar: İnsanların yaşamını kolaylaştırmak ve barınma, dinlenme, çalış-
ma, eğlenme gibi eylemlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere gerekli
mekânları, işlevsel gereksinimleri ekonomik ve teknik olanaklarla bağdaş-

tırarak estetik yaratıcılıkla inşa etme sanatı ve bilimine mimarlık adı verilmektedir. Dünya tarihi incelendiğinde insanoğlu barınmak ve doğa şartlarından korunmak için bir mekâna ihtiyaç duymuş ve zamanla yaşadığı bu mekânlarda kendine özgü kültürü, tekniği ve farklı zevkleri yansıtmıştır. Bu coğrafi, iklimsel, kültürel demografik farklılıklar dünya mimari örnekleri incelendiğinde görülecektir.

Dünyanın en eski mesleği olarak kabul edilen mimarlık, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmuştur. Bu meslek grubu tarih boyunca basit konut türlerinden dini yapılara ve saraylara kadar mekânların tasarımının yanı sıra mekânları kuşatan yakın dış çevrenin de mimari tasarımını yapmıştır. Bir anlamda mimar, her çeşit yapının, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, estetik ilkeleri göz önünde bulundurarak tasarımını yapan ve yapımını denetleyen kişidir. Günümüzde mimarlar çizimlerinde bilgisayar programlarından faydalananarak projelerini oluşturmaktadır.

Mimarlık, sadece binaların planının yapılması değil, kent planlamasıyla ilgili olan, yapı veya yapı gruplarının tasarlanması, inşası, genişletilmesi, korunması, yenilenmesi ve onarılması için gereken mesleki hizmetlerin sunulmasını da içermektedir (www.mim.yildiz.edu.tr).

Mimarlık konusunu temel alan uygulamalı çalışmalara örnek olarak, 3. boyutu kavratmak için öğrencilere verilebilecek konular arasında "geleceğin şehri" projesi yer alabilir. Bu çalışma için renkli fon kartonları, yapıştırıcı ve makas gereklidir. Öğrencilerle ilk önce mimari yapılar üzerine konuşularak çevrelerinde yaşadıkları şehirdeki eski ve yeni yapılar üzerindeki bilgileri tartışılır. Eğer öğrencilerin bulunduğu çevrede eskiden kalan mimari bir yapı varsa, bu yapı ile ilgili sanat eleştirisi uygulaması yapılabilir. Kendi kültürümüze ve diğer kültürlerle ait tarihi yapıların fotoğraflarının yanı sıra modern ve post-modern yapıların fotoğrafları, fotokopileri sınıfta herkesin görebileceği bir yere asılır (imkânlar dahilinde projeksiyonla yansıtılan görseller) ve bu yapılar arasındaki farklılıklar sınıfta tartışılır. Bu konu ile ilgili filmler de izlettirilebilir. Öğrencilere "Mimarlık nedir? Mimar kime denir? Bir mimara ne sorardınız? Mimarların yükümlülükleri nelerdir?" gibi sorular sorularak sınıf içindeki tartışmalar yönlendirilir. Çevremizdeki yapılar; tek katlı, çok katlı, ahşap, betonarme, çatı sistemleri vb. konular üzerinde konuşularak coğrafi bölgelere ve iklimlere göre de yapılarda değişimlerin olduğuna dikkat çekilir. Daha sonra öğrencilere gelecekte yaşamak istedikleri şehir konusu verilebilir. Bu uygulama grup çalışması şeklinde de yürütülebilir. Örneğin gruptaki öğrenciler isimlerinde bulunan harfleri iki boyutlu olarak ikiye katlanmış renkli fon kartonu üzerine çizerler (harflerin yanı sıra, çiçekler, geometrik formlar da bu çalışmada kullanılabilir). Bu çizimleri kestiklerinde iki kat olan renkli fon kartonları sayesinde zemin ve tavanı oluşturacak bölümler ortaya çıkarılır. Bu bölümler arasında bağlantılar nasıl yapılabilir? sorusu kapsamında sütun, duvar, pencere, çatı, kubbe sistemi hakkında örnekler üzerinde konuşulur. Kesilen renkli kartonlar bu birleştirme sistemleri dikkate alınarak zemin olacak kartonun üzerine yerleştirilir. Yerleştirmede de bir tasarımın olması gerektiği, mekânları kuşatan yakın dış çevrenin de mimari tasarımın kapsamına girdiği belirtilerek biçim-form, büyük-küçük boşluk-doluluk ilişkisi vb. üzerinde durulur (Gökay, 2005). Bu etkinlikte gerekli idari izinler alındıktan sonra sınıfa bir mimar davet edilebilir.

Görsel 22: Geleceğin şehri konulu öğrenci çalışmaları

Yukarıdaki uygulamaya ek olarak öğrencilerin pencereden dışarıya baktıklarında binaların hangi formlardan oluştuğunu söylemeleri istenebilir. Süt kutuları, meyve suyu kutuları, kâğıt bardaklar gibi kullanılan ve daha sonra atılan nesneleri kullanabilecekleri söylenir. Birbiriyle aslında ilişkisi olmayan nesnelerin bir armoni içerisinde yeni bir anlam kazanabileceği ve böylece atılacak ürünleri yeniden değerlendirebilmenin mümkün olduğu açıklanır. Bu nesnelerin özellikle tekrar kullanılacağı için temiz ve güvenli olmaları üzerinde durulur. Bulunan nesnelerin formlarına dikkat çekerek bunları yeni bir bina yapmak için nasıl kullanabiliriz? sorusu üzerinde fikir yürütmeleri istenebilir. Öğrencilerden ana yapıyı oluşturmak için ilk önce büyük parçalarla işe başlamaları daha sonra küçük parçaları birbirine yapıştırabilecekleri söylenerek pencerelere, çatılara, balkonlara vb. geçilebilir. Dekoratif bir görünüm elde etmek için çalışma boyanabilir veya kâğıtlarla kaplanabilir. Bir sonraki aşamada tamamlanan çalışmalar incelenip hangi biçim ve formların kullanıldığı öğrencilerle tartışılır.

Görsel 23: Selimiye Camii, Edirne

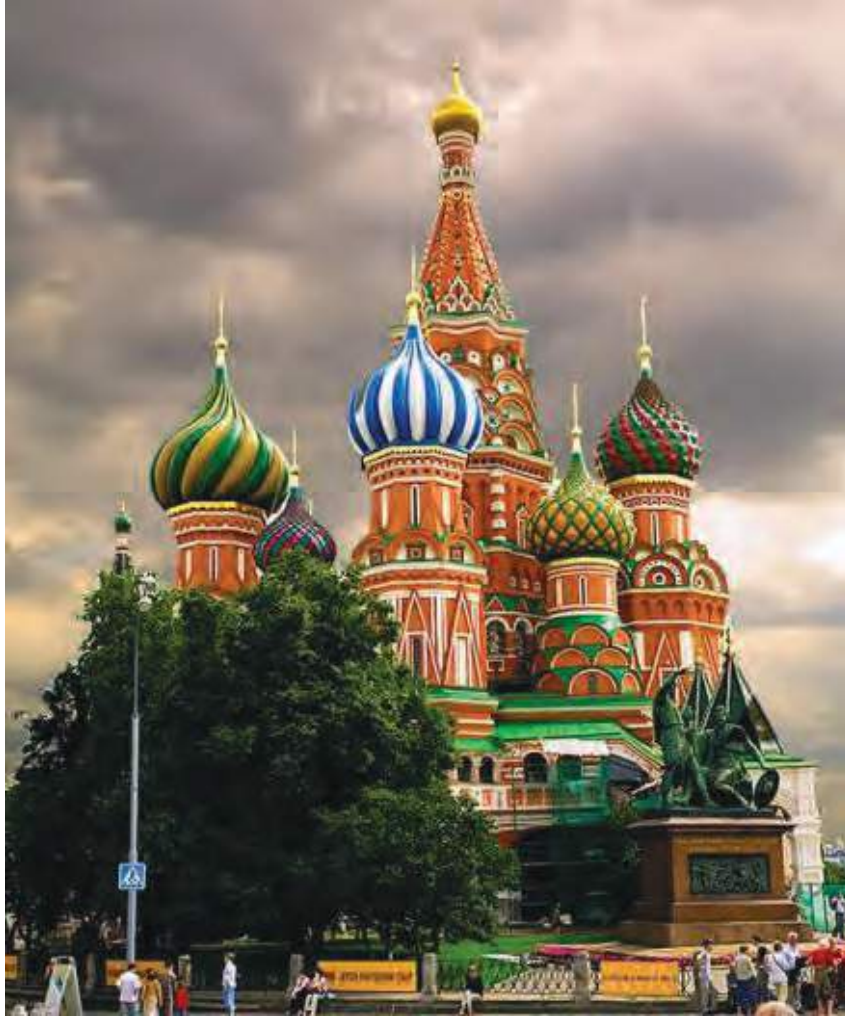
Osmanlı İmparatorluğu'nun en ünlü mimarı Mimar Sinan kendisinden daha önce uygulanmış olan kubbe, yarım kubbe, birkaç şerefeli minareler, kemerler, tonozlar gibi mimari geleneğin zengin birikimini farklı bir estetikle ele alıp yeni boyutlar ve oranlarla klasik mimarinin temel doğrularını ortaya koymuştur. Mimar Sinan'ın sanatının gelişmesini gösteren üç büyük eserinden ilki dört yarım kubbenin ortasında merkezi bir kubbe tarzında inşa edilen Şehzade Camii'dir. İkincisi kalfalık dönemi olarak isimlendirilen İstanbul Süleymaniye Camii, diğeri ise 1550-1557 yılları arasında yaptığı ustalık eseri olarak adlandırılan Edirne Selimiye Camii'dir. Mimar Sinan ayrıca eski yapıları restore de etmiştir. Özellikle Ayasofya'nın kubbesini onarmış ve çevresine takviye edici duvarlar yaparak bu yapının günümüze sağlam bir şekilde ulaşmasına da katkıda bulunmuştur. Eski eserlerle abidelerin yakınına yapılan ve onların görünümelerini bozan yapıların yıkılması, cadde-lerin genişliği, evlerin yapımı ve lağımların bağlanması üzerinde çalışmalar yapmıştır. Ayrıca sokakların darlığı sebebiyle ortaya çıkan yangın tehlikesine dikkat çekerek bir ferman yayınlamıştır (www.mimarsinanvakfi.org).

Görsel 24: Selimiye Camii iç mekân kubbe görüntüsü, Edirne

Büyük mekân yapıları için kubbeler hem yapının baş ögesi olmuş hem de göğün, Tanrı'nın, politik gücün ve kent fizyonomilerinin simgesi haline gelmişlerdir. Selimiye Camii'nin kubbesi sanayi öncesi mimaride doruk nokta olarak kabul edilir. Yüksekliği 43.28m. çapı 31.22m. dir ve sekiz sütun (fil ayağı) üzerine oturtulmuştur.

Görsel 25: Günümüzde müze olarak kullanılan Aziz Vasil Katedrali, Moskova

Görsel 26: Tac Mahal, Agra-Hindistan, Babür İmparatoru Şah Cihan'ın eşi için yaptırdığı anıt mezar (1632-1652)

Görsel 27a: Antoni Gaudi (1852-1926) Casa Milà Barcelona, İspanya .

Görsel 27b: Antoni Gaudi'nin en ünlü eseri hayatını adanmış La Sagrada Família bazilikasıdır.

Görsel 28: Frank Lloyd Wright, Şelale Ev, 1935. Frank Lloyd'un Amerika Birleşik Devletleri'nde yaptığı bu evin şelale manzarası yoktur. Mimar "şelaleyi görmek değil yaşamak" düşüncesiyle hareket ederek bu evi bir şelalenin üzerine inşa etmiştir.

Görsel 29: Frank Ghery tarafından 1997 yılında tasarlanan bu bina Bilbao-İspanya'da bulunan Guggenheim Müzesi'dir. Teknolojinin ve çağımız malzemelerinin birleştirildiği bu yapı çelik karkas titanyum yüzeyleriyle inşa edilmiştir. Müze savaş uçakları için gerçekleştirilen bilgisayar programı kullanılarak projelendirilmiştir. Bir balinaya benzetilen müze binası mimari anlamda oldukça deneysel bir yapıdır.

Görsel 30: Anıtkabir, 1960'lı yıllar, Ankara

Emin Onat ve Orhan Arda'nın projesinin uygulandığı Anıtkabir'deki her mimari unsur bir anlam taşımaktadır. Atatürk'ün kabrine ulaşan 262 metrelik aslanlı yolun sağ ve solunda bulunan 24 aslan, "24 Oğuz boyunu" temsil etmektedir. Türk kültüründe güç sembolü olduğu için seçilen aslan figürlerinin çift olması milletin "birlik ve bütünlüğünü" vurgularken, aslanların duruş pozisyonu ise bu büyük gücün "barışseverliğini" sembolize etmektedir (Öztürk, 2009).

Geleneksel mimarlığımızın inceliklerinden biri de binaların yüzüne birer dantel gibi işlenen kuş evleridir. Kuş evleri serçe, saka, kırlangıç gibi korunmaya muhtaç küçük cüsseli kuşlar için yapılmış barınaklardır. Anadolu'da hayvan sevgisinin bir göstergesi olan kuş evleri Osmanlılar döneminde yaygın olarak yapılmıştır. Cami, medrese, imaret, kışla, han, türbe, kütüphane köprü, mektep ve ev gibi binaların dış yüzeyinde kuşların can düşmanlarının ve insanların erişemeyeceği kadar yükseklikteki kesimlerinde (örneğin, saçak kornişlerinin altında) kuş evleri görülebilir (Özer, 1998).

Görsel 31: İstanbul Darphane iç avlusunda bulunan kuş evi

Görsel 32: Kuş evi, Manisa, Hafsa Sultan Darüşşifası Müzesi

Görsel 33: Karatay Medresesi, Selçuklu Veziri Celaleddin Karatay tarafından yaptırılmıştır, Konya

Görsel 34-a

Görsel 34-b: Çok boyutluluk, origami, form, strüktür ve mekânın bir arada şekillenmesinin örneği olan Çin Nanjing'deki Otomobil Müzesi.

Görsel 35-a: Mardin evleri.

Görsel 35-b: Mimari yapıda dantel gibi işlenmiş bir detay, Mardin

İç mimar: İç mimarlık; her türlü yapının iç mekânlarının amacına uygun olarak tüm detaylarının düşünülerek tasarlanıp düzenlenmesini (elektrik ve su tesisatı, aydınlatma, renk ve doku detayları, zemin ve ıslak mekân kaplamaları, ısıtma-soğutma tesisatları, tavan ve duvar giydirmeleri vb.),

mekânın mobilyalarının mekâna ve amacına uygun olarak tasarlanıp üretilmesini kapsamaktadır. İç mimarlık sadece teknik ve estetik bir uygulama değil, kullanıcıların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının, sosyo-ekonomik durumunun dikkate alındığı fakat mekânın kimliğinin iç mimar tarafından oluşturulduğu bir alandır. Mimarla bir ekip halinde çalışan iç mimar yukarıda belirtilenlere ek olarak, sinema/televizyon, performans sanatları, kostüm/dekor, ışıklandırma, sanat yönetmenliği, restorasyon, vb. alanlarda da çalışma ortamları bulur (www.ic.fadf.ieu.edu.tr). Uluslararası İç Mimarlar Federasyonu (IFI) bir iç mimarın sahip olması gereken özellikleri şu şekilde belirtmektedir:

İç mimar; iç mekânların işlevsel ve nitelikli olabilmesine ilişkin sorunları tanımlayarak araştıran, yaratıcılığını katarak çözüm üreten; iç mekânı tasarlayan, tasarım analizi yapan, şantiye denetimi, yapı sistemleri, iç mekâna ilişkin yapı bilgisi, donatı, malzeme, donanım konusunda bilgi veren ve iç mekâna ilişkin çizim ve dokümanları hazırlamak üzere eğitim ve deneyimle donanmış olmalıdır.

Görsel 36: Bilgisayar programı ile iç mekân tasarım örneği

Görsel 37: Jamie Hayon'un tasarladığı Hollanda Groninger Müzesi. Müze ile ilgili bilgilere ulaşmak için kurulmuş merkezden bir görüntü

Günümüz dünyasında sanayileşme ve kentleşme sürecinde gittikçe artan doğa ile insan arasındaki kopukluk, ekolojik dengenin bozulması her geçen gün peyzaj mimarlığının önemini hissettirmektedir.

Peyzaj Mimarı: Peyzaj mimarlığı, mimarlık, kentsel tasarım ve iç mimarlık gibi planlamayı ve insanların daha mutlu ortamlarda yaşamasını sağlayan bir bilim dalıdır. Günümüz dünyasında sanayileşme ve kentleşme sürecinde gittikçe artan doğa ile insan arasındaki kopukluk, ekolojik dengenin bozulması her geçen gün peyzaj mimarlığının önemini hissettirmektedir. Evlerin, yolların, kentlerin tüm yeşil alanlarının planlaması ve bu planların uygulanması, sahil düzenlemeleri, turizm alanlarının çevre düzenlemeleri, milli parklar, doğa koruma alanları gibi insan yaşamına sağlık ve mutluluk katarak olumlu yönde etkileyen tüm alanların doğal çevreyi koruyarak planlanması, düzenlenmesi ve ekolojik öncelikli projeler üretilmesi peyzaj mimarlarının başlıca konularıdır (www.yeditepe.edu.tr).

Görsel 38: Bilgisayar programı ile peyzaj tasarım örneği

Görsel 39: Lustheim Palace, Almanya

Görsel 40: Japonya'dan Zen düşüncesine göre tasarlanmış bir bahçe

EK 1: Sanat Dünyası

Sanat Dünyasını Araştırıyorum;.....

Seçtiğim meslek;.....

Bu mesleği ilginç buldum, çünkü; .....

Seçmiş olduğum meslek/meslekler ile ilgili fotoğraflar veya bu konuda yaptığım resimler

GÖRSEL İLETİŞİM VE BİÇİMLENDİRME

SANATIN TÜRLERİ

Tarihi kaynaklara göre insanoğlu, yazıyı kullanmadan çok önce resim yapmayı akıl etmiştir. Mağara duvarlarına yapılan bu resimlerle insanlar kimi zaman tek bir çizgisel hayvan betimlemesi kimi zaman da geometrik bir düzenleme ile duygularını, düşüncelerini açıklamak istemiştir. Bu isteğin altında bazen korku, bazen büyü, bazen de belgeleme amacı bulunmaktadır (Erinç, 1995).

Farklı zaman dilimlerinde görsel sanatlar, müzik ve edebiyat gibi uygulamalarla sanatçılar ilgilerini, hayallerini, düşüncelerini, duygularını ve olaylara bakışlarını; renkle, çizgiyle, sesle, dansla ve yazı ile kendilerine özgü bir şekilde ifade etmeye çalışmışlardır. Sanatçılar başkalarına oldukça normal gelen olaylara, nesnelere, insanlara bakarak olağanüstü şeyler fark eden ve bunları kendilerince özel olan bir yöntemle ifade eden kişilerdir (Gökay, 2010). Sanat, aslında dünya hakkında görmek, hissetmek, düşünmek ve başkalarına bir şeyler anlatmaktır.

Geçmişten günümüze sanat, toplumların kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik durumuna göre değişiklik göstermiştir. Buna göre farklı dönem ve kültürlerde sanatın fonksiyonu ve önemi de değişmiştir. Sanatçılar daha önceki dönemlere göre sınırlarını genişletmiş ve eserlerinde çok farklı malzemeler kullanmaya başlamışlardır. Bilgisayar, internet, kitle iletişim araçları, kültür endüstrisi ve tüketim toplumu günümüz yaşantısında pek çok şeyde değişikliğe sebep olmuştur. Bu sanata da yansımıştır. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra performans, video, sinema, fotoğraf, grafik, heykel gibi farklı disiplinlerin kullanıldığı ve iç içe geçtiği, postmodern kültüre özgü digital teknolojinin de etkisiyle daha kavramsal, eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. Digital resim, digital fotoğraf hatta digital heykel uygulamaları da müzelerde, sergilerde kendilerine yer bulmuştur. Kalem, fırça, boya, kil, kağıdın yanı sıra doğanın kendisi, neon, lazer, ses, bilgisayar, çelik, kaynak makineleri, boya püskürtme makineleri vb. sanatçıların yeni malzemeleri olmuştur (Sağlamtimur, 2010; Akt: Atan ve diğerleri, 2013).

Görsel 1: Robert Smithson, Spiral Jetty, 1970, Great Salt Lake, Utah, USA

Görsel 2a: İnci Eviner, I don't Belong Here, Duvar işi, folyo kesim, desen, cam obje, animasyon, 2006, Borusan Sanat Galerisi, İstanbul

Görsel 2b: İnci Eviner'in çalışmasından detay

Görsel 3: Golan Levin:24 Golan Levin:25 Interstitial Fragment Processor", Kasım 2007, Mixed Media
Sylvain Walter–November 26, 2010 New York Biforms Sanat Galerisinde sergilenmiştir.

Sanat eseri karşısında günümüz teknolojisi ve uygulamaları Golan Levin'in (Görsel 3) interaktif çalışması gibi izleyicilerin sanat eseri karşısında sadece 'izleyen' olmaktan çıkıp, interaktif biçimde o eseri değiştirebilmeye varan müdahaleleri yapabilecek yetkiye sahip olabildiğini sağlamıştır (Çokokuş, 2012).

Peyzaj: Açık alandaki dağ, deniz, nehir, gökyüzü, ağaç, ev, çiçekler gibi doğanın bir bölümünün gösterildiği resimlere peyzaj veya manzara resmi adı verilmektedir.

Sanatçılar, daha önceleri hayal ettikleri doğa görüntüsünü çizerken sonraları doğa karşısında peyzaj çalışmaları yapmışlardır. Manzara içinde bazen insanlar, evler, sokaklar beraber ele alınmıştır. Bazı kaynaklarda peyzaj resimleri doğa görünümüleri dışında şehre ait görüntüler ve deniz, okyanus görüntüleri olarak sınıflandırılmıştır.

Görsel 4: Gustave Courbet, Yağlı boya, 1864, Toledo Museum of Art, İspanya.

Görsel 5: Ivan Konstantionovic Aivazovsky' e ait olan bu resim 2006 yılında 1.5 milyon İsveç frankına satılmıştır.

Görsel 5 ve Görsel 6 da iki farklı sanatçı tarafından yapılmış deniz manzarası görülmektedir. Her sanatçı kendi üslubuna göre aynı konuyu farklı şekilde yorumlamaktadır.

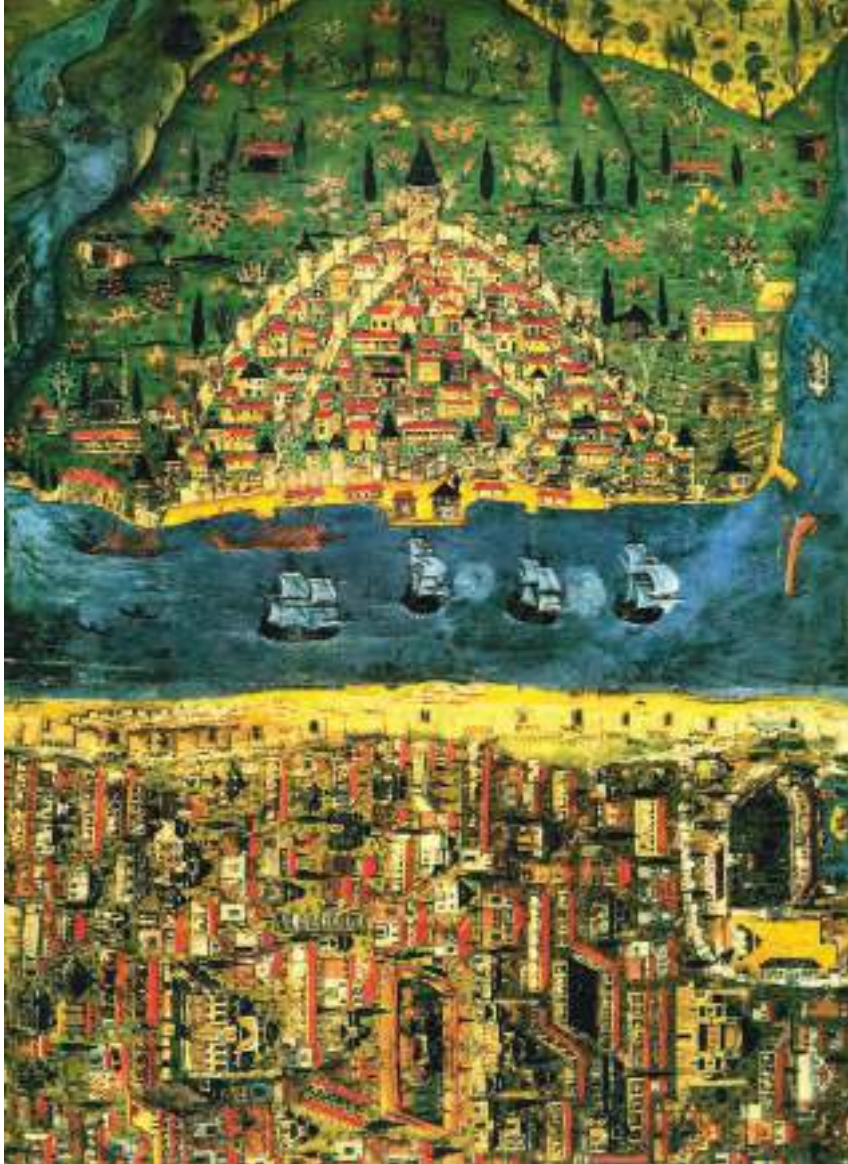

Görsel 6: Edward Hopper'ın denizi konu alan peyzaj çalışması

Görsel 7: Devrim Erbil'den İstanbul kent görünümünü yansıtan bir manzara

Görsel 8: Bu minyatür nakkaş Matrakçı Nasuh tarafından 16. yüzyılda yapılmıştır. Matrakçı Nasuh katılmış olduğu seferlerde belge niteliğini taşıyan minyatürlerinde kent görünümünü, kale ve liman manzaralarını değişen coğrafi koşulları, hayvanları, bitki örtüsünü gerçekçi bir üslupla yapmıştır. Topografik resim geleneğinin yansıtıldığı bu minyatürde İstanbul'da Galata, Topkapı Sarayı çevresi, surlar, Haliç, yelkenliler, köşkler, binalar, ağaçlar vb. canlı renklerle ve tüm detaylarıyla ele alınmıştır.

Görsel 9: Sigmar Polke, Manyetik Manzara, 1982. Tuval üzerine akrilik, 290x290 cm. Rachdorf Koleksiyonu, Duesseldorf. Ressam, grafikçi, enstalasyon sanatçısı, fotoğrafçı ve performans sanatçısı olan Sigmar Polke çalışmalarında farklı üslup, malzeme ve teknikleri bir araya getirerek eklektik bir yapı oluşturmaktadır. Farklı kaynaklardan, farklı zamanlara ait derlenen görüntülerin (illüstrasyonlar, reklam fotoğrafları, 19. yüzyıl gravürleri gibi) yarattığı etki, noktasal baskı tekniğiyle ele alınmıştır.

Öğrenciler peyzaj resimlerini incelerken veya peyzaj çalışması yaparken doğayı, tarihi mekânları, kısacası kendilerini kuşatan çevreyi daha iyi gözlemleme şansına sahip olacaklardır.

Peyzaj konusu işlenirken öğrenci sınıf seviyesine göre aşağıda belirtilen soru ve konular üzerinde durulabilir. İncelenen sanat eseri veya gözlem yapılan görüntüde (peyzaj) neler görüyorsunuz? Bunları söyler misiniz? Öğrencilerin bu incelemelerini doğal ve yapay çevre (insanlar tarafından oluşturulmuş) olarak iki ayrı sınıfta ele almaları istenebilir. İncelenen peyzaj resminin içinde olduğunuzu varsayarsak hangi sesi, kokuyu, dokunduğunuzda hissettiğiniz şeyleri ve gördüklerinizi söyler misiniz? Bu görüntünün nerede olduğunu düşünüyorsunuz? Böyle bir yeri gezip görmek ister miydiniz? Neden? Bu yerde nasıl kıyafetler giyerdiniz? Öğrencilerin, sanatçıların atölyede mi veya doğrudan manzara karşısında mı resim yaptıklarını fark etmeleri için bu resim nereden bakılarak yapılmış olabilir? soruları öğrencilerin konuya yoğunlaşmaları açısından uygun olabilir. Özellikle empresyonist (izlenimci) eserler incelenirken sanatçıların ışığı ve ışığın etkisini araştırarak resimlerini yaptıklarını bulmalarını sağlayacak yönlendirmeler yapılabilir.

Ayrıca gerçek görüntüde veya incelenen eserde ön, orta, arka plan üzerinde durularak bununla ilgili sorular sorulabilir. Özellikle öğrencilerin derinlik

kavramını fark etmelerini sağlamak için çizgi ve renk perspektifi, üst üste yerleştirme (derinlik etkisini yaratmak için nesnelerin ön ve arkada olma durumu vb.) konularında sorular sorulmalıdır. Farklı zaman dilimlerinde ve farklı üsluplarda yapılmış olan peyzaj örneklerinin incelenmesi öğrencilerin konuya odaklanmalarına ve yaratıcı fikirler geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Bazı sanatçıların peyzajlarını atölyede daha önceki eskizlerinden ve hatıralarından faydalanarak yaptıkları örnekler üzerinde tartışılır. Öğrencilerin peyzaj konusunu ele alan sanat eserlerini incelediklerinde hayalden mi yoksa gerçek bir görüntüden mi yapılmış olduğunu kavramaları sağlanır.

Görsel 10: Meindert Hobbema, *The Avenue at Middelharnis*, Yağlı boya, 104 x 141 cm. 1689. The National Gallery, İngiltere.

Diğer bir uygulamada öğrenciler okul bahçesine çıkarılır veya öğrencilerin sınıf penceresinden dışarıya bakmaları istenir. Bunlara ek olarak öğrencilere geniş açıyla çekilmiş bir peyzaj fotoğrafı gösterilir. Öğrencilerde kompozisyon düşüncesini oluşturmak için siz ressam olsaydınız görmüş olduğunuz bu manzaradan hangi bölümü alıp resminize aktarmak isterdiniz? Neden? sorusu yöneltilir. Ressamların bazen her gördüğünü çizmedikleri bazen sadece hissettiklerini çizdikleri bazen de sadece bir veya iki sanat elemanını kullanarak eserlerini oluşturdukları söylenir ve öğrencilerin vizör kullanmaları sağlanır. Bu konudaki örnek sanat eserleri üzerinde eser analizi yapılarak öğrencilerin konuya odaklanmaları sağlanır (www.getty.edu.tr).

Görsel 11: Çin sanatına ait 11. yüzyılda ipek üzerine mürekkeple yapılmış bir çalışma. Manzara resminin Uzakdoğu ve Doğu toplumlarının sanatında çok eskiden beri önemli bir yeri olmuştur.

Görsel 12: Paul Cezanne, Saint Victoria Dağı, Yağlı boya, 1902-1904, 69.8x89.5cm.
Philadelphia Museum of Art Venturi, ABD.

Görsel 13: El Greco, Toledo'nun Görünümü, Yağlı boya, 121.3x108.6cm., 1597,
Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD.

Resimdeki ışık durumunu belirtmek için öğrencilere, resme baktığınızda nasıl bir hava olduğunu tahmin ediyorsunuz? Neden? Bu tür şeyler yılın hangi aylarında olabilir? sorularının yanında özellikle açık-koyu ve ışık-gölge konusu üzerinde durulabilir.

Görsel 14: Kütahya'dan bir görünüm, Fotoğraf. Öğrencilere renk olmadan da bir peyzajın etkili görünebileceği konusuna örnek gösterilebilir.

Görsel 15: Claude Monet, İzlenim, Yağlı boya, 48x63cm., Marmottan Müzesi, Paris, Fransa. Modern sanatın öncüsü olarak kabul edilen izlenimcilere (empresyonist) ismini veren Monet'in "İzlenim" isimli bu resmidir.

Görsel 16: Hikmet Onat, Kurbağalı Dere, Yağlı boya, 66x84cm., Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi.

Portre-otoportre: Bir kimsenin baş, omuz bölgesini yansıtan, bazen de vücudun dize kadar olan bölümünü konu alan resimlerdir. Sanatçılar kendi sanat anlayışlarına göre portreler çalışmışlardır. Portre konusu verilirken öğrencilere portrenin vesikalık fotoğraftan farklı olduğu vurgulanarak farklı dönem ve üsluplarda yapılmış örnek portreler incelenir ve özellikle sanatçıların fotoğraf makinesinden farklı olarak neler yaptıkları ve resimlerine ne ekledikleri üzerinde durulabilir. Örnek verilen portrelerin ne zaman ve nerede yapıldığını düşünüyorsunuz? Sizce sanatçılar bu portreleri neden yapmış olabilirler? Resimdeki hangi ipuçları size bu bilgileri sağlıyor? Bu resimleri yaparken sanatçının hangi duyguları yakalamaya çalıştığını söyleyebilir misiniz? soruları bize yardımcı olacaktır. Her sanatçı kendi üslubuna göre çalışmalarını oluşturmaktadır. Aşağıda örneklerde görüldüğü gibi Leonardo da Vinci'nin ünlü Mona Lisa tablosu farklı dönemlerde sanatçılar tarafından konu edinilmiştir? Neden Mona Lisa pek çok sanatçı tarafından resimlerine konu olarak alınmıştır? Mona Lisa'yı önemli kılan sizce nedir? soruları daha ileri sınıflarda sorulabilecek sorulardandır.

Görsel 17: Leonardo da Vinci, Mona Lisa, 1503 civarı, Ahşap Üzerine Yağlı boya, 77x53cm, Louvre Müzesi, Fransa

Görsel 18: Fernando Botero'nun 1978 yılında Mona Lisa'yı kendi üslubuna göre yorumladığı portre çalışması

Görsel 19: Andy Warhol, Thirty are better than One, Tuval üzerine serigrafi mürekkebi ve sentetik polimer boya, 279.4x240cm., 1963

Görsel 20: Marcel Duchamp 1919 yılında yapmış olduğu çalışmada Mona Lisa'yı Dadaizm anlayışına göre ele almıştır.

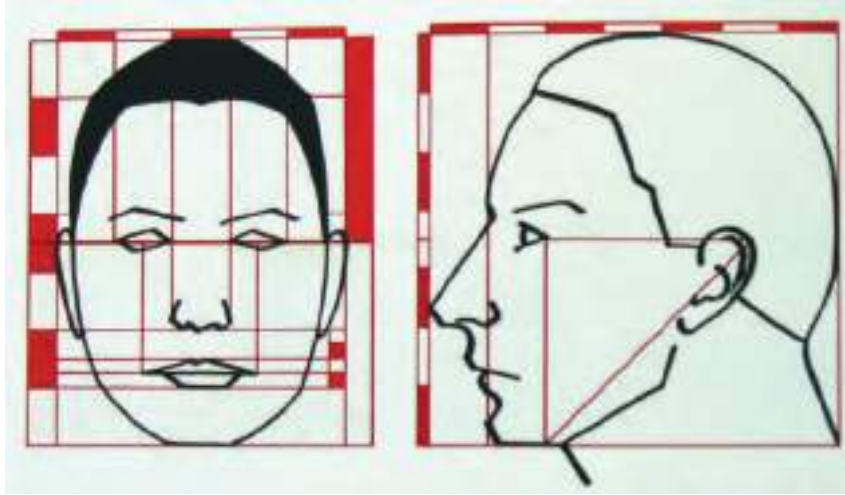
Görsel 21: Giuseppe Arcimboldo, Bahar, 1573, Yağlı boya, 76x64 cm., Louvre Müzesi, Fransa

Sanatçılar başkalarının portresinin yanı sıra kendilerinin de portrelerini yapmaktadır. Sanatçının kendi portresini aynaya bakarak resme aktarmasına otoportre adı verilir.

Görsel 22: Frida Kahlo çok sayıda otoportresini çalışmıştır. Bunun gerekçesini ise "Ben en iyi bildiğim konuydum, çünkü o kadar sık yalnız kaldım ki..." demiştir. Yaşadığı sorunlarını, rüyalarını, hayallerini kimliğine uygun bir şekilde otoportrelerine yansıtmıştır.

Her insanın fiziksel özelliğine göre portre çizimlerinde de farklı oranlara dikkat edilmeli, çocuk, genç, yaşlı insanların özelliklerinin yanı sıra bu insanların psikolojik özelliklerinin de sanatçılar tarafından resme aktarıldığı üzerinde durulmalıdır. Portre çizimlerinde özellikle bütünden parçaya doğru bir sıra izlenmelidir. Öğrencilere ilk önce konunun genel hatlarının çizilip daha sonra ayrıntıya geçebilecekleri hatırlatılmalıdır.

Görsel 23: Bu görselde normal bir insan başının orantıları genel olarak verilmiştir.

Görsel 24: Mihri Müşfik'in suluboya portre çalışması

Görsel 25: Rembrandt Van Rijn, Oto-portre, Yağlı boya, 80.3x67.3 cm., 1660, The Metropolitan Museum of Art, ABD.

Görsel 26: Adnan Turani, Genç Kız, Yağlı boya, 40x40cm., 1994

Görsel 27: Feyhaman Duran, Portre (Atatürk), 1937
Çuval üzerine yağlı boya, 91 x 72 cm., İstanbul Üniversitesi Feyhaman Duran Koleksiyonu

Heykel: Taş, kil, ağaç, alçı, metal, bronz vb. malzemelerle yapılan üç boyutlu çalışmalardır. Üç boyut kavramı yükseklik, genişlik ve derinliği anlatır. Heykelin etrafında dolaşarak her yönden heykelin farklı detayları görülebilir. Bir diğer tanımda ise taştan yontularak, kilin birbirine eklenmesiyle yığılarak ya da sanatçının amacına uygun olarak seçtiği malzemelerin şu veya bu şekilde yan yana, üst üste getirilmesiyle inşa edilerek yapılabilen, üç boyutlu hissedilebilen ve uzayda yer kaplayan biçim heykeli anlatmaktadır (Yılmaz, 1999, Akt: Bulat ve diğerleri, 2004). Heykelin sadece müze ve sergi salonlarında yer almadığı düşünüldüğünde, peyzaj ve kent mimarlığı gibi alanlarla da ilişkili olduğu görülecektir.

Sanat tarihi boyunca heykel, dinsel, toplumsal, politik vb. amaçlara hizmet etmenin yanı sıra sadece sanat için de yapılmıştır. Bereketi, üretkenliği sembolize eden Kibele heykelleri; şehirlerin giriş kapılarında ve tapınaklarda koruma ve düşmana korku salmak amacıyla yapılmış olan sfenksler ve aslanlar geçmiş dönemlerin heykel örnekleridir.

Heykel sanat tarihi boyunca dinsel, toplumsal, politik vb. amaçlara hizmet etmenin yanı sıra sadece sanat içinde yapılmıştır.

Görsel 28: Aslanlarla süslenmiş anısal kapı kompleksinden, Tell Tayinat kazısından, Neo Hittit heykeltıraşlık geleneği etkisinde yapılan bu aslan heykeli yaklaşık 1,3m. yüksekliğinde ve 1,6m. uzunluğundadır. Kuyakları geride, pençeleri uzun ve oturur biçimde dengede duran aslan günler pozisyonundadır.

Resim sanatında olduğu gibi heykeltıraşlar da değişen zamana göre malzeme farklılığını eserlerine yansıtarak sadece gerçeğine benzeyen heykeller değil soyut heykeller de yapmışlardır. Kuzgun Acar ve Michelangelo'nun heykelleri karşılaştırıldığında aralarındaki fark daha kolay anlaşılacaktır (Görsel 29 ve 30).

Görsel 29: Kuzgun Acar, Kompozisyon, Metal Kaynak, 46x58x46cm.,Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

Görsel 30: Michelangelo, Musa Heykeli, Mermer, 1513-1515, San Pietro Kilisesi, Roma, İtalya.

Günümüzde yapılan heykellerde alçı, mermer, taş, kil vb. malzemelere ek olarak; eski arabalar, hurdaya atılmış demir-çelik parçaları gibi çok farklı malzeme teknolojinin de yardımıyla heykel yapmak için kullanılmaktadır.

Görsel 31: Edgar Degas, 14 Yaşındaki Dansçı Kız, Wax, İpek, Saten, Ribbon, Saç, 99 cm, 1881, The National Gallery, Washington, ABD.

Görsel 32: Seyhun Topuz geometrik formları minimalist bir yaklaşımla ele alarak heykellerini oluşturmaktadır.

Günümüzde yapılan heykellerde alçı, mermer, taş, kil vb. malzemelere ek olarak; eski arabalar, hurdaya atılmış demir-çelik parçaları gibi çok farklı malzeme teknolojinin de yardımıyla heykel yapmak için kullanılmaktadır. Farklı malzemelerin kullanımı, heykeltıraşlara ilginç ve özgün yorumlamalar yapmalarını sağlamıştır.

Görsel 33: Alexander Calder, Kırmızı Gonglar, hareketli, alüminyum levha, pirinç levha, çelik çubuk ve kırmızı boyalı tel, yaklaşık olarak 365,76cm., The Metropolitan Art Museum, New York, ABD.

Alexander Calder'in yapmış olduğu hareketli (kinestetik) heykeli, hareket ve ritim konusuna güzel bir örnektir. Öğrencilerle birlikte bu örnekten yola çıkılarak disiplinlerarası yaklaşımla fen bilimleri dersi ile ilişkilendirilerek uygulamalar yapılabilir. Ders başlangıcında yapılan heykel eleştirisinde sorulardan bazıları şu şekilde olabilir: Heykeltıraş hangi malzemeleri kullanmış olabilir? Bu hareketli heykeldeki soyut biçimleri nasıl adlandırırsınız? Calder'in heykelinde kullanılan bir parçayı çıkardığımızı düşünelim, heykelin dengesi nasıl etkilenir? Rüzgârın estiğini düşünelim heykelin hareketi nasıl olur? Işığın heykel üzerine geldiğinde parçalar üzerindeki etkisi nasıldır? vb. (Gökay, 2010).

Portre tanımında olduğu gibi heykel sanatında baş ve vücudun üst bölümünü gösteren heykel türüne "büst" adı verilmektedir. Aşağıda farklı anlayışla yapılmış olan büstler öğrencilerle incelendiğinde heykeltıraşların kendi üslubuna göre değişik malzemeleri kullandıklarına dikkat çekilir.

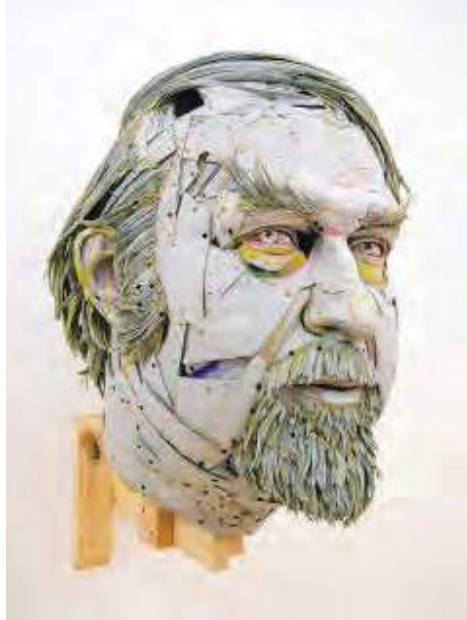
Görsel 34: Adıyaman Nemrut'da Kommagene Kralı I. Antiochos (M.Ö 69-34) için yapılan anıt mezar üzerinde kırma ve çakıl taşları yığılarak bir Tümülüs oluşturulmuş ve etrafındaki teraslar üzerine ateş sunağı ve Greko-Pers üslubunda dev heykel ve kabartma steller yapılmıştır.

Görsel 35: Zühtü Müridoğlu, Büst, Alçı döküm, 30x20x25cm., Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi.

Görsel 36: Pablo Picasso, Büst, 85,5x47x31cm, 1933, Picasso Müzesi, Paris, Fransa

Görsel 37: Ed Kienholz, 2008 tarihinde yaptığı çok gerçekçi görünen bu büst birçok metal yüzeyin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Ten renginden farklı kullanılan renklerde de bir bütünlük sağlanmıştır.

Görsel 38: Jean Tinguely'in farklı malzemelerle oluşturduğu 82x77x47cm. boyutlarında Model isimli heykeli

Hangi heykel malzemesi kullanılırsa kullanılsın, üç boyutlu çalışmalar iki türdür. Çevresi boşlukla çevrili olan ilk tür üç boyutludur ve bu eserlerin etrafında dolaşarak her yönünde farklı bir sanatsal etki görülür. İkinci türe "rölyef" adı verilmektedir. Bu tür eserlerde iki boyutlu düz bir zemin üzerinde kabartma yapılarak üç boyut etkisi oluşturulur. Rölyefler yüksek ve alçak kabartmalar olarak iki türde adlandırılır. Figürlerin üç boyut oluşturacak tarzda yontulmuş, sadece arka kısımları duvarla bağlantılı olan ve neredeyse kabartmanın tamamının zeminden ayrılıyormuş izlenimini veren çalışmalara yüksek kabartma adı verilir. Figürlerin kontur çizgileri ve planları belirlenerek çok az kabartı şeklinde yontulmuşsa ya da kilden modle edilmişse buna da alçak kabartma denir (Bulat, Babayev ve Bulat, 2004).

Görsel 39: Heykel sanatında kil ile şekillendirme elle ve yardımcı gereçlerle yapılır. Şekillendirme aşamasında elle şekillendirmenin yanı sıra modelaj kalemleri, çeşitli malzemelerden (plastik, ahşap, metal) yapılan düz veya kaşıklı uçları olan gereçler de kullanılır (MEGEF, 2006).

Öğrencilerle farklı malzemelerin olanakları ile rölyef doku düzenlemeleri yapılabilir. Örneğin, kâğıt ya da mukavvanın kesilerek çıkıntılı ve girintili birim biçimlerin tekrarlarıyla, kapak, düğme, kibrit vb. farklı malzemelerin kil yüzeyine bastırılması ile yapılacak izlerle veya ekleme yapılarak doku ağırlıklı rölyef oluşturulabilir.

Görsel 40: Hindistan'da Mamallapuram'daki bu rölyefler dünya kültürel mirası koruma altına alınmıştır.

Görsel 41: Luise Nevelson, hazır ahşap malzemeyle rölyef çalışması, altın yaldız matine, 1960.

Görsel 42: Mısır sanatına ait Tutankamon ve karısının altın bir levha üzerindeki rölyefi. Mısır sanatında görülen frontal duruş bu rölyefte çok rahat görülebilir. Önden ve yandan görünümün bir arada bulunması olarak adlandırılan frontal duruşta figürlerin başı profilden (yandan) göz ve omuzları önden beden profilden görülür.

Görsel 43a: Sivas Divriği Darüşşifası'ndan bir ayrıntı.

Görsel 43b: Sivas Divriği Darüşşifası'ndan bir ayrıntı.

Görsel 44: Renklendirilmiş rölyef, öğrenci çalışması

Görsel 45: Konya Çatalhöyük’de bulunan Neolitik döneme ait Ana Tanrıça olarak isimlendirilen kil figür. İki tarafında leoparla, bir tür oturağa oturmuş, şişman bir kadın betimlenmiştir. Bir tahıl ambarında bulunmasından ve doğuran bir kadını betimlediği düşünüldüğünden bu figür “bereketli” simgeleyen bir tanrıça olarak yorumlanmıştır (Aydınoklu, 2012).

Görsel 46: Çatalhöyük ve Anadolu Uygarlıkları’ndaki Kibele konusunu ele alan müze eğilimi uygulaması sonucunda ilkökul öğrencisi tarafından yapılan bir çalışma.

Görsel 47: Etrüsk Sanatına ait Zeus Heykeli, Bronz, M.Ö 5.yüzyıl, The J.Paul Getty Museum, ABD.

Görsel 47'deki bu heykel kaç yılında yapılmış olabilir? Heykelin sakalındaki, saçındaki ve kumaştaki çizgilere dikkat edin. Hangi çizgileri görüyorsunuz? Sizce bunlar nasıl oluşturulmuştur? Heykelin görünümünü bu çizgiler nasıl etkilemiştir? Eğer bu heykele dokunsaydınız nasıl bir his duyardınız? Dokunduğunuz zaman hissettiğiniz şey doku olarak isimlendirilir. Bu dokuları gös-
terebilir misiniz? Ve buna benzer sorular öğrencilere sorulabilir. Daha sonra hala bu eserleri görebilmenin bizim için ve gelecek kuşaklar için büyük bir şans olduğu söylenerek tarihi eserlere, sadece kendi kültürüne değil, dünya kültürel mirasına sahip çıkmaya vurgu yapılır. Uygulama aşamasında ise öğrenciler incelenen heykelde öğrendikleri çizgi ve dokuları kendi çalışmalarına yansıtabilirler. Aynı zamanda öğrenciler kile dokuyu vermek için farklı aletlerin etkilerini ve nasıl kullanılacağını da öğrenirler (Guy, 1987).

Heykel sanatı kapsamında anıtlar ve anıt heykeller de yer almaktadır. Anmak kökünden türetilen anıt sözcüğü bir olayı hatırlatmak, önemli bir kişinin/kişilerin ya da kültürün anısını yaşatmak, askeri bir başarıyı, toplumun değer verdiği bir ilke, düşünce, kavram ya da ülküyü yüceltmek, simgelemek amacıyla konuyla ilgili yere bir meydana geniş bir alandan görülebilecek biçimde çevreye egemen bir konuma yerleştirilen yazıt, sütun, heykel ya da mimari yapıları tanımlar (Bulat ve diğerleri, 2004). Anıtlar genellikle herkesin daha kolay görebileceği yerlere, meydanlara, parklara, yüksek konumlara yapılırlar. Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin yaşadıkları şehirdeki anıtları, heykelleri fark etmeleri, kim tarafından hangi amaç için yapıldığı konusu üzerinde durulabilir.

Görsel 48: Ali Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu, Barbaros Anıtı, İstanbul.

Beşiktaş'taki Barbaros Türbesi'nin olduğu alandaki anıt Barbaros Hayrettin Paşa'nın anısına 1941-1943 arasında yapılmış ve 1944'de şimdiki yerini almıştır. Heykeltıraş Hadi Bara ile Zühtü Müridoğlu'nun imzasını taşıyan tümü 11.500 metre olan anıtın, bronz kısmı 6 ton 900 kilo ağırlığındadır. Yapıt birkaç basamaklı mermer bir platform üzerinde, on metrelik kademeli kaide üzerine üç bronz figürden oluşmaktadır. Kaidenin ön kısmı gemi pruvası ve güvertesini simgeleyecek biçimde iki buçuk metre yüksekliğinde bir platformdur. Anıtta Barbaros, normal bir insan boyundan üçte bir daha büyük ölçüde iki levendin ortasında durmaktadır. Barbaros ve leventlerin kıyafetleri Topkapı Sarayı'ndaki örnekler incelenerek yapılmıştır. Heykelin taş kaidesinde Barbaros'u Kanuni Sultan Süleyman huzurunda gösteren alçak bir kabartma arka bölümde de Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" isimli şiirinden dizeler vardır (www.hurarsiv.hurriyet.com.tr).

Görsel 49-50: Anıtkabir'de Zühtü Müritoğlu, Hüseyin Özkan, Mustafa Nusret Suman ve İlhan Koman'dan oluşan heykeltıraşlar tarafından gerçekleştirilen (1951-1953) kabartma ve heykeller bulunur. Giriş yolu boyunca Hüseyin Özkan'ın (Anka) yapıtı olan Hitit aslanları üslubunda 24 aslan figürü sıralanmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'ni anlatan rölyef ise İlhan Koman tarafından yapılmıştır.

Görsel 51: Hüseyin Özkan Anıtkabir Hürriyet Kulesi'nin önünde yer alan bu heykel grubunda başında miğferi olan sağdaki figürle Türk askerini, ortada yerel kıyafetleriyle yansıtılan figürle Türk köylüsünü ve sol tarafta elinde kitabı ile Türk gençliğini temsil etmek istemiştir.

Her yaş grubu için uygun olan üç boyutlu sanat etkinliklerinde genel olarak biçimlendirme, eksiltme ve inşaı kapsayan üç temel yöntem kullanıldığını belirten Çapar (2008) bu yöntemleri aşağıdaki gibi açıklamıştır.

1. Biçimlendirme: Balmumu, kil, kâğıt hamuru, ince metal ya da tel gibi yumuşak malzemelere parmaklar ve birkaç basit alet kullanılarak biçim vermektir. Biçimlendirmede malzeme üzerinde ekleme veya eksiltme de uygulanmaktadır.

2. Eksiltme: Eksiltmede verilen malzeme kütesinden kesme ya da yontma yapılarak çalışma ortaya çıkarılır. Heykel tamamen ortaya çıkana kadar malzeme eksiltilir.

3. İnşa: İnşa bir ekleme yöntemidir fakat biçimlendirmeden farkı inşa yönteminde eğilerek, katlanarak, kesilerek ve eritilerek değiştirilen biçimler öylece kalır. Görsel sanatlar eğitimi derslerinde kalem, kâğıt, boya gibi resim araç gereci yanında kil, kâğıt hamuru, alçı, kum, ahşap, geometrik bloklar, karton, kâğıt, kumaş, ip, tel, plastik, metal, taş, kutu, plastik şişe ve her çeşit bulunmuş nesne kullanılabilir. Bu malzemeler, öğrencilere kendilerini farklı ifade edebilme olanakları ve deneyimler kazandırmak yanında, ekonomik nedenler yüzünden kolaylıkla ve daha ucuza sağlanabilir. Malzeme ve aletlerin kullanımında güvenlik önlemlerine önem verilmeli bu konuda öğrenciler bilgilendirilmelidir.

Natürmort: Çiçek, meyve, kumaş, balık, kuş gibi avlanmış hayvanlar gibi hareketsiz varlıkları çizilen resme konu aldığı için natürmorta bazen ölü doğa da denilmektedir.

Kompozisyon hazırlama, kâğıda yerleştirme, oran-orantı, ön ve arkada olma durumu gibi kavramları öğretmede natürmort konusu yardımcı olacaktır.

Öğrencilerle farklı anlayışta yapılmış olan natürmort örnekleri incelenip, sanatçıların konuyu resimlerine nasıl yansıttıklarına dikkat etmeleri sağlanabilir.

Görsel 52: Antik Mısır'da inançlarına göre ölüm sonrası dünya ve tanrıları için resimler yapılmıştır. Perspektifin ve ışık gölgenin ele alınmadığı bu eserdeki nesneler şunlardır: Sepet içinde incirler, üzüm, ekmek, ördek, et vb. leridir. Bunların hepsi bir natürmortun elemanlarıdır.

Görsel 53: Adriaen van Utrecht, Natürmort, 1643

Görsel 54: Van Gogh, Vazoda 12 Ayçiçeği, 1888

Görsel 55 Sami Yetik, Çiçekler, Yağlı boya, 100x67.5cm., Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

Görsel 56: Paul Cezanne, Elmalar ve Portakallar, Yağlı boya, 74x93cm., 1899, Louvre Müzesi, Paris, Fransa.

Görsel 57: Pablo Picasso, Natürmort, Columbus Museum of Art, ABD.

Görsel 58: Adnan Turani, Meyveler, Yağlı boya, 40x40cm., 1994

Figüratif ve Non-figüratif Resim:

Sanat alanında figürün anlamı sanat eserinde yeralan insan ve hayvan biçimleridir. Sanatçılar resimlerine kalabalık figür topluluklarının yanı sıra tek figürden oluşan uygulamaları da konu olarak ele almışlardır. Bu sanat eserlerindeki figürlerin kıyafetlerinden, mimari unsurlardan eserin hangi dönemi yansıttığı kolayca anlaşılmaktadır.

Görsel 59: Turgut Zaim, Yaylada Yörükler, Yağlı boya, 175x135cm., Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

Görsel 60: Türk resminin usta figüratif sanatçılarından Neşet Günel'in Anadolu insanını konu alan resmi.

Görsel 61: Özdemir Altan'ın bir çalışması

Görsel 62: Wassily Kandinsky, Composition VII, 1913, The State Tretyakov Gallery, Moskova, Rusya.

Görsel 63: Wassily Kandinsky, Composition VIII, 1923, Guggenheim Museum, ABD.

Sanat, matbaanın icadı ve fotoğrafın keşfinden sonra farklı arayışlara yönelmiştir. Toplumsal olaylar, savaşlar, ticaret ve sanatçının dünyayı algılayış biçimindeki farklılığa ek olarak, teknolojik gelişmeler de sanatta üslup farklılığını belirleyen en önemli etkenlerdendir. Doğanın yeniden imgelendiği ya da yapı bozumlarının, yeni biçimlerin düşünüldüğü görüntü çağına geldiğimizde izleyiciyi şaşırtan, hiçbir şeyi betimlemeyen soyut sanat, öykücü görüntünün her yere egemen olduğu bir çağda serpilmiştir.

Soyut sanatın hep var olduğu söylenebilir. İslam sanatlarında, Viking ve Gallerin barok süslerinde, Pre-Kolombiyalı, Afrika ve diğer halk sanatlarında tarih öncesinden bugüne soyut sanat örneklerine rastlamak mümkündür.

Soyut ifadecilik, objelerin doğadaki görüntülerine bağlı kalmayan bir sanat anlayışıdır. Uygulama alanı resim sanatı ile sınırlı değildir. Doğada var olan gerçek nesneleri betimlemek yerine, biçim ve renklere sonsuz bir serbestlik tanınması nedeniyle heykeltıraşlık, mimarlık, süsleme, dekorasyon ve moda gibi alanları da etkisi altında bırakmıştır. Günlük eşyaların biçim ve renkleri bile soyut sanatın etkisi altında kalmıştır.

Dünya sanatında figüratif (insan, ağaç, sandalye vb.) resim geleneğini ve ifadelerini bir kenara bırakıp, Batı resim geleneklerinin karşıt yönünde üretilen soyut sanat örnekleri ilk kez 1910 yılında Kandinsky'nin yapmış olduğu bir suluboya kompozisyonu ile başlamıştır. Mondrian, Robert Delaunay, Picabia, Jean Arp ve Franz Kupka gibi isimler ile devam etmiştir.

1912 yılında Vassily Kandinsky'nin soyut sanatın felsefi içeriğini ve ne olduğunu dile getiren "Sanatta Zihinsellik Üzerine" adını taşıyan kitabı yayımlanır. Soyut sanatın manifestosu niteliğini taşıyan bu kitap, yayınlandığı anda geniş bir yankı yaratmış ve birçok sanatçıyı etkisi altına almıştır.

Soyut resim yapan sanatçılar, gözle görebildiğimiz tüm biçimlerin ötesinde yepyeni bir biçim önermiştir. Resim izleyicisi, sanat eserinde bir hikâyenin veya olayın anlatılma beklentisinden dolayı soyut sanat hemen kabul görmemiş, tartışmalara ve yadırganmasına yol açmıştır.

Figüratif resimde resimsel biçimleme soyut resimdeki biçimleme mantığıyla zıttır. Soyut resmin yapısında doğa izlenimi yoktur. Soyut sanat yeni bir resim düzeni, yeni bir boya gerçeği ve değerlendirmesini ortaya koymuştur. Soyut resmin düzeni ve yeni boya etkisi, doğaya bakma ve onu değerlendirme görüşünü de değiştirmiştir. Eşya, doğa ve canlıların görünüşlerinden faydalanmayı reddedip, resimde renk, çizgi ve düzlemleri düzenleyerek bunlarla heyecan verici kompozisyonlara ulaşmayı hedefler. Figür resmi çizgisel anlatımda büyük oranda doğanın sunduğu ölçü, yapı ve renk mantığına bağımlı kalmıştır. Soyut resim doğa görüntülerinin mekân içinde sıralanmasına dayanan derinlik yaratma işlevine gereksinim duymaz. Figür resmin mekânsal kuruluş mantığı soyut resimde önemini yitirmektedir. Nesnelerin sıralanmasına ilişkin perspektifin ortadan kalkması ile bir sonsuzluk oluşmuştur. Böylece yeni bir hacim anlayışı biçimlenmiştir.

Seramik: Tarihsel dönem boyunca toprak, su ve ateşin ahenkli uyumuyla bir fonksiyonu olma durumu (örneğin, çömlek vb.) ile başlayan seramiğin serüveninde endüstrinin gelişimiyle birlikte sanat eserine dönüşen farklı süreçler yaşanmıştır.

Arkeolojik belge niteliği taşıyan seramik buluntuları sayesinde seramiğin yapıldığı dönem, kullanılan toprağın cinsi ve içinde bulunan katkı maddelerinin neler olduğunun yanı sıra, bu buluntular aracılığı ile dönemin sosyo-kültürel yapısı açısından da bilgileri elde etmek mümkündür.

Kabaca yapılmış elle şekillendirilmiş seramik ürünler başlangıçta insanların gereksinimlerini gidermek (yemek yeme-depolama vb.) ve inançları için üretilmiş kaplar olarak tarihte yerini almıştır. Daha sonra bu renksiz seramik ürünler üzerine renkli (Bitki ve hayvansal maddeler ve çeşitli mineralerle renk oluşturulmuştur.) geometrik süslemeler yapılmaya başlanmıştır. Zamanla renkli astar yapmayı, perdahlamayı, astar ile farklı dekor yöntemleri geliştirmeyi başaran ustalar, bu yöntemi günümüze dek taşımışlardır (Çobanlı, 1996; Akt: Çevik, 2010).

Seramik sanatçıları eserlerinin şekillendirme işi bittikten sonra estetik farklı anlatımlara ulaşabilmek için yaş çamur üzerine değişik yöntemler uyguladıkları gibi sır altı, sır üstü, siriçi gibi farklı uygulamalar da yapmaktadır.

Görsel 64 : Etrüsk sanatına ait terakota vazo, M.Ö 4.yüzyıl, The Metropolitan Museum of Art, ABD.

Görsel 65: Erken tunç çağına ait bir rilon, Seyitömer, Kütahya

Ülkemizde Hamiye Çolakoğlu, Jale Yılmabaşar, Alev Ebüziyya Siesbye, Füreya Koral seramik sanatına gönül vermiş önemli sanatçılardan bazılarıdır.

Görsel 66: Hamiye Çolakoğlu seramik çalışması

Görsel 67: Alev Ebüzziya Siesbye seramik tasarımı

Görsel 68: Füreyâ Koral .Türkiye'nin ilk kadın seramik sanatçılarından biri olan Füreyâ Koral'ın kendi sanat anlayışı ile ilgili sözleri bize sanatçının sanatın halka götürülmesini istediğini belirtmektedir. "(...) İstiyorum ki yaptığım çini tabakta en fakir ev yemek yesin. Benim çinilerim herkesin olsun. Yaptığım masa her evde bulunsun. Yaptığımız masalar yahut da. Bir ocak yapmalıyım çiniden. Güzel bir merdiven başı. Kahve fincanlarım olsun bütün kahvelerde. Zengin fakir, iyi kötü bütün evlerde. Genç, ihtiyar bütün ellerde. Sanatı müzelerde hapsedmek yok. O sanat ölü sanattır. "(...) Yaşayacaksınız, nefes almak gibi, su içmek gibi, gülmek, konuşmak gibi, görmek gibi bir şey olacak. Böylesine hayatına karışacak sanat. Sanatçının hayatına karıştığı gibi, halkın hayatına da karışacak."(Oral, 1993).

Görsel 69: Bedri Rahmi Eyüboğlu seramik çalışmasında da resimlerindeki anlatımını yansıtır

Görsel 70: Pablo Picasso, Laughing-Eyed Face, 1969. Miro, Mattisse, Braque ve Chagall vb. de bazen resimlerini Picasso gibi seramik üzerine yapmışlardır.

Görsel 71: Jale Yılmazbaşar, Bir Cumartesi Günü, 77x77x3cm. Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

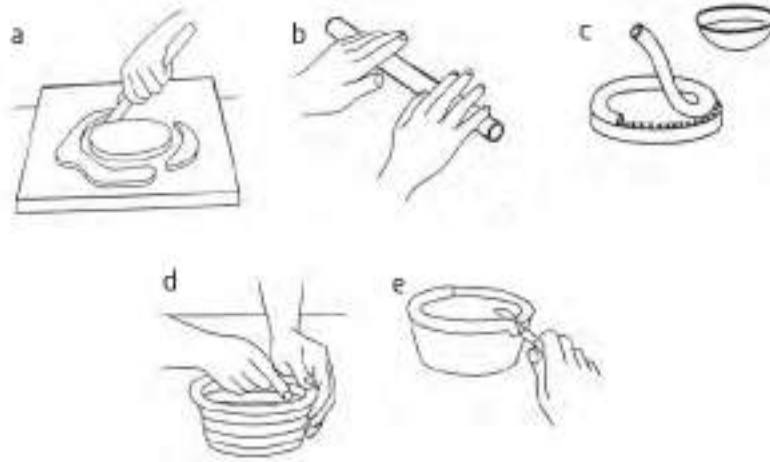
Görsel 72: Öğrenci çalışması

İlkokul ve ortaokullarda uygulanan seramik çalışmalarında farklı teknikler uygulanmaktadır. Bu teknikler değişik şekillerde isimlendirilmiştir. Bunlar; sucuk tekniği, plaka tekniği, çimdik tekniği, para tekniği, bilye tekniği vb. dir. Bu tekniklerle yapılan form araştırmalarında özellikle unutulmaması

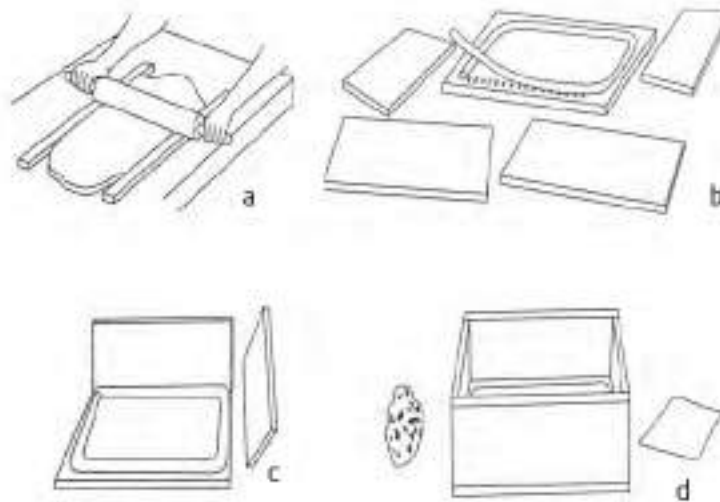
gereken çentik alma yöntemidir. Bu yöntem parçaların birbirine eklenmesi esnasında çentik atılması ve su ile birleştirilmesidir.

Çimdik tekniği, hiçbir alet kullanılmadan el ile kile form verme yöntemidir. Sucuk tekniği, genellikle daire kesitli dönel formlu eşyaların yapımında kullanılan, kilden hazırlanan belirli kalınlıktaki çubukların (sucukların) birbiri üzerine sarılması ile form oluşturulması yöntemidir.

Plaka tekniğinde tasarım için ilk önce şablon hazırlanır. Plaka tekniğinde parçaların ölçüsü ve birbirlerine denk olmaları çok önemlidir. Oluşturulacak parçada kullanılacak kil levhaların hepsi aynı anda ve aynı kaynaktan gelmiş olmalıdır. Şekillendirilecek formun kullanım alanına, boyutuna göre et kalınlığı ayarlanmalıdır. Örneğin, küçük formlu bir çalışmanın et kalınlığı ile daha büyük forma sahip bir formun et kalınlığı farklı olmalıdır. Yapıştırılacak olan iki yüzeyin birleşeceği alanlar üzerinde çentikleme yapılarak suyla ıslatılır ve yüzeyler birbirine sabitlenir. Birleştirmenin daha sağlıklı olması için ince çamur sucuklar köşelere parmakla bastırılarak yedirilir (MEGEP, 2011).

Görsel 73-a: Sucuk tekniği

Görsel 73-b: Plaka tekniği (Hurwitz, Day, 2001).

Görsel 74: Ortaokul öğrencilerinin grup çalışması (doku), duvar panosundan detay

Görsel 75: Öğrenci maske çalışması. Öğrencilerle duyguların ifade edilmesi, farklı kültürlerde semboller, simgeler üzerinde durularak maske çalışması yapılabilir.

Grafik Tasarım: Gutenberg tarafından matbaanın bulunması ve bilimsel ara-yışlar ışığında baskı teknolojisinin giderek gelişmesiyle grafik tasarımı olgusu ve iletişim araçları arasında güçlü bir bağ kurulmuştur. Bu bağ iki iletişim un-suru olan yazı ve resmin, simgenin uyumlu, birbirini tamamlayan bir biçimde aynı ortamda kullanarak yeni bir iletişim türünü yaratmıştır (Bektaş, 1992). Görsel kültürün egemenliğindeki dünyamızda bu iletişim, insanın yaşamında her türlü iletişim türünde (afiş, ambalaj etiketleri, yazılı basılı nesneler, kitap kapakları, semboller, pul tasarımı, uluslararası yol işaretleri, trafik levhaları, ışıklandırma, reklam, tv, bilgisayar vb.) kendini göstermektedir. Çevremizde görsel olarak algıladığımız grafik tasarım içinde yer alan görsel iletişim med-yaları, toplumsal yaşamdan insanlara gerekli bilgi, mesaj iletmede etkinliğini ve gücünü yitirmeden devam ettirmektedir (Demir, 2004).

Grafik tasarım ürünleri, sanatsal ve estetik kaygı güdülmeden yapıldığın-da, tasarımlar ne yazık ki sadece görüntü kirliliği yaratmaktadırlar. Görsel sanatlar öğretmeni bu görsel kirlilik üzerinde durarak görsel kültürün ha-yatımıza etkisi konusunda öğrencilerimizi bilinçlendirmesi, görsel okurya-zarlık açısından büyük önem taşımaktadır.

Görsel iletişim sayesinde dünyada dillerini bilmediği-miz pek çok toplumla iletişim kurulması ve insanların bir-birini anlaması grafik tasa-rımların evrensel boyutunu yansıtmaktadır.

Görsel 76: Üçgen pul. Öğrencilerle iletişim konusu kapsamında pul tasarımı uygulaması yaptırılabilir. Her öğrenci bir ülke veya Türkiye'den bir il seçebilir. Seçtikleri yerle ilgili kültürel ve doğal güzellikler konusunda araştırmalar yapıp bunu pul tasarımlarına yansıtmaları istenebilir.

Görsel 77: Ortaokul öğrencilerinin kitap ayracı tasarımları

"Grafik tasarımcı, bir mesajı hedef kitleye iletirken yerine göre, bir kişi ya da kuruluşun kurumsal kimliğini tanımlayan amblem; kişi, kurum, ürün ya da hizmetin ismi olan harf, sözcük ya da harf dizisi, sözcük ya da söz-

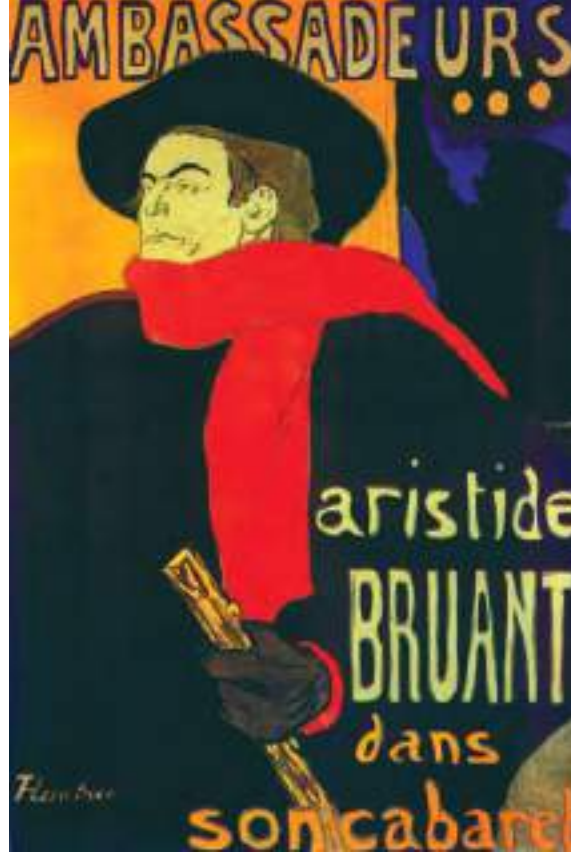
cük dizisinin tasarlanması anlamına gelen logotype; kitleye duyuru işlevini yerine getiren ve herkesin görebileceği bir yere asılan afiş; basın yoluyla bilgilendirmek üzere basın ilanı (dergi ilanı, gazete ilanı); billboard (büyük boy kentsel afiş); kişi ya da kurumu tanımlayan basılı kağıt (antetli kağıt, zarf, kartvizit, fatura); dergi ve kitap tasarımı, takvim, davetiye, tebrik kartı, pul, TV-filmi, ürün tanıtımı için etiket, ambalaj, web sayfaları vb. unsurların tasarımını yaparken tüm kitle iletişim alanlarında etkinlik gösterir." (Ecza-cıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Akt: Düz, 2001).

Afiş: Görsel iletişim araçları içinde önemli bir yere sahip olan afiş sergi-lendiği alanlarda (açık veya kapalı mekânlar) toplumsal değerleri ve dü-şünceleri yansıtır. Afiş, temel amacı bilgi verme, tanıtmaya ve reklam olan bir bilginin ve mesajın hedef kitleye basılı ve çoğaltılmış bir şekilde aktarımını sağlayan görsel iletişim aracı olarak tanımlanabilir.

Afişin ilk örneklerine, M.Ö. 4000 yıllarında Asur ticaret kolonilerinin Anado-lu'daki alışverişlerinde mallarını halka daha iyi tanıtmak ve satmak amacıy-la üzerine çivi yazısıyla mesajın yazıldığı tabletlerde rastlanır. Modern afişin ilk temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Jules Cheret litografiyi kullana-rak afişlerini yapmıştır. Henri de Toulouse Lautrec, Alphonse Mucha, Laszlo Moholy-Nagy, Cassandre, Herbert Matter, Josef Muller-Brockmann, Henryk Tomaszewski, Jan Lenica, Saul Bass ve Milton Glaser gibi isimler, yapmış oldukları afişlerle sanat tarihinde önemli bir yer edinmişlerdir. Ülkemizde ise İbrahim Müteferrika'nın matbaayı kurmasıyla başlatılan bu dönem Mü-nif Fehim, İhap Hulusi Görey, Kenan Temizkan'ın öncülüğünde devam et-miş ve Mengü Ertel, Erkan Lavi, Cemalettin Mutver, Yurdaer Altıntaş, Bülent Erkmen, Mustafa Aslier, Turgut Betil, Sadık Karamustafa gibi sanatçıların yapmış oldukları çalışmalarla belli bir başarıya ulaşmıştır (Özmutlu, 2009).

Görsel 78: Mengü Ertel, İstanbul Festival Afişi, 1973.

Görsel 79: Henri de Toulouse Lautrec'in grafik sanatına öncülük eden afiş tasarımlarından.

Görsel 80: Yurdaer Altıntaş'ın 1987 yılında düzenlediği sergisi için yapmış olduğu afiş.

Afiş, reklam amacının yanında sosyal, siyasal ve kültürel olayların halka duyurulmasında da etkin ve önemli bir rol oynamaktadır.

Afişler işlenen konulara göre kültürel afişler, sosyal içerikli afişler ve reklam afişler olarak gruplandırılabilir.

Kültürel afişler, izleyiciyi kültürel bir etkinliğe katılmaya çağıran afişlerdir. Bu afişler ilettikleri mesajlar ile kitleleri yönlendirme ve bilgi verme işlevinin yanı sıra, sanatsal bir kaygıyla toplumun kültür seviyesini yükseltmek amacını taşımaktadır. Örneğin, festival, sempozyum, konser, tiyatro, spor, balo ve sergi afişleri bu grup altında toplanmaktadır.

Sosyal hayat ve toplum yaşantısına yönelik olumlu gelişmelerin yanında problemlere vurgu yapmak, farkındalık oluşturmak, çeşitli bilgilerin, olayların, düşüncelerin ve öğretilerin yayılması amacıyla tasarlanan sosyal afişler en etkili iletişim araçlarından biri konumundadır. Konuları arasında eğitim, sivil savunma, trafik, ulaşım, sağlık, çevre, politika gibi eğitici ve uyarıcı nitelikteki olgular yer alır. Reklam afişleri ise bir ürün ya da hizmeti tanıtan afişler olduğundan amacı üzerindeki bilgiyle toplumu alıcı (tüketici) hale getirmektir. Bu afişler moda, endüstri, kurumsal reklamcılık, basın-yayın, gıda, turizm gibi sektörlerde yaygın kullanılmaktadır. Bir mesajın açık, ekonomik ve estetik bir yolla iletilmesi, grafik iletişimin başlıca amacı ve başarı ölçütüdür. Görsel iletişimin ekonomik olması en az sayıda görsel imgenin, mümkün olan en yüksek sayıda bilgiyi aktarabilmesidir. Bu, aynı zamanda iletişimin de temel kurallarından birisidir. Her grafik unsur, mesajın etkisini arttıracak biçimde tasarlanmalıdır (Becer 1999, Akt: Mercin, 2010a). Afiş için geliştirilen fikirlerin, kolay algılanabilir ve akılda kalıcı olmasını sağlayacak özellikler içermesine dikkat edilmelidir. Bu nedenle tasarımın ve ilettiği mesajın aktif olması önemlidir. Bu aktiflik form, renk, çizgi, doku, oran-orantı, ritim, vurgu, çeşitlilik, algılanırlık, okunabilirlik, genişlik gibi eleman ve ilkelere uyularak belirlenir. Bu eleman ve ilkeler, beraberinde afiş tasarımında mesaj, mesaj-imge bütünlüğü, sözel ve görsel hiyerarşi, farkedilirlik, tipografik karakterler ve biçim ilişkisinin göz önüne alındığı bir uygulama sürecini gerektirir (Mercin, 2010a).

Çağın gerektirdiği tasarım anlayışı içerisinde görünmeyeni göstermek, düz anlam yanında yan anlamlarını da verebilmek, sosyal sorumluluk bilincini yerleştirmek gibi işlevler de yer almaktadır. Örneğin görsel sanatlar dersinde reklam afişleri ile ilgili çalışma yapılırken, özellikle tüketim toplumunun üzerinde durularak, günümüzde tüketimin sadece ürün bazında olmadığı, doğal yaşamın ve kaynaklarının da tüketildiği ve bunun geri döndürülmesinin zor bir süreç olduğu ortaya konulabilir. Öğrencilerin gerçekleştirecekleri bir çalışma ile toplumsal bilinç oluşturma ve toplumu bilinçsiz tüketime karşı harekete geçirme noktalarında neler yapabilecekleri de ele alınabilir.

Ambalaj: Ambalaj bir ürünü koruyarak aynı zamanda hijyen sağlayan, kullanım rahatlığı oluşturan, taşımayı, dağıtımı ve depolamayı kolaylaştıran, koruduğu ürünün özelliğini ve hukuksal olarak verilmesi gereken bilgileri veren endüstriyel bir ürün olmakla birlikte aynı zamanda bir görsel iletişim aracıdır (Mercin, 2010b). Bu nedenle ambalaj grafiği bilgi ve duygu iletişimi-ne uygun tasarımları içermelidir. Bilgi iletişimi kapsamında ambalajda "ürün adı, ürün tanımı, tat veya çeşit özelliği, fayda cümlesi, satış metni, promosyon mesajı, kullanma tarifleri, başka ürün veya çeşitlere atıf, yiyecek ürünlerinde beslenme değerleri, ilaç ve kimyasal ürünlerde uyarılar, ebat ve içerik vb. bilgileri içeren metinler yer alır" (Tepecik, 2002, Akt: Mercin, 2010b).

Uluslararası ekonominin rekabet ortamında ürünler özellikle ambalaj tasarımı ile bu ticari ortamda tasarım ve markalaşmada kendini göstermek-

tedir. Özellikle reklamı yapılmayan ürünlerin tüketiciyle tek iletişim aracı, ambalajı olmaktadır. Grafik tasarımcısının, ambalaj tasarımına başlamadan önce ürün hakkında her şeyi bilmesi gerekir. Ürünün özelliklerini, güçlü ve zayıf yanlarını, rakiplerini, hedef kitlesini, fiyatını bilmesi bir anlamda tasarımını yapacağı ürünün satın alınmasını sağlayacak özellikleri bulmasını sağlayacaktır.

Raftarda, ürünler yan yana dururken ilk önce dikkati çeken şeylerden biri ambalajlarıdır.

Görsel 81: 2013 Dünya ambalaj tasarımı ödüllerinden birini kazanan tasarım

Amblem: Kurum ve kuruluşlara kimlik kazandıran, sözcük özelliği göstermeyen; soyut ya da somut görüntülerle ya da harflerle oluşturulan simgeler amblem olarak adlandırılır. Tarih öncesi çağlardan günümüze farklı formlarda firmaların sembol ve kısaltmaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

"M.Ö. 4-5 binlere kadar tarihte geri gidildiğinde Mısır mezarlarında ve Korinth çevresindeki kazılarda bulunmuş olan sanat eserlerinde bazı semboller görüldüğü tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Bu durum o dönemde Akdeniz çevresinde ticaretin gelişmesinin sonucu olarak ticaretle uğraşanların tanıtıcı işaret kullanımının yaygınlaşmasına bağlanmaktadır. Arı, arslan başı vb. biçimler yanında geometrik biçimler içine yerleştirilmiş imalatçı adlarından oluşan semboller, bu dönemde kullanılmış tanıtım işaretleri arasındadır. Daha sonraki yıllarda ticaret yaşamının yoğunluk kazanması üzerine üreticilerle tüccarların ayırt edilebilmeleri için tanıtıcı işaretlerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu ayrımın yanı sıra malların gemi kazaları, korsan baskınları ya da doğal kazalardan sonra tekrar tanınabilmesi, mala bir şöhret ve kimlik kazandırma gibi çeşitli ticari kaygılar tanıtıcı işaret kullanımını artırmıştır.

Amblem, bir kuruluşun çalışma alanını, boyutlarını, piyasadaki adı hakkında oluşmuş düşünceleri birleştiren bir işlev görür. Etkileyici ve akılda kalıcı bir amblem kullanıldığı ürüne estetik değer de katar ve tüketici üzerinde belli bir imaj doğurur. Bir amblemin ifade ve tanıtma gücü izleyicinin görsel algısını etkileme derecesiyle doğru orantılıdır. Amblemler oluşumlardaki biçimlerine göre şöyle sıralanabilir:

1. Formlarını harflerden alan amblemler. Bu tipografik amblemler sadece bir harften oluşacaksa o harf alışılmışın dışında bir formda ele alınmak zorundadır. Kullanılan alfabedeki harflerden ayrılması ve akılda kalıcılığı bu özelliğine bağlıdır. Birden fazla harfin kullanıldığı amblemlerde harfler birbiriyle strüktür, form ve espas kombinasyonu açısından dengeli kullanılmalı, alışılmışın dışında olmalıdır.
2. Devlet kurumları ve şirketler hakkında imaj veren biçimlerden oluşan amblemler, biçimleri ile kurum ve şirket hakkında bilgi taşır ve sembolik motiflerden oluşabilir.
3. Firma hakkında imaj veren (resim ve harfin kullanıldığı) amblemler.
4. Firma hakkında yeni bir imaj veren (soyut veya somut) amblemler" (Taşçı, 1985).

Görsel 62: Türk Hava Yolları logo tasarımı

Logotype: Logotype, bir kurumun, şirketin, ürünün veya hizmetin isminin, harf ve resimsel öğeler kullanılarak sembolleştirilmesidir. Logolar amblem-den farklı olarak şirketin, kurumun ismini de yansıtır. Amblemler çizgi ve resimle yapılan işaretler olarak ele alınırken logo sadece yazıyla veya çizgi, resim ve yazı kullanılarak yapılan işaretlerdir. Başarılı bir amblem ve logo, ilgili kurumun, şirketin veya ürünün özelliklerini yalın bir şekilde yansıtırken değişik durumlarda okunabilir, özgün, estetik anlatıma sahip olmalıdır.

Piktogram: Piktogramlar tüm dünyada kolaylıkla tanınabilen simgesel işaretler olduğundan aynı zamanda evrensel boyutta ortak bir dil de oluştururlar. Trafik işaretleri, hastane, otel, alışveriş merkezi vb. mekânlardaki işaretler, sigara içilmez levhaları, ulusal bayraklar, simgesel işaretlere örnek olarak verilebilir.

"Çevresel bilgi sistemleri kapsamındaki çevresel grafik ifadeler Çevresel Grafik Tasarım Kuruluşu'nun (Society of Environmental Graphic Design SEG) yaptığı sınıflandırmaya göre, uyum (oryantasyon), bilgilendirme, yönlendirme, tanımlama, yönerge ve dekor olmak üzere altı farklı amaçla hizmet etmek için oluşturulmuşlardır. "Uyum sağlama amaçlı kullanılan çevresel grafikler (haritalar, mimari referans noktaları ve sınır taşları) zaman ve mekân ile ilişkili olarak kişinin çevreye uyumunu sağlar. Bilgilendirme amaçlı çevresel grafikler (rehber dizgeler, afişler, panolar), durumlar;

haberler ve varılacak yerle ilgili bilgi verir. Yönlendirme amaçlı olan çevresel grafikler, kişiyi varılacak yere yönlendirir (yönlendirme dizgeleri). Tanımlama amaçlı olanlar, varılacak yeri doğrulamak için kullanılır (sokak numaraları, kapı yazıları, bina isimleri gibi). Yönerge amaçlı çevresel grafikler, kuralları ve yasakları belirtir (uyarı ve güvenlik işaretleri, trafik işaretleri, acil çıkış işaretleri). Dekor amaçlı olan çevresel grafikler ise çevreyi güzelleştirmek için kullanılır (bayraklar, duvar resimleri v.b. gibi)" (Machado, 1994, Akt: Altuncu, Kasapseçkin, Bayır, 2013).

Görsel 83: Güney Kore, Pyeongchang 2018 Kış Olimpiyatı piktogramları.

Storyboard: Kısaca bir hikâyenin sahne sahne çizimlerinin yapılmasıdır. Reklamlar, filmler, müzik videoları, tv programları, tv gösterileri, operalar, interaktif tasarımlar, kısa metrajlı filmler, animasyonlar için storyboard hazırlanabilir. Storyboardda anlatılmak istenen metin ya da senaryo kareler içinde film şeridindeki görüntülerin mantığı gibi, sadece çarpıcı sahnelerin çizimi ile anlatılır. Her çizilen karenin altına eylemin kısa açık metni yazılır. Storyboard, kamera açılarının takibi konusunda çok karıştırıldığı çizgi romandan ayrılmaktadır (MEGEP, Grafik ve Fotoğraf Alanı, 2007).

Görsel sanatlar dersinde storyboard özellikle öğrencilerin ilgisini çekeceğinden uygulanabilir. Öğrenci seviyesine göre seçilen bir hikâye (bu fıkra, deyim, mitolojiden bir bölüm vb. bir tür de olabilir) veya Türkçe dersi ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilecek bir çalışmada öğrencilerin hazırlayacağı bir öykü seçilir. Bu öykünün bir film haline getireceği söylenir ve tüm sınıfın katılacağı bir çalışma yapılabilir. Her öğrenci öyküden bir sahne ile ilgili detayların resmini (öğrencilerin kâğıt boyutlarının eşit olmasına dikkat edilir) yapar. Bu uygulamanın iyi bir planlama gerektirdiği unutulmamalıdır. Karakter oluşturulması, mekânların belirlenmesi gibi unsurların iş bölümüne göre nasıl yapılacağı üzerinde durulur. Storyboardda karakterlerin birbirinden farklı olmaması için her bir karakterin ve hikâyede yer alan unsurların çiziminde öğrencilerin ayrı ayrı görevlendirilmesi uygun olacaktır. Öğrencilere çizgi, biçim ve renkleri öykünün ruhuna uygun kullanmaları gerektiği söylenerek ilk önce ne olmuştu

sonra ne oldu soruları ile yönlendirme yapılabilir. Uygulama tamamlanınca kâğıtlar birbirine bir şeritmiş gibi sırayla yapıştırılır. Filmin sonunu gösteren kâğıda bütün herkesin ismi yazılır. Çünkü öğrencilerin hepsi filmin yapımında rol almıştır. Daha sonra büyük bir kutunun içinden bu hazırlanan şerit geçirilir. İki taraftan tutularak bir yöne hareket ettirilir ve bu sayede film başlar. Her bölümü bir öğrenci anlatır. Bu örnek uygulama özellikle sosyal konularda, çevre sorunları, çarpık kentleşme, yardımlaşma vb. konularda olursa öğrencilerde kalıcı öğrenmede sağlanmış olacaktır (Katz, Lankford ve Plank, 1995).

BİÇİMLENDİRME TEKNİKLERİ

Günümüzde fotoğraf, sinema, video, oyun sektörü, bilgisayar teknolojisi ve bilimsel gelişmelerle disiplinler arası anlayış her alana yayılmıştır. Bu ortam sanatçıların geleneksel araç-gereç ve materyal listelerini de genişletmiştir. Öğrencilerin kendi dünyalarını bu derece etkileyen çevreyi anlamaları, görsel kültürü değerlendirmelerinde sanat eğitimcilerine büyük görev düşmektedir. Bu nedenle, fotoğraf, video, bilgisayar gibi multimedyaı da kapsayan bir görsel sanat eğitimiyle öğrencilere yardımcı olunacağı düşünülmektedir (Gökay, 2005).

Görsel 1: Öğrenci çalışması, akrilik boya

Görsel 2: Öğrenci çalışması, mozaik tekniği.

Öğrencilere sadece el becerisine yönelik bir eğitim vermek yerine onlara sanat hakkında belli bir bakış açısı kazandırmak için görsel sanatların düşünsel yönüne de ağırlık vermek gerekir. Bu yönde aşağıda belirtilen konular dersi planlamada öğretmenlere yardımcı olabilir. Dünyamıza sanatçıların etkisi nedir?, Sanatçılar yaşadığımız dünyayı nasıl zenginleştirmişlerdir?, Sanat eserleri kendi kültürlerinde yer alan değerleri nasıl taşırlar? Sanatçılar nereden, nelerden (doğa, nesneler, olaylar, hayaller v.d.) esinlenirler? konusu öğrenciler için uygun olan temel konu başlıklarıdır. Farklı sanatçıların figürleri, portreleri, yeryüzü şekillerini, natürmortu, deniz manzaralarını sanat eserlerine nasıl yansıttıklarına (gerçekçi mi, hayali mi) dikkat çekmek gerekir.

Çevrenizdeki sanatsal veya tarihi yapılar, mimari ve şehir tasarımı temel alınarak eser eleştirisi yöntemine göre öğrencilerle incelenebilir ve sanatçı kimdir?, Sanatçının fonksiyonu nedir? sorularının cevabı öğrencilerle beraber tartışılabilir. İmkân dâhilinde sanat dünyası hakkında bilgilerin öğrenilmesi için sanatı uygulayanlar (ressam, reklamcı, grafik tasarımcısı, mimar, yerel el sanatları ustası vb.) sınıfa davet edilebilir. Sanatsal faaliyetler takip edilerek, sergilere, müzelere gidilebilir, okullardaki sanat etkinliklerine katılabilir. Örneğin öğrenciler bir minyatür sergisine, müzeye götürülebilir veya bunlara olanak yoksa sınıfa minyatürle ilgili röprodüksiyonlar getirilebilir. Minyatürler üzerinde sanat eleştirisi etkinliği uygulanarak minyatürün özellikleri kavratılabilir. Minyatür özellikleri dikkate alınarak öğrencilerin yaşadığı yerin özelliklerinden yola çıkılarak balıkçılar, lunapark, çocuk bahçesi, ağaç budayanlar vb. konular üzerinde durulabilir. Öğrencilerle mask, kukla, gölge oyunu, karikatür uygulamalarıyla insan duygularının abartılmış formlarla ifadesi üzerinde durulurken deformasyon, denge vb. ifadeler de öğretilebilir. Küçük yaştaki öğrenciler iki boyuttan üçüncü boyuta geçerken zorlandıkları için onlara kolay bükülebilen tellerle figür çalışmaları yaptırılarak hacim duygusu kazanmaları sağlanır. Baskı çalışmaları ile geleneksel sanatlar (halı, kilim, yazma vb.) arasında ilişki kurulması, geleneksel sanattan esinlenen sanatçılar ve eserleri üzerinde durulması, öğrencilerin bu konuda kendi sembollerini oluşturarak kompozisyonlarını baskı tekniğiyle aktarabilmeleri yaratıcılıklarının gelişimi için önemlidir. Ayrıca öğrencilerin ürün teslimlerinde veya sergide yer alan çalışmalarında neyi ifade ettikleri kısa yazılarla desteklenmelidir. Özellikle çalışmalarını oluştururken ne tür sorunlarla karşılaştılar? ve bu sorunlara hangi öneri-

ler getirdiler? konusunu öğrencilerin sözlü veya yazılı olarak ifade etmeleri sağlanabilir. Bunun yanında sanatın, tasarımın iletişimdeki yeri üzerinde durularak özellikle görsel kültür (filmler, grafik tasarım ürünleri moda, şehir planları, televizyon, bilgisayar oyunları, web sayfa tasarımları vb.) konusuna da ağırlık verilmelidir. Görsel kültürün ve insanlara ulaşmanın yollarını belirlemekte ne kadar bilgi edindiğinizi ve öğrencilerinize ne kadarını aktarabildiğinizi sorgulamanız da gerekmektedir (Gökay, 2005).

Görsel 3: Ortaokul öğrencilerinin değerler eğitimi ile ilgili çalışması, keçe kalem

Baskı Çalışmaları: Kalıbının hazırlanmasından basımına kadar geçen tüm aşamalarının sanatçı tarafından yapılarak kağıda, kumaşa vb. gereçler üzerine basılarak çoğaltılması yoluyla yapılan resme baskı resim adı verilmektedir (Atar, 1993). Tek bir kalıptan çok sayıda baskı alma imkânı veren baskı resmin ilk uygulamalarının yaş kil üzerine yapılan mühür baskılar olduğu kabul edilmektedir. Başlangıçta dinî kitapların basımı için kullanılan tahta baskıların çağdaş anlamdaki örnekleri IX. yüzyılda Çin'de, XV. yüzyılda Avrupa'da başlamıştır denilebilir (www.sanalmuze.org).

Görsel 4: Chauvet mağarasındaki M.Ö 28.000 lerde yapılan bu izi de bir çeşit baskı olmaktadır.

Görsel 5: Hokusai, Katsushika, The Great Wave off Kanagawa from "Thirty-six Views of Mount Fuji, Tahta Baskı, 1823-29, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD. Japon tahta baskılarından modern sanatın öncüsü olan izlenimciler etkilenmişlerdir

Türkiye'de baskı tarihindeki önemli isimlerden biri İbrahim Müteferrika'dır. Batı gravürü beğenisine yakın baskı resimlerin bulunduğu "Batı Hint Tarihi" (1730) ve "Cihannüma" (1733) isimli kitaplarda ilk baskı örnekleri bulunur. 1798'de litografi tekniğinin (taş baskı) bulunmasından yüzyıl sonra, bazı halk resimlerinin basıldığı bilinmektedir. Ayrıca İstanbul'un günlük yaşamını ve görünümünü konu edinen eski İstanbul gravürleri de o dönemi günümüze yansıtan birer belge olma niteliğindedir (Akalan, 2003). Baskı resim teknikleri dört ana başlık altında toplanır. Bu tekniklerin ilk ve ortaokullarda uygulanması, malzeme seçimi öğrencinin gelişim özelliklerine ve okulun imkânlarına bağlıdır.

1. Yüksek Baskı Tekniği: Yüksek baskı, baskı için kullanılacak kalıbın üzerine çizilen resmin çeşitli oyma aletleriyle oyulması ve oyulmayan yüksekte kalan bölümlerine boya verilerek yapılan baskı tekniğidir. Oyulmayan çukur olan bölümler boya almadığından yüksekte kalan bölümlerin baskısı çıkacaktır. Kalıp olarak linolyum, oyulabilir yer müşambaları, mineflo (çok ince olmayan), poliüretan levhalar, ağaç tabakaları, kontra plak, marley vb. gereçler kullanılır. Kullanılan bu gereçlere göre de baskılar isimlendirilir. Örneğin, linolbaskı, ağaçbaskı gibi.

a. Linol baskı: Linolyum kalıp olarak kullanılacağından baskısı yapılmak istenen kompozisyon üzerine çizilir ve çeşitli uçlara sahip olan oyma bıçakları ile bu kompozisyon dışarıdan ortaya doğru itilerek oyulur. Oyma bıçaklarının ucunun U şeklinde olanları geniş yüzeyler ve çizgiler için, V şeklinde olan uçlar ise ince çizgi elde etmede ve ayrıntılarda kullanılır. Bu teknik el kaslarının gelişmiş olmasını gerektirdiğinden küçük yaş gruplarına yaptırılmamalıdır. Oyma bıçaklarının kullanımı öğretmenin kontrolünde olmalı ve öğretmen tarafından dikkatle izlenmelidir. Oyma işlemi bittikten sonra rulo (merdane) ile su bazlı mürekkep (özgün baskı sanatçıları matbaa mürekkebi kullanırlar) verilerek üzerine kâğıt yerleştirilir. Kâğıdın üzerinden bir tahta kaşık yardımı ile baskı uygulayarak mürekkebin kâğıda geçmesi sağlanır. Farklı renklerin kullanıldığı baskılarda her renk için farklı kalıp hazırlanması gerekmektedir (Gökay, 2009).

Görsel 6: Nevzat Akarol, Linol Baskı

Görsel 7: Henri Matisse, La Belle Tahitienne, Linol baskı, 1938

Görsel 8: Mustafa Aslier, İki Zeybek, Linol Baskı, 48x49cm., 2005, Hacettepe Üniversitesi Müzesi

Görsel 9: a- Ortaokul 5. sınıf öğrenci çalışması, linol baskı.

Görsel 9: b- 6. sınıf öğrenci çalışması

b. Ağaç Baskı: Ağacın damarları yönünde kesilmiş tahta kalıpların oyulması ile gerçekleştirilen baskıdır. Ağacın dokusunun baskısının elde edilmesi için ağacın damarlarının seyrek dokulu olduğu sert olmayan ağaçlar tercih edilir. Çalışılmak istenen kompozisyon aktarıldıktan sonra U, V uçlu oyma bıçakları, yerine göre de doku elde etmek için çeşitli araçlar kullanılarak damar yönünde oymalar yapılır. Eğer ağacın dokusundan faydalanmak ve bu dokuyu ortaya çıkarmak istenirse sert tel fırça ile baskı yapılacak ağaç kalıp fırçalanır. Kalıp yüzeyine rulo (merdane) yardımıyla mürekkep verildikten sonra üzerine kâğıt yerleştirilir ve kâğıdın arkasından tahta kaşıkla bastırılarak kâğıdın boyayı alması sağlanır (Gökay, 2009).

Görsel 10: Mustafa Aslier, Sıla Halısı,
Ağaç Baskı, 24x52cm.,
Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi

Görsel 11: Ernst Kirchner, Otto Müller'in Portresi,
Ağaç Baskı, 1915

Görsel 12: Escher, Maurits Cornelis Möbius Strip II (Kırmızı Karıncalar),
Üç bloktan oluşan tahta baskı, 45.3x20.5cm., 1963

Tokat yöresinde yapılan yazmaların üzerindeki baskılar temelde bu yöntem dayanmaktadır. Fakat ne yazık ki günümüzde bu ürünler el ustalığının yerine fabrikasyon baskılarla elde edilmektedir.

Görsel 13-a: Geleneksel sanatlardan yazma örneği

Görsel 13-b: Yazmalarda kullanılan kalıp

2. Çukur Baskı Teknikleri: Metal bir plakanın oyularak veya kazınarak elde edilen derin çizgi ve dokularına mürekkep verilerek yapılan baskı tekniğine gravür denir. Çukur baskı tekniğinde kalıp olarak (0.5mm- 2mm. arası kalınlık) düz temiz yüzeyli çinko, bakır, alüminyum ve sac plakalar kullanılır (Asher, 1986). Bu tekniğin uygulaması kısaca metalin elle oyulması ve bu oyulan bölümlerin nitrik asitle yedirilmesi esasına dayanmaktadır. Öncelikle kalıp olarak kullanılacak metal plakanın ön ve arka yüzü aside dayanıklı olduğundan asfalt ile kaplanır. Asfalt kurduktan sonra plakanın üzerine kompozisyon çelik uçlarla çizilir ve plaka aside batırılır. Asfalt üzerinde çelik kalemin bıraktığı izleri asit yediği için derin çizgilerin oluşması sağlanır. Bu çizgilerin derin olup olmaması aside yedirme zamanı ile ayarlanır. Kalıbın temizlenme aşamasında gazyağı kullanılır. Temizlenme işleminden sonra rulo ile matbaa mürekkebi verilen plaka üzerine kâğıt yerleştirilir. Baskı aşamasında kâğıdın nemli olması dikkat edilmelidir. Bu işlemten sonra kalıp üzerine konan kâğıt, baskı presinden geçirilir (Gökay, 2009). *Presin gerekli olduğu ve asidin çok kullanıldığı bu tekniğin ilkökul ve ortaokullarda uygulanması güvenlik açısından sakıncalıdır.*

Görsel 14: Albrecht Dürer, Knight Death and the Devil, Gravür 24.4 x 19.1 cm., 1513-14, Metropolitan Museum, ABD.

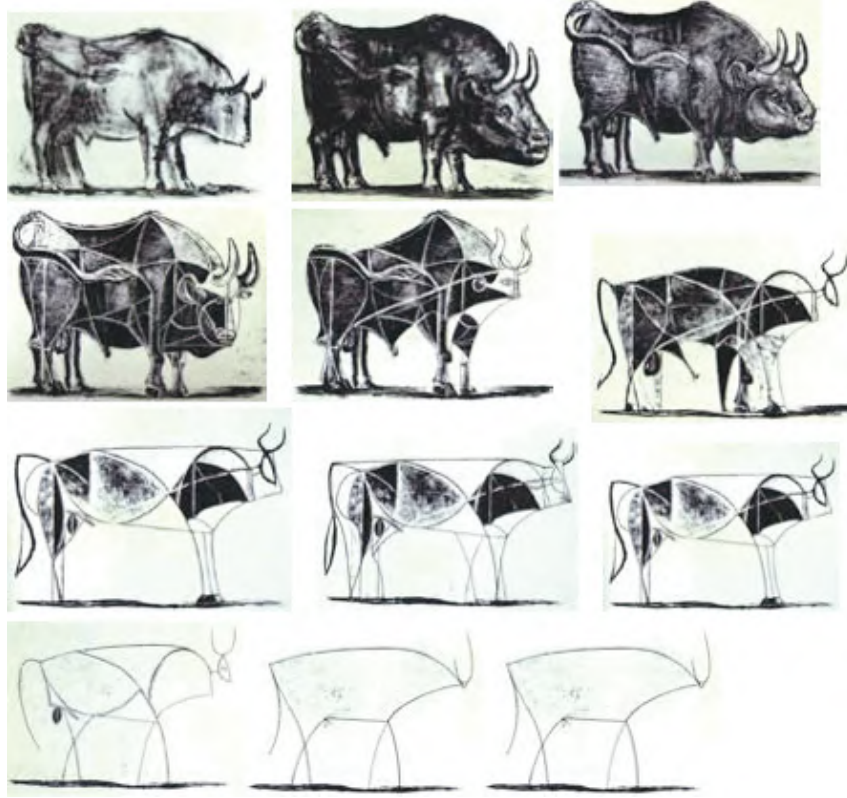

Görsel 15: Hayati Misman, Gravür çalgması, 1964, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi.

Görsel 16: Süleyman Saim Tekcan, Gravür, 39x46cm.

3. Düz Baskı Tekniği: Taşbaskı (litografi) yağa karşı duyarlı taş kalıp yüzeyinde oluşturulan yağlı bölümlerin suyu itme prensibinden yararlanılarak yapılır. Yağlı bir kalem ve baskı mürekkebi ile yüzeyi düzeltilmiş taşın üzerine baskısı gerçekleştirilmek istenen kompozisyon çizilir ve taş ıslatılır. Yağlı olan çizimin bulunduğu bölge suyu kabul etmez fakat rulo (merdane) ile sürülen yağlı mürekkep bu yağlı çizimleri kabul eder ve ıslak kısımlar açık kalır. Bu işlemden sonra kâğıt taş yüzeye konur ve baskı yapılır (www.sanalmuze.org).

Görsel 17: Pablo Picasso, Boğa, Litografi, 1945, Modern Sanatlar Müzesi, New York, ABD.
Sanatçı 12 aşamada ayrı ayrı baskı ile bir boğanın nasıl soyutladığını göstermektedir.

4. Şablon Baskı Tekniği:

İpek baskı (serigrafi): Reklâmcılık ve endüstride daha çok kullanılmış olan bu tekniğin temel ilkesi, baskısı yapılacak kompozisyonun dışında ipeğin bazı bölümlerinin kapatılarak arasından boyanın kâğıda geçirilmesidir. İpeğin yanı sıra sentetik kumaş, naylon, tergal üzerine de çalışma yapılmıştır.

Görsel 18: Andy Warhol, Çiçekler, Akrilik ve Serigrafi, 1964, Pop Art'ın öncüsü
Andy Warhol'un serigrafi baskıları tüm dünyada popüler olmuştur.

Görsel 19: Hasan Pekmezci, Kafes, Serigrafi, 1998

Görsel 20: Hasip Pektaş, C5, 100X80cm., 1995

Ekslibris, kitapların iç kapağına yapıştırılan, üzerinde kitap sahibinin adının ve değişik konularda resimlerin yer aldığı küçük boyutlu grafik çalışmalardır. Ekslibrise bir anlamda kitabın kartviziti de denilebilir. Bir mülkiyet işareti, sahiplenme göstergesi olmanın yanında kitabın hırsızlığa karşı korunmasını sağlama işlevinin de olduğu söylenebilir. Sözcük olarak ...'nın kitabı, ...'nın kitaplığına ait veya ...'nın kütüphanesinden anlamına gelir. Çok uzun bir geçmişe sahip bu sanat dalı, yapıldığı döneme ait kültürel, tarihsel özellikleri günümüze taşıması nedeniyle de ilgi çekmekte, sanatçılar ve koleksiyoncular arasında önemli bir değiş tokuş objesi olarak kullanılmaktadır (Pektaş, 1999).

Özgün baskı sanatçısı baskı yapılan kâğıdın kompozisyon dışında kalan sol alt kenarına kurşun kalemle kaçınıcı baskı olduğunu ve toplam baskı sayısını (3/10 gibi, 3 kaçınıcı baskı olduğunu 10 da toplam baskı sayısını göstermektedir), sağ alt kenarına da baskı tarihini yazar ve imzalar. Sanatçı kendisi için yaptığı baskı çalışmaları için ise E.A veya S.B harflerini kullanır (Atar, 1993).

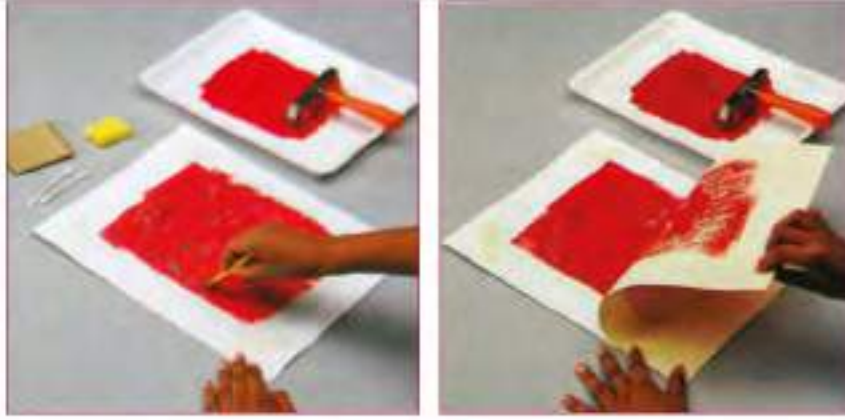

İlkokul ve ortaokullarda uygulanacak baskı tekniklerinde daha basit farklı materyaller kullanılmaktadır. Bu çalışmalar için kullanılacak malzemenin kolay bulunması, ucuz olması ve bu çeşitlilikten çok farklı uygulamaların elde edilmesi dolayısı ile görsel sanatlar dersinde önemli bir yere sahiptir. Baskı uygulamaları ile öğrenciler çizgi, doku, ritim, tekrar, hareket, renk, denge gibi sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kolaylıkla kavrayabilir. İlkokul ve ortaokullarda kullanılan mürekkebin özellikle su bazlı olmasına dikkat edilmelidir. Su bazlı baskı mürekkebinin yerine guaj boya, akrilik, parmak boya gibi boyalar kullanılabilir. Burada önemli olan boya kurumadan baskıların yapılmasıdır. Baskılarda kullanılan boya ve kâğıtların özelliğine göre ortaya konan ürünün kurumasında farklılık görülmektedir. Bu nedenle baskı resimlerin düz bir yüzeyde kurummasına dikkat edilir. Boyanın özelliğine göre kalabalık sınıflarda duvarlara ipler gerilerek baskı resimler mandallanarak kurutmaya bırakılabilir. Büyük yüzeylerde poster boyaları, akrilik ve guaj boyaları ile grup çalışması yaptırılabilir. Bazı öğrenciler ellerinin kirlenmesi ve boya alerjisi konusunda duyarlı olabilir. Bu öğrencilere çok zorlayıcı olmadan yönlendirme yapılmalıdır. Aynı zamanda baskı çalışmalarında oyma aletlerinin kullanılmasında öğrenci seviyesinin yanı sıra güvenlik önlemlerine de dikkat edilmelidir (Gökay, 2009).

İlk ve ortaokullarda yaygın olarak yapılan kolay baskılar şunlardır: İp baskısı, fırça baskısı, sünger baskı, sebze baskısı (limon, patates vb.), kâğıt ve türleri ile oyma, kırıştırma, katlama, kâğıdın dokusundan faydalanarak yapılan baskı, malzemeye biçim verilerek yapılan baskı (köpük tabaklar, alçı, strafor, kil, ağaç, linol, mineflo, tutkal -kalın mukavva üzerine veya kontra plak üzerine çizilen kompozisyonun üzerine tutkal sıkılır. Tutkal kuruduktan sonra boya verilir ve kâğıda baskı gerçekleştirilir- vb.), kaygan yüzeylerin suyu itme özelliğini gösteren malzemelerle (cam, naylon, alüminyum folyo vb.) yapılan baskı, doğal veya yapay malzemenin (yaprak, plastik dantel, tül, farklı dokularda kumaş, hasır, çizgisel etki elde etmek için oluklu mukavva vb.) değişiklik yapılmadan aynen uygulanması ile yapılan baskı, monotipi baskı (Yılmaz, 2010).

Monotipi Baskı: Bir kâğıda akrilik, suluboya, guaj boya vb. ile yapılacak olan çalışma aktarıldıktan sonra boya kurumadan kâğıdın boyalı yüzü üzerine koyulan kâğıt bastırıldığında veya kompozisyonun boyandığı kâğıt ikiye katlanıp açıldığında katlama baskı da denilen baskılar elde edilir. Kopya baskıda ise kâğıt, kabartılı nesneler ve farklı dokulara sahip objelerden (kumaş, ip, düğme, yaprak...) meydana getirilmiş bir kompozisyon üzerine konulur ve üzerinden boya verilmiş rulo (merdane) gezdirilerek baskı gerçekleştirilir. Burada kullanılan malzemenin çeşitliliğine göre değişik resimler ve dokular elde edilebilir. Bu malzemelerin yerleştirilmesinde öğrencinin rastgele bir düzenleme yapmaması sağlanmalı, kompozisyon düzenlemesi konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir.

Diğer bir yöntem de rulo (merdane) ile boya verilmiş bir yüzey üzerine kâğıt yerleştirilir ve bu kâğıdın üzeri kalem veya benzeri gereçlerle bastırılarak çizim yapılır. Bu yöntemin farklı bir uygulaması, boya verilmiş levha üzerine çizim yapılması ve üzerine kâğıt konulup pres yardımı veya el ayası ile baskı yapılması ilkesine dayanır (Aslier, 1986, Akt: Gökay, 2009).

Görsel 21: Monobaskı işlem basamakları

Görsel 22: Öğrenci çalışması, ip baskısı üzerine uygulama

İp baskısı: İp, kağıt, suluboya, akrilik veya guaj boyanın yeterli olduğu bu baskıda ip tek bir renkle veya farklı renk geçişleri ile boyanır. Boyanan bu ip kâğıdın üzerine kıvrımlar yapılarak yerleştirilir ve başka bir kâğıdın konulduğu kâğıdın üzerine konulur ve ucu dışarıda bırakılan ip diğer kâğıdın üzerine elimizle baskı yapılarak çekilir. Böylece renklerin açık koyu değerlerinin yanı sıra renk geçişleri, karışımları ile farklı simetrik düzenlemeler elde edilir. İp boyanırken kullanılan renklerin kirlenmemesi için fırça sık sık temizlenmeli ve farklı baskılar için ip değiştirilmelidir. İp baskısından elde edilen resimler üzerinde öğrenciler fırça ile eklemeler yaparak farklı düzenlemeler elde edebilirler (Gökay, 2009).

Görsel 23: Öğrenci çalışmaları, patates baskı, birim tekrarı, kaftan çalışması

Görse 24: Fırça baskı ve farklı malzemelerin baskılarının yapıldığı bir öğrenci çalışması

Fırça Baskı: Fırça baskıda fırçaların kağıt üzerine bıraktığı şekillerin tekrarlanmasıyla yararlanılır. Bu baskıda kullanılacak fırçaların farklı boyut ve özelliklere (yağlı boya fırçası, suluboya fırçası gibi) sahip olmaları bıraktıkları izlerin de farklı şekilde olmalarını sağlar. Baskı yapılan fırça kağıttan kaldırılırken önce gövde sonra uç kısmına doğru bir işlem gerçekleştirilir. Böylece farklı renk tonlamaları elde edilir.

Görsel 25: Öğrenci çalışması Şablon baskı: Karton veya bristol gibi kalın kağıtların kalıp olarak kullanıldığı bu baskı türünde çizilen resimde boyanması istenilen bölüm makasla çıkarılır. Hazırlanan bu kalıp temiz bir kağıt üzerine konulur ve farklı dokuları elde etmek için sünger parçasına boya alınır ve kalıp (negatif veya pozitif) üzerine uygulanan küçük darbelerle (sünger fırça gibi sürülmeden) boyanır. Kimyasal içeriğe sahip spreylere boyaların (sınıf ortamında) baskıda kullanılması özellikle sağlık problemi (astım vb.) olan öğrencilerde sorun yaratabileceğinden dikkat edilmelidir. Gerekli olmadıkça kullanılmamalıdır. Eğer uygulama yapılması gerekiyorsa öğretmen kontrolünde açık havada gerçekleştirilmelidir.

Görsel 26: Öğrenci çalışması, yaprak baskı farklı biçimlere sahip bitki ve ağaç yapraklarının kullanıldığı bu baskı türünde kullanılacak olan yaprakların düz bir yüzey yerine damarlı bir yapıda olması farklı dokular için gerekli olmaktadır.

Desen: Desen kavramını Eyüboğlu (1986) kendine has üslubuyla şöyle açıklamaktadır: "Desen resmin çatısı, kuruluşu, iskeletidir. En kaba anlamıyla desen düz bir yüzey üzerine hoşla giden çizgiler, girintiler ve çıkıntılar düzenleme sanatıdır. Bu deyimde resmi ilgilendiren desenden başka birçok mesleklerle bağlanan desenlerde sığar. Bir coğrafyacının özenle hazırladığı herhangi bir haritanın deseni vardır. Mimarın projesi desendir.

Duvarlara nakışlar yapan ustanın mukavvayı oyarak ortaya çıkardığı süslemenin, boşluğunun deseni vardır. Bir dantela motifinin deseni olabilir." Farklı mesleklerle ilgili olarak örnek verilen desen çizimleri, bu bölümde ele alınacak olan desen çizimlerinden farklılık göstermektedir.

Pekmezci (2003) deseni, herhangi bir konunun, nesnenin, düşüncenin ve kavramın çizgisel anlatımla betimlenmesi olarak adlandırırken Etike (2001) renk kaygısı olmaksızın, çizgi ve lekelerle konunun biçimini anlatmaya ağırlık veren ancak renkli de olabilen biçimlendirme sanatı şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımlara göre desenin genel özellikleri aşağıda belirtildiği gibidir.

- * Desendeki temel sorun renk değildir ve renklerin düzenlenmesi olayı yoktur.
- * Desende çizimi yapılacak olan konunun biçim ve formlarını anlatmak önemlidir.
- * Desen çiziminde ana unsur çizgidir. Doğada direkt olarak çizgi görülmez fakat gördüklerimiz çizgi olarak algılanır. Bu algıladıklarımız çizim olarak kâğıda aktarılırken farklı çizgiler kullanılır.

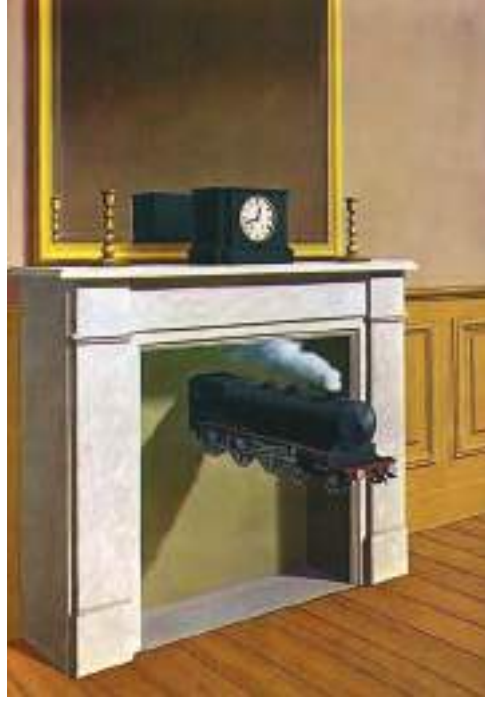
Çizgi çeşitleri birkaç başlıkta ele alınabilir. Bunlar; kontur çizgisi, araştırma çizgisi, mekânîk ve teknik çizgi, tarama ve çapraz tarama çizgisi, yazısal çizgi, tonal çizgi, karalama çizgisi, lekese çizgi vb. leridir.

- * Desende ışık-gölge ve doku öğeleri de önemli yer tutar.
- * Renkli desende olabilir (Gökay, 2009).

Desenler genel olarak sanatçılar tarafından sanat eserlerini oluşturmada önce yaptıkları eskiz ve etüt olarak sanat tarihinde yer almıştır. Rönesans'tan günümüze kadar gelen desen örneklerinde sanatçıların bireysel anlatımının ön plana çıktığı, sanatsal yoruma, üsluba ağırlık verildiği, deformasyon ve soyutlamaların yapıldığı görülmektedir (Etike, 2001).

Görsel 27:a- Rene Magritte'in Time transixed, 1938 isimli yağlı boya eserinin eskiz çalışması

Görsel 27:b- Rene Magritte, Time transfixed, yağlı boya, 147x98.7cm.,

Gözlemlerimizi, düşüncelerimizi bir anlamda görsel kayıt altına alan desenin temeli çizgidir. Çizgiyi, ilkçağ insanının mağara duvarlarına yaptıkları çizimlerden günümüze değin sanatçılar duygularını ifade ederken araç olarak kullanmışlardır. Her sanatçının kendi üslubuna göre desenleri de farklılık göstermektedir. Bir anlamda çizgiler el yazısı karakteri özelliğini taşımaktadır.

Desen çiziminde çizgiyi oluşturabilecek her tür kalem (kurşun kalem, boyalı kalem, keçeli, tükenmez, rapido...) fırça, mürekkep, kömür kalem (füzen), pastel, tebeşir, farklı malzemeden çubuklar, boya, kazıyıcı ve çizici gibi her tür araç-gereç kullanılabilir. Kullanılan gerece göre malzemenin teknik özelliğinden faydalanarak desende de farklı anlatımlar ortaya çıkacaktır.

Görsel 28: Pablo Picasso, Otoportre, Füzen, kalem

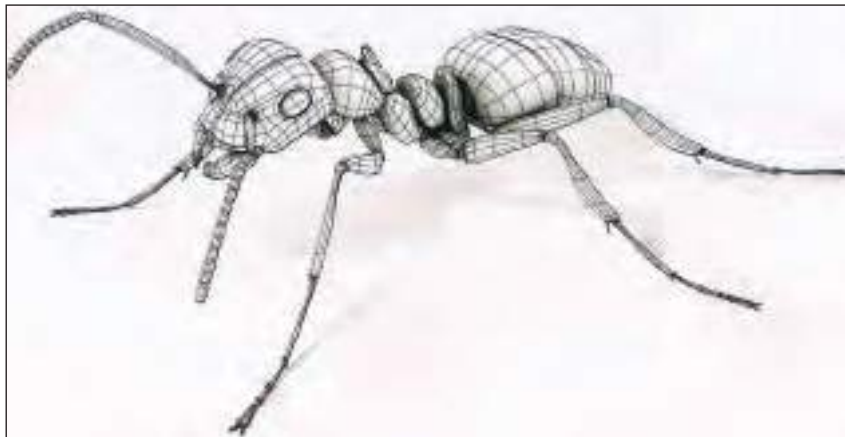

Görsel 29: Neşet Günal'ın bir desen çalışması

Desen, çizim özelliklerine göre farklı şekilde gruplandırılmıştır. Pekmezci (2003) deseni gruplandırma sistemlerini şu şekilde açıklamıştır. Çizgi ile desende çizgisellik hâkimdir ve çizginin farklı etkileriyle oluşturulur. Leke ile desen; çizgiyi oluşturacak olan gereçlerle leke etkisi meydana getirecek uygulamalardır. Ton değerleri ile desen; kullanılan gereçlerle çeşitli ton değerlerini (açık-koyu) kullanarak hacim ve boyut oluşturmayı amaçlayan çalışmalardır. Kontur desen; çizimi yapılacak konunun sadece dış hatlarının çizilerek anlatılması olayıdır. Rastlantı ve otomatik desen; içten geldiği gibi spontane, doğal bir anlatımı içerir. Hareketli desen; hareketi ve dinamizmini yakalayan çizimlerdir. Objektif desen; Nesneleri veya konuyu olduğu gibi her özelliği ile gerçekçi bir şekilde yansıtır. Sübjektif desen; sanatçının ruhsal durumu ve anlattığı konuya bakış açısı çizimlerine yansır. Şematik desen; fen, sağlık, biyoloji, mühendislik vb. disiplinlerde konuyu açıklayıcı çizimlerdir. Nesneye ve doğaya bağlı yorumcu desen ise fotografik, gerçekçi anlatımın yanı sıra sanatçının yorumunun da eklendiği çalışmalardır (Gökay, 2009).

Görsel 30: XIX.yy. Biyoloji bilimi ile ilgili ahtapot çizimi

Görsel 31: Teknolojinin desene yansıması, bilgisayarda çizilmiş bir görsel

Desen çizerken yüzeyler, formlar, renkler veya biçimler arasındaki ilişkiler gözlenerek ayrıştırılmakta ve bütünleştirilmektedir. Desen gözlem, araştırma, inceleme, özümseme, karşılaştırma, seçme, ayıklama, yorumlama gibi eylemlerin sonucunda oluştuğundan görmeyi zenginleştirmekte, bir anlamda görsel okuryazarlığı artırmaktadır (Gökbulut, 2006). Desen çiziminde öncelikle çizimi yapılacak olan konunun (figür, portre, mimari yapılar, peyzaj, natürmort, makine parçaları, hayvanlar, hayali konular vb.) gözleminin iyi yapıp kâğıda nasıl yerleştirileceğine dikkat edilmelidir. Küçük bir kâğıt parçasının üzerinde pencere gibi bir kesim yapıldığında vizör olarak kullanılacaktır. Vizör ile çizimin yapılacağı kompozisyona bakıldığında, kompozisyonun nasıl olacağına daha kolay ve başarılı bir şekilde karar verilmiş olunur. Böylece kâğıda yerleştirmelerde yaşanan sorunlar ortadan kaldırılabilecektir. Çizimi gerçekleştirilmek istenen figürün, nesnenin duruş ve yapı özelliğine göre kâğıda yerleştirme yapılmalıdır. Kâğıdın yatay veya dikey tutulmasına kompozisyon özelliğine göre karar verilmelidir. İyi bir gözlem ve görmeyi öğrenmek desende başarıyı artırmaktadır. Çevremizdeki insanların, canlı cansız varlıkların hareketlerini, duruşlarını, koşmalarını, zıplamalarını vb. hareketlerini gözlemlemek gerekir. Hareketin yanı sıra çizimi yapılan figürlerin, nesnelerin vb. lerinin oran-orantı ve ölçülerine de dikkat edilmelidir. Örneğin, koşan bir insanın bacaklarının, kollarının, vücudunun duruşu nasıldır? Bunlar üzerinde öğrencilerin gözlem yapmaları sağlanarak, kısa süreli çizimler yapılabilir.

Böylece modelin duruş açıları ve hareketi daha rahat anlaşılacağından öğrenciler tarafından kolaylıkla çizilecektir.

Görsel 32: Vücuduna şerit sarılmış model. Modelden desen çizimlerinde, özellikle desen çizimine yeni başlayanlara yardımcı olmak için, modelin duruşu ve hareketini yakalamak amacıyla modelin vücuduna renkli plastik şerit (kumaş da kullanılabilir) sarılmıştır (www.bartelart.com).

Görsel 33: Leonardo da Vinci, Omuz ve Sirt Kasları, kalem, mürekkep, siyah tebeşir ve su ile yaptığı anatomi çizimleri, 1515. Sadece sanatla uğraşmayan Leonardo da Vinci'nin anatomi ve bilimsel çalışmalarında desen büyük önem taşımıştır.

Görsel 34: Öğrenci çalışması

Görsel 35: Öğrenci çalışması, serbest çizgi

Sulu boya: Temel özelliği renklerin saydamlığı (şeffaflık) olan sulu boya tekniğinde renkler açılmak istendiğinde beyaz boya yerine çok su, koyulaştırmak istendiğinde ise az su kullanılır. Sulu boya adından da anlaşıldığı gibi bol su ile çalışıldığından üzerine çalışma yapılan kâğıdın suyu emmesi ve boyayı dağıtması amaçlanmaktadır. Kullanılan kâğıdın ıslanıp rulolaşmasını önlemek için kâğıt hafifçe nemlendirilir ve kenarlarından bantlanır. Bunun yanında kâğıt nemlendirilmeden de dört kenarından bantlanabilir. Sulu boyada en zor teknik kâğıdın tamamen ıslatılıp bunun üzerine sulu boya tekniğini uygulamaktır. Bu yöntemde boyanın kontrolü zor olmaktadır. Fakat öğrencilerle bu yöntem damlatma oyunu haline çevrilebilir. Öğrenciler bir yandan da boyanın olanaklarını (renklerin kâğıttaki dağılım hızı, birbirine karışması gibi) tanıyarak oluşturulan lekelerden yola çıkarak bu lekeler üzerinde fırça, farklı kalem ve boyalarla yaratıcılıklarını geliştirecek uygulamalar yapabilirler.

Görsel 36: Emile Nolde, Sulu boya, Peyzaj çalışması

Görsel 37: Hans Hoffmann, Kirpi, Suluboya ve Guaj Boya, 1584 öncesi, Metropolitan Museum, ABD.

Görsel 38: Sabri Akça, İsimsiz, Sulu boya, 40x80 cm., 2011, Anadolu Üniversitesi Müzesi

Görsel 39 a: Öğrenci çalışmaları, Sulu boya

Görsel 39 b: Öğrenci çalışmaları, Sulu boya

Guaj: Suluboyanın aksine kapatıcı bir boya olduğundan açık ton elde etmek için beyaz boya kullanılır. Çabuk kuruyan bu boyayla resim yaptıktan sonra kullanılan renklerde biraz soluklaşma olmaktadır.

Görsel 40: Fikret Mualla Saygı, Sokak, Guaj, 52x65cm. Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul

Yağlı boya: Bezir yağı, keten, haşhaş gibi yağlarla toz halindeki boyanın ve bazı kimyasalların karıştırılması ile yağlı boya oluşturulur. Geç kuruma ve kapatıcı (boyanın üst üste kullanılması durumunda, alttaki rengi göstermesi) özelliğe sahiptir. Yağlı boya farklı materyaller (tuval, duralit, mukavva, tahta...) üzerine çalışılabilir. Suluboya ve guaj da inceltici su iken yağlı boya da terebentin veya yukarıda bahsedilen yağlardır. 15. yüzyılda Flaman ressam Jan Van Eyck'in yağlı boyayı ilk kez hazırlayıp kullanmasına kadar sanatçılar toz halindeki boyayı yumurtanın akıyla karıştırarak boyalarını hazırlıyorlardı. Kullandıkları bu tekniğe tempera adı verilmektedir. Yağlı boya tekniği sadece bilgi amaçlı verilmiştir. *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin yağlı boya tekniğini kullanmaları uygun değildir.*

Akrilik: Su ile inceltilebilir bir boyadır ve çabuk kuruma özelliğine sahiptir. Sanatçılar akriliğin çabuk kurumasını yavaşlatmak için bazı mediumlar kullanmaktadırlar. Akrilik boya uygulamasından hemen sonra fırçaların su ile temizlenmesi gerektiği öğrencilere hatırlatılmalıdır. Bu boya hızlı kurduğundan kısa sürede üst üste gelebilecek renk uygulamaları ile farklı değerler ortaya çıkmaktadır. Fırça olarak çok ince fırçaların kullanılması resim yapılacak yüzey geniş olduğunda öğrenciler için sorun olmaktadır. Yağlı boya gibi zararlı kimyasallar içermediğinden okullarda uygulanması uygun olan bu tekniğin çalışılması sırasında öğrencilerin okul kıyafetlerini boya yapmamaları için büyüklerinin kullandığı eski gömlekleri önlük olarak kullanabilecekleri hatırlatılmalıdır.

Yüzeyleri doldurmak için bazen farklı kalınlıktaki fırçalar yerine karton parçaları, süngerler, rulolar vb. malzemelerle hem değişik dokular oluşturulur hem de yaratıcı sonuçlar elde edilir.

Görsel 41: Öğrenci çalışması, akrilik

Pastel: Okulöncesinden başlayarak her eğitim seviyesinde en çok kullanılan boya pastel boyadır. Her malzemenin kendine ait bir özelliği bulunmaktadır. Pastel boya kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup yağlı-mumlu pasteller, ikinci grup ise toz (kuru) pastellerdir. Yağlı pastellerin üst üste kullanılabilme özelliğinin yanı sıra toz pastellerin de yumuşak ton geçişlerine izin veren bir yapısı bulunmaktadır. Yağlı pastellerin kat kat sürülmesi ve üzerinin koyu bir renkle kapatılması ile elde edilen çalışma üzerine kazıma tekniği uygulanarak çizgisel çalışmalar yapılabilir. Özellikle gece şehrimiz, ay ışığında mahallem, köyüm gibi konular üzerinde çalışılabilir. Toz veya yağlı pastel boyanın uygulandığı kâğıtların mat ve renkli olması farklı yaratıcı çözümleri de (özellikle resmin arka fonunu çözümleyememiş öğrenciler için) beraberinde getirecektir. Toz pastelde ise renk karışımları kâğıt üzerinde bazen parmakla, bazen de bir bez parçası ile yapılmaktadır.

Toz pastelin kâğıt üzerinde kalıcılığını sağlamak için sabitleyiciler kullanılabilir. Bunun yanında toz pasteller öğrencilerin özellikle alerjisi ve ellerinde egzaması olanlar için uygun bir boya değildir. Öğretmenin bu konularda duyarlı olması önem taşımaktadır.

Görsel 42: Edgar Degas, At Yarışı, Pastel, 1885-1888

Görsel 43: Turan Erol, Enginar Çiçekleri, Kağıt Üzerine Pastel, 68x50cm., 1996

Görsel 44: Öğrenci çalışması

Görsel 45: Öğrenci çalışması

Kolaj: Kolaj, herhangi bir yüzey üzerinde değişik malzemelerin (düz renk kağıttan renkli yazılı gazete kağıdına kadar farklı kağıtlar, duvar kağıdı, plastik, kumaş, ağaç kabuğu gibi doğal nesneler, tahta parçası vb.) yapıştırılması ile yapılan resim tekniğidir. Sözen ve Tanyeli (2005) ise kolaj ile ilgili şunları belirtmektedir: "Kolaj, her türlü basılı, çizili ya da foto grafik malzeme ile bir yüzey üzerine yeni bir kompozisyon oluşturacak düzende yapıştırılarak elde edilmektedir. Böylelikle kendileri sanatsal nitelikte olmayan çeşitli malzemeler, yalnızca bir kompozisyon oluşturmak için kullanılmaları sayesinde bir sanat yapıtı meydana getirirler" (Zencirci, 2012).

Kolajın ilk sanatsal uygulamaları kübizm sanat anlayışı içinde Picasso ile Braque'un eserlerinde görülür. Picasso'nun resmini oluştururken bir bez parçasını yapıştırması ve çerçeve yerine de ip kullanması, Braque'un da ahşap dokulu kâğıdı tuvaline yapıştırması ile sanatın sınırları kalkmış, sanatın bu sayede farklı malzemeler üzerinde uygulanabilirliğinin yolu açılmıştır.

Bu sanatçıların yanı sıra Gris ve Louis Marcoussis resimlerinde posta pulu, oyun kartları, tiyatro programları, ayna ve alüminyum folyo gibi malzemeleri kullanmışlardır. Kolaj daha sonraki yıllarda da pek çok sanatçı tarafından tercih edilen bir teknik olmuştur.

Görsel 46: Kurt Schwitters, Mai 191, Kolaj, 1919, Marlborough Fine Art, London, İngiltere.

Görsel 47: Kurt Schwitters, Kiraz Resmi, guaj boya ile boyanmış fon üzerine renklendirilmiş kağıtlar, kumaşlar, etiketler, resimler, tahta parçası vb. ile kolaj, 1921, Modern Sanatlar Müzesi, New York, ABD.

Görsel sanatlar dersinde öğrenciler farklı malzemeleri bir arada kullanarak kolaj çalışması yapabilirler. Kolaj nedir? sorusu üzerinde durulduktan sonra farklı kolaj çalışmaları incelenir. Kurt Schwitters'in "Kiraz Resmi" isimli çalışması (Görsel 47) hakkında sorular sorularak öğrencilerin konuya odaklanmaları sağlanır. Sizce sanatçı kaç farklı malzemeyi bir arada kullanmış olabilir? Öğrencilerden cevaplar alındıktan sonra sanatçının bu kadar değişik malzeme kullanmasına rağmen resimde dikkatin yine de bir merkezde toplandığına vurgu yapılır. Bu çalışmanın adı sizce ne olabilir? sorusundan sonra cevaplar alınır ve resmin isminin "Kiraz Resmi" olduğu söylenir. Bunu görebiliyor musunuz? Sanatçı merkezde dikkati nereye toplamıştır? soruları üzerinde durulduktan sonra öğrencilerden gerçek hayattan bir sahneyi kolaj tekniğini kullanarak yansıtmaları istenebilir. Fakat çalışmanın kompozisyon düzenlemesinde temel düşünce fikrinin merkezde olmasına dikkat etmeleri söylenir. Farklı malzemelerin yanı sıra boyalardan da faydalanabileceklerine ve çalışmalarına bir isim vermeleri istenirken bunun kompozisyonun merkezinde yer alan kolajla ilgili olmasına vurgu yapılır. Kolajda farklı parçalar bir arada kullanıldığından üzerinde durulması gereken, tasarım ilkelerinden birlik, ritm, vurgu olmalıdır. Öğrenciler çalışmalarını tamamladıktan sonra akranlarının kolaj çalışmalarında hangi materyalleri kullandıklarını bulmaya çalışırlar (Hubbart, 1987).

Görsel 48: Burhan Doğançay, Duvarlar, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 114x195cm., 1990, Hacettepe Üniversitesi Müzesi

Asamblaj: Asamblaj; sanatçının eserini oluştururken boyama, çizme, resmetme ve yontma gibi eylemler yerine, sanatsal amaçlarla üretilmemiş doğal veya endüstriyel nesneleri yeni bir düzen içinde bir araya getirmesi olarak tanımlanabilir.

Çıkış noktası Kübizm olan asamblaj 1900'lerin ilk çeyreğinde Picasso, Braque, Kurt Schwitters'in eserlerinde görülmeye başlanmış daha sonraki zamanlarda Joseph Beuys, Karel Appel, Robert Rauschenberg, Joseph Cornell tarafından bir davranış ve sanatsal üretim biçimi olarak geliştirilmiştir. Jean Dubuffet tarafından 1953'te ilk kez kullanılan asamblaj terimi, Peter Selz ve William Seitz'in New York Modern Sanatlar Müzesi'nde (Moma), 1961'de düzenledikleri "Asamblaj Sanatı"/"The Art of Assemblage" sergisiyle gerçek tanımını bulmuştur.

Görsel 49: Robert Rauschenberg, Yatak, 1955

Rauschenberg, gündelik nesnelerle sanatın, sanat yapının, sanatçının limitlerini zorladığı, sınırlarını genişlettiği eserler vermiştir. Eserlerinde bu nesneleri kullanırken sanatsal nesnelerin benzerliklerini ve farklılıklarını sorgulamıştır. İki boyutlu resme üçüncü boyutu üç boyutlu nesnelerle (araba ve bisiklet lastiği, tenis topu, doldurulmuş keçi gibi nesneleri bir değişikliğe uğratmadan) yansıtarak eserlerini oluşturan Rauschenberg, objenin kendisini, çoğunlukla dışavurumculuğa yakın bir tarz kullanmak suretiyle boya ile kombine etmiş, resim ve kolajın ötesinde asamblaj yaklaşımında mekânda yerleştirmeler yapmıştır (www.artgalleryabc.com).

Görsel 50: Altan Gürman, Montaj 3, 70x100cm., 1967

Görsel 51: Öğrenci çalışması, çizgi, doku ve asamblaj kavramları bu tür çalışmalarla verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akalan, G. (2003). Türkiye'de Baskı Resme Tarihsel Bir Bakış; Gravürün Sorunları ve Çözüm Önerileri, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, S.8,129-138.
- Aksoy Ş., Ayıracıoğlu G.A., Benderlioğlu,R.,Gökbulut,N., vd. (2006). Yöntem ve Teknikleriyle Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. (Editör: Özsoy, V.) Ankara: Görsed Yayınları.
- Antmen, A., (2001) Küratörün "Ne" Olduğunu Neden Tartışıyoruz?, Sanat Dünyamız, Sayı 81, Güz Sayısı.
- Aslıer, M. (1986). Resim I, Temel Sanat Eğitimi, Resim Teknikleri. Grafik Resim Devlet Kitapları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Atan, A., Uçan, B., Renkçi T. (2013). Çağdaş Sanat ve Tasarımda Manipülasyon Etkileri. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Uluslararası Sanat Sempozyumu, Sanat Tasarım ve Manipülasyon, 21-23 Kasım.
- Atar, A. , (1993) Özgün Baskıresim Teknikleri. Sanat ve İş Teknolojisi, Anadolu Ün. Lisans Tamamlama Prog., AÖF yay.,82-98.
- Aybar, S. (2003). Sahne Tasarımında Dramatik Aksiyonun Belirleyiciliği, Tiyatro Araştırmaları Dergisi, S.17, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/186/1455.pdf> (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- Baykuş, E. Digital Çağın Sanatı İllüstrasyon.[http://42maslak.com/Assets/Upload/dergiler/PDF%20Sayi%205_\(ciftli\).pdf](http://42maslak.com/Assets/Upload/dergiler/PDF%20Sayi%205_(ciftli).pdf) (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- Becer, E. (1999). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Bulat, M., Babayev, G. ve Bulat ,S. (2004). Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri için Heykel Atölye Ders Kitabı. İstanbul: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Buyurgan S.,Buyurgan U. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Çapar, M. (2008). İlköğretim İkinci Kademe Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinde Üç Boyutlu Çalışmaların Önemi. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(35), 114-124
- Çevik, N. S. (2008). Günümüz Sanat Ortamı ve Küratör Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı:14
- Çevik, N. S. (2010). Çağdaş Seramik Sanatında Resimsel Yönelimler. Sanat ve Tasarım, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Aralık, S.6, 35-45.
- Çizgen, G. (1985). Ülkemizde Reklam Fotoğrafçılığı Üzerine. Grafik Sanatı, S. 5, Eylül-Ekim.
- Çokokumuş, B. (2012). Digital Ortamda Kültür ve Sanat. International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education, Volume 1, Issue 3.

Demir, H. (2004) Geçmişten Günümüze Grafik Tasarımın İşlevi ve Başlıca Gelişim Evreleri. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, (4), 57-62.

Dereci, V.T. (2013). Tasarımcı Bakışı ve Tasarım Nesnesi Olarak Giysi, Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Uluslararası Sanat Sempozyumu, Sanat Tasarım ve Manipülasyon, 21-23 Kasım, 51-58.

Düz, N. (2001). Kitap Kapağı'nda Grafik Tasarım Öğelerine ve İlkelerine Kuramsal Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı.

Eriñç, S. M. (1995). Resmin Eleştirisi Üzerine. İstanbul: Hil Yayıncılık.

Etike, S. (2001). Kız Teknik Okulları için Desen, Ankara: MEB Devlet Kitapları.

Gökay, M. (1998). Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim II. Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları. Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökay, M. (2004). Modanın Görsel Kültür ve Sanat Eğitimindeki Yeri. Eğitim ve Bilim, S.138, Cilt:29, 39-46.

Gökay (Yılmaz), M. (2005). İlköğretim Resim-iş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması. İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, (Ed.: Vedat ÖZSOY), Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, No: 3.

Gökay, M. (2009) Sanatsal Uygulama, Desen ve Baskı Çalışmaları. (Ed. Alakuş, A.O., Mercin, L.) Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları .

Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım. Sanata İlk Adım, Konya: Aybil Yayınevi.

Gökbulut, N. (2006). Desen (Çizgi resim) Bilgisi ve Uygulamalar. (Ed. Vedat Özsoy), Yöntem ve Teknikleriyle Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar, Ankara: GÖRSED Yayınları.

Guy, H. (1987). Art in Action, Coronado Publishers. USA.

İkizler, E. (2013). Kontrast Fotoğraf Dergisi, Kasım-Aralık, [http:// www.tfsf.org.tr/indir/bultenler/Kontrast%2038.%20Say%C4%B1.pdf](http://www.tfsf.org.tr/indir/bultenler/Kontrast%2038.%20Say%C4%B1.pdf). (Erişim Tarih: 14.03.2014)

İpekçi C., A., Aköz, F. (2010). Seramik ve Seramiklerin Şekillendirilmesinde Kullanılan Kalıp Alçısının Özellikleri. Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, Sigma 28, 249-258.

Katz, E.L., Lankford, E.L. and Plank, J.D. (1995). Themes and Foundations of Art. West Publishing Company, USA.

Kaygan, H. (2006). Evaluation of Products Through the Concept of National Design: A Case Study on Art Decor Magazine. A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural and Applied Sciences of, Ankara: Middle East Technical University.

Kırıçoğlu, O. ve Strokrocki, M. (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi. Ankara: Dünya Bankası, YÖK, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.

- MEGEP (2006). Sanat ve Tasarım. Rölyef, Ankara: MEB Yayınları.
- MEGEP (2007). Grafik ve Fotoğraf Alanı. Storyboard, Ankara: MEB Yayınları.
- MEGEP (2011). Seramik ve Cam Teknolojisi. Plaka Yöntemi, Ankara: MEB Yayınları.
- MEGEP (2011). Gazetecilik, Logo, İlan, Afiş ve Broşür Tasarımı. Ankara: MEB Yayınları.
- Mercin, L. (2010a). 1992'den Günümüze Yaz Olimpiyat Oyunları Afişlerinin İncelenmesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Kasım, Yıl:2, Sayı:4. (www.E-dusbed/Makaleler/1012798081_10-2-1Mercin1-151pdf)
- Mercin, L. ve M. Pehlivan (2010b). Ambalaj Tasarımı Öğretimi ve Bir Uygulama Yönteminin Değerlendirilmesi. VI. Uluslararası Ambalaj Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 16-18 Eylül, 401-414.
- Mastromatteo G. (2013) Indepensense-2009. Çeviren: Arzu ÖZGEN Kontrast Fotoğraf Dergisi, Kasım-Aralık, <http://www.tfsf.org.tr/indir/bultenler/Kontrast%2038.%20Say%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.03.2014)
- Oral Z. (1993). Füreya. Milliyet Sanat, 15.2.1993, <http://www.istanbulkadinmuzesi.com/fureyya-koral> (Erişim Tarih: 14.03.2014)
- Özel, Z. Postmodern Dönem Fotoğraf Sanatında Kendine Mal Etme <http://dergipark.gov.tr/josc/issue/19011/200779> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).
- Özer, M. Y. (1998). Kuş Evleri, Serçe Saraylar: Yazı ve Fotoğraflar, Art Decor, Mayıs, 64-71
- Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi. Resim-iş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özmutlu, A. (2009). Grafik Atölye Derslerinde Afiş Konusunun Uygulama ve Çözümleme Süreçlerinde Göstergebilimsel Çözümleme Yönteminin Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi. Marmara Coğrafya Dergisi, S. 20, Temmuz, 101-122.
- Öztürk D. (2009). <http://www.arkitera.com/haber/23383/anitkabirin-mimari-gercekleri> (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- Özüdoğru, Ş. (2013a) Bir Sanat Biçimi Olarak Moda: Moda Sergileri ve Galeri Estetiği. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Uluslararası Sanat Sempozyumu, Sanat Tasarım ve Manipülasyon, Sakarya: 21-23 Kasım, 41-46.
- Özüdoğru, Ş. (2013b). Modern Sanat Akımları ve Moda. www.idildergisi.com İDİL, Cilt 2, Sayı 6 / Volume 2.
- Pekmezci, H. (2003). Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri için Desen. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- Pektaş H. (1999). <http://www.hasippektas.com/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

- Şahin T. E. (2006). Arkeoloji ve Sanat Tarihi. Ankara: İpek Yolu Dağıtım.
- Şahinkaya, S.,B. (2009). Bauhaus Mobilya Tasarımının Günümüz Mobilya Tasarımına Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşçı, A. (1985). Marka ve Amblemler. Grafik Sanatı Plastik Sanatlar Dergisi, Temmuz-Ağustos, Sayı:4.
- Tepecik, A. (2002). Grafik Sanatlar. Ankara: Detay-Sistem Ofset.
- Tepecik, A. (2016).Neden Çizgifilm, Niçin Kütahya DPÜ. Görsel İletişim Tasarımı ve Animasyon. Ed: Levent MERCİN. 1. Uluslararası Çizgi Film/Animasyon Sempozyumu. Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Pegem A Yayıncılık. s.1-13, <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/412017091413Tumu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)
- Turhan, S. (2011). Sürdürülebilir Kalkınmada Endüstriyel Tasarımcının Rolü. Sanat ve Tasarım, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Haziran, Sayı 7.http://www.sanavetasarim.gazi.edu.tr/web/makaleler/7_senem.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Uygungöz, M. Kınam, B. (2013). Grafik Sanat ve Tasarım ilişkisi içinde Tipografinin Mekân İle Kullanımı. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu, Sanat Tasarım ve Manipülasyon, 21-23 Kasım,159-165.
- Yılmaz, M. (2005). Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2010). Sanat Eğitiminde Motivasyon, Sanat Eğitiminde Kopya ve Taklit, Sanat Eğitiminde Teknik ve Yöntemler. (Ed. Kazım Artut) Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık, 193-299.
- Yolcu E., Yılmaz, M., Macaroni, K., N., Ünalın, T., Aykaç,V. (2010). Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri. (Editör:Artut, K., Dan.Pekmezci,H.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, S., 1950 Sonrası Sanat Akımlarının Gelişiminde Robert Rauschenberg'in Etkileri, http://www.sanavetasarim.gazi.edu.tr/web/makaleler/10_serdar.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.mim.yildiz.edu.tr/mim/1/Hedefler/111> (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- <http://ic.fadfi.eu.edu.tr/tr/sss> (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- <http://mimarlik.yeditepe.edu.tr/tr/ic-mimarlik-bolumu> (Erişim Tarih: 15.11.2017)
- https://www.getty.edu/education/teachers/classroom_resources/curricula/landscapes/lesson02.html (Erişim Tarih: 15.11.2017)

<http://eniyon.hurriyet.com.tr/default.aspx?mekanID=1262&siral-D=3512&hlD=10598915&mKat=0> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

http://www.sanatvetasarim.gazi.edu.tr/web/makaleler/10_serdar.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel Sanat Alanı ile İlgili Meslekler (Kariyer Araştırması)

Görsel 1: <http://www.e-skop.com/skopbulten/sanatsinin-konumu-ne-ol-mali-sanat-piyasasinin-baskisi-altinda-yaratici-sanatsinin-konumu-uzeri-ne/1107> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 2: <http://icivelekoglu.blogspot.com.tr/2013/12/27-yil-once-bu-gun-heykeltras-ilhan.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2017)

Görsel 3: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1988.256> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 4: <http://vektorelcizim.net/turk-grafik-sanatinin-kurucusu> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 5: <http://ceviribilim.com/?p=830> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 6: <http://www.graphicdesignfestival.nl/en/programma/projector-spectre-iv-lust/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 7: <http://www.metmuseum.org/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 8: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1976.258.1a,b> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 9: <http://centrefortheaestheticrevolution.blogspot.com.tr/2011/02/giacomo-balla-il-giardino-futurista-and.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 10: <http://fashionableturkey.blogspot.com.tr/2010/11/transnationalism-and-hybridity-in-art-of.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 11: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1997.460.1ab/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 12: <http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2014/01/grafik-sanatyla-klasiklesen-ihap-hulusi.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2017)

Görsel 13: www.directoryofillustration.com (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 14: <https://www.artstation.com/artwork/58DwW> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 15a: <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/anadolu-kulturu-i-le-dus-gucunun-birlesimi-i-11197> (Erişim Tarihi: 15.11.2017) - b: <http://woodblockprint.com.au/ukiyo-e/yoshitoshi-taiso/> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

Görsel 16a: <http://disney.wikia.com/wiki/Frozen> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- b: <http://www.arkeolojikhaber.com/haber-iranin-yanik-sehrinin-dogal-gorunumu-arastiriliyor-2473/> (Erişim Tarihi: 11.09.2017)

Görsel 17: <http://www.grafikerler.org/portal/surreal-ve-enstalasyon-agirlikli-fotograf-calismalari.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 18: <http://www.tfsf.org.tr/indir/bultenler/Kontrast%2038.%20Say%C4%B1.pdf6> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 19a-b: <http://www.araguler.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 20: <http://www.christies.com/lotfinder/photographs/edward-weston-cabbage-leaf-1931-5717375-details.aspx> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 21: Balcıoğlu, S., Öngören, F. (1973) 50 yılın Türk Mizah ve Karikatürü. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Görsel 22: Gökay, M. (2005) İlköğretim Resim-iş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması. İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, (Editör: Vedat ÖZSOY), Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, No: 3.

Görsel 23: <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/selimiye.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 24: <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/selimiye.html> pdf6 (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 25: <http://www.yerbilgisi.com/etiket/kremlin-sarayi-ici/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 26: <http://www.dersteknik.com/2012/04/dunyanin-yeni-yedi-harikasi-5-sinif.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 27a: http://visit.guide-spain.com/a/107/cathedral_la_sagrada_familia.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 27b: <http://carpediem101.com/wp-content/uploads/casa-mila.jpg> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 28: www.fallingwater.org (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 29: www.guggenheim-bilbao.es (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 30: <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=47022> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 31: Özer, M.Y. (1998). Kuş Evleri. Serçe Saraylar, Art Decor, Mayıs, 64-71

Görsel 32: Levent Mercin Arşivinden

Görsel 33: https://www.panoramio.com/user/1487073?photo_page=20 (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 34 a-b: www.archdaily.com/66446/automobile-museum-in-nanjing-3gatti-architecture-studio (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 35 a-b: Çelik M., Akın, E. (2007). Mardin'de Yaşamın Rengi. Elma Basım.

Görsel 36: <http://www.landscapedesignworkshop.com> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 37: <http://www.groningermuseum.nl/info-center> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 38: www.landscapedesignworkshop.com (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 39: <http://www.schloesser-schleissheim.de/englisch/lustheim/history.htm> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 40: www.architectureartdesigns.com/30.magical.garden (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

Sanatın Türleri

Görsel 1: <http://www.treehugger.com/culture/land-art-at-risk.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 2a: <http://incieviner.net/> (Erişim Tarihi: 14.03.2014) - b: <http://www.themaggar.com/galeri/inci-eviner/inci-eviner-i-dont-belong-here-2006> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

Görsel 3: <http://www.flong.com/projects/ifp/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 4: <http://www.artgalleryabc.com/courbet/blog> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 5: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0van_Ayvazovski (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 6: <http://www.asharart.me.uk/struggling-again/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 7: <http://www.kumsanat.com/haber/12-devrim-erbil-resim-sergisi.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 8: Yurdaydın, H., G. (1999) Mana ve Marifet Sahibi Bir Üstad: Matrak-çı Nasuh. Sanat Dünyamız, Sayı:73, 135-141.

Görsel 9: http://www.artchive.com/artchive/P/polke/magnetic_landscape.jpg.html (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 10: <https://www.kunstabilder-galerie.de/kunstdrucke/meindert-hobbema-bild-789426.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 11: <http://images.metmuseum.org/CRDImages/as/original/DP226465.jpg> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 12: <http://www.artgalleryabc.com/cezanne/cezanne> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 13: <http://www.artgalleryabc.com/elgreco/el-greco> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 14: Levent Mercin Arşivinden

- Görsel 15: <http://www.artgalleryabc.com/monet> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 16: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları
- Görsel 17: <http://www.artgalleryabc.com/leonardo/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 18: <http://www.google.com/culturalinstitute/collection/museo-botero-bogota?projectId=art-project> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 19: <http://cdn.artobserved.com/2013/05/Andy-Warhol-Thirty-Are-Better-Than-One-1963-via-The-Brand-Foundation.jpg> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)
- Görsel 20: <http://www.northeastern.edu/experimentalgamedesign/?cat=10> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)
- Görsel 21: <https://www.giuseppe-arcimboldo.org/Spring-1573.html> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)
- Görsel 22: <http://www.slideshare.net/katymathes/why-do-artists-make-self-portraits> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 23: Kershaw, D. (1994). Portetschilderen. Een Handboek Voor Beginners, London: Bison Book Ltd.
- Görsel 24: <http://www.istanbulkadinmuzesi.com/mihri-musfik> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 25: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/14.40.618> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 26: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, Adnan Turani, Nisan, İstanbul, 1996.
- Görsel 27: www.antikalar.com (Erişim Tarihi: 14.03.2014)
- Görsel 28: Harrison T.,P. (2012). Kapının Bekçisi, Tell Tayinat'ta Aslanlarla Süslenmiş Anıtsal Kapı Kompleksi, Aktüel Arkeoloji, Mart-Nisan 2012, Sayı:26, 72-73.
- Görsel 29: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları
- Görsel 30: <http://www.dunyabulteni.net/haber/148108/musa-heykelinin-sirri> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 31: <http://www.artgalleryabc.com/degas/degas> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 32: <http://www.sanatatak.com/search/seyhun+topuz> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)
- Görsel 33: <http://www.metmuseum.org/Collections/search-the-collections/488858> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)
- Görsel 34: <http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61398/fotograf-albumu.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 35: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları

Görsel 36: Carsten-Peter Warncke and Ingo F. Walther, I. (1997) Picasso, Taschen, Germany

Görsel 37: http://www.wiu.edu/news/newsrelease.php?release_id=7071 (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 38: http://www.tinguely.ch/en/museum_sammlung/sammlung.1970-1979_011.html (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 39: MEGEP (2006). Sanat ve Tasarım, Rölyef, Ankara: Meb Yayınları.

Görsel 40: http://asi.nic.in/asi_monu_whs_mahabalipuram.asp (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 41: <http://www.farisfaris.com/journal/louise-nevelson/> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 42: Şahin T. E. (2006). Arkeoloji ve Sanat Tarihi, Ankara: İpek Yolu Dağıtım.

Görsel 43a-b: Levent Mercin Arşivinden

Görsel 44: Öğrenci Çalışması

Görsel 45: Aydınoglugil B. (2012). Çatalhöyük'te Değişen Yorumlamalar. Ana Tanrıça, Aktüel Arkeoloji, Mart-Nisan 2012, Sayı.26, 28-31.

Görsel 46: Öğrenci Çalışması

Görsel 47: <http://www.getty.edu/art/collection/search/?pg=7&view=grid&query=YToxOntzOjEzOjE6ZXBhcnRtZW50Lm1kIjthOjE6e2k6MDtpOjM7fX0%3D> / (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 48: <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=10600376> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 49: <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=47022> Tarih: 11 Kasım 2009 Kaynak: Arkitekt, Anitkabir.org Derleyen: Dilek Öztürk (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 50: Melek Gökay Arşivinden

Görsel 51: <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=47022> Tarih: 11 Kasım 2009 Kaynak: Arkitekt, Anitkabir.org Derleyen: Dilek Öztürk (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 52: http://www.timetrips.co.uk/still_life_history.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 53: http://www.timetrips.co.uk/still_life_history.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 54: http://www.timetrips.co.uk/still_life_history.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 55: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları

Görsel 56: http://www.timetrips.co.uk/still_life_history.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 57: http://www.timetrips.co.uk/still_life_history.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 58: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, Adnan Turani, Nisan, İstanbul, 1996

Görsel 59: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları. (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 60: <http://www.edebiyatvesanatakademisi.com/turk-ressamlar/ressam-prof-dr-neset-gunel-2179.aspx> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 61: <http://mackamodern.com/macka-modern-acilis-sergisi/> (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 62: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/kandinsky/kandinsky.comp-7.jpg> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 63: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/kandinsky/kandinsky.comp-8.jpg> (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 64: <https://www.metmuseum.org/search-results#!/search?q=terracota%20vase> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 65: Bilgen, N. (2012). Seyitömer Höyük. Bir Endüstri Merkezi, Aktüel Arkeoloji, Mart-Nisan, Sayı.26, 40-42.

Görsel 66: http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=2&modPainters_artistDetailID=1974 (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 67: <https://cfonline.org/alev-ebuzziya-siesbye-contemporary-ceramic-art/> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 68: <https://i.pinimg.com/736x/56/53/c5/5653c5061dc210b66c406068b0a5a0be--clay-animals-glass-art.jpg> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 69: <http://www.bedrirahmi.com/bedri-rahmi-eyuboglu/sanatici-kisiligi/seramik-ustasi> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 70: <http://www.artnet.com/artists/pablo-picasso/laughing-eyed-face-qN0m3cRn0wTSXKgunrPF6g2> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 71: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Görsel 72: Öğrenci Çalışması

Görsel 73 a-b: Hurwitz, A., Day, M. (2001) Children and Their Art. Methods for Elementary School, Thomson Learning, USA

Görsel 74: Öğrenci Çalışması

Görsel 75: Öğrenci Çalışması

Görsel 76: İpek Bilgin Arşivinden

Görsel 77: Öğrenci çalışması

Görsel 78: <http://gmk.org.tr/uploads/news/file-14466425581181825893.pdf> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 79: http://www.photoshopmagazin.com/dergi/2008/03/kucuk_dev_adam_henry_de_toulouse_lautrec.html (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 80: <http://jeff-wonders.com/work/view/2294> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 81: <http://www.thedieline.com/blog/2013/6/23/the-dieline-package-design-awards-2013-confectionary-snacks-3.html> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 82: <http://www.thy.com> (Erişim Tarihi: 11.09.2017)

Görsel 83: <https://www.olympic.org/news/pyeongchang-2018-pictograms-unveiled> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Biçimlendirme Teknikleri

Görsel 1: Öğrenci Çalışması

Görsel 2: Öğrenci Çalışması

Görsel 3: Öğrenci Çalışması

Görsel 4: <http://www.robinurton.com/history/printmaking.htm> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 5: <http://www.artgalleryabc.com/hokusai/blog> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 6: Kılıçkan, H. (1996). Resim Bilgisi, Taç Yayınevi

Görsel 7: <https://theredlist.com/wiki-2-351-861-414-1293-401-406-view-fauvism-profile-matisse.html> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 8: <http://www.sanatzmusei.hacettepe.edu.tr/04aslier.htm> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 9a-b: Öğrenci Çalışması

Görsel 10: Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları

Görsel 11: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=698272&partId=1 (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 12: <http://www.artgalleryabc.com/escher/escher> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 13 a-b : <http://www.idesanat.com/63-muze-Tokat-Muzesi.html>(Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 14: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/43.106.2> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 15: <https://csmuze.anadolu.edu.tr/sites/csmuze.anadolu.edu.tr/files/198hayatimismn1984.jpg> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 16: <http://www.suleymansaimtekcan.com/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 17: <http://www.artgalleryabc.com/picasso/picasso-clacisim-and-surrealism-1920-to-1949> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 18: <https://www.artnet.com/auctions/artists/andy-warhol/flowers-galerie-sonnabend-invitation-3> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 19: http://www.hasanpekmezci.com/?page_id=673 (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 20: www.hasippektas.com (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 21: Chapman, L. (1994). Adventures in Art. Davis Pub., USA

Görsel 22: Öğrenci Çalışması

Görsel 23: Öğrenci Çalışması

Görsel 24: Öğrenci Çalışması

Görsel 25: Öğrenci Çalışması

Görsel 26: Öğrenci Çalışması

Görsel 27a: timetransfixed_Medium_ <http://www.magritte-gallery.com/> - b: René Magritte Belgian, 1898-1967 (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 28: <http://www.artgalleryabc.com/picasso/picasso-clacisim-and-surrealism-1920-to-1949> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 29: <http://www.beyazart.com/sanatci/Ne%C5%9Fet-G%C3%BCnal-> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 30: <http://www.19thcenturyscience.org/HMSC/HMSC-Reports/Zool-44/text/p004.jpg> (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

Görsel 31: www.bluebird-electric.net/artificial_intelligence (Erişim Tarihi: 11.09.2017)

Görsel 32: <http://www.bartelart.com/arted/figure&portrait.html> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 33: <http://www.artgalleryabc.com/Leonardo> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 34: Öğrenci Çalışması

Görsel 35: Öğrenci Çalışması

Görsel 36: <http://panathinaeos.wordpress.com/2009/03/04/emil-nol-de-part-i-seascapes/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 37: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2005.347> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 38: <https://csmuze.anadolu.edu.tr/sites/csmuze.anadolu.edu.tr/files/sabriakca3.JPG> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 39 a-b : Öğrenci Çalışması

Görsel 40: http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&modPainters_artistDetailID=41 (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 41: Öğrenci Çalışması

Görsel 42: <http://www.artgalleryabc.com/degas/degas> (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 43: Günümüz Türk Ressamları Turan Erol. YKY yayınları,1999

Görsel 44: Öğrenci Çalışması

Görsel 45: Öğrenci Çalışması

Görsel 46: <http://www.artgalleryabc.com/schwitters/schwitters> (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 47: <http://www.artgalleryabc.com/schwitters/schwitters> (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 48: <http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/32dogancay.htm> (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 49: <http://www.artgalleryabc.com/rauschenberg/blog> (Erişim Tarih: 15.11.2017)

Görsel 50: <http://altangurman.com/tr/montaj-1/> (Erişim Tarihi: 14.11.2017)

Görsel 51: Öğrenci Çalışması

"Görsel Sanatlar Alanı ile İlgili Meslekler" ve "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" bölümlerinde kullanılan öğrenci çalışmaları için Mareşal Mustafa Kemal Ortaokulu Görsel Sanat Öğretmeni Nurnil Gün, Mamak Bilsem Görsel Sanat Öğretmeni Bilge Karausta ve Konya Bilsem Görsel Sanat Öğretmeni Mehmet Ali Genç'e ve ayrıca öğrencilerine teşekkür ederiz.

GÖRSEL KÜLTÜR

Yrd. Doç. Dr. Seçil Kartopu

3

GÖRSEL KÜLTÜR

Teknolojinin hızla gelişmesi ve küreselleşme; yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçlarının çeşitlenmesine yol açmıştır. Toplum, sürekli gelişen iletişim araçlarıyla beraber bir dönüşüm içine girmiş, kültürel açıdan değişimler yaşamış, yeni bilgi edinme biçimleriyle tanışmıştır.

"Görsel" ve "kültür" kavramlarının birleşmesiyle oluşan ve bireylerin sürekli karşılaştığı görsel uyarıcıların çözümlenmesini, anlamlandırılmasını esas alan "görsel kültür"; işitsellik, mekânsallık, görselliğin çözümlenmesi, yorumlanması ve seyretme eylemleriyle ilgilenen, post-modernizmin ortaya çıkması ile gündeme gelen bir kavramdır. Günümüzde televizyonlarda, müzelerde, magazinlerde, bilgisayar oyunlarında, modada, sinemada, internette, tiyatrolarda, reklam billboardlarında, web tasarımlarında, alışveriş merkezlerinde yoğun bir şekilde etkilerini göstermektedir (Akay, 2007; Aykut, 2013; Mamur, 2012).

Görsel kültür çalışmaları için görsel sanatlar dersi diğer disiplinlerden daha avantajlı konumdadır. Bu yüzden öğrencilere yaşantıları üzerinden diyaloglar kurmaları sağlanmalı, farklı bakış açılarıyla bakma pratikleri yaptırılmalı, sosyal konulara dikkat çekilmeli, ne görüp görmediği, gördüklerini nasıl algıladığı, nasıl yorumladığı, görmesine izin verilmeyenin ne olduğu pedagojik eleştiri göz önüne alınarak sorulmalıdır (Mamur, 2012; Parsa, 2007; Uysal, 2011).

Görsel İletişim

Günümüzde görselliğin oldukça egemen olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Çevremizde bulunan tabelalar, vitrinler, reklam panoları, billboardlar, basılı ve görsel medya unsurları, tasarım ürünleri, heykeller, resimler, fotoğraflar gibi daha birçok eser belirli mesajları hedef kitlelere aktarmaktadır. Kitle iletişim araçları, her türlü bilgiyi kolay ulaşılabilir hale getirdiğinden geniş kitleleri etkisi altına alabilmekte ve toplumdaki etkin güçler kitle iletişim araçlarına kendi istedikleri şekli vererek iletilerini hedef kitlelere etkili bir biçimde göndermektedir. Bu iletiler tarafsız ve gerçekçi biçimde ulaştırıldığı ölçüde, eğitici bir nitelik taşıyabilir. Kitle iletişim araçları ile yapılan eğitim genellikle tek yönlüdür. Yüz yüze iletişimde olduğu gibi anında geri bildirim alınmadığından iletilenlerin öğrenilip öğrenilmediği, olumlu ve olumsuz etkileri net bir şekilde ölçülememektedir. Bu etkileşimin düzeyi bir nevi bireylerin verilen mesajları algılamasına bağlıdır. Bu nedenle bireyler çevrelerinde yer alan, çoğunluğu görsel olan bu uyarıcıları kendilerince çözümlmeye ve mesajları anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Fotoğraf, sinema, televizyon, bilgisayar ve internet gibi kitle iletişim araçlarının hayatımıza girmesi, görsel kültür ve görsel iletişimin önemini arttırmıştır.

Görsel 1: Charlotte KNIBBS, 2011 "It's Not What You Look At at Matters, It's What You See/Neşe baktığın değil neyi gördüğün önemlidir".

Günümüzde izleyicisine keşif imkânı sağlayan pek çok eser bulunmaktadır. Görsel l'de Charlotte Knibbs'in bir projesinden yola çıkarak yaptığı çalışma görülmektedir. Seyirciyle etkileşimli ve dinamik bir sunuş hazırlayan sanatçı bu çalışmasında Henry David Thoreau' ya ait bir söz olan "It' s not what you look at that matters, It' s what you see (Neye Baktığın Değil Neyi Gördüğün Önemlidir)" cümlesini kullanmıştır. Bakmak ve görmek arasındaki farkı anlattığı çalışmasında yazıyı belli bir açıdan okunabilecek şekilde düzenlemiş ve aslında iki boyutlu olan yazıyı, üç boyutlu formlar yardımı ile çözümlenmiştir. Sözün anlamını böylece pekiştirmiş, görmek için bakış açısının önemini vurgulamıştır (Keleşoğlu ve Uygungöz, 2014).

Öğrencilerin, çevrelerini sarıp sarmalayan görsellerin kullandığı dili bilinçli bir şekilde anlaması, düşünmesi ve yeniden üretebilmesi oldukça önemlidir. Teknolojik gelişmeler gençleri dijital dünyaya bağımlı hale getirmiştir. Bu durum onlarda çeşitli psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle Görsel Sanatlar dersinin, "öğrencinin çevresini algılamasını kolaylaştıracak en güvenilir ortam olduğu, ayrıca grup içinde çalışarak gruba uyum sağlamayı öğrenmesinin ve gurup arkadaşlarıyla sözlü iletişim kurmasının, kendine güven duygusunu geliştireceği, bireysel ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağı" (Kartopu, 2013) düşünüldüğünde, genç nesilleri bu dersin avantajlarını kullanarak harekete geçirmek önemlidir. Görsel Sanatlar dersi ve özelde görsel kültür çalışmaları, öğrencinin yaratıcılığını ortaya çıkarabileceği, onda farkındalık yaratabilecek önemli bir alandır. "Yaratıcılık, kalıplaşmış düşünce, anlayış ve yargılardan kurtulmak, var olan durumu sorgulamak ve farklı olmaktan geçmektedir" (Mercin ve Danişan, 2014). Öğrencilerin çevrelerinde olup bitenlerin farkına varmaları, birikimlerini sentezleyebilmeleri, eleştirel düşüncelerini geliştirebilmeleri, risk alabilmeleri, fırsatları değerlendirmeleri, duyarlı olmaları ve sağlıklı karar verebilmeleri dolayısıyla görselleri algılamaya çalışarak üzerinde düşünmeleri, ona çok yönlü bakmaları, tartışmaları ve fikirlerini dile getirmeleri konusunda özellikle eğitimciler yol gösterici olmak durumundadır.

Görselliğin bu kadar merkeze alındığı günümüzde çocuklar da kendilerini bu eğilimin dışında tutamamaktadır. Bu nedenle artık çocuklar daha çok görünüm ve görüntülerle ilgilendiklerinden, iletişim çağıyla yayılan bu kültüre uyum sağlamaktadırlar (Mercin ve Diksoy, 2016).

İletişim, görüntü üreten sistemler ve teknolojik araçlar sayesinde sürekli değişime uğrayarak dinamik kalmaktadır. Gelişen ve değişen iletişim araçları göz önünde bulundurulduğunda sözlü kültürden, yazılı ve basılı kültüre geçişle beraber iletişim, toplum ve kültür alanlarında değişimler yaşanmış, bu değişimler düşünce sistemlerinde devinimlere neden olmuş, bu durum da günümüz tüketim toplumlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Öztürk, 2017).

Dünya ile birlikte Türkiye'de de bilişim teknolojileri kullanımı yıllara göre hızla artmaktadır, dolayısıyla teknolojik gelişmelerle ilgili yapılacak her çalışma ve araştırma kuşaklar arasındaki kopukluğu azaltacak, eğitimle ilgili kurumların, kişilerin çağın gerisinde kalmamasını sağlayacaktır. Yazının bulunuşundan, kağıdın üretilişine, matbaa devriminden, elektronik medya devrimine ve bilgisayar teknolojilerinin gelişimine kadar olan tüm süreçler, iletişimin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak bilişim

ve teknoloji ile ilgili yeni yaklaşımlar ve bu eğitimi veren kurumların önemi artmıştır. "Görsel iletişim tasarımı, medya sanatları, çizgi film/animasyon ve dijital sanatlar, sinematik sanatlar, sinema ve televizyon reklamcılığının önemi eğitim-öğretim mecrasının talepleri, eğlence sektörünün büyümesi ve teknolojinin de gelişmesiyle artmıştır. Bu önemin gelecekte daha da artacağı yönünde bir eğilimin olduğu gözlemlenmektedir. Bu yüzden görsel iletişim tasarımı, çizgi film/animasyon, medya sanatları ve sinematik sanatlar alanında akademik düzeyde gerçekleştirilen araştırma sonuçlarının paylaşıldığı yayınlara olan ihtiyaç hem nitelik hem de nicelik olarak gün geçtikçe artmaktadır" (Mercin, 2016).

Görsel 2: 90'lı yıllarda özellikle Latin alfabesi kullanmayan ülkelerde sıkıntı yaşandığı için 1999 yılında Shigeta Kurita isimli bir mühendis, arkadaşlarının yüz ifadelerinden ve çeşitli durumlardan ilham alarak dijital ortamda 172 adet emoji tasarlamıştır. Önceleri arkadaşları arasında popüler olan bu ikonlar, sonra tüm Japonya'ya ve tüm dünyaya yayılarak geliştirilmiştir (Uçar, Uçar, Kılıç, Orhon ve Taşçıoğlu, 2011).

Bu yüzden bu konuda öğrencilere emojiyle ilgili grafik tasarım çalışmaları yaptırılabilir.

Görsel 3: Teresa GONÇALVES, 2016.

Artık bilgiye ulaşmak çok kolay olduğu için bilgi kirliliğinden söz etmek yerinde olacaktır. Dijital okuma kültürü kavramının ortaya çıktığı, uzun metinlerin yerini kısa mesajların ve hatta ikonların aldığı, konuşma dilinin değiştiği, kutlamaların artık elektronik ortamlarda yapıldığı, sosyal paylaşım platformlarının ortaya çıktığı, iletişim ağları sayesinde sanal ofisler kurulduğu, alışverişin sanal yapıldığı, sanal paranın ortaya çıktığı ve daha birçoğunun bir arada, iç içe olduğu ve hızla geliştiği bir dünyadan bahsediyoruz. Bu nedenle bilginin görselleştirilmesi, görselleştirilmiş bilginin iletişim içinde yer alması, anlaşılıp yorumlanabilmesi gereklidir (Uçar, Uçar, Kılıç, Orhon ve Taşçıoğlu, 2011).

Görsel 4: Sanal gerçeklik, sanal teknoloji.

İlk örneği 1960'lı yıllara dayanan sanal gerçeklikle ilgili teknolojik aletler ve çalışmalar, günümüzde eğitimde de aktif olarak kullanılmaktadır. İnsanda, görsel, dokunsal ve işitsel duyuuları uyararak başka bir ortamdaymış hissi veren ve bilgisayarlar aracılığıyla simule edilen ortamları tanımlamak adına kullanılan bu teknoloji, askeri eğitimlerin yanı sıra eğlence için de kullanılmaktadır. Ayrıca sinema ve oyun sektöründe kullanılmasıyla insanlar gerçek hayatta olmadıkları ancak hayallerinde olmak istedikleri karakterlere bürünebilmektedir. Bu durum fiziksel olarak bilgisayar başında oturan ancak hayal gücünün sınırlarını "sanal" olarak özgürleştiren, asosyal bir kitlenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Uçar, Uçar, Kılıç, Orhon ve Taşçıoğlu, 2011).

Görsel 5: Steve CUTTS/ Sanalığın "The Sad Truth About Today's World" adlı illüstrasyonlarından tüketim kültürünü ve teknoloji bağımlılığını anlattığı iki örnek çalışma.

Sanal gerçeklikle ilgili gerçek ve dijital veriyi birleştirerek sunan akıllı sistemlerden biri de "Artırılmış Gerçeklik (Augmented Reality) tir. Sunulmak istenen içeriği bilgisayar tarafından üretilen ses, görüntü, video, grafik ve GPS

verileriyle zenginleştirilerek sunan bu sistemin temel amacı, gerçek dünyaya benzer olarak oluşturulmuş sanal bir dünyaya, 3 boyutlu, gerçeğe yakın objeler yerleştirilerek kullanıcının etkileşim kurmasını ve algısını genişletmesini sağlamaktır (Azuma, Bailiot, Behringer, Feiner, Juiler ve MacIntyre, 2001, Akt: Tepecik ve Toraman, 2016). Sistem, gerçek ve dijital veriyi birleştirerek, bilgisayar grafikleriyle zenginleştirilmiş görüntüler sunmaktadır.

Görsel 5: "Artırılmış Gerçeklik" teknolojisi mimari, eğitim, eğlence, sağlık, savunma, reklam ve pazarlama gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Artırılmış gerçeklik öğrenme ve öğretim sürecinde öğrencilerin soyut kavramları anlamalarına yardımcı olduğu için yapılması kolay olmayan deneylerin yapılmasında, anlatılması karmaşık ve maliyeti yüksek olabilecek olan konuların öğretiminde tabletler, akıllı telefonlar ve özel geliştirilmiş gözlük-

ler ile eğlenerek öğrenme imkânı sunmaktadır.

Görsel 7: Bu sistem gerçekçi bir benzetim ortamı sunmakta ve öğrenmeye destek olmaktadır.

Artırılmış gerçeklik uygulamaları, eğitim alanında yeni yeni kullanılmaya başlanan giyilebilir teknoloji alanında da kullanılmaktadır. Taşınması hafif, giyinerek taşınabilen, esnek fiziksel özelliklere sahip giyilebilir teknolojinin kullanımı; sağlık, egzersiz, eğitim, ulaşım finans, oyun ve müzik gibi alanları da etkilemektedir.

Görsel 8: Parmaklara geçirilebilen akıllı tekstil ürünleriyle her türlü zemin klavye olarak kullanabilmektedir.

Akıllı saatlerden akıllı gözlüklere, elektronik tekstilden veri eldivenlerine, bilekliklere, yüzük ve kolye gibi sensörlü aksesuarlardan akıllı optik lenslere kadar pek çok şey giyilebilir teknolojiler arasında gösterilebilir. Ayrıca tekstil ürünlerine entegre edilebilen iletken lifler, tekstil sektöründe giyilebilir tekstil adıyla yeni bir kimlik kazanmış ve günlük hayatı kolaylaştıran ürünler elde edilmeye başlanmıştır (Demir ve Demir, 2016; Sağbaş, Ballı ve Yıldız, 2016; Yalçınkaya ve Yılmaz, 2011).

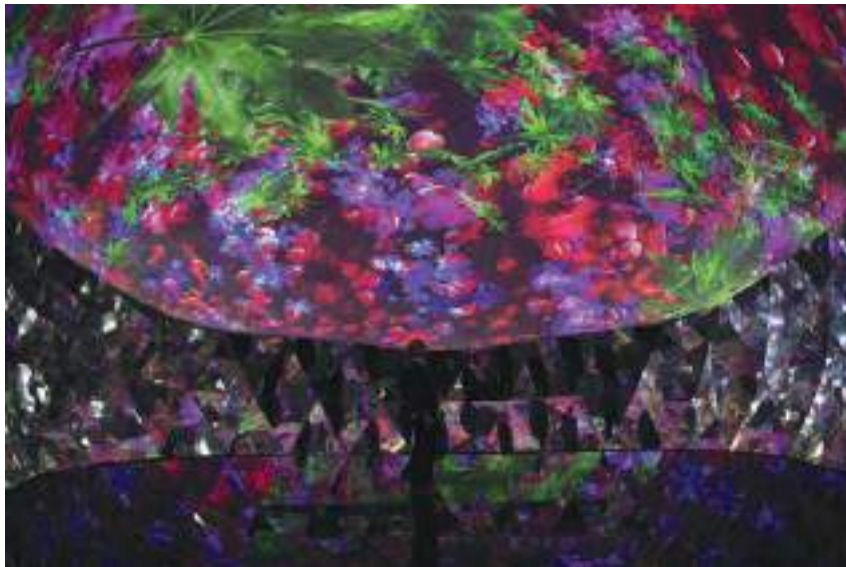

Görsel 9: İçindeki yazılım sayesinde algıladığı metinleri sese çevirebilen "FingerReader/ OkuyanParmak" özellikle görme engelli bireylerin eğitiminde kullanılabilir.

Yeni paradigma sanal gerçeklik kapsamında teknolojinin bir başka kullanım alanı da bir objenin 3 boyutlu imajını sanal olarak oluşturma metodu olarak da tanımlanan hologram teknolojisidir. "Dijital veri ile oluşturulan sanal ortamlar ile ilgili günümüzde bilim adamları ve AR-GE bazlı ürün sektörü, sanal ve artırılmış gerçeklik imkânlarından başka bunun üçüncü adımı olan hologram ürünlerini hayata yayabilme süreçlerini tartışmaktadır" (Aslan, 2017). Eğitimde, askeri alanda, reklam sektöründe özellikle sanat alanında kullanılmaktadır. "Holografinin sanatsal amaçla kullanımı 1960'ların sonları ile 1970'lerin başlarıdır. Bilim, teknoloji ve sanatın birleşimi olan holografik sanatın ayrı bir sanat dalı olarak kabul görmesi ise 1980'lerdir" (Işık, 2016).

Görsel 10: Jen STARK, 2012. DETAIL "Holographic Square".

Görsel 11: Miguel CHEVALIER, 2017.

"Medya sanatçısı Miguel Chevalier'in IN/OUT- Artificial Paradise enstalasyonu çok yönlü bir proje olmasının yanında, Jacopo Baboni Schilingi'nin yaratıcı müziği ile şekillenmektedir. Holografik filmlerle kaplı yarı ekliptik yapı, ışığın tüm renklerini büyüleyici bir biçimde sunan enstalasyon sürekli olarak bir döngü içerisinde hareket etmektedir. Kubbe içerisine giren ziyaretçiler bir süre sonra dış dünya ile iletişime son vererek, kendilerini dijital dünyaya bırakmaktadırlar" (<https://www.lightworld.com.tr/>).

"3D hologram sistemi 3 boyutlu hareket eden görüntülerin ve canlı performans görüntülerinin sahneye yansıtıldığı yüksek çözünürlüklü bir sistemdir. 3D Hologram sistemleri ile organizasyonlar interaktivite kazandığından, katılımcılar kendilerini etkinliğin aktif birer parçaları gibi hissederler" (Keş ve Kıvrak, 2016).

Görsel 12: Üç boyutlu hologram teknolojisi özellikle tıp alanında eğitimde kullanılmaktadır.

Mobil cihazların kapasiteleri yükseldikçe yabancı diller için sözlük uygulaması, kütüphane uygulamaları, SMS veya MMS uygulamaları, oyunlar, cep kitapları, sınavlar için faydalı bilgiler uygulaması gibi birçok uygulama mobil uygulamalar kapsamına girmiştir. İki boyutlu teknolojilerin kullanılmasıyla doğan karekod (barkod) uygulaması, oluşturulması ve okutulmasındaki kolaylık nedeniyle hemen her alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamanın eğitimde kullanılmasıyla öğrenci istenilen bir web sayfasına veya bir içeriğe daha hızlı bir şekilde yönlendirilebilir. "Günümüzde en çok kullanılan ve en yüksek kapasiteye sahip mobil cihazlar iki boyutlu barkodlardır. İki boyutlu olmasından dolayı bilgiyi hem yatay hem de dikey olarak depolayabilmektedir. Karekodların müzelerde bilgi için, kimlik kartlarında telefon rehberine numara ekleme, poster ve afişlerde organizasyonların web sitelerine kolay erişim, mobil cihaz uygulamalarını indirme amaçlı, herhangi bir yerin adresine harita ile ulaşabilme, kütüphanelerde, ilaç takibinde, güvenlik için eşleştirme amacıyla kullanılması, günlük hayatta giderek artan kullanım alanlarına örneklerdir. Karekodlar, basılı materyaller ve mobil cihazlar öğrenme ortamlarında bir araya getirilip eğitim ortamına farklı bir hareketlilik kazandırılabilir" (Akın, 2014).

Görsel 13: Müzelerde görsel okuma, artırılmış gerçeklik uygulaması.

Görsel Okuma Becerisi

Görsel uyarıcıların ön plana çıkması gündelik yaşam kültürü içinde görselliğin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, bireylerin bu gelişmelere ayak uydurabilmesi için yeni becerilerine sahip olması gerekliliğini doğurmuştur. Zihinsel, bireysel ve sosyal beceriler olarak sınıflayabileceğimiz bu beceriler, görsel okuma becerisi, okuduğunu anlama becerisi, ekran okuma becerisi, eleştirel düşünme becerisi, gözlem becerisi, medya okuryazarlığı, sosyal medya okuryazarlığı gibi alanlara ayrılmış ve eğitim sisteminde kullanılmaya başlanmıştır.

Görsel okuma becerisi, konuşma ve yazıları okumadan önce yaşamımıza girmektedir. Öğretmenler öğrencilere okuma yazma öğretmek için özellikle okulun ilk yıllarında görsel ve işitsel uyarıcıları sıklıkla kullanırlar. Eğitimciler, harfleri bir eşyaya, bir hayvana veya bir meyveye benzeterek öğretmeye çalıştıkları gibi bir davranışı kazandırırken, şarkılar ve tekerlemeler söyletip bu süreci daha akılda kalıcı hale getirebilirler.

Yazının icadından önce insanlar varlığını biçimsel bir dille ifade etmeye ve dolayısıyla yaşadıklarını, inançlarını, korkularını ve sevinçlerini görsellerle, resimlerle, sembollerle anlatmaya çalışmışlardır. Eski çağlardan günümüze kalan eserler, nesneler, heykeller, resimler, süs eşyaları, oymalar, petroglifler ve kaya kabartmaları zamanın ve yaşamın görsel kaydını oluşturmuştur.

Görsel 14: Erzincan - Kemaliye (Edin) Dili vadisi mevkiindeki kaya üstü tasvirlerin ve damgaların bulunduğu kayanın görüntüsü - kazıma tekniğiyle yapılmış kaya üstü tasvirlerin ve damgaların Photoshop'ta filtrelenmiş görüntüsü.

Öğrencilere bugünü değerlendirmek ve anlamak için tarihin incelenmesi gerektiği, soyut anlatıma dayalı çizimlerin çokça yer aldığı çizim ve kazımalarda sosyal hayat ve farklı kültürel kimlikler hakkında eşsiz bilgilere ulaşılabileceği anlatılabilir. Leppert (2002)'in de söylediği gibi geçmiş ile bugün iki yönlü bir yol gibidir; geçmiş bizi inşa ettikçe biz de geçmişi yeniden inşa ederiz.

Yeni keşifler ve bu keşiflerin bilim dünyasına tanıtımı her geçen gün geçmişimiz ile ilgili yeni bilgiler edinmemizi sağlamakta ve tarihi değiştirmektedir. Eskiden yaşayan uygarlıkların ürettiği birçok eser günümüze ışık tuttuğundan ve birçok bilgiyi içerdiğinden, geçmişe dair ipucu veren önemli kaynaklardır (Ayaydın, 2010). Geçmişte yapılan eserlere algı kültürüne bağlı olarak

bugün tamamen farklı gözle bakılır ve algılanır (Berger, 2017). Çevremizde bugün gördüğümüz görselleri algılamamız bir bakıma bilgi düzeyimizle bağlantılıdır. Görme becerisini edinebilmek için baktığımız şeyi en azından tanımamız ve hakkında bir şeyler bilmemiz bize avantaj sağlayacaktır. Çünkü düşüncelerimiz, bilgimiz ve inançlarımız görüşümüzü etkiler.

Görme yetisi üretkendir ve daha çok zihin ve düşünce süreçleriyle ilgilidir (Berger, 1988; Leppert, 2002). Bir görsele bakma süresi ve sıklığı onda daha fazla ayrıntının görülmesine sebep olacaktır. Bir gün sonra, bir hafta sonra, bir yıl sonra nesneye bakıldığında, hep daha önce görülmeyen dikkat edilmeyen ayrıntılar algılanabilir. Nesnenin görüşü ve algılanması bakan kişiye zamana ve odaklanma süresine, uzaklığa göre sürekli değişecektir.

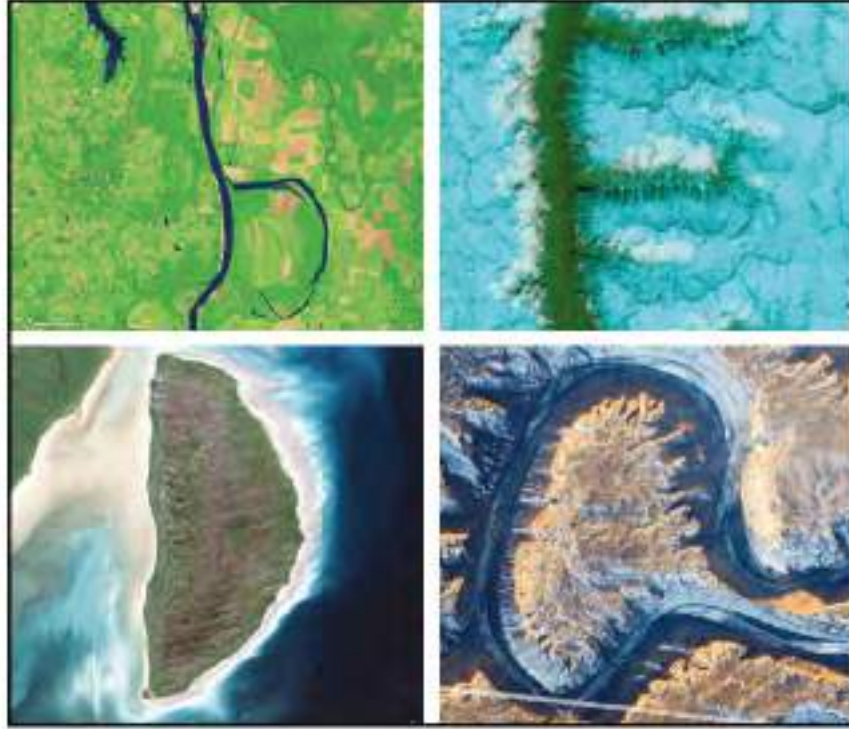

GörSEL 15: Norveç’li fotoğraf sanatçısı Kjell SANDVED, 24 yıllık bir çalışmanın ardından kelebek kanatlarındaki desenlerden alfabenin bütün harflerini ve 1’den 9’a bütün rakamları fotoğraflara yansıtmıştır.

Görsel 15'de sanatçı A harfini sadece Uzak Doğu ülkelerinden Bhutan'da yaşayan bir kelebek türünün kanatlarında, Z harfini ise Güney Amerika ülkesi Peru'da yaşayan bir kelebek türünde bulduğunu belirtmiş, deneyimlerini kendisi şöyle dile getirmiş; "Doğadaki tüm dizayn elementleri arasında "O" harfi, yani daire, sıfır veya göz, en sık rastlanan harfti... Özellikle kanadında göz şeklinde bir tasarım olan kelekler düşmanları bir anda korkutmak için kanatlarını açıyor ve onlara bir çift göz sana bakıyor imajını veriyordu. Simetrik olan harfler "C," "D," "I," "L," "M" ve "O" bulması nispeten kolay olan harflerdi. Ama asimetrik olanlar, özellikle, "B," "H," "K," "Q," "T" ve "X," çok zordu" (<https://groups.google.com/forum/#!topic/merakediyorur/>).

Günümüzdeki pek çok mimari eser, günlük kullandığımız eşyalar, tasarımlar ve hatta moda doğadan esinlenmektedir. Ders kapsamında öğrencilere bakmayı ve görmeyi öğretmek amaçlı ilk önce izleme ve inceleme üzerinde durulmalıdır. Farkında olmaları, gözlemlmeleri, çevrelerini farklı bir gözle görmeleri sağlanmalıdır.

Görsel 16: İki yıl boyunca NASA uydularını takip ederek doğa olaylarından harflere benzeyen şekilleri seçen bir uzman tarafından alfabenin tamamı oluşturulmuştur.

İnsanlar çevrelerinde gördükleri olaylardan etkilenmiş, canlı veya cansız organizmalarda gördüklerini örnek alarak kendine yararlı hale getirmiş ve amaçları doğrultusunda kullanmışlardır. Bu durum Biomimetik (Biotaklit) bilim alanının doğmasını sağlamıştır. Biomimetik; doğadaki hayvan, bitki ve daha birçok canlı, cansız ve tüm oluşumları inceleyip, bunların sistemlerini, çalışma prensiplerini ortaya çıkararak bilim adamlarının yeni fikirler türetmesinde önemli bir anlam teşkil eder (Benyus, 2002 Akt: Genç, 2013).

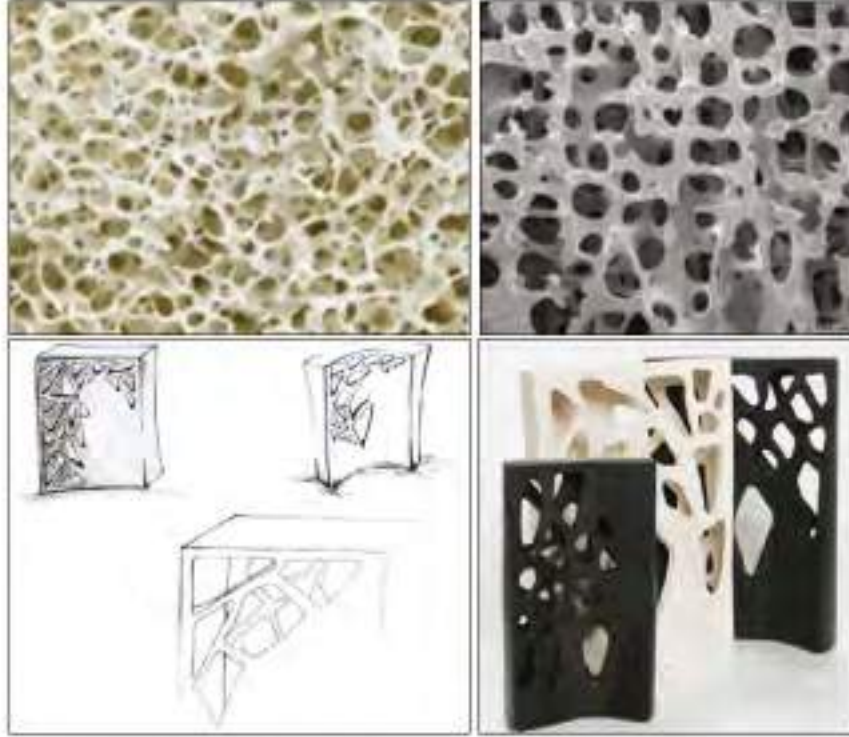

Görsel 17: Mimarlık, mühendislik, tasarım, sanat ve daha birçok alanda Biyomimetik Bilim ile doğadan esinlenerek yapılan pek çok ürün bulunmaktadır.

Teknolojinin getirdiği ve insanların yaşayış biçimlerinin de bir getirisi olarak dünyanın tüketilmesi, bilim, tasarım ve tüm alanlarda doğayla dost sürdürülebilir tasarımlara yol açmış, sanat da büyük ölçüde bundan etkilenmiştir (Genç, 2013). Sanatçılar bazen doğayı taklit ederken bazen de doğayı izleyerek onlarda oluşan duyguları eserlerine yansıtmışlardır.

Görsel Sanatlar dersi kapsamında bitkileri ve canlıları gözlemleyerek biyomimetik alanında çalışmalar yaptırılırken konu fen bilimleri dersi ile ilişkilendirilebilir.

Görsel 18: Melda GENÇ, 2013. Kemik dokusundan yola çıkarak yapılan seramik çalışma

Öğrencilerin her gün yüz yüze geldikleri görselleri algılayamamaları, kodlanan mesajı çözümleyememeleri, odaklanamamaları bir sorundur. Bu yüzden onlar, hemen yargı oluşturarak doğrudan sonuca gitmeye çalışabilirler. Bu nedenle kişilere yargıya varmadan önce gözlemlerine güvenmeyi ve dikkatlice görebilmeyi öğretmek için eğitimin her alanında konuyla ilgili çalışmalar başlamıştır. Özellikle tıp alanında teknolojiye güvenerek hemen teşhis koymak yerine gözlem becerilerini kullanmak adına çalışmalar yapılmaktadır. Tıp alanında çalışma ortamı olarak müzeler ile ortak programlar hazırlayarak öğrencilere uygulamalı sanat çalışmaları yaptırılmaktadır. İlaçların kullanılmasında klinik gözlemin önemli olduğu tespit edildiğinden bu konuyla ilgili araştırmalar yapılmakta, tıp öğrencilerine ve hemşirelik öğrencilerine görsel düşünme stratejileri, görme ve gözlem becerileri alanlarında dersler verilmekte ve görsel sanatlar temelli egzersizler geliştirilmektedir (Jasani ve Saks, 2013; Klugman ve Beckmann, 2015). Sanat eserlerini gözlemleyerek, güzel sanatlar kavramlarının anlaşılması ve hasta bakımında bu becerileri uygulayarak öğrencilerin görsel zekasını geliştirmek (Naghshineh, Hafler, Miller, Blanco, Lipsitz, Dubroff, Khoshbin ve Katz, 2008), temsili sanat tablolarını kullanarak öğrencilerin görsel ayrıntıları görmesini sağlamak ve görsel teşhis, görme eğitimi vermek (Dolev, Friedlaender ve Braverman, 2001), öğrencilerine bir edebiyat sanat eserini inceleyerek ve yorumlatarak veya müze vb. yerlerin ziyaret edilmesini sağlayarak görme becerilerini geliştirmek (Frich ve Fugelli, 2003; Montgomery, Chambers ve Reifler, 2003), öğrencilerine yağlı boya tabloları inceleyerek görme becerisini geliştirmek daha sonra hastaların yüz fotoğraflarını inceleyerek bu becerileri uygulamak (Bardes, Gillers ve Herman, 2001) bazı uygulama örnekleridir. "Türkiye'de henüz çok az sayıda tıp fakültesinde sanat dersleri müfredatta yer almaktadır. "Tıpta İnsan Bilimleri" adı altında beşeri bilimleri (edebiyat, felsefe, etik, tarih, inanışlar), sosyal bilimleri (ant-

Bireylerin çok yönlü yetişmesine imkân sağlayacağı düşünülen bu yaklaşımda öğrencinin teori ve pratiği birleştirmesi, bunu yaparken de farklı disiplinlerden yararlanarak problemleri çözmesi beklenmektedir. Bu eğitimin amaçları şu şekilde ifade edilmiştir; bilim okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, mühendislik okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı ve görsel okuryazarlık (Mary Paula Armknecht, 2015; Thomasian, 2011, Akt: Batı, Çalışkan ve Yetişir, 2017.) disiplinlerarası çok yönlü düşünebilen öğrenci problemlerine çözüm yolları bulurken çevresinde gözlemlediği görsel unsurları okuma becerisinden de faydalanır.

Görsel 20: Bazı uyarı ve güvenlik işaret/sembolleri.

"Bir görseli yorumlama zenginliği veya bir görselin farklı biçimlerde okunması öğrencilerin görsellerle ilgili bilgilerini zenginleştirmektedir. Bu süreçte öğretmenin rolü, görseli açıklamak, yorumlamak, değerlendirmek ve özetlemektir (Güneş, 2013). Çevremizde gördüğümüz tabelalar, işaretler, panolar ve grafikler vb. hayatı ve iletişimi kolaylaştıracak şekilde oluşturulmuş ve yerleştirilmiş evrensel simgelerdir. Genellikle hayati önem taşırlar ve uyarı niteliğindedirler. Öğrencilere çevrelerinde sıkça gördükleri görsellerle ilgili çalışmalar yaptırılabilir.

Ayrıca okullarda matematik olimpiyatları, fen olimpiyatları gibi çalışmalar sıkça yapılmaktadır. Bu bağlamda öğrencilere olimpiyat kültürü kazandırmak amacıyla kış/yaz olimpiyat oyunlarını sembolize eden logolardan örnekler vererek görsel okuryazarlık çalışmaları da yaptırılabilir. İlk önce logo kavramının tanımı açıklanır, olimpiyatlarla ilgili bilgiler verilir. Olimpiyat logosu ve bazı yılların olimpiyat logoları incelenir. Olimpiyat oyunlarının ülkeler açısından büyük bir öneme sahip olduğu, bir pazar oluşturduğu ve bu nedenle uluslararası arenada bu fırsatın önemli olduğu, her ülkenin kendini bir marka olarak sunduğu açıklanmalıdır. Olimpiyat oyunlarının ülkelerin

ekonomik, kültürel, politik alanlarda ilişkilerinin geliştirilmesine yardımcı olduğu bilgisi verilmelidir (Mercin, 2010). Bu çalışma, olimpiyat meşalesinin anlamı nedir? Madalya ne demektir? Önemi nedir? gibi soruların yanı sıra sporun birey için ve ülkeler için önemi gibi konularla ders zenginleştirilebilir.

Görsel 21: Olimpiyat Bayrağı.

Öğrencilerin ön yargısız biçimde eleştirel düşünceleri sağlanmalıdır. Logo renk, biçim ve diğer öğeler bakımından, taşıdığı anlam bakımından irdelenmelidir; bu logo neden bu şekilde yapılmış olabilir? Neden bu renkler kullanılmış olabilir? Hedef kitlesi kim? İlgi çekebilmek için neler kullanılmış? Daha farklı şekilde nasıl ele alınabilirdi? Siz olsaydınız nasıl yapardınız? gibi sorular sorularak logolar analiz edilebilir ve öğrenciler seçilen bir ülke/şehirde düzenlenecek olimpiyat oyunları logosu veya seçilen bir konuyla ilgili logo hazırlayabilirler. Bu tür çalışmalar bir logonun doğru tasarlanmasının kurum kimliği ve imajı açısından çok önemli olduğunu; logo tasarlanırken dikkat edilmesi gereken özellikleri ortaya koyması bakımından önemlidir (Mercin, 2010). Bu bağlamda ders işlenirken farklı kültürlerle saygı, yardımlaşma, hoşgörü, barış gibi değerlere vurgu yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akay, A. (2007). Toplumbilim, Görsel Kültür Özel Sayısı, Sayı 22, Eylül, s.23
- Akın, T. (2014). Karekod Destekli Öğrenme Materyalinin Erişi ve Kalıcılığı Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1760/6ec41416-9663-4b21-b91d-ed9a326dd82c.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 22.8.2017)
- Aslan, R. (2017). Uluslararası Rekabette Yeni İmkânlar: Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik ve Hologram. Ayrıntı dergisi, 5(49), <http://dergiayrinti.com/index.php/ayr/article/view/867> (Erişim Tarihi: 22.8.2017)
- Ayaydın, A. (2010). Temel Tasarım Eğitiminde Bilgisayar Teknolojisinin Gerekliliği ve Geleceği. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, s.53.
- Aytaş, G. (2005). Okuma Eğitimi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 461-470.
- Aykut, A. (2013). Güncel Sistemden Estetik Eğitime Bir Öneri: Görsel Kültür Kuramı. Electronic Turkish Studies, 8(9). s.707
- Batı, K., Çalışkan, İ. ve Yetişir, M. İ. (2017). Fen Eğitiminde Bilgi İşlemsel Düşünme ve Bütünleştirilmiş Alanlar Yaklaşımı (STEAM). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 91 - 103, <http://dx.doi.org/10.9779/PUJE800> (https://www.researchgate.net/publication/315657826_Fen_Egitiminde_Bilgi_Islemsel_Dusunme_ve_Butunlestirilmis_Alanlar_Yaklasi-mi_STEAM_Computational_Thinking_and_Integrative_Education_STEAM_in_Science_Education) (Erişim Tarihi: 20.08.2017).
- Bardes CL, Gillers D, Herman AE. (2001). Learning To Look: Developing Clinical Observational Skills At An Art Museum. Medical Education. 35(12):1157-61, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11895244> (Erişim Tarihi: 1.8.2017)
- Berger, J. (2017). Görme Biçimleri [Yirmi Üçüncü Basım]. Çev: Yurdanur Salman, Metis Yayınları, İstanbul.
- Debes, J. (1968), Some Foundations Of Visual Literacy , Audio Visual Instruction, 13, s. 961-964.
- Demir, E. B. K., ve Demir, K. (2016). Eğitim Alanında Giyilebilir Teknolojiler: Uygulamalar, Potansiyel Yararlar ve Etik Sorunlar. 4. Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Sempozyumu, 437-440, https://www.researchgate.net/profile/Kadir_Demir7/publication/311946982_Egitim_Alaninda_Giyilebilir_Teknolojiler_Uygulamalar_Potansiyel_Yararlar_ve_Etik_Sorunlar/links/5863d4c908aebf17d3973eca.pdf (Erişim Tarihi: 20.11.2017)
- Dolev JC, Friedlaender LK, Braverman IM. (2001). Use Of Fine Art To Enhance Visual Diagnostic Skills. Journal of the American Medical Association. 286(9): 1020-1, <http://jama.jamanetwork.com/article.aspx?article-id=1031468> (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Frich JC ve Fugelli P. (2003). Medicine And The Arts In The Undergraduate Medical Curriculum At The University Of Oslo Faculty Of Medicine, Oslo, Norway. *Academic Medicine*. Volume 78 - Issue 10. p.1036-1038, <http://journals.lww.com/academicmedicine> (Erişim Tarihi: 7.7.2017).

Genç, M. (2013). Doğa, Sanat ve Biyomimetik Bilim. Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güneş, F. (2013). Görsel Okuma Eğitimi, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2, (1), 1 - 17. S.8

Işık, V. (2016). Holografik Sanatta Bileşik Hologram Composite Hologram In Holographic Art. Yaratıcı Endüstriler Uluslararası Tasarım Sempozyumu 94-105.

Jasani, S., ve Saks, N. (2013). Utilizing Visual Art To Enhance The Clinical Observation Skills Of Medical Students. *Medical Teacher*, 35, e1327-e1331, <http://informahealthcare.com/doi/pdf/103109/0142159X.2013.770131>. (Erişim Tarihi: 08.07.2017)

Kartopu, S. (2013). Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Keleşoğlu, B. ve Uygungöz, M. (2014). Sanat ve Tasarımda Anamorfik Görüntüler. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 7(7). s.10,11

Keş, Y. ve Kıvrak, M.N.(2016). Görsel İletişim Tasarımı ve Animasyon. Ed: Levent MERCİN. 1. Uluslararası Çizgi Film/Animasyon Sempozyumu. Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Pegem A Yayıncılık. 343-351, <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/412017091413Tumu.pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2016)

Klugman, C.M. ve Diana Beckmann-Mendez, D. (2015). One Thousand Words: Evaluating An Interdisciplinary Art Education Program. *Journal Of Nursing Education*, 54 (4): 220-223 DOI: 10.392 8/01484834-20150318-06, <https://www.healio.com/nursing/journals> (Erişim Tarihi: 8.7.2017)

Leppert, R. (2002). Sanatta Anlamların Görüntüsü İmgelerin Toplumsal İşlevi. [Birinci Basım]. Çev: İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları İstanbul.

Mamur, N. (2012). Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Görsel Kültür Diyaloglarına Yönelik Algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(3), 2166-2173.

Mercin, L. ve Diksoy, İ. (2016). Reklamların Öğrencilerin Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. 281-284, <http://sempozyum.ohu.edu.tr/tudas2017/files/III.CiltIV.pdf> (Erişim Tarihi: 22.8.2017)

Mercin, L. (2016). Görsel İletişim Tasarımı ve Animasyon. Ed: Levent Mercin. 1. Uluslararası Çizgi Film/Animasyon Sempozyumu. Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Pegem A Yayıncılık, <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/412017091413Tumu.pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2016)

Mercin, L. ve Danişan, K., (2014). Tasarım Sürecinde Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler, İletişimde Tasarım-Tasarımda İletişim Konulu Uluslararası Sempozyum Bildiri Kitabı, Kütahya, 24-26 Ekim 2013, s. 295-305.

Mercin, L. (2010). Kış Olimpiyat Oyunları Logolarının Analizi. e-Journal of New World Sciences Academy Dergisi, Sy, 4, 333-335. s.333,336, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/nwsafine/article/viewFile/5000062786/5000058973> (Erişim Tarihi: 19.08.2017)

Montgomery K, Chambers T, Reifler D R. (2003). Humanities Education at Northwestern University's Feinberg School of Medicine. Academic Medicine. Volume 78 - Issue 10. p.958-962, <http://journals.lww.com/academic-medicine> (Erişim Tarihi: 7.7.2017)

Naghshineh S, Hafler JP, Miller AR, Blanco MA, Lipsitz SR, Dubroff RP, Khoshbin S, Katz JT. (2008). Formal Art Observation Training Improves Medical Students' Visual Diagnostic Skills. Journal of General Internal Medicine. 23(7): 991-7, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2517949/?report=classic> (Erişim Tarihi: 1.8.2017)

Özkara, A. (2015). Aile Hekimlerinin Sanatsal Faaliyetleri. Konuralp Tıp Dergisi, 2015(1), 34-39. s,35

Öztürk, G. (2017). Sözlü İletişimden Matbaaya: İletişim Devrimleri ve Toplum. Tojdac Dergisi. Cilt: 07, Sayı: 02; s.319

Parsa, A. F. (2007). İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi . Fotografya Dergisi, 19, 1-10.

Sağbaş, E. A., Ballı, S., ve Yıldız, T. (2016). Giyilebilir Akıllı Cihazlar: Dünü, Bugünü ve Geleceği. Akademik Bilişim Konferansı, <http://ab.org.tr/ab16/bildiri/243.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Tepecik, A ve Toraman, E (2016).Görsel İletişim Tasarımı ve Animasyon. Ed: Levent MERCİN. 1. Uluslararası Çizgi Film/Animasyon Sempozyumu. Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Pegem A Yayıncılık. s.100, <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/412017091413Tumu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Uçar, Ö., Uçar, T., Kılıç, L., Orhon, N. ve Taşçıoğlu, M. (2011). Görsel Kültür, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları, Eskişehir.

Uysal, A. (2011). Görsel Kültürün ve Sosyo-Kültürel Olguların Öğrenci Resimlerindeki İmgelere Etkileri. Akademik Bakış Dergisi, 24, 1-20.

Yalçınkaya, B., ve Yılmaz, D. (2011). Elektronik Tekstillere, Tekstil Endüstrisindeki Yeri ve Giyilebilir Tekstilde Kullanılan İletken Lifler. Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi, 5(1), 61-71, http://teknolojikarastirmalar.com/pdf/tr/04_1_5_1_101_623.pdf (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

İNTERNET KAYNAKLARI

(<https://www.lightworld.com.tr/>) (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

(<https://groups.google.com/forum/#!topic/merakediyorum/>) (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: <https://vimeo.com/16699856> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görsel 2: <http://www.webtekno.com/emoji-yi-kim-neden-buldu-h21777.html> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görsel 3: <http://alfafstudio.com/what-if-emojis-have-decided-to-join-the-oscars/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 4: <http://virtualrealityforeducation.com/virtual-reality-educational-possibilities/> (Erişim Tarihi: 30.07.2017)

Görsel 5: <http://www.stevecutts.com/illustration.html> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görsel 6: <http://www.ranna.com.tr/urunler/arttirilmis-gerceklik-uygulamasi> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 7: <http://www.egitimdeteknoloji.com/dersimiz-artirilmis-gerceklik/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 8: http://www.areah.com.br/cool/teclado-virtual/materia/174744/1/pagina_1/luva-transforma-qualquer-superficie-em-teclado.aspx (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 9: <http://bilgicagi.com/gorme-engellilere-ozel-giyilebilir-teknoloji-okuyanparmak/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 10: <http://www.jenstark.com/news/1340> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 11: <https://www.lightworld.com.tr/holografik-isik/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 12: <http://www.digitalavmagazine.com/zh/2013/07/04/hologramas-3d-de-anatomia-humana-como-herramienta-de-aprendizaje-para-alumnos-de-medicina/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 13: <https://tarihveteknoloji.com/muzeler-icin-mobil-rehber/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 14: Mert, O. (2007). Kemaliye'de Eski Türk İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 14(34). s.240. (Erişim Tarihi: 7.8.2017)

Görsel 15: <https://groups.google.com/forum/#!topic/merakediyorom/pHVurDhsTUQ> (Erişim Tarihi: 9.08.2017)

Görsel 16: <https://earthobservatory.nasa.gov/Features/ABC/> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görsel 17: <https://ceotudent.com/bilim-ve-sanatin-dogayi-taklit-etmesi-biyomimetik/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 18: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/2373/332ed637-da45-40ee-89c2-5c2ef92cc379.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görse 19: Görsel 19: Batı, K., Çalışkan, İ. ve Yetişir, M. İ. (2017). Fen Eğitiminde Bilgi İşlemsel Düşünme ve Bütünleştirilmiş Alanlar Yaklaşımı (STEAM). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 91 - 103, <http://dx.doi.org/10.9779/PUJE800> (https://www.researchgate.net/publication/315657826_Fen_Egitiminde_Bilgi_Islemsel_Dusunme_ve_Butunlestirilmis_Alanlar_Yaklasimi_STEAM_Computational_Thinking_and_Integrative_Education_STEAM_in_Science_Education) (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 20: <https://pixabay.com/tr/trafik-isaretler-sembolleri-yol-29365/> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

Görsel 21: <http://sgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/127/163/OlimpiyatSembolleri> (Erişim Tarihi: 20.08.2017)

SANAT ELEŖTİRİSİ VE ESTETİK

Doç. Dr. Abdullah AYAYDIN

4

SANAT ELEŞTİRİSİ VE ESTETİK

Eleştiri sözcüğü Yunanca Lruice sözcüğünden gelmekte ve bir şeyi iyi ve kötü yanlarıyla değerlendirme anlamını taşımaktadır (Ersoy, 2002). Eleştirinin sözlük anlamından da anlaşılacağı gibi "iyi" ve "kötü" yanları birlikte değerlendirmektir. Birçok kelimenin toplumdaki anlamı ile akademik anlamı farklılık gösterebilir. Eleştiri kelimesi de bunlardan biridir. Eleştirinin toplum içindeki anlamı daha çok; eksikleri bulma, kusur arama, yerme olarak kabul edilir. Oysa eleştiride hem olumlu hem de olumsuz yönler birlikte değerlendirilir, bir karşılaştırma yapılır ve bir sonuca varılır. Mercin ve Alakuş'un (2005) belirttiklerine göre eleştiri, akademik, basın, popüler ve eğitsel eleştiri olarak sınıflandırılabilir. Sanat eleştirisini yukarıda belirtilen sınıflama türlerinden hem akademik hem de eğitsel eleştiri içerisine koymak mümkün olabilir.

Sanat eleştirisinde çeşitli bilim dallarından faydalanılır. Sağlıklı bir eleştiri disiplinlerarası süreci kapsar. Özellikle toplumbilim (sosyoloji), ruhbilim (psikoloji) ve dilbilim, tarih, coğrafya eleştiri sürecine katkıda bulunacak bilim dallarından bazılarıdır. Örneğin, bir eserdeki figürlerin davranışlarını yorumlamada toplumbilimden, ruhbilimden, tarihten veriler elde edilebilir.

Eleştiri, eser hakkında kısa bir tanıtım yazısı şeklinde olabileceği gibi, sayfalarca süren bir inceleme yazısına da dönüşebilir. Bir sanatçının veya eleştirmenin herhangi bir eser hakkındaki kısa izlenimi eleştiri sayılabileceği gibi edebi bir dile sahip sayfalarca yazılardan oluşan bir eleştiri de olabilir. Eleştirinin düşünce boyutundan çıkıp okuyuculara ulaşacağı şeklin son hali eleştirmenin anlatım gücü ve dili kullanma kabiliyeti ile doğru orantılıdır.

Bir yapıtın eleştirisinde birçok dış etken etkili olabilir. Hem sanatçının hem de izleyicinin yaşadığı toplum ve çevre eserin eleştirisini etkiler. Eleştirmenin ait olduğu toplumun töreleri, dil kuralları, dini, yaşam şartları, ekonomik düzeyi gibi etkenler sanat eserine bakış açısında etkili olabilir. Ayrıca eserin ait olduğu tarih ve eserin eleştirildiği tarihi dönemler de eleştiride etkili olabilir. Örneğin, yaşadığı dönemde Van Gogh'un çalışmaları beğenilmezken günümüzde baş tacı edilmektedir.

Sanat eleştirisini izleyici ile eserin ilk karşılaşmasında kendiliğinden başlamış olur. Her izleyicinin gördüğü eserle ilgili bir düşüncesi vardır. En azından eserden hoşlanmıştır veya hoşlanmamıştır. Dolayısıyla hoşlanmasının veya hoşlanmamasının da bir gerekçesi vardır. Bu gerekçenin açıklanması ile de eleştiri süreci başlamış olur. Bu süreçte; izleyici bir sanat yapıtına önce bakar, sonra düşünür, en son olarak da yargıya varır. Sonuç olarak da kendi özgün düşüncelerini yansıtır.

Her eser için bir ön yapı ve bir de arka yapı (arka plan) söz konusudur. Ön yapı eserde izleyicinin ilk bakışta gördükleridir. İlk bakışta denmesinin sebebi izleyicinin tahmin edebileceklerinin varsayımlarının dışında olması-

dır. Örneğin, eserin tekniği, boyutları, eserde kullanılan malzeme ön yapı ile ilgili olabileceği gibi; kullanılan renkler, çizgi biçimleri, boşluğun kullanılma şekli, kompozisyon düzeni, leke değerleri, simetri, fırça darbeleri gibi çeşitli görsel etkiler de ön yapı ile ilgilidir. Arka yapı ise sanatçının amacı, anlatmak istedikleri, mesajları gibi değerlerle alakalıdır. Eserin oluşum sürecinde sanatçının yaşadığı tüm süreç arka yapı ile bağlantılıdır denebilir.

Görsel 1: İbrahim Çallı, Zeybekler, 1923.

SANAT ELEŞTİRMENİNİN ÖZELLİKLERİ

Eleştirmen önyargılı olmamalıdır. Eleştirmen peşin hüküm vermekten kaçınmalıdır. Eleştirmeni diğer eleştirenlerden farklı kılan en önemli özelliklerden biri bu işi meslek edinmiş olmasıdır. Ön yargı, eleştirmenin mesleğini iyi icra etmesini engelleyebilir. Nitekim eleştirmen de bir insandır ve peşin hükümleri olabilir. Bu durumu göz önüne alarak objektif olmaya dikkat etmelidir.

Eleştirmen sanatsal deneyime sahip olmalıdır. Öncelikle, iyi bir eleştirmen olmanın yolu iyi bir gözlemci olmaktan geçer. Sanatın içinde olup sanatla uğraşan eleştirmenler, diğerlerine göre hep bir adım öndedir. Eleştiri alanında çalışmaları bulunan veya bir sanat dalı ile ilgili çalışmaları olan eleştirmenler daha isabetli ve doğru değerlendirme yapabilirler. Kişisel deneyimleri olmadığından tecrübeye dayalı bilgilerden yoksun olan eleştirmenler, sadece teorik donanıma sahip olduğu için bir eserin niteliğini eksiksiz değerlendiremeyebilir. Bu görüşün aksini iddia eden görüşler de yok değildir. Boydaş'a (2007) göre; bazıları sanatçıların, mizaç itibarıyla meslektaşlarının eserlerini nesnel olarak yargılayamayacaklarını iddia eder. Buna rağmen bilim adamlarının avantajı vardır, onlar muhtemelen, öteki sanatçıların eserlerini eleştiren sanatçı eleştirmenlerin fikirlerinden mesleki kıskançlık, rekabet, taraf tutmaktan uzaktırlar ve daha özgürdürler.

Eleştirmenin teknik bilgisi olmalıdır. Sanat eseri üslup ve tekniğin bir potada erimesi sonucu bütünleşir. Eserde konu, üslup, tarz önemlidir ama bunların yanı sıra teknik de onlar kadar önemlidir. Bu nedenle eleştirmenler mümkün olduğunca farklı teknikler bilmeli ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Teknik bilgisi eksik olan eleştirmenler daha yüzeysel eleştiri yapma eğiliminde olabilirler. Bu eleştirmenler, tekniği önemsemeyebilir, görmezden gelebilir, teknik kolaylıkları küçümseyebilirler. Aksine teknik bilgiye sahip eleştirmenler, kuramcıların gözünden kaçan teknik hataları fark edebilirler. Ayrıca tekniğin çoğu zaman formu veya ön yapının temelini oluşturduğu düşünülürse tekniği küçümsemenin doğuracağı yargısal sonuçların boyutu tahmin edilebilir. Bigalı'ya (1984) göre; bir esere bakmada, onu değerlendirmede, seyirci için ölçü şudur: Sanatçının netice olarak takdim ettiği form, bakan gözler, kalbi ve espriyi devamlı sevinç ve nazda, alâka ve sevgide tutabilirse, eser anlaşılabilir ve iş bitmiştir. Birçok seyircinin zannettiği gibi, plastik eser izaha muhtaç değildir. O, bir intibanın teknikle birleşen üstün kabiliyetin neticesidir

Eleştirmen duyarlı olmalıdır. Eleştirmenler en başta sanata duyarlı kişiler olmalıdır. Bu anlayış doğrultusunda her sanat eserine değer vermelidir. Her eserin bir amaç için yapıldığı, her eserde bir mesajın olabileceği unutulmamalıdır. Eleştirmen eserde herkesin göremediğini görebilmek için esere karşı duyarlı olmalı ve bu doğrultuda eseri ayrıntılı incelemeli, her noktada gizli bir şeylerin olabileceğini varsaymalıdır. Eleştirmenin sanatçıya karşı duyarlı olması, eleştirilerde yapıcı, nazik ve kibar olması sanatın inceliğindedir. Eleştirilenin, sanatçının kişiliği değil eserin kendisi olduğu unutulmamalıdır.

Eleştirmen genel kültüre sahip olmalıdır. Eleştirmen genel kültüre sahip ve çok yönlü biri olmalıdır. Mümkün olduğunca çok farklı alanlarda bilgi sahibi olmalıdır. Hem sanatla ilgili hem de diğer bilim dallarıyla ilgili merakı ve bilgi birikimi olmalıdır. Sanat tarihi, sanat akımları, çağdaş sanat, modern sanat, postmodern sanat, avangard sanat gibi farklı dönemlerin sanat anlayışlarını bilmeli ve yorumlamalıdır. Farklı üsluplar, farklı anlayışlar, farklı ülkelerin sanatları ona yabancı olmamalıdır. Sanat hakkında güncel konuşmalardan sanatçılar arasındaki tartışmalara kadar birçok şeyin farkında olmalı ve sanatın güncel nabzını takip etmelidir.

Eleştirmenin ufku geniş olmalıdır. Eleştirmenler geniş düşünmeli ve düşüncesinde ısrarcı olmaktan uzak durmalıdır. Her türlü ihtimalleri göz önüne almalı, mümkün olabilecek durumları hesaplamalı ve çok yönlü verilere dayanan yorumlara yönelmelidirler. Bu doğrultuda alt yapısı olmayan yargılardan kaçınılması gerekir. Her ne kadar verilere dayanmış olsa bile kesin yargılardan kaçınılmalıdır.

Eleştirmen akılcı olmalıdır. Eleştirmen bir yönüyle bilim insanıdır. Bilimsel veriler arayan bir bilim adamı gibi eserde kendisini yargıya götürecek veriler aramalıdır. Bir yargıç gibi delillere ulaşarak son kararını açıklamalıdır. Doğru bir karara varılabilmesi için akılcı bir yol izlenmelidir. Bu amaçla veriler arasında mantıklı ilişkiler kurulmalı, duygusallıktan kaçınılmalı ve somut veriler ışığında sonuca varılmalıdır.

Eleştirmen adil olmalıdır. Eleştirmenin en önemli vasıflarından biri eleştiriyi sanat adına yapmış olmasıdır. Burada bahsedilen adil olma durumu; bir karşılaştırma ya da rekabet durumunda söz konusu olan tarafsız olma durumundan çok, eleştiriye gerçekten sanat adına yapma durumudur. Eleştirmenin sözleri birçok kurum ya da kişi tarafından itibar göreceği için; eleş-

tirmen istediği eser ya da sanatçıyı ön plana çıkarma pozisyonu (konumu) ile karşı karşıyadır. Bu durumda eleştirmenin adil olma özelliği sanatı ve sanatçıyı ön plana çıkarabilir. Aksine bu özellikten yoksun ise sanatın yanlış anlaşılmasına veya hiç anlaşılmamasına, zevksizliğin artmasına ve sanat ortamında karmaşa doğmasına sebep olabilir. Bu nedenle eleştirmenler acele karar vermemeye çalışırlar ve bu amaçla iyice araştırma yaparlar.

Sanat Eğitiminde Eleştiri Neden Önemlidir?

Eleştiri anlamayı kolaylaştırır: Görsel sanatlar eğitiminin en önemli amaçlarından biri öğrencilere sanatı öğretmektir. Sanatı öğrenme hem sanatı anlamayı hem de üretmeyi kapsar. Sanatta bir çalışma üretebilmek için öncelikle sanatı anlamak gerekir. Sanat eleştirisi sanatı anlamayı sağlar. Sanat eserlerini inceleyen öğrenci, eleştiri etkinliği içinde daha eğlenceli biçimde belki de farkında olmadan sanatın ne olduğunu anlar. Tansuğ (1988) "Eleştirmek ne tek başına öğretmektir, ne de yorumlara girişmek." diyerek eleştirinin daha geniş etkilerinin olduğunu vurgulamaktadır.

Eleştiri haz almayı sağlar: Sanata ilginin doğasında zevk alma vardır. İnsanlar sanattan zevk aldıkça sanata yaklaşırlar, sanatı severler ve korurlar. Sanat eleştirisi ile bu önemli süreç başlatılabilir. Böylece sanatı severler. Sanatı severlerse, sanat eğitiminde yaşanan birçok sorun kendiliğinden ortadan kalkmış olur.

Eleştiri öğrenciyi tanıma aracı olur: Eleştiri sürecinde öğrenci sanat eseri hakkında konuştuğu kendisinin sanat hakkındaki bilgi düzeyi de ortaya çıkmış olur. Çoğu zaman sanat hakkında pek fazla konuşmayan öğrenciler eleştiri ortamının verdiği heyecanla daha çok konuşma eğiliminde olabilirler. Böylece bildiği sanatsal terim, teknik veya ifadeleri kullanmaları sağlanır. Bu sayede öğretmenler öğrencilerinin sanatsal yönlerini keşfetmiş veya ölçmüş olabilirler.

Eleştiri yeni fikirlere zemin hazırlar: Eleştiri ortamında öğrenciler yeni fikir arayışına girerler. Kapasitelerini zorlarlar. Birbirlerinin fikirlerine karşılık yeni fikir arayışına girerler. Bu amaçla sık sık beyin fırtınası tekniğine başvurulur. Yaratıcı fikirler ortaya sürerler.

Eleştiri derse katılım oranını artırır: Bazen çeşitli sebeplerle öğrencilerin görsel sanatlar dersine katılmak istemedikleri görülebilmektedir. Buna gerekçe olarak kendilerinin yetenekli olmadığını, malzeme eksikliklerini veya isteksizliklerini gösterebilmektedirler. Oysa, çoğu öğrenci karşılıklı konuşmaktan zevk alabilmektedir. Görsel Sanatlar dersinde eleştiri yönteminde daha çok öğrencinin katılımı ile sanat eğitiminin bilişsel boyutunda öğrenme gerçekleştirilebilir.

Eleştiri hoşgörüyü destekler: Eleştiri ortamında öğrenciler birbirinden çok farklı fikirler ileri sürebilirler. Fikirlerin odak noktası karşıdaki eser olduğu için, farklı fikirler öğrenciler arasında rakip fikirler olarak görülmez. Her öğrenci farkında olmadan farklı fikirlere saygı duymayı öğrenir. Aynı konuda ne kadar farklı fikirler olabileceğini hatta her bireyin farklı düşünebileceğini görür ve kabul eder. Böylece öğrenciler eleştirinin kişisel bir hak olduğunu öğrenir ve her konuda daha hoşgörülü bireyler haline gelebilirler. Erinç'e (2004) göre; eleştiri üzerine söylenecek ve genellenebilecek ilk yargı, eleştirinin bir 'hak' olduğu, hem de insanın temel haklarından biri olduğudur.

Eleştiri önyargıyı kırar: Eleştirinin ve özellikle eleştiri basamaklarına göre yapılan eğitsel eleştirinin temel amacı önyargısız adil bir eleştiri yapmaktır. Bu basamaklara göre eleştiri tekniğini gören ve uygulayan öğrenci önyargının nasıl yanlış sonuçlara götürebileceğini önceden görebilir. Eleştiri süreci öncesi fikirleri ile süreç sonucundaki fikirlerinin ne kadar farklı olabileceğini anlar. Böylece, ilk planda sanat eserlerine önyargısız yaklaşılması gerektiğini ikinci planda ise her konuda önyargının ne kadar yanlış olduğunu anlar. Öğrencilerin kendi eserlerini de nesnel olarak incelemelerini sağlar.

Eleştiri objektif olmaya teşvik eder: Eleştiri sürecinde öğrenciler öncelikle ünlü sanatçıların eserleri olmak üzere şartlara göre herhangi bir sanatçının eserini de inceleyebilirler. Bu süreç içerisinde öğrenci eleştiri basamaklarını tanıır ve uygulamayı öğrenir. Eleştiri yöntemini öğrendikten sonra ise artık arkadaşlarının çalışmasını da eleştirebilir. Eleştiri yöntemini tanımış olan öğrenciler artık bu işin tarafsız ve iyi niyetle yapılan bir eleştiri olduğunu ve maksadın çalışmayı anlamak olduğunu öğrenmiş olurlar. Bu yüzden hem kendileri eleştiri yaparken objektif olmaya çalışırlar, hem de kendi çalışmalarını eleştiren arkadaşının objektif olduğunu düşünürler. Objektif olmanın gerekliliğini anlarlar ve hayatlarına yansıtırlar.

Eleştiri grup etkinliğine alıştıırır: Görsel sanatlar dersinin doğasında bireysel eğitim vardır. Her öğrenci kendi yetenekleri ve kapasitesi ile baş başadır. Bu durum bazen sorun oluşturabilir. Öğrenci bu alandaki yeteneğini yetersiz görebilir ve bunun hem arkadaşları hem de öğretmeni tarafından fark edileceğinden endişe duyabilir. Sıkça rastlanabilen bu öğrenciler için, toplu etkinlik veya grup çalışması bir kurtuluş reçetesi gibidir. Bu açıdan bakıldığında sanat eleştirisinin önemi daha iyi anlaşılabilir. Uygulamada kendini gösteremeyen öğrenciler için yeni bir fırsat olabilir. Burada öğrenciler özgürce konuşabilirler, ipucu yakalayabilirler, yeni fikirler ileri sürebilirler ve sıra dışı yorumlar yapabilirler.

Eleştiri sanatsal kültürü artırır: Sanatsal kültürün önemli bir parçası da sanat eleştirisidir. Sanat eleştirisinin işlevi, sanatsal iletişimin toplumla bağlantısını sağlamak ve bütün sistemi kendi kendini düzenleyen bir yapıya kavuşturmadır (Ersoy, 2002). Sanat eleştirisine katılan öğrenci birçok sanatsal terimi duyabilir, yeni kavramlarla karşılaşabilir ve yeni bakış açılarına tanık olabilir. Böylece eleştiri sanat hakkında yeni bilgiler kazandırır.

Eleştiri, esere bakmayı öğretir: Eleştiri sayesinde öğrenci karşılaştığı bir esere nasıl, neredelerde, hangi bakış açısı ile bakacağını uygulamalı olarak öğrenmiş olur. Keskinok'a (2001) göre; eleştiri, öğrencinin kendi yaptığı çalışmaya bir yabancı gözüyle bakabilmesine olanak veren bir gözlem ve araştırma biçimidir. Çeşitli evrelerde yapılan çalışmaların bu anlayış çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi uygun olacaktır. Biçimsel öğelerin ilişkileri araştırılabilir, gerekirse öğrencinin çalışmasıyla sanat yapıtlarının biçim öğeleri arasında bir karşılaştırma yapılabilir.

Eleştiri düşünme yeteneğini geliştirir. Sözlü veya yazılı olabilen ve öğretmen rehberliğinde yapılan eleştiri, amaçlar göz önüne alınarak belirlenen ölçütler doğrultusunda, öğrencinin hem kendi hem de akranlarının çalışmalarını eleştirerek değerlendirmesini sağlar. Böylece eleştiri öğrencilerin konuyu daha iyi kavramasını ve düşünme yeteneğini geliştirir (Sezer, 2001). Çoklu zekâ kuramında da önerildiği gibi özellikle sanat yapıtlarına eleştirel yaklaşım genel anlamda düşünmeyi geliştirmeye katkı sağlar. Sanat eleştirisinde üzerinde durulan; sanat yapıtının çeşitli katmanları, sanatçının kişiliği,

Sanatçı her biri 20cm. boyutunda olan bazen 350 bazen 5000 adet buzdan insançıklar yapıyor. Bunları kocaman buz sandıklarının içine yerleştiriyor, saklamak ve korumak için. Sonra bunları kentin ünlü bir meydanına taşıtıyor. Orada, merdivenleri olan haşmetli bir binanın önünde sandıkları açıyor ve halktan yardımcı olmalarını istiyor. Halk katılıyor. Özellikle çocuklar. Bunlar hep birlikte buzdan insanlar ordusunu teker teker merdivenlere yerleştiriyorlar. Tabii, bu buzdan insanlar yavaş yavaş eriyip yok oluyorlar. "İklim değişimine önlem alınmazsa hepimiz böyle olacağız." diyerek. Belki de yaşamda hemen her şeyin nasıl da değiştiğini hissederek bu çalışmasına yansıtmıştır.

yapıtın oluşturulduğu kültür ortamı, toplumun yapısı, inançlar, dünya görüşleri kişiyi çok boyutlu düşünmeye götürecektir. Yapıtın görünen imgeleri üzerinden yapılan bu eleştirel inceleme, kişinin öteki alanlarda da düşünme kapasitesini arttıracaktır (Kırıçoğlu, 2009).

Eleştiri olumlu – olumsuz dengesini kurar. Toplumda olduğu gibi öğrencilerde de eleştirinin eksik bulmaya yönelik olarak daha çok olumsuz ifadelerden oluştuğu algısı yaygındır. Eleştiri yöntemini doğru olarak öğrenen öğrenciler, eleştiri de sadece olumsuz yanların değil, olumlu yanların da konuşulduğunu görür ve öğrenirler. Böylece eleştiriye bakış açıları değişir ve kendi hayatlarında da her alanda yapacakları eleştiriyi olumlu-olumsuz dengesi üzerine inşa ederler.

Görsel 2 a-b: Nêle Azevedo, Ufacık Anıt isimli yerleştirme (enstalasyon) projesi.

ELEŞTİRİ TÜRLERİ

Birçok eleştiri türü vardır. Aynı zamanda eleştirmen türleri de olabilir. Örneğin, eleştirmen her zaman birey olmayıp, bazen grup bazen toplum bazen de bir halk olabilir. Bu sınıflandırmada en çok bilinen ve kabul gören eleştiri çeşitlerinden bahsedilmiştir (Boydaş, 2007).

A. Basın Eleştirisi

Basın yayın organlarında yapılan eleştiri türüdür. Amacı bir eseri ya da sanatçıyı tanıtmak, insanları güncel ya da tekrar gündeme gelmiş sanat olaylarından haberdar etmektir. Çoğunlukla haber niteliğinde verilir. Sistematik bir yaklaşıma pek rastlanmaz. Eserlerin edebi tanıtımına ve sözel anlatımlara sıkça yer verilir. Pek fazla ayrıntıya girilmez. Genellikle izleyicinin kolay ulaşamayacağı ya da habersiz olduğu eserler tercih edilmekle birlikte bazen tanınmış olup merak konusu olan eserler de seçilebilir. Böylece amaç okurun merakını gidermek olabilir. Basın eleştirmenleri daha geniş imkânlarla sahiptirler. Bu eleştiri türü reklam amacına yönelik olabileceği gibi siyasi ve ideolojik amaçlara da hizmet edebilir. Zaman ve köşe sınırlamasına göre yazılır. Geniş kitlelere ulaşabilir. Bu yüzden sanatçıların yer almak istedikleri bir eleştiri türüdür. En çok bilinen eleştiri türüdür.

B. Akademik Eleştiri

Akademik düzeyde yapılan eleştiri türüdür. Amacı sanatçıları ve sanat eserlerini ileri düzey sanat bilinci çerçevesinde değerlendirmektir. Bu eleştiri türü detaylı bir inceleme gerektirir. Eserlere karşı duyarlılık hâkimdir. Genellikle o alanın uzmanları tarafından yapılır. Sabırlı ve uzun bir araştırma sonucunda yargılara varılır. Eleştirmenler mümkün olduğunca tarafsız olmaya gayret ederler. Uzun süren eleştirilerdir. Eleştiri, sanat tarihi süreci ve sanat kuramları perspektifinde yapılır. Daha önceki dönemlerin, akımların, üslupların, yorumların mümkün olduğunca bilinmesi gerekir. Bu tür eleştiride hem eleştiri yapanlar hem de eleştiriye dikkate alanlar çoğunlukla eğitim almış kişilerdir. Müzeler, galeriler, koleksiyoncular bu eleştirmenlerin yargılarına değer verirler. Birçok sanatçının üslubunda ve izleyeceği yolda etkili olabilirler.

C. Popüler Eleştiri

Halkın yapmış olduğu eleştiri türüdür. Amacı genellikle sanatı anlamaya çalışmak ya da sanattan ne anladığını tepkili ya da tepkisiz ortaya koymaktır. Sanata uzak yakın herkesin konuşabildiği veya yazabildiği eleştiridir. Özellikle sanat piyasasının oluşumunda etkilidir. Gerçekçi ve kolay anlaşılır eserlere itibar gösterirler. En çok bilinen sanat türleri daha önceliklidir. Eleştirmen bu konuda yeterli donanıma sahip olduğuna inanır. Değerlerinden kolay vazgeçmezler. Değişim uzun zaman alabilir. Tutucu ve kuralcıdır. Aynı anlayışta birbirilerini etkilerler ve anlayış nesilden nesile devam eder.

D. Pedagojik Eleştiri

Eğitmcilerin yapmış olduğu eleştiri türüdür. Amacı sanatın öğrenilebilir değerlerini öğrencilerine etkinlikler halinde öğretebilmektir. Öğrencilerin sanat ve estetiğe yönelik düşünceleri geliştirilmeye çalışılır. Hem genel hem de sanat eğitimi birlikte yürütülmeye gayret edilir. Kültür, sanat, felsefe konularında çok iyi yetişmiş bir insan tipi ideal kabul edilir. Disiplinlerarasında ince bir iş birliğini gerektirir. Öğretmen model oluşturmaya çalışır. Etkili öğretmenler bir öğrenciyi ileri düzeye taşıyabilir. Öğrencide var olan eleştirel yetiler sanat alanına yönlendirilebilir. Eğitimin her aşamasında eleştiri yöntemine sıklıkla yer verilmektedir.

EĞİTSEL ELEŞTİRİ YÖNTEMİ

Sanat eserlerini incelemenin ve yorumlamanın, gelişmiş güzel bir durumdan çıkartılması gereklidir. Öğrencilere sanat eserlerinden anlam çıkarmada rehberlik edilmelidir. Yönteme göre uygulanan eleştiri öğrencilerin algısal, çözümsel, yorumsal ve yargısal yetilerinin geliştirilmesine yardım eder. Aşamalı eleştiri yöntemi estetik yargıların anlık oluşumunu engeller. Öğrenciyi eksiksiz deneyim kazanmaya zorlar. Bu yüzden aşamalı sisteme riayet edilmelidir. Her aşamanın öğrenciye kazandıracağı değerler vardır. Her aşamanın özellikleri göz önüne alınmalı ve bu özelliklere göre hareket edilmelidir. Aşamalar arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu yüzden hiçbir aşama atlanmamalıdır. Aşağıda özellikleri açıklanacak olan söz konusu aşamalar şunlardır: Betimleme, Çözümleme, Yorumlama, Yargı.

Öğrencilerin, eseri bir bütünlük içinde algılamaya çalışarak eser hakkında daha duyarlı tepki göstermeleri sağlanmalıdır.

1-Betimleme:

Bu aşamada eser betimlenir. Başka bir deyişle, öğrenci eseri anlatır veya tanımlar. Objektif olmak gerekir. Öğrenci ne görüyorsa onu söyler. Görülen şeyden emin olunan bilgiler verilir. Tahminden ve yorumdan kaçınılır. Bu aşama sanatsal bilgi objelerinin sadece tespit aşamasıdır. Yani, görülen, görsel, duyuşal nesnelerin liste haline getirilmesidir. Bu işlem öğrencilerin eseri iyice algılamalarını ve sezgilerinin olgunlaşmasını sağlar.

2-Çözümleme:

Bu aşama esere uzman gözüyle bakıştır. Temel gaye sanat elemanlarının ve tasarım ilkelerinin sanatçı tarafından nasıl kullanıldığını açıklamaktır. Eserin görsel özelliklerini ortaya koymak ve anlaşılır hale getirmek önemlidir. Öğrenci bu aşamada sanatsal bilgilerini ortaya koyabilir. Öğretmen bu aşamada öğrencinin sanatsal bilgisi hakkında bir fikir sahibi olabilir. Aynı şekilde sanatsal bilginin kazandırılması için en uygun aşamadır. Eserdeki sanat elemanları ve tasarım ilkeleri arasındaki ilişki ortaya konularak örnekler üzerinde öğretilmiş olur.

3-Yorumlama:

Bu aşamada öğrencilerin kişisel yorumlarına yer verilir. Öğrencilerin en rahat konuşabilmesi gereken aşamadır. Çünkü herkes kendi düşüncesini söylemektedir. Burada hiçbir düşünce yanlış ya da diğerinden daha doğru olamaz. Bu yüzden öğrenciler yanlış bir şey söyler miyim endişesinden uzak olmalıdır. Burada öğretmene çok iş düşmektedir. Öğretmen bu atmosferi oluşturmalıdır. Bu nedenle, bu aşamadaki sorulara "sizce" diye başlanmasına dikkat etmelidir. Yorumlamalar her öğrencinin bilgi birikimine göre değişebilir.

4-Yargı:

Bu aşama karar aşamasıdır. Diğer üç aşamadaki veriler kullanılarak bir sonuca varılması gerekmektedir. Her öğrenciden, eser hakkında bir yargıya ulaşması beklenir. Başka bir deyişle öğrenci ya da öğrenciler eserin başarılı olup olmadığına karar verir. Ayrıca bu aşamada, eserin hangi kuram ya da kuramlara uygun olduğunun açıklanması beklenebilir.

Görsel 3: Türk kilim örneği. Sanat eserlerinin yanı sıra bir kilim, bir mimari yapı vb. leri de sanat eleştirisi yöntemi ile incelenebilir.

ÖRNEK EĞİTSEL SANAT ELEŞTİRİSİ SORULARI

Betimleme

Bu hangi sanat formudur? (resim, seramik, heykel, fotoğraf vs)

Bu eserde neler görüyorsunuz?

Eserde neler oluyor?

Eserde figür var mı?

Kaç figür var?

Figürler ne yapıyor?

Çözümleme

Renkler nasıl düzenlenmiş? (koyu-açık, soğuk-sıcak, ana-ara)

Hangi çizgileri görüyorsunuz? (Düz, eğri, kırık)

Hangi şekilleri görüyorsunuz? (Geometrik, organik)

Hangi doku var? (Yumuşak, sert vb.)

Nesnelerde ön-arka ilişkisi nasıl oluşturulmuş?

Zıtlıklar var mı? Nasıl oluşturulmuş?

Birbirini tekrar eden şekiller var mı?

Sanatçı bu resmi hangi teknikle yapmış olabilir?

Vurgu nerde? Nasıl oluşturulmuş?

Yorumlama

Sizce bu eserde ne anlatılıyor?

Buradaki renkler sana ne hissettiriyor?

Dokunsan ne hissedersin?

Nasıl bir ses duyuyorsun?

Nasıl bir koku alıyorsun?

Nasıl bir tat alıyorsun?

Simgeler var mı? Varsa ne anlatıyor olabilir?

O dönemde sanatçı bu eserde ne anlatmış olabilir?

O dönem insanlarına bu resim ne anlatır?

Yargı

Bu eseri beğendin mi, neden?

Bu eser sizce hangi sanat kuramına girmektedir?

Kişisel ve Bağlamsal Eleştiri

Sanat eleştirisi hakkında birçok kuramdan söz edilebilir. Ancak eğitsel eleştiri de özellikle bilinmesi gereken iki yöntem söz konusudur. Bunlar kişisel eleştiri ve bağlamsal eleştiri kavramlarıdır. Bir eserin sanatçının içinde bulunduğu çevre ve şartlar, sanat eserinin işlevi, sanatçıyı etkileyen dinsel, düşünsel ve kültürel şartlar çerçevesinde eleştirilmesi bağlamsaldır. Bir sanat eserini gözlemleyerek ve inceleyerek yapılan eleştiri ise kişiseldir. Eğitsel

eleştiri de bu kavramların her ikisine de yer verilebilir. Eserin ön yapısını yani gözle görünen kısmı hakkında yapılan etkinlikler kişisel eleştiri kapsamına girerken, sanatçının yaşamı ve eserin sanat tarihindeki yeri öğrenildikten sonra yapılan eleştiri ise bağlamsaldır.

ESTETİK

Estetik kelimesi Yunanca "aisthesis" sözcüğünden gelmektedir ve sanat ile güzelliğin bilimi anlamını taşımaktadır (Gökaydın, 2002). Estetik kelimesiyle birlikte ilk akla gelen güzel kelimesidir. O kadar ki, halk arasında sıklıkla bu iki kelime birbirinin yerine kullanılır olmuştur. Oysa estetik kelimesi daha akademik bir anlatıma sahiptir. Estetik, değer yargısını içeren bir bilim dalıdır.

Estetiğin temel konusu "güzel" kavramıdır. Güzeli araştıran, sorgulayan her şey estetiğin konusu içine girebilir. Dolayısıyla canlı, cansız çevremizdeki her şey estetiği ilgilendirir. Kuspit'e (2006) göre; nesnelere estetik açıdan yaklaşmak demek onların içindeki güzelliği görmek demektir. Robinson'a (2003) göre ise; bilimin estetik boyutu, tıpkı matematikçiler, müzisyenler, ressamalar ve şairler için olduğu gibi, bilim adamları için de güçlü bir motivasyon ögesidir.

Hem güzel hem de estetik kavramı birçok yönüyle tartışılır olsa da tartışılmayan ve ortak olan özellikleri vardır. O özelliklerden biri her iki kelimenin de öznel nitelikler taşıyor olduğudur. Erinç'e (2004) göre; estetik olan ya da daha yaygın bir tanımı ile güzel olan, her zaman, her yerde, her insan için aynı değildir. Tansuğ'a (1988) göre ise; güzel kavramı sanat eserinin yaratıldığı şartlar oranında değişebilen bir niteliklerdir.

Güzellik kavramı tarihin en eski zamanlarından günümüze kadar tartışıla gelmiştir. Yalnız bilimsel ve kuramsal temeller üzerine oluşturulmaya çalışılan estetik kavramı yeni sayılabilir. Daha doğrusu, estetik de çok eski zamanlardan beri tartışılmış ve kullanılmıştır, ancak günümüzdeki anlamıyla düşünürsek yeni sayılabilecek bir kavramdır.

Güzelin ne olduğunu sistemli bir biçimde araştıran ilk filozof Platon'dur (MÖ 427-347). Güzelin estetik adı altında araştırılması ise 18. yüzyılda Baumgarten tarafından gerçekleştirilmiştir. Estetik alana özgü bir kavram olan "güzel" in tarihine bakıldığında ise genelde görülen şudur: Güzel kavramı, çağdan çağa, toplumdan topluma, kişiden kişiye, görüşten görüşe farklı şekillerde doldurulan bir kavramdır. Güzelin asıl kaynağını "sanatçının tininde, ruhunda, yarattığı ifadede" bulan B. Croce'ye göre ise, "Bir şiir, bir resim bir heykel ve bir müzik parçası, sanatçının elinde meydana gelen ifadenin tekrarlanmasına yardım eden araçlardır." Güzeli sanat yapısının varlıksal yapısında bulan N. Hartmann'ın ontolojik görüşüne göre ise, güzel, sanat yapısının tinsel içeriğinin duyuşsal bir biçim içinde görünüşe ulaşmasıdır. Öte yandan Doğalcı (Naturalist) estetik, bütün güzelliklerin kaynağını doğa güzelliğinde bulmaktadır (Yetişken, 1998). Bu yüzden sanattaki güzel ile doğadaki güzel çoğu zaman aynı yönde ilerleyebilir.

Estetik ile Sanat İlişkisi

Estetik kavramıyla birlikte akla gelen ikinci bir kelime ise sanattır. Çünkü estetik daha çok sanat yapıtlarıyla ilgilenir ve güzelin ne olduğunu sanat dünyasına açıklamaya çalışır. Yalnız, estetiğin sadece sanatla ilgilendiğini söylemek, estetiğin alanını fazla sınırlamak olur. Yetişken'e (1998) göre; estetik alanda yalnız sanat yapıtları değil, aynı zamanda doğal olarak var olanlar da -örneğin kristaller, yıldızlar, dağlar, nehirler, kırlar, bir kuş sesi ya da bir insan yüzü vb- güzel olarak nitelendirilebilir.

Estetiğin de sanatın da ortak noktalarından biri güzellik kavramıdır. Bir anlamda estetik güzelliğin bilimidir. Bu yüzden de estetik, sanatın amaçlarını ve diğer işlevlerini bilimsel anlamda ele alır ve sanat eğitiminin amaçlarını, olması gereken işlevini yerine getirmesini bilimsel zemine oturtur. Güzel nedir? sorusuna cevap aramak, güzeli çözümlemek, güzeli oluşturan gizli sırları açığa çıkarmak, insana zevk veren güzel formların yaratılmasında temel teşkil edecek yöntem ve formülleri belirlemek, estetik biliminin içerisinde yer alır.

Sanatın doğasında estetik arayışlar vardır. Estetiğin doğası ise sanata bağlıdır. Estetiğin göz önüne alacağı amaç güzelliktir. Sanatın amacı konusunda pek çok sanatçı hemfikir değil iken estetiğin sanatla ilişkisi konusunda herkes hemfikirdir denebilir.

Sanatın Amacı Nedir?

Güzeli inceleyen bilim dalı olarak estetik alanının, sanat kavramından bağımsız düşünülmesi zordur. "Güzel nedir" sorusuna cevap ararken "Sanat nedir?" sorusu da cevap isteyebilir. Çünkü "Acaba sanat da güzeli mi aramaktadır?" sorusuna cevap bulma gerekliliği kaçınılmazdır. Estetik ve güzel kavramlarını yerli yerine oturtabilmek için öncelikle sanat kavramını incelemek gerekebilir. Sanatın ne olduğu konusunda fikir birliğinin olduğunu söylemek güçtür. Günümüze kadar çok farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Ayrıca günümüzde yeni anlayışlarla ve fikirlerle karşılaşmaktadır. Aynı fikri savunan sanatçılar arasında bile çeşitliliğe rastlanabilmektedir. Bu bağlamda sanat nedir? sorusunun cevabı çoğu zaman sanatın amacı nedir sorusunun cevabını aramaya dönüşebilmektedir. Bu kapsamda en çok kabul gören düşünceler aşağıdaki gibi sınıflanabilir:

Sanatın amacı kendisidir. Bazı sanatçılar için sanatın kendinden başka gayesi yoktur. Sanat başka gayelere hizmet ederse kendi değerlerinden taviz verebilir. Örneğin, sosyal, siyasal, toplumsal, dini veya ahlaki amaçlara hizmet etmeye kalkışsa sanatın birinci planda olması gereken plastik değerleri arka plana düşebilir.

Sanatın amacı sosyal ve ahlakidir. Bazı sanatçılar için sanat, sosyal ve ahlaki birtakım amaçlar gütmelidir. Bu yüzden sanat bir dereceye kadar hayat ve toplumla ilişkili olmalıdır. Sanat toplumsal değerleri yüceltmeyi kendisine amaç edinmelidir.

Sanatın amacı zevk almaktır. Bazı sanatçılar için sanat, eser üretme çabası içinde sanattan zevk almaktır. Sanattan herhangi bir beklenti içinde olmak anlamsızdır. Sanat bir süreçtir ve bir zevk uğraşısıdır. Başlar biter ve sanatçı için keyifli anlar oluşturur.

Sanatın amacı rahatlatmaktır. Bazı sanatçılar için sanat hem sanatçıyı hem de izleyiciyi sıkıntılardan kurtarmayı amaçlayan bir süreçtir. Sanatçı sanat icra ederken, seyirci de sanat eserlerine bakarken sıkıntı ve gerilimlerinden uzaklaşarak rahatlamış olur.

Sanatın amacı düşündürmektir. Bazı sanatçılar için sanatın amacı hem sanatçıyı hem de izleyiciyi düşündürmektir. Sanat doğadan, dünyadan, uzaydan, varlığın kaynağından veya benzer şeylerden bahsedebilir. Böylece insani bir özellik olan düşünmeyi ön plana çıkarmak sanatın yüce gayesidir. Ben kimim, ben neyim, niçin buradayım soruları sanatçıların cevaplamaya çalıştığı sorulardır. Sanatçılar da tıpkı felsefeciler gibi bu sorulara cevap ararlar.

Sanatın amacı kendi türünden bilgi üretmektir. Bazı sanatçılar için sanatın amacı sanatsal bilgi üretmektir. Her eserin içinde sanatla ilgili bilgi vardır. Sanat sırf tecrübeye bağlı bilgiden de öte mana taşıyan bir bilgi türüdür. Böylece sanat icra eden sanatçı bu alanın dilinden yeni bilgiler üretmiş olur.

Sanatın amacı sıradan nesneleri özgün hale getirmektir. Bazı sanatçılar için sanatın amacı sanat değeri taşıyan ürünler ortaya koymaktır. Önemli olan eserdir. Etrafımızda gördüğümüz sıradan nesnelerin sıra dışı ve benzersiz hale getirilmesi sanatta temel gayedir. Günlük hayatta kullanılan eşyalar bile biçimsel fonksiyonlarının üzerimizdeki etkisini estetik ölçülerinde bulurlar. En basit araçlardan en karmaşık olanlarına kadar tüm biçimler estetik değerden yoksun oldukları zaman kullanışsız olurlar.

Sanatın amacı yaşama renk katmaktır. Bazı sanatçılar için sanatın amacı insan hayatını daha çeşitli etkinliklerle süslemek ve ilginç hale getirmektir. Başka bir deyişle, sanatın amacı yaşam kalitesini artırmaktır.

Sanatın bir başka amacı, Mercin ve Alakuş'a göre (2007) insanların birbirlerini anlamalarını sağlamaktır. Bu yönüyle sanat bir iletişim aracı rolü üstlenir. Çünkü sanat her zaman, farklı ülkelerden ve kültürlerden insanların, farklı cinsler, farklı sosyal, etnik ya da gruplar arasında köprü kurar. Sanat, insanlar arasındaki farklılıkları, çatışmaları ve baskıları bir tarafa bırakır ve onların birlikte yaşabilme becerilerini denemelerini sağlar. Bu anlamda sanatın, renk, dil, din, ırk ayrımı yapmadan, tüm dünyanın paylaştığı evrensel bir araç olduğu söylenebilir. Yani sanatın amacı, (Anderson, 2003: Akt: Mercin ve Alakuş, 2007) estetik bir form olan sanat eserini benimseme ve onu kabul etme sürecinde birbirimizi anlama ve başkalarının bizi anlamasına yardımcı olmaktır denilebilir.

Sanat ve Zanaat

Sanat yukarıda sayılan amaçların dışında bir işlevi olan obje olarak düşünülürse sanat olmaktan çıkar ve zanaat kavramı kendini gösterir. Elbette sanat ile zanaatın ortak yönleri vardır. Bu yüzden çoğu zaman sanat ile zanaat birbiriyle karıştırılır ya da birbirinin yerine kullanılır. O yüzden bu iki kavramın ortak yönlerinden çok farklı yönlerini anlamaya gerek vardır. En genel ifade ile sanatta birincil amaç sanat yapmak iken zanaatta birincil amaç işlevdir.

Görsel 4: Méret Oppenheim, Obje

Örneğin, Görsel 5'te yer alan eser kahve fincanı olarak işlev görmez çünkü sırf sanat amacı ile düşünülmüş ve icra edilmiştir. Bu çalışmanın daha önce yapılmış benzeri yoktur. Bu yüzden içinde yaratıcılık barındıran bir çalışmadır. Aynı görselde ince bir işçilikle işlenmiş ve kahve fincanı olarak işlev gören, fabrikasyon olarak üretilmemiş, el emeği ile yapılmış bir fincan olsaydı bir zanaat ürünü olacaktı. Bu bağlamda sanat eseri ortaya koyan sanatçı, zanaat ile uğraşan kişi ise zanaatkârdır.

Sanat Eseri Nedir?

Sanatın amaçlarına hizmet eden eserler sanat eseridir. Sanat eseri olmayan her ürün zanaat ürünü de olmayabilir. Bazen sanat eseri gibi görünüp de sanat eseri olmayan objeler de ortaya çıkabilir. Neyin sanat eseri olup neyin sanat eseri olmadığı konusu oldukça karmaşık ve tartışmalı bir konudur. Bazı sanat eleştirmenlerinin sanat eseri dediği objeyi bazı eleştirmenler sanat eseri olarak kabul etmeyebilirler. Ancak belirgin bir şekilde sanat eseri olmayıp da bilinçli olarak sanat eserlerini taklit eden çalışmalar da vardır. Bunlara kitsch (kiç) yani yalancı sanat eseri denir. Sanat eserini tanımlayacak en belirgin kriterler görsel dilin kullanımı veya sanat elemanları ve tasarım ilkeleri ile alakalıdır denebilir.

İzleyici sanat eserine bakış açısına göre farklı değerler yükleyebilir. Sanat eseri duygusal, ekonomik, tarihsel, sosyokültürel, işlevsel vb. açılardan değerlendirildiği için estetik yargılar da farklı olabilir. Örneğin, izleyici bir sanat eserine; gözüne hoş göründüğü için, yarın iyi para edebileceği için, kültürünün izlerini taşıdığı için, tarihi bir kanıt olduğu için veya evinin duvarını süsleyeceği için değer verebilir.

Estetik Eğitimi ve Estetik Duyarlılık

Bir bakıma sanat eğitiminin genel amacı estetik duyarlılıktır. Başka bir deyişle, görsel sanatlar eğitiminin temel amaçlarından biri de bireye estetik duyarlılık kazandırmaktır. Yani görmede ve görülmede güzellik ön plana çıkarılır. Bu amaçla öğrencilere özellikle görsel dil öğretilmeye çalışılır.

Eğitimin amaçlarından biri de estetik duyarlılığı olan birey yetiştirmektir.

Estetik duyarlılık her bireyde gerekli olduğu için estetik eğitim de her birey için gereklidir. Her birey bir şekilde sanat ve estetikle ilişki içindedir. Ancak bazı bireyler diğerlerinden bir adım önde olabilir. Örneğin, çevremizde sıklıkla karşılaştığımız üzere, bazı insanlar sergiledikleri farklılıklar ve yetenekleri ile diğerlerinden ayrılırlar. Kimisi güzel şiir, hikâye yazar; kimisi saz veya keman çalar, kimisi de güzel resim ya da heykel yapar. Bazı kişiler de ömrümüzün önemli bir bölümünü geçirdiğimiz yapıları tasarlarlar. Bu farklı insanların bir bölümünün uğraştıkları işe, ortaya koydukları çabaya sanat, kendilerine sanatçı demektediriz. Kimi zaman gıpta ettiğimiz bu kişilerin çabalarının izlenmesi ve tamınının ya da bir bölümünün taklit edilerek tekrarlanması veya öğrenilmesi mümkün olabilmekte; kimi zaman da o yaratılanlardan yola çıkılarak verilecek eğitimle yeni sanat eserlerinin yapılması ya da bireylerin zevk ve duyarlılıklarının geliştirilmesi mümkün olmaktadır. Bunun anlamı sanatın, öğretilebilir bir disiplin alan olarak yapılandırılması halinde eğitimine ve öğretimine imkân verecek, ayırt edilebilir bir içeriğin olduğudur (Özsoy, 2003). Sanatın öğretilebilir olması aynı zamanda estetiğin de öğretilebilir olması anlamına gelir.

Bilindiği gibi, görsel sanatlar eğitimi, bireylerin duygu ve düşüncelerini biçimlendirmede yeteneklerini, yaratıcılık güçlerini estetik bir düzeye ulaştırmak amacıyla yapılır (Boydaş ve Balcı, 1997). Sanat eğitiminde amaç herkesin sanatçı olması değildir. Ama iyi bir sanat izleyicisi olmak ve güzeli aramak da büyük önem taşır. Sanat eğitimi, ustalık ve beceri kazandırmak değil, estetik duyarlılığın geliştirilmesidir (Kavcar, 2003). Sanat eğitimi; kişiye estetik yargı yapabilme konusunda yardımcı olmayı amaçlarken, yeni biçimleri hissedip, heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi öğretir (Yolcu, 2004).

Sanat eğitimi toplumumuzun kültür ve sanat değerlerine sahip çıkar. Çocuğun ilgisi çekilerek estetik duyarlılık kendiliğinden oluşturulur. Bu amaçla ilgiyi sürekli olarak taze tutmak gerekir. Müzelerden, sergilerden ve farklı sanat etkinliklerinden yararlanılmalıdır. Böylece estetik değerleri sevmeyi ve paylaşmayı bilen bireyler yetiştirilebilir. Öğrenci aynı zamanda eserlerin insanlığın ortak ürünü olduğunun bilincine varır. Her alandaki eserlerin incelenmesine gayret edilmelidir.

Çevre estetiğinin bir parçası olarak doğanın bilincine varılmalıdır. Çevre bilinci çevredeki tarihsel değer taşıyan yapıları da içermektedir. Kültür anıtlarının korunmasının da çevre estetiğinin bir parçası olduğu vurgulanmalıdır. Çevre estetiğinin oluşturulmasına okullardan başlanılmalıdır. Sanatta öğrenmenin iki boyutu olan estetik algı ve uygulama hayata geçirilmelidir. Estetik algı bir nesnedeki estetik değerleri görme, anlama ve gerektiğinde uygulamadır. Aynı zamanda görmekten düşünmeye, tasarımdan uygulamaya, uygulamadan ürüne gelişen bir öğrenme sürecidir.

Çağdaş insanın en önemli özelliklerinden biri çevreye duyarlı olmasıdır. Her geçen gün çevreye duyarlı birey tipinin önemi artmaktadır. Artık gazetelerdeki köşe yazarlarından belediyelerin konferans programlarına kadar herkesin ve her kurumun gündeminde çevreye duyarlılık yer almaktadır. Çevreye duyarlı insan her şeyden önce estetik duyarlılığı olan insandır. Çevreye duyarlı bir toplum oluşmasının tartışmasız önemli bir yolu sanat eğitimidir. Belki de eğitimcilere düşen esas görev, insanlara önce bakmayı sonra görmeyi sonra da göstermeyi öğretmektir. Sanat eğitimcisi özgün bir duyarlılığı yakalamalı ve bu işin yolunu öğrencilere de öğretmelidir. Kaldı ki çevre duyarlılığı, insani

açından değerler eğitiminin de vazgeçilmez kavramlarından biridir.

Estetik duyarlılığı olan bireyler estetik duyarlılığı olan toplumları doğurur. Herkesin rahatsız olduğu çevre kirliliği sorunu böylece ortadan kalkabilir. Her birey en yakın çevresinden başlayarak sürekli estetik arındırma yapabilir. Örneğin; davranışlar, konuşma biçimi, giyim, sokaklar, parklar, binalar, okullar, televizyon programları vb.

Görsel sanatlar eğitiminde estetik duyarlılığı artırmak için çeşitli yöntemler kullanılabilir. Bu eğitim tüm etkinliklerde direkt veya dolaylı olarak verilir. Ancak görsel sanatlar eğitiminin doğası gereği büyük oranda uygulamaya bağlı olan etkinlikler zaman zaman kuramsal olarak da desteklenebilir. Örneğin, doğrudan kuramsal bilgi vermenin yanı sıra münazara, soru-cevap, merak uyandıran sorular, drama, oyunlar gibi etkinliklerle öğrencinin estetik eğitimi sağlanabilir.

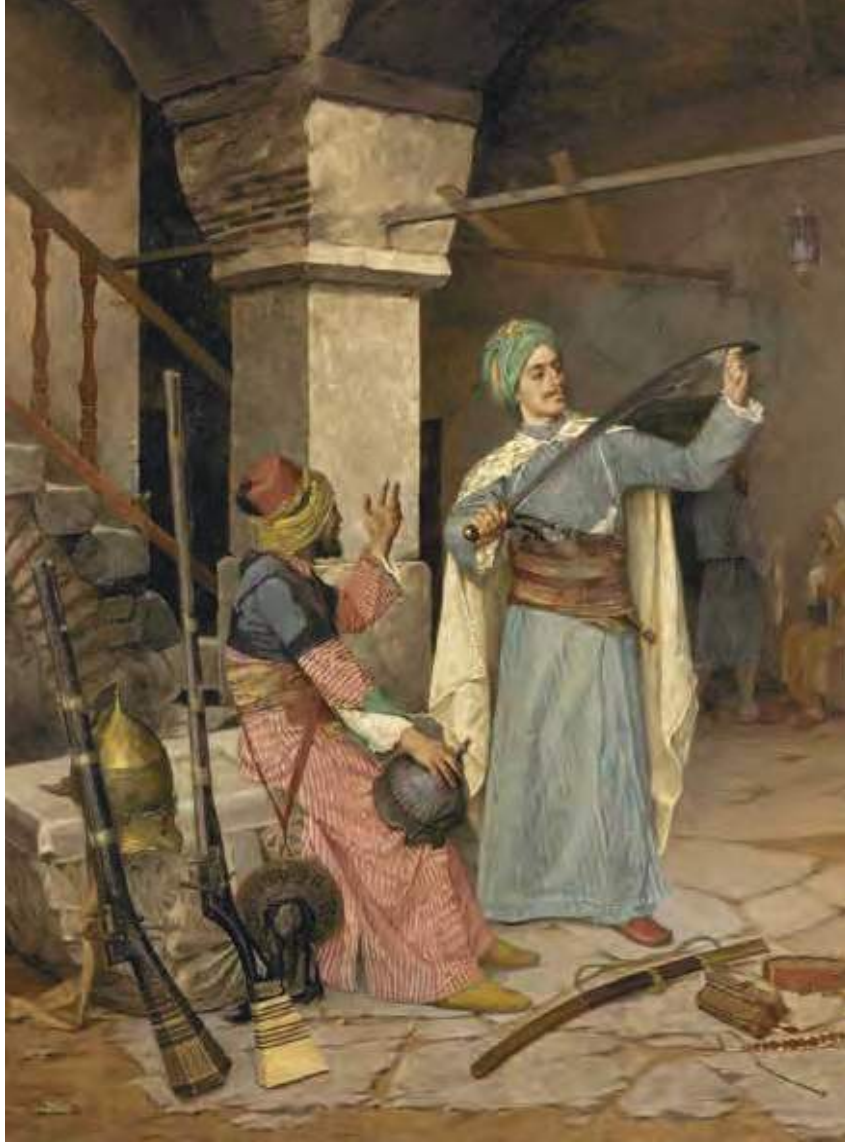
SANAT KURAMLARI

Sanatı tanımlamaya çalışan düşünceler içinde en çok kabul gören düşüncelerdir. Her kuram farklı bir sanat anlayışını tanımlar. Tüm sanat kuramlarını, üsluplarını, anlayışlarını kapsayan doyurucu bir tanım henüz yapılamamıştır. O yüzden sanatın ne olduğu konusunu aşağıdaki kuramlar birbirlerini tamamlayarak açıklar.

A) Yansıtmacı (Taklitçi) Kuram

Bu kuramda öncelikli olarak konu önemlidir. Gerçekçi nitelikler ön plandadır. Sanat eserinde objeler ya da figürler gerçekliği yansıtmalıdır. Doğaya uygunluk başarı ile paraleldir. Doğa en sık rastlanan konudur. Her yeni sanat akımı aslında yeni bir doğa anlayışı, yeni bir doğa yorumudur. Doğa bazen çizgi, renk bazen ışık ile yorumlanır, bazen de hiç değiştirilemeyecek bir örnek olarak değerlendirilir. Doğanın güzel bir varlık olduğu, kabul edilir. Güzelliği ile sanata doğanın örnek olacağı düşünülür. Doğayı değiştirmek gereksizdir. Sanat, zaten güzel olan doğayı yansıtmakla amacına ulaşmış olur.

Bu kuram, sanat hakkında ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin daha çok ilgi duyduğu bir yaklaşımı savunur. Sanata yeni başlayan öğrenciler, tanıyıp bildikleri konuda yapılmış resimlere daha duyarlıdırlar.

Görsel 5: Osman Hamdi Bey "Silah Taciri"

B) Biçimci Kuram

Bu kuramda öncelikli olarak kompozisyon önemlidir. Görsel nitelikler ön plandadır. Bu kurama göre doğa güzelliği ile sanat güzelliği birbirinden farklı şeylerdir. Eserlerde sanatın dilini konuşmak önemlidir. Sanatın dilini sanat elemanlarının tasarım ilkelerine göre düzenlemesi oluşturur. Eserin başarılı sayılması için görsel özelliklerinin baskın olması gerekir. Sanat elemanlarının ve bunların arasındaki ilişkilerin başarılı işlenmesi eserin değerini artırır. Elemanları başarı ile kullanan eser birliğe ulaşmış demektir.

Bu kuram, eser üretirken veya sanata tepki gösterirken öğrencilerin sanatı anlaması açısından çok önemlidir. Öğrenciler düşünce, heyecan ve değer verdiklerini görsel biçimde ifade etmede sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini nasıl kullanacaklarını ve nasıl okuyacaklarını öğrenirler. Öğrenciler sanatçıların biçimsel nitelikleri nasıl kullandıklarını incelemeye ve anlamada bu kuramdan yararlanırlar. Ayrıca eser üretmede karşılaştıkları görsel problemleri çözümlemede kuramdan faydalanırlar.

Görsel 6: Wassily Kandinsky "Sarı-Kırmızı-Mavi"

C) Dışavurumcu (Anlatımcı) Kuram

Bu kuramda öncelikli olarak içerik önemlidir. Anlatımcı nitelikler ön plandadır. Bu kurama göre doğadaki her şey, yetenekli bir sanatçının elinde güzel olabilir, sanatsal-estetiksel bir değer taşıyabilir. İzleyici ile iletişim kuramayan hiçbir düzenlenme sanat olarak kabul edilemez. Eserin sübjektif görünüşleriyle daha çok ilgilenilir. Her eserin izleyiciye ulaştırabilecek güçlü bir his, heyecan, duygu iletişimi olmalıdır. Yani her eserin anlatmak istediği bir şeyler vardır.

Görsel 7: Modigliani "Şapkalı ve Kolyeli Jeanne"

D) İşlevsellik Kuramı

Bu kuram diğerlerine göre daha sınırlıdır. Birçok kişi bu kuramı sanatı açıklamada veya tanımlamada yeterli görmez. Çünkü burada işlev söz konusudur. İşlev olunca sanat mı zanaat mı tartışmasını başlatabilir. Burada seri üretim veya fabrikasyon söz konusu olabilir. Seri üretim ise sanatsal değeri azaltabilir, özgünlüğü sıradanlaştırabilir. Bu kurama göre, sanat eserin bir görevi vardır. Her sanat eseri insan hayatında bir işleve sahip olmalıdır. Başka bir deyişle en azından işlevi olan nesnelerin de sanat eseri olabileceği kabul edilmelidir.

Görsel 8: Eski Hitit Krallık Çağı Sanatı (M.Ö. 1650 - 1200)

KAYNAKÇA

- Bigalı, Ş. (1984). Resim Sanatı. Ankara: Şafak Matbaası.
- Boydaş, N (2007). Sanat Eleştirisine Giriş. Ankara: Gündüz Yayınevi.
- Boydaş, N ve Y.B. Balcı. (1997). Eğitimbilime Giriş. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erinç, Sıtkı M. (2004). Resmin Eleştirisi Üzerine. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ersoy, A. (2002). Sanat Kavramlarına Giriş. İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık.
- Gökaydın, N. (2002). Temel Sanat Eğitimi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kavcar, C. (2003). Cumhuriyet Döneminde Sanat Eğitimi, Bilim ve Aklın Aydınlanışında Eğitim. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Keskinok, K. (2001). Sanat Eğitimi-Aşamalı Yöntem. Ankara: Sanat Yapım Yayıncılık.
- Kırşioğlu, O.T. (2009). Sanat, Kültür, Yaratıcılık. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kuspit, D. (2006). Sanatın Sonu (Çev: Yasemin Tezgiden). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Mercin L. ve A. O. Alakuş, (2005). "Eleştiri, Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi.", Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı: 5. s: 36-46.
- Mercin, L. ve A. O. Alakuş (2007). "Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği", Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı: 5. s: 36-46.
- Robinson, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak (Çev: Nihal Geyran Koldaş). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Sezer, H. (2001). İlköğretimde Resim-İş Eğitimi. Ankara: MEB Projeler Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Tansuğ, S. (1988). Sanatın Görsel Dili. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yolcu, E. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.ressamlar.gen.tr/edgar-degas-kimdir-hayati-biyografisi> (Erişim Tarihi: 24.07.2017)

<http://www.biyografi.info/kisi/edgar-degas> (Erişim Tarihi: 30.07.2017)

<http://www.leblebitozu.com/edgar-degasin-eserleri-ve-hayati/> (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

<http://sanatabasla.blogspot.com.tr/2013/08/dans-snf-dance-class-de-gas.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

<http://www.biyografi.net.tr/seker-ahmet-pasa-kimdir/> (Erişim Tarihi: 25.07.2017)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (Erişim Tarihi: 20.07.2017)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: <http://www.tarihnotlari.com/ibrahim-calli/> (Erişim Tarihi: 21.07.2017)

Görsel 2: Atila Alpöge, Ekogazete, 21.3.2015 <https://ekogazete.wordpress.com/2015/03/21/buzdan-insanciklar-eriyip-gidiyor/> (Erişim Tarihi: 15.09.2017)

Görsel 3: <https://kilimlika.trgg/> (Erişim Tarihi: 29.07.2017)

Görsel 4: http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=80997 (Erişim Tarihi: 24.07.2017)

Görsel 5: <http://sevgisanat.blogspot.com.tr/2010/01/silah-taciri.html> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

Görsel 6: <http://www.wassily-kandinsky.org/Yellow-Red-Blue.jsp> (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

Görsel 7: https://www.paintgallery.de/amadeo_modigliani.htm (Erişim Tarihi: 26.07.2017)

Görsel 8: <http://www.aktuelarkeoloji.com.tr/eski-hitit-krallik-cagi-sanati--huseyin-dede-vazosu> (Erişim Tarihi: 26.07.2017)

SANAT TARİHİ

Dr. Filiz KARA BİLGİN

5

SANAT TARİHİ

Sanatın tarihsel sürecini inceleyen, geçmiş ve günümüz eserlerinin topluma etkilerini ve anlamını açıklayan, kültür mirası olarak adlandırılan eserlerin tanıtılması ve öğretilmesi ile uğraşan bir bilim dalı olan sanat tarihi, sanat eserini zaman-mekân ilişkisi içinde anlamlandırarak yorumlamamızı sağlayan bir disiplindir.

Rönesans hümanizminin arkaik, klasik ve gerileme kavramlarını dikkate alarak tüm bunları betimsel kaynaklar ve kronolojik verilerle birleştirerek modern anlamda bir sanat tarihi oluşturulması XVI. yüzyıla, Giorgio Vasari'ye dayanır. 1550 yılında yayınladığı "En İyi Ressam, Heykeltıraş ve Mimarların Yaşamı" adlı kitabında kendisinden önceki ve çağdaşı sanatçıların tarihsel bir sıralamasını yapmıştır. XVII. yüzyılda estetik ölçütlere bağlı olarak okullara göre sınıflandırma eğilimi ön plana çıkarken, XVIII. yüzyılda sanat tarihi arkeoloji ile birlikte bir bilim olarak ortaya çıkar. 1746'da J.J. Winckelmann yayınlanan "Antikçağ Sanat Tarihi" adlı eseriyle, XIX. yüzyıl başında ise Séroux d'Agincourt "Heykellerle Sanat Tarihi" adlı eseriyle alana büyük katkı sağlamıştır. Türkiye'de ilk sanat tarihi kayıtları, 1545 tarihli Osmanlı Devleti adına çalışan sanatçıların ve yapıtlarının bulunduğu "Ehl-i Hiref" defterleri ve III. Murat'ın talebiyle tarihçi Hoca Sadeddin Efendi tarafından 1586'da hazırlanan, dönemin hattat, nakkaş, müzehhiblerini tanıtan "Menakıb-ı Hünerveran" adlı eserle başlar (Kara, 2010).

Herhangi bir çağda, dünyanın herhangi bir köşesindeki sanat hareketi, sanat deneyimi olarak yaşanan her şey, sanat tarihinin ilgi alanına girer. Sanatın tanımına dair fikirler tarih boyunca değişim göstermişse de sanat tarihi sanattaki değişimlere sistemli bir çerçeveden bakarak bunları sınıflandırmayı, yaratıcılık yoluyla şekillendirilmelerini anlamayı ve yorumlamayı amaç edinir.

Sanat tarihi, yöntemleri, kendi tarihi ve inceleme konusu olan, yapıtlarıyla özerk bir disiplindir. Bilim, edebiyat ya da müzik tarihi gibi, sanat tarihi de tarihin, kültür tarihinin, uygarlık tarihinin bir koludur. Bu disiplin özellikle çeşitli düşünce okulları aracılığıyla kendi sınırlarını belirlemeye çalışarak biçimlenmiştir (Altet, 2006).

Sanat tarihi, yapıtın yaratıldığı ortama bağlıdır ve yaşanan sosyo-kültürel düzen içinde yaratma sürecinin ve sanat yapıtının araştırmasını kapsar (Kırışoğlu - Stokrocki, 1997).

Sanat tarihçilerinin vurgulamak istedikleri konu; belirli bir tarih süresinde, çevresindeki toplumun kültürü içinde yaşayıp, bu kültürün özelliklerine göre eserler ortaya koyan sanatçıların bunları nasıl ürettiklerinin anlaşılması gerektiğidir (Gökay, 2010).

Ortaya çıkan sanat yapıtı, yaratıcısı ile içinde bulunduğu toplumu birleştirme misyonunu üstlenirken, bu misyonu sanatçı-seyirci, yapan-yaptıran arasındaki zaman-mekân şartlarını aşarak gerçekleştirir. Sanat yapıtının içeriği ise tarihsel kökeni oluşturur (Akkaya-Bektaş,1990).

Sanat Tarihi Eğitiminin Önemi

Sanat tarihi üniversite seviyesinde halen kronolojik, tematik, biçimsel ve kıyaslamalı olarak öğretilmektedir. Tarih sırasına göre öğrenmeyi sağlayan kronolojik yöntemle daha çok öğrencilerin ayrıntıları, tarihleri, adları ezberlemeleri söz konusudur ki bu yöntemde öğrencilerin soru sorma şansları olmadığı için küçük yaş grupları için uygun değildir.

Salt kronolojik bilgi, konu hakkında açıklamaları içeren ezbere dayalı pasif bir öğretim biçimi, dersi amaçlarından uzaklaştırmaktadır.

Sanat tarihi öğretiminin amacı ne kuru bir uygarlık tarihi öğretmek ne de kronolojik bir sıralama içinde sanatın tarihine yaklaşımdır. Amaç, öğrenciye yaşayan, canlı bir sanat tarihi öğretimi bilinci kazandırmaktır (Kırıçoğlu, 2005, Akt. Güneş, 2015).

Günümüzde artık sınıflarda sanatsal dehası olan ya da çok yetenekli çocuklar yerine her çocuğun yaratıcılığından söz edildiği içindir ki görsel sanatlar eğitimi sadece yaratıcılık konusuyla kendisini sınırlamamakta; görsel algı, sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve kültürel okuryazarlık gibi sanat bilgisini de içine alarak gelişmektedir (Kırıçoğlu - Stokrocki, 1997, Akt. Özsoy, 2007).

İlkokul ve ortaokul seviyesinde sanat tarihi, bir disiplin ve sanat tarihsel anlayış süreci olarak öğretilirken, öğrenciler sanat yapıtı ile ilgili sorular sormaya, yapıt ve onun yansıttığı kültür hakkında nasıl bilgi edineceklerini öğrenmeye yönlendirilmelidir. Karşıt kültür incelemesi yoluyla kendi kültürel sanat formları ile diğer kültürlerle ait formları kıyaslamaları sağlanmalıdır. Bu yöntemle öğrenciler birer sanat tarihçi gibi sordukları sorularla tarihsel konular ve yapıtlar arasında bağlantı kurarak görsel sanat konularını pekiştirirken, yaratıcılık ve hayal güçlerini de ortaya çıkarırlar.

Her bilim dalı kendi alanıyla ilgili tarihi perspektifi sorgulama ihtiyacı duyar. Bu ihtiyaç geçmiş bilgiler üzerine inşa edilecek yeni bilgilerin daha sağlam temellere oturması, zaman kazanılması, hataların en aza indirilmesi için ne olduğunu anlama çabasıdır. Bilim veya öğrenmenin oluşumu kendiliğinden oluşan bir olgu değildir ve aynı zamanda böyle bir bilginin ne kadar başarılı bir şekilde elde edilebileceği tartışılır. Bilgi ezber olarak alınmayacaksa o zaman öğrencinin sorgulamasını sağlayacak davranışların veya etkinliklerin gerçekleştirilmesi gerekir. Sanat tarihsel sorgulama da böyle bir etkinliktir (Mercin, 2006).

Sanat tarihçisi rolünü üstlenen öğrenci, sorularını iki yöntemle sorabilir; öznel (yapıt yoğun) ve bağlam içinde. Konu ve teması, anlatım özellikleri, tekniği, boyutu gibi yapıtın kendisinde bulunan ipuçlarından yola çıkılarak sorular sorulan öznel yöntem, sanat eleştirisine yakındır. Bağlam içindeki yöntemle, yapıtın bulunduğu çevre ve koşulları araştırılırken, sosyo-kültürel bir sistem içinde sanat yapıtı ve sanatçı hakkında bilgiye ulaşılır. Bu yöntem yapıtın üretim sürecini, sanatçıyı ve yapıtı etkileyen düşünsel, dinsel, kültürel özelliklerle, döneme ait politik, ekonomik ilişkileri kapsar.

Sanat tarihi sürecinde meydana gelen sosyal yapı genel olarak bağlam içerisinde değerlendirilirken, "Dönemin önemli siyasal, dinî etnik olaylarının sanatla ilgisi ne kadar? Neden? Nasıl? Niçin?" gibi sorularla araştırmak, zihni açık uçlu sorularla ikilemler içerisinde bırakmak, öğrencinin diğer bilim dallarına müracaat etmesini sağlar. Çünkü istenilen bilginin sadece sanat içerisinde yer almadığı anlaşılır. Bu noktada sosyoloji, tarih, coğrafya ve antropoloji gibi bilim dallarına gereksinim olduğu fark edilir. Buradan elde edilecek bilgilerle istenilen sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılır. Ancak bu bilgiler, hazır alınmayarak öğrencinin aktif olarak araştırması ve incelemesiyle daha kalıcı hale gelir (Mercin, 2006).

Sanat tarihi öğretiminde yakınlık-yakınçağ ilkesi ilgiyi sürekli canlı tutması, çevrede bulunan gerçek yapıtların tarihsel ve sanatsal değerlerinin somut şekilde kavranması bakımından büyük önem taşır. Türkiye bu anlamda oldukça zengin bir kaynağa sahiptir. Her şehirde mevcut müze, tarihi yapı, ören yerleri ve benzerlerinde yapılacak etkinliklerle öğrencilerin sanata ve sanat tarihine ilgisini arttırmak mümkündür.

Görsel Sanatlar dersi, uygulama çalışmalarının yanı sıra, yaptıkları araştırmalar yoluyla da öğrencilere estetik ve sanatla ilgili genel kültür kazandıran, çevresindeki tarihsel dokuya sahip çıkan ve sanat yapıtlarına karşı takdir yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlar.

Görsel sanatlar eğitimi alan öğrenciler; farklı kültür ve toplumların tarihi gelişimi içinde veya günümüzde ürettikleri sanat formlarını analiz ederek anlamlandırmayı, eserleri incelerken onlara analitik ve eleştirel düşüncelerle yaklaşmayı, yerel ve evrensel sanat hakkında farklı içerik ve anlamları tanımlamayı öğrenirler (Gökay, 2011).

Geçmişte yapılan sanat yapıtlarını bilimsel bir yaklaşım -sanat tarihi- ile neden-sonuç ilişkisi kurarak öğrenen, yapıtın içerdiği durum ve duyguyu algılayan öğrencinin, kendi duygularını da yansıtmak için yöntemler ararken ürün ortaya koyma endişesi de azalacaktır.

Öğrenciler için bir eseri anlamak, öncelikle görerek algıladıklarını ifade etmek anlamına gelir. Hâlbuki sanat eserinde bunun yanında kavranması ve öğrenilmesi gereken çok şey vardır. Öğrencilere sanat eserlerini incelemenin ve eleştirmenin basamakları (betimleme-çözümleme, yorumlama ve yargı) öğretildiğinde sanat hakkında konuşmayı ve yazmayı da öğrenebilirler. Bu ilerde onların, sanat üretmeseler bile, sanatı takdir etmelerini; sanat üzerine düşünmelerini; sanatla düşünmelerini sağlayacaktır (Kara, 2010).

Sanat eleştirisinin ilk evrelerini geliştiren Feldman'ın öğrencisi Gene Mittler, dört sanat disiplini (estetik, eleştiri, sanat tarihi ve uygulama) içine alan "Bakmayı Öğrenmek", "Öğrenmek için Bakmak" olarak adlandırılan bir dizi soru geliştirmiştir. Öğrencilerin sözlü ve yazılı olarak sanat eleştirisi yapabilmelerine, sanat tarihini uygulamalı ve görsel materyallere dayalı olarak öğrenmelerine yönelik çalışmalar yapmıştır (Mittler-Ragans, 1998, Kırıçoğlu - Stokrocki, 1997, Akt: Kara, 2003).

Sanat tarihçilerinin sadece ne bulmuş olduğu değil, bu sonuçlara nasıl varmış oldukları sanat tarihi öğretiminin konusunu oluşturabilir. Sanat ve uygulama süreci olarak sanat tarihi arasındaki ayrımı ortaya koymak için bir benzetme yapılabilir. Sanat eserlerine iki değişik bakış açısından yaklaş-

labilir: Sanat üretilir ya da üretilmiş olana tepki verilir. Sanat tarihi için de aynısı söylenebilir. Birey kendisine ait orijinal sanat tarihi fikirleri geliştirebilir ya da sanat tarihçilerinin zaten varmış olduğu sonuçları takdir edebilir. İşte süreç olarak sanat tarihinden kastedilen, orijinal sanat tarihi fikirlerini geliştirmektir (Erickson, 1992).

Öğrencilerin sanat tarihine ilişkin verdiği cevaplar doğrultusunda sanat tarihsel anlayış evrelerini oluşturan Mary Erickson, özünde sanata dair bir yorum ve anlam verme sürecinin yansımaları olan bu evreleri en basitten en zor olana doğru tasarlamıştır.

1. Evre	2. Evre	3. Evre
Bu çalışmanın sizce anlamı nedir? Bilinen yanıtlardan önceki öznel yanıtlar	Bu yapının sanatçı için anlamı neydi? Sanatçının yaratıcı süreci ile özdeşleşme	Bu yapının sanatçı için anlamı neydi? Sanatçı ile özdeşleşme
4. Evre	5. Evre	6. Evre
Bu çalışmanın seyirci için anlamı neydi? O zamanki izleyicilerle ilgili kimi bilgiler	Bu yapının o kültür için anlamı neydi? Çalışmanın yapıldığı kültüre ilişkin bilgiler O dönemin kültürel değerleri	Yapının bizler ve bugün için anlamı nedir? Sanat tarihsel bilgiler

Tablo 1. Sanat Tarihsel Anlayış Evreleri (Erickson, 1993, Akt: Kırıçoğlu - Stokrocki, 1997).

Sanat tarihi bireye farklı düşünmeyi öğretir. Görsel çözümleme ve eleştirel okumada yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olur; nesnel savlar oluşturmaya ve fikirlerini yazılı ve sözlü olarak etkileyici bir şekilde ifade etmesine destek olur. Sanat tarihi geçmişe eşsiz bir kapı açar. Çünkü tarih yalnızca belge, metin ve sözcüklerle anlatılamaz. İnsan yaşamı kısa olsa da yaptıkları kalıcıdır ve bunlar geçmiş dönem yaşantılarının neye benzediği hakkında fikir verir. Geçmiş dönemlere ait yaratıcılığın büyük bir örneğini görmek, bunun karşısında mutluluk, öfke veya üzüntüye kapılmak insanı şaşırtır. Bir taş yüzeyindeki keski işaretinde veya bir dokumanın ilmeğinde sanatçının elinin izini sürerken, onun taşıdığı insanlık duygusunu yüreğinde hisseder (D'Alevva, 2015).

Anıtkabir'deki Kurtuluş Savaşı'nı yansıtan bir sanat eserinin özü ancak izlenerek, dönemin hayat şekli merak ve gururla karışık bir saygı ifadesiyle anlaşılabilir. Sözcükler bu sanat eserlerindeki ruhu kolay kolay anlatamaz. Sanat tarihi araştırması bireyi geçmişte yaşamış insanlarla ve sonsuz üsluplar, imgeler, kavramlar, algılar ve duygularla karşı karşıya getirir. Geçmişin en çarpıcı görsel anlatımları, en azından kendi kültür mirasımız, kesinlikle tüm öğrenciler tarafından öğrenilmeli ve hatırlanmalıdır (Michael, 1983, Akt. Özsoy, 2007).

Sanat Tarihi Öğretimi ile Uygulama Alanı Örnekleri

Öğrencilerin genel anlamda sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatılmalarını sağlamak amacıyla, figüratif çalışma yapılırken vatanseverlik ruhunu güçlendirmek için, kahramanlık, yurt savunması, Kurtuluş Savaşı, yurt savunmasının önemi, vatan sevgisi, savaşın hüznü ve yıkıcılığı temaları işlenebilir. Kurtuluş Savaşı'nın nasıl zor şartlarda kazanıldığının rahatlıkla anlatılabileceği bu çalışmalardan biri Çanakkale Savaşı'nı konu almış olan Sami Yetik'in "Hücum Kalkış" adlı eseridir. Resimde teçhizatı ile birlikte siperde olan iki askerin hücum kalkışı anı betimlenmiştir. Sanatçı son derece serbest fırça darbeleri ile çalışmış, zaman zaman spatula ile kalın boya tabakası da kullanılmıştır. Kompozisyonun sol alt tarafına yerleştirilen figürler sırtlarında çantaları, bellerinde diğer teçhizatı ve ellerinde tüfekleri ile atağa kalkmak üzere iken gösterilmiştir (Kara, 2010).

Görsel 1: Sami Yetik, Hücum Kalkış, İstanbul Askeri Müze, 1915.

Sınıfta öğrencilerle duyguları ifade edici imgesel çalışmalar yapılırken, acı, hüznü, mutluluk gibi soyut kavramların resim yoluyla nasıl ifade edileceği tartışılabilir. Verilen cevaplardan sanatçıların her birinin farklı mutluluk, acı ve hüznü anlayışları olduğu; durumlara farklı şekillerde tepki verdiklerinin anlaşılması sağlanabilir. Görsel örnek olarak Türk Resim Sanatından Abidin Dino'nun "Acı" adlı eseri ile farklı bir kültüre ait Alman sanatçı Käthe Kollwitz'in "Dalgın Kadın" adlı eseri gösterilerek karşılaştırılması sağlanabilir. Aynı zamanda değerler eğitimi kapsamında bireysel farklılıklara saygı, toplumsal haklar, eşitlik ve hoşgörü kavramları vurgulanabilir.

Görsel 2: Abidin Dino, Acının Resmi, Özel Koleksiyon, 1968.

Görsel 3: Käthe Kollwitz, Pensive Woman, Dalgın Kadın, Galerie St. Etienne , 1920, New York, Amerika..

Işık-gölge, gölgesel üslup, açık ve kapalı formlar üzerinde durulurken sanat tarihinden Barok dönem çalışmaları örnek olarak verilebilir. Küçük sınıflarda hikâyeler yoluyla anlatılabilecek olan Barok sanatta her hikâyeye ve örneklendirilecek esere uygun tema bulunması mümkündür. Kuvvetli ışıklı alanlar yanında yer alan gölgeli alanlar çarpıcı ve dramatik bir etki yapar.

Görsel 4: Esteban Murillo, Genç Dilenci, 134x110 cm, Louvre Müzesi, 1650, Paris, Fransa.

Tiyatro sahnesine benzeyen bu ışığı örneklendirirken gösterilebilecek olan Murillo'nun "Genç Dilenci" adlı eseri ile değerler eğitimi bağlamında yardımlaşma, paylaşma, merhamet, duyarlılık kavramları üzerinde de durulabilir. Mark Twain'in "Prens ve Dilenci" eserinin özeti okunarak, öğrencilerin beğendikleri bir bölümünü imgesel olarak yansıtmaları sağlanabilir.

Sanat elemanlarından renk bilgisi verilirken mutlaka renklerin ışığa bağlı olarak oluştuğu vurgulanmalıdır. Işığın cisimlerden yansıyarak görme duyumuzda oluşturduğu etki olan renk, ışısız ortamda söz konusu değildir. Örneğin kırmızı bir elmanın karanlık bir odada kırmızı görünemeyeceği belirtilmelidir. Ana renkler, ara renkler, kontrast renkler, sıcak-soğuk renkler... vb. renklerle ilgili temel terimler çeşitli örneklerle anlatılarak bilgilerin

kalıcılığı sağlanmalıdır. Ana renkler anlatılırken Kabile Sanatı, Fovizm, bayraklar, kilimler ve halılardan örnekler gösterilebilir. Mondrian'ın "Kırmızı, Mavi ve Sarılı Kompozisyon"u ana renklerin kullanımına çok güzel bir örnektir. Yatay ve dikey çizgileri sembolleştiren Mondrian'ın çalışmalarındaki iyilik ve kötülük kavramları soyutlama ile birlikte öğrencilere tema olarak verilebilir (Kara, 2010).

Görsel 5: Piet Mondrian, Kırmızı, Mavi ve Sarılı Kompozisyon, 50,8 x 50,8 cm 1930, Zürich, İsviçre.

Kontrast renkler anlatılırken bu renklerin aslında birbirlerine zıt olmadıkları açıklanmalıdır. Yalnızca birbirlerini çok etkiledikleri ve ittikleri için zıt renkler olarak nitelendirildikleri dile getirilmeli, zıt renkler ifadesi yerine tamamlayıcı renkler denilmesinin çok daha doğru ve yerinde olacağı belirtilmelidir. Parlak bir yeşil kağıt üzerinde yine canlı ve parlak bir kırmızı ile yazılmış yazının okunmasının nasıl güçlük yarattığı örnekle gösterilebilir.

Görsel 6: Kontrast Renk Örneği.

Ayrıca, farklılıkların her zaman insanın dikkatini çektiği vurgulanmalıdır. Bir fotoğraf karesinde bulunan kırmızı şapkaların yanına konulacak bir tane yeşil şapkanın fotoğraf karesinde renk zıtlığı sağlayarak, fotoğrafı monotonluktan kurtaracağı, ona canlılık katacağı örneklendirilebilir (Ayaydın, 2011).

Renk uygulamaları ile öğrencilere peyzaj çalışması yaptırılabilir ve sanat tarihinde Empresyonizm akımı üzerinde durulabilir. 1820'lerde fotoğraf makinesinin icadı ile fotoğraf gibi resim çizmenin önemini yitirdiği ve yine bu dönemde ışık üzerine çalışmalar yapıldığı öğrencilere açıklanırken, sanatçıların izlediği temel ışık kaynağının güneş olması dolayısıyla resimlerinde tayftaki yedi rengi kullandıkları da belirtilebilir. Fırça vuruşları şeklinde renkleri karıştırmadan kullanarak, daha canlı görüntüler elde etme çabası ile aynı konuları günün farklı saatlerinde, defalarca çalışan sanatçının merak ve öğrenme azmine, sıra dışılığına, kendini sürekli geliştirme çabasına vurgu yapılabilir. Disiplinler arası yaklaşımda Fen Bilimleri dersi ile ilişkilendirilebilir.

İki boyutlu olan resim sanatında renklerin doğru ve bilinçli seçilmesi ve kullanılmasının çalışmada derinlik ve espasın etkilerini kuvvetlendirdiği, soğuk ve koyu renklerin derinlik etkisi verirken, sıcak ve açık renklerin öne gelme eğilimleri açıklanmalıdır.

Görsel 7: Claude Monet, Günbatımında Saman Yığını, 92.6 x 73.3 cm., Juliana Cheney Edwards Koleksiyonu, Boston Güzel Sanatlar Müzesi, 1891, Amerika.

KAYNAKÇA

- Akkaya ve Beksaç,(1990), Avrupa Resim Sanatı. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat
- Altet, X. (2006). Sanat Tarihi, (Çev. İsmail Yerguz), Ankara: Dost Yayınevi.
- Ayaydın, A. (2011). Sanatın Görsel Dili (Ed. Alakuş, A. O. ve, Mercin, L.) Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- D'Alevva, A. (2015). Sanat Tarihi Nasıl yazılır? İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Erikson, M. (editor). (1992). Lessons About Art in History and History in Art. Bloomington. Indiana: Indiana University.
- Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım-Sanattaki İlk Adım. Konya: Aybil Yayıncılık.
- Gökay, M. (2011). Görsel Sanatlar Eğitimi (Ed. Alakuş, A. O. ve, Mercin, L.) Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Güneş, N. (2015). Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Çağdaş Sanat Dersi Öğretiminde Kullanılmasının Kalıcılığa Etkisi, Tarihin Peşine: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.13, s. 365-380, http://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/sayil3/M13_14.pdf
- Kara (Bilgin), F. (2003). İnsanın Sanatsal Gelişiminin Işığında Sanat Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kara (Bilgin), F. (2010). Sanat Tarihi Öğretiminin Işığında Sanat Eğitimi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kırıçoğlu, O. (2005). Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak, Ankara: Pegem Akademi.
- Kırıçoğlu, O. ve Strokrocki, M. (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi, Ankara: Dünya Bankası, YÖK, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Mercin, L. (2006). Resim Dersini Müze Kaynaklı Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımı Etkinliklerine Göre Uygulamanın Erişime, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mittler, G. ve Ragans, R. (1998). Exploring Art, Glecoe Publishing.
- Özsoy, V. (2007). Görsel Sanatlar Eğitimi-Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: <http://www.antikalar.com/sami-yetik/> (Erişim Tarihi: 14.08.2017).

Görsel 2: <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/sergiler/abi-din-dino-bir-dunya> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 3: <http://www.artnet.com/artists/k%C3%A4the-kollwitz/> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 4: <http://www.sanatabasla.com/2015/11/03/kucuk-dilen-ci-the-young-beggar-murillo/> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 5: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/-/xwERWaqDylcZ9w?hl=tr> (Erişim Tarihi: 16.08.2017).

Görsel 6: Kontrast Renk Örneği, Paint uygulaması. Yazarın Arşivinden.

Görsel 7: <http://www.nagoya-boston.or.jp/exhibition/past/impression-nistes-199904/outline.html> (Erişim Tarihi: 16.08.2017).

KÜLTÜREL MİRAS

Doç Dr. Levent MERCİN

6

MÜZE KAVRAMI VE MÜZE EĞİTİMİ

Sanat Tarihi Araştırması ve Yöntemleri

Her bilim dalı kendi alanıyla ilgili tarihi geçmişini araştırma, inceleme, karşılaştırma ve analiz yapma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyaç, geçmişte yaşanmış ve şimdilerde var olan bilgileri, daha ileriye taşıyabilme, olumlu veya olumsuz deneyimlemelerden yararlanabilme, gizli kalmış veya gizemli konuları açığa kavuşturabilme amacının yanısıra özgüven, özsaygı, saygı, vatan sevgisi vb. gibi birçok değerlerin de kavranmasını sağlar.

Sanatı ve buna bağlı olarak onun tarihini araştırmak, insanın kendi geçmişini öğrenmesi için bir gereksinimdir. Bu araştırma insanların ister yazılı kayıtların olmadığı antik zamanlardaki, isterse modern zamanlardaki kültürünü ortaya koyar.

Sanat tarihinde kullanılan iki yöntemden biri olan "bağlam (çevre) içindeki araştırmada"; sosyo-kültürel bir yaklaşımla sanat eserinin içinde bulunduğu çevre ve şartların betimlenmesi, sanat eserinin işlevi, eser ve sanatçısı hakkında bilgi arayışı, eseri destekleyen kişi ve kurumlar, eserin yapıldığı dönemdeki ekonomik ve politik ilişkiler, sanatçıyı etkilemiş olabilecek dinsel, düşünsel ve kültürel özellikler ortaya konulmaya çalışılır (Stokrocki ve Kırıçoğlu, 1997). "Yapıt yoğun araştırmada" ise kısmen sanat/ürün eleştirisi yöntemine benzer (sanat eserini tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargılama) bir inceleme göze çarpar.

Sanat tarihi öğretmenin en önemli amacı, belli bir kültürde ve belli bir zaman dilimi içinde oluşan sanat tarihi bilgisini ya da bir sanat yapıtının önemini aktarmaktır. Öğretmenler öğrencilerine, sanat yapıtını ve onun toplumdaki yerini bulmalarına yardımcı olurlar. Yani öğretmenler öğrencilerine, sanat yapıtını ve onun toplumdaki yerini çok daha iyi anlayabilmeleri için sanat tarihi öğretirler.

Öğrenme farklı biçim ve yöntemlerle gerçekleşen bir olgudur. Öğrenme ezbere dayalı bir yöntemle gerçekleştirilebilir olmakla birlikte, öğrencinin sorgulamasını, araştırmasını, incelemesini ve eleştirel düşünmesini sağlamak daha etkili bir yöntem şeklindedir. Sanat tarihi öğretiminde özellikle eser hakkında sorgulama bir gereksinimdir. Ayrıca öğrencilerin diğer bilim dallarından yararlanmasını sağlamak da hedeflenmelidir. Çünkü elde edilmesi gereken bilginin sadece sanat eseri içerisinde yer almadığı bir gerçektir. Tam bu noktada sanat tarihi araştırmasında sosyoloji, estetik, tarih, coğrafya, felsefe, müzeoloji ve antropoloji vb. bilim dallarına gereksinim duyulduğu görülür.

Öğretimin bir temeli olarak sanat tarihsel inceleme yöntemlerine önem verilmesi gerekmektedir. Bu anlamda akla gelen yöntemlerden bazıları; eserin niteliğini sorgulama, sanat tarihsel açıdan temaları görmeye çalışma, arkeolojik bulmacalar oluşturma, sanat tarihindeki olgu ve olayları

Sanat tarihi; kavramsal etkilerin görsel sanatlardaki gelişimini, sanatçıların ile sanat nesneleri hakkındaki bilgileri, açıklamaları ve yargıları birleştiren bir disiplindir. Ayrıca sanat tarihi, sanat ve sanatçıların hakkındaki belli bir dönemi ele alarak hem bağlam (çevre vb) içerisinde, hem de eser üzerinde yoğunlaşarak (yapıt yoğun) araştırma yapan bir bilim dalıdır.

canlandırma, sanat tarihi hakkındaki okumalar yapma ve müzede eğitim sayılabilir.

Geleneksel anlamda sanat tarihsel bilgi, bir sanat eserini anlamlandırmak için, sanat eserinin türüne göre değişkenlik gösterebileceği ihtimali de dikkate alınarak (Dobbs, 1998 a), bazı temel sorularla elde edilebilir: "Sanat eserinin nerede, ne zaman, niçin ve kim tarafından yapıldığı; otantik yönü; kökeni; işlevi; üslubu; fiziksel yönü; sanatsal yetkinliği bağlamında sıralanmaktadır".

Sanat tarihini araştırma süreci üç basamakta gerçekleştirilebilir:

1. Bir konu seçme.
  - a. Konu ile ilgili yazılı olan tarih incelenir,
  - b. Seçilen konunun anlamlı ve sanat için önemli olup olmadığı saptanmaya çalışılır.
2. Birincil ve ikincil kaynakların düzenlenmesi.
  - a. Yazılı kaynaklar taranır. Canlı kaynaklar dinlenir, resimler, günlükler, nesneler ve hikâyeler araştırılır.
  - b. Konu ile ilgili birincil kaynaklara ve geçerliliği yüksek olanlara ulaşırlır.
  - c. Neyi, ne zaman? gerçekleştiğini gösteren kronolojik bir sanat tarihi şeridi oluşturulur.
3. Gerçek bilgi ve yorumlardan okuyucunun ilgisini çekecek bir hikâye yazılır.

Sanat tarihinde uygulanan araştırma yöntemlerinden biri olan yapıt üzerindeki inceleme ise şu şekilde olabilir:

Özellik	: Eser nerede, ne zaman, niçin ve kim tarafından yapıldı?
Özgünlük	: Eserin niteliğini oluşturan bilgiler nelerdir?
Semboller	: Eserlerde kullanılan nesneler ve sembollerin anlamları nedir?
Köken	: Eserin yapıldığı tarih nedir?
Fonksiyon	: Eserin yapılmasındaki orijinal amaç neydi ve niçin yapıldı?
Stil	: Eseri başka sanat çalışmalarından ayırt eden özellik ve nitelikler nelerdir?
Psikoloji	: Eserin oluşturulduğu dönemin sosyal ve kültürel özelliklerinden sanatçının bu eseri oluşturmaya yardım eden kişisel faktörler (aile, kişilik, arkadaşlık vb.) nelerdir?
Uzmanlık	: Eseri açığa çıkartan özellik; kişisel ya da fiziksel şartlar nedir?" (Dobbs, 1998 b).

Bu araştırma yöntemi, özellikle kültürel farkındalık ve ifade, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, ana dilde iletişim ile yabancı dillerde iletişim gibi yeterliklerin sağlanmasını da destekler.

Öğrencilerin yaş ve düzeylerine bağlı olarak mümkünse her bir sanat eserinin özelliğinin (materyal vb.) tanımlanması; her bir eserin kökeninin ve sanatçısının belirlenmesi; sanat eserinin nerede yapıldığının ve şimdi nerede olduğunun söylenmesi; şu anda bu esere kimin sahiplik ettiğinin tespit edilmesi; bu eserin hangi amaçla yapıldığının tartışılması; bu eserin anlamının veya anlatımcı özelliğinin yorumlanması ve bu eserin yapıldığı tarihlere göre emsalleriyle kıyaslanması da sanat tarihi araştırması için öğrencilere önemli öğrenme avantajları sağlayacaktır.

Sanatın Sınıflandırılması

Sanat, insanların sadece boş zamanlarını değerlendirdiği bir uğraşı değildir. Çünkü sanat, Alakuş ve Mercin'in de (2011) belirttiği gibi, insanın vazgeçemeyeceği, fizyolojik ve psikolojik yapısındaki boşluğu dolduran bir olgudur. Yani sanat, insanın ruhsal, duygusal, zihinsel ve fiziksel gereksinimlerini karşılayan, sanatçısına ve tüketicisine mutluluk veren bir olgudur.

İnsanoğlu ilk çağlardan günümüze kadar, kendini ortaya koymak ve ortaya koyduklarını göstermek istercesine sanat ile uğraşmıştır. Bu uğraşı önceleri mağara duvarlarına kazınan veya boyanan sembolik çizimlerden oluşurken sonraları daha estetik, biçim ve teknik zenginliği olan sanat eserlerine dönüşmüştür. İnsanlar sanatı oluştururken farklı araç-gereç ve malzemeleri kullanmakla birlikte onu yansıtmak, yani izleyiciye fiziksel olarak sunmaları da farklı olmuştur. Bu bakımdan düşünüldüğünde sanat kavramı, yüklendiği anlam bakımından farklı disiplinlerden oluşmaktadır. Bu disiplinler içerisinde genel olarak sanat eğitimi, sanatın tüm dallarını kapsayan (tasarım, resim, tiyatro, bale, sinema, fotoğraf, müzik, yazı, drama, gösteri, dans, heykel, mimari, çevre tasarımı vb) ve bu kapsam içerisinde yer alan unsurlarla bireyin estetik, sosyolojik, biyolojik, psikolojik yönlerini ve yaratıcılığını geliştirmeye çalışan etkinlikler bütünü olarak kabul edilir. Bu da sanatın sınıflandırılmasını zorunlu kılar. Bazı düşünürler (Dewey, Croce) sanatın sınıflandırılmasının eksik bir uygulama olacağını belirtmişlerse de birçok düşünür sanatı haklı gerekçelerle içerik olarak aynı fakat biçim olarak farklı şekillerde sınıflandırmışlardır.

San (1999), güzel sanatları beş alana ayırmış ve bu alanların sanat eğitimi içinde de geçerli olması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre sanat; görsel-yoğrumsal sanatlar alanı (plastik sanatlar), dilsel ve sözselsel sanatlar alanı, ses-sel sanatlar alanı (müzik sanatı), devinim ve devim duygusal (kinestetik) sanatlar alanı (dans vb.), eylem sanatları alanı (tiyatro ve gösterim sanatları) şeklinde ayrılmalıdır.

Özsoy (2003) ise sanatın çok çeşitli şekillerde sınıflandırıldığını belirtirken sanatı klasik ve çağdaş yaklaşımlar olarak ele almıştır. Klasik yaklaşımlara göre; müzik, edebiyat, tiyatro, dans, resim, heykel, mimarlık, sinema olarak alınırken fotoğraf, resim ve televizyon sanatı sinemanın içerisine gösterilmiştir. Çağdaş yaklaşıma göre sanat ise; ses sanatları müzik, söz sanatları edebiyat, görsel sanatlar resim, heykel, mimari, tiyatro; karma sanatlar sinema ve dans olarak sınıflandırılmıştır. Sanata sanat psikolojisi açısından yaklaşan ve sanatın sınıflandırılmasını bu şekilde yapan Erinç, sanatı genel anlamda ve özel anlamda olmak üzere iki genel sınıflamada incelemiştir. Buna göre;

Genel Anlamda Sanat: Geleneksel sanatlar, yöre sanatları, halk sanatları, el sanatları. Özel Anlamda Sanat: Söz sanatları (edebiyat, şiir, roman vb.), görsel sanatlar (resim, heykel, grafik tasarım, seramik, tekstil tasarımı, mimari, minyatür, fotoğraf vb.), ses sanatları (müzik), karma sanatlar (bale, tiyatro, opera, sinema, televizyon vb) (Erinç, 2004).

Sanat gerek kavram olarak gerekse sınıflama olarak sürekli değişiklik gösteren bir varlık olmuştur. Yukarıdaki tanımlamalar ve sınıflandırmalar bunun kanıtıdır. Sanat hakkındaki tanım ve sınıflamaların farklılıklar göstermesi ve zaman içerisinde değişikliklere uğraması onun canlı bir varlık olduğunun göstergesidir. Çünkü sanat olgusu insanın sosyal ve fizyolojik olarak ortaya çıkan gereksinimlerinin bir ürünüdür, dışavurumudur.

Sanat eğitimi, sanatın tüm dallarını kapsayan (tasarım, resim, tiyatro, bale, sinema, fotoğraf, müzik, yazı, drama, gösteri, dans, heykel, mimari, çevre tasarımı vb) ve bu kapsam içerisinde yer alan unsurlarla bireyin estetik, sosyolojik, biyolojik, psikolojik yönlerini ve yaratıcılığını geliştirmeye çalışan etkinlikler bütünü olarak kabul edilir.

Genel Anlamda Sanat: Geleneksel sanatlar, yöre sanatları, halk sanatları, el sanatları.

Özel Anlamda Sanat: Söz sanatları (edebiyat, şiir, roman vb.), görsel sanatlar (resim, heykel, grafik tasarım, seramik, tekstil tasarımı, mimari, minyatür, fotoğraf vb.), ses sanatları (müzik), karma sanatlar (bale, tiyatro, opera, sine- ma, televizyon vb)

Günümüzde teknolojinin getirdiği yenilikler ve zorunluluklar, sanat kavramının içerisinde deneysel, kavramsal, güncel ve popüler sanat anlayışının ürünlerini de karşımıza çıkartmıştır. Bu kapsamda eskiden daha durağan görünen sanat nesnesi, şimdilerde çoklu ortam ve sanat türlerinin birarada olduğu ve hareketli bir şekilde sunulduğu eserlere/ürünlere (sinema, animasyon, video art vb.) dönüşmüştür. Bu yüzden bireyin görsel sanatlar eğitimi ihtiyacı karşılanırken sanatın geçmişi ve bugünü irdelenmeli; gelecekte ne olacağı da sorgulanarak elde edilen kavramsal ve görsel bilgiler sayesinde bir sanat kültürü oluşturulabilmelidir.

Müze Kavramı

Görsel sanatlar, insanlık tarihinin geçmişini bize aktarmakla birlikte kim olduğumuzu, tarihimizi, kültürümüzü ve dünyadaki yerimizi anlamamıza yardımcı olur. Görsel sanatlar eğitimi ise, bireyin yaşantısında etrafında olup bitenlere karşı kendini farklı biçimlerde ifade edebildiği, duygusal gelişimine katkı sağladığı, sanatsal gelişimini teşvik ettiği; farklı fikirler, ülkeler ve kültürlerle iletişim kurarak onlara saygı duymayı öğrettiği, kültürel mirasa değer verme bilincini kazandırdığı; estetik değer yargılarının farkına varılmasına ve eleştirel düşünülmesine ve aynı zamanda değerler eğitimine katkı sağladığı bir alandır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 31. Maddesinin 2. Fıkрасında "Taraф Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkına saygı duyarak tanirlar, özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler" ifadesine yer verilmiştir. Bu cümleden anlaşılacağı gibi, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkının olduğu üzerine vurgu yapılmaktadır.

Avrupa Konseyi, 2008 yılının Mart ayında, Avrupa Parlamentosu Avrupa Birliği'nde "Sanatsal Çalışmalar" başlıklı bir çözüm önerisini onaylamıştır. Ana öneriler şunlardır: Sanat eğitimi tüm eğitim seviyelerinde zorunlu olmalıdır; sanat eğitimi en son bilgi ve teknolojileri kullanmalıdır; sanat tarihi öğretimi, ilgili sanatçılarla iletişimi ve kültürel yerlerin gezilmesini kapsamalıdır (Figel, 2009).

Bu derece önemsenen ve dikkat edilmesi gereken kültür ve sanatın, hem öğretiminde hem de çocuğun etkinliklere katılımının sağlanmasında gözönüne alınması gereken özellikler vardır: Bunlardan biri, motivasyonun artırılması ve öğrenmenin kalıcı hale getirilmesi için farklı öğretim yöntemlerinden yararlanılması, ikincisi ise öğrenme ortamlarının okulla sınırlandırılmamasıdır.

Öğrenme ortamlarının okulla sınırlandırılmaması gerektiği düşünüldüğünde akla ilk gelen ortamlardan biri, müzelerdir. Müzeler gençler için de eşine az rastlanır ve ilgi çekici mekânlar olmaktadır. Nitekim Pontin'in (2009) yaptığı bir araştırmaya göre öğrencilerin görüşlerinden elde edilen sonuç raporunda şu ifadeler yer almıştır: "Hiç bu kadar çok gülmemiştım - Eğer bütün tarih bunun gibi öğretici olsaydı, harika olurdu." 'Müzelere gitmeyi seviyorum - Ailemin gittiği gibi bir yer değil". Ayrıca müzeler, "antropolojik ve sosyolojik konuları irdemesi ile çocukların geçmişi anlamalarına da yardımcı olmaktadır" (Morris ve Spurrier, 2009).

Müzeler, görsel sanatlar eğitimi bağlamında ele alındığında, bilgiye ve görmeye dayalı sanat tarihi konularının aktarılabilceği yer olabileceği gibi, biçimlendirme çalışmalarının gerçekleştirilebileceği ortamlara da dönüşebilirler. İleti-

şime ve biçimlendirmeye dayalı öğrenme, müze koleksiyonlarını rehberli tur şeklinde ziyaret etmeden önce multivizyon vb. gibi motivasyonu arttırıcı ve duyguları harekete geçirici eğitsel bir yöntemle başlatılabileceği gibi müze ortamlarındaki eğitim bölümlerinde uygulama çalışmalarıyla, eser önünde, öğretmen tarafından önceden hazırlanmış testlerin veya çalışma yapraklarının tamamlanması şeklinde ya da yaratıcı drama biçiminde de olabilir.

Ayrıca Avrupa'daki ülkelerin çoğunda "okullarda kültür ve sanat eğitimi" incelendiğinde, özellikle sanat kültür dünyası ile okul işbirliği kapsamında kültür mekânlarına (müzeler, konser salonları, sanat galerileri, tiyatrolar vb.) yapılan gezilerin önemli bir yer tuttuğu görülür. Bu kapsamda kültürel mirasın öğretimini desteklemek amacıyla müze gezilerinin gerçekleştirilebilmesi için standartlar oluşturulmuştur.

Görsel 1: Rahmi Koç Sanayi Müzesi-İstanbul

Görsel 2: Sanat Müzesi, Cleveland, ABD

Müze

Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (satın alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen,

Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (satın alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen, onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kiralayan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur.

onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kiralayan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur. Bu genel tanım yanında gelişmeye müsait dinamik yapıları ve insan ürünlerinin birçoğunun müze içerisinde yer alabilmesinin getirdiği çeşitlilik, onların işlevlerini de arttırmış ve bundan dolayı var olan tanım kısmen de olsa daha zengin bir anlama dönüşmüştür. Bugün, birçok sanat dalını kapsayan müzeler, onların eğitim bölümleri tarafından organize edilen, halka ulaşabilecek yayınlarıyla, sınıf içinde ve dışında öğrencilerle doğrudan etkileşim sağlayan yenilikçi öğretim materyalleriyle, sanal ortamda on-line programları ve dijital kütüphaneleri sayesinde sanat eğitimi uygulamalarını teşvik eden yenilikçi özellikleriyle bir eğitim kurumu, konferans ve sempozyum organizasyonlarıyla bir kültür merkezi, aktiviteleri ve farklı sergilemelerle bir sanat galerisi olarak kabul edilmektedirler. Yani müzeler; "kavramsal anlamda bilginin geliştirilebileceği, eğitici planların uygulanabileceği, çeşitli gönüllü yaklaşımların sergilenebileceği hayat boyu eğitim bağlamındaki öğretim pratiklerinin gerçekleştirilebileceği kurumlar" olmuştur (American Association of Museums, 2005).

Türkiye'de müze olgusu, Atatürk'ün Cumhuriyet döneminden önce müze kurulması düşüncesini dile getirmesi ve Cumhuriyet kurulduktan hemen sonra "9 Mayıs 1920'de göreve başlayan ilk hükümetin yapacağı işler arasında eski eserlerin derlenmesi ve yeni müzeler kurulmasının istenmesi" ile gerçek karşılığını bulmuştur. Daha sonraki süreçte ise 14 Ağustos 1923 tarihinde duyurulan hükümet programında müzecilik geniş boyutları ile ele alınmıştır. Atatürk'ün isteği üzerine 1923'te kurulan Heyet-i İlmiye'nin görevleri arasında Ankara'da bir milli müzenin kurulması, Türk Etnografya Müzesi'nin hemen açılması ve Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin gözden geçirilmesi konuları da yer almıştır" (<http://www.edirnemuzesi.gov.tr>). Buradan da anlaşılacağı gibi Türk müzeciliğine özellikle Atatürk'ün çaba ve talimatlarıyla bir amaç belirlenmiş, tarihi eserlerin, sanatın ve geçmişin korunmasının önemi vurgulanmıştır.

Müze eğitiminin olması için olmazsa olmazlar arasında müze binasının olması hatta müzelerin eğitim boyutu düşünülerek, başta fiziki yapısı olmak üzere, sergileme biçimlerinin de ona göre tasarlanması gerekir. Ancak müzelerden etkin biçimde yararlanılabilmesi için öğretim yöntem ve yaklaşımlarında benimsenmesi gereken unsurlar vardır. Bunlar:

- "Herkesin eşit haklara sahip olduğunun bilinmesi,
- Müzelerin temeline öğrenimin, öğrenimin temelinde de müzelerin olduğunun kabul edilmesi,
- Müzelerin hem örgün hem de örgün olmayan öğretimde eşit ve bütünsel bir yaklaşımla değerlendirilmesi,
- Sadece gençler ile sınırlandırılmaması" şeklindedir (Bellamy, Burghes and Oppenheim, 2009).

Görsel 3 a-b: İstanbul Deniz Müzesi-İstanbul

Benzer bir yaklaşım Avrupa'da da görülmektedir. 2005 yılında başlayan Avrupa Konseyi "Kültür, Yaratıcılık ve Gençlik" temalı bir projede; Avrupa ülkelerinin kültürel kaynaklarını korumaya, kültürel kimliği desteklemeye, çeşitliliğe saygı duymaya ve kültürler arası diyalogu arttırmaya dair bir gereksinim tespit etmiştir. Tespit edilen bu gereksinimlerin 13. maddesinde, sanat eğitiminin kültürel mirasın korunmasındaki rolü üzerinde durulmuş ve farklı alanlardaki derslerin birbirleriyle ilişkisinin geliştirilmesi gerektiği önerilmiştir. 2008 yılında ise Konsey, kültürler arası iletişim üzerine bir "Beyaz Yazı" hazırlamıştır. Bu yazı kültürel çeşitliliğin ele alınmasında kültürler arası bir yaklaşımın benimsenmesini ön görmektedir. Yazı, sanat ve kültür eğitimi kanalıyla diyalogun, öğrenmenin, kültürler arası etkileşimin desteklenmesinde belirgin bir potansiyele sahip olduğu bilinen eğitim kurumlarının müzeler, kreşler ve okullar olduğunu göstermiştir (Figel', 2009).

Müzelerin Görevi Nedir?

Müzeler, önceleri bilimsel bir disiplin olmaktan ve bugünkü anlamda belirtilen görevlerinden farklı olarak, sadece koleksiyon oluşturmak ama-

cıyla ortaya çıkmıştır. İnsanların oluşturduğu koleksiyonların zamanla bir eve sığmayacak kadar çoğalması, toplanan eser/ürünlerin bakımlarının güçleşmesi vb. gerekçelerden dolayı bu koleksiyonların belirli kurumlara bağışlanmasıyla günümüzdeki gibi bir kurum haline gelmiştir.

21.yy. da genel olarak müzelerin misyonu; toplama, koruma, onarma, belgeleme, sergileme ve kısmen eğitim olarak sıralanmıştır. Ancak son yıllarda müzelerin kiralama, bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenleme, eğlendirme (oyun alanları, sinema, lokanta, kafeterya vb) ve iletişim kurma gibi işlevlerinin olduğu da görülmektedir.

Toplama

Müzelerin eserleri bir çatı altında toplama işlevinin amacı, dağınık bir takım objelerin kolaylıkla izlenmesini sağlamaktır. Ayrıca toplama ile müzelerin koleksiyonlarındaki eserlerin sayısının çoğalması, o müzenin bilinirliğini ve çekiciliğini de artırır. Müzeler, eser toplama işlevini, oluşturulan fonlar veya başka kaynaklar yardımıyla satın alarak, kendi imkânlarıyla yapılan kazılar sonucunda yer altından eser çıkartarak, bağış yoluyla elde ederek (hibe), kiralayarak ve değiş-tokuş yaparak yerine getirir.

Görsel 4a-b: İstanbul Modern Sanat Müzesi

Belgeleme

Belgeleme, müzelerin en önemli işlevlerinden biridir. Çünkü, bir müzenin koleksiyonlarını oluşturan eserlerin kayıt altına alınması ve tanzim edilmesi gerekir. Belgelemede farklı yöntemler kullanılabilir: Bu işlem eserlerin kronolojik sıralamasına göre yapılabileceği gibi, kronolojik sıraya göre belli dönemler ciltler halinde de gerçekleştirilebilir. Belgeleme işlevi, öncelikle eserler etiketlenerek ve fotoğraflanarak sağlanır. Daha sonra ise teknolojik araç-gereçlerden (slayt, video kamera, CD Rom, bant kayıtları, 360 derece sanal tur vb.) yararlanılarak belgelemenin daha kalıcı ve işlevsel olması sağlanır (Alakuş ve Mercin, 2011).

Koruma

Müzelerin eserleri koruma işlevi, yerine getirmekle yükümlü oldukları en zor işlevlerinden biridir. Müzelerde bulunan altın dışındaki çoğu eser/ürün, özellikle de "kütüphane ve arşivlerde bulunan kâğıt, ahşap, tekstil ve deri gibi çabuk yıpranan organik eser/ürün, bulunduğu ortamın şartlarına da bağlı olarak mikroorganizmalar tarafından tahrip edilirler" (Yücel ve Kantarcıoğlu, 1997). Bu yüzden müzeler sahip oldukları eser/ürünleri koruyabilmek veya onların yok olmasını geciktirmek için konservasyon (objelerin korunabilmesi için onarma ve tamamlama işlemi yapılmadan önce yıpranmanın durdurulması) yaparlar. Bu işlem ürünlerin nemden, sıcaklıktan, kirlilikten, ışıktan ve canlılardan (insan, küf, böcek vb) korunması için geçerlidir.

Konservasyon (Objelerin korunabilmesi için onarma ve tamamlama işlemi yapılmadan önce yıpranmanın durdurulması) yaparlar.

Görsel 5: Pera Müzesi-İstanbul

Görsel 6 a-b: Arkeoloji Müzesi-Antalya

Müzede sergilemelerde eserlerin/objelerin korunması için birçok önlem alınmaktadır. Örneğin, Atina'da çağdaş bir kültür tapınağı olan "Yeni Akropol Müzesi" yapısında, taban, orta ve üst olarak ayrılan bölümler, konum; sergileme yöntemi; sergilenen eserler; form; malzeme ile farklılaşmaktadır. Sergilenen eserlerin algısında ve kazı alanının doğal ortamının korunmasında kullanılan doğal ışık, müzenin dördüncü temel malzeme ve bir tasarım girdisi olarak benimsenmiştir (Akkurt, 2010).

Görsel 7: Efes Antik Kenti-Selçuk, İzmir

Sergileme

Müzenin insanlar tarafından algılanan ve belki de en fazla görünen yüzü koleksiyonlarındaki sergilerdir. Müzelerin canlı bir varlık gibi yaşaması ve kalıcı olabilmesi için insanları kendisine çekmesi gerekir. Bunun en iyi yollarından biri sergilemelerdir.

Sergileme müzenin kendi koleksiyonlarındaki eserlerden seçilerek kalıcı sergileme şeklinde yapılabileceği gibi ki genellikle böyle olmaktadır; geçici sergilemeler şeklinde elde edilen eserlerin sergilenmesi biçiminde de olabilir. Ayrıca her ikisinin yer aldığı müze sergilemeleri de yapılabilmektedir. Sergileme tasarımları (mekânın rengi, ses düzeni, hangi sıraya göre dizileceği ve gezileceği, vitrin veya platformlar, dil, bilgi panoları, görsel-işitsel yöntemlerle ön bilgi aktarımı, dinlenme mekânları, ışık, grafik tasarım ürünleri, kioks, hologram, karekod vb.) müze ziyaretçilerini etkileyen en önemli unsurlardandır. Ziyaretçilerin dikkatini çekerek algıda farkındalık oluşturma, öğrenmeyi teşvik etmesi ve öğrenmede kalıcılığı arttırması açısından müze sergilemeleri ziyaretçilerin eğitim ihtiyacını karşılayacak biçimde olmalıdır. Unutulmaması gereken bir nokta da şudur: Sergiyi oluşturan eserlerin/objelerin karakterlerinin ön plana çıkartılması gerekmektedir. Bu durum, müzenin diğerlerinden farkının net biçimde algılanmasına yardımcı olur.

Sergilemeler öğretici, bilgi odaklı, duygusal, eğlendirici, koleksiyon odaklı ve eğitsel amaçlı düzenlenebilir. Ayrıca sergilemede insan odaklı bir anlayış, farklı ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanması açısından önemli ve gerekli bir uygulama olacaktır.

Amacına ve objelerin karakterlerine uygun hazırlanan bir sergileme ziyaretçilerin vitrinlerdeki eserleri daha fazla izlemelerini sağlar. Eserlerin özelliklerine, ziyaretçilerin yaş ve düzeylerine göre sergileme yapılması ve onların neye ihtiyaç duyabileceklerinin planlanması (örneğin müzeye gelen bireylerin esere dokunması vb.) son derece önemlidir.

Görsel 8: Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-Anıtkabir-Ankara

Görsel 9: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul.

Görsel 10: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi-Muğla

Görsel 11: Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Manisa

Görsel 11 a. Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Manisa

Görsel 12: Maximilian'ın Zafer Arabaları. Germanisches National Museum, Nürnberg-Almanya

Görsel 13: Mezar Odası, Arkeoloji Müzesi, Constanta-Romanya

Eğitim

Eğitim, zaman içerisinde bireyin yaş ve düzeyine göre edindiği bilgi ve tecrübeler bütünü olarak kabul edilebilir. Bu bütünlük içerisinde okullar önemli bir yer tutar. Ancak okullar her zaman tek başına yeterli olmayabilir. İşte tam bu noktada müzeler akla gelmektedir. Çünkü müzeler, örgün ve yaygın eğitime katkıda bulunur. Örgün ve yaygın eğitim sistemini tamamlayıcı olan önemli alternatif öğrenme şekilleri sunar ve onlar için bir yardımcıdan daha fazlasıdır.

Yapılan bir araştırmaya (Figel, 2009) göre neredeyse bütün Avrupa ülkeleri, okulların sanat alanında müfredat dışı aktiviteler gerçekleştirmesini teşvik etmektedir. Bu aktivitelerin okullar ve/veya sanatçılar, müzeler ve diğer kültürel kurumlar tarafından farklı organizasyonlarla sağlanabileceği belirtilmektedir.

Müzeler tüm çocuklar ve gençlerde ilgi ve yaratıcılık uyandırabilen, daha evrensel bir dünya bilinci sağlayan, içindeki objeleri ne ailelerin ne de öğretmenlerin sağlayabileceği, heyecanlandırıcı ve merak uyandırıcı yerlerdir. "Müzeler özellikle örgün eğitimden mahrum bırakılmış olanlar için farklı öğretim şekilleriyle faydalı olabilen, güvenli ve tarafsız bir alandır" (Bellamy, Burghes and Oppenheim, 2009).

Bugünlerde Dünya'nın gelişmiş ülkelerinin birçoğunda müzelerin en temel amaçlarından biri, müzelerin, çocukların eğitiminde öngörülen programların uygulanmasında eğitsel bir kurum olarak kabul edilmeleridir. Yani müzeler okul ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak geniş bir eğitim imkânı sunmaktadırlar. Bunun yanı sıra müzeler bireyin yaparak yaşayarak öğrenmesine, duyuşsal, devinimsel, bilişsel ve sosyal gelişimine katkı sağlayan; öğrenenin sanat ve sanatçı algısını, sanat eserlerinin korunmasına ilişkin bakış açısını olumlu yönde değiştiren bir kurum olarak kabul edilebilir.

Müzelerin ideal öğrenme mekânları olarak kabul edilmesinde, izleyicilerin bilgiyi kendilerinin yapılandırabilmesine ve öğrenmelerini yönetmesine olanak vermesi yatar. Çağdaş öğrenme kuramlarından yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğrenmede deneyim, anlama, beceri ve önceki bilgi birikimi önemlidir. Öğrenme, yeni bilgilerin eski bilgilerle karşılaştırılması ve bütünleştirilmesi ile oluşur; yani bilgi edinme bir sonuç değil, yeni bilginin oluşturulması için bir kaynaktır. Bu yüzden müzeler öğrenme için önemli bir kaynak olarak görülmektedir (Akmehmet, 2013).

Görsel 14: Müzede biçimlendirme çalışması, Germanisches National Museum, Nürnberg-Almanya

Amerikan Müzeler Derneği (American Association of Museums, 2005) müze eğitiminin amacına uygun gerçekleştirilebilmesi için, müze eğitimcilerinden beklediği öğretim yaklaşımı incelendiğinde; "müze eğitimcilerinin bilimsel ve kültürel bilgiler ile estetik bakış açısı kazandırma bilincini kullanarak müze ziyaretçilerinin hedeflenenleri anlamasına katkıda bulunmaları, bilgilendirici bir yaklaşım sergilemeleri, müzede ilgiyi arttırabilmek için takım ruhu, yani işbirliğine dayalı bilgi edinmeyi teşvik etmeleri" gerektiği anlaşılır. Bu anlayış, müze eğitiminin pedagojik açıdan gerekliliğinin ötesinde, Müzede eğitim nasıl daha etkili olabilir? sorgulamasının karşılığı olduğu görülür. Diğer yandan da değerler eğitimine ilişkin birçok kavramın yaşanmasına olanak verir.

"George Orwell, geçmişini bilenlerin geleceğini kontrol edebileceğini söyler" (Desmond, 2009). İyi bir gelecek için geçmişine ait değerlerin araştırılması, incelenmesi; diğer toplumların ürettikleriyle karşılaştırılması, birbirlerine olan etkileri ve yansımalarının neler olduğunun ortaya konulması gerekir. Bu yönüyle ele alındığında müze sergileri, geçmişin en güçlü kanıtlarını ve kaynaklarını barındırır.

Müzelerin hem eğitim misyonları arasında ve hem de değerler eğitimi açısından "saygı ve sevgi" kavramını kapsayan bir anlayışı geliştirmek de vardır. Örneğin, Stockholm Kent Müzesi tarafından Blockmaker'in müze evinde yürütülen bir projede, öğrenciler 1917'deki sıradan bir günlük yaşamı canlandırma rolünü oynamışlar; bu rolde öğrenciler dönemin kıyafetlerini giymiş ve cinsiyetlerine göre de o dönemin emek gerektiren işlerini yapmışlardır. Oynanan rollerden sonra öğrenciler, kendi aralarında o dönemi konuşurlarken, anneannelerinin, büyükbabalarının ve o dönemin insanların hayat tarzlarının nasıl olduğu, neler yaptıkları ve ne kadar zor şartlarda yaşam sürdürdükleri, nelerle uğraştıklarını, nasıl vakit geçirdiklerini anlamaya çalışmışlardır. Onların yaptıklarını yaparak, empati kavramının ne demek olduğunu içselleştirmeye çalışmışlardır. Bunun yanısıra o döneme özgü mobilyalar arasında tarihsel ortama uyarak, o günlerin haber ve olaylarını tartışarak elde edilen birkaç saatlik deneyim sonucunda, tarihsel dönemin bütün özelliklerini algıladıkları; iş duygusunun ve eski kuşağın düşünme tarzının kavrandığı da gözlemlenmiştir (Seidel ve Hudson, 1999). Bu da "saygı ve sevgi" değerlerinin yaşanmasına ve yaşatılmasına olanak sağlamıştır.

Müze eğitimi, müzelerin koleksiyonlarını ziyaretçilerde merak, ilgi ve heyecan uyandırmak amacıyla ziyaretçi merkezli eğitim programları hazırlama ve uygulama süreci olarak adlandırılır (Karadeniz, Okvuran, Artar ve İlhan (2017). Müze eğitimi farklı ve özgün yaklaşımlarla olabileceği gibi, sistematik biçimde de gerçekleştirilebilir. Müze eğitimi, müze öncesi, müzede ve müze sonrası olmak üzere üç ayrı kategoride ele alınabilir. Müze öncesi eğitim, Türkiye'de de şu an uygulandığı gibi gezici araçlarla okul ve tatil yerlerinde; ödünç verme ve kiralama yöntemiyle okullarda; konferans ve seminerler ile müze dışında yapılabilir. Müzede eğitim, motivasyonu arttırmak için içerisinde müzede eserlerin çıkarılma görüntülerinin yer aldığı belgesellerin multivizyon vb. araçlar yardımıyla gösterilmesiyle başlayan yaklaşım, müze rehberi eşliğinde müze koleksiyonun gezilmesi, müzede eserlerin varsa hikâyelerinin aktarılması, eser/ürün eleştirisi yapılması, drama yönteminin uygulanması, atölye çalışması, oyunlaştırma, dokunma vb. etkinliklerle gerçekleştirilebilir. Müze sonrası eğitim ise, müze ziyaretine bağlı olarak söz dağarcığı ve görsel tamamlama gibi testlerle, müze tanıtım

posteri ve gazete haberi hazırlama, iki ve üç boyutlu röpröduksiyon oluşturma vb. gibi uygulamalar şeklinde yapılabilir.

İletişim

İletişim, iletişim ihtiyacı, amacı, hedef kitlesi, verilmek istenen mesaj veya bilginin türü ve miktarı, araçlar vb. unsurlara göre bazen yazılı bazen de sözlü olabileceği gibi beden dili kullanılarak da yapılabilmektedir. Ancak hangi biçimde olursa olsun iletişim çağımızın en önemsenmesi gereken bilgi verme ve bilgi alma araçlarından biridir. Dolayısı ile müzenin bilimsel ve kültürel özellikleriyle eğitim uygulamalarını toplumla paylaşması, yani iletişim kurması gerekir. Müzelerin sahip olduğu değerlerin ve sunduğu olanakların halka tanıtılması ve duyurulması, onlarla bu sayede iletişim kurulması, müzelerin misyonlarını yerine getirebilmesinde etkili olacaktır. Müzeler iletişim işlevini halkla ilişkiler biriminin hazırlayacağı duyuruları, belgesel vb. iletişim verilerini basın-yayın yoluyla, sosyal medya ile, TV. vb. kitle iletişim araçlarıyla yapabilecekleri gibi, düzenleyecekleri koleksiyon veya geçici sergileriyle farkındalık oluşturarak ve eğitim bölümlerinin farklı öğretim uygulamalarıyla doğrudan da gerçekleştirebilirler.

İletişim kurmanın farklı örneklerinden birinde, Portekiz'de National Department for Innovation and Development of Curricula (Portekiz Ulusal Yenilik ve Gelişim Bölümü Programı). Portekiz müze ağında öğrencileri müzelerle ilgili bilgi edinmeye ve kültürel mirası korumaya ve farkındalık oluşturmaya teşvik etmek için, bir yarışma (Benim okulumun bir müzesi var) organize edilmiştir (Figel', 2009).

Müze Türleri

İnsanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiatla doğal oluşan yerleri (doğa müzesi vb.) barındıran müzeler, çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu yüzden içerisinde yöresel yemekler müzesinden tutun da panoramik müzeye kadar çok çeşitli koleksiyonları bünyelerinde barındıran müzeler, bir o kadar da farklı işleyiş, hedef ve mekâna sahiptirler. Dolayısı ile çok geniş ve farklı özellikleri olan müzeleri, türlerine göre sınıflandırmak gerekmektedir. Buna göre müzeler;

1. Koleksiyonlarına,
2. Bağlı oldukları yönetim birimlerine,
3. Hizmet ettikleri bölgeye,
4. Hitap ettikleri kitleye,
5. Eser/Objelerini sergiledikleri mekânlarına ve
6. İşlevlerine göre farklı müze türleri, olarak sınıflandırılabilir.

Koleksiyonlarına Göre Müzeler

Bu müze türü; pragmatik bir anlayışı benimseyen, yani ziyaretçilerin öğrenmeye olan ihtiyacını karşılamak amacıyla bir araya getirilen müzelerdir. Genel, arkeoloji, sanat, tarih, etnografya, doğa tarihi ve jeoloji, bilim, planeteriyum, endüstri, ekonomüze ve panoramik müzeler koleksiyonlarına göre müzeler içerisinde sıralanabilir.

İletişim, iletişim ihtiyacı, amacı, hedef kitlesi, verilmek istenen mesaj veya bilginin türü ve miktarı, araçlar vb. unsurlara göre bazen yazılı bazen de sözlü olabileceği gibi beden dili kullanılarak da yapılabilmektedir.

Bu sınıflamadaki çok nadir bulunan genel müzelerin aksine en yaygın olanı arkeoloji müzeleridir (Arkeoloji, yok olmuş kültürlerle ait maddi kalıntıların tanımı ve bilimsel olarak açıklanmasına dayalı bir bilim dalıdır). Türkiye’de en fazla ve hemen hemen her ilde görülen müze türü arkeoloji müzesidir. Anadolu, geçmişi çok eskilere kadar uzanan (M.Ö. 12.000-10.500) uygarlıklara ve çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Dolayısı ile o dönemlerde üretilen ve yapılan eserler/objeler, Türkiye’deki müzeleri beslemektedir. İstanbul, Denizli Hierapolis, Ankara Anadolu Medeniyetleri, Kütahya, Gaziantep, Burdur, Antalya, Adana, Sivas Arkeoloji Müzeleri bu müze türü kapsamındadır.

Görsel 15 a-b: Hierapolis Arkeoloji Müzesi -Pamukkale-Denizli

Görsel 15 c: Hierapolis -Pamukkale- Denizli

Sanat müzeleri, özellikle alan eğitimi (görsel sanatlar dersi) için son derece önemlidir. Öğrencilerin gerçek sanat eserleriyle tanıştığı ve yüzleştiği yer olan sanat müzeleri, sanat değeri taşıyan, bilimsel değeri de ihmal edilemeyen sanat eserlerinin gruplar halinde toplanıp; birkaç yüzyılın sanat birikimini veya bir sanat akımını ya da sadece bir sanatçıyı kronolojik olarak koleksiyonlarında sergileyen ve gelişmeleri gösteren müzelerdir. Sanat müzeleri içerisine sanat tarihi, çağdaş sanat müzeleri ile resim, heykel, fotoğraf, grafik sanatlar, tasarım, geleneksel el sanatları, sinema gibi diğer görsel sanatlarla ilgili müzeleri de koymak mümkündür (Alakuş ve Mercin, 2011). 1764 yılında kurulan St. Petersburg Hermitage Müzesi Dünya'daki ilk sanat müzesi olması; 2004 yılında kurulan İstanbul Modern Sanat Müzesi ise Türkiye'nin ilk sanat müzesi olması açısından önemli sayılabilir.

Görsel 16: İstanbul Modern Sanat Müzesi

İstanbul Modern Sanat Müzesi, Türkiye'nin sanatsal yaratıcılığını kitlelere ulaştırmak ve kültürel kimliğini uluslararası sanat ortamıyla paylaşmak amacıyla disiplinlerarası etkinliklere ev sahipliği yapan bir müze olarak, sadece sanat yapıtlarını sergilemekle kalmamış, bir sanat eğitimi kurumu haline de gelmiştir. Çocukların ve gençlerin görsel sanatlar alanında eğitilmesi amacıyla müze içinde ve dışında programlar yürütmüş, bu programlardan müzenin açılışından bu yana yüz binlerce çocuk ve genç yararlanmıştır (Eczacıbaşı, 2014).

Görsel 17: Germanisches National Museum, Nürnberg-Almanya

Koleksiyonlarına göre sınıflandırılan bir diğer müze türü tarih müzeleridir. **Tarih müzeleri**, kısmen arkeoloji müzeleri ile bir anılsa da kentlerin ya da ülkelerin, etnik, dini eğitim, profesyonel ya da toplumsal grupların, bilim, teknoloji, tarım, endüstri, savaş, eğlence ve bunlarla ilgili günlük yaşamın; bazı nesnelerin, olayların ya da önemli kişilerin ve benzeri konuların tarihlerine ait, sahip olduğu ürünler yardımıyla mümkün olduğu kadar gerçekleri en doğru biçimde yansıtabilen müzelerdir. Bu yönü ile arkeoloji müzelerinden ayrılırlar.

Bonn'daki Haus der Geschichte (German History House) Alman Tarih Evi, insanları modern Alman eyalet ve toplum yapısını anlamaya teşvik etmek, tartışma ortamı oluşturarak tarih bilgisinin geliştirilmesine yönelik algıyı arttırmak ve araştırma yapmaya yönlendirmek için kurulmuş örnek bir tarih müzesidir. Müze, diğer müzelerden çok farklı değildir, fakat bu müze, tarihi süreçte varolan ve gelişen demokrasi geleneğini, halkın politika kültürünün bir parçası olduğunu yansıtabilme adına bir halk forumu oluşturur (Buyurgan ve Mercin, 2011). Bu olgu, kitaplarda verilmeye çalışılan ama çok az oluşturulabilen duygu birliğinin, tarih müzesi sayesinde gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

Görsel 18 a: Bonn'daki Haus der Geschichte (German History House)

Görsel 18 b: Bonn'daki Haus der Geschichte (German History House)

Görsel 19 a-b: Batı Cephesi Karargahı Müzesi-Akşehir-Konya

Etnografya, toplumların örf, adet ve gelenek gibi kültür değerlerini inceleyen, araştıran bir bilim dalıdır. Bunun yanısıra ilgilendiği kültür değerlerinin çoğu sanat ürünü olmasına rağmen, etnografyanın asıl alanı sanat ürünü değildir.

Türkiye'de Konya'nın Akşehir ilçesinde yer alan "Batı Cephesi Karargahı Müzesi" bu tür müzeler içerisinde sayılabilir. Ayrıca 2016 yılında açılan Kayseri Milli Mücadele Müzesi de önemli ve sergileme açısından anlamlı müzelerden biridir.

Yakın bir zamanda MEB'in öncülüğünde kurulacak olan "Eğitim Tarihi Müzeleri" tarih müzeleri türü açısından önemsenmesi gereken önemli adımlardan biridir. Milli Eğitim Bakanlığı, 24 Kasım 2017 tarihinde 81 ilde açmayı planladığı "Eğitim Tarihi Müzeleri" ile milli, manevi ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan ve geliştiren, sanat ve kültür eserlerini tanıyan, mantık ve beğeni duygusu gelişmiş bireyler yetiştirilmesine katkı sunulmasını hedeflemektedir. MEB, Türkiye'nin 81 ilinde kurulacak müzeler ile, başta eğitim camiası olmak üzere, toplumda farkındalık oluşturmayı ve gençlere, müzeleri eğitim ortamı olarak kullanılabilmeyi amaçlamaktadır.

Görsel 19.c. Kayseri Milli Mücadele Müzesi

Koleksiyonlarına göre müze türleri arasında **etnografya müzeleri** de yer alır. Etnografya, toplumların örf, âdet ve gelenek gibi kültür değerlerini inceleyen, araştıran bir bilim dalıdır. Bunun yanısıra ilgilendiği kültür değerlerinin çoğu sanat ürünü olmasına rağmen, etnografyanın asıl alanı sanat ürünü değildir. Zanaat ürünleri ile halkın ürettiği ve tükettiği ürünler bu bilimdalının temelini oluşturur. Ayrıca bu tür müzeler, kendi yöresi dışında, yakın çevre kültürlerinin etnografik ürünlerini de toplayabilen müzelerdir. Türkiye'deki etnografya müzeleri genellikle Selçuklu Dönemi, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına ait giyim kuşamına dair ürünler ile yeme-içmeye yönelik araç-gereçler gibi etnografik ürünleri barındırmaktadırlar. Ankara ve Antalya Etnografya Müzeleri bu tür müzelere örnek olarak verilebilir.

Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri, genel olarak doğada mevcut olan, ancak özelliklerine göre sınıflandırılan, eski dönemlerden kalma fosiller, mineraller, taş vb. elemanları bulunduran müzelerdir. Zooloji, bitkiler ve botanik, mineraller ve fosiller başlıkları altında koleksiyonlara ayrıldıkları görülür (Buyurgan ve Mercin, 2011). Değişik hayvan, bitki türleri, hayvanat bahçe-

leri, vivaryumlar, akvaryumlar, botanik bahçeleri, doğal rezervler ve doğal etkileşimler sonucu oluşmuş peyzajlar bu müzelerin içeriğini oluşturur. Türkiye'de 1968 yılında Ankara'da Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından kurulmuş Tabiat Tarihi Müzesi, bu tür müzelerdendir.

Görsel 20: Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi - Ankara

Bilim Müzeleri, Koşay'a (1974) göre bilim müzesi, "İnsanlığın geçmiş, hal ve istikbalini gösteren, halka açık bir öğretim ve eğitim kurumudur". Bilim müzelerinin bir ülkenin kalkınmasında büyük rol oynadığı söylenebilir. Çünkü bilimin gelişmesi ve ilerlemesi, halkın genelinin geçmiş bilgilere sahip olmasıyla ilintilidir. Ayrıca bu müzelerde kurulacak düzeneklerle hem öğrencilerin, hem de halkın aletleri kullanabilmeleri sağlanır ve bu aletlerin hangi basamaklarla ve ne şekilde yapıldıkları öğretilir. Türkiye'de bu anlamda ilk müze "İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'dir. Bu müze Kültür Bakanlığı, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBİTAK, Frankfurt Goethe Üniversitesi, Arap İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi gibi önemli kurumlar arasında imzalanan bir anlaşma çerçevesinde 24 Mayıs 2008'de açılmıştır.

Görsel 20 a. İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

Planetaryum'lar, öğrencilere "astronomi konusunda bilgi vermek, ilgi uyandırmak ve bu konudaki varolan becerileri ortaya çıkartmak için galaksi, yıldız kümeleri, astrofizik, astronomi tarihi, gök mekânîği gibi bilgiler aktarır.

Çok yaygın olmayan **planetaryum müze türü**, bilim müzeleri içerisinde dahil edilebilecek özelliği olan, ancak kapsamı bilim müzeleri kadar geniş olmayan, sadece gökyüzünün canlandırıldığı müzelerdir. Dolayısı ile planetaryumlar, öğrencilere "astronomi konusunda bilgi vermek, ilgi uyandırmak ve bu konudaki varolan becerileri ortaya çıkartmak için galaksi, yıldız kümeleri, astrofizik, astronomi tarihi, gök mekânı gibi bilgiler aktarır. Bu müzede astronomi amaçlı gözlemler, güneş sisteminin yaşını, galaksinin, evrenin ve uzayın derinliklerini araştırma gibi bir dizi uygulama yaptırılır" (Subramanian, 1977). Planetaryum, bilim müzeleri içerisinde yer almadan bağımsız olabileceği gibi, Boston Bilim Müzesi (ABD) örneğinde olduğu gibi bilim müzeleri içinde de yer alabilirler.

Görsel 21: Boston Bilim Müzesi (ABD)

Amaçları, ilgili bulundukları bilim kollarının öğretime ve personellerinin yetiştirilmesine yardım etmek olan **endüstri müzeleri**, araştırma, inceleme ve gözlem becerilerini yükseltmeyi hedefleyen fabrika, santral vb. gibi yapıların korunarak ve onararak oluşturulduğu müzelerdir. Bu tür müzeler, endüstriyel mirası korumakla birlikte endüstrinin gelişmesine de imkân hazırlarlar. Rahmi Koç Sanayi Müzesi bu müze türüne örnek verilebilir.

Ekonomüzeler koleksiyonlarına göre sınıflandırılan müzelerdendir. "Endüstrileşme karşısında hızla gerileyen ve yok olmaya yüz tutmuş geleneksel üretim yöntemlerinin tanıtıldığı, uygulama yoluyla canlı tutulmaya çalışıldığı ekonomüzelerin kapsamında, genellikle tarım ve zanaat gibi konular ele alınır" (Madran, 1999).

Dünya'da çok yaygın olmayan **panorama müzeleri**, içlerinde genel olarak üç boyutlu resim etkisi veren imitasyonların ve geniş alanlara yayılmış resimlerin yer aldığı ve tarihi olayların betimlendiği konulara yer verilen ve tarihi olayların geçtiği yerlerde inşa edilen müzelerdir. Dünya'da en ünlüleri arasında Belçika'daki Waterloo Savaşı'nın görselleştirildiği Panorama

Müzesi, Osmanlı-Rus Savaşı Panoraması, Plevne Müdaafası Panoraması sayılabilir. Buralardaki koleksiyonlar genel olarak yağlıboya resimlerden oluşmuş ve savaşın geçtiği yerde yapılmışlardır. Türkiye'de ilk defa "İstanbul 1453 Panorama Müzesi" olarak inşa edilen bu tarz müze, 31 Ocak 2009 tarihinde açılmıştır. İstanbul Panorama Müzesi'nin görselleri bilgisayar ortamında hazırlanmış çizimlerle oluşturulmuş ve dijital çıktı alınarak birleştirilmiş görseller ile donatılmış olan bir müzedir. Halen yapımı devam eden Panorama Bursa 1326 Müzesi tamamlandığında, Türkiye bu anlamda iki Panaromik müzesi olan ülkeler arasına girecektir.

Görsel 22-a: Panorama 1453 Müzesi, İstanbul

Görsel 22-b: Panorama 1453 Müzesi, Dış Görünüm-İstanbul

Görsel 22-c: Panorama 1453 Müzesi, İç Görünüm-İstanbul

Görsel 22 d. Panorama 1453 Görselden Detay

Görsel 22 e: Panorama 1453 Müzesi, Müze Maketi-İstanbul

Görsel 23: Plevne Panorama Müzesi-Bulgaristan

Görsel 24 : Plevne Müdafası Panoraması Müzesi, savaş sahnesi

Bağlı Oldukları Kurumlara Göre Müzeler

Yerel yönetim (belediye) müzeleri, vakıf müzeleri, devlet ve üniversite müzeleri, askerî müzeler, Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı müzeler, özel müzeler ile ticari bir hedefi gaye edinen müzeler "Bağlı Oldukları Kurumlara Göre Müzeler" içerisinde sayılabilir.

Genellikle amaçları halka hizmet olan **belediye müzeleri**, devlet tarafından desteklenebilmekte ve denetlenebilmektedir. Bu tür müzeler kısmen de olsa o yörenin sahip olduğu kültür, sanat değerlerine ait ürünler veya doğal kaynaklarının toplandığı ve sergilendiği müzelerdendir. Türkiye'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Yerebatan Sarnıcı, Atatürk İnkılâp Müzesi, Karikatür ve Mizah Müzesi, İtfaiye ve Şehir Müzesi; Alparslan Belediyesi Müzesi (Amasya), Kütahya Belediyesi Jeoloji ve Kent Müzesi, Adalar Vakfı ve Adalar Belediyesi'nin kurduğu Adalar Müzesi, Bursa İnegöl Belediyesi Kent Müzesi bu tür müzelerdendir.

Görsel 25 a-b: Jeoloji Müzesi-Kütahya

Ortaöğretim kurumları ve üniversitelere bağlı müzeler, eğitim, araştırma, inceleme amaçlı kurulmuş müzelerdendir. Üniversitelerden MEB'e bağlı öğretim kurumlarına kadar her eğitim kurumunda bulunabilen müze türüdür. MEB'e bağlı Erzurum'daki 23 Temmuz Kongre Müzesi, Ankara Üniversitesi

Oyuncak Müzesi, Celal Bayar Üniversitesi Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne bağlı Santral İstanbul Enerji ve Çağdaş Sanatlar Müzesi (Bu müze aynı zamanda özel müzeler sınıflandırması içerisinde de yer almaktadır), İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi, ODTÜ Tabiat Tarihi Müzesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi örnek olarak verilebilir.

Görsel 26: Celal Bayar Üniversitesi Tıp Tarihi Müzesi-Manisa

Vakıf müzeleri de bu sınıflandırmada yer alan müzelerdendir. Bu tür müzeler devlet kurumlarına bağlı vakıflara ait müzeler olabildiği gibi özel olarak kurulmuş vakıflara da ait olabilmektedir. Örneğin, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır ve müze İstanbul'un Beyazıt ilçesinde II. Beyazıt Külliyesi'ne ait olan Beyazıt Medresesi içinde yer almaktadır. 1968 yılında Yavuz Selim Medresesi'nde "Yazı Müzesi" olarak açılan müze, 28 Ekim 1984 tarihinde "Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi" adıyla ziyaretçileriyle buluşmuştur.

Görsel 27: Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi-İstanbul

Yazma ve levha eserlerin yanı sıra, çeşitli malzeme üzerine (taş, cam, kumaş, maden) yazılmış eserlerin bulunduğu müzede, 277 adedi sergide olmak üzere toplam 3638 eser mevcuttur. Dershane odasında da kutsal emanetler sergilenmektedir. Müzedeki eserler, yazı çeşitlerine göre ayrılarak, eğitici olması ön planda tutularak sergilenmiştir (<http://www.vgm.gov.tr/icerikdetay.aspx?Id=33>). İstanbul Fatih'de yer alan Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi, Sultahahmet'de yer alan Kilim ve Düz Yayılgılar Müzesi T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan müzelerdir.

Askeri müzeler, tarihi bir olayın anlatılmasını, askeri aletleri ve askeri aletlerin kronolojisini göstermeyi amaçlayan bir anlayışla koleksiyonlarını oluşturan kurumlardır. Ayrıca onlar, bir milletin kahramanlıklarını, fedakarlıklarını göstererek milli gururu yükselten müzelerden biri olarak kabul edilmektedir. Deniz Müzesi, Havacılık Müzesi ve İstanbul'un Şişli ilçesindeki Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı bu tür müze kapsamındadır.

Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı müzeler, genellikle devlet büyüklerinin sağ iken konakladığı saraylar ile köşk veya kasır gibi yerlerdir. Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Küçüksu Kasrı, Aynalı Florya Atatürk Deniz Köşkü bu tür müzelerdendir.

Görsel 28 a: Dolmabahçe Sarayı-İstanbul

Görsel 28-b: Dolmabahçe Sarayı-İstanbul

Özel müzeler, koleksiyonlarının yönetimi özel kişilere bağlı, ancak devlet tarafından denetlenebilen müzelerdir. Özel müzelerin oluşturulmasında kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerle, vakıfların kendi hizmet konuları veya amaçlarını gerçekleştirmeleri dikkate alınır. Türkiye’de bu anlamda ilk müze 1980 yılında Sadberk Hanım adına açılmıştır. Daha sonra Türkiye’de sayıları her geçen gün artmakta olan bir müze türü haline gelmiştir. 03.07.2017 tarihi itibarı ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün denetiminde olan 231 adet özel müze bulunmaktadır (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>). 2017 yılı itibarıyla özel müze ve koleksiyoncu istatistikleri incelendiğinde, Türkiye’de bu müzeleri toplam 8 milyon 925 bin 132 (2015) kişi ziyaret etmiştir. İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kulesi Anıt Müzesi İstanbul Üniversitesi’ne bağlı özel bir müze olmakla birlikte denetimleri İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Aynı yaklaşımla Basın Müzesi’de Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’ne bağlı özel bir müze olmasına rağmen, İstanbul Ayasofya Müzesi Müdürlüğü tarafından denetlenmektedir.

Görsel 29: Ayasofya Müzesi-İstanbul

Görsel 29. a Ayasofya Müzesi İç Mekân Görünümü

Hizmet Alanlarına Göre Müzeler

Ulusal, bölgesel ve yerel olarak üçe ayrılabilen müze türüdür. **Ulusal müze**, şimdilerde Dünya genelinde birçok ülkede görülen bir müze türüdür. Türkiye’de de 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 23 ilde 41 müze ulusal müze olarak ilan edilmiştir. Bu müze, içerisinde o ülkenin doğal olu-

şumları ve insan elinden çıkan kültür sanat değerlerini barındırabilir ve çok kapsamlı etkinliklere ev sahipliği yapabilirler. Ulusal Müzeler, ulus kimliğini ön plana alan, kültürel ve doğal mirasın bireyin duygusal yönünü harekete geçiren ve böylece geçmişle gurur duyan fertler oluşturma felsefesi üzerine temellenen bir anlayışı benimser. Yerellik ruhunun, kültürel ve doğal mirasın korunması, ülkeye bağlılığın yaygınlaşması ve gelişmesi için birbirine bağlılığın özümsemesinde bu müzeler etkilidir.

Genelde nüfus dağılımına göre biçimlenen **bölgesel müzeler**, bölge, taşra, merkez müzeleri ya da kırsal, bölgesel, ulusal müzeler diye de tanımlanırlar. Yeri neresi olursa olsun, büyük bir şehirden uzakta olan bir müze, bölge müzesi olarak kabul edilir. Ancak asıl bölge müzesi, büyük bir merkezden uzakta bulunan, tamamen coğrafik, bölgesel ya da yöresel konularla ilgili bulunan müzedir. Bölge müzesi, insanlara gezdikleri yer hakkında sistematik bilgi vermek durumundadır (Erbay, 1992).

Bölge müzeleri özellikleri itibariyle etnografik ve açık hava müzelerine benzerler. İngiltere, Hollanda, Fransa vb. gibi Avrupa'nın gelişmiş ülkelerindeki bölge müzelerinin çoğu açık hava müzesi olarak kabul edilir. Bölge müzelerinin amacı, farklı toplum ve bölgelerdeki kültürleri kaynaştırarak, o toplumların birbirlerini daha iyi anlamasını ve sonrasında birbirlerine saygı duymalarını sağlamaktır. Türkiye'de Kapadokya Bölgesindeki Göreme Açık Hava Müzesi bu tür müzelere örnek olarak verilebilir.

Görsel 30 a: Göreme Açık Hava Müzesi-Nevşehir

Görsel 30 b: Frigya Vadileri, Kütahya

Görsel 31: Luxor – Mısır

Halk müzeleri genel olarak XIX. yy. da gelişen çok fazla bağımsız olmayan ve bir kısmının ise etnografya müzeleri ile birleştiği müzelerdir. Genellikle en önemli amacı, halka kendini ve geçmişini tanıtmak olan bu müzeler, içlerinde maddi kültür belgeleri ile geçmişte yaşanan ve günümüze kadar uzanan bulguların örneklerini barındırırlar. Bu tür müzeleri gezmek için bir rehber gereksinim duyulmaz. Çünkü içinde barındırdıkları eserler zaten içinde yaşadıkları ve geçmişte atalarının ürettiği kültür ürünleridir. Bu tür müzeleri her kesimden insanlar ziyaret edebilir. Çünkü özel bir kesime hitap etmekten öte her yaş ve düzeydeki insana hitap eden bir koleksiyon sunarlar.

Halk müzeleri bir bina içerisinde yer alabileceği gibi bir ev, bir kasaba veya bir çiftlik de olabilir. Ülkemizde bu tür müze tipine örnek olarak Safranbolu ve Beypazarı (Ankara) evleri verilebilir. Bu müze türü ile ilgili çok daha fazla potansiyeli olan ülkemizde, halk müzesi olabilecek farklı örneklerle de ihtiyaç vardır (Mercin, 2006).

Görsel 32: Beypazarı-Ankara

Görsel 33: Safranbolu Evleri, Karabük

Ekomüzeler, "bir bölgede halkın katılımıyla, bir yörenin ve bağlı yaşam biçimlerinin araştırılması, korunması, kültürel ve doğal varlıkların değerlendirilmesi etkinliklerini kalıcı olarak sağlayan bir müze türüdür" (Madran, 1999). Ekomüzeler aslında bir sergileme aracı olmaktan ziyade, bir yaşam biçiminin sahiplenilmesine ve varlığını sürdürmesine yardımcı olmaktadır.

Bunun yanında katılımın esas alındığı kültürel ve sosyal etkinliklerin gelişmesi için yapılan bir kurum gibidir. Bu müzelere bazen "toplum müzeleri" dendiği de görülmektedir. "Ekomüze, sosyal çevrenin dekoratif bir yapımı değildir. O, çevrenin aynasıdır. Onun ilgileri geleceğe ve sadece sonucu olan geçmişteki çalışmalara yayılır. Ekomüzeler geleneksel müzelerin aksine anıtsal, yaratıcı ve dinamikler" (Sola, 1986).

Hizmet Ettikleri Topluma Yönelik Müzeler

Eğitici, uzmanlaşmış ve genel toplum müzelerini içinde barındıran bir müze türüdür.

Eğitici müzeler, bağımsız olarak kurulabilecekleri gibi, başka müzelerin içerisinde de yer alabilirler. Eğitim misyonu olan bu müzeler gerek bölge, gerekse tüm ülke yüzeyine yayılmış okullara yönelik özel ziyaretlerin hazırlanması için "yardımlaşma" ve "işbirliği" temeline oturtulmuş etkinlikler gerçekleştirirler. Sanatın okul programlarındaki ana dersler arasına girmesiyle birlikte müfredat programları, işbirliğine dayalı müze kaynaklı konuları desteklemiştir. Eğitim amaçlı olarak çocuklara ve yetişkinlere hitap eden Boston, Manhattan, Indianapolis, Houston Çocuk Müzeleri ile Arizona Çocuk ve Gençlik Sanat Müzesi (Görsel 34 a-b ile 35) ve Çin'de WU KINGDOM HELV RELIC MUSEUM'de Wu Krallığı'nın yükselişi ile ilgili hikâye, ziyaretçilerin tüm dikkatlerini toplayabildiği ve etkileşime girebildiği 650 m²'lik görsel-işitsel bir projeksiyonlarla anlatılan müze bu müze türüne örnek olarak verilebilir. Çin'deki bu uygulama sayesinde duvarlardaki görüntüleri yansıtan aynalar (Görsel 35 a-b) ziyaretçilere sonsuz bir duygu vermekte ve sürükleyici bir deneyim yaşatmaktadır (<http://www.borismicka.com>).

Görsel 34 a: Arizona Historical Society, ABD

Görsel 34 b: Arizona Historical Society, ABD

Görsel 35: The Phoenix Children's Museum, ABD

Görsel 35-a: Wu Kingdom Helv Relic Museum - Çin

Görsel 35-b: Wu Kingdom Helv Relic Museum - Çin

Arizona Çocuk ve Gençlik Sanat Müzesi'nin (Arizona Museum for Youth- A Fine Arts Center For Childeren) kuruluşuna ilişkin ilk düşünce, okullarda verilenin ötesinde çocuklar için ihtiyaç duyulan sanat eğitimi karşılamaya yönelik olarak, bir grup Arizona yurttaşı tarafından ortaya atılmıştır. Her yıl 60 binden fazla çocuk ve ailesi müzeyi gezmekte ve etkinliklere katılmaktadırlar. 1989'da USA Today Weekend Dergisi müzeyi ülkede çocuklar için "sanatı en etkili sunan" kuruluş olarak belirlemiş; 1994'de de Disney grubunun çıkardığı Family Fun Dergisi müzeyi Amerika'da ailelere yönelik "hayran olunan" altı müzeden biri olarak seçmiştir. Müzeye resmî olarak gerçekleştirilen okul turlarında, öğrenciler ziyaretin yaklaşık üçte birini sanat eserleriyle ilgili konuşmaya; diğer üçte birini bir sanat eserini anlamaya ve takdir etmeye yönelik galeri etkinliklerine; üçte birlik bölümünde de uygulama odasında bir sanatsal çalışma yapmaya ayırmaktadır. Ayrıca uygulama atölyelerinde 4-12 yaş grubu çocuklara ve ailelerine yönelik onlarca değişik sanatsal etkinlik düzenleyen Arizona Çocuk ve Gençlik Müzesi, bu sanatsal uygulamaları alanının uzmanı sanatçıların rehberliğinde gerçekleştirmektedir (Buyurgan ve Mercin, 2011).

Uzmanlık müzeleri, genel olarak diğer müze türleri içerisine sokulabilirse de belli alanlarda yoğunlaştıklarından ayrı anlamlandırılmaları daha faydalı

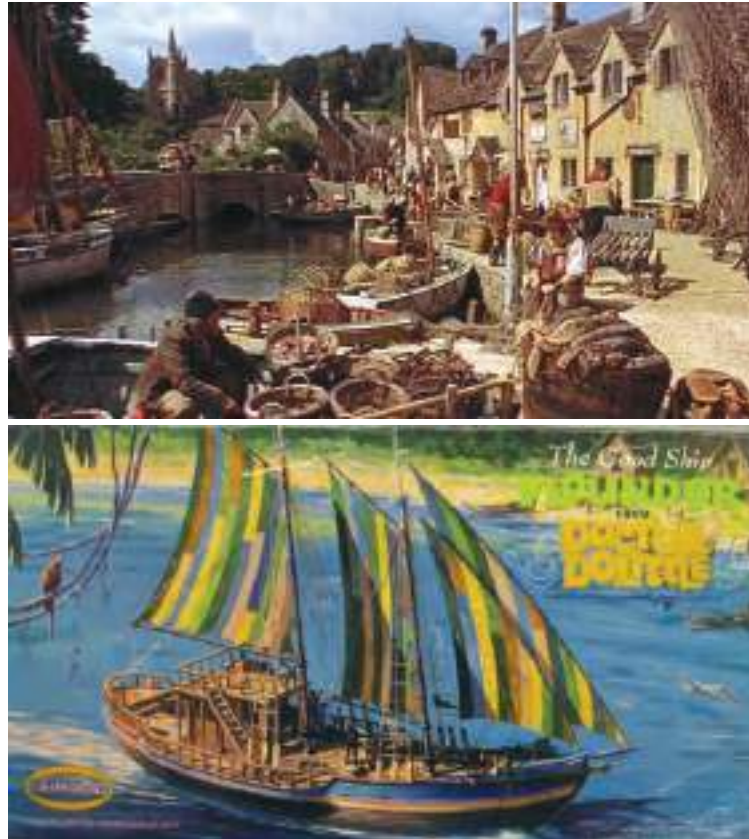

olacaktır. Bu anlamda Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlık Müzesi, İstanbul Karikatür ve Mizah Müzesi bu müze türüne örnek olarak verilebilir. Ancak bu müzeleri diğer müze türleri içerisinde göstermek de mümkündür. Örneğin Kar'a (1999) göre karikatür müzelerini "sanat müzeleri" sınıfına sokmak da mümkündür. Yine yazara göre karikatür müzeleri geçmişi yansıtırken, günümüz ile karşılaştırma olanağı sağlayarak birer eğitim ve araştırma merkezi konumunda olabilirler.

Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekânlarına Göre Müzeler

Açık hava müzesi, anıt müze ve müze evler bu tür müze sınıflaması içerisinde yer alırlar.

Açık hava müzeleri, genellikle eserlerin açık havada sergilendiği müze türüdür. Bu müze türü; kırsal açık hava müzeleri (köy, kasaba), bölgesel açık hava müzeleri (belli bir bölgenin halk kültürünü yansıtan) ve ulusal açık hava müzeleri (bir ulusun kültürünü yansıtan) olarak üçe ayrılır. Bu müzeler kaybolmaya yüz tutmuş olan kültürel maddi değerlerin yaşatılmasına, uluslararası alandaki kültürel değer farklılıklarının karşılaştırılmasına ve çokkültürlülüğün bir zenginlik olarak kabul edilmesine imkân sağlarlar. İlk açık hava müzesinin temeli 1891 yılında İsveç'te atılmıştır. Daha sonra ise diğer Avrupa ülkelerinde de yaygınlaştığı görülür. Bunlardan biri de Dr. Dolittle Castle Comp Köyü (İngiltere) Açık Hava Müzesi'dir (Mercin, 2006). Türkiye'de Nemrut Dağı, Bergama, Kapadokya, Truva, Göreme, Karatepe (Osmaniye), Boğazköy ve Alacahöyük (Çorum), Bitlis Ahlat Açık Hava Müzeleri bu müze türüne girer.

Görsel 36 a-b: Dr. Dolittle Castle Comp Köyü (İngiltere)

Görsel 37: Bergama-İzmir

Görsel 38: Göreme-Nevşehir

Görsel 39: Boğazköy- Çorum

Anıt müzeler, mimari ve tarihi yönden değerli olan yapıların müze olarak tahsis edilmesiyle oluşan müzelerdir. Mimarisi ve içindeki süslemeleriyle önem kazanmış ve değerli bulunan camii, kilise, kale, sur, anıt, tapınak vb. yapıların müzeye çevrilmesiyle oluşturulur. Bu anlamda Türkiye'de Anıtkabir, Çanakkale Şehitler Anıtı, Ayasofya Camii ve Kariye Camii gibi yapılar bu tür müzelerdendir.

Görsel 40: Anıtkabir-Ankara

Görsel 41: Kale, Nürnberg-Almanya

Tarihî, mimarisi, maddi ve manevi değerlerinden dolayı korunması gereken konak ve evlere **müze ev** denilir. Atatürk Müze Evleri, Ressam Şefik Bursalı ve Mehmet Akif Ersoy Müze Evleri, Birgi'deki Çakırağa Konağı, Yozgat Nizamoğlu Konağı, Eskişehir Osmanlı Evi, Amasya Haznedarlar Konağı, Shakespeare'in Doğduğu Ev vb. evler ve konaklar bu tür müzelerdendir.

Atatürk müzeleri genellikle "İşlevlerine Göre Farklı Müzeler" sınıflaması içerisinde de yer alabilecek müze türüdür. Atatürk Müzeleri, Atatürk'ün yaşadığı süre içerisinde oturduğu, bir süre ikamet ettiği, savaş yıllarında "karargâh" olarak kullandığı, gezilerinde konuk olduğu, arkadaşları ile toplantılar yaptığı, dinlendiği, çalıştığı evler, köşkler, saraylar ve resmi yapılardır. Bu yapıların bir kısmı yurtdışında olmakla birlikte çoğu Türkiye'dedir. Yurtdışındaki Atatürk Müzelerine örnek olarak, bugünde ziyarete açık olan Selanik'teki Atatürk (Müze) Evi verilebilir. Türkiye'de de çoğunluğu ev olmak üzere, köşkler, saraylar olmak üzere bazı Atatürk Müzeleri Etnografya Müzeleri ile birlikte isimlendirilerek açılmışlardır. Mesela Denizli Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, İçel Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, Rize Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, Sivas Kongre Binası ve Etnografya Müzesi, Akşehir Atatürk ve Etnografya Müzesi bu şekilde adlandırılan Atatürk Müze Evlerine örnek olarak verilebilir. Günümüzde hemen her ilimizde ve birçok ilçemizde Atatürk Müzeleri kurulmuş ve itina ile korunmaktadır. Örneğin, Kayseri ve Trabzon Atatürk Müze Evleri gibi. Atatürk Müzelerinin

koleksiyonlarını genel olarak Atatürk'ün kullandığı her türlü eşyalar, çeşitli yerlerde çekilmiş fotoğrafları, kitapları ile müzenin bulunduğu yörenin tipik olarak sahip olduğu etnografik ürünler oluşturmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2011).

Görsel 42: Atatürk Evi (Müzesi)- Bursa

Yukarıda yapılan sınıflamaların dışında bir nesneyi konu alan müzeler, devrim müzeleri ve sanal müzeler bu sınıflama içerisinde yer alan müzeler olarak anılabilir.

İşlevlerine Göre Farklı Müzeler

Bir nesneyi konu alan müzeler, bir tek nesneyi ve özelliklerini kapsayan müzeler olarak tanımlanabilir. Bir tek nesneyi konu alan müze türüne Bursa'daki Orman Müzesi ve PTT Pul Müzesi (Görsel 42 a) örnek olarak verilebilir.

Görsel 42 a: PTT Pul Müzesi, Ankara

İnternet: Günümüzün vazgeçilmez iletişim araçlarından biri olan internet, her alanda olduğu gibi müzeler ve müze eğitimi alanında da kendisini hissettirmektedir. İnternet; eğitimciler, eğitim kurumları ve müzeler için bilgiye ulaşma ve kendilerini daha iyi tanıtabilmenin araçlarından biridir. Müzeler internet sayesinde iletişim işlevlerini yerine getirebilecekleri gibi, müzeye gelemeyen, ama eserlere ulaşmak isteyen bireylere erişim imkânlarını sunabilirler.

Eğitimciler gidilmesi güç olan müzelere ulaşılabilmesi ve öğrencilerin araştırmalara teşvik edilmesi için interneti bir bilgiye erişim aracı olarak kullanabilir. Bu noktada **sanal müzeler** bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanal ortamdaki müzeler ve müzelerdeki eserlerin incelenmesi, görsel sanatlar eğitimi için avantajlar sağlar. Örneğin farklı kültür ve medeniyet eserlerini internet sayesinde izleyen, onun hakkında bilgi edinme fırsatını yakalayan öğrenciler görsel ve bilişsel yeteneklerini geliştirebilecekleri gibi farklı kültür ve medeniyetler arasındaki benzerlikler ile farklılıkları görebilir, bu sayede eleştirel ve estetik yetileri de gelişebilir.

ABD'de iletişim kurmak, araştırmacılara kolay ve hızlı bir şekilde bilgi sunmak, müze eğitimini geniş kitlelere ulaştırmak için müzelerin sanal ortamlardan yararlandığı bilinmektedir. Bunlardan biri Philadelphia Sanat Müzesi'nin, koleksiyonlarında bulundurduğu Brancusi eserlerini internet yoluyla sergilemesidir. Gerçek bir müzeyi andıran üç boyutlu sergide izleyiciler, Brancusi'nin heykellerini değişik açılardan görme fırsatını bulmuşlardır (İnel, 1998). Bunun yanı sıra sayıları her geçen gün artan sanal müzelerin, koleksiyonlarındaki eserleri farklı boyutlarıyla ve tekniklerle sunabilmesi yanında, eğitim etkinliklerini de izleyicileri ile paylaştıkları gözlenmektedir. İletişim çağında interneti yoğun kullanan ülkelerden biri olan Türkiye'de de sanal müze sayısı yeterli olmamakla birlikte günümüzde belli bir orana ulaştığı söylenebilir. Dumlupınar Üniversitesi Ahmet Yakupoğlu Sanal Müzesi, Yeşilirmak Havzası Sanal Müzesi, Eczacıbaşı Sanal Müzesi, Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Sanal Müzesi ve Selçuk-Efes Müzesi vb. gibi müzeler, Türkiye'deki bazı sanal müzelerdendir. Ayrıca T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın "Sanal Müzeler" bölümünde, şu müzelerin görüntüleri yer almaktadır: "Çorum, Isparta, Konya Mevlana, Anadolu Medeniyetleri, Aphrodisias, Ayasofya, Denizli Hierapolis Arkeoloji, Divan Edebiyatı (Galata Mevlevihanesi), Side ve Efes Müzesi, Dolmabahçe, Topkapı ile Ağrı İshak Paşa Sarayı, Perge Tiyatrosu, Sümela Manastırı ve Aya İrini Kilisesi.

Görsel 43: Dumlupınar Üniversitesi Ahmet Yakupoğlu Sanal Müzesi Arayüz Tasarımı

MÜZE EĞİTİMİ

Müze Eğitimi Nedir?

"Müzeler insan ruhunun gıdası, bilgi kaynağı ve gelişiminin kanıtıdır" (American Association of Museums, 2000). Müze eğitimi, bir çocuğun veya yetişkinin eğitiminde tüm alanların (sanat, fen, tarih vb.) öğretiminin bir bölümünün, programlı biçimde pedagojik yöntemleri de dikkate alarak; bir okulda bulunamayan eserleri/objeleri sunmasının verdiği avantajlardan da yararlanarak öğretim sürecinde müze kaynağının kullanılabilmesini sağlayan bir eğitimidir.

Müze eğitimi, müze ziyareti öncesi okullarda, sivil veya kamu kurumlarında programlı bir şekilde başlayabilir, müzede birçok etkinliklerle devam edebilir, müze sonrası müze ziyaretine bağlı yazılı veya sözlü dönütlerin alınabileceği uygulamalarla veya tatil beldelerinde, ıslah evlerinde, eğitim kamp ve merkezlerindeki uygulamalarla ve gezici müze eğitim araçları ile hemen hemen her yerde gerçekleştirilebilir.

Müze eğitimi, planlı ve programlı biçimde müfredata bağlı ve aynı zamanda fiziki olarak müze ziyaretinin yapılması ile örgün eğitimde, yine planlı ve programlı ama bir müfredata bağlı kalmadan müzelerin kendi eğitim bölümlerinin hazırladığı pedagojik yöntemlerle her yaş ve düzeydeki insanlara yönelik olarak örgün olmayan şekilde de gerçekleştirilebilir.

İnsanoğlunun bilgi ve beceri bakımından donatılabilmesi için bilginin ve somut göstergelerin sonraki kuşaklara transfer edilmesi gerekir. Bu açıdan müzeler, doğal, kültürel, inanca dayalı ve belli başlı tarihi nesnelerin eşsiz bir taşıyıcısı konumunda olan mekânlardır. Ayrıca etnik yapılar karşı hoşgörülü olma konusunda ahlaki ve felsefi ilkelerin insan belleğine kodlandığı kültürel kurumlardır (Skyrda, Chuieva, Boiko, Stolyarov, Kudriavtseva, Lunyayev and Stashkevich, 2012). Müzelerin hoşgörü becerisi kazandırmasına ilişkin uygulamalar çok kültürlü toplumlarda (ABD vb.) üzerinde durulan bir yaklaşımdır.

"Müze eğitimi yoluyla müze eğitimi programlarının nesne odaklı olmasının yanı sıra nesne dışındaki etkinlikleri de içermesi, yani müze türlerine göre ziyaretçilere farklı içerikli programlar sunulması ve yeni teknolojiler sayesinde iletişim olanaklarının artması, müzelerin "yaşamboyu öğrenme" kavramı içerisinde de rol aldığını göstermektedir" (Vallance, 2004). Bu olgu müzelerin geniş halk kitlelerine hitap eden bir eğitimi sürdürdüğünü de göstermektedir.

Müze Eğitimi Nasıl ve Nerede Gerçekleşir?

Müze eğitimi, farklı mekân ve araçlardan yararlanarak müze öncesi, müzede ve müze sonrasında olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilebilir.

Müze Öncesi Müze Eğitimi

Müze öncesi eğitim süreci için, alan öğretmeninin yapması gereken bazı ön hazırlıklar vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Müze eğitimi, bir çocuğun veya yetişkinin eğitiminde tüm alanların (sanat, fen, tarih vb.) öğretiminin bir bölümünün, programlı biçimde pedagojik yöntemleri de dikkate alarak; bir okulda bulunamayan eserleri/objeleri sunmasının verdiği avantajlardan da yararlanarak öğretim sürecinde müze kaynağının kullanılabilmesini sağlayan bir eğitimidir.

1. Öğretmen müze-okul işbirliği kapsamında müze ve okul yetkilileri ile ön görüşme yapmalı, onlara eğitim ile ilgili ne yapmak istediği konusunda bilgi vermelidir.
2. Öğretmen müze ziyareti öncesi okul yönetiminden, veliden ve müze yetkilisinden gerekli olan yasal izinleri almalıdır.
3. Ziyaret edilecek olan müze önceden görülmeli, eserler/objeler hakkında (hikâye vb.) bilgi toplanmalıdır. Bu, eğitim esnasında öğrenciler açısından son derece etkili olan bir yöntemdir.
4. Öğretmen müze yetkilileri, müze eğitimcisi, arkeolog, sanat tarihçisi, müze rehberi veya müze küratörü ile tanışmalıdır. Karşılıklı olarak ne yapılabileceği konuşulmalıdır.
5. Öğretmen müzede eğitim sürecinde neler yapılabileceğini ve kendisinin hangi öğrenme çıktılarını önemseydiğini müze eğitimcileri vb. yetkililerle görüşmeli ve imkânlar ölçüsünde yapılabilecek uygulamaları planlamalıdır. Planlama hem öğretmen hem de müze yetkililerince kabul edilmelidir.
6. Öğretmen müze eğitimi programı çerçevesinde yapılacak olan müze ziyaretinde, inceleme, sanat tarihi, eser eleştirisi ve estetik ile biçimlendirme çalışmalarının ne zaman yapılacağı ile ilgili tarihi, saati ve süresini müze yetkilileri ile karşılıklı olarak belirlemelidir.
7. Öğretmen müze ziyaretinin giderlerini hesaplamalı, bunu okul ve okul aile birliği yönetimi ile paylaşmalıdır. Bu paylaşımdan sonraki durum, müze yetkililerine bildirilmelidir.
8. Öğretmen, müzeye ulaşım için öncelikle okul yönetimi ile görüş alışverişinde bulunmalı, ulaşım okulun imkânlarıyla çözülemiyorsa belediye başkanlığı ile, o da olmaz ise ücret karşılığında seyahat firmalarından araç kiralanarak çözülmelidir.
9. Öğretmen müze eğitimi amacıyla müzenin yapısı, koleksiyonları vb. gibi unsurları dikkate alarak çalışma yaprakları, oyun kartları, test, drama ve biçimlendirme çalışmaları için hazırlık yapmalıdır.
10. Öğretmen eğer varsa müzeden müze rehberi temin etmeli ve bunu öğrencilerle paylaşmalıdır. Eğer müzeye ait bir müze rehberi yoksa müze rehberi hazırlanmalıdır. Müze rehberi öğretmen tarafından hazırlanabileceği gibi; öğrencinin yaş ve düzeyi ile okulun imkânlarına göre öğrencilere etkinlik olarak da verilebilir.
11. Öğretmen müze ziyareti öncesinde okul aile birliği başkanı ve üyelerine bu konu hakkında bilgi vererek, okul aile birliği üyelerinin veya velilerin müze ziyaretine eşlik etmelerini teşvik etmelidir.
12. Müzenin koleksiyonları birçok medeniyete ait eserlerden/objelerden oluşmuş bir müze ise, öğretmen, o medeniyetlerin özelliklerini ve bu özelliklerin süreç içerisinde eserlere/objelere yansımalarının neler olduğunu araştırmalıdır. Örneğin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde boğa figürü hemen hemen her uygarlıkta esinlenilen bir figür olmasına rağmen, uygarlıkların anlayış ve algılarına göre eserlere farklı biçimlerde yansımıştır. Bunun gerekçelerinin araştırılması ve sonuçlarının öğrenci-

lerle paylaşılması kültürler arasındaki farklı özellikleri ortaya koyabilecek gibi diğer kültürlerle karşı saygı duyulmasına da yardım edecektir.

13. Öğretmen, müzelerin demokratik bir ortam olduğu bilincinden hareketle, öğrencilerine bu anlayışla yaklaşmalıdır. Tasarlanacak çalışma yaprakları öğrencilerin tartışmalara katılmalarını ve fikirlerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak tarzda düzenlenmelidir.
14. Öğretmen etkinliklerin bireysel mi?, yoksa grup çalışması şeklinde mi? yapılacağına önceden karar vermeli, öğretim sürecini buna göre planlamalıdır.

Görsel 44 a-b: Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara

Görsel 45: The Miami-Dade County Public Schools Museum, ABD

Yukarıda belirtilen hazırlık aşamaları yerine getirildikten sonra, müze öncesi eğitim, müze eğitimcilerinin kamu veya sivil toplum kuruluşlarına planlı olarak gerçekleştirecekleri ziyaret ile başlar. Öncelikle bu kurumlardaki bireylere müzenin olanakları ve koleksiyonları tanıtılır. Tanıtım işleminde görsel sunular yapılabilir. Ayrıca bavul müze veya gezici müze uygulaması ile insanların müze konusunda ön bilgi edinmeleri sağlanabilir. Bu uygulama aynı zamanda müzeye gitme konusundaki motivasyonun artmasında da etkili olabilir.

Müze öncesi eğitim kapsamında öğrenciler, araştırma yapmaya, bilgi toplamaya teşvik edilebilir. Bu yöntem hazırlanacak çalışma yapraklarıyla yapılabileceği gibi sözlü olarak verilecek görevler ile de sağlanabilir.

Kurumlarla İşbirliği

Kurumlarla işbirliği, müze eğitiminin en önemsenmesi gereken eğitim süreçlerinden birini oluşturmaktadır.

Müzeler, toplumun kültürel gelişimine katkıda bulunmak amacıyla eğitim-öğretim amaçlı programlar yaparken, hedef kitleye ulaşmak için resmi ve özel kuruluşlarla işbirliği yaparlar.

Eğitim kurumları veya diğer kurumlar ile müzeler arasındaki ilişki, uzun süredir devam eden bir olgudur. Müzeler, kültürleri anlamayı ve kuşaktan kuşağa bilgi aktarmayı arzu ederken, bunu çevrelerindeki insanlarla bağlantı kurarak yapmış ve bu sayede büyümüş, tanınır olmuşlardır. Eski üniversite kasabalarının, Cambridge'deki Fitzwilliam (1843), Oxford'daki Ashmolen (1683) ve Londra'daki British Müzesi gibi müzelerin, İngiltere'nin en eski müzelerinden bazıları olmaları, tesadüf değildir (Morris ve Spurrier, 2009).

Müze-okul işbirliği müzelerin yaşaması için önemli bir uygulamadır. Manchester Ulusal Bilim ve Endüstri Müzesi'ne 2001 yılının Şubat ayında 272,000 ziyaretçi gelirken, 2007 yılının Ağustos ayında okul-müze işbirliği sayesinde bu sayı 962,715'e ulaşmıştır. Büyük şehir müzelerinde de çocukların eğitimsel aktivitelere katılımının 2001 ve 2002 den beri neredeyse üç katına çıktığı belirlenmiştir. 2003-2005 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre (Greenhill, Dodd, Gibson, Phillips, Jones ve Sullivan, 2006), İngiltere'de 2003-2005 yılları arasında 69 müzeye toplamda 1594 okul ziyareti gerçekleştirilmiştir. Daha önce yapılan araştırma raporlarına göre gerçekleşen ziyaret oranı yaklaşık %28 civarında artış göstermiştir. Ayrıca bu araştırma sonucuna göre, gerçekleştirilen ziyaretlerde bireysel öğrenme çıktıları gruplandırılmıştır. Bu öğrenme çıktıları:

- * Bilgiyi elde etme ve anlama,
- * Becerilerin geliştirilmesi,
- * Tutum ve değerlerin olumlu hale dönüşmesi,
- * Zevk alma, esinlenme ve yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi,
- * Etki, davranış ve ilerleme konularında öğrencilerin müze eğitimi sayesinde elde ettikleri kazanımlar olarak belirlenmiştir.

Okul-müze veya okul-kurum işbirliğinin gerçekleşebilmesi ve müze eğitiminin amacına ulaşabilmesi için, müze eğitimi öncesi okulların, kurumların ve buna bağlı olarak ilgili alan öğretmenleri ile müzelerin birtakım ön hazırlıkları yapmaları gerekir. Bunlar:

- "a. Öğretim programında veya etkinlik planlarında müze eğitimine yer verilmesi,
- b. Gerekli yasal sürecin işleme konulması,
- c. Müze eğitimi için öğretmene veya kurumlardaki kişilere ek zaman verilmesi,

- d. Müze ve koleksiyonlarla ilgili konferans ve seminerler düzenlenmesi" (Mercin, 2006).

Müze öncesi müze eğitimi sürecinde alan öğretmenlerinin rolü çok önemlidir. Öğretmen, okul-müze işbirliğini sağlayabileceği gibi, öğrencileri bu eğitim sürecine hazırlayacak misyonu da yüklenebilir. Bu amaçla öğretmen, öncelikle ilk adımlardan biri olan okul ve müze yöneticileriyle görüşebilir. Gerekli yasal süreci başlattıktan sonra izinler alınır. İzinler alındıktan sonra öncelikle müze eğitimcilerinin okula gelmesi ve okulda öğrencilere yönelik nasıl bir öğretimin gerçekleştirileceği belirlenir. Bu öğretim içerisinde müze öncesi eğitimde müzede eserleri bulunan sanatçılarla veya sanat uzmanlarıyla görüşerek, okullara ya da kurumlara ziyaretler planlanabilir. "Yapılacak uygulamalarda okul yöneticilerinin işbirliği programına ciddi ve samimi desteği olmalıdır. Öğretmenlere müze eğitimcileriyle birlikte çalışacakları bir günü, belirli bir zamanı ayırması okul yöneticilerinin işbirliği programına vereceği desteğin önemli bir göstergesi olacaktır" (Berry, 1998). Örneğin bu anlamda Rusya'da okul-müze işbirliği devlet tarafından desteklenmektedir. Okul-müze programları hafta sonları gerçekleştirilebildiği gibi belirli günlerde de (1 Eylül Bilim Günü) yapılabilmektedir.

Okul-müze işbirliğinde ziyaret öncesi, müze eğitimcilerinin okul yöneticileri ve öğretmenlerle bir plan yapması gerekir. Bu planda okula hangi zamanlarda ve hangi saatler arasında gidileceği belirtilir. Mümkünse okul ziyareti okulda işlenen bir dersin sonrasında, dersin tamamlayıcı ögesi olacak bir öğretimi içermelidir. Örneğin, San Francisco ve California'da Young Memorial Museum, ilkokul birinci sınıftan lise son sınıfa kadar ders programlarına yönelik hazırlanmış programı uygulamak için haftada üç gün okulları ziyaret etmektedir (Abacı, 1996).

Müzelerin ailelere yönelik etkinlikler düzenlemesi de müze-toplum işbirliğine örnek olarak verilebilir (doğum günü partisi vb). Bu uygulama bireyin sadece kendisinin değil aile fertlerinin tamamının müzeye gelmesine yardımcı olabilir.

Müze eğitimcisi olmayan müzeler için, müze eğitimi müzede görevli bir arkeolog, sanat tarihi uzmanı veya müze yöneticileriyle de sağlanabilir. Eğer bu imkânlar da yoksa alan öğretmeni bu rolü üstlenmelidir. Okul-müze işbirliğinin yanısıra müzede eğitim öncesi hazırlanacak öğretim materyalleri de etkili öğrenmeye yardım edebilir. Bunlar ana başlıklar altında şöyledir:

Müze Rehberi

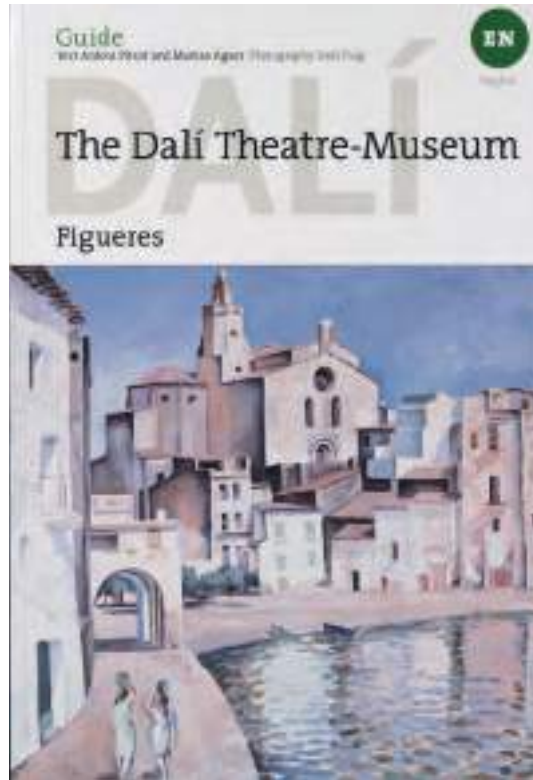
Müze rehberi, müze öncesi müze eğitimi amacıyla öğrencilerin araştırma, inceleme ve biçimlendirme yapabilmesinin önemli ve planlı bir parçasını oluşturur. Müze rehberi; müzenin tarihini, içerisinde barındırdığı eserleri, eserlerin özelliklerini genel bilgiler ışığında ele alan, fotoğraflarla destekleyerek sunan yazılı ve görsel materyallerdendir. Müze rehberinde biçimlendirme çalışmaları, müze koleksiyonuyla ilgili yazılı kaynakların listeleri, özel müzelerde indirimli tarifeli üyelik ve sosyal etkinlikleri içeren müze etkinliği bilgileri de olabilir. Ayrıca müze rehberinde, okul gruplarının müzeye taşınma ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceği ve giriş ücretleri, ailelere ve okul yönetimine bu yapılan etkinliğin yararlarının sıralandığı öğrenme çıktılarının ne olduğunu anlatan bilgilerin verilmesi, birçok soru işaretini ortadan kaldıracaktır.

Müze rehberi bireyin müze koleksiyonları hakkında müzeye gitmeden önce bilgi edinebileceği önemli materyallerden biridir. Müze rehberinin içerisine çalışma yaprakları konularak, öğrencilerin müzede hangi etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri gösterilebilir. Bu tarz bir materyal öğrencilerin kendilerini, gerçekleştirecek etkinliklere hazırlamalarını sağlayabilir.

Müze rehberi hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Müze rehberinin kapak tasarımı ilgi çekici ve bir o kadar da işlevsel olmalıdır. Kapağın arka tarafında müzede uyulması gereken kurallar listesi yer alabilir. Bunun amacı, öğrencilerin müzede nasıl davranmaları gerektiğini önceden bilmelerini sağlamaktır. Diğer sayfalarda ise, müzeyi tanıtıcı resim ve bilgiler, müzenin planı ve plan üzerinde müze ziyaret süreci yerleştirilebilir. Müze rehberinin öteki sayfalarına ise çalışma yaprakları konulabilir. Son sayfada ise müzenin bulunduğu yeri gösteren bir harita ve o harita üzerinde müzenin yerini belirten cadde ve sokak adları yer alabilir. Ayrıca bu sayfada müzenin kısa tarihçesi de verilerek, öğrencilerin müze hakkında ön bilgi edinmeleri sağlanabilir.

Müze rehberinde müzelerin yerlerini gösteren haritanın olması yararlı olacaktır. Çünkü öğrenciler daha sonra yalnız veya aileleriyle birlikte müzeye tekrar gitmek isteyebilir. Bu rehber onlara yol gösterecektir. Müze rehberlerinin kapsamı isteğe bağlı olarak daraltılabilir veya öğrencilerin yaş ve düzeyine göre genişletilebilir. Bu materyal halk eğitimi amaçlı da kullanılabilir (Mercin, 2006). Hatta son zamanlarda müze rehberlerinin engelli vatandaşlara yönelik hazırlandığı da görülmektedir. Örneğin, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü hazırladıkları bir proje ile engellilerin sosyal ve kültürel hayata daha aktif katılımlarını sağlamak amacıyla İstanbul Sağlık Müzesi için "Engelsiz Müze Rehberi" hazırlamıştır.

Görsel 46: The Dalí Müzesi Tanıtım Rehberi

Sanatçılarla İşbirliği

Müze öncesi eğitim kapsamında imkânlar dahilinde müzedeki eser/objeleri oluşturan kişiler (sanatçı, mühendis, tasarımcı vb.) okullara davet edilmek suretiyle öğrencilerle yüz yüze getirilerek interaktif bir ortam oluşturulabilir. Bu etkinlik müze ziyareti öncesi öğrencilerin hem o sanatçı hakkında sanatçının kendi ağzından bilgi edinebileceği, hem de edilen bilgiler sayesinde sanatçının eserlerini görme isteği uyandıracağından önemlidir. Bu etkinlik, öğrencileri o sanatçının eğer varsa çalışma mekânına (atölye, galeri vb.) götürerek de gerçekleştirilebilir.

Müze Eğitim Paketi

Bu etkinlik genellikle pratik olması ve çok masraflı olmaması bakımından tercih edilir. Eserlerin fotoğrafları, slaytları, video kasetleri ve birkaç kopya eserinin çanta, valiz gibi taşıma araçlarıyla okullara ya da insanların toplu olarak bulunduğu yerlere gidilerek yapılan eğitim türüdür. Ayrıca bu yöntemde okullarda görev yapan öğretmenler de bu paketleri kullanabilirler. Ders programında yer alan konuyla alakalı olacak bir paketin seçilmesi çok daha faydalı olacaktır (Alakuş ve Mercin, 2011).

Ödünç Verme

Ödünç verme uygulamasının okul-müze işbirliğinde önemi büyüktür. Çünkü okulların hazır olması durumunda müzenin ödünç verme uygulaması iyi bir öğretim yöntemi olabilir. Müzeler eğer koleksiyonlarında bir eserden çok sayıda varsa ve çok kıymetli değilse bunları ödünç verebilmektedir. Eğer eser çok kıymetli ise o eserlerin tıpkibasimleri, kopyası veya maketleri yaptırılarak ödünç verme uygulaması gerçekleştirilebilir. Bazı müzelerin ödünç verme yöntemini 1960'larda oluşturduğu bilinmektedir. "Bu uygulamanın eğitimsel başarısı için çok farklı girişimlerde bulunulmuştur. Örneğin, bazı müzelerin bu amaçla tasarlanmış özel depo, atölye ve yönetim alanları bulunmaktadır. Batıda özellikle öğretmenler çoğu ödünç verme servisiyle işbirliği yaparak öğrencilerine bu eğitim hizmetini götürmektedir. Ödünç verme servislerinin paketlerinde slaytlar, video kasetler, posterler, kopya eserler, orijinal eserler, uygulama eğitimi amaçlı araç-gereçler bulunmaktadır. Örneğin Ontario Sanat Galerisi'nde (Görsel 47, 48, ve 49) ödünç verilmek üzere siyah-beyaz ve renkli resim röpröduksiyonlardan -içinde litograflar, tahta baskılar, el yazmaları ve dua kitaplarından oluşan 2000 parçalık bir koleksiyon vardır (Hooper – Greenhill, 1999).

Görsel 47: Ontario Sanat Galerisi, Toronto, Kanada

Görsel 48: Ontario Sanat Galerisi, Toronto, Kanada

Görsel 49: Ontario Sanat Galerisi, Toronto, Kanada

Gezici Müze ve Sergiler

Gezici müzeler, hem okullar ve hem de geniş halk kitleleri için tasarlanan bir eğitim ve tanıtım yöntemidir. Müze koleksiyonundan geneli temsil edecek tarzda seçilen eserler/objeler, gezici müzenin sergilerini oluşturur. Bu yöntem okullarda ve halkın çok yoğun olduğu yerlerde uygulanır. Ayrıca gezici müze iyi bir tanıtım aracıdır: Müzeye gidemeyenler için müze hakkında bilgi edinebileceği bir yöntemdir. Gezici sergiler ise, halkın kendi yaşayışından farklı hayat tarzlarını ve sanat eserlerini anlamalarına, onları takdir etmelerine yardımcı olan diğer bir yöntemdir (Harrison, 1963).

Sürelî Yayınlar

Müze yayınları, ele aldıkları araştırmaların niteliği bakımından belki en emin bilgiyi verirler. Bu dökümanlar üç aylık dergi, monografi, koleksiyon ve ilmi dergilerden oluşabilir. Günümüzde bunları gerçekleştirmek çok daha kolaydır. Teknolojinin gelişmesi masa üstü yayıncılığını da değiştirmiş birçok kitap, broşür, katalog vb. süreli yayın dijital ortama aktarılmıştır. Bu yöntemin

ucuz ve hızlı olması gelecekte birçok müzenin müze öncesi eğitim ve yaygın eğitim amacıyla bu imkânları kullanacağını göstermektedir. Bu açıdan öğretmenlerin öğrencilerini bu yayınlarla müzeyi tanımalarını sağlamaları önem kazanmaktadır.

Görsel 50 a-b : Çanakkale 1915 Konulu Gezici Müze Aracı

Görsel 51 : Müze Dergisi

Müzedede Müze Eğitimi

Müzedede müze eğitimi, eğitim amaçlı programları içeren kapsamlı bir süreci ifade eder. Bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için alan öğretmenlerinin sorumluluklarının haricinde müze yöneticilerinin öncelikle şunları yapması beklenir:

- Müzedede eğitim programı hazırlamak.
- Müzedede eğitim ortamı oluşturmak.
- Müze yetkililerini (müze eğitimcisi, müze uzmanı, müze rehberi, arkeolog, sanat tarihçi vb.) müze eğitimine yönelik eğitime tabi tutmak. Bu aşamada eğer mümkünse öğretmenlerin de bu programa dahil edilmesi okul-müze işbirliğini daha güçlü hale getirecektir.
- Müze eğitim sürecinin değerlendirmesini yapmak.

Müzedede eğitim programı hazırlamak

Müzedede eğitim programı, başta motivasyonu arttırmak amacıyla gerçekleştirilecek uygulamalar olmak üzere, müzedede eğitimin ne zaman ve ne kadar sürede, hangi araç-gereçlerle, nasıl bir süreç izlenerek, eğitime tabi tutulan bireylerin ne öğreneceklerinin belirlendiği, eğitimin hangi öğretim yöntemleriyle gerçekleştirildiği, ne öğrenildiğinin saptandığı ve öğrenilenlerin kalıcı olup olmadığının hangi ölçme araçlarıyla belirleneceğinin yazılı olarak kayıt altına alındığı bir dökümandır.

Müze eğitim programı, okul programları gibi kısa ders sürelerine paralel öğretim yöntemleriyle sınırlı olmamalıdır. Bireyin müzedede geçireceği toplam saat oranına göre daha esnek bir öğretim planı yapılmalıdır. Etkinlik süresi, gerçekleştirilecek etkinliğin özelliğine, müze mekânının uygunluğuna, ziyaretçi sayısı ve müzenin olanaklarına göre maksimum düzeyde yararlanılabilecek tarzda olmalıdır. Örneğin, öğrencilere eğer müzedede bir eserden yola çıkılarak biçimlendirme çalışması yaptırılacaksa, bu uygulama için okuldaki bir ders saatini içeren süre kadar süre verilmesinin yeterli olmayacağı bilinmelidir.

Müzedede eğitim, müze öncesi başlayan eğitim sürecinin devamı olarak kabul edilebilir. Ancak benzer öğretim yöntemlerinin kullanılmasının ötesinde müzedede eğitim ziyaretçilere eşsiz fırsatların sunulduğu uygulamaları da içerir.

Müzedede eğitim ortamı oluşturmak

Müze ve koleksiyonları, hangi alan olursa olsun alan eğitimi için tek başına yeterli değildir. Müzelerin sahip olduğu değerleri, pedagojik amaçlı sunabilmesi, sunum sonrası ziyaretçilerin onlardan esinlenerek eleştirel düşünebilmesi ve biçimlendirme yapabilmesi için bir çok yöntemden yararlanılması, bunların yapılabilmesi için de uygun bir mekân olması veya müze ortamlarının bu amaçla kullanılabilmesine olanak sağlanması gerekir. Örneğin Cümmer Sanat ve Bahçeleri Müzesi eğitim departmanında öğretmenler, "akademik olarak hazırlanmış sınıflardaki öğretimde, görsel sanatlar, müzik, yaratıcı drama ve performans sanatları gibi çoklu zekâ kuramına dayalı yöntemleri kullanmaktadırlar. Derslerde bu yöntemlerin kullanılmasının amacı, hem görsel sanatlar ve yaratıcı düşünce ile problem çözme ve iletişim kurma becerilerini geliştirmek, hem de 5. sınıf düzeyine uygun olan görsel sanatlar, matematik, bilim, sözel sanatlar, müzik ve sosyal içerikli

çalışmalara ilişkin standart uygulamaları desteklemektir" (<http://www.cummer.org/>).

Görsel 52: The Phoenix Children's Museum, Arizona, ABD

Müze çalışanlarını müze eğitime yönelik eğitime tabi tutmak

Müzelerin görevlerinden biri de deneyimli ve tecrübeli insanları istihdam etmeleridir. Öğretim, ortam ve araç-gereç olmadan yapılamayacağı gibi amaca uygun eğitim verilebilmesi için eğitim uzmanı olmayan kişilerle de yapılması güçtür. Dolayısı ile müze yetkilileri müze çalışanlarını müze eğitimi konusunda deneyim ve tecrübe sahibi yapabilmek için eğitim almasını sağlarlar (müze eğitimcisi, müze uzmanı, müze rehberi, arkeolog, sanat tarihçi vb.). Hatta eğer mümkünse bu eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak görsel sanatlar öğretmenleri, sınıf öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenleri, tarih öğretmenlerini de kapsamalıdır. Çünkü müze ziyaretlerinin yoğunlaştığı durumlarda, müzedeki çalışanlarının diğer görevleri de düşünüldüğünde gruplara tam anlamıyla cevap verilemediği ve uzman eğitimcisi olmayan müzeler olması durumunda bu eğitimi almış olan öğretmenler, müze eğitimini amacına uygun olarak gerçekleştirebilir. Müze eğitimi konusunda bilgi edinilememesi durumunda ise öğretmenler bu alanda yayımlanmış kitap, makale, bildiri ve güvenilir internet kaynaklarından yararlanabilirler.

Müze İçerisinde Eğitim

Müzedeki müze eğitimi, öncelikle öğretmenin iyi bir ön hazırlık yapmasını ve sonrasında müzedeki birçok etkinliği beraberinde getiren uygulamaları içeren bir program yapmasını gerektirir. Bu program müze çalışanları ile birlikte hazırlanırsa çok etkili olur. Müzenin imkânlarına göre düzenlenecek program (imkânlar ölçüsünde) aşağıdaki uygulamaların bir kısmını kapsayabilir:

Müzedeki Müze Eğitimi Uygulamaları Müzedeki Teknolojinin Kullanımı

Şimdilerde en hızlı gelişen alanlardan biri teknolojidir. Bu gelişime birçok kurum ister istemez ayak uydurmuş durumdadır. Gelişmiş ülke müzelerinin bazılarında, teknolojinin genel anlamda müzelerin misyonlarını yerine getirmek amacıyla çok etkili ve sık bir şekilde kullanıldığını söylemek mümkündür. Teknolojinin kullanıldığı "görsel iletişim tasarımı ürünlerinin (afişler, infografikler, etiketler, yönlendirme tasarımı vb. ürünler, cep telefonlarındaki uygulamalar (semboller) ve internet ara yüz tasarımları) müze eğitimine, bilgilendirmeye ve tanıtıma önemli katkısı olduğu belirlenmiştir" (Mercin, 2017). Teknolojinin kullanım amaçlarını beş başlık altında toplamak mümkündür: Bilgi sağlama ve tanıtım, bilgi toplama, güvenlik, restorasyon ve eser/objelerin orijinallerinin saptanması ile gösterim teknikleridir.

Zenginleştirilmiş Gerçeklik (Augmented Reality)

Augmented Reality içinde yaşadığımız dünyada ve buna bağlı olarak müzelerdeki bilgilerin veya eserlerin, bir araç (akıllı telefon veya bilgisayar) vasıtasıyla elde edilen görüntü ve/veya bilgileri bir araya getirerek tanıtmaya, bilgilendirmeye ve eğitime amacıyla zenginleştirme anlamına gelmektedir (Mercin, 2016).

Augmented Reality teknolojisi ile müzedeki veya galerideki herhangi bir eser veya objenin farklı açılardan görüntüsü, sesli veya yazılı bilgisi akıllı telefon, tablet ya da bilgisayardaki bir kamera aracılığıyla, izleyicinin bulunduğu ortama taşınabilir. İnteraktif durumların da olabileceği uygulamalar yanında, Augmented Reality uygulamaları ile akıllı telefonu veya tableti bir esere veya objeye tutarak (Görsel 53 a) onun hakkında web ortamında bulunan bilgiler anında elde edilebilir. Bu uygulama rehberi olmayan müzeler için veya bireysel olarak müze ziyaretini sevenler için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu uygulama eser ve objeler hakkında derinlemesine bilgi edinilmesi açısından çok yararlı olabildiği gibi, elde edilen bilgilerin tekrar edilerek pekiştirilmesine de yardımcı olabilir. Örneğin Görsel 53 b'de, San Francisco Museum of Modern Art binasının inşaatının Augmented Reality yöntemiyle nasıl inşa edildiği gösterilmektedir.

Görsel 53 a: Royal Ontario Museum (ROM), Toronto, Kanada

Görsel 53 b: San Francisco Museum of Modern Art, ABD.

Görsel 53 c. Tokat'ın Niksar İlçesindeki Melikgazi Kabristanlığı Girişindeki Mezar Taşları Müzesi

Türkiye'deki zenginleştirilmiş gerçeklik uygulamasına en iyi örneklerden biri Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi'ndeki uygulamadır. Bu uygulamada "harita görünümü ile kattaki eserlerin mevcut durumu görülebilmektedir. Bu sayede ziyaretçinin müzedeki konumunu belirleyebilmekte ve ziyareti daha hızlı gerçekleştirebilmekte ve ziyaretçiler deneyimlerini sosyal medya uygulamalarından kolayca paylaşabilmektedir. Ayrıca ziyaretçilerin müze içindeki davranışları takip edilebilmekte, en çok ilgi gören eser, ziyaretçilerin gezi rotası, ortalama geçen süre gibi önemli istatistikler tutulabilmekte ve ayrıca uygulama içindeki anket özelliği ile ziyaretçilerden kolay bir şekilde geri bildirim alınabilmektedir (Çelik, 2016).

Televizyon

Televizyon, müze dışında veya müzeye gelemeyen insanlara müzelerin tanıtımının ve uzaktan eğitim yönteminin yapılabileceği etkili bir araç olarak kullanılabileceği gibi, müzeye gelen ziyaretçilerin birçok konuda bilgilendirilmesi ve müze eğitimine yönelik motivasyonun artırılması için de yararlanılabilecek bir araçtır.

Görsel 54: Müze ve televizyon

Film Şeridi Projektörü

Genel eğitim içerisindeki amacı; öğrenciye veya bireye koleksiyonları tanıtmak, güdüleme, ilgi uyandırma ve elde edilen bilgiyi pekiştirmek olan film şeridi projektörü, teknolojik olarak belli bir program dahilinde slaytların ard arda perde üzerine yansıtılarak seslendirilmesiyle gerçekleştirilen bir yöntemdir. Bu yöntem özellikle öğrenciler müzeye geldikten sonra onların ne göreceklerini, nasıl göreceklerini aktarma bakımından etkili olabilir. Bu etkinlik görsel sanatlar eğitimi veya başka bir alan ile ilgili eğitim almaya gelen öğrenci topluluğu için görmeye dayalı eğitim gereksiniminin büyük bir bölümünü giderebilir. Bu yöntem bireysel katkıları olduğu gibi öğretmenin rehberliğinde gruplara verilecek ödevlerin hazırlanmasında ve sunumunda da avantajlar sağlar. Bu araçlar kavramların tartışılmasında da kullanılabilir. Bal, Keleş ve Erbil'in (1999) ifade ettiklerine göre, öğrenciler, araştırma sonucu raporları ile proje çalışmalarını sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmak için sunarken, film şeritlerini kullanmaktan zevk almaktadırlar.

Medya Merkezi

Medya merkezi dünyada güncel olan kültür-sanat etkinliklerini takip eden, müzenin basın ile olan ilişkilerini organize eden ve aynı zamanda müzenin neler yaptığını dış dünyaya gösteren yüzüdür. Bunu merkezi basın kuruluşları da destekleyebilmektedir. Örneğin, bu tarz bir uygulama İstanbul Modern'de gerçekleştirilmektedir. İstanbul Modern'in kurmuş olduğu "Yeni Medya Alanı"nın amacı, Türkiye'de son derece sınırlı bir çevre tarafından bilinen ve izlenen yeni medya sanatlarını daha geniş kitlelerin bilgisine ve kullanımına sunmaktır. Ayrıca İstanbul Modern ziyaretçilerine, internet üzerindeki netart, web-art, on-line art, sayısal art sitelerine, projelerine erişim sağlayan yeni medya alanı aracılığıyla, dijital ortamdaki interaktif sanat ve tasarım çalışmalarını izleyebilme imkânı sağlamaktadır (Mercin, 2016).

Yeni Medya Alanı'nın diğer amacı ise, örnek müze izleyicisi oluşturabilmek amacıyla, eğitime yönelik çalışmalar yapmaktır. Bu uygulama ayrıca öğrencilerin araştırma yapmasına da olanak vermektedir.

Video

Video, zengin, akıcı, akılda kalıcı, dikkat çekici olması; mikro öğretim imkânı sağlaması, öğrenmeyi zaman ve mekâna bağımlı olmaktan kurtarması, öğretmene belleten değil, öğrenmeye rehberlik eden kişi özelliği kazandırması açısından önemli bir materyaldir. Video, müze ile ilgili kayıtların ulusal veya uluslararası kanallarda yayınlanmasında, öğrencilere izletilerek bilgi aktarımında kullanılabilir. Aynı kayıtların okul ziyaretlerinde, konferans ve seminerlerde kullanılması da söz konusu olabilir.

Hareketli Sanat Tarihi Şeridi Bir konunun, bir dönemin vb. anlatımı amacıyla silindiri biçiminde oluşturulmuş bir düzenden yararlanarak hareketli bir sergilemenin işitsel yöntemle birleştirildiği bir sistemdir.

Görsel 55: Sabancı Müzesi, Dali Sergisi-İstanbul

İnteraktif Görsel Sunum

Bu yöntem, öğrenenin öğrenme ortamına katılabildiği bir uygulamadır. Bu uygulama öğreneni öğrenmeye daha istekli kılmakta, öğrenilenlerin akılda kalıcılığını da arttırmaktadır. Örneğin Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi'nde bu uygulamadan yararlanılmaktadır.

Bilgi Grafikleri

Harrison (1963), bilgi grafiklerinin, resimlerin, maketlerin, tabloların, diyagramların ve fotoğrafların gerçek nesnelerin yerini tutamayacağını, ama yerinde kullanılırsa eğitici yönlerinin çok yüksek olacağını belirtmiştir.

Bilgi panoları ve grafikler, nesneler ile ziyaretçiler arasında iletişimi sağlayan ve kalıcı bilgileri sunan etkileyici materyallerden biridir. Bu tür materyallerin ziyaretçilerde daha fazla ilgi uyandıracağı ve nesnelere karşı duyarlılığı geliştireceği anlaşılmıştır. Ancak bu panoların ve grafiklerin hazırlanmasında uzmanların, müzecilerin, eğitimcilerin ve grafik tasarımcılarının birlikte çalışmaları gereklidir (Mercin, 2003).

Bilgi grafikleri, gelen ziyaretçileri bilgilendirme ve koleksiyonlara yönlendirme aracı olarak kullanılabileceği gibi, öğrencilere müzenin bir bölümü veya bir eser hakkında bilgi veren bir bilgi grafiği tasarlama etkinliği verilerek eğitsel bir araca da dönüşebilir.

Görsel 56: Müze ve Ören Yerleri Giriş Bilgilendirme Şeması

Bu materyal görsel sanatlar eğitimi amaçlı olarak şu şekilde kullanılabilir: Öğretmen tarafından planlı ve programlı bir şekilde müzeye götürülen öğrencilerden müzedeki bir eseri/objeyi seçmeleri istenir. Seçilen obje hakkında grafik tasarım ilkelerinden yararlanılarak bir bilgi grafiği oluşturmaları söylenir. Bu uygulama ile öğrenciler gerçek bir sanat eseri hakkında daha fazla bilgiyi elde etmek için sanat tarihi araştırması yapacak ve biçimlendirme çalışmasını gerçekleştirmiş olacaktır.

Görsel 57: Hafsa Sultan Şifhanesi Tıp Tarihi Müzesi, Manisa

Görsel 58: Dokumentationszentrum, Nürnberg-Almanya

Görsel 59: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul

Görsel 60: Panorama 1453, İstanbul.

CD (Kompakt Diskler)

CD'ler eğitim programlarına ilgiyi arttıran materyallerdendir. Kullanımı kolay ve dayanıklı ürünlerdir. CD'lerin tek dezavantajı bağımsız olmamalarıdır. Onları kullanabilmek için mutlaka bir CD çalıcıya gereksinim vardır. Ancak günümüzde temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretimde kullanımı yaygınlaşmaktadır (Mercin, 2006).

CD'lere müzelerin kendileri ile içerisindeki eser/obje hakkındaki bilgiler görüntülü ve sesli olarak kaydedilebilir ve çoğaltılabilir. CD'lere yüklenmiş bilgi ve görüntüleri kodlama sistemi sayesinde ziyaretçilerin zaman sınırlılığı olmadan istediği bilgiye her an ulaşması sağlanabilir. Kahn (2000) böyle bir uygulamanın California'daki Oakland Müzesi'nde kullanıldığını belirtmektedir.

Görsel 61: California'daki Oakland Müzesi

Bilgisayar ve Internet

Bilgisayar ve buna bağlı olarak kullanılan internet, bilginin elde edilmesini kolaylaştırmasına ve bilgilerin güncellenmesine olanak sunması bakımından etkili araçlardır. Sağladığı avantajlardan dolayı bilgisayar ve internetten müze eğitiminde de yararlanılmaktadır. Örneğin Mercin'in (2017) yaptığı bir araştırmada Louvre Müzesi'nin resmi web sitesindeki eğitim amaçlı uygulamalardan biri, "Sanatın Elemanları"nın (Elements of Art), sanata ilişkin kavramların derinlemesine öğrenilmesi üzerine kurgulandığı; buradaki videoların, farklı dönemlerden farklı türde sanat eserlerini karşılaştırarak çeşitli konuların keşfedilmesine yardımcı olacak bir sürece dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. İnternet üzerinden yapılan eğitimin, öğrenmeyi etkin duruma getirdiği anlaşılmıştır. (<http://www.louvre.fr/en/clefs-analyse>)

Bilgisayar ve internet, bireysel öğrenme olanağı sağladığı, ortak çalışma fırsatı sunduğu, öğrencilerin yeteneğini geliştirdiği ve uygulamalı öğretime imkân verdiği için önemlidir" (Ryder ve Hughes, 1997; Akt: İşman, 1999).

Karpuz-Eraşar'ın (1998) belirttiklerine göre, müzelerdeki eser/objelerin envanterinin çıkartılması, kitap, tıpkıbasım ve görsel materyallerin, kazı alanları ve buralardan çıkartılan eserlerin çizimi ve eser çıkartılırken çekilen kamera kayıtlarının kataloglanması, reanimasyon-multimedya uygulamaları gibi amaçların gerçekleştirilmesi için bilgisayar ve bunların paylaşımı için de internet kullanılabilir (Mercin, 2016).

Görsel 62: Royal Alberta Museum, Canada

Özellikle internet bir sınıf veya müzeye bağlı kalmadan öğrenenin öğrenmesine yardım eder. İnternet, müzesi olmayan veya imkânları kısıtlı olan okullar için yararlanılan bir araç olmaktadır. Bu olanak müze dışında müze eğitimi için de bir fırsat olmaktadır. Ericson (2005) internetin, çoğu zaman geleneksel olarak sunulan öğretim ile elde edilebilecek bilgiden daha fazla bilgiyi ve tasarlama gücünü verebileceğini belirtir. Ayrıca ona göre etkileşimli sanal ders, öğrencinin bilgiye tekrar tekrar dönerek bakabilmesini, onun kendi kendine geri bildirim almasını ve bilgiyi anlamasını sağlamaktadır.

Müze eğitimi bağlamında internetten farklı amaçlar ('Future Learning' Programı) için Museum Online ve net-music.at'den yararlanılmaktadır. On bir yıldır uygulanan program Avusturya Federal Eğitim, Sanat ve Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmekte ve KulturKontakt Avusturya tarafından yönetilmektedir. Amacı bölgesel, ulusal ve uluslararası sanat ve kültürün derin analizini yapmak için öğrencilere ve öğretmenlere fırsatlar sağlamak olan program kapsamında katılımcılar, Dünya Kültür Mirası BID kullanımı üzerine detaylı araştırma yapabilmektedirler. Böylece Museum Online bilinçli olarak disiplinlerarası bir yaklaşım takip etmektedir. Müze, sanat ve kültür kurumlarının temsilcileri tarafından yardım sağlanan öğrenciler ve öğretmenler web üzerinde farklı dillerdeki yayınları için uygun içeriği toplamakta ve yapılandırmaktadırlar. Bu programın içeriği teknik yenilik, sanat tarihi ve müzelere bağlı çeşitli yayınlara yöneliktir. 2007'ye kadar 450'den fazla web projesi her yaştan çocuklar tarafından yapılmış ve 100'den fazla müze ve galeri bu programa katılmıştır (Figel', 2009).

İnternet, sanal müzelerin oluşturulması açısından da önemli bir araç olmaktadır. Sanal müzelerin ABD'de müzelerin tanıtımını yapmak, araştırmalara imkân sağlamak ve müze eğitimi geniş kitlelere ulaştırmak için iletişim teknolojilerinin kullanıldığı görülmektedir. Son yıllarda internet aracılığıyla sanal sergiler dahi düzenlenebilmektedir. Bu olgu Türkiye'de de gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Geçmiş bir olayın gelişimini, sonuca giden süreci ve sonucunu aynı biçimde yansıtabilmek için canlandırılarak sunulması olarak kabul edilen **reanimasyon**, özellikle küçük yaştaki çocukların ilgisini çekecek bir yöntemdir. Bu amaçla bir eserin kazı alanından itibaren müzeye gelene kadar geçirdiği aşamaların animasyon olarak bir bilgisayara aktarılması ve bunun sunulması öğrencilerin ilgisini çekecektir.

Görsel 63: Reanimasyon, Panorama 1453- İstanbul

Kütüphane

Müze kütüphaneleri, tür, koleksiyonlar, kitap, dergi, gazete ve CD'lerin yanında, yazma eser, resim, fotoğraf, hat, levha, berat, ferman, salname, plan paf-ta, harita gibi kaynakları bakımından diğer kütüphanelerden farklılık göstermesi ve özellikle araştırmacılar için nadir bulunan bilgi kaynaklarını sunması açısından eşsiz bir bölümdür. Kütüphanelerde müzecilik, müze eğitimi, sanat, antropoloji, sosyoloji ve sanat tarihi konularındaki kitaplar ağırlıklı olarak yer alırken bu konulara yakın yayınlanmış diğer basılı eserler de bulundurulur. Örneğin "Modern Sanat Müzesi (MOMA)'nin farklı veri tabanlarını bir araya getiren DADABASE adlı MOMA Kütüphane, Arşiv, Çalışma Merkezleri Çevrimiçi Kataloğu (Online Catalog of the Museum of Modern Art Library, Archives and Study Centers) bulunmaktadır. Bu katalogda, kitapların yanısıra sanatçı dosyaları, süreli yayınlar, müzayede katalogları, müze arşivinden seçilmiş malzemeler, müze bültenleri, yıllık raporları, broşürleri ve programları, özel sanat kitapları koleksiyonları ve araştırma merkezli web siteleri ile görsel-işitsel materyaller yer alır" (DADABASE: Akt: Uralman, 2006).

Öğrencilerin araştırma ve ödev hazırlamak için kütüphanesi olan müzelere yönlendirilmesi, onların yeni bilgiler edinmesini sağlayabilir.

Biçimlendirme Çalışmaları

Biçimlendirme çalışmaları, atölye çalışmaları olarak da adlandırılabilir. Ayrıca atölye çalışmaları öğrencilerde özgür yaşantılar elde etmeyi sağlayan bir uygulamadır. Öğrenciler gördüklerini veya hayal ettiklerini burada somutlaştırabilirler. Öğrenciler gözle gördüklerini, elle hissettiklerini, kulak ile duyduklarını bu atölyelerde yaparak-yaşayarak, uygulayarak öğrenmeyi pekiştirmiş olurlar (Mercin, 2016). Bu etkinliğe katılanlar yeni bilgi ve becerilerini uygulayarak öğrenirler.

Görsel sanatlar eğitiminde gerçek eser/objelerden yararlanma diğer alanlara göre biraz daha önem taşır. Görsel sanatlar öğrencileri biçimlendirme çalışmalarını vb. yaparken, eğitim ortamlarında gerçek eser/objelere veya tıpkıbasımlara, modellere vb. ihtiyaç duyarlar.

Müzeler gerçek eser/objeleri sunarlar. Uygulamasız bir sanat eğitimi olmayacağından, öğrencilerin gereksinim duyduğu bu ihtiyacı hisseden gelişmiş batı ülkelerinde ün yapmış müzelerin eğitim amaçlı atölye çalışmalarının bir örneği şöyledir: "Louvre'un atölye çalışmaları yaklaşık yirmi beş konuyu içermekte, yaş gruplarına göre konu ve biçim seçilmektedir. George Pompidola Ulusal Sanat ve Kültür Merkezi'ndeki sanatçılarla yürütülen atölye çalışmaları ile çocuğa estetik bakış açısı verilirken, gençler de çağdaş sanata yönlendirilir" (Atasoy, 1999).

Müzede müze eğitimi çalışmaları, genel olarak el becerisine yönelik çalışmalar, yazılı etkinlikler, yaratıcı drama, ses, koku, tat üzerinde yapılan uygulamalar, yaşayan tarih ya da sözlü tarih gibi çalışmalar altında gerçekleştirilebilir (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012).

Görsel 64: Müzede biçimlendirme çalışması

Görsel 65: Amerikan Doğa Tarihi Müzesi, Newyork, ABD.

Görsel 66: Müzede objeyi detaylı inceleme uygulaması

Görsel 67: Müzede bir eserden esinlenilerek desen çizme (kurs) etkinliği

Türkiye'de de son yıllarda özel ve kamu müzelerinin eğitim amaçlı uygulamalar yaptığı gözlemlenmektedir. Örneğin, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nde, "Müze Çantam" uygulaması ile, sanatta yeni ifade olanaklarının gerçekleştirilmesine ve farklı yaş gruplarına yönelik düzenlenen diğer etkinliklerle de sanata ilişkin yeni dünyaların keşfedilmesine olanak sunulmaktadır. 4-5, 6-7, 8-10 yaş aralığındaki çocuklar için İstanbul Modern koleksiyonunda yer alan sanat eserleriyle birebir çalışma imkânı sunan program, müzenin onuncu yılını kutladığı 2014 yılında, 11-16 yaş aralığındaki gençleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

"Müze Çantam" eğitim programında 4-5 yaş grubu çocuklar, "Şekillerin Peşinde" adlı etkinlikte şekillerin dünyasının sanat eserleri üzerindeki iz düşümlerini keşfe çıkıyor; 6-7 yaş grubu çocuklar "Resim mi, Heykel mi?" adlı etkinlikte iki farklı sanat formunun benzerlik ve farklılıklarını değerlendiriyor; 8-10 yaş grubu çocuklar "Resimler ve Şiirler" adlı etkinlikte şiirleri ve resimleri analiz ediyorlar. Müzenin onuncu yılında 11-16 yaş grubuna yönelik düzenlenen "Şipşak Tasarım" adlı yeni etkinlikte ise gençler, sanat ve teknolojiyi buluşturuyorlar (http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/ucretsiz-egitim-programlari/okul-programlari/muze-cantam_807.html). Türkiye'de son yıllarda müzede eğitim amacıyla gerçekleştirilen farklı uygulama örneklerinden biri de "Arkeolojik Kazı Havuzu" çalışmasıdır. Bu tarz bir çalışmaya arkeolojik kazı simülasyonu da denilebilir. "Toprağın veya suyun altında kalmış tarihi eserleri araştırmak amacıyla yapılan öğretici bir uygulamadır. "Kazı Havuzu" uygulaması, çocuk veya gençlerin, temel arkeolojik kazı bilgilerini edindikten sonra içerisine daha önceden müzede yer alan nesnelerin taklitlerinin yerleştirildiği havuzdan arkeolojik kazının temel süreçlerine uygun olarak bu nesneleri toprak üstüne çıkarttıkları işlemidir. Müze bünyesinde kazı havuzu oluşturma olanağı bulunmayan durumlarda, müze bahçesinde bir kazı alanı hazırlanarak arkeolojik kazı süreci uygulanabilir" (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012). Bu uygulamanın sanal versiyonu Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi'nde gerçekleştirilmektedir. Koleksiyonu ve mekânları uygun olan müzelerde, özellikle gençlerin çok hoşlanabilecekleri "graffiti" çalışması da biçimlendirme çalışmaları açısından etkili yöntemlerden biri olabilir. Graffiti genel anlamda görsellerle ve yazılarla bireyin dışavurumunun bir yansımasıdır. Bu uygulama duvarlara, araçlara (tren vb.) yapılabildiği gibi, oluşturulacak yapay bir zemin üzerine de uygulanabilir. Uygun müzelerde oluşturulacak böyle bir zemin, graffiti yaparak müzede biçimlendirme ve kavramların öğrenilmesini sağlama amaçlı kullanılabilir.

Seminer

Özellikle sanat müzelerinde ünlü sanatçıların, sanat eleştirmenlerinin vb. meslek insanlarının müzede programlı bir şekilde gerçekleştirecekleri bir uygulamadır. Örneğin bu uygulama, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nde Yaratıcı Yazarlık Atölyesi, Sanatsal Düşünce Semineri, Türkiye'de Çağdaş Sanat Semineri, Modern ve Çağdaş Sanat Tarihi Semineri başlıkları altında kendisine yer bulabilmektedir.

Görsel 68: İstanbul Modern Sanat Müzesi'nde Seminer

Tartışma

Öğretimde nesnelerin kullanılması tartışma ortamını hazırlar. Bu tartışmalar sözcük dağarcığı, görüş alışverişi, dinleme ve yanıt verme, probleme çözüm bulma gibi becerilerin geliştirilmesini sağlar. Bu nedenle eleştiri ve tartışma yöntemi için uygulama alanı olarak müzeler ve kaynak olarak müzedeki sanat eserleri seçilebilir (Hooper-Greenhill, 1999).

Müzedeki tartışma yöntemi, münazara, panel, vızıltı grupları, fikir taraması, panel ve forum şeklinde gerçekleştirilebilir. Her birinin kullanım alanı farklıdır.

Çocukların sanata ve sanat eserine karşı tepkide bulunabilmeleri ve onun hakkında fikirlerini rahatça söyleyebilmeleri için onlara uygun fırsatlar vermek gerekir. Bu fırsatın verilebileceği yer bir tartışma odası ya da salonu olabilir. Tartışma odası özel tasarlanmalıdır. Öğretmenin veya müze eğitimcisinin merkezde yer almasını kolaylaştıracak düzenek, aynı zamanda her öğrencinin rahat görülebileceği bir yerde olmalıdır. Öğrenciler bu ortamda birbirlerini görebilecek şekilde yerleştirilmelidirler. Her konuşan kişi kiminle konuştuğunu rahatlıkla görebilmelidir. Bu mekân aynı zamanda görsel-işitsel materyallerin kullanımına uygun tasarlanmalıdır. Çocuk sanat eserlerini inceleme yolu ile kendi hayallerini ve tasarımlarını ortaya koyarken, bu

deneyimler vasıtasıyla hayal dünyasındaki muhteşem düşünceleri ortaya çıkartarak mutlu bir öğrenme süreci geçirecektir (Mercin, 2006).

Tartışma odalarında ortaya atılan düşüncelerin yanlış olup olmaması hiç önemsenmemelidir. Birinci derecede önemli olan şey, çocuğun kendini özgürce ifade edebilmesini sağlamaktır.

Eser/Ürün Eleştirisi

Eser/ürün eleştirisi görsel sanatlar eğitimi için vazgeçilmez bir yöntemdir. Görsel sanatlar eğitiminin en önemli amaçlarından biri, öğrencilerin eleştirel düşünebilmelerini, bilgiye odaklı düşünce geliştirebilmelerini ve gördüklerini tanımlayabilme, çözümleyebilme, yorumlayabilme ve yargılayabilmelerini sağlamaktır. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin özgüvenlerini geliştirmeyi sağlayabileceği gibi saygı duymayı da kavratacaktır.

Görsel 69: Bir eser önünde dolaysız biçimde gerçekleştirilen eser eleştirisi

Eser/ürün eleştirisi, önemli bir yöntemdir. Çünkü Hurwitz ve Day'in de (1995) söylediği gibi, sanat eserleri aslında birer estetik mükemmellik gibidirler. Ancak öğrencilerin müzede sergilenen her bir sanat eseriyle derinlemesine iletişim kurması zordur. Bu nedenle öğrencilerin her çalışmayı tek tek incelemesi ve anlamaya çalışması yerine eserlerden en dikkat çekici olanlardan biri üzerinde yoğunlaşmalarını sağlamak daha faydalı olur. Ayrıca öğretmenin ön hazırlık gerektiren "Eser/Ürün Eleştirisi Formu Çalışma Yaprağı" (Bkz: Sayfa 469-470, Örnek Uygulama 3.1) hazırlaması, zamanın iyi kullanılmasına ve bireylerin etkinliğe katılmasına yardımcı olur.

Eser/ürün eleştirisi açık uçlu soru sorarak da yaptırılabilir. Örneğin bir sanat müzesinde yerli veya yerli olmayan sanatçıların, bilinen bir figürün portresini nasıl yorumladıkları ve eserlerine nasıl yansıttıkları ile ilgili düşüncelerini yazılı veya sözlü olarak açıklamaları istenebilir. Bu uygulamada eseri yapılan ile eseri yapan sanatçının aynı ülke vatandaşı olma-

masına dikkat edilebilir. Örneğin Fatih Sultan Mehmet'in Gentile Bellini vb. sanatçılar tarafından yapılan portreleri incelenebilir. Uygulamadaki amaç, farklı sosyal yapı ve kültür anlayışına sahip sanatçıların diğer kültür ve topluma mensup insanları nasıl algıladıklarını, kendilerine ait değerleri eserlerine yansıtıp yansıtmadıklarını anlamaktır.

Bu uygulama, yerli sanatçıların yaptıkları tarihi içerikli resimler veya posterlerin incelenmesi ile de gerçekleştirilebilir. Örneğin, Çanakkale Savaşı'nı konu edinen Türk ressamlarımızın (Sami Yetik, İsmail Hakkı vb. ressamların) resimleri incelenerek, tartışma ortamı oluşturulabilir. Bu tartışmada öğrenciler diğer ülke insanlarına karşı bakış açılarının ne olduğunu gösterebilir ve eğer bir önyargı varsa bu açığa çıkartılabilir.

Görsel 70: "Goliath Zırhlısı'nın Batırılışı" Ressam: İsmail Hakkı (Kaymakam), Deniz Müzesi, Çanakkale

Hans Öjemyr'e göre yabancı düşmanlığı gibi hassas sorunlar konuşulduğunda, sanat eserlerini bir materyal olarak kullanmak avantajlıdır. Çünkü ona göre bu tür konuları konuşurken çok güçlü hisler uyanır ve öğrenciler çoğu zaman incitici tartışmalara girebilirler. Ama eğer konuşma-tartışma sanat eseri aracılığıyla gerçekleştirilirse düşünceleri ifade etmek daha kolay ve esnek olur (Akt: Siedel ve Hudson, 1999). Bu yüzden özellikle tarih konulu eserler yabancı düşmanlığını ortadan kaldırabilmek için tercih edilebilir.

Dokunma Uygulaması

Bu yöntem esere/objeye dokunmanın esas alındığı, fiziksel ve düşünsel etkileşimi kapsar. Bu yöntemin amacı, tematik sergilerdeki eserlerin görsel açıdan algılanmasını; dokunarak eserin/objenin yüzeyinin pürüzsüz mü veya pürüzlü mü? Sıcak mı yoksa soğuk mu? olduğunun cevaplarının bulunmasını sağlamaktır. Ayrıca bu uygulamanın diğer amacı, "açık sergilemelerin pasif olarak okunması veya dinlenmesinin ötesinde; canlı, ilginç, öğretici etkinliklerle kişinin öğrenmeye bireysel katılımını sağlamaktır. Böylece değişik yaşlardan ziyaretçilerin çevreyi, dünyayı, geçmişi, bugünü ve sanatı öğrenebilmesi için ideal bir yol oluşturmaktır" (Ata-soy, 2000).

Görsel 71: Dokunma Uygulaması

Özellikle sanat öğrencisi açısından sanatı anlamayı, dikkat ve gözlem becerilerini geliştirmeyi sağlayan dokunma yönteminin Alvarez'e (2005) göre, sadece öğrencilere değil herkese yararı olabileceğini ve sanatı algılamaya yardım etmesi yanında çoğu zaman sanat müzelerinde görsel yargılama becerilerini ve sözlü yorumlamayı cesaretlendiren bir öğrenme olduğunu da ifade eder.

Dokunma yöntemi sayesinde müze koleksiyonuyla izleyiciler arasında en yakın temas sağlanır ve nesnenin dokuları, hacmi, yüksekliği, çıkıntıları ve yapıldığı madde daha kolay anlaşılmış olur. Bu yöntem heykel, seramik, etnografik ürünler, oyma vb. eserler üzerinde daha etkili olabilir. Konuyla ilgili olarak Onur (1999) şöyle demiştir: "Mümkün olan durumlarda dokunma ve elle hissetme heyecan vererek nesneyi öğrenme güdüsünü arttırabilir. Pek çok kişinin nesneleri elle yoklamaya, eline almaya, altına ve içine bakmaya, yıpranma izlerini keşfetmeye ve yapımcısının imzasını bulmaya ve yapıldığı malzemenin ne olduğunu bilmeye ihtiyacı vardır. Örneğin, uzun yıllar önce ölmüş bir heykeltıraşın parmak izine ya da bir dinazorun ayak izine dokunmak çok özel bir deneyimdir".

Söz konusu yaşantı (dokunma isteği) sadece normal insanlar için düşünülmüştür. Ancak bu yöntem asıl olarak görme engelli insanlar için daha etkili olabilir. Engelli insanların da sanatı tanıması, hissetmesi ve yaşaması müzelerde ve galerilerde sunulacak dokunma imkânlarıyla giderilebilir. Aynı zamanda eğitimin daha anlamlı olabilmesi için nesneye ilişkin hemen her duyguyu kullanmak ve özümsenebilecek bilgiyi denemek gerekir (Mercin, 2016).

Bu yöntemin uygulanabilmesi için çok kıymetli olan eser/objelerin bazılarının birden fazla örneğinin veya maketlerinin olması gerekir. Eğer bir eserden birden fazla var ise ve yapı itibarıyla sağlam bir maddeden yapılmış ise bunların kendileri de kullanılabilir.

Drama

Drama İngilizce bir kelime olup "tiyatro edebiyatı" anlamına gelir. Ancak eğitimde drama bu anlamda kullanılmaz. Drama en genel anlamda başta dramatik hareket olmak üzere, tiyatronun araçlarını kullanan bir sürecin adıdır. Bu süreçte tiyatronun araçları eğitsel amaçlar için kullanılır. Önemli olan bu sürecin yaşanmasıdır. Drama sonucunda ortaya ürün çıkıp çıkması önemli değildir. Burada bireyin kendisini bir başkasının yerine koyarak gerçekleştirdiği kişileştirme süreci, dramanın özünü oluşturur.

"Yaratıcı Drama" Amerikalıların İngilizler tarafından kullanılan "Eğitsel Drama"sına karşılık gelen bir isimlendirmedir (Sağlam, 1997). Yaratıcı drama da drama etkinliğine katılanlar önce kendi düşüncelerinin, duygularının ve bedenlerinin farkına varırlar. Bu durumda kişi bir olay ya da durum karşısında neler düşündüğünü inceleme fırsatı bulur. Ayrıca kişi yine bir olay ve durum karşısında duygu, tutum, değer yargıları ve alışkanlıklarının neler olduğunu görür. Yani kişi kendisini önce beden olarak tanıma fırsatı bulur (Üstündağ, 2004). Aktif öğrenme temelli olan drama yöntemi, yaşamda canlandırılacak anları konu edinebilir.

Yaratıcı dramada doğaçlama, rol oynama, grup olarak rol oynama, rol kartları, donuk imge, fotoğraf anı, ritüeller-seremoniler, mektuplar, günlükler, gazeteler, mesajlar, sözsüz-sessiz canlandırma, kostüm kullanma, harita-şema yapma ve ağır çekim teknikleri kullanılmaktadır (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012).

Drama İngilizce bir kelime olup "tiyatro edebiyatı" anlamına gelir.

Görsel 72: Science Drama Workshop-Birla Industrial&Technological Museum-Kolkata, Hindistan

Müze drama, bireysel olarak canlı performans ile gerçekleştirilebileceği gibi, tarih, sanat, bilim ile ilgili konuların öğrenciler tarafından ortak olarak canlandırmasıyla da gerçekleştirilebilir. Müzelerdeki eserler, eser içerisindeki hikâyeler model alınarak onların geçmiş yaşantıları veya bir ressamın, heykeltıraşın, bir tasarımcının vb. kişilerin yaşamlarından alınacak kesitler öğrencilerin varolan bilgileriyle (doğaçlama) drama olarak yaptırılabilir. Ayrıca müze drama, sanatçının kendi eserinden alınan bir metin kullanılarak

da gerçekleştirilebilir. Örneğin bir söz sanatçısının hikâyesi konu edilerek, o sanatçı hakkında öğrencilerin bilgi ve beceri kazanmaları sağlanabilir.

Drama yapmanın faydaları çok olmasına rağmen uygulamada bazı güçlükler olabilir. Bu yüzden drama yapmadan önce uzman müzeci, eğitimci ve okul yöneticileriyle görüşülmeli; zaman, yer ve planlama gibi problemler önceden çözülmelidir. Drama yapma etkinliği çok kalabalık gruplarla yapıldığı zaman problemler çıkabileceği düşünülmelidir. Çünkü kalabalık sınıflarda hem roller yetmeyebilir, hem de çok uzun bir zaman gerektirebilir.

Yaratıcı dramada çok farklı teknikler kullanılabilir: Bunlardan biri de donuk imgedir:

Donuk İmge: Gruplar kendi bedenlerini kullanarak bir fikri, bir anı veya bir konuyu ortaya koymak, belirginleştirmek için bir canlandırma (görüntü) oluştururlar veya katılımcılardan biri grubun heykeltıraşı olur. Birbirine zıt görüntüler bir durumun, olayın vb. gerçek/ideal, düş/kâbus gibi çeşitlemelerini sunmak için tasarlanabilir. Örneğin, boş bir arsaya ne yapılması gerektiğine karar vermeye ve ne istediğini anlatmaya çalışan şehir meclisi üyeleri rolündeki katılımcılar, farklı önerileri bedenleriyle hareketsiz görüntüler oluşturarak gösterebilirler. Bu etkinliğe katılanlar, park, çocuk bahçesi, otopark, alışveriş vb. alanı veya müzede sergilenen bir eseri/nesneyi, bir heykeli ya da heykel grubunu da aynı şekilde beden hareketleriyle canlandırabilirler (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012).

Fotoğraf Anı: Katılımcıların bazılarında bir fotoğraf oluşturmaları istenir. Gruptakiler fotoğrafı oluşturmaya başlarken başlangıç anı belirlenir, daha sonra diğerleri buna katkıda bulunmaya başlarlar. Roller açıkça belirlemek için, herkesin rol için belirlediği durumu alması istenir, daha sonra gruptakilerden bunların kim olduğu, ne iş yaptıkları gibi konuları betimlemeleri istenir (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012).

Yorumlayıcı Tiyatro

Yorumlayıcı tiyatro, dramadan farklı ve oldukça yeni bir yöntemdir. Dramada içerik, biçimden daha önceliklidir. Yorumlayıcı tiyatrodan ise ses, malzeme, kostüm, dekor bağlantıları verilmek istenen görsel sunu yoluyla verilir. Dramada süreç çok önemlidir; amaç öğretmektir ve dramaya isteyen her öğrenci istediği zaman katılabilir. Dramada verilmek istenen şey, içerikle verilmeye çalışılır ve bunun için grubun içeriği anlık canlandırması şeklinde gerçekleşir, yorumlayıcı tiyatrodan ise Erbay'ın (2000) belirttiği gibi, bir objeyi ya da onun önemini açıklamak önemlidir. Yorumlayıcı tiyatrodan amaç eğitim ve araştırma yanında ayrıca eğlendirmektir. Müzedeki konu ne olursa olsun bu yöntemde o konu yorumlamaya tabi tutulur. Tarih müzeleri bu yöntem için uygun bir mekândır. Bu etkinlik saygı ve yardımlaşma gibi değerlerin gerçekleştirilmesine de yardımcı olur.

Görsel 73: Efes Antik Kent-Selçuk, İzmir

Kurslar

Müze içerisinde kurs düzenlenmesi, öğrenciler başta olmak üzere, öğretmenlerin ve hatta diğer insanların bilgi edinmesini, düzenlenecek kursun içeriğine bağlı olarak bilgi ve deneyim kazanılmasını sağlayabilen etkinliklerdir. Kurslar; müze eğitimcileri, konunun uzmanı sanatçılar, bilim insanları, müze rehberleri, arkeologlar, sanat tarihçileri, sanat öğretmenlerinin yürütücülüğünde gerçekleştirilebilir.

Türkiye'de de şimdilerde çok yaygın olmasa da Topkapı Sarayı Müzesi (geleneksel el sanatları kursu vb.), İstanbul Karikatür Müzesi (karikatür, özgün baskı ve desen kursu) gibi müzelerde kurslar düzenlendiği bilinmektedir (Mercin, 2006). Ayrıca şimdilerde Ankara Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi gibi bu uygulamayı sürekli yapan müzeler de vardır.

Görsel 74 a: Müze Kurslarından Görünüm

Görsel 74 b: Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Ankara

Rehberli Tur

Görsel sanatlar eğitimi programları içinde yer alan müze ve galeri gezileri, öğrencilere duygu ve düşüncelerini ifade etmeden önce görsel olarak algılama yetilerini kazandırır. Kişi görsel olarak eğitilir. Sanat objesini görerek, tanımayı ve seçmeyi öğrenir. Özellikle plastik sanatlarda görme, gözle nesnelerin varlığını duyma, işin en önemli yanıdır (Erbay, 2001).

Rehberli müze gezilerinde en çok, sırasıyla şu uygulamalar yapılır: Müze gezisi öncesi öğrencilere müze hakkında genel bilgiler verilir ve bunlar eğer mümkünse görsel materyallerle desteklenerek anlatılır. Müzede nasıl davranılması gerektiğine dair bilgilerin de bulunduğu bir gezi rehberi dağıtılır. Rehberde önceden verilen bilgilerin müzedeki eserlerle ilgili olmasına dikkat edilmelidir. Rehberli turda hangi eser karşısında ne kadar durulacağı, nelerin sorulacağı planlanmalı, öğrenciler konuşturulmalı, tur sonrasında öğrencilerden biçimlendirme çalışması yapmaları istenmelidir. Daha sonra mümkünse bu çalışmalar sergilenmelidir.

Görsel 75 a: Müzede rehberli gezi, Alte Pinakothek Museum, Münih-Almanya

Rehberli tur esnasında eser/obje hakkında ilginç hikâyeler ve anlatımlar, ziyaretçilerin eser/objeye karşı ilgilerini arttırabilir. Rehberli turların olmadığı müzelerde öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmen rehberli müze turu için araştırma yapmalı ve plan hazırlamalıdır. Ya da öğrencileri gruplara ayırarak gönüllü olarak görev almak isteyenlere öncelik tanımak şartıyla, müze, müze koleksiyonu, müzedeki eserlerden birinin hikâyesi vb. gibi konuları tek tek ya da grup halinde ödev vererek görevlendirmeli ve ödev alanların müzede arkadaşlarıyla bu bilgileri paylaşmaları sağlanmalıdır.

Bunların yanısıra çok farklı ve sosyal sorumluluğu olan, örnek olabilecek rehberli turlar da vardır. Örneğin Erbay'ın (2017 b) belirttiğine göre "İstanbul Pera Müzesi, engelli ziyaretçilerine yönelik düzenlediği "Pera Engelsiz Projesi" kapsamında işitme ve zihinsel engelli ziyaretçilere yönelik ücretsiz sergi turu ve eğitim programları düzenlemiştir. Bu eğitim'in, "demgoodcoffee" işbirliği ile sağır ve işitme engelli ziyaretçilere yönelik "İşaret Diliyle Rehberli Tur" çalışmaları olarak bir yıl boyunca her ayın son cuma günü düzenlenmiştir. Tur kapsamında işitme engelli ziyaretçiler, Pera Müzesi'ndeki Suna ve İnan Kıraç Vakfı koleksiyon sergilerini özel işaret dili kullanan rehber eşliğinde gezmişlerdir. Engelli ziyaretçiler, "Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar; Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramikleri, Anadolu Ağırılık ve Ölçüleri" adlı sayısız temalı koleksiyon sergilerini müzenin interaktif çalışmalar eşliğinde deneyimlemişlerdir". Şimdilerde rehberli turlar insansız olarak robotlar sayesinde de (Görsel 75 b.) yapılabilmektedir. Bu durum teknolojinin müzeler bağlamında insan yaşamındaki rolünü ve etkisini gösteren örneklerden biridir.

Görsel 75 b: Müzede Robot Rehber Örneği

Sergiler

Müzelerin vitrini olan sergiler, "Çocukların ilgilerinin ve düşüncelerinin yerleşmesine yardım ettiği için tercih edilirler. Ayrıca sergiler bireyleri daha fazla araştırmaya teşvik eder.

Sergilemede eser/objeler birbirlerini etkilemeyecek ve ziyaretçinin bakışını kendisine çekerek, izleyicinin dikkatli inceleyebileceği tarzda olmalıdır (Allan, 1963). Örneğin bir eserin altındaki etiketler veya tanıtıcı bilgi panoları gerektiğinden küçük bir yazıyla yazılmış ise veya bir çocuğun okuyabileceği bir uzaklık veya yükseklikte değilse sergileme başarısız olur.

Müzedede eğitim amacıyla yapılacak sergileme sürekli, yani müzenin koleksiyonunu oluşturan asıl eserlerle yapılan sergileme ve geçici sergileme şeklinde olabilir.

Görsel 76 a: Neus Museum,
Nürnberg, Almanya

Görsel 76 b: Neus Museum,
Nürnberg, Almanya

Görsel 77 a: Pinakothek Der Moderne Museum,
Münih-Almanya

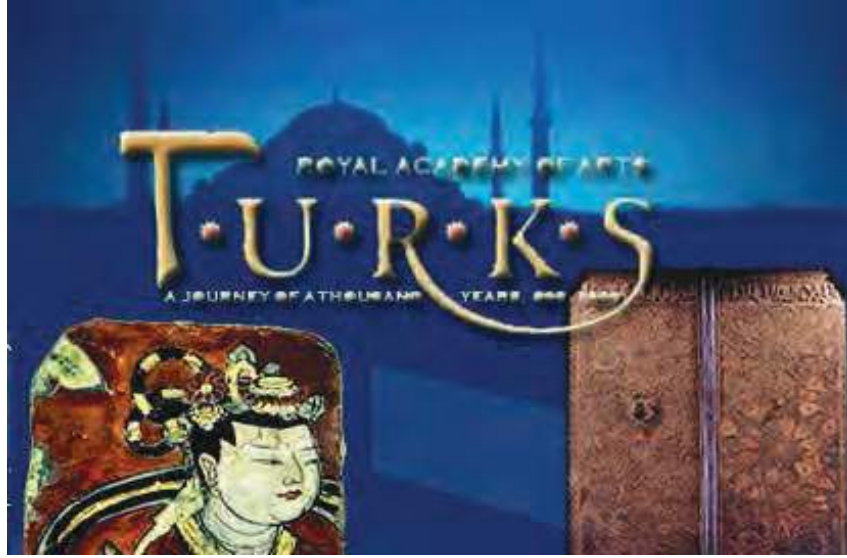

Görsel 77 b: Pinakothek Der
Moderne Museum, Münih-Almanya

İzleyicilerin en çok ziyaret ettiği alanlar kalıcı sergilerdir. Müzeler türlerine göre kalıcı sergilerinin hangi eser/objeden oluşacağına kendileri karar verirler.

Geçici sergilemeler belli sürelerde yapılırlar. Bu sergiler bir sanatçının retrospektifi olabileceği gibi karma sergiler şeklinde de tasarlanabilir. Bir ülkenin önemli buluşları, savaşları, önemli gün ve bayramları, ünlü ressamaları, liderleri ile ilgili kaynaklar bu sergilerde konu edilebilir. Ayrıca çoğu müzelerin geçici sergiler bölümünde yapıldığı gibi önemli müze koleksiyonları, Hassan'ın (1977) dediği gibi bir ülkeden diğer bir ülkeye taşınabilir.

Antik Mısır Kralı Tutankhamon'un mezarı ve diğer hazinlerinin geçen beş yıl boyunca ABD'nin farklı şehirlerinde ve Fransa'da sergilenmesi farklı ülkeler arasında kültürel işbirliğinin sağlanması bakımından iyi bir örnektir. Geçici sergiler müzeye farklı izleyicileri çekmesi bakımından önemsenmesi gereken bir türdür. Yine aynı tarz bir sergileme de Türkiye'den İngiltere'ye giden "Türkler Bin Yıllık Yolculuk (600-1600) Sergisi"nin Royal Academy of Arts'da gerçekleşmesidir.

Görsel 78: Türkler Bin Yıllık Yolculuk (600-1600) Sergisi İngiltere Londra Kent Royal Academy Of Art

Görme yoluyla öğrenmeyi sağlayan sergileme, öğrenme yaşantıları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu teknik sayesinde eser/obje ile müze ziyaretçilerinin karşı karşıya gelmesi, müze eğitime yönelik gerçekleştirilen öğrenmeye ilişkin iletişimin kurulmasını sağlar.

Müzelerin eğitim boyutu içerisinde sergilemenin izleyicisinde bir değişim yaratmak olduğu düşünülürse, içeriği, bilgi düzeyi ve anlatım biçiminin, ziyaretçilerin yaşları, eğitim düzeyleri, deneyimleri ve sosyoekonomik durumları ile orantılı olması gerekmektedir. Ayrıca sergi öyle tasarlanmalı ki ışık, ses, eser sırası, mekân vb. tüm bilimsel unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bir müze böyle bir amaca göre sergileme yapmadığında sorunlar ortaya çıkabilir.

Görsel 78 a: PTT Pul Müzesi, Tematik Doğa Pulları Sergisi.

Görsel 78 b: Archeology Museum of Aliacante, İspanya.

Yazılı Materyaller

Müze eğitimi kapsamında yardımcı gereç olarak kullanılan yazılı materyaller, eğitim etkinliğini tamamlamakta, zenginleştirmekte ve yönlendirmektedir. Programların temel kavramlarını ve özelliklerini aktarmak için hedef kitleye göre hazırlanan yazılı materyallerden, müze eğitim sürecinin üç aşamasında da yararlanılabilir (Atasoy, 1996).

Müze eğitiminde kullanılacak yazılı materyallerin, ders programında yer alan kazanımları kapsamasına dikkat edilmelidir. Materyalleri hazırlamak uzun sürebilir, zor olabilir, ancak bu yönü müze eğitiminde mutlaka yer verilmelidir. Çünkü yazılı materyaller eğitim ortamında, kolay ulaşılabilirliği, rahat taşınabilirliği ve çoğaltılabilirliği bakımından en yaygın kullanılan materyal türüdür.

Müzede eğitim amaçlı olarak hazırlanacak yazılı materyaller, müze rehberi, etiket, broşür, katalog, bilgi aktarımlı kart (monografi), bilgi testi, eser/ürün eleştirisi formu, sanat tarihi şeridi, kavram haritası, sit haritası, rol kartları ile bulmaca veya oyun kâğıtları vb. şeklinde olabilir.

Öğretim ya da Çalışma Yaprağı (Work-sheet)

Bir konunun uygulama sürecinde yapılması düşünülen etkinliklere yol gösteren ve öğrenmeyi kolaylaştıran kâğıtlara çalışma yaprağı denir.

Müze içerisinde eğitim-öğretim amaçlı olarak kullanılması belki de en uygun yöntemlerden biri olan çalışma yaprakları, "müzede eğitim programı içinde, öğretmenin ve öğrencinin salona belli bir amaçla bakmasına yardımcı olan yazılı gereçlerdendir. Öğretim yapraklarının asıl amacı sözcüklerin, kavramların ve nesnelerin zihinde kalıcı olmasını sağlamaktır" (Atasoy, 1998). Müzede görsel sanatlar eğitimi amacıyla hazırlanacak çalışma yaprakları; çizim tamamlama, kelime ya da cümle tamamlama (söz dağarcığı testi), şekilleri numaralandırma (haritada keşif), yarım çizilmiş eser çizimlerini tamamlama, eseri renklendirme, tarih şeridi hazırlama, görsel tamamlama testi ve uygulama şeklinde olabilir. Bunların yanı sıra öğretmen kendi hazırlayacağı öğretim materyallerini de kullanabilir.

Öğretim yaprakları, Türkiye'deki müzelerin durumu göz önüne alınırsa belki de uygulanabilirliği en geçerli materyallerdendir. Çünkü Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde birçok medeniyetin çok çeşitli eser/objeleri vardır. Bu eser/objelerin hikâyelerinin, teknik özelliklerinin ve estetik değerlerinin kavranması öğretim yapraklarıyla daha kolay elde edilebilir. Öğretim yaprakları, hazırlanması ve çoğaltılması kolay ve ucuz olduğu gibi her yerde uygulanabilmesi bakımından da tercih edilebilir bir uygulamadır.

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılacak öğretim yapraklarında özellikle soralara dikkat edilmeli ve ilgiyi çekmek, kalıcı olmasını sağlamak için resimler, illüstrasyonlar, kolajlar ve karikatürler kullanılmalıdır.

Görsel 79: Müzede uygulama, Alte Pinakothek Museum, Münih-Almanya.

Sanat Yazısı Yazma

Yazı yazmanın öğretimde önemli bir yeri vardır. Yazı; bir öykü, köşe yazısı, sanatı yorumlama yazısı, bir sanat eseri hakkında düşüncelerle ilgili yazı, bir eseri tasvir etme ve bir eser hakkında hikâye oluşturma yazısı vb. şekilde olabilir (Mercin, 2006). İnsan bazen sözle anlatamadıklarını yazıyla ifade eder. Bu etkinlik, dil zekâsı gelişmiş bireylere kendilerini ifade etme olanağı verir. Bu etkinlik şu şekilde yapılabilir:

Küçük gruplar halinde çalışma: Öğrencilerden kendi aralarında gruplar oluşturmaları istenir. Gruplardan üzerinde yorum yapacakları bir eser/obje ve bir de kendileri adına konuşma yapacak sözcü seçmeleri söylenir. Sözcü aynı zamanda konuşmaları ve yorumları kayıt altına alır. Daha sonra

seçtikleri eser/obje beyin fırtınası yöntemiyle anlamaya çalışılır. Öğrencilerin tartıştıkları şey konuyla ilişkili olmalıdır. Bu tartışmalar sonucu ortaya çıkan düşünceler, önceden verilen çalışma kâğıdına yazılır. Daha sonra bu sonuçlar toplanır ve isim, sıfat, zarf, fiil gibi gruplara ayrılır. Bunlar daha sonra sınıftaki diğer öğrencilerle paylaşılır.

Yazarların evlerinden/masalarından kendi eserlerimize

Yazar müze evlerinde, bir zamanlar yazarların yaşadıkları ve eserlerini kaleme aldıkları mekânlarda öğrencilerin onlarla aynı atmosferi paylaşarak kendilerini yazarlara daha yakın hissetmeleri için öğrencilere o mekânda kendilerine uygun bir yer seçmeleri (kullanılabiliriyorsa yazarın masası, koltuğu, bahçe duvarı, merdiveni vb.) söylenir. Yerlerine geçen öğrencilere bir kâğıt dağıtılarak yazarın ele aldığı konulardan biri ya da bir nesne (İstanbul, semaver, ipekli mendil, vb.) verilerek bu konuyla ilgili bir yazı (özellikle yazarın yazdığı tür olabilir) yazmaları istenir. Öğrencilerin yazıları bittikten sonra, yazarın bu konu hakkında yazdığı orijinal yazı öğrencilere okunarak aradaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinde konuşulur (Adıgüzel, 2017).

Bulmaca

Bulmacalar, öğretim yapıları içerisinde kabul edilebilecek materyallerdendir. Müze eğitimcilerinin veya görsel sanatlar öğretmenlerinin müze içerisindeki eserlerle, tarih veya müze kavramlarıyla ilgili bilgilerin elde edilmesini sağlamak amacıyla çok kolay hazırlayabileceği; müze gezisinde verilebilecek bir dinlenme anında veya müze ziyareti sonrasında uygulanabilecek bir materyaldir. Bulmacalar kavram, eser, sanatçı ve terimlerin öğrenilmesinde etkili bir yöntemdir. Bulmacalar bireysel olarak uygulanabileceği gibi gruplar halinde de gerçekleştirilebilir. Caine ve Caine'nin de (2002), grupla bir problem üzerinde çalışmak gerçek bir yaşantı olarak algılanır ve bu tür çalışmalar farklı zihinleri birlikte işe koşar demektir. Grup üyelerinin birbirlerini etkilemesi, etkileşimli öğrenmenin gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Ayrıca onların birbirleriyle tartışmaları ve bilgi alışverişinde bulunmaları, bilgiyi yenileyerek yeniden yapılandırmalarına olanak verir.

Etiket

Müzeler, sanat eserlerini veya objeleri tanıtmak ve onlar hakkındaki bilgiyi elde etmek için etiketlerden yararlanırlar. Etiketler konuldukları uzaklık, yer, büyüklük/küçüklük, renk, yazı karakteri, kurumsal kimliğe uygunluk ve içerikleri bakımından önemsenmesi gereken önemli yazılı gereçlerdir. İyi bir etiket, ziyaretçiyi eserlere yönlendirebileceği gibi kötü bir etiket de uzaklaştırabilir. Etiketler ne çok sade, ne de çok karmaşık olmalıdır. Öğretmen müze ziyareti sonrası öğrencilerine bir eser/obje seçtirerek "Kendi etiketini tasarla." uygulaması yaptırılabilir.

Ayrıca etiketler özel gereksinimli bireyler açısından da son derece zorunlu bir materyaldir. Erbay'ın (2017 a) da belirttiği gibi, "görsel engelli olan kişiler, okuma yazma bilmeyenler ya da sergi dilini bilmeyen yabancı ziyaretçilerin müze gezileri anlamsız kalabildiğinden görme engelli ziyaretçiler için Brail alfabesi ile yazılmış etiketler ve broşürler kullanılmaktadır".

Katalog

Müze koleksiyonu içerisinde sürekli sergilenen eserlerle ilgili olabileceği gibi geçici sergilerdeki eserler hakkında da hazırlanabilen kataloglar, eserin kimlik bilgileri fotoğraflarla desteklenerek hazırlanan materyallerdendir. Kataloglar kalıcı bir kaynak olması bakımından önemlidir. Ayrıca fotoğraf, kolaj, bilgisayar vb. araç gereçlerin kullanılmasına da olanak verir. Bu da dijital teknolojiyle öğrencinin tanışmasını sağlar.

Broşür

Farklı katlama biçimleriyle hazırlanabilen, sergilenen objelerin bazı bölümleri ya da tamamı hakkında kısa bilgiler aktarma amacıyla tasarlanmış bir tanıtım aracı olduğu kadar öğretim yönü de olan bir materyaldir. Broşür, ekonomik olması ve kısa sürede hazırlanabilir olması dolayısıyla pratik bir araçtır. Özenle hazırlanan bir broşür eğitim açısından katkısı olabilecek bir gereçtir. Çünkü müzeye gelen hemen her bireye verilerek buradaki bilgilerin ziyaretçilere ulaştırılması sağlanabilir. Öğretmen müze ziyareti sonrası öğrencilerine bir broşür tasarlayabilir. Broşür hazırlama çalışması, kâğıdın ekonomik olarak nasıl kullanılabileceğini öğretmesinin yanı sıra, dijital teknolojiyle öğrencinin tanışmasını da sağlar. Müzenin özellikleri ve önemli eserleri hakkında bilgi edinmeyi sağlaması, bulunduğu şehirdeki yerinin öğrenilmesi, planı vb. birçok konuda bilgi edinmeye de yardımcı olur.

Bilgi Aktarımlı Kartlar

Müze koleksiyonunda bulunan eserlerden biri hakkında doyurucu bilgiler içeren, resimler eklenerek algı zenginliğini arttıran, doğrudan bilgi verme amaçlı tasarlanmış yazılı ve görsel materyallerdendir. Bu gereçler çok kolay hazırlanabileceklerinden ekonomiktirler. Bu kartlar müze ziyareti öncesi öğrencilere verilebilir. Ayrıca görsel sanatlar öğretmeni de bu kartları hazırlayabilir ve öğrencilere dağıtabilir. Bunların dışında öğretmen öğrencilerine birer eser seçmelerini belirterek "bilgini paylaş" başlığı altında birer bilgi kartı oluşturmalarını isteyebilir (Mercin, 2016). Bu kartların daha sonra öğrenciler arasında değiş-tokuş yapılması sağlanarak bilginin yaygınlaşmasına zemin oluşturulabilir.

Eğitsel Oyunlar

Oyun, çocuklar için en önemli ve gerekli bir öğrenme yöntemidir. Bu yöntem onların eşit ve aynı kolaylıkta öğrenmelerini destekler. Oyunla öğrenme, öğrenenin yanında bir rehberin olmasına ihtiyaç olmadan da gerçekleşebilir. Oyunla öğrenme anlık gelişir; çocuk yaşadığı her deneyimden birşey çıkarır. Özgüveni eksik çocukların da oyuna dahil olması sağlanarak, her çocuğun etkinliğe aktif katılımı sağlanır. İçsel motivasyonu artırır ve sonuçları bireyi özgürleştirir. Read'a (1958) göre, 'Froebel, oyunun çocuklar için insani değerlerin gelişiminde kendilerini ifade edebildikleri en üst düzeyde olan bir yöntem olduğunu iddia ettiğini' ifade etmektedir. Aynı düşüncelerin, yani oyunun çocuklar üzerindeki kazanımları olduğunun Lowenfeld tarafından da desteklediğini belirtmektedir. Çünkü oyun, tek başına çocukların ruhunda olan en özgür ifade biçimidir. O, çocukların en saf ve en manevi ürünüdür ve aynı zamanda o, insan yaşamının tüm safhasında ve tüm ilişkilerinde aniden ortaya çıkan tipik bir biçimdir. Dilli'nin de (2017) belirttiği gibi, eğitimin her kademesinde müze ortamında uygulamaya (drama, eğitim atölyelerinin

kullanılması, resim yapma, eser inceleme, çeşitli oyunlar, bulmacalar vb.) yönelik çalışmalar yapılabilir. Karadeniz, Okvuran, Artar ve İlhan'ın (2017) yaptıkları bir araştırmada uzmanlar müze eğitiminde yaratıcı drama, oyun, müzik kullanılan ritim etkinlikleri, dans ve beden dili çalışmaları, soru-cevap etkinlikleri, öykü oluşturma etkinlikleri, aktif öğrenmeye yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasını çok faydalı bulduklarını, kendi geliştirdikleri etkinlikleri uygularken heyecanlandıklarını ve başarılı olmalarının kendilerini müze eğitimi konusunda motive ettiklerini vurgulamışlardır.

Müzede eğitim kapsamında eğitici oyunların çocuklar için çok anlamlı ve yararlı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte oyun yöntemi, gençler için de ihmal edilmemesi gereken bir yöntemdir. Çünkü oyun, bireyin öğrenmesini kolaylaştırıcı bir etkinliktir. Artar'ın (1999) yaptığı bir araştırmaya göre, okul öncesi öğretmenleri, çocukların oyun yoluyla işbirliğini öğrendiklerini; oyunun duyguların açığa vurulmasını kolaylaştırdığını ve çocuğun dil becerilerini geliştirdiğini düşündüklerini saptamıştır. Bu yüzden oyun yönteminin yararlanılması, çocuklar için önemli bir öğretim aracı olarak görülebilir.

Koleksiyon Avı Oyunu: Bu oyun türü çalışma yaprakları grubu içerisinde yer alabilecek yazılı öğretim materyallerdendir. Bu ve buna benzer oyun örnekleri, Buyurgan ve Mercin'in 2011 yılında yayımladıkları Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları kitabından incelenerek yararlanılabilir. Ancak oyun şeklinde, yani öğreticiliği yanında bir rekabet (yarışma) havasında uygulandığı için oyun başlığı altında ele alınmıştır.

Oyun, çalışma yaprağı şeklinde hazırlandığından, kâğıt üstünde müze koleksiyonlarındaki bir eser hakkında bazı yazılı bilgilere yer verilir. Bu bilgiler eserin teknik özelliklerinin bir kısmı, varsa eserin koleksiyon numarası ya da eser hakkında ipucu oluşturacak eserin içerisinde yer alan nesnelerden bazılarının tanımı, eserin biçim, renk vb. özelliklerinden biri şeklinde olabilir. Ayrıca çalışma yaprağında eser hakkında şu tür açıklamalara yer verilebilir: Eserde sıcak renkler hakim, çalışma yağlı boya tekniğinde yapılmış, eserde üçgen kompozisyon kullanılmış, eser daha çok kübizm tarzında sayılır, dönemi XIX. yy. başları olabilir, eser hem fırça, hem de spatula ile yapılmış, çalışmada perspektif anlayışı yok... Bu açıklamalar istenildiğinde çoğaltılabilir. Kâğıt üzerinde bu bilgilerin arkasından şu yazılır: "Bunu veya bunları bulabilecek misiniz?" Sonra "Her birini bulduğunuzda, aşağıdaki unsurların yer aldığı resmin ya da heykelin vb. adını ve sanatçısını yazınız." denebilir. Çocuklardan yukarıdaki özellikleri taşıyan eserleri bir an önce bulup, ders öğretmenine getirmeleri istenir. Bunları ilk bulup gelen kişiye sürpriz bir ödül verilebilir. Bu şekilde öğrenciler arasında olumlu bir rekabet oluşturulması sağlanır (Mercin, 2006).

Kimlik Kartı Oyunu: Kart oyunu öğrencinin ilgisini çeken, kavramları öğretmede etkili olan, öğrencinin derse katılımını ve insanların birlikte düşünüp tartışmasını sağlayan bir oyun şeklidir. Kart oyunu kâğıdı, öğretmen tarafından önceden hazırlaması gereken bir materyaldir. Ayrıca hangi sorunun ne zaman ve kimin tarafından sorulacağı önceden hesaplanmalıdır. Kimlik kartlarının ön yüzüne müzedeki veya galerideki bir eserin resmi konur. Kartın arka tarafına da tipik özellikleri yazılır ve kartın ön yüzünde her karta bir numara verilir. Sırası gelen öğrenci kartın ön yüzündeki soruyu sorar. Mesela, "4. karttaki kim?" O kart sahibi eserin özelliklerini verir, gerekirse arka sayfadaki bilgileri aktarır. Sonra o eserin ne olduğu tespit edilmeye çalışılır. Tespit etmek isteyen öğrencilere söz hakkı verilir. Eğer öğrenci doğru ifade-

ler kullanıyorsa öğretmen bu bilgileri pekiştirir, değilse düzeltmeler yapabilir veya başkasına söz hakkı verebilir. O sorunun cevabı alınmışsa o kart sahibi kartın üzerinde yazan soruyu sorar ve oyun böylece devam eder.

Harita Oyunu: Bu oyunun amacı, haritalar üzerinde şehir, ören yeri, açık hava müzesi, tarihi sokaklar, saraylar vb. mekânlardaki yerler ile bunlara ilişkin bilgileri öğrenciye kazandırmaktır. Örneğin Kütahya il haritası veya Efes Antik kentnin haritası üzerinde belli noktalar işaretlenir ve bu işaretlenen yerlere numara verilir. İşaretlenen noktalar ziyaret edilen şehir, antik kent veya müzede yer alan eserleri oluşturan kavimlerin yerleştikleri yerleri gösterir. Bu noktalar ayrıca o kentteki tarihi mekânların bulunduğu noktaları da gösterebilir. Daha sonra haritanın alt kısmına harita üzerindeki numaralı noktalar sıra ile veya alt alta yazılır. Öğrencilerden bu haritanın altında yer alan yer, yapı vb. isimlere karşılık gelen kavim veya eserin adını yazmaları istenebilir (Mercin, 2006). Burada öğrencinin kendisine, haritada yer alan numaranın geldiği yerde kim yaşamıştı, ne üretmişlerdi, hangi yapı nerede yer almak-taydı? sorularını sorarak, yanıtlamaları beklenir. (Bkz. EK 2, s: 529)

Müze Sepeti Oyunu: Bu oyun öğrencilerin hareketli olması gereken, çabuk karar vermeyi ve hareket etmeyi gerektiren bir özelliğe sahiptir. Bu oyun için daha önceden atık malzemelerden hazırlanmış yuvarlak biçimli kâğıtlar belirli aralıklarla yanyana bırakılarak daire oluşturulur. Müze ziyareti yapan ziyaretçilerden bu yuvarlakların üzerinde durmaları istenir. Öğretmen ziyaretçileri toplam sayıya göre gruplara ayırır. Grupların 3 den az 5 den fazla olmamasına dikkat edilir. Grup üyelerine müzede yer alan eser veya objelerin isimlerini vererek onlara bir kimlik verir: Örneğin fresk, amphora, güneş kursu, sfenks, kybele vb. gibi. Bu durumda eğer grup 3 kişiden oluşmuşsa 3 kişi sfenks, 3 kişi kybele vb. gibi sıralanır. Öğretmen çemberin ortasında durur ve oyunun başlangıcında ebe'nin kendisi olduğunu söyler, ancak kendisinin herhangi bir gruptaki isimlerden birini de üstlendiğini belirtir.

Oyun ebe'nin istediği herhangi bir eser veya objenin ismini (örneğin güneş kursu) demesiyle başlar. Çemberdeki tüm güneş kursları ismini alan bireyler yer değiştirir. Bu esnada herkes kendisini bir çemberin üzerine konumlandırmaya çalışır. Güneş kursları yer değiştirirken ebe de çemberdeki boşalan yerden çıkarak kendisine boşalan yerlerden birine konumlandırmaya çalışır. Bu koşuşturmada bir kişi yer kapamayacağı için açıkta kalır ve o kişi ebe olur. Çemberin ortasına gelen ebe, daha önce belirlenen eser veya objelerden birinin adını söyler. Oyun böyle devam eder veya çemberin ortasına gelen ebe, iki eser veya objenin ismini aynı anda da söyleyebilir ya da müze sepeti diyerek çemberdeki isim almış her grup üyesini oyuna dahil edebilir (İlhan, Artar, Okvuran ve Karadeniz, 2012).

Simülasyon (Benzetim) Oyunları: Teknolojinin ilerleyişi uygulanan oyun tekniklerinde de değişimi zorunlu kılmıştır. Örneğin, simülasyon yazılımları öğretici amaçlı oyunlarda kullanılabilir. Simülasyon oyunları eğitici amaçlı iki türlü kullanılabilir:

1. Simülasyonu doğrudan deneyerek sonuca ulaşmak.
2. Oyun sonrası aktivitelere ve tartışmalara katılmak.

Tartışmaların en önemli noktası onların gerçek dünyada karşılaştıkları şey ile simülasyon oyunları esnasındaki durumun karşılaştırılmasıdır. Simülasyon oyunları; 1. Rekabet, 2. İşbirliği, 3. Empati, 4. Sosyal sistem, 5. Kavram, 6. Beceri 7. Yeterlik, 8. Hatayı ödeme 9. Şans faktörü ve 10. Eleştirel düşünme ile karar verme becerisi gibi öğrenme türlerini öğrenmeyi teşvik eder. Bu oyunda öğrenciler kendi problemlerini kendileri teşhis eder ve deneyimler sayesinde kendileri çözerek öğrenirler. Simülasyon oyunları hem temel eğitimde, hem de ortaöğretimde oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. 1971'de Sosyal Bilimler Eğitim Konsorsiyumu'nun verilerine göre yaklaşık olarak 17 adet oyun birçok alanda kullanılmıştır (William, 1971).

Görsel 80: Çanakkale Simülasyon Merkezi'nden Bir Görünüm

Görsel 81: Çorum Müzesi'nde Simülasyon

Sanat Söyleşileri

Bu uygulamanın ana amacı, sanat dünyası içerisinde olan insanlarla (sanatçı, sanat eleştirmeni, arkeolog, sanat eğitimcisi, küratör, müze uzmanı vb.) müzeyi ziyaret eden öğrencileri veya diğer insanları bir araya getirmek olan sanat söyleşileri, karşılıklı soru ve cevaplar, sanatı anlama, nasıl uygulandığını sözselleştirilerek yaşayan kişiden duyma, yani hissetme ve gerçek bir sanatçı ile tanışma imkânı ile o atmosferin heyecanını yaşama imkânlarını

sağlamaktır. Söyleşi dil becerilerinin geliştirilmesi bakımından da önemlidir. İçerisinde gerçek sanat eserlerinin olduğu müzedeki bir ortam bu etkinlik için uygun olabilir. Gerçek sanat eserleriyle onları üreten sanatçıların yan yana gelmesiyle zenginleşen mekân, onların farklı duygu ve düşüncelerini ortaya çıkartabilir. Bu ortamda öğrenciler sanatçılara soru sormak veya sanatçının sorularına cevap vermek isteyebilirler. Bu etkinlik sanatı anlamayı ve sosyal becerileri geliştirmeyi de sağlayabilir.

Müzedeki Konaklama (Yatılı)

Bu uygulama çok yaygın olmamakla birlikte imkânları olan müzeler ve katılan öğrenciler için öğretme ve öğrenme düzeyi yüksek bir etkinlik olabilmektedir. Türkiye'de Çorum Müzesi'nde ilk defa 'Herkes Müzeye' adlı proje kapsamında gerçekleştirilen böyle bir uygulamada, güzel bir gün geçirdiklerini ifade eden öğrenciler, 2 gece 3 gün tarihi Çorum Müzesi'nde konaklayarak Hitit Medeniyeti hakkında bilgi edinmiştir.

Proje kapsamında müzede oluşturulan Çocuk Eğitim Atölyesi, Hitit Evi, Drama Alanı ve Eğitim Bölümü'nde çocuklar birlikte uygulamalar yapmışlardır. Hitit Evi'nde Hititlerin günlük yaşamını uygulamalı olarak görmüş, drama alanı ve eğitim bölümünde çeşitli aktivitelerle tarih hakkında bilgi edinmişlerdir. Projenin ilk gününde çeşitli oyunlar oynadıklarını, Hitit Evi'nde yemekler yaptıklarını belirten öğrenciler, aynı zamanda sosyal açıdan kendilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Hitit Evi'nde yemek pişiren öğrenciler, Hitit atı Hitit diyarı simülasyonu ile Boğazkale civarını gezebilme, dokunmatik ekranlarda, örneğin Hititlerde ölen kraliçenin ne şekilde defnedildiğinin, defin töreninin detaylarının ve mezar içlerinin ayrıntılı olarak yansıtıldığı animasyonlu anlatımlar sayesinde o dönemin yaşantısı hakkında bilgi edinme; diğer bir ekranda ise, Çorum Müzesi'nde sergilenen en önemli eserlerden bir tanesi olan Hüseyindede Vazosu'nun üç boyutlu olarak anlatımını izleyebilme imkânı bulmuşlardır. Bu uygulamada kullanıcı, ekrandaki görüntüyü parmak hareketleri ile istediği açıya getirebilmekte ve görüntüdeki nesneler hakkında üzerine dokunarak bilgi alabilmektedir (<http://www.corumhakimiyet.net/Detay/30872/MUZEDE-YATILI-EGITIM.aspx>).

Düşünme ve Anlama Etkinlikleri

Bu etkinlikler genelde öğrencilerin bir sanat müzesinden yararlanarak, iraksak düşünmesini, alışkanlıklarının ve önyargılarının ötesinde; bireyin bir sanat/obje yapısını sorgulayarak keşfetmesini, daha ileri düzeyde bir anlama için değişkenleri de dikkate alarak fikirler ve olasılıklar üretmesini amaçlar (Mercin 2016). Bu uygulama etkinlikleri örnek olarak şöyle gerçekleştirilebilir:

Uygulama Örneği 1, Metafor:

Bu etkinliği uygulamanın amacı, benzetmeler ve metaforlar oluşturularak anlaşılan ve anlamaya çalışılan şeyler arasındaki fark ve ilişkileri ortaya koymak için akıcı düşünme becerilerini geliştirmektir. Bu amaca bağlı olarak, yapılacak uygulamada olabildiğince benzetme ve çok karşılaştırma yapılarak ve bir sanat eserinin veya objenin farklı açılardan ele alınması sağlanabilir.

Metaforlar ve benzetmeler gündelik konuşmalarda sık sık kullanılan ve bize birbirine benzer olmayan iki şey arasında karşılaştırmalar yapma yollarını

Metaforlar ve benzetmeler gündelik konuşmalarda sık sık kullanılan ve bize birbirine benzer olmayan iki şey arasında karşılaştırmalar yapma yollarını sağlayan bir yaklaşımdır.

sağlayan bir yaklaşımdır. Metafor, karşılaştırma yapıldığını hissettirmeden çok yakın karşılaştırma yapan (O adam çürük bir elma, sözü gibi) bir yöntemdir. Benzetme ise aynı şeyi yapan, ama bir karşılaştırma yapıldığını gösteren (o adam çürük bir elmaya benziyor, çünkü bir kez çürük olmaya başlayınca en çürüğü oluyor.) bir yöntemdir. Benzetme türü karşılaştırmalarda "gibi" ya da "olarak" sözcükleri kullanılır, metafora ise kullanılmaz (Gartenhaus, 1997).

İşleniş: Bilinir olmayan bir sanat eseri veya obje seçilir. Öğrencilerden onun olabildiğince çok özelliğini belirlemeleri istenir. Eser veya obje ile iletişim kurdukları hissedildiğinde, ona ilişkin metaforlar ve benzetmeler yapmaları söylenir. Örneğin, "Bu heykel içi çürük bir elmadır." ya da "Bu heykel hurda bir otomobildir." vb. Ziyaretçilere oluşturabildikleri kadar metafor ve benzetme yapabilecekleri belirtilir. Bunu yapmalarındaki amaç, olabildiğince çok şey düşünülmesini sağlamaktır. Ziyarete katılan her bireyin fikir geliştirmesi, geliştirenlerin mümkünse başka fikirler beyan etmeleri çok önemlidir. Ziyaretçilerin süreçte başka metaforlar ve benzetmeler düşüncemeler duruma geldiklerini hissettiğiniz an, onların konumlarını (yakınlık, uzaklık) değiştirin. Eğer bu eser/obje bir heykel ise onun arkasına geçebileceklerini ya da ona üstten veya alttan, bakılabileceğini söyleyin. Konumları değiştirildiğinde yeni metaforlar ve benzetmeler bulmayı sürdürüp sürdürmediklerine dikkat edin. Konum değişikliğinden sonraki betimlemeleri ve fikirleri ile öncekiler arasındaki ilişkiyi belirleyin. Bu uygulama ile ilk bakışta yaklaşılamaz gibi görünen fikirlere ve çıkarımlara yaklaşılabildiği görülecektir (Gartenhaus, 1997). Dolayısı ile bu yöntem sayesinde eser/objenin en ufak ayrıntısının dahi algılanabildiği, benzetmelerle veya metaforlarla onun dünyadaki yerinin ve diğer eser/objeler yanındaki değerinin ne olduğu fark edilmiş olacak ve her öğrencinin öğrenmeye katılması sağlanabilecektir.

Görsel 82: Müzede eser inceleme

Örnek Uygulama 2, Sembol:

Bu uygulamanın amacı, genç insanları farklı ölçütlerden yararlanarak eser/obje'ye bakmaya yönlendirerek esnek ve özgün düşüncelerini teşvik etmektir. Aynı zamanda, "tercihler" (Bunu beğeniyorum.) ile "yargılar" (Bu güzeldir.) arasındaki bazı farklılıkları da onlara aktarmaktır. Ziyaretçiler bu uygulamanın sonunda sanat/objeyi pek çok açıdan ele alacak ve bir sanat yapıtını değerlendirmede kullanılabilecek pek çok ölçütten birkaçını öğreneceklerdir.

Bu etkinlik için yapılması gereken unsurlar şöyledir:

- Yazı yazmak için bir defter.
- Çeşitli sanat türleri veya üslupları içeren bir galeri (Bir ya da iki sanatçınınkinden daha fazla yapıt içeren bir galeriyi kullanmak en iyisidir. Eğer bu mümkün değilse 10 parçadan fazlasını içeren bir galeri seçilebilir).
- Galeride yer alan eserler dikkatlice incelenmelidir.
- Bu etkinlik tek başına yapılabileceği gibi grup halinde de gerçekleştirilebilir.
- Eğer bu etkinlik grup halinde gerçekleştirilirse, öğrencilerin bu uygulamanın nasıl yapılacağını tam anlamıyla öğreninceye kadar tercihlerini başkalarıyla paylaşmamalıdır.
- Öğrenciler sorulara veya belirtecekleri görüşlere doğru ya da yanlış şeklinde cevap vermemelidirler.

İşleniş: Bu etkinliğin işlenişinde aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Her öğrenci not defterine galerideki en çok hoşlandığı sanat yapıtının adını yazar (Eserin adının yanına kalp resmi çizilebilir. Ayrıca yapıttan hoşlanma gerekçeleri ile ilgili görüşlerini yazar).
- Öğrenciler en çok para edeceğini düşündükleri eseri belirler. (Yapıtın yanına TL sembolünü yerleştirdikten sonra, bu yapıtın neden çok para edebileceğiyle ilgili görüşlerini yazar).
- Galerideki yapıtlar arasında üretim için en çok zaman hangisine harcanmıştır (Seçilen bu yapıtın yanına bir saat resmi çizilir ve bunun nedenini açıklar).
- Öğrenciler, galerideki eserlerden hangisine çocuklar, hangisine anneler, hangisinin ise babalar tarafından tercih edilebileceğini belirler (Belirlenen eserlerin yanına çocuk, anne ve baba sembolü çizilir ve bu eserleri bu insanların neden seçebileceğini yazar).
- Öğrenciler, sanat hakkında deneyimi ve tecrübesi olan bir sanat eleştirmeninin galerideki eserlerden hangisini seçebileceği konusunda tahminde bulunur (Belirlenen eserin yanına madalya konulur ve bu eseri sanat eleştirmeninin neden seçebileceğine ilişkin görüşlerini yazar).
- En önemsiz bulduğu eseri belirlemesi istenir (Bu eserin yanına 'ÖFF' yazılır ve bunun gerekçesini açıklar (Gartenhaus, 1997).

Eğer bu etkinlik bir grupla işleniyorsa yukarıda ifade edilen her seçime geri dönülür. Eserler hakkındaki farklı tercihlere ilişkin gerekçeler tartışılır. Tercih etme gerekçelerindeki benzerlikler ve farklılıklar belirlenerek bunlar üzerinde konuşulur.

Görsel 83: Albrecht Dürer's House, 43 Bitki Çalışması Tanıtım Kioksu (Nürnberg-Almanya)

Müze Ziyareti Sonrası Müze Eğitimi

Müze ziyareti sonrası müze eğitimi, iki şekilde gerçekleştirilebilir. Müze ziyareti sonrası özellikle görsel tamamlama testi, bir eserin çizimi, bir hikâyenin resimlenmesi, varolan bir objeden hareket edilerek bir eser/obje ortaya konulması ya da boyanması vb. gibi etkinliklerle müze odaklı yapılabileceği gibi; müze otobüs, müze vagon, müze tır vb. uygulamalarla da müzeden bağımsız olarak gerçekleştirilebilir. Örneğin Türkiye'de "TRT Müzesi Vagonu", "TRT Yayıncılık ve Tarih Müzesi" olarak hem yurt içinde hem de yurt dışında hizmet vermektedir (Görsel 84). Vagon müzede TRT'nin yayıncılık tarihinin en eski mikrofön örneklerinden, sanal stüdyolara ve tarihi giysilere kadar birçok obje yer almaktadır.

Görsel 84: TRT Yayıncılık ve Tarih Müzesi

Bir Eserin Çizimi

Müzede görsel sanatlar veya el sanatlarıyla uğraşmak için toplanan gruplar, eğer müzede sergilenen eser/objeyi uygulama çalışmaları için temel almazlarsa, müzenin eğitici faaliyetine tam anlamıyla katılmamış olurlar (Harrison, 1963).

Müze ziyaretleri görsel sanatlar eğitimi için iletişim kurma ve biçimlendirme, kültürel miras ve eleştiri gibi öğrenme alanlarını içermelidir. Eğer müze ziyareti esnasında biçimlendirme çalışması yapılamazsa, öğretmen bu uygulamayı müze ziyareti sonrasında atölyede ya da ödev vererek yaptırılmalıdır. Öğretmen müzede iken öğrencileri yönlendirerek, müze ziyareti sonrasında tamamlamak için en çok beğendikleri bir eser/objenin taslağını hazırlanmasını, evde veya okulda da onun tamamlanmasını isteyebilir.

Çizim a

Çizim b-1

Çizim b-2

Çizim b-3

Çizim b-4

Çizim b-5

Görsel Tamamlama Testi

Görsel tamamlama testi (Ek:1, s:528), görsel sanatlar eğitiminde önemli yeri olan bellek ve tasarlama gücünü geliştirmeye yönelik uygulanan bir testtir.

Test, öğrencinin düşünmesini; ne öğrenildiğini belirlemeyi, varolan bir iki çizimden yola çıkarak kendi hayal dünyalarını kullanarak çizim şeklinde kâğıda yansıtabilmelerini, onu sanatın eleman ve tasarım ilkelerine göre görselleştirebilmelerini ve bunları yaparken eğlenmelerini de amaçlar.

Görsel tamamlama testi hazırlamak için ziyaret edilecek müze, öğretmen tarafından önceden ziyaret edilir. Müze içerisinden beğendiği üç sanat eserinin çizimini yapar. Bu çizimler daha sonra çizgi resim şekline dönüştürülür. Ardından da çizgilerin bir kısmı silinir, yani eser neredeyse belirsiz olur. Bu çizimler bir A4 kâğıdına yerleştirilir. Ancak çizimler ikişer defa yerleştirilir. Öğrencilerden üst kısımda eksik çizilmiş resimleri (Çizim a), müzede görmüş oldukları eserlerin asıllarına göre tamamlamaları, alt kısımda ise aynı şekilde eksik çizilmiş eserleri kendi hayal güçlerini kullanarak yeniden oluşturmaları istenir (Çizim b, 1,2,3,4,5,; s: 337). Bu testin uygulanması ayrıca "Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemi" disiplinlerinden biri olan "uygulama" boyutunun gerçekleştirilmesini de sağlar (Mercin, Küçük ve Çiğdem, 2011). Çizimlerin iki aşamada gerçekleştirilmesinin amacı şudur: Çizimlerin müzedeki eserlerin asıllarına uygun olarak çizilmesinin istenmesi, öğrencilerin bellek eğitimine yönelik bir uygulamadır. Çizimlerin kendi hayal güçlerini kullanarak çizmelerinin istenmesi ise öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak farklı ve özgün çalışma yapabilmelerine olanak sağlamak içindir.

Söz Dağarcığı Bilgi Testi

Söz dağarcığı bilgi testi, müze ziyaretinde elde edilen kavram terim, isim vb. gibi bilgilerin öğrenilip öğrenilmediğini ölçmeye yarayan bir testtir. Bu tür testlerde, soru olarak müzedeki koleksiyonları oluşturan medeniyet ve kavim isimleri, sanatçıların adları veya eserlerle ilgili kavramlara yer verilebilir. Bu test çoktan seçmeli bir test değil de, eşleştirme tipi şeklinde olmalıdır. Kavramların önünde numaralara yer verilir, ancak numaralar ilgili olan kavramların karşısında değil de karışık olarak verilir. Kavramların karşısında ise boşluk ve hemen yanında da karşıdaki kavramlar ve kelimelerle ilgili açıklamalar yer almaktadır. Öğrencilerden istenen şey, sol tarafta yer alan numaraları, karşısında ve ilgili olan açıklamaların yanına yerleştirmeleridir (Bkz. s: 403).

Bu Nedir Testi

Bu Nedir Testi, müze ziyareti esnasında müze koleksiyonlarında görülen ve hakkında bilgi edinilen eserler hakkında ne öğrenildiğini ölçen bir testtir. Bu testin tasarımı için, A4 kâğıdına sığabilecek şekilde 4 veya 6 adet arasında değişen eser seçilir ve bu eserlerin fotoğrafı bu kâğıda yerleştirilir. Bu eserlerin fotoğrafları kataloğlardan bulunabilir veya müze yöneticilerinden izin alınarak öğretmen tarafından çekilebilir. Sonra bu fotoğraflar, bir bilgisayar ve program yardımıyla kâğıt üzerine yerleştirilebileceği gibi, doğrudan yapıştırılarak da gerçekleştirilebilir. Her fotoğrafın yan tarafına eserin yapıldığı madde nedir, eserin yapılma amacı nedir, hangi dönemde kimler tarafından yapılmıştır ve nerede bulunmuştur, sanatçısı kimdir, ana tema nedir? gibi sorular yazılır. Bunların cevapları soruların devamına yazılarak eser hakkında kısa ve öz bilgilerin öğrenilip öğrenilmediği ölçülür (Mercin, 2016).

Hikâye Oluşturma

Bu yöntem öğrencilerin, dil becerilerini geliştirmek, sanat eserine karşı duyarlılık kazandırmak, eserin oluşturulduğu dönemin tarihi ve sosyolojik ortamını düşünmelerini sağlayarak empati yapabilmelerini temin etmek amacıyla yapılan bir yöntemdir. Müzeyi ziyaret eden öğrencilerden, müzede en çok beğendikleri bir eseri neden beğendiklerini hikâyeleştirerek yazmaları istenir. Bu etkinlik daha sonra sınıfta tartışılır. Çünkü tartışmalar bireyin "sözcük dağarcığı, açıklık, görüş alış verişi, dinleme ve yanıt verme, keşfetme gibi becerilerinin geliştirilmesini sağlar. Ayrıca bu yöntem tartışmalar sırasında kültürler arası bakış açılarının gözden geçirilmesine ve kültürel kalıp yargılarının analiz edilmesine de imkân verir" (Hooper-Greenhill, 1999). Ayrıca öğrenciler değerler eğitimi açısından saygı, vatanseverlik, hoşgörü, empati yapma kavramlarını da kavramış olur.

Bu etkinliğe örnek olarak bir müze eğitimcisi olan Dodd'un, 1998 yılında Nottingham Şehir Müzesi'nin bir parçası olan "Castle Museum"da yaptığı "Her Obje Bir Hikâye Söyler" adlı projesi gösterilebilir. Proje, dekoratif sanatlar galerisindeki eserler hakkında insanları bilgiyi elde etme, anlama ve coşkulu bir şekilde katılımlarını sağlama üzerine tasarlanmıştır.

Sanal Müze Etkinlikleri

Son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak internet ve internete dayalı sanal müzeler yaygınlaşmıştır. Yaygınlaşan sanal müzeler sadece tanıtım ve iletişim kurma aracı olmaktan öte, eğitim programları ve etkinliklerle ziyaretçilerini eğiten bir araca dönüşmüştür. Bu tarz bir yöntem, bireysel öğrenme, öğrendiğini tekrar etme, unutulduğunda tekrar izleyebilme vb. gibi birçok avantajı beraberinde getirmektedir. Örneğin Louvre Müzesi bu anlamda model olabilecek uygulamalara imza atmaktadır. Söz konusu müzenin etkinlikleri <http://www.louvre.fr/> adresinden incelenebilir.

Ayrıca müze sonrası müze eğitimi etkinlik ve uygulamaları şu şekilde de gerçekleştirilebilir:

1. Anket doldurma: Bu ankette öğrencilere müzenin türü, müzede en çok hangi eser/obje'leri gördükleri, hangi bölümleri beğendikleri, beğenme gerekçeleri, müzede eğitim uygulamalarından memnun kalıp kalmadıkları, en çok hangi uygulamayı ve niçin beğendikleri, umduklarını bulup bulamadıkları, müze eğitimi anlamında başka ne gibi etkinlikler yapılabileceği gibi sorular sorulabilir. Bu sayede öğretmen uyguladığı anketi inceleyerek müze ziyaretinin sonucuna ilişkin fikir sahibi olur. Fark ettiği eksiklikleri gidermeye çalışır. Böylece bir sonraki müze ziyaretinde bu eksiklikler ortadan kalmış olur.
2. Müze ziyaretinden sonra öğrencilerden müze hakkındaki izlenimlerini içeren kompozisyon ya da şiir yazmaları istenebilir.
3. Müzede yaptıkları çizimlerden yola çıkarak ya da hayal güçlerini kullanarak öğrencilere farklı tekniklerde resimler yaptırılabilir (pastel, sulu boya, karışık teknik, kolaj, vb.).

Görşel 85-a.

Görşel 85-b.

Müze Sonrası Müze Eğitimi Etkinlikleri. Cahit Sıtkı Tarancı Kültür Müzesi ziyareti sonrası şairin "Memleket İsterim" adlı şiirinden esinlenerek yapılan uygulama çalışması.

Müzede sergilenen eserlerden esinlenilerek üç boyutlu (kâğıt hamuru, kil, seramik hamuru vb.) çalışma yaptırılabilir. Özellikle küçük yaş grubu öğrencilerine bir arkeoloji müzesi ziyareti sonrası yaptırılacak en eğlenceli ve üçüncü boyutun kavratılabileceği bir etkinliktir. Müze ziyareti sonrasındaki görşel sanatlar dersinde öğrencilere müzeyi tanıtan broşür ve afiş tasarımları yaptırılabilir.

4. Okulda veya sınıfta müzede tutulan notlardan, çizilen eskiz veya resimlerden, eğer çekildiyse fotoğraflardan, broşür ve kartpostallardan müze rehberi, bilgi kartları, gazete, broşür, vb. ürünlerden yararlanarak müzeyi tanıtan bir pano oluşturulabilir.
5. Arkeoloji müzeleri geçmişin izlerini günümüze taşıyan müzelerdir. Bir arkeoloji müzesi ziyareti sonrasında öğrencilerimize geçmiş döneme ait bir eser seçmeleri söylenir. Sonra o eserin günümüze kadar nasıl bir gelişim geçirerek geldiğini çizmesi ya da üç boyutlu çalışmalar yaparak göstermesi istenebilir. Öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştiren bu çalışma ile örneğin su aynasından bugün kullanılan aynalara geliş sürecini nasıl hayal ettikleri gözlemlenebilir (Buyurgan ve Mercin, 2011).
6. Müze ziyareti sonrası öğrenciler gruplara ayrılarak grup projesi yaptırılabilir. Bu proje etkinliği ile öğrencilere, değerler eğitimi bağlamında dayanışma, paylaşma ve sorumluluk alma davranışları kazandırılabilir. Öğrenciler gruplara ayrılarak, her gruptan, müzede yaptıkları çizimlerden yola çıkarak ortak tasarımlarını oluşturmaları istenebilir. Bu ürünler, ortak dergi çıkartma veya mozaik pano oluşturma şeklinde gerçekleştirilebilir.
7. Müze ziyareti sonrası teknolojinin imkânlarından yararlanılarak kısa film projesi hazırlatılabilir. Bu uygulama, İsveç'te Vasa Gemisi hakkında okul çocuklarının, kendi kendilerine bir hikâyeye oluşturup, değişik karakterler çizmeleri, sonrasında öğretici ve heyecan verici bir film meydana getirmeleri örneğindeki gibi olabilir.
8. Müzede fotoğraf çekme yasağı yok ise, müze ziyareti esnasında çekilen fotoğraflardan oluşan bir fotoğraf sergisi açılabilir.

Görşel 86 a: Wilanow Sarayı, Varşova, Polonya

Görsel 86 b: Wilanow Sarayı, Müzede Eğitim, Warşova, Polonya

Görsel 87: Auschwitz Kampı, Krakow, Polonya

Görsel 88: Poster Museum, Warşova, Polonya

KAYNAKÇA

Abacı, O. (1996). Müze Eğitimi. İstanbul: Marmara Üniversitesi (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi).

Adıgüzel, F. B. (2017). Edebiyat Müzeleri ve Müzede Edebiyat Eğitimi. Milli Eğitim Dergisi, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 85-105.

Akkurt, B., H. (2010). Atina'da Çağdaş Bir Kültür Tapınağı; Yeni Akropol Müzesi. Ege Mimarlık, s.28-32. <http://www.egemimarlik.org/74/7.pdf>.

Akmehmet, K. T. (2013). Müzecilik ve Sergileme. Ed. Erol Altınsapan ve N. Küçükhasaköylü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Alakuş, A. O., Mercin, L., Ayaydın, A., Vural, D., Tuna, S. ve Yılmaz, M. (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Ankara: Ed: Alakuş, A. O, . ve L. Mercin, Pegem Akademi, (2009). (2011) 2. Baskı.

Allan, A. D. (1963). Eğitim. Müzelerin Teşkilatlanması- Pratik Öğütler. Unesco, Icom Türkiye Milli Komitesi Yayınları. s.5-19, 81-95.

American Association of Museums, (2000). Museum Education Principles and Standards. American Association of Museums.

American Association of Museums, (2005). Museum Education Principles and Standards. EdCom.

Artar, M. (1999). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların 'Oyun Hakkı'na İlişkin Tutumları. Ankara Üniversitesi II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. 4-6 Kasım 1998. Cumhuriyet ve Çocuk. Yayına Hazırlayan: B. Onur Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 2.

Atasoy, N. Y. (1996). Müze Eğitimi ve Yazılı Gereçlerin İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü Üzerine Örneklenmesi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Atasoy, N. Y. (1998). Müze Eğitiminde Yazılı Gereçlerin Rolü. 4. Müzecilik Semineri Bildirileri içinde, İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, s. 51-52.

Atasoy, N. Y. (2000). Müze Eğitiminde Bir Uygulama Hands-On. 5. Müzecilik Semineri Bildirileri içinde, İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, 25-27 Eylül, s. 35-39.

Bal, H., M. Keleş ve O. Erbil (1999). Eğitim Teknolojisi Klavuzu, Ankara: MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

Bellamy, K., L. Burghes and C. Oppenheim, (2009). Learning to Live: Museums, young people and education. Learning to Live Museums, young people and education: Edited by Kate Bellamy and Carey Oppenheim. Institute for Public Policy Research and National Museum Directors' Conference, 9-2, ABD.

Berry, N. and S. Mayer (Editors). (1989). Museum Education History. Theory and Practice. National Art Education Association, Virginia.

Buyurgan S. ve L. Mercin (2011). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. Ankara: Ed: V. Özsoy, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, 2. Baskı.

Caina, Numella R. ve Geoffrey Caina (2002). Making Connections Teaching and The Human Brain (Beyin Temelli Öğrenme). (Çev. Gülten ÜLGE) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Desmond, T. (2009). Beyond the School: Museums and young people. Learning to Live Museums, Young People and Education. Edited by Kate Bellamy and Carey Oppenheim. Institute for Public Policy Research and National Museum Directors' Conference, s. 67-74, ABD.

Dilli, R. (2017). Öğretmenlerim Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri. Milli Eğitim Dergisi, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 303-317.

Dobbs, S. M. (1988 a). Research Readings for Discipline-Based Art Education: A Journey Beyond Creating. Virginia: National Art Education Association.

Dobbs, S. M. (1998 b). Learning in and through Art: A Guide to Discipline-Based Art Education. Los Angeles California: The Getty Education Institute for the Arts.

Erbay, F. (1992). Çağdaş Müze İşletmeciliğinde Planlama Fonksiyonu ve Planlama Açısından Müzelerin Değerlendirilmesine Yönelik Uluslararası Bir Çalışma. İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Erbay, F. (2001). Sanat Eğitiminde Müze ve Sanat Galerinin Önemi. Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi, (48) Mart/Nisan, s.26-29.

Erbay, M. (2001). Varlık Bilim ve Sanat İlişkisi. Türkiye'de Sanat Dergisi, (48), Mart/Nisan, s.34-35.

Erbay, N. Ö. (2017 a). Müzelerde Dezavantajlı Guruplara Yönelik Eğitimler, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 289-303.

Erbay, N. Ö. (2017 b). Müzeler ve Engelli Ziyaretçilere Yönelik Eğitim Projeleri. Milli Eğitim Dergisi, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 345-359.

Ericson, M. (2005). Teaching for Transfer through Integrated Online and Traditional Art Intruction. Studies in Art Education A Journal of Issues and Research, 46, (2), s.171-185.

Eriş, M. S. (2004). Sanatın Boyutları. Ankara: Ütopya Yayıncılık, 2. Baskı.

Figel', J. (2009). Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi. Ankara: Avrupa Komisyonu (Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü) Eurydice Türkiye Birimi, (EACEA P9 Eurydice).

Gartenhaus, Alan R. (1997). Minds in motion-using misserns to expand creativet hinking. Caddo Gap Press. San Francisco, California, U.S.A. Ankara: Yay. Haz. B. Onur. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 7, (2000).

Hooper-Greenhill, E., J. Dodd, L. Gibson, M. Phillips, C. Jones and E. Sullivan (2006). What did you learn at the museum today? Second Study. Research Centre for Museums and Galleries (RCMG)

Harrison, M. (1963). Eğitim ve Müzeler. Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler. UNESCO ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları. s. 109-119.

Hassan, M. M. (1977). The Exhibitions a Developing Country Needs. Mseums, Imagination and Education, Paris: UNESCO.

Hooper-Greenhill, E. (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. (Çev. Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı), Yay. Haz. B. Onur, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Hurwitz, A.; Day, M. (1995). Children And Their Art (Methdos for the Elementary School). Florida: Harcourt Brace College Publishers.

Karadeniz, C, A. Okvuran, M. Artar ve A.Ç. İlhan (2017). Müze Eğitiminde Dönüşümler: Kocaeli Müzesi'nde Eğiticilerin Eğitimi. Milli Eğitim Dergisi, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 37-61.

Karadeniz, C, A. Okvuran, M. Artar ve A.Ç. İlhan (2012). Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNDP, UNESCO, UNICEF ve UNWTO İşbirliği Projesi Yayınları.

İşman, A. (1999). The History of Distance Education in The World Where Does Distance Education Come From? Distance Education.

Kahn, M. D. (2000). Aileler İçin Tarih: Connecticut Tarih Derneğinde Yeni Sergiler, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s. 128.

Kar, İ. (1999). Karikatür Sanatı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınevi.

Kırıçoğlu O. ve Stokrocki M. (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi. Ankara: YOK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayını.

Koşay, H. Z. (1974). Etnografya Folklor Dil Tarih v.d. Konularda Makaleler ve İncelemeler. Ankara: Ayyıldız Basımevi.

Madran, B. (1999). Müze Türleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Der. Prof. T. Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım- Yayın Merkezi, s. 3-20.

Mercin, L. (2003). Müzeye Dayalı Sanat (Resim) Öğretiminde Eğitim Teknolojilerinin İşlevi. Doğu Akdeniz Üniversitesi "Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu ve Fuarı". Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Gazi Mağusa), 28-30 Mayıs, s. 691-701.

Mercin, L. (2006). "Resim Dersini Müze Kaynaklı Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımı Etkinliklerine Göre Uygulamanın Erişime, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi". Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Mercin, L. M. Küçük, N. Çiğdem (2011). "Grafik Tasarım'da Bellek ve Yaratıcılık Eğitimine Yönelik 'Görsel Tamamlama Testi' Uygulaması". Ankara: Başkent Üniversitesi, 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Dün, Bugün, Gelecek, Nisan 2011, s. 27-29.

Mercin, L. ve Diğerleri, (2016). "Sosyal Bilgiler Öğretimi", Ankara. Bölüm Yazarı. Editör: Selçuk ŞİMŞEK (Mart 2016).

Mercin, L. (2017). Müze Eğitimi, Bilgilendirme ve Tanıtım Açısından Görsel İletişim Tasarımı Ürünlerinin Önemi. Milli Eğitim Dergisi, Bahar (Mayıs) 214 (Özel Sayı), yıl 46. s. 209-239.

Morris E. and M. Spurrier (2009). Museums and Schools: Nurturing an indispensable relationship. Learning to Live Museums, young people and education: Edited by Kate Bellamy and Carey Oppenheim. Institute for Public Policy Research and National Museum Directors' Conference, s. 58-67, ABD.

Onur, B. (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi. Ankara. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Pontin, K. (2009). Why Young People? Attracting A New Audience To Our Museums. Learning to Live Museums, young people and education: Edited by Kate Bellamy and Carey Oppenheim. Institute for Public Policy Research and National Museum Directors' Conference, s.103-113, ABD.

Read, H. (1958). Education Through Art. London: Faber and Faber 24 Russell.

Sağlam, T. (1997). Drama Maske Müze. İ. San (Der.), Ankara: Çağdaş Drama Derneği.

San, İ. (1999). Sanatla Eğitim Üzerine Yeni Düşünceler. Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri içinde, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28/30 Nisan, s.1-9.

Seidel, S. and K. Hudson (1999). Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik. Ankara: Uluslararası İki Çalışma Raporu. Çev: B. Ata. Yayına Hazırlayan: B. Onur. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı Yayınları No:1.

Skyrda, M. and K. Chuieva, A. Boiko, B. Stolyarov, S. Kudriavtseva, E. Lunyayev, A. Stashkevich (2012). Role of Museums in Education and Cultural Tourism Development. UNESCO, Project coordinators: Liubava Moreva, Kiev.

Sola, T. (1986). The Concept and Nature of Museology. Museum, 38,(4), s. 54-49.

Subramanian, R. (1977). Science, Museums and Planetaria. Museums, Imagination and Education. UNESCO.

Şapolyo, E. B. (1936). Müzeler Tarihi. Burhaneddin Matbaası.

Uralman, N. H. (2006). 21. Yüzyıla Girerken Bir Bilgi Kurumu Olarak Müze. Bilgi Dünyası, 7(2): s. 250-266.

Üstündağ, T. (2004). Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 6. Baskı.

William, A. N. (1971). Simulation Games for the Studies Classroom. New York: Foreign Policy Association, p. 38-39.

Yücel A. ve A. S. Kantarcıoğlu (1997). Müzelerdeki Eserlerin Bozulmasında Mikropların Rolü. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

Eczacıbaşı, O. (2014). http://www.istanbulmodern.org/tr/muze/hakkinda_3.html. (Erişim Tarihi: 22.02.2014).

<http://www.arkeolojikhaber.com/haber-muzelerde-tarihi-eserleri-3-boyutlu-gorme-imkani-663/> Necip Fazıl ÇELİK, (2016). (Erişim Tarihi: 08.11.2016)

(<http://www.cummer.org/>) (Erişim Tarihi: 14.02.2014). (www. Joannapoling.com) (Erişim Tarihi: 24.02.2014).

(http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/uccretsiz-egitim-programlari/okul-programlari/muze-cantam_807.html 22.02.2014 tarihinde erişilmiştir).

(<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>) (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

(<http://www.vgm.gov.tr/icerikdetay.aspx?id=33>) (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

(<http://www.denizmuzeleri.tsk.tr/idmk/sayfalar2.asp?KID=484>) (Erişim Tarihi: 24.02.2014).

(<http://www.corumhakimiyet.net/Detay/30872/MUZEDE-YATILI-EGITIM.aspx>) (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

(<http://www.kenthaber.com/ege/kutahya/merkez/Rehber/muzeler/arkeoloji-muzesi>) (Erişim Tarihi: 10.02.2010).

(<http://www.edirnemuzesi.gov.tr/TR,104556/ataturk-ve-muzecilik.html>) (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

<http://www.louvre.fr/en/clefanalyses/organizing-space-perspective> (Erişim Tarihi: 12.08.2017).

<http://www.louvre.fr/en/clefs-analyse> (Erişim Tarihi: 16.09.2017).

GÖRSEL

KAYNAKÇA

Görsel 1: http://www.rmkmuseum.org.tr/rmk_renkli_matematik_dunyasi.htm (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

Görsel 2: https://www.google.com.tr/search?biw=1220&bih=581&tbm=isch&sa=1&ei=bNkRWryTH8GXsAec07-oCQ&q=education+in+art+museum+cleveland+&oq=education+in+art+museum+cleveland+&gs_l=psy-ab.12...37748.51260.0.53361.14.14.0.0.0.124.1529.1j13.14.0...0...1.1.64.psy-ab..0.3.358...0i19klj0i30i19klj0i8i30i19klj0i8i7i30i19klj0i13i30i19klj0i8i13i30i19klj0i8i7i30kl.0.eujiYDQtkDc#imgsrc=-JmdzN_FdOPMOM (Erişim Tarihi: 18.11.2017).

Görsel 3 a.b: <https://denizmuzesi.dzkk.tsk.tr/tr> (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Görsel 4: <http://www.zemexpert.com/tr/mice/istanbul-modern>

Görsel 5: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 6a.b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 7: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 8: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 9: https://yandex.com.tr/gorsel/search?p=1&text=t%C3%BCrk%20islam%20eserleri%20m%C3%BCzesi&img_url=https%3A%2F%2Fseyahatdergisi.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F09%2FTurk-ve-islam-Eserleri-Muzesi-Resimleri-14.jpg&pos=53&rpt=simage (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Görsel 10: <https://www.rotasenin.com/bodrum-suaiti-arkeoloji-muzesi> (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Görsel 11: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 12: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 13: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 14: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 15 a.b: <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Muzeler/Pamukkale-Arkeoloji-Muzesi> (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Görsel 15 c: Levent Mercin Arşivinden

Görsel 16: https://www.google.com.tr/search?q=istanbul+modern&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiQxcb-_s7XAhWHQBoKH-ZueAhYQ_AUICigB&biw=1059&bih=517#imgsrc=RI7c8UPJd76v2M (Erişim Tarihi: 20.11.2017)

Görsel 17: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 18 [https://www.friendschoices.com/review,Haus-der-Gesichte-\(House-of-the-History-of-Germany\),5,0,163,0.html](https://www.friendschoices.com/review,Haus-der-Gesichte-(House-of-the-History-of-Germany),5,0,163,0.html) (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 19 a-b: <http://www.aksehir.bel.tr/foto-portal/?content%2FBati+->

Cephesi+Karargahi+Muzesi%2F/ (Erişim Tarihi: 22.01.2014).

Görsel 19 c: <http://www.millimucadelemuzesi.com/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 20: <https://seyahatdergisi.com/tabiata-tarihi-muzesi-nerede-nasil-gidilir-ve-giris-ucreti/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 20b: http://www.kulturelseyler.com/wp-content/uploads/2015/06/IMG_00371.jpg (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 21: <https://gizmodo.com/the-giant-sparking-globes-that-dominate-bostons-museum-1564423065> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 22 a.b.c: <http://panoramikmuze.com/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 22 c: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 22 d: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 22 e: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 23: http://bulgariatravel.org/en/object/20/Panorama_Plevenska_epopeya (Erişim Tarihi: 18.11.2017).

Görsel 24: https://yandex.com.tr/gorsel/search?text=plevne%20m%C3%BCdafaas%C4%B1%20panorama%20m%C3%BCzesi&img_url=https%3A%2F%2Fstatic.panoramio.com/storage.googleapis.com%2Fphotos%2Flarge%2F27132751.jpg&pos=23&rpt=simage (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 25 a.b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 26: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 27: <http://istanbul.kultur.gov.tr/TR,165669/turk-vakif-hat-sanat-lari-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 28 a.b: <http://www.toycatour.com/turkey-museums/dolmabahce-palace/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 29: <http://ayasofyamuzesi.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 29 a: https://www.google.com.tr/search?q=hagiaSophia+Wide&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjI9qGxgqzWAhWR-KIAKHeANCfkQ_AUICigB&biw=1536&bih=687#imgsrc=J292V_B-zxBvVM (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 30 a: <http://thalestour.com/en/turkei/kappadokien/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 30 b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 31: <https://www.globaltickets.com/city/2881-luxor/321F-private-tour-luxor-west-bank-valley-of-the-kings-and-hatshepsut-temple/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 32: <http://www.ankara.pol.tr/cpe/Sayfalar/beypazari.aspx> (Eri-

şim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 33: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 34 a. b: <http://tucsonattractions.com/project/arizona-historical-society/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 35: <http://www.joannapolling.com/blog/?p=1379> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 35 a.b. <http://www.borismicka.com/wu-kingdom-helv-relic-museum-wuxi-china/> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 36 a.b: <http://birdiewarbles.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 37: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pergamon_-_04.jpg (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 38: <http://www.iyimiboyle.com/wp-content/uploads/2015/07/cappadocia-baloon-tour.jpg> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 39: <https://journals.worldnomads.com/vagabonds3/story/133626/Turkey/Hittite-Sites-Hattusa-Yazilikaya-and-Alacahoyuk> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 40: <https://teknopathaber.com/haberler/178-hic-bilmediginiz-detaylariyla-ataturkumuzun-ebedi-istirahatgahi-anitkabir.html> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 41: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 42: <http://www.bursa.com.tr/ataturk-kosku-muzesi-26643.html> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 42a: <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/PageDetail.aspx?PID=3> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 43: Levent Mercin Arşivinden. Dumlupınar Üniversitesi Ahmet Yakupoğlu Sanal Müzesi Arayüz Tasarımı.

Görsel 44 a: Levent Mercin Arşivinden. - b: <http://www.turkish-media.com/forum/topic/183676-ankara-anadolu-medeniyetleri-muzesi/>

Görsel 45: http://vpa.dadeschools.net/asp/me_resourceGuides1314.asp (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 46: <https://shop.salvador-dali.org/en/dali-theatre-museum-in-figueroes-8037-8043.html> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 47: <http://aasarchitecture.com/2013/05/art-gallery-of-ontario-by-frank-gehry.html> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 48: https://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g155019-d187000-i87892356-The_AGO_Art_Gallery_of_Ontario-Toronto_Ontario.html (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 49: https://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g155019-d187000-i87892356-The_AGO_Art_Gallery_of_Ontario-Toronto_Ontario.html

5019-d187000-i87892356-The_AGO_Art_Gallery_of_Ontario-Toronto_Ontario.html (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 50 a.b: <http://www.mudanya.gen.tr/2010-hbr-arv/775-gezi-ci-canakkale.html> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 51: <http://www.tursab.org.tr/tr/dokumantasyon/tursab-yayin-lari/muze-dergi> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 52: www.Joannapolling.com (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 53 a: <http://www.betakit.com/new-scopifyrom-app-gives-royal-ontario-museum-visitors-an-augmented-experience/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 53 b: http://www.sfmoma.org/our_expansion/expansion_building/expansion_ar_app. (Erişim Tarihi: 25.03.2014).

Görsel 53 c: <http://www.yenisafak.com/hayat/tarihi-eserler-par-maklarin-ucunda-2470292> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 54: <http://benimportremden.wordpress.com/> (Erişim Tarihi: 27.02.2014).

Görsel 55: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 56: <http://triotasarim.com/proje/muze-ve-sergi-tasarimi/> Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 57: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 58: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 59: http://galeri3.arkitera.com/var/albums/Arkiv.com.tr/Proje/tasarimhane/turk-ve-islam-eserleri-muzesi-2-avlu/Tiem_100%20Y%C4%B1l%20once%20100%20y%C4%B1l%20sonra%20sergisi%205.jpg. (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 60: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 61: <http://architypereview.com/project/oakland-museum-of-california/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 62: <https://www.royalalbertamuseum.ca/research/lifeSciences/mammalogy/outreach.cfm> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 63: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 64: <http://deli-anne.com/?p=10281> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 65: <http://deli-anne.com/?p=10222> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 66: <http://deli-anne.com/?p=10222> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 67: http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/cocuklar-icin/okul-programlari/muze-cantam_807.html (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 68: <https://onedio.com/haber/istanbul-modern-sanat-muzesi-atolye-modern-programi-26113> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 69: <http://artcenter.org/wp-content/uploads/bgimage-educati->

on-museumed-1.jpg (26.11.2017).

Görsel 70: <http://www.nuveforum.net/attachments/35036d1251460616-goliath-zirhlisi-nin-batirilisi.jpg> (Erişim Tarihi: 26.11.2017)

Görsel 71: <http://deli-anne.com/?p=10281> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 72: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Science_Drama_Workshop_-_Birla_Industrial_%26_Technological_Museum_-_Kolkata_2013-01-18_2920.JPG (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 73: Levent Mercin Arşivinden

Görsel 74 a: <http://www.istanbul.net.tr/etkinlik/foto-galeri/cocuklar-ya-za-muzede-devam-ediyor/51266/2#PhotoSwipe1505673892809> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 74 b: <http://www.ankarasosyete.com/erimtan-arkeoloji-ve-sanat-muzesinde-23-nisan-kutlamasi/#jp-carousel-72533> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 75 a: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 75 b: <https://news.artnet.com/exhibitions/robots-give-virtual-tours-of-the-de-young-museum-272329> (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Görsel 76 a. b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 77 a. b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 78: <https://www.acikgazete.com/trklerin-bin-yllk-yolculuu-ftde/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 78 a: https://www.google.com.tr/search?biw=1536&bih=687&tbm=isch&sa=1&q=pltt+pul+m%C3%BCzesi&oq=Ptt+pul+&gs_l=psy-ab.1.2.014.444722.448751.0.452083.8.8.0.0.0.126.869.0j8.8.0....0...1.1.64.psy-ab.0.8.867....0.LPBmrELc4R0#imgsrc=HXuKv6gHn3uhuM (Erişim Tarihi: 16.07.2017).

Görsel 78 b: <http://www.borismicka.com/archaeology-museum-of-alicante-spain/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 79: Levent Mercin Arşivinden (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 80: <http://www.asteltr.com/en/references/kabatepe-simulation-center> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 81: <http://esetron.com/portfolio/hitit-at-arabasi-simulatoru> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 82: <http://www.theartofed.com/2015/03/02/slow-looking-and-5-other-simple-activities-to-enhance-your-students-ability-to-analyze-art/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 83: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 84: <http://www.trtmuze.com.tr/egitim/egitim-siniflari/> (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Görsel 85 a. b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 86 a. b: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 87: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 88: Levent Mercin Arşivinden.

SERGİLEME

7

Görsel Sanatlar Öğretmeni İlhami DİKSOY

SERGİLEME

Sanat, bireyin yaşantısının bir parçasıdır. Fakat bireyin bunu fark edebilmesi, ona karşı olumlu tutum geliştirmesi, değer vermesi, onu koruması ve tüketmesi sanatı yaşamasının temel gereksinimlerinden-
dir. İnsanların bu davranışları göstermesinde sanat eğitimi önemli rol oynar. İnsanın etrafında olup bitenleri fark etmesi ve onu takip etmesi, eğitim açısından önemsenmesi gereken bir durumdur. Dolayısı ile bireyin kendi kültürünü anlama, farklı kültürlerle saygı duyma gereksinimlerinden biri olan ve ders olarak okutulan "Görsel Sanatlar dersi", planlı ve programlı eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde yer almakta ve bireyin kişilik eğitiminin bir parçası olduğu için de önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca görsel sanatlar eğitimi bireyin sosyal yaşamda kendini ifade etmesini, estetik değerleri ile duygudaşlık yetisinin gelişmesini, yaratıcı düşünce ve tasarlama becerisinin gelişmesini, çevresindeki sosyal olaylara ve problemlere karşı duyarlı olmayı ve bunlara yönelik özgün çözüm önerileri geliştirebilmeyi de sağlar (Mercin ve Diksoy, 2017).

Sanat eğitiminin istenilen düzeyde olması ve varlığını sürdürmesi, farklı ve özgün uygulamalar ile yöntemlerden yararlanılmasına bağlıdır. Bunlardan biri de sergilere. Sergiler bireysel olarak bir özgüven göstergesi olabildiği gibi, bir toplumun duygusal, sosyal ve politik gereksinimlerinin insanlara aktarılmaya çalışıldığı özgün bir dildir. Bu dilin paylaşıldığı yere bağlı olarak ulaştığı kitle önemlidir (Mercin ve Ay, 2016).

Türk Dil Kurumu'na göre, halkın gezip görmesi, tanınması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat eserlerinin tümüne sergi denir. Ortaya çıkarma, teşhir etme, gösterme anlamına gelen sergileme (<http://www.tdk.org.tr>), Görsel Sanatlar dersinde öğrencilerin bir yılda, bir dönemde veya herhangi bir uygulama sonucunda öğrencilerin çalışmalarından birinin ya da birkaç tanesinin okulda veya farklı mekânlarda farklı yöntemlerle diğer bireylere sunulması izlettirilmesidir.

Okullarda yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinin yanı sıra okul dışı öğrenme ortamlarının planlı ve programlı eğitim-öğretime anlamlı düzeyde katkı sağladığı söylenebilir. Öğrenmeyi motive eden, dikkat çeken, algılamayı kolaylaştıran, öğrenmenin bir kişiye bağlı olmaksızın sınıftan başka yerde de elde edilebilmesini sağlayan; bilgiyi dolaysız olarak aktaran, oyunlaştıran, yaparak yaşayarak öğreten, tanıtan ve eğlenerek öğrenmeyi sağlayan unsurlar bunların başında gelir. Sergiler başta öğrenciler ve izleyiciler olmak üzere insanların estetik bilinç kazanması, eleştirel düşünmesi, empati yapması, toplumsal duyarlılığa sahip, toplumun değerlerinin farkına varan ve onları gelecek kuşaklara aktaran, kültürel mirasa saygı duyan ve onları koruyan, saygılı, topluma ve çevreye duyarlı, inisiyatif alabilen, kendini ifade edebilen, kendini gerçekleştiren, sorgulayabilen, hoşgörülü, sorumluluk sahibi, paylaşabilen vb. pek çok değeri kazanabilecek bireylerin yetişmesine katkı sağlayacak öğrenim için son derece önemlidir. Sergi, öğrencilerin

psikolojik ve sosyolojik yapısındaki boşlukları da doldurur: Yani öğrencinin; sosyal, ruhsal, zihinsel ve duygusal gereksinimlerini karşılaması bakımından da önemlidir.

Sanatın doğasında sergileme ve seyredilme vardır. Sanatsal çalışmalar sergilenmezse sadece üretim aşamasında görenler ile sınırlı kalmış olur. Oysa sanat ürünleri çoğu zaman onu üretenlerden çok tüketicilerine hitap eder. Hatta bazen sanat sırf tüketiciler için yani seyredenler için vardır. Bu yüzden sanatsal çalışmalar için harcadığımız emek kadar bu eserlerin sergilenmesi için sarf edilen çaba da önemlidir (Mercin ve Alakuş, 2011).

Sergi ile öğrenci, okuldaki diğer öğrenciler arasında yaptığı çalışma bakımından kendinin nerede olduğunu görür, aldığı olumlu dönütler, eleştiriler sonucunda özgüven duygusu artar, çalışmasını anlatırken kendisini ifade eder, diğer arkadaşlarının çalışmasını eleştirirken hoşgörülü davranır ve empati kurar. Sergi düzenlenirken grup ile birlikte hareket eder, bu da paylaşmayı, dayanışmayı ve işbirliğini sağlar. Kendisinin ve arkadaşlarının neyi neden yaptığını sorgular, kendi çalışmasında ve arkadaşlarının çalışmalarında estetik kaygıyı arar.

Michael'e (1983, Akt: Ergen, 2013) göre görsel sanatlara daha fazla önem veren okullarda disiplin problemi ve saldırganlık daha az yaşanmaktadır. Kendini ifade eden öğrenci varsa olumsuz davranışlarını önemli ölçüde azaltır hatta olumlu davranışa çevirir. Çünkü öğrenci bu derste kendini farklı araç-gereç ve yöntemlerle ifade etme fırsatı bulur.

Sergiler okulun paydaşlarını eğitim öğretim faaliyetleri içine dâhil etmenin en etkili yollarından biridir. Bu yolla serginin doğası, gerekçesi, derslerdeki amaç ve hedefler etkileşimli ve doğrudan olarak öğrenciler, veliler ve diğer paydaşlara kalıcı olarak aktarılmış olur.

Sergi sadece bir sosyal etkinlik olarak düşünülmemelidir. Aslında öğrenci çalışmalarının hem yıl içinde, hem de yılsonunda sergilenmesi görsel sanatlar eğitiminin bir parçasıdır. Sergilemenin belki de en önemli sonucu çocukların seçilmiş çalışmalardaki sanatsal değerleri izlemesi ve fark etmesidir (Hurwitz ve Day, 1995- Akt: Mercin ve Alakuş, 2011).

İlk sergilerin milattan öncesine dayanan tarihi bir geçmişi olduğu ve pazarlarda ürün satmak için düzenlendiği düşünüldüğünde, günümüz sergilemelerinin araştırma ve gözlem sonuçlarına göre şekillenen bilimsel bir disiplin haline geldiğini söylemek mümkündür.

Sanatçılar/tasarımcılar tarafından açılan sergiler, iç, dış mekân ve sanal sergiler olarak üç şekilde sınıflandırılabilir. İç mekân sergileri özel sergi salonları, binalar, müzeler, sanatçı atölyeleri, galeriler vb. eserlerin sergilenmesine müsait mekânlarda yapılırken, dış mekân sergileri ise genellikle insanların kalabalık olduğu açık alanlarda düzenlenmektedir. Dış mekân sergileri bazen bir sosyal olaya veya ürün tanıtımına hizmet için özgün tanıtım yöntemleri biçiminde sokak merdivenlerinde, umumi tuvaletlerde, bina giriş kapılarında, toplu ulaşım amaçlı oluşturulmuş duraklarda da yapılabilmektedir. Teknolojik olanakların getirdiği kolaylık ve hızlı erişim, son zamanlarda sanal sergilerin düzenlenmesine de yol açmıştır (Mercin ve Ay, 2016).

Yukarıda üç ana başlık altında ele alınan sergiler, serginin yapılacağı mekânları, sergi içerikleri, nesne özellikleri, konulara göre biçimi, süresi, işlevi,

amacı vb. bakımından bakıldığında çok daha fazla türlere ayrılabilir. Burada amaç yapının hedef kitleye daha iyi sunulması ve çok yönlü değerlendirilmesidir. Buna göre sergiler aşağıda sıralanmıştır:

1. Zaman Odaklı Sergiler

Sanat eserleri/ürünleri, müze, galeri, fuar vb. mekânlarda farklı sürelerde izleyiciye sunulabilmektedir. Fuar gibi mekânlarda sergileme süreleri sergi mekânının kısa süreli kiralanmasından ötürü birkaç gün veya hafta olurken, galerilerde bu süre en az iki haftaya, müzelerde ise bir ay ve üzerine kadar çıkabilmektedir. Yapılacak serginin amacına, sergilenen yapıtlara, hedef kitleye göre bu süreler değişebilmektedir. Zaman odaklı sergileri süreli/geçici sergiler ve sürekli/kalıcı sergiler olarak iki başlık altında toplamak doğru olacaktır.

1.1. Sürekli Sergiler

Sürekli sergiler uzun süre ya da kalıcı olarak yapılan sergilemeler için kullanılan bir terimdir. Sergi uzun süre aynı yerinde sabit olarak durur ve bireylerin birkaç defa sergiyi gezebilmesine olanak verir. Uzun süreli sergiler, sergi süresinin uzun olmasından dolayı ancak müzeler veya müze niteliği taşıyan sanat merkezlerindeki galerilerde görülür. Sürekli sergilemelere Topkapı Sarayı müzesindeki sergilemeler örnek olarak verilebilir.

Görsel 1: Topkapı Sarayı Müzesi'nde saray mutfakları sergisi, İstanbul, Türkiye

1.2. Süreli Sergiler

Süreli sergilerde bir aya kadar süren bir zaman aralığı vardır. Bu tür sergileme biçimlerinde, yeni teknikler, konu, konsept, sanatçı gibi değişkenler dikkate alınmaktadır. İstanbul Modern Sanatlar Müzesi, Pera Müzesi, Çer Modern, Sabancı ve bunun gibi müzelerin bir kısmı müzelerinin belirli bölümlerini süreli sergilere ayırmışlardır.

Görse1 2: Pera Müzesi süreli sergiler bölümünden görünüm, İstanbul, Türkiye

2. Mekân Odaklı Sergiler

Mekân odaklı sergilerde dikkat edilmesi gereken husus, sergi mekânının sadece mimari alanlardan oluşabileceği anlayışı ile kısıtlı kalınmaması gerektiğidir. Özellikle XXI. yüzyılda gelişen teknolojiler ve internet kullanımıyla farklılaşan sergiler, daha fazla insanın kolay ulaşabileceği interaktif bir düzenlemeye dönüşmüştür. Ayrıca sergilerin daha fazla kişiye ulaşması adına tek bir mekânı olmayan gezici sergi anlayışı da gelişmiştir.

Görse1 3: Bir iç mekânda açılan afiş sergisi (Dumlupınar Üniversitesi, Posterland.org)

2.1. Gezici Sergiler

Gezici sergiler, sergilenecek objelerin sabit bir mekân olmaksızın herhangi bir taşıma aracı ile taşınarak, kısa süreliğine bireylere sunulan sergilerdir. Burada amaç farklı yer ve mekânlarda sergi yapmanın yanında sergi imkânı olmayan yerlere de sergiyi ulaştırarak daha fazla kişiye izlettirmektir. Çanakkale 1915 Gezici Müze Sergisi veya Antalya Karaalioğlu Parkı Kuşları Sergisi buna bir örnek olup günümüzde giderek yaygın bir hâl almaktadır.

Görsel 4: Antalya Karaalioğlu Parkı Kuşları Sergisi

2.2. Sanal Sergiler

Sanal sergiler, 1970'lerden günümüze dek teknolojinin gelişmesi ile oluşmuştur. Sanal sergilerin, akıllı rehber gibi yeni teknolojiler ve buna bağlı görsel iletişim tasarımı ürünleri, öğrenmede zaman problemini ortadan kaldırdığı, etkileşimli ve istenildiğinde bireysel öğrenmeyi sağladığı, geniş kitlelere çok hızlı ve etkili bir şekilde ulaşılmasına olanak sunduğu, durağan ve sığ olan bilgi yerine çok daha fazla bilgiyi çoklu ortam tasarımlarını kullanarak verebildiği, aynı anda birçok duyu organına hitap ettiği ve öğrenme açısından avantajlar sağladığı için tercih edildiği söylenebilir (Mercin, 2017).

Günümüzde sadece müzeler değil, kişisel veya grup sergilerinin de sanal ortamlarda izleyicilerle buluştuğu görülmektedir. Hatta bu sergilerin, artırılmış gerçeklik teknikleriyle daha gerçekçi hale getirildiği bilinmektedir (Görsel 5 a).

Görsel 5 a: Artırılmış Gerçeklik Sergi Örneği

Görsel 5b: Bir Kişisel Sanal Sergi Giriş Sayfası

3. Sosyal Odaklı Sergiler

3.1. Anı/Hatıra Sergileri

İzleyicinin duyguları üzerinde bir etki yaratmak amacıyla düzenlenen amaçlı sergilerdir. Duygusal sergileme olarak da adlandırılan bu sergilerne çeşitli, tiyatral sunuşları ile izleyicide duygusal etkileşim yaratır. Belli bir ülke, kişi, bölge, soykırım, savaş, hastalık, afet, haksızlık, felaket, buluş dramatize edilerek anlatılır (Erbay, 2011). Anıtkabir'deki, heykel, rölyef ve resimler bu sergilere örnek verilebilir. Anıtkabir'de yer alan Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nde bulunan sergileme, duyguları ön plana çıkaran tarzda yapılmıştır. O dönemde bağımsızlık mücadelesi veren Ulu Önder Atatürk başta olmak üzere, şehit ve gazilerimizin ne zorluklar altında ülkelerini savunmuş oldukları, hayat hikâyeleri, fotoğrafları ve kullandıkları eşyalar, izleyiciye aktarılmaktadır.

Görsel 6: Anıtkabir'deki Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nden görünüm

3.2. Eğitim Amaçlı Sergiler

İzleyiciyi eğitmek bilgi vermek, önemli yerleri açıklayarak öğretmek amacı ile düzenlenen sergilerdir. Bilgiyi aktarırken drama vb. uygulamalar ile yaparak, yaşayarak ziyaretçiyi sergi aktivitelerinin içine katarak düzenlenen sergilerdir (Erbay, 2011). Bu sergilerde serginin yanı sıra eğitim programları gerçekleştirilmektedir. Günümüzde pek çok müze eğitim sergileri ile hizmet vermektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Çocuk bölümü, Bursa Hacıval ve Karagöz Müzesi vb. bu sergilere örnek olarak verilebilir.

Görsel 7: Eğitim sergilerindeki uygulamalardan bir görünüm

3.3. Eğlendirici Sergiler

Günümüzde sergilerin birincil amacı, sadece temel misyonlarını yerine getirmek değildir. İnsanları monotonluktan kurtarabilmek, yeni fikirler edinmelerini sağlamak ve hoşça vakit geçirebilecekleri bir ortama kavuşmaları için, özellikle de bu uygulama müzelerde çok yapılmaktadır, eğlendirmektedir. Bu konu müzelere, bilgisayar ve diğer görsel-işitsel-eğitsel donanımlardan yararlanarak interaktif sunumlarla zevkli bir şekilde hizmet sunulması gerektiği anlayışını getirmiştir. Eğlendirici sergilerin dijital veya interaktif olması gerekli değildir. Hollywood Film Müzesi gibi yurt dışında interaktif olarak hizmet veren müzeler var olmakla beraber İstanbul'daki Uçurtma Müzesi kendine, her yaşta kitleye ulaşmayı hedefleyen eğlendirici ve katılımcı bir yöntem belirlemiştir.

Görsel B: Eğlendirici sergiden bir görünüm

Görsel B: Eğlendirici sergiden bir görünüm

Görsel B: Tale Modern Müzesinde bisatardan maksimum faydalanmayı konu alan sergiden bir görünüm

4. Eserin Amacına Göre Sergiler

4.1. Eserin Birbirleriyle Olan İlişisine Göre Sergiler

Bu tarz sergi ve sunumlarda eserlerin birbirleriyle ortak bir ilişkileri ya da tür olarak benzerlikleri söz konusudur. Örneğin İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki lahitlerin bulunduğu salonlar veya İngiltere Londra'daki British Museum'da yer alan Mısır Bölümü örnek olarak gösterilebilir.

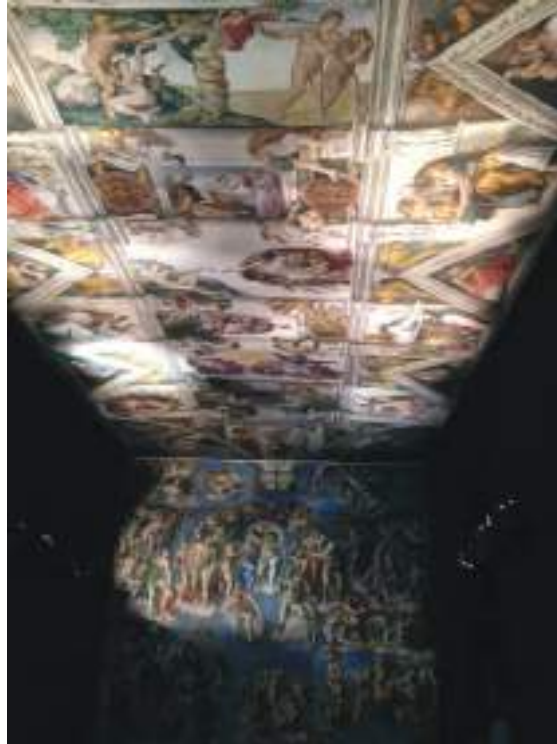
İngiltere'nin Londra kentinde yer alan National Gallery koleksiyonun genişlemesi üzerine bir süre sonra ikiye bölünmüş ve ikinci kısmı sadece portreler üzerine yoğunlaşacak şekilde düzenlemesini yapmıştır. Böylece ortaya National Portrait Gallery çıkmıştır. Bu müzede sergilenen resim ve/veya heykellerin odaklandığı konu ise portredir.

Görsel 9: 15 Temmuz Milli İrade afiş sergisi

4.2. İnteraktif Sergiler

İzleyicinin beş duyu organı ile katıldığı sergilerdir. İzleyici aktif olarak sözel, görsel, işitsel, etkileşimli araç ve gereçleri kullanarak keşfederek, araştırarak, uygulamaya katılarak, kalıcı ve etkili öğrenmeye ulaşır. Örnek olarak, 2012 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tophane-i Amire Binasında yer alan "Great Masters" sergisinde, dönemin Osmanlı eserleri, Raphael, Leonardo, Michelangelo'nun eserleri yer almıştır. Leonardo'nun "Son Akşam Yemeği" eseri ve Michelangelo'nun Sistine Şapeli, sergide gerçek ölçüsünde ziyaretçi ile buluşmuştur. Ziyaretçiler eserin önüne yerleştirilen göz izleme cihazı ile 'Genel izleyici ile aynı yere mi bakıyorum?' ya da 'Leonardo tabloyu yaparken neyi görmemizi istedi?' sorularına cevap aramıştır. Dokunmatik ekranlarla, dönemin olağanüstü zor koşullarında yapılmış Sistine Şapeli'nin tavanını detaylı inceleme fırsatı sunulmuştur.

Görsel 10: Sistina Şapeli Dijital hali "Great Masters" sergisi, İstanbul, Türkiye

5. Sanatçı Odaklı Sergiler

5.1. Kişisel Sergiler

Tek bir sanatçı ve onun çalışmaları üzerine kurgulanmış sergilerdir. Bu tip sergilerde sanatçının yaşamından notlara da yer verilebilir. Kişiyi özel müzelerden, galerilerde devamlı değişen sergilere kadar birçok örneğiyle karşılaşılabılır. Örnek olarak Gebze'deki Osman Hamdi Bey Müzesi, Amsterdam'daki Van Gogh Müzesi, Barcelona'daki Miro Müzesi, Paris'teki Picasso ve Rodin Müzeleri verilebilir.

Görsel 11: Osman Hamdi Bey Müzesi'nin iç görünümü, Kocaeli, Türkiye

5.2. Retrospektif Sergiler

Bu tip sergiler tek bir sanatçı üzerine odaklanılarak, sanatçının tüm sanat hayatı boyunca yaptığı eserlerden seçki yapılarak oluşturabilir veya sergiler bir sanat akımı ele alınarak da düzenlenebilir. Sanat hayatında geçirdiği evreler, dönemleri, üslup değişiklikleri gibi ayrıntılar bu tip sergilerde gözlemlenebilir. Retrospektif sergiler bir kişi için değil de bir kurumun sanatla olan ilişkisini belgelemek ve tarihsel sürecini izleyiciyle paylaşmak adına da düzenlenebilir (Ergen, 2013). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun 2017 yılında Cer Modern'de düzenlenen "Sevmek Güzel Meslek Retrospektif Sergisi" buna örnek olarak verilebilir.

5.3. Karma Sergiler

Belirli bir konu, tema adı altında, farklı akımlara, üsluplara bağlı birden fazla sanatçının yapıtlarının bir arada yer aldığı sergilerdir. Bienaller karma sergilere örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 12: İstanbul Bienali'nden bir görüntü

5.4. Grup Sergileri

Bir akıma, üsluba, döneme, tarza, tekniğe ya da eğilime bağlı sanatçıların bir araya gelerek çalışmalarının yer aldığı sergi türüdür.

Görsel 13: Lale çiçeğinin farklı tekniklerle çalışıldığı bir ortaokul öğrenci sergisinden görünüm

6. Tasarım Odaklı Sergiler

6.1. Konulu Sergiler

Herhangi bir konu bağlamında bir araya getirilip sergilenen eserlerin bir araya gelmesinden oluşur. Sergilemede odak nokta konu olup ve konu önemine göre hiyerarşik düzende olmaktadır (Erbay, 2011). Beşiktaş Spor Kulübü (BİK) Müzesinde ise futbol başta olmak üzere spor konusu üzerine odaklanılan sergiler ile konulu sergilere örnek verilebilir.

Görsel 14a: Beşiktaş Jimnastik Kulübü Sergi Salonundan bir görünüm, İstanbul, Türkiye

6.2. Bağlamsal Sergiler

"Birden fazla konuda çapraz sergileme yer alır. Eserler, sergi konuları ve sanatçılar arası kıyaslama yapılabilir. Etnografik, tarih ya da sanat tarihi sergilerinde yaygın olarak kullanılır. Ziyaretçilerin sergiyi farklı eksenler üzerinden incelemesine olanak sağlar."(Erbay, 2011).

6.3. İdeolojik/Politik Sergiler

İdeolojileri sorgulayan ya da politik görüşlerle ilgili düzenlenen sergilerdir. Bu sergi modelinde, politik ve ideolojik tarzda üretim yapan sanatçılar bir araya gelir. Bazen de bir ülkenin belli bir görüşü/ ideolojiyi benimsediği eski zamanlara yönelik sergiler oluşturulur. Savaş ve Askeri müzelerdeki sergilemeler örnek olarak verilebilir (Ergen, 2013). Polonya'nın Varşova kentindeki Afiş Müzesi sergisi buna örnek gösterilebilir.

Görsel 14b: Polonya'nın Varşova Kenti'ndeki Afiş Müzesi Sergisi'nden görünüm

6.4. Karmaşık Sergiler

Karmaşık sergiler ismini yapısından alır. "...eskiye ait olan alanların olduğu gibi korunduğu sergilerdir. Bazen sergilemelerde çok fazla konu, çeşitli tip ve ebatla çalışma bir arada ilişkilendirilerek anlatılabilir. Tarihi ören yerleri, bienal, trienal, enstalasyon sergilemeleri gibi" (Erbay, 2011).

6.5. Keşfedici Sergiler

Herhangi bir amaç veya hikâyeyi anlatan ve öğretici öğretici sergilerdir. İzleyiciye gelenekselden farklı şekilde sunulan verilerle kendi duygu dünyasında analiz ve sentez yapmaları, çıkarımda bulunmaları istenir. Bu tür sergilerde etiket, tanıtım metinleri, tematik ve kronolojik sıralamalarla sunulur (Erbay, 2011).

Görsel 15: Zeugma Mozaik müzesinden bir görünüm, Gaziantep, Türkiye

6.6. Yerinde Sergiler

Eserlerin bulundukları bölgede sergilenmesinden oluşan sergileme modelidir. Bu sergi türüne Nemrut Dağı'ndaki heykeller ya da Atatürk'ün farklı şehirlerde kaldığı yerlerdeki özel eşyalarının sergilenmesi örnek olarak verilebilir. Bu tip sergilerde, insanlar tarafından keşfedilen bölge, mekân veya o bölgedeki/yerdeki eserlerin/eşyaların değerlerinin bilinmesi, korunmaları ve izleyici ile doğru bir şekilde buluşmaları sağlanmalıdır.

Görsel 16: Adıyaman'ın Kahta İlçesi'nde 2750 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı yamaçlarında hükümdarlık yapmış olan Kommagene Kralı I. Antiochos'un tanrılara ve atalarına minnettarlığını göstermek için yaptırıldığı mezarı, anıtsal heykelleri ve benzersiz manzarası ile Helenistik Dönemin en görkemli kalıntılarından birisidir. Anıtsal heykeller doğu, batı ve kuzey teraslarına yayılmıştır. Doğu terası kutsal merkezdir ve bu nedenle en önemli heykel ve mimari kalıntılar burada bulunmaktadır. İyi korunmuş durumdaki dev heykeller kireçtaşı bloklarından yapılmıştır.

7. Koleksiyoner Odaklı Sergiler

Koleksiyonerler kendi zevk ve amaçları için yıllar boyunca topladıkları eserleri kendi sahipliklerini belgeleyerek sergilemek ve diğer bireylerin de izlemesini isterler. Bu tarz sergiler, ya koleksiyonerin kendisine ait bir mekânda ya da başka bir müze, sanat merkezi veya galeride olabilir. İstanbul'da Rahmi Koç Vakfı Müzesi, Sabancı Müzesi, Pera Müzesi'ndeki sergiler, koleksiyoner odaklı sergilere örnektir.

Sergiler düzenlenecekleri süreye, mekâna ve yapıtların nasıl bir bütünlük içerisinde sunulacağına göre farklılaşırken; anlatılmak istenen, odaklanılması gereken konuya; ulaşılmak istenen hedef kitleye ve sergilenen yapıtların niteliğine göre değişkenlik gösterir. Sergileme modellerinin belirlenmesi ve yukarıdaki gibi sınıflandırılması, sergi organizatörlerine büyük kolaylık sağlar. Sonuç olarak, sergilemenin farklı tiplere ayrılması, hem yapının çok yönlü değerlendirilmesi, hem de hedef kitleye daha iyi sunulması ve sergileme çeşitlerinin daha iyi kavranabilmesi, yani amacın çok boyutlu olarak okunabilmesi açısından önemlidir.

Bu aşamada, yukarıda ifade edilen bilgilerden sonra, Görsel Sanatlar dersi öğretmeninin sergi düzenleme konusunda nasıl bir yol izlemesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Buna göre öğretmen öncelikle serginin nerede, ne zaman, ne tür eserlerin olduğu, kimlerin sergiye katılacağı, eserlerin taşınması için araca ihtiyaç duyulup duyulmayacağı, duyurusunun yapılması ve resmi yazışmaların hangi kurum ve kişilerle yapılacağını belirlemelidir. Sergide yapılacak ikramlar, eserlerin sergi yerine ulaşımı, sergiye katılacak öğrencilere verilecek olan belgelerin, sergi afişi ve davetiyesinin basılması, vb. konularda bir bütçe planlaması yapılmalıdır. Sergide kullanılacak pano, şövale, kaide vb. malzemeleri belirleyip ihtiyaç listesi çıkarmalıdır. Basın yayın organlarına duyuru metni hazırlanmalı ve tüm kamu kurumları başta olmak üzere, diğer okullara da duyurulmalıdır.

Öğretmen sergiyi planlarken ve hazırlarken öğrenciler ile hatta veliler ve diğer zümre öğretmenleri ile işbirliği yapabilir. Bu sayede bu işbirliği verimli ve katılımın daha yüksek olduğu bir etkinliğe dönüşmesini sağlayabilir.

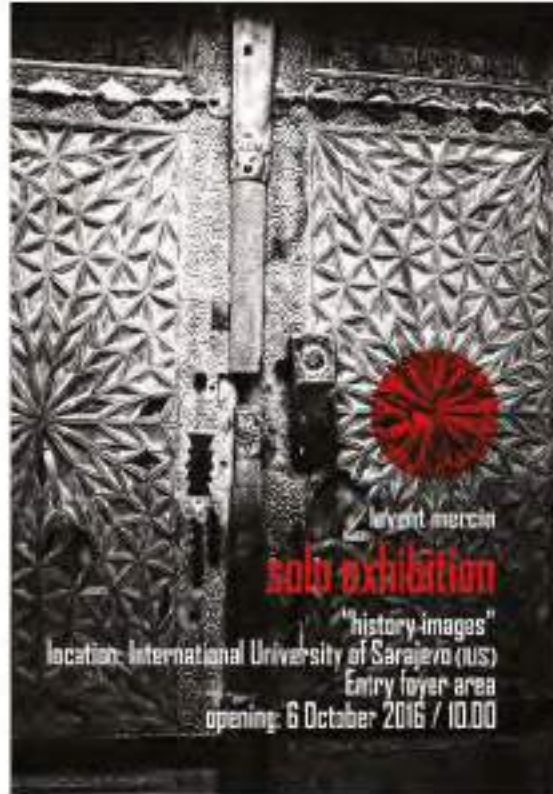

Sergilenecek Resimlerin Paspartu Yapılması: Paspartu, resim fotoğraf vb. çalışmaların daha düzgün, etkili ve estetik görünmesi için yapılan, zeminde fon işlevi gören kâğıt veya türevlerinden olan malzemedir. Çalışmanın rengine göre tercih edilmekle birlikte siyah ya da gri fon çalışmayı daha etkili gösterebilir. Fon kartonun ortası enden ve boydan resim ölçülerinden bir cm daha küçük kesilir. Resim arkadan bu boşluğa konulup yapıştırıcılar ile sabitlenir.

Görsel 17: Çeşitli renkteki paspartuların resim üzerindeki etkileri

Sergi Davetiyesi ve Afişinin Hazırlanması: Sergiye davet edilecek kişilere verilmek üzere davetiye, okulun ve yerleşim yerlerinin uygun yerlerine asılması için afiş tasarlanmalıdır. Bunun için öğrencilere konu olarak çalışma yaptırabilir veya öğretmenin kendisi de yapabilir. Afişler basıldıktan sonra resmi mühür ile mühürlenip asılmak istenen yerlere asılmalıdır.

Görsel 18: Sergi afişi

Sergi Mekânının Belirlenip Hazırlanması: Okul duvarlarında ve sınıflarda öğrencilerin çalışmalarının sergilenmesi için panolara ihtiyaç vardır. Yıllık sergisi de okulun geniş koridorlarında düzenlenebilir. Resimlerin sergilenmesi için farklı ortamlar ve yöntemler de düşünülebilir. Yaratıcı ve farklı ortam ve tasarımlar sergiye olan ilgiyi artırır.

Görsel 19-20: "Benim Adım Mutlu Çocuk" Konulu Uluslararası resim sergisinden görünüm, Ankara, Türkiye.

Öğrenci Çalışmalarının Sergilenmesi: Sergi için seçilen tüm çalışmalar dönemlere ve gruplara ayrılır. Çalışmaların her biri için yapan öğrencinin adı soyadı sınıfı numarası yazılarak panolara yerleştirir. Üç boyutlu çalışmalar, üzeri örtülü bir kaide üstünde sergilenebilir. Kaidenin temin edilemediği yerlerde bu işlevi görecektir sert karton kutu, plastik kutu vb. nesnelerin üzeri örtü ya da kâğıt türü malzemeler ile kapatılarak sergilenabilir.

Görsel 21: Paspartulu olarak panolarda sergilenen öğrenci çalışmaları

Serginin hazırlanmasında çalışmalara öğrencilerin dahil edilmesi, öğrenciye zgven, grupta iş yapabilme, kendini ifade etme, yardımlaşma, saygı, kendini gerçekleştirme vb. gibi değerin yaparak yaşayarak elde edilmesini sağlar. Ayrıca ğrenci velilerinin de sergi faaliyetinin içine dâhil edilmesiyle, öğrencinin görsel sanatlar dersinde neler yapabildiğini görmesini sağlar. Aynı zamanda sergiye katılan öğrencilerin kendini ve akranlarını değerlendirmesine olanak verir.

Sergi sonrasında, öğrencilerin çalışmalarının zarar görmeden toplanıp iade edilmesi veya arşivlenmesi, tekrar kullanılabilir malzemelerin düzgünce depoya yerleştirilmesi, çalışmaların imkânlar dahilinde dijital hale getirilip okul web sitesinde yayınlanması, okulun dijital arşivine kaydedilmesi ğretmen tarafından ilgili kişilerden yardım alarak yapılır.

Kmsenemeyecek kazanımları olan sergilerin, teknolojinin getirdiği olanaklar da göz önüne alınarak, yani yenilikler takip edilerek, mutlaka düzenlenmeli ve mümkünse her ğrenci çalışmasının sergilere alınması sağlanmalı, bu sayede öğrenciler teşvik edilmelidir. Eğer imkân var ise bu sergiler diğer okullarda da açılarak, o okulun öğrencileriyle sergide eseri olan öğrencilerin etkileşim içerisinde olmaları ve yeni fikir ve görüşlerin paylaşılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Ayan Ergen, B. (2013). "Sergileme ve Sunum Çeşitlerine Örnekler Eşliğinde Bir Bakış" Akdeniz Sanat Dergisi, 2013, Cilt 6, Sayı 11.

Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erbay, M. (2011). Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması, Beta Yayınları, Mayıs, İstanbul.

Mercin, L. (2017). Milli Eğitim Dergisi. Sayı 214. yıl 46. ss. 209-239.

Mercin, L. ve R. Ay (2016). Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu ve Sergisi, Hitit Üniversitesi, 26-28 Eylül 2016, Çorum, ss. 742-753.

Mercin L. ve İ. Diksoy (2017) Değerler Eğitiminde Görsel Sanatların Yeri (26.Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi – ICES-UEBK 2017), 20-23 Nisan 2017-Antalya, ss.2105-2108.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.599c7f1890cd53.71823477 (Erişim Tarihi:16.08.2017)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: <http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/matbah-%C4%B1-ami-re-saray-mutfaklar%C4%B1-a%C3%A7%C4%B1ld%C4%B1> (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

Görsel 2: <http://www.istanbul.com/tadini-cikar/pera-muzesine-gitmek-icin-cok-sebep-var.html> (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

Görsel 3: http://haber.dpu.edu.tr/tr/haber_oku/55228da739705/1-postarlandorg-uluslararası-afis-festivali-ve-türkiye-organ-nakli-vakfi-ile-birlikte-gerçekleştirilen-organ-bağisi-konulu-uluslararası-afis-yarışması (Erişim Tarihi:12.06.2015).

Görsel 4: http://dital.meb.k12.tr/tema/icerikler/gezici-etkinlik-araci-okul-bahcemizde_474186.html (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 5: <https://www.britishcouncil.org.tr/graysonperry/virtual-exhibition> (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 5a: <http://mbryonic.com/vr-exhibition-guide/> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

Görsel 6: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 7: <http://peramuzesi.org.tr/Sergi/Yaz-Yaz-Yaz/211> (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 8: <http://i2.wp.com/www.blog.oneholidayrentals.com/wp-content/uploads/Turbine-Hall-exhibition-Loz-Flowers-Flickr.jpg> (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 8a: <http://darkroom.baltimoresun.com/wp-content/uploads/2013/06/AFPGetty-520925202.jpg> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

Görsel 8b: <https://www.trendhunter.com/trends/3d-wall-paintings> (Erişim Tarihi: 18.09.2017)

Görsel 9: <http://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/7/files/15-temmuz-milli-afis.pdf> (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 10: http://2.bp.blogspot.com/-APuRLW07UnY/UCjVuliElol/AAAAA-AAAAxU/pl6IWDd8HJc/s1600/IMG_1754.jpg (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Görsel 11: <http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/Resim/193434,osman-hamdi-bey-evi-ve-muzesi.png?0> (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

Görsel 12: <http://bienal.iksv.org/tr/arsiv/haberarsivi/p/1/1488> (Erişim Tarihi: 20.08.2017).

Görsel 13: İlhami Diksoy Arşivinden.

Görsel 14a: http://www.bjk.com.tr/tr/cms/bjk_muzesi/9?/besiktasjk-muzesi.

Görsel 14b: <http://www.chnmuseum.cn/Portals/0/web/museumworld/144/index.html> (Erişim Tarihi 20.09.2017)

Görsel 15: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 16: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44428/nemrut-dagi-a-diyaman---kahta.html> (Erişim Tarihi: 02.07.2017).

Görsel 17: İlhami Diksoy Arşivinden.

Görsel 18: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 19: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 20: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 21: https://www.foldingdoorsandroomdividers.com/images/screenflex-freestanding-room-divider_slide.jpg (Erişim Tarihi: 02.09.2017).

BÖLÜM 8

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 1

Dr. Pınar TOKTAŞ

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 1.1

Konu, ZGSD Programında yer verilen 4. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Doğal ve yapay doku

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.4.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken biçimlendirme basamaklarını kullanır.

G.4.1.2. Deneyimlerini farklı fikirler, sanat formları ve kültürel temalarla ilişkilendirerek görsel sanat çalışması oluşturur.

G.4.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.4.2.2. Türk kültürüne ve diğer kültürlerle ait mimari yapıların belirgin özelliklerini karşılaştırır.

G.4.3.4. Görsel sanat alanındaki etik kurallara uyar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğrencilerin doku konusunu kavramaları için parmak boyası, guaj boya, plastik tabak, kulak çöpü, beyaz kâğıt, resim defteri ya da 35x50 cm boyutlarında resim kâğıdı. Konuya ilişkin yazılı ve görsel materyaller. Sınıf ortamının temizliği için havlu ya da eski bir bez parçası bulundurulabilir.

Öğrenilecek Kelimeler

Doku: Nesnelerin duyu organlarımız üzerinde bıraktığı, gözümüzle algılayabildiğimiz, dokunarak hissettiğimiz etki.

Doğal Doku: Doğada kendiliğinden var olan, tabiattaki varlıkların kendi yapısı içerisinde bulunan dokular.

Yapay Doku: İnsanlar tarafından yapılmış nesnelerde var olan dokular.

Kompozisyon: Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda, oluşturulacak eserin kendi tasarım kuralları dikkate alınarak yapılan estetik düzenleme.

Motivasyon Soruları

Sizce doku nedir?

Çevrenizdeki dokulara örnek verebilir misiniz?

Konu İle İlgili Bilgi

Doku, nesnelerin duyu organlarımız üzerinde bıraktığı, gözümüzle algılayabildiğimiz, dokunarak hissettiğimiz etkidir. Ayrıca burada dokunun türleri örneklendirilerek anlatılır. Ağaç gövdeleri, çeşitli hayvanların derileri, portakal kabuğu, yaprakların yüzeyleri gibi birçok doku örneğini doğada görmek mümkündür. Tekstil ürünleri, çeşitli metal levhalar, camlar gibi insanlar tarafından üretilen birçok nesnede de yapay dokuyu görebiliriz.

Görsel 1. Doğal doku örnekleri

Görsel 2. Yapay doku örnekleri

Güvenlik

Sağlığa zararlı malzemelerin kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Boya maddelerinin kullanıldıktan sonra ellerin temizliğinin yapılmasına ve gözle temas etmemesine özen gösterilmelidir.

İşleniş

Öğretmen tarafından konuya ilişkin bilgiler verilerek örnek görseller üzerinden doku açıklanır. Öğrencilere çevrelerinden doğal ve yapay dokuya ait örnekler vermeleri istenir.

Farklı kùltùrlere ait mimari yapılar incelenerek, mimari unsurlar arasındaki farklılıkların öğrenciler tarafından bulunması sağlanır. Farklı kùltùrlere ait mimari doku hakkında fikirlerini söylemeleri istenir. Çeşitlilik, hoşgörü ve kùltürel zenginliğin önemi vurgulanır.

Görsel 3. Mardin evleri, Türkiye.

Görsel 4. Masai Evleri, Afrika.

Yapılacak çalışma için öğrenciler gruplara ayrılır. Gruplar doğal dokular ve yapay dokuları uygulayacak biçimde belirlenir. Dersin işlenişinde işbirliği yapmanın önemi, paylaşma ve yardımseverlik üzerinde durulur. Öğrenciler bu çalışma için parmak boyayı tek başına alabilecekleri gibi grup halinde para toplayarak da alabilirler. Böylelikle öğrencilerin çalışmalarında ekonomik davranmaları ve birlikte hareket etme bilinci kazanmaları teşvik edilebilir.

Öğretmen tarafından öğrencilere 1 hafta öncesinden derse parmak boya getirmeleri söylenir. Öğrenciler gruplara ayrılır. Doğal dokuyu uygulaması için öğrencilerden plastik tabaklara parmak boya dökmeleri, parmaklarını ve ellerini batırarak resim defterine ya da 35x50 cm boyutlarındaki kâğıda

bastırmaları istenir. Bu yolla öğrencilerin parmak izlerini görmeleri ve doğal dokuyu kavramaları sağlanır.

Öğrencilerden kâğıtları buruşturmaları istenir. Buruşturdukları kâğıtları guaj boyaya batırmaları daha sonra 35x50 cm boyutlarındaki kâğıda bastırmaları istenir. Bu çalışma grupta kulak çöpleri kullanılarak da yapılır. Öğrencilerden kulak çöplerini bir araya getirerek toplu halde boyaya batırmaları, daha sonra 35x50 cm boyutlarındaki kâğıda bastırmaları istenir. Bu yolla öğrencilerin yapay dokuyu kavramaları sağlanır.

Öğrencilerden elde ettikleri lekelerle kompozisyon oluşturmaları istenir. Öğrenciler orman manzaraları, kelebek, tırtıl vb. hayvan figürleri oluşturabilirler.

Sınıfça yapılan çalışmalar tahtaya asılır ve öğrencilerin yapılan çalışmalar hakkında ne düşündüklerini söylemeleri istenebilir. Hangi çalışmayı neden beğendiklerini açıklamaları belirtilir.

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Formu (Ek1)

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek2)

EK1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME FORMU

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve katılımcıdır			
Derse hazırlıklı gelmiştir			
Önceden öğrendiklerini yeni bağlamda kullanır			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada gönüllüdür			
Dersi ciddiye alır, yaptığı işten memnun ve ısrarcıdır			
Yeni düşünce ve aktivitelerde hızlı adaptasyona sahiptir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Sanat galerinin, müzelerin, farklı fikir ve görsellerin hayal gücünü zenginleştirdiğini bilir			

EK 2. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin, tam ve tekniğe uygun seçilmesi		10
2	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		15
3	Özgünlük		15
4	Sanatın dili ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		15
5	Tekniğe uygunluk		15
6	Temiz ve düzenli çalışabilme		10
7	Çalışmayı zamanında eksiksiz tamamlayabilme		10
8	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba		10
	TOPLAM		100

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 1.2

Konu, ZGSD programında yer verilen 6. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Ritmik yakala

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.6.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken farklı materyalleri ve teknikleri kullanır.

G.6.1.3. Görsel sanat çalışmasındaki fikirlerini ve deneyimlerini, yazılı, sözlü, ritmik, drama vb. yöntemlerle gösterir.

G.6.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.6.2.2. Etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla geleneksel sanat örneklerini inceler.

G.6.3.6. Sanat eserinin hisleri, duyguları ve estetik tepkiyi nasıl harekete geçirdiğini açıklar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş farklı sanat alanlarına ait (yağlı boya resim, dokuma, tezhip, minyatür vb.) eser örneklerinin varsa orijinali, yoksa slaytları ve slayt makinesi. İmkânlar dahilinde bilgisayardan, tıpkıbasımlardan, çeşitli yazılı ve görsel materyallerden faydalanılabilir. Ritim vurgusunun kavranmasına olanak sağlayacak bir müzik parçası. Bunun için bilgisayar ya da CD çalar vb. kullanılabilir. Farklı kalınlıklarda iplikler, akrilik boya, su kabı, fırça, yapıştırıcı, 35x50 cm boyutlarında karton.

Öğrenilecek Kelimeler

Tekrar: Benzer öğelerin yinelenmesinden oluşur ve ritmin oluşmasının ön koşuludur. Tekrarlar renk, çizgi, biçim, yön, doku,değer gibi birçok yönden değerlendirilebilir.

Ritim: Harekete bağlı olarak belirli bir düzen ve ölçü içerisinde oluşan tekrarlar.

Kompozisyon: Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda, oluşturulacak eserin kendi tasarım kuralları dikkate alınarak yapılan estetik düzenleme.

Minyatür: Geçmişte el yazması kitapların içinde yer alan kişi ve olayları tasvir etmek amacıyla hacim ve derinlik verilmeden çalışılmış kitap resimleri

Motif: Süslemenin temel malzemesi, süslemede yer alan temel birim. Yan yana gelerek tekrarlanan biçim, öge.

Tezhip: Tezhip, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, el yazması kitaplarda, fermanlarda, hüsn-i hat levhalarda, tuğralarda altın ve boya kullanılarak yapılan geleneksel süsleme sanatıdır.

Motivasyon Soruları

Sizce ritim ne demektir?

Doğada ritim var mıdır?

Günlük yaşantımızda ritim var mıdır?

Sizce sanatta ritim nasıl ifade edilir?

Konu ile İlgili Bilgi

Ritim, tasarım üzerinde izleyicinin göz hareketlerini kontrol edebilmek için benzer veya farklı elemanların düzenli tekrarı ile oluşturulan özel vurgulardır (Zelanski ve Ficher, 1996). Bir başka ifadeyle harekete bağlı olarak belirli bir düzen ve ölçü içerisinde oluşan tekrarlar olarak açıklanabilir.

Eser üzerinde çizgide, boyutta, yönde, renkte hareketi görmek mümkündür. Birbirine kontrast renklerle, açık-koyu değerler kullanarak ya da formların/biçimlerin farklı boyutlarını kullanarak eser üzerinde hareket sağlanabilir. İnsan hayatı ve doğada da düzenli tekrar söz konusudur. Nefes alıp verme, kalp atışı, mevsimlerin geçişi, müzikte notaların tekrarı bunlardan bazılarıdır. Tasarımda ritim oluştururken zıtlıklardan da yararlanılır. Böylelikle düzenli tekrarlar arasında hareketlilik ve heyecan etkisi sağlanarak, monotonluktan kurtarılabilir.

İşleniş

Öğretmen öğrencilerin ritmi yakalayabilecekleri bir müzik parçası belirler. Bu uygulama için bilgisayar ya da CD çalar vb. sınıfa getirilir. Öğrencilerden müziğin ritmine uygun olarak el çırpmaları istenir. Öğretmen tarafından öğrencilere yaptıklarının ne olduğu sorulur. El çırpmaların düzenli tekrarlardan oluştuğu belirtilir. Ritmin olması için tekrarların olması gerektiği vurgulanır.

Öğretmen müziği kapattıktan sonra düzenli tekrar ve düzensiz tekrar konusunu el çırparak gösterir. Günlük hayatta da ritmin olduğu kalp atışımız, gece ve gündüz vb. örneklerle açıklanır. Bu noktada öğrencilerden de çeşitli örnekler vermeleri istenebilir.

Farklı sanat dallarından görseller öğrencilere gösterilerek ritmin nasıl kullanıldığı eser örnekleri üzerinden açıklanır. Bu konuda orijinal eserler yoksa tipkibasımalar ya da çeşitli görsel ve yazılı materyallerden faydalanılabilir.

Görset 1: Sultan II. Selim'in kabuü.

Görset 2: El Modo De Baylar, J.Carter Brown Library, Brown University, Providence, Rhode Island ABD

Görsel 3. Kisho Kurokawa, Nagakin Capsule Tower, Tokyo, Japonya

Görsel 4. Pınar Toktaş, Kul-Denge (Tezhip)

Görsel 1'de yer alan III. Selim'in kabulünü anlatan eserde figürlerin dizilişi, kıyafetleri ve kullanılan renklerde, Görsel 2'de farklı kültürlere ait bir eserde yine kullanılan renkte, yönde figürlerin tekrarı ile ritmin sağlandığı açıklanabilir. Görsel 3'de yer alan mimariye ait bu örnekte aynı birim ve tekrarlanan iki yönle ritmin sağlandığı örnek gösterilebilir. Görsel 4'de yer alan geleneksel Türk kitap sanatlarımızdan tezhip sanatına ait bu örnekte verev biçiminde düzenlenen vav'ların dizilişi ve boyutları ritim konusu ile açıklanabilir. Bu örneklerin yanı sıra farklı sanat dallarına ait örnekler üzerinden hatta mümkünse yöreye özgü sanat dallarına ait çalışmalar üzerinden de örnekler verilebilir.

Etnografya müzelerinde yer alan kaftan, işleme, dokuma, ahşap, porselen, metal vb. farklı hammaddelerden yapılmış el sanatları örnekleri incelenerek öğrencilerden bu eserlerin desenlerindeki ritmi bulmaları istenir. Bu çalışma için imkânlar dahilinde Etnografya Müzelerine geziler düzenlenebilir; kataloglardan, yazılı ve görsel materyallerden faydalanılabilir. Öğrencilerin Etnografya müzelerinde yer alan ürünler aracılığıyla tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olması, milli ve manevi değerleri tanıyarak benimsemesi ve içselleştirmesi amaçlanır.

Görsel 5. Kayseri Etnografya Müzesi

Uygulama için farklı renk ve kalınlıklarda ipler, yapıştırıcı kullanarak helezon biçiminde düzenlenerek kâğıda yapıştırılır. Bunun için ipliğin kendi rengi kullanılabileceği gibi akrilik boya ile boyanarak da farklı renkler elde edilebilir. Bu konuda farklı çizgi türlerinden faydalanarak oluşturulan düzenlemelerde ritim sağlanabilir. Öğrenciler bu çalışma için sadece iplik kullanılabileceği gibi çeşitli düğmeler, keçeden yapılmış hazır materyallerden de faydalanabilir.

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Formu (Ek 1)

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 2)

Söz Dağarcığı Testi (Ek 3)

EK1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME FORMU

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve katılımcıdır			
Derse hazırlıklı gelmiştir			
Önceden öğrendiklerini yeni bağlamda kullanır			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada gönüllüdür			
Dersi ciddiye alır, yaptığı işten memnun ve ısrarcıdır			
Yeni düşünce ve aktivitelerde hızlı adaptasyona sahiptir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Sanat galerinin, müzelerin, farklı fikir ve görsellerin hayal gücünü zenginleştirdiğini bilir			

EK 2. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin, tam ve tekniğe uygun seçilmesi		10
2	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		15
3	Özgünlük		15
4	Sanatın dili ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		15
5	Tekniğe uygunluk		15
6	Temiz ve düzenli çalışabilme		10
7	Çalışmayı zamanında eksiksiz tamamlayabilme		10
8	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba		10
	TOPLAM		100

EK 3. SÖZ DAĞARCIĞI TESTİ

Sayfanın sol kısmında yer alan numaralandırılmış kelimelerin karşısındaki parantez içerisindeki boşluklara, parantezden sonraki açıklaması yapılan hangi kavramı açıklıyor ise o boşluğa gelmesi gereken numarayı yazınız	
1- Tekrar	...(4) Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda, oluşturulacak eserin kendi tasarım kuralları dikkate alınarak yapılan estetik düzenleme
2- Motif	...(10) Tek başına yüzey ve hacim etkisi olmayan, noktaların bir ya da farklı yönlerde arka arkaya gelmesiyle oluşur
3- Ritim	...(5) Geçmişte el yazması kitapların içinde yer alan kişi ve olayları tasvir etmek amacıyla, hacim ve derinlik verilmeden çalışılmış kitap resimleri
4- Kompozisyon	...(6) Koyun, keçi gibi hayvanların tüylerinin ıslatılarak dövülmesi ile oluşan kaba kalın kumaş.
5- Minyatür	...(3) Harekete bağlı olarak belirli bir düzen ve ölçü içerisinde oluşan tekrarlar
6- Keçe	...(2) Süslemenin temel malzemesi, süslemede yer alan temel birim. Yan yana gelerek tekrarlana biçim, öge
7- Zıtlık	...(9) Kişiye özgü
8- Tasarım	...(7) Renk, biçim, doku, ölçü, yön, çizgi, doku, değer gibi çeşitli yönlerden karşıtlıkların aynı eser üzerinde yer alması
9- Özgün	...(8) Hayalde canlandırılan bir konunun çizim ya da üç boyutlu olarak ifadesi
10- Çizgi	...(1) Benzer öğelerin yinelenmesi.

UYGULAMA ÖRNEĞİ 1.3

Konu, ZGSD programında yer verilen 7. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Ebrulu banka kartı

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.7.1.2. Görsel sanat çalışmasında sanat tekniklerini birlikte kullanır.

G.7.1.4. Görsel sanat çalışmasında geleneksel ve güncel sanat malzemeleri ile teknikleri kullanır.

G.7.1.8. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.7.3.7. Çağdaş medyadaki imaj, yazı ve sembol gibi unsurların yönlendirici etkisini açıklar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Ebru konulu kitaplar, sergi katalogları, ebru çalışması örnekleri, çeşitli banka kartı görselleri, bilgisayar (tercihen ebru çalışmasının boyutlarını küçültmek ve kart üzerinde yer alan metinleri yazmak amacıyla).

Tekne, deniz kadayıfı ya da kitle, su, toprak boyalar (öd ve su ayarı yapılmış), çeşitli kalınlıklarda biz, gazete sayfaları, at kılı fırça, 35x50 cm ölçülerinde beyaz kâğıt, pergel, cetvel.

Öğrenilecek Kelimeler

At Kılı: Çiçekli ve hatip ebruların yapımında bizden daha ince olması sebebiyle biçim vermek amacıyla kullanılan, yaşlı atın kuyruğundan alınan kıl. Ayrıca ebruda kullanılan fırçaların yapımında da kullanılır.

Battal ebru: Ebruya başlandığında yapılan ilk ebrudur. Boyaların su yüzeyine fırça ile atılıp hiçbir müdahale edilmeden kâğıt yüzeyine alınması ile oluşur. Diğer tüm ebru çeşitlerinin temelini teşkil eder.

Biz: Su yüzeyindeki boyaya biçim vermek için kullanılan çeşitli kalınlıklarda ucu tahta saplı araç. Ebru yapımında ebru çeşidine göre farklı kalınlıklarda biz kullanılır.

Boya: Ebru yapımında farklı renklerde topraklardan elde edilen toprak boyalar ve çeşitli bitkilerin renk veren kök, gövde ya da yapraklarından elde edilen bitkisel boyalar kullanılmaktadır. Günümüzde bu boyaların yanı sıra ebru yapımında kullanılmak amacıyla yapılmış hazır sentetik boyalar da kullanılmaktadır. Buna karşın geleneksel ebru yapımında bu boyalar tercih edilmemektedir.

Cilt: Kitap sayfalarının korunması ve süslü bir biçimde muhafaza edilmesi için geçmişte çoğunlukla deriden yapılan kitap kabı.

Denizkadayıfı: Bir tür yosundur. Ebruda suyu yoğunlaştırmak amacıyla kitle yerine kullanılır.

Fırça: Ebru yapımında gül dalından ve at kılından yapılmış fırça kullanılır. Ebru yapan kişi kendi fırçasını kendisi hazırlar. Aynı uzunlukta kesilmiş atın kuyruk kıllarının gül dalına sarılması ile oluşturulur.

Hafif ebru: Açık renkler kullanılarak, yazıya zemin oluşturmak amacıyla yapılan battal ebru çeşidi.

Hat: Yazı.

Hatip Ebru: Su yüzeyine yapılan battal ebru üzerine belirli aralıklarla biz yardımıyla iki ya da üç boyanın eş merkezli olarak iç içe damlatılması iğne ya da kıl yardımıyla şekil verilmesiyle oluşturulur. Çiçekli ebruların temelini teşkil eder. Hatip ebrular; yürek, ikili yürek, taraklı yürek, yonca, çark-ı felek, yıldız gibi çeşitlere ayrılmaktadır. Hatip ebrularının yazı pervazında kullanılacaklarında teknenin uzun kenarında 5 kısa kenarında ise 4 sıra olacak şekilde eşit aralıklarla yapılmasına dikkat edilmelidir.

Kitre: Ebruda kullanılacak suya yoğunluk vermek amacıyla kullanılan madde. Geven bitkisinin özü.

Öd: Ebruda kullanılan boyaların su yüzeyinde açılmasını, boyanın kıvamını almasını, birbirine karışmamasını ve dibe çökmemesini sağlayan madde.

Tekne: Ebru yapımında kullanılan, günümüzde çelik ya da galvanizden yapılan, içine yoğunlaşmış suyun konulduğu yaklaşık 5-6cm derinliğinde tekne.

Motivasyon Soruları

Ebru denilince aklınıza ne geliyor?

Daha önce hiç ebru örneği gördünüz mü?

Ebru uygulanmış herhangi bir ürün gördünüz mü?

Ebru çalışmasını herhangi bir ürün üzerinde kullanmak isteseydiniz neyin üzerinde kullanırdınız?

Konu ile İlgili Bilgi

Ebru, kitle ya da benzeri bir kıvam artırıcı ile yoğunlaştırılmış su üzerine, öd ilave edilmiş toprak boyaların gül dalından ve at kılından yapılmış fırçalarla su yüzeyine atılması, çeşidine göre biz ya da kıl yardımıyla desen oluşturulması ve kâğıda alınması ile oluşturulan bir kâğıt bezeme sanatıdır. Ebru sanatının ilk kez ne zaman uygulanmaya başlandığı konusunda kesin bir tarih vermek mümkün değildir. Ebru, günümüzdeki kullanım alanlarının aksine geçmişte cilt ve hat sanatına yardımcı bir sanat olarak uygulanmıştır. Cilt sanatında hem cilt kabı hem de yan kâğıt olarak; hat sanatında yazılarda iç ve dış pervaz olarak, yazı zemini olarak; ayrıca ferman muhafazası olarak kullanılan kubur adı verilen kutularda kullanılmıştır. Ebru günümüzde bağımsız olarak sergilenebilen bir sanat eseri ve farklı malzemelere (kumaş, taş, cam vb.) uygulanan bir kâğıt bezeme sanatı olarak kabul edilmektedir.

Eski tarihli kitapların cilt kapaklarının içlerinde, yan kâğıdı olarak kullanılan ebrunun cildin kitabın yazım tarihinden daha sonraki bir tarihte onarılması sırasında yapıştırılmış olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulduğunda ebruların yapım tarihi konusunda kesin bir tarih söylemek mümkün değildir. Bir ebrunun yapım tarihinin kesin olarak söylenebilmesi için ancak ebru üzerine tarih atılarak yazı yazılmış olması gereklidir (Özçimi, 2007).

Belge olarak nitelendirebileceğimiz ilk eser günümüz ebru sanatçılarından Hikmet Barutçugil'in belirttiği Topkapı Sarayı'nda yer alan 1447 tarihli ebrudur (Barutçugil, 1999). 1539 tarihli Ârifi'nin Gûy-i Çevgân adlı eserinde yer alan ebrular ise sayfa kenarlarındadır (Aritan, 2002). 1595 tarihli Fuzuli'nin Hadikatü's-Süeda (Mutluluklar Bahçesi) adlı eserinin yazma bir kopyasında en eski ebru ustası Şebek Mehmet Efendi'nin üç adet hafif ebrusu yer almaktadır. Bu ebrulardan birincisi somaki ebru, ikincisi sarılı grili ebru, üçüncüsü ise çark-ı felek ya da gel-git ebru arası tiptedir (Yazan, 1986). Türk ebrusu ile ilgili yazılı belge olarak nitelendirebileceğimiz XVII. yüzyıl başlarına ait 1608 tarihli Tertib-i Risale-i Ebri adlı eser ise ebru sanatı hakkında içerdiği bilgiler ve bu sanatın en az 500 yıllık bir geçmişi olduğu konusunda bize kaynak oluşturmaktadır (Tanarşlan 1988; Aritan 2002). Tertib-i Risale-i Ebri'de adı geçen ve lakabı Şebek olan ebrucu bugüne kadar tespit edilebilmiş en eski ebrucumuzdur (Yazan, 1986). Aynı zamanda Şebek Mehmed Efendi Tertib-i Risale-i Ebri isimli kitabıyla ebru yapımını belgeleyen kişidir (Uyar, 1992).

Ayasofya Camii hatibi Mehmet Efendi su yüzeyindeki ebruya ilk kez müdahale ederek kendi adıyla anılan hatip ebruyu bulmuştur. Teknedeki boyalara müdahale edilmesi çiçekli ebruların ortaya çıkmasına zemin oluşturmıştır. Necmeddin Okyay çiçekli ebruları ebru sanatına kazandırmış, lale, papatya, sümbül, gelincik, karanfil, herca-i menekşe ve goncagülü ebruya uygulamıştır. Bu sebeple çiçekli ebrulara literatürde Necmeddin Ebrusu da denilmektedir. Mustafa Düzgünman ise çiçekli ebrulara papatyayı eklemiştir.

Görsel 1: Menekşe Ebru, Mustafa Düzgünman

Görsel 2: Gelincik Ebru, Ahmet Mahmut Peştelî

Çiçekli ebruların zemininin öncelikle hafif, açık renkli olmasına dikkat edilir. Zemine atılan boyalar iki en fazla üç tonda ve aynı rengin tonları olmalıdır.

Zeminde genellikle battal ebru uygulanır. Öd, boyaların su yüzeyinde kalmasını sağlayarak dibe çökmesini engeller, renklerin birbirine karışmasını önler. Yine rengin su yüzeyinde açılması, renklerin birbirini sıkıştırması da öd ayarı ile ilgilidir. Eğer boyanın öd miktarı az ise boya istenilen miktarda açılmaz. Fazla öd katılarak açık renk boya elde edilebilir.

Çiçeğin sap kısmını oluşturabilmek için yeşil renk biz yardımıyla eşit aralıklarla zemin üzerine damlatılır. Burada oluşturulmak istenen çiçeğin yaprakları dikkate alınarak damlatılan yeşil renk sayıları ayarlanır. Buna göre damlalar iki, üç veya dört olabilir. Damlaların istenilen boyutta olması için bize yeşil boya alınarak teknede 2 ya da 3 defa aynı noktaya batırılır. Bu işlem yapılırken biz bir süre teknede bekletilerek boyanın açılması sağlanır. Biz kullanılarak sap ve yaprak kısmı oluşturulur. Ardından çiçeğin kendi şekline göre, gerekli yerlere çiçek rengi damlatılır. İnce bir biz kullanılarak çiçek deseni oluşturulur. İnce biz yerine çiçek çeşidine göre iğne de kullanılabilir. Geçmişte bu işlem için at kılı kullanılırken günümüzde pek tercih edilmemektedir. Çiçekli ebrularda diğer ebruların aksine daha seri hareket edilmesi gereklidir. Aksi takdirde su yüzeyine tozların düşmesi, boyaların yüzey gerilimlerinin değişmesi ve çiçeğin deforme olması söz konusu olabilir.

Ebrunun kâğıda alınması önemlidir. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava kabarcığı kalmamasına dikkat edilmelidir. Teknenin bir ucundan başlanarak ve yavaşça kâğıt tekneye yatırılır. Kâğıt iki şekilde tekneden alınabilir. İlk yöntemde kâğıdın teknedeki çekileceği tarafta teknenin kenarı gazete parçasıyla silinir. Böylelikle tekneye boya atılırken sıçrayan boyaların çalışmaya bu- laşması önlenir. Teknenin temizlenen kenarından biz yardımıyla kaldırılan kâğıt, aşağıya doğru çekilerek teknedeki alınır. Bu yöntem daha çok tercih edilir. İkinci yöntemde ise teknenin üst kısmından kâğıdın ucu bizle alınır ve kâğıt yavaşça kaldırılır.

Her çiçeğin kendi yaprak özellikleri mevcuttur. Bu doğrultuda kullanılacak olan malzemelerde çeşitlenmektedir. Sümbül yapımında ise tamamen kendine özgü adeta çatal gibi ancak düz bir sıra izlemeyen üzerinde eşit aralıklarla ve sıralarda iğnelerin ya da çok ince bizlerin yer aldığı alet kullanılır. Bunun sebebi sümbülün kendine özgü formudur.

Görsel 3: Lale Ebru, Yılmaz Eneş

Lale ebruda diğer birçok ebruda olduğu gibi ilk olarak Necmeddin Okyay tarafından uygulanmıştır. Osmanlı tarihinde bir devre ismini veren bu çiçeğin Türklerde özel bir yeri vardır ve ebruda uygulanması diğer çiçeklere oranla zordur.

İşleniş

Çalışmaya başlamadan önce, lale ebru örneklerine ilişkin yazılı ve görsel materyaller incelenir. Burada okulun imkânları dâhilinde internetten faydalanılabilir.

Çeşitli banka kartlarına ilişkin görseller, kart üzerinde yazan ifadeler ve sayıların konumları, lale ebru örneklerine ilişkin yazılı ve görsel materyaller incelenir. İncelenen örneklerde zeminde kullanılan rengin özellikleri, ebru çeşidi, yapraklar arasındaki farklılıklar incelenir. Öğrencilere sorular sorularak ebrulara ilişkin özellikleri ve aralarındaki farklılıkları bulmaları istenir.

35x50 cm boyutlarındaki tekneye önceden hazırlanan kitle ya da deniz-kadayıfı ile hazırlanmış su eklenir. Çalışmaya başlamadan önce boyaların su ve öd ayarlarının kontrol edilmiş olması gerekir. Lale ebru yapmak için öncelikle hafif zemin ebrusu hazırlanır. Zemin için atılan renkler çoğunlukla aynı rengin açık ve koyu tonları ile oluşturulur. Tekneye ilkönce daha koyu değerdeki ebru atılır (Görsel 4).

Görsel 4: Zeminde yer alan battal ebruda ilk rengin atılması

Görsel 5: İkinci rengin atılması

Çiçekli ebrularda yaprak yapmak için yaprak yeşili kullanılır. Eğer çiçekte ve yaprakta harelî bir görünüm elde edilmek isteniyorsa iki ince bize ayrı renkler alınır ancak tekneye bu bizler birleştirilerek damlatılır (Görsel 6). Yeterli büyüklüğü sağlayana kadar işlem tekne yüzeyinde tekrarlanır.

Görsel 6: Yaprak yapımında boyaların damlatılması

Kalın bizle boyanın orta noktasından batırılır yukarıya ve sola doğru çekilir (Görsel 7).

Görsel 7: Lalenin sapının oluşturulması

Sağ tarafta damlanın ortasına denk gelecek şekilde dışarıdan sola ve yukarıya doğru bizle çekilir (Görsel 8). Ebru yapılırken biz her tekneye batırılıp çıkarıldıktan sonra gazete parçasıyla iyice temizlenmelidir. Aksi takdirde su yüzeyindeki boyayı yırtacaktır.

Görsel 8: Bizle yukarı ve sola doğru çekilmesi

Biz sol taraftan, yukarıdan batırılır aşağı ve sağa doğru çekilir (Görsel 9). Bunu yaparken biz biraz dışarıdan batırılır. Böylelikle teknedeki su dolayısıyla boya hareket ettirilmiş olur.

Görsel 9: Bizin aşağı ve sağa doğru çekilmesi

Biz resimde belirtilen noktadan batırılarak sola ve dışarı doğru çekilir (Görsel 10). Tekrar resimde belirtilen noktadan batırılarak yukarıya doğru çekilir (Görsel 11).

Görsel 10: Bizin sola ve dışarı doğru çekilmesi

Görsel 11: Bizin yukarı doğru çekilmesi

Biz sapın alt kısmına batırılır ve yukarıya doğru çekilir (Görsel 12). Böylelikle lalenin sapı kalınlaştırılmış olur. Biz dalın solundan ve yukarıdan batırılır ve orta noktaya kadar çekilir. (Resim 13). Bunu yaparken biz biraz dışarıdan batırılır. Böylelikle teknedeki su dolayısıyla boya hareket ettirilmiş olur.

Görsel 12: Lalenin sapının kalınlaştırılması

Görsel 13: Bizin yaprağın orta noktasına kadar çekilmesi

Görsel 14: Bizin aşağıya doğru çekilmesi

Biz dalın sağ tarafından ve yukarıdan batırılır, aşağıya doğru çekilir (Görsel 14), uç kısmı yukarı ve sağa doğru hafif kıvrılır (Görsel 15). Bizin biraz dışarıdan batırılmasına dikkat edilir.

Görsel 15: Dalın uç (kök) kısmının bizle sağa ve yukarı çekilmesi

Görsel 16: Çiçeğinin boyasının damlatılması

Görsel 17: Hare oluşturmada için ince bizle beyaz boya damlatılması

Böylelikle lalenin sap kısmı tamamlanmış olur. İstenildiği takdirde lalenin yaprağı farklı şekillerde de uygulanabilir. Çiçek kısmının yapılmasında kullanılacak renk bir ya da hareli görünmesi için iki renkte olabilir. İlk olarak orta kalınlıkta bizle dalın uç kısmına arada boşluk kalmayacak şekilde boya damlatılır (Görsel 16). Boya açılana kadar kısa bir süre biz teknede bekletilir. Lalenin hareli görünmesi için beyaz renk boya çiçek damlasının kenarından ancak iç kısmından dışa çok yakın olmayacak şekilde damlatılır (Görsel 17). Böylelikle açılan boya hilal şeklini alır. Boyanın ortasına tekrar çiçek rengi damlatılır. Bu işlemler yapılırken bizin kısa bir süre teknede kalması ve boyanın açılması beklenir. Tüm çiçekli ebrularda seri hareket etmek gerekir. Çünkü teknedeki boyanın açılımı değişim gösterebilir. İstenilen çiçek ölçüsü sağlanana kadar bu işlem 2 ya da 3 kez tekrarlanabilir.

Görsel 18: Bizin çiçeğin üst ve orta noktasından batırılması

İnce bir bizle çiçeğin dışından üst ve orta noktasından batırılır (Görsel 18) ve çiçeğin orta noktasına kadar çekilir (Görsel 19). Bizin her harekette gazete parçasıyla iyice temizlenmesi önemlidir.

Lalenin sol taraftaki parçasının üst kısmından biz batırılır ve önce içe sonra yukarı ve dışa doğru çekilir (Görsel 20). Aynı işlem lalenin sağ kısmındaki parçasına da uygulanır (Görsel 21). Böylelikle lale tamamlanmış olur. (Görsel 22.)

Görsel 19: Bizin çiçeğin orta kısmına kadar çekilmesi

Görsel 20: Bizin önce içe sonra yukarı ve dışa doğru çekilmesi

Görsel 21: Aynı işlemin lalenin sağ kısmına uygulanması

Görsel 22: Lalenin tamamlanması

Kâğıt teknenin bir ucundan yatırılır, bu kısım sabitlendikten sonra kâğıdın tamamı yavaş olarak yatırılır (Görsel 23).

Görsel 23: Kâğıdın yatırılması

Görsel 24: Kâğıdın tekneden alınması

Kâğıdın bir ucu bizle kaldırılır ve her iki ucu yavaşça kaldırılarak tekneden alınır (Görsel 24). Tekneden alınan çalışma varsa bir kurutma dolabında ya da gazete parçası üzerinde kurumaya bırakılır. Banka kartının zeminini oluşturmak için, kuruyan ebru çalışması üzerine doğrudan cetvel, pergel kullanılarak bir banka kartının üzerinde olması gereken harfler, rakamlar düzenlenebileceği gibi, bu işlem kesik uçlu kalemle de yapılabilir. Ayrıca var olan ebru çalışmasa bir tarayıcı ya da fotoğraf makinesi yardımıyla bilgisayar ortamına aktarılıp, çeşitli programlardan yararlanılarak da düzenlenebilir. Bu işlem var olan ebru çalışmasından kesit alma yöntemi ile de gerçekleştirilebilir.

Banka kartlarının ölçüleri küçük olduğu için öğrenciler çalışmalarını bilgisayar ortamında ya da fotokopi yöntemiyle küçültebilir. Küçültülen ebrunun üzerinde banka kartında yer alması düşünülen yazı ve sayılar bilgisayar ortamında ya da elle yazılır. Öğretmen öğrencilerine bu konuda yardım edebilir.

Görsel 25: Ebrulu Banka Kartı Örnekleri

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Formu (EK 1.)

Söz Dağırcığı Testi (EK 2.)

Söz Dağırcığı Topu (Ek 3.)

EK1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME FORMU

ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve katılımcıdır			
Derse hazırlıklı gelmiştir			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada gönüllüdür			
Dersi ciddiye alır, yaptığı işten memnun ve ısrarcıdır			
Yeni düşünce ve aktivitelerde hızlı adaptasyona sahiptir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Sanat galerinin, müzelerin, farklı fikir ve görsellerin hayal gücünü zenginleştirdiğini bilir			

EK 2. SÖZ DAĞARCIĞI TESTİ

Sayfanın sol kısmında yer alan numaralandırılmış kelimelerin karşısındaki parantez içerisindeki boşluklara, parantezden sonraki açıklaması yapılan hangi kavramı açıklıyor ise o boşluğa gelmesi gereken numarayı yazınız	
1- Biz	...(4) Ebruda kullanılacak suya yoğunluk vermek amacıyla kullanılan madde. Geven bitkisinin özü
2- Deniz Kadayıfı	...(6) Açık renklerle yazıya zemin oluşturmak amacıyla yapılan battal ebru çeşidi
3- Battal Ebru	...(7) Ebruda kullanılan fırçaların yapımında, çiçekli ve hatip ebruların yapımında bizden daha ince olması sebebiyle kullanılan malzeme
4- Kitre	...(8) Kitap sayfalarının korunması ve süslü bir biçimde muhafaza edilmesi için geçmişte yoğunlukla deriden yapılan kitap kapağı
5- Öd	...(1) Su yüzeyindeki boyaya biçim vermek için kullanılan çeşitli kalınlıklarda ucu tahta saplı araç
6- Hafif Ebru	...(2) Bir tür yosundur. Ebruda suyu yoğunlaştırmak amacıyla kullanılır
7- At Kılı	...(3) Ebruya başlandığında yapılan ilk ebrudur. Boyaların su yüzeyine fırça ile atılıp hiçbir müdahale edilmeden kâğıt yüzeyine alınmasıyla oluşur
8- Cilt	...(5) Ebruda kullanılan boyaların su yüzeyinde açılmasını, boyanın kıvamını almasını, birbirine karışmaması, dibe çökmemesini sağlayan madde
9- Hatip Ebru	...(10) Yazı
10- Hat	...(9) Su yüzeyine yapılan battal ebru üzerine belirli aralıklarla biz yardımıyla iki ya da üç boyanın eş merkezli olarak iç içe damlatılması (iç içe geçtikçe daha az miktarda) iğne ya da kıl yardımıyla şekil verilmesiyle oluşturulur.

Öğrencilere çoktan seçmeli test uygulanabileceği gibi öğrencilerin ilgisini çekmesi için farklı yollar da tercih edilebilir. Bunun için öğrencilerden 15 tane küçük kâğıt parçaları kesmeleri ve üzerlerine 1'den 15'e kadar rakam yazmaları istenir. Rakamlar kâğıdın iç kısmında kalacak şekilde kâğıtlar katlanır. Katlanan kâğıtlar bir torba ya da bir kavanoz içerisine konur. Öğrencilerden bir halka oluşturmaları istenir. Sırayla kavanoz öğrenciler arasında dolaştırılır, öğrencilerden bir kâğıt çekmeleri ve kâğıtta yazan numara-ya ilişkin yer alan soruyu cevaplamaları beklenir. Sorular sınıf mevcudu doğrultusunda hazırlanmalıdır.

EK 3. SÖZ DAĞARCIĞI TOPU

Öğrencilerden öncelikle kâğıt üzerine bir beşgen çizmeleri ve bunu kesmeleri istenir (Görsel 1). Elde edilen beşgen karton üzerine konarak kopyalanır (İstenilen ölçülerde kartondan top elde edilebilmesi için beşgenin ölçüleri verilmemiştir). Karton üzerine çizilen beşgenin her kenarına da aynı beşgen çizilerek çiçeğe benzer şekil elde etmeleri istenir ve makasla kesilir (Görsel 2).

Görsel 1

Görsel 2

Aynı işlem bir diğer karton üzerinde de uygulanır. Böylelikle 2 tane çiçeğe benzer şekil elde edilir. Çiçek şeklindeki beşgenlerin kenarları bantla yapıştırılır (Görsel 3). Bu işlem diğer parçaya da uygulanır.

Görsel 3

Her iki parçanın köşeleri katlanarak bantla yapıştırılır. Böylelikle kartondan bir top elde edilir (Görsel 4). Bantlama işlemi tamamlandıktan sonra beşgenlerden oluşan topun yüzeyleri üzerine sorulacak kelimeler yazılır (Görsel 5.) Beşgenlerden oluşan topun 12 tane yüzeyi bulunmaktadır.

Görsel 4

Görsel 5

Öğrencilerden bir halka oluşturmaları istenir. Öğrencilerin topu sırayla ya da tesadüfi olarak birbirlerine atmaları ve top üzerindeki kelimeyi açıklamaları istenir.

KAYNAKÇA

Uygulama Örneği I

Görsel 1: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 2: Levent Mercin Arşivinden.

Görsel 3: https://www.shutterstock.com/tr/download/confirm/682174096?size=huge_jpg (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Görsel 4: <http://www.dunyadalgun.com/masailer-afrikanin-en-unlu-kabilesi-masai-mara/> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Uygulama Örneği II

Zelanski, P. ve M. P. Fischer. (1996). Design Principles and Problems. USA: Harcourt Braceollege Publish.

Görsel 1: Bağcı, S., F. Çağman, G. Renda, Z. Tanındı. (2012). Osmanlı Resim Sanatı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını.

Görsel 2: <http://jams.ucpress.edu/content/ucpjams/67/3/619/F2.large.jpg?width=800&height=600&carousel=1> (Erişim Tarihi: 08.01.2018).

Görsel 3: Gökay, M. (2010). Sanat Kitabım Sanata İlk Adım. Konya: Aybil Yayıncılık.

Görsel 4: Pınar Toktaş Arşivinden.

Görsel 5: <http://kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=68> (Erişim Tarihi: 07.01.2018)

Uygulama Örneği III

Arıtan, A. S. (2002). Türk Ebru San'atı. Türkler. 12, 328-340.

Barutçugil, H. (1999). Renklerin Sonsuzluğu. İstanbul.

Özçimi, S. (2007). Geçmişten Geleceğe Türk Ebru Sanatı. GSMEK Türk Kitap Sanatları Sempozyum Bildirileri Kitabı. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) Yayınları.

Tanarşlan, T. (1988). Bir Ebrucu Gözüyle Ebru. Antika. 36, 12-17.

Uyar, Y. (1992). Günümüzde Ebru ve Ustaları. Türkiyemiz. 22, 26-41.

Yazan, I. (1986). Ebru Sanatı. Antika. 14, 40-50.

Görsel 1: Sönmez, G. (2007). Gelenekselden Günümüze Ebru. İstanbul: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri.

Görsel 2: Anonim, (2005), 13. Devlet Türk Süsleme Sanatları Katalogu. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Görsel 3: Sönmez, G. (2007). Gelenekselden Günümüze Ebru. İstanbul: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri.

BÖLÜM 9

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 2

Prof. Dr. Melek GÖKAY

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 2.1

Konu, ZGSD Programında yer verilen 2. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Dokunsal ve Görsel Doku (Dokunuyorum)

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar:

G.2.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken karşılaştığı sorunlara çeşitli çözümler bulur.

G.2.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken beklenmedik/öngörülemez sonuçların ortaya çıkabileceğini fark eder.

G.2.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır.

G.2.2.2. Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler.

G.2.3.2. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarındaki fikirleri ve duyguları yorumlar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Mermer parçası, zımpara kâğıdı, bristol kâğıdı, renkli fon kartonları, ebru yapılmış kâğıtlar, farklı dokulara sahip kumaş parçaları (kadife, saten, teliz vb.), makas, köpük tabak, su bazlı baskı boyası (baskı boyası yerine guaj veya akrilik kullanılabilir), baskı rulosu (merdane), plastik çatal, tahta çubuklar, kurşun kalem.

Öğrenilecek Kelimeler

Doku: Doğadaki tüm nesnelerin ve varlıkların görme, dokunma duyularıyla kavranabilen, iç yapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysel etkilerine "doku" (tekstür) denir. Gözle görülen aynı zamanda dokunulduğunda girinti-çukurlukları, yumuşaklığı-sertliği, pürüzlülükleri hissedilen dokulara "dokunsal (gerçek) dokular" denir. Gözle görülen ve algı yoluyla kavranan (bakıldığı zaman sadece hissedilen) sanat malzemeleriyle iki boyutlu yüzey üzerinde (nokta-çizgi, açık- koyu ve renkle) yapılan dokulara ise "görsel dokular" adı verilir.

Görsel 1: Albert Dürer, Tavşan, 1502, Albertina, Viyana, Avusturya.

Görsel 2: Balık pulu, fotoğraf

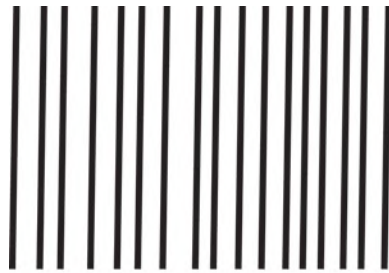

Görsel 3: Baskı çalışması

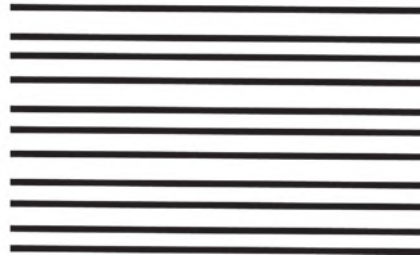
Baskı resim: Boyanın herhangi bir baskı malzemesi ile kâğıt veya herhangi uygun bir yüzeye aktarımıdır. Baskı malzemelerini değiştirerek çeşitlendirmek mümkündür. Bir sünger parçası, midye kabuğu ya da bir ağaç kabuğu da baskı malzemesi olarak kullanılabilir (Buyurgan, 2007).

Çizgi ve çizgi türleri : Çizgi bir alanın kenarlarını (konturlarını) çizer, kenarlarını veya o alanı belirler. Çok çeşitleri bulunan çizgiler genel olarak düz, kırık ve eğik çizgiler olarak ele alınabilir.

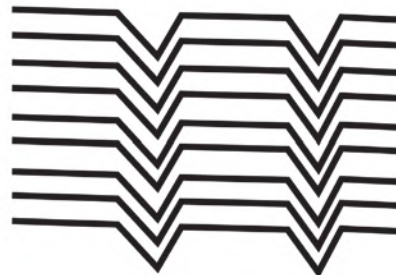
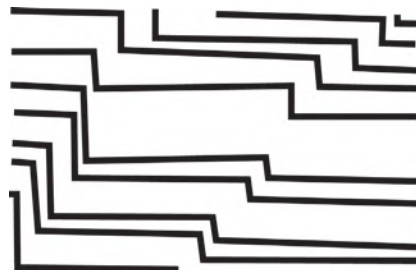
Düz çizgilerden yatay çizgiler sükûneti, huzuru, dinginliği, sakinliği; dikey çizgiler ise onuru, kendine saygıyı, kudret, azamet, devamlılık ifade eder. Kırık çizgiler hareketi ve dinamik etkiyi; eğik çizgiler ise heyecanı, hareketi, yükseliş ve alçalmayı ifade ederler.

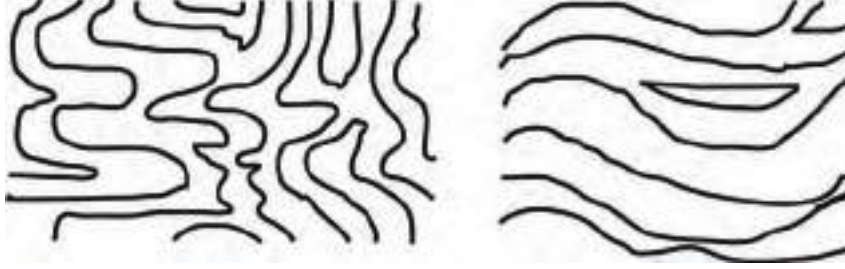
Düz çizgiler (dikey)

Yatay çizgiler

Kırık çizgiler

Eğik çizgiler

Motivasyon Soruları

Üzerinizdeki kıyafetin dokusu nasıldır?

Bir kediye dokunduğunuz zaman ne hissedersiniz? Ne tür dokular vardır?

Yumuşak bir yüzey üzerine izleri nasıl oluşturabilirsiniz? Eski zamanlarda kitaplar nasıl basılıp, çoğaltılıyordu?

Konu Hakkında Bilgi

Osman Hamdi: Ressamlığının yanı sıra müzeci ve arkeolog olarak da sanatta büyük katkılar sağlayan Osman Hamdi 1842-1910 yılları arasında yaşamıştır. Hukuk eğitimi için Paris'e giden Osman Hamdi orada resim eğitimi alarak yurda dönmüştür. Ülkemizin ilk sanat okulu olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşunda rol oynamış ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni kurarak arkeolojik kazıları başlatmıştır. Osman Hamdi resimlerinde Osmanlı hayatının çeşitli sahnelerini gerçekçi bir biçimde yansıtırken fotoğraftan yararlanmıştı. Batıların oryantalizm anlayışının tersine Osman Hamdi Türk kültür ve sanatının en iyi örneklerini, tablolarının fon malzemesi veya işlenen konu olarak ele almıştır. Resimlerinde mimari eserlerden bazı parçalara, renkli halılara, seccadelere, sedef kakmalı sehpa ve rahlelere, şamdanlara, çinilere, yazılara, işlemeli kumaşlara yer vermiştir (Cezar, 1999). Ayrıca onun resimlerinde en dikkat çekici bir unsur ise, genellikle bir mekâna dayalı karakterlerin, gerçek yaşamda sık kullanmadığı Osmanlı kıyafetlerini giymiş durumda olan kendisinin olmasıdır. Bunun en açık örneğini, adeta ders vermek istercesine ilginç bir misyon yüklenen "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eserinde görmek mümkündür (Mercin, 2005).

"Oryantalist bir ressam sayılan Osman Hamdi Bey batılı ressamların oryantalist anlayışından farklı bir şekilde konuları ele almıştır. Resimlerindeki figürler Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya açılış döneminin, bireysel kimliğinin ve yeteneklerinin farkında, öğrenmeye ve kendini geliştirmeye açık kadınlardır. Osman Hamdi Bey'in resimlerinde Osmanlı kadını, çalgı çalarken, kitap okurken ya da evinde çiçek düzenlerken betimlenmiş ve her zaman giyimli gösterilmiştir. Bursa Yeşil Cami'den mimari öğelerin yer aldığı bu resimde de tambur, def gibi çalgıların yanı sıra halılar, kakmalı ahşap işçiliği, taş oymacılığı, çiniler gibi Osmanlı'ya özgü dekorasyon öğeleriyle, sanatçının kadın kimliğine dair bu yaklaşımı bir araya getirilmiştir" <http://blog.peramuzesi.org.tr/haftanin-eseri/iki-muzisyen-kiz/>

Görsel 4: Osman Hamdi, İki Müzisyen Kız, Yağlıboya, 1880, Pera Müzesi, Suna İnan Kırâç Koleksiyonu

Birikim yap ve bağışa dönüştür. Bu ders öğrencilerin okullarına veya ihtiyacı olan farklı bir okula yardım için (örneğin kütüphane oluşturulması gibi) bir uygulama çalışmasına da dönüştürülebilir.

Bağış yapmak: Öğrencilere bağış yapmanın, geri dönüş beklemeden paranın, zamanın, yeteneğin veya becerinin paylaşılması olduğu söylenerek bazı şeylerin parasal değeri olmadığı, duygusal (manevi) değerinin de olduğu belirtilir. İşbirliği, sorumluluk, yardımlaşma boyutu ile değerler eğitimi değinilir. Bu bilgiler paylaşıldıktan sonra "harca, biriktir, bağış yap" etkinliği hakkında bir plan oluşturulabilir. Öğrencilerin baskı çalışması için ne kadar harcama yapabilecekleri ve baskı tekniği ile elde ettikleri kartlarını (kartpostal) okul kermesinde satabilecekleri planlanır. Satışlar yapıldıkça sınıfta oluşturulan bir deftere elde edilen gelirin yazılması da sağlanabilir. Toplanan gelir sonucunda kütüphane oluşturmak için gerekli kitaplar alınır.

ve yardım yapılacak okula bağışlanır. (Öğrencilerin bu etkinliğe aktif katılımının gözlenmesi sonucunda değerlendirme yapılabilir. Ayrıca bu tür bir uygulama için gerekli izinlerin alınması konusunda duyarlı olunmalıdır.)

Görsel 5: Osman Hamdi, İki Müzisyen Kız resminden detay (<http://blog.peramuzesi.org.tr/haftanin-eseri/iki-muzisyen-kiz/>)

Güvenlik

Baskıda kullanılacak boyanın sağlığa zararlı olmayan su bazlı olmasına dikkat edilmelidir. Sınıfın havalandırılmasına, kullanılacak malzemelerin güvenli kullanılmasına ve sağlığa zarar vermemesi konusu unutulmamalıdır.

İşleniş

Dersin genel yapısı öğrencilerin Osman Hamdi'nin resminde kullanılan görsel dokuları tartışmaları, görsel ve dokunsal doku arasındaki farklılıklar, baskı plağında farklı dokunsal dokuların yapılması ve öğrencilerin baskıları ile farklı görsel dokuları oluşturmaları üzerinedir.

Derse girişte öğretmen ve öğrenciler birlikte ders kurallarını oluştururlar. Özellikle baskı çalışmalarında sınıf yönetimi için bu önemli bir adımdır.

Öğrencilerin doku hakkındaki bilgilerini öğrenebilmek için öğrencilerden bazı doku örnekleri vermeleri istenir. Öğrencilerin cevapları tahtaya liste halinde yazılır. Öğrencileri yönlendirmek adına bir şeyin pürüzlü veya pürüzsüz olduğunu nasıl anlarsınız? Pürüzlü bir yüzeyden aldığınız his ile pürüzsüz bir yüzeyden aldığınız his arasında farklılık var mıdır? Bunu nasıl algıladınız? soruları tartışılır. Öğrencilere elleri ile dokunduklarında hissettikleri şeyin dokunsal doku olduğu; sadece bakılarak hissedilen dokuların ise görsel doku olduğu söylenir.

Sınıf iki gruba ayrılır. Öğretmen farklı dokulara sahip nesneler (mermer, zımpara kâğıdı, bristol kâğıdın parlak tarafı, kadife kumaş, saten kumaş, halı parçası, ağaç kabuğu vb.) üzerine birinci gruptaki öğrencilerin gözlerini kapatıp dokunmalarını sağlar. Bunların üzerine dokunduğunuz zaman ne hissediyorsunuz? sorusunu sorar. Diğer öğrenci grubuna da dokunmadan sadece bakarak ne hissediyorsunuz? sorularına cevap aldıktan sonra Albert Dürer'in "Tavşan" isimli resminin yanı sıra farklı sanatçılara ait eserlerin röprodüksiyonları veya fotoğraflar öğrencilere gösterilir ve bu resimlere baktığınız zaman ne hissettiğinizi söyleyebilir misiniz? sorusu ile yumuşak, tüylü, pürüzlü vb. ifadelerin verilmesine teşvik edilir.

Osman Hamdi tarafından yapılmış olan "İki Müzisyen Kız" isimli yağlıboya çalışmasının röprodüksiyonu veya görseli öğrencilere gösterilir ve Osman Hamdi hakkında bilgiler paylaşarak resim hakkında öğrencileri özellikle doku üzerine yönlendirmek için sorular sorulabilir. Sizce sanatçı burada her şeyi boyayarak mı yapmış yoksa bazı yerlere kullandığı nesnelerin fotoğrafını mı yapıştırmış? sorusu sorulur. Bu resimdeki her şeyin sanatçı tarafından boyayla yapıldığı, tablodaki hiçbir objenin gerçek bir fotoğraf olmadığı belirtilir. Resimdeki halının, ahşap kapının, mermer süslemelerin, yer döşemesinin, kumaşların, müzik aletlerinin dokusunun ne hissettirdiğini düşünüyorsunuz? sorusundan sonra sanatçının resimdeki nesnelerin, eşyaların dokusunu göstermekle dokuları gözlerimizle algılamamızı sağladığı belirtilir.

Öğrencilerden tahtaya önceden yazılmış olan doku listesine daha fazla doku örneği vermeleri istenebilir. Öğretmen tekrar hatırlatma yaparak bugünkü ana kavramımız tahtada yazıyor, ellerimizle dokunsal dokuyu gözlerimizle görsel dokuyu hissederiz açıklamalarından sonra öğrencilere farklı dokular yapılmış köpük tabak üzerine öğrencilerin dokunmaları ve hissettikleri bu dokuları isimlendirmeleri istenir. Öğretmen bir sonraki aşamada bu dokuların kâğıda basılmış halini öğrencilere gösterir. Hissettiğiniz bu dokular bakın şimdi nasıl oldu? Hala dokuları görebiliyorsunuz değil mi? Fakat şimdi kâğıda dokunduğunuzda köpük tabaktaki hissettiğiniz dokulardan daha farklı hissedersiniz. Baskıdaki dokuları tanımlayabilir misiniz? Bunların nasıl yapıldığını söyleyebilir misiniz? soruları ile öğrencilerin derse yoğunlaşmaları sağlanabilir.

Şimdi siz bu dokuları oluşturmaya ne dersiniz diyerek uygulama aşamasına giriş yapılabilir. Köpük tabağın (atık materyal) kenarları kesilip düz bir plak olarak öğrencilere verilebilir. Köpük plakaların karışmaması için arkasına öğrencilerin isimleri çok bastırılmadan yazdırılmalıdır. Kâğıt çubuk, plastik çatal, tahta çubuklar, kurşun kalemin doku oluşturmak için kullanılabileceği söylenir.

Öğrencilerden köpük tabaklarının üzerine geniş, dar, derin veya daha hafif düzeyde çok farklı izler oluşturmaları istenir. Oluşturulan dokulara elimizle dokunduğumuzda hissedilmesi gerektiği belirtilir. Öğrencilerin çizgiler, noktalar, motifler, büyük yuvarlaklar, daha keskin işaretlemeler vb. yapmaları sağlanabilir.

Bu uygulamada doku konusunun yanı sıra sanat elemanlarından çizgi konusuna da değinilir. Örneğin öğrencilere plastik çatala nasıl dokular oluşturulabileceği sorulur. Paralel, dalgalı, kırık, dar veya geniş çizgiler, noktaların dizilmesi gibi. Öğrenciler kart tasarımları için kompozisyonlarını oluştururlar.

Düz bir yüzey veya bir köpük tabak üzerinde su bazlı baskı boyası ruloya yedirilir ve öğrencilerin baskı kalıplarına sürülür. Öğrencilere derin çiziklerin boya almayacağı yüzeyde kalan yerlerin boya alacağı hatırlatılarak kâğıdın (beyaz kâğıt, renkli fon kartonları vb) bir köşesinden tutularak yavaşça kalbın üzerine konulacağı söylenir. Kâğıdın üzerine el ayası ile çok bastırılmadan kâğıdın boyayı alması sağlanır ve kâğıt kalıptan alınarak kurumaya bırakılır.

Kolaylık sağlaması bakımından öğretmen tahtaya aşağıdaki işlem basamaklarını yazabilir veya yazılmış olan bir panoyu asabilir. Bu işlem basamakları aşağıda gösterildiği gibi olabilir.

- * Köpük tabağın kenarının kesilmesi ve arkasına öğrenci isminin yazılması,
- * Farklı biçimler, çizgiler, motiflerle dokular ve kompozisyon oluşturulması. Su bazlı boyanın hazırlanması,
- * İnce bir şekilde köpüğe boya verilmesi. Temiz bir alana geçilerek baskı kâğıdının altına gazete konulması yavaşça bir köşeden başlayarak kâğıdın yerleştirilmesi,
- * Kâğıdın kurumaya alınması,
- * Yapılan çalışmaların sergilenerek satışa sunulması.
- * Elde edilen gelirin yardım yapılacak olan okula kitap olarak bağışlanması.

Öğrencilere dokuları nasıl oluşturdukları kaç çeşit doku oluşturulduğu bunları nasıl algıladıkları, görsel ve dokunsal dokunun nasıl olduğu tartışıldıktan sonra ders sonlandırılır. Dersin yapıldığı ortamın toplanması ve temizlenmesi için iş bölümü yapılarak öğrencilerin sorumluluk bilinci almaları gerektiği unutulmamalıdır.

DEĞERLENDİRME

Öğrenme Dereceleri	Çalışmaya İhtiyacı Var (1)	İyi (2)	Çok İyi (3)
Osman Hamdi'nin "İki Müzisyen Kız" isimli tablosunda kullanılan dokuları tartışma derecesi	Doku kavramıyla ilgilenmez. Çok az örneklemeye yapar. Tanımlamaları zayıf kalır.	Osman Hamdi'nin resmi üzerinde dokuları gösterir, farklı dokuları ayırt eder.	Doku listesini oluşturur. Osman Hamdi'nin resmindeki dokuları bulur ne nasıl hissettiklerini tanımlar. Anlatımında orijinal ve ifadeci bir anlatım kullanır.
Dokunsal ve görsel doku arasındaki farklılığı anlama derecesi	Görsel ve dokunsal dokuyu karıştırır. Örnek vermede zorlanır.	Birkaç örnek vererek temel farklılığı kavrar.	Görsel ve dokunsal doku arasındaki farklılıkları zekice yapar. Farklılıkları iyi tanımlanan gerekçelerle açıklar. Açıklamalarını iyi ifade eder.
Dokuları oluşturma ve baskıya uygulama derecesi	Köpük plağında çok az doku ve motif örneğini uygular. Çalışmasını aceleye getirilmiş ustalıkla uygular.	Köpük plağını çok parçaya ayırır ve bazen tekrarlayan dokularla doldurur. Tatmin edici fakat çok iyi olmayan bir ustalıkla çalışmasını yapar.	Köpük plakasını birçok parçaya ayırarak her parçada farklı dokuları ustalık ve dikkatli bir şekilde uygular.
Toplam			

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 2.2

Konu, ZGSD Programında yer verilen 8. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Şehrime Sahip Çıkıyorum

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.5. Güncel olayları görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.8.2.2. Sanatçıların toplumda üstlendiği rolleri yorumlar.

G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.

G.8.3.6. Çağdaş medyadaki imaj, yazı ve sembol gibi unsurların etkisini analiz eder.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Renkli veya renksiz dergi, gazete sayfaları, renkli kâğıtlar, resim kâğıdı, eski haritalar, makas, yapıştırıcı, şehir ve doğa görüntüleri, yaşadıkları yerleşim yerine ait fotoğraflar, fotoğraf makinesi, keçe kalemler, guaj boya.

Öğrenilecek Kelimeler

Fotoğraf: Bir görüntünün kimyasal maddeler kullanılarak özel bir satıh üzerine yansıtılması olan fotoğraf, sanatın yanı sıra pek çok alanda (tarih, çevre, biyoloji, coğrafya vb.) eğitim materyali olarak da kullanılmaktadır. Aynı zamanda basılı yayın organlarında, ürün ambalajlarında, reklam panolarında vb. yerlerde yer alan fotoğraflardan toplumun farkında olarak veya olmayarak bilgi veya algı yüklemesi yapılmaktadır (Karakuş, 2013).

Kolaj: Bir iç tepkinin veya bir düşüncenin serbest ve doğallıkla ifade edilmesi olarak tanımlanan kolaj, herhangi bir yüzey üzerinde değişik malzemelerin (düz renk kâğıttan renkli yazılı gazete kâğıdına kadar farklı kâğıtlar, duvar kâğıdı, plastik, kumaş, ağaç kabuğu gibi doğal nesneler, tahta parçası vb.) yapıştırılması ile yapılan resim tekniğidir (Zencirci, 2012) Modern Sanatta Kübizm akımı ile ortaya çıkmış olan kolaj, Kübizm içinde Picasso ile Braque'ın tuvallerine kâğıt yapıştırırmaları ile başlamıştır. 1911'de gazete parçalarını, basılmış yazıları resimlerine katan Braque, oradan gerçek nesneleri kullanmaya geçmiştir. Ağaç, kumaş, bez, toprak, kum, kibrit çöpleri ve kutuları gibi akla gelebilecek her şey resmin yüzeyinde yer almıştır. Geleneksel sanat sınırlarını kaldırması, sanatı her şeye, her araca açtığı için kolajın önemi büyüktür.

Görsel 1: Pablo Picasso, Hasır Sandalyeli Natürmort, 1912, ip ile çerçevelenmiş tuval üzerine muşamba ve yağlı boya, 29 x 37 cm., Picasso Müzesi, İspanya.

Sosyal sorumluluk: Ticari bir faaliyet olmasına rağmen, aynı zamanda yardımseverlik kavramını ve uygulanmasını özünde barındıran sosyo-kültürel bir faaliyet olarak da görülebilir (Orçan, 2003).

Biçim: İki boyutla sınırlandırılan biçimde iki temel unsur vardır. Bunlar; uzunluk ve genişliktir. Resim üzerinde biçimler hacim verilmeden çizilir. Biçimler, geometrik ve organik olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kare, daire, üçgen, dikdörtgen, oval (elips) vb. geometrik biçimi oluşturur. Organik biçim ise serbest olarak çizilen biçimlerdir ve bunların sınırları bazen eğri, bazen açılı veya bunların bir arada kullanılması ile olabilir.

Denge: Bu sanat eserinin özelliğine göre; sanat elemanlarından kullanılması gerekenlerin, eserde dengeli olarak dağıtılmış olması anlamına gelmektedir. Sanat eserinde dengeyi oluştururken farklı denge çeşitlerinden faydalanılır. Bunlar simetrik denge, asimetrik denge ve merkezi dengedir.

Birlik (bütünlük): Başarılı bir sanat eseri incelendiğinde görülen iyi tasarlanmış bir bütündür. Bu ancak sanat elemanlarının, tasarım ilkeleri doğrultusunda bir bütünü oluşturacak şekilde birleştirilmesiyle mümkün olmaktadır.

Ritim: Sanat eserlerinde sanat elemanlarının farklı kullanılmalarıyla; onların gruplaşmaları, azlık veya çoklukları, oranları, etkin olma durumları gibi değişken birlikteliklerle ritim oluşturulur.

Motivasyon Soruları

Çevre sorunları denince aklınıza neler gelmektedir?

Küresel ısınma nedir?

Küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri nedir?

Yaşadığımız çevredeki çevre sorunları sizce nelerdir?

Çevre sorunlarına sanat yoluyla nasıl dikkat çekilir?

Konu ile İlgili Bilgi

Bu bölümde konu ile ilgili tezlerden, makalelerden alıntılar bulunmaktadır. Öğretmenler bunun dışında farklı kaynaklardan da faydalanabilirler. Öğrencilerle konu hakkında yazılmış yazıların okunması ve üzerinde konuşulmasıyla daha farklı özgün çalışmaların ortaya konulması sağlanabilir.

Belge fotoğrafları: "Fotoğrafta denge, kompozisyon, perspektif, yalınlık gibi etkenler önemli olduğu kadar anlamlı ve mesajı olması da önemlidir. Geçmişte çekilen fotoğraflara bakıldığında, çekildiği yerle ve orada yaşayan insanlarla ilgili bilgileri edinebiliyorsak, bugünde çekilen bütün fotoğraflar gelecekte yaşantılarımızı anlatmaya yarayan birer belge niteliğindedir. Fotoğraf denilince insanın aklına genellikle anılar, birliktelik, gezi, eğlence, hobi, geçmiş vb. kelimeler gelebilir. "Fotoğraf bir resim, bir şiir, bir senfoni, bir dans değildir. Fotoğraf, bir buruşturma tekniği alıştırması ve buzlu bir baskı kalitesi de değildir. Fotoğraf belli bir belge, delici bir durum, çok basit bir terimle tanımlarsak seçiciliktir (Traub, Heller, Beller, 2012).

Fotoğraf sanatçıları artık sadece bel hizasından değil zeminle bir, yukarıdan dikey veya aşağıdan yukarıya veya diyagonal şekilde farklı çekim açıları ve farklı objektiflerle fotoğraflarına daha güçlü bir etki katmaktadırlar. Bu yüzden fotoğraf sanatıyla ilgilenen insanların diğer birçok insandan ayrılarak, kendisinin ve çevresinde olup bitenlerin bilincinde olması ve bunlara odaklanması gerekmektedir. "Vizörden bakmak" deyimini burada devreye girer. Hayatın içinden, yanından gelip geçilen onca şeyin arasından, dikkati çeken bütün bu görüntü çeşitliliğinin içinde sadece anı analiz ederek yakalayıp görüntüler fark edilir. Böylece de fotoğraf makinesi sayesinde, herkes için sıradanlaşmış olan görüntüler seçilmeye başlar. Gözlerimiz bizim sensörlerimiz olur, birkaç saniye öncesiyle birkaç saniye sonrasını daha net bir şekilde görmeye başlarız. Farklılık tam olarak da budur. Böylece insanların daha önce dikkatini çekmeyen ayrıntıları ya da onlardan çok uzaklarda gelişen ve birçoğunun bir daha olmasını istemeyeceğimiz olaylar zincirini sonsuzlaştırmayı hedeflemişlerdir. Buradan yola çıkarak belgesel fotoğrafçılık için konusunu hayatın içindeki insan ve yaşam faktörlerinden alır demek yanlış olmaz. Belgesel fotoğraf insan hayatıyla ilgili gerçekleri yansıtarak belge niteliği taşıyan fotoğraflardır. Bunun için belirlenen konu hakkında detaylı bir araştırma ve ön çalışma yapılması gerekmektedir. Konu ile ilgili bilgiler, belgeler, yazılar vb. bilgiler toparlanır. Buradaki amaç araştırmacının konu ile ilgili bilgisinin olması ve gerçeği olabildiğince net bir şekilde aktarmasını sağlamaktır" (Çubukcu, 2013) .

Kent Kolajları: "Geleneksel olarak kâğıt, makas ve yapıştırıcı kullanarak günümüzde ise bilgisayar simülasyonu ile de hazırlanabilen kent kolajları modern mimarlığın estetik kurgularını eleştirmek ve parçalamak amacıyla yapılmaktadır. 1960'ların başında İngiltere'de Archigram grubu tarafından üretilen mimari kolajlar bu konunun başlıca örnekleri olmuştur. Modern ya-

pıların üst üste yığılması ile hazırlanan, yoğun ve karmaşık bir kent anlayışını göstermek üzere yapılan kolajlar, belli başlı dergilerde yayınlanmışlardır. Bu çalışmalarla mimari bir dil olarak mekânın illüzyonu yeniden üretilmek üzere bir araya getirilmişlerdir. Kent dokusuna ve tarihî kente duyarlılığın öne çıktığı bu yıllarda "kolaj kent" kuramı ortaya çıkmıştır. 1980'lerde ise Lund, kentlere, yapılara, peyzaja, kentsel sanata karşı tutumunu kolajları aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Kent ve kent yaşamı ile ilgili temalar yalnız mimarlığın değil, diğer kültürel kurumlar, sanatsal, sosyal, politik ve kitle iletişim ortamlarının da tartışma konusu olmaktadır. Sanat, teması kent olan bir kültürel düşünce ortamını yaratmakta ve beslemektedir. Kent üzerine düşünceler üreten, kenti tasarlayan, kenti yapan mimarla, kentte yaşayan, kente bakan ve gördüklerini kendi diliyle izleyiciye aktaran sanatçı zaman sürecinde farklı çalışmalarla koşut ilerlemeler ortaya koymuştur.

...uçurtmalar gibi hafif kentler, dantel gibi delikli kentler, cibinlikler gibi saydam kentler, yaprak damarlarına, el çizgilerine benzer nervür kentler, opak, aldatıcı kalınlıkları içinden bakıldığında görülen telkari kentler giriyor artık rüyalarına... (Calvino, I., Görünmez Kentler, (çeviren Işıl Saatçioğlu) Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990.)

Lund'un kolaja karşı tavrını Polonyalı ressam Wladyslaw Hasior ve pop sanat kuram ve uygulamaları ile Robert Rauschenberg derinden etkilemiştir. Lund'un 20 yılı aşkın bir süre boyunca ürettiği kolajlar mimari düşünce ve pratik arasındaki değişen eğilimleri yakından izlemektedir. Tıpkı bilmece-lerde olduğu gibi... Bu nedenle resimli zaman mekân bilmeceleleridir kent kolajları." (Aksu, Uludağ, Çağlar, 2008).

Kent Estetiği: "Kentsel planlama ve tasarım, insanın fiziksel sağlığı; kent estetiği ise, ruhsal sağlığı üzerinde etkili olmaktadır. Genel olarak kentsel alanlarda estetik, güzellik ve güzelliğin insan duygularındaki yansımaları olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, estetik algısı kullanıcı özelliklerine göre de değişim göstermektedir. Aynı zamanda tarihi kent mekânları geçmişte nasıl bir çevre içinde yaşandığını gösteren açık hava müzeleri olarak da önem kazanmaktadır (Ahunbay, 2004). Fakat çarpık kentleşme, kent arazilerinin değer kazanması, artan nüfus yoğunluğu gibi nedenlerden dolayı hem varlıkları tehlikeye girmekte hem de bulunduğu çevre ile görsel bütünlükleri kaybolmakta; dolayısı ile korunmaları gerekmektedir. Tarihi çevrenin korunması, genel olarak doğal ve fiziksel çevre korunması olup, ekonomik ve teknolojik olguların üstünde sosyal ve kültürel bir korumayı içermektedir (Kuban, 2000). Fiziksel çevre korumada kentsel tasarım ölçeğinde müdahale tipleri restorasyon, cephe giydirme, sonradan ilave edilen kısımların kaldırılması olarak sıralanabilir (Gedikli ve Çakıroğlu, 2003). Kent estetiğinde, fiziksel planlama ve tasarım boyutunda temel kabullerin olması gerekmektedir. Bu kabuller arasında geleneksel doku ile uyum sağlayacak doluluk boşluk oranı, yeni bina cephelerinde ve kentsel donatılarda kullanılacak olan malzemelerin renk, doku, form gibi özellikleri vb. konular sayılabilir. Yapılardaki bakım ve onarım çalışmalarındaki yetersizlikler, tarihi doku ile uyuşmayan yapılaşmalar, altyapı eksiklikleri, trafik sorunu, ticari iş yerlerinden kaynaklanan sorunlar ve altyapı-sokak ilişkilerinde bütünlüğün sağlanamaması vb. konular önem arz etmektedir (Nayim vd., 2003). Geleneksel konutların yoğun olduğu alanlardaki yeni yapılaşma; mimari tipoloji, kullanılan malzemeler, kentsel donatılar, dış mekân kullanımları vb. açılardan geleneksel doku ile uyum sağlamamaktadır. Buna ek

olarak, ulaşım ağı ve trafik akışının çözülemediği olması, otopark sorunu, kaldırımların yaya akışını engelleyecek şekilde esnaf tarafından işgali, ilân ve reklâm panolarının büyüklük ve konumları görsel kirliliğe neden olmaktadır. Kent estetiği açısından görsel kirliliğe neden olan bu etmenlerin yanı sıra; gürültü kirliliğinin de halkın ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir" (Çelik ve Açıksöz, 2008).

Sürdürülebilir tasarım: Doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kaldırırken ya da en aza indirirken yapı çevrenin kalitesini artırmaya çalışan bir tasarım; hızla artan nüfus, hızlı yapılaşma, plansız kentleşme, bilinçsiz enerji tüketimi, hava ve su kirliliği, iklim değişikliği karbon emisyonlarındaki artış ve bunların insan sağlığına verdiği zararların ekolojik yapının bozulmasına ve enerji kaynaklarının tükenmeye başlamasına neden olmasıyla son dönemde dikkatleri çeken önemli bir konudur (Yudelso, 2007). İnsan arayüzü ise; doğa koşullarının korunması, kentsel tasarım ve arsa planlaması ve insan sağlığı konforu için tasarım konularını kapsamaktadır (Sev, 2009, Akt. Bayır, 2013).

Sürdürülebilir mimarlık: İnsanın tüm ihtiyaçlarını doğal döngülerine zarar vermeden, doğal ve yenilebilir kaynaklar aracılığı ile ihtiyaç duyulan enerjinin en az mali harcama yapılarak kullanımı sağlamaktır (Koçlar Oral, 2007).

Çevre eğitimi: Çevre kavramı bireylerin doğal ve yakın çevresi kadar sosyal ve kültürel çevresini de kapsamaktadır. Çevre eğitimi geleneksel ve çağdaş olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bunlardan geleneksel olarak ifade edilen çevre eğitimi yaklaşımları insan ve doğa ilişkisini ele alan, çevreyi korumaya odaklı, bilimsel, daha çok fen eğitiminin bir alanı olarak görülen eğitim olarak ifade edilmektedir. Çağdaş olan yaklaşımlar ise çevreyi bütüncül ve sosyokültürel bir yaklaşımla ele alan, eyleme yönelik ve sürdürülebilir olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle çağdaş yaklaşımlar çevre eğitiminin sadece fen boyutu olmadığı, sosyal ve kültürel boyutunun da bir o kadar etkili olduğunu savunmaktadır (Tanrıverdi, 2009).

Matrakçı Nasuh: 16. yüzyılda yaşamış olan bu sanatçı, minyatürlerinde yer yüzünü kuşbakışı resmederken, tepeleri, evleri karşıdan görüyormuş gibi ele alır. Minyatürlerinde topografik haritalardan elde edilebilecek neredeyse bütün bilgiler bulunmasına rağmen haritaların mutlak özelliklerinden olan yön ve alan ihmal edilmiştir. Padişahın seferlerini anlatan Beyan-ı Menazil'i Seferi Irakeyn adlı minyatür yazmasına; minyatürlerden oluşmuş kent planları atlası da denilebilir (www.hgk.msb.gov.tr).

Görsel 2: Matrakçı Nasuh, Halep Şehri, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi

Görsel 3: Matrakçı Nasuh, Bitlis, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi

Güvenlik

Öğrencilerin kullanacakları makas gibi kesici aletleri dikkatli kullanmalarına, sağlığa zararlı yapıştırıcıların kullanılmamasına, yapılacak gezinin eğitimci refakatinde olmasına yaşadıkları bölge ile ilgili fotoğraf çekimlerinde izin gerektiren yerlerde fotoğraf çekimleri için izin alınmasına dikkat edilmelidir.

İşleniş

Bu uygulamada öğrencilerin sanat yoluyla toplumsal sorunlar karşısında duyarlılıklarının artırılması yoluyla sosyal yönden geliştirilmesi, yaşadıkları şehirdeki sorunları tespit ederek çözüm önerisi geliştirilmesi, karar alma süreçlerine ve toplumsal yaşama etkin katılımlarının sağlanması, kentlilik

bilinci kazandırılması, yaşadıkları şehrin doğal ve kültürel zenginliklerinin farkına varmalarına yardımcı olunması amaçlanmıştır. Bu uygulamada disiplinlerarası bir yaklaşım benimsendiğinden sanatın yanı sıra mimari, çevre, çevre psikolojisi gibi alanlardan da faydalanılabilir.

Öğrencilere çevre sorunları denince aklınıza neler gelmektedir? sorusu sorularak çevre sorunlarıyla etkinliğe giriş yapılır. Gelen cevaplarla küresel ısınma, küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri, deniz düzeyinin yükselmesi, iklim kuşaklarının yer değiştirmesi, şiddetli hava olaylarının, taşkınların ve sellerin daha sık oluşması, kuraklık, erozyon, çölleşme, salgın hastalıklar, tarım zararlıları vb. sorunların insan yaşamını ve sağlığını olumsuz etkilediği karşılıklı konuşulur.

Çevre sorunlarını en aza indirmek için neler yapmalıyız? sorusu ile küresel iklim değişikliklerine neden olan zararlı enerji kaynaklarına alternatif olan temiz enerji kaynakları, diğer bir deyişle yenilenebilir enerji kaynakları, jeotermal, biyo-enerji (ağaçlar, mısır, buğday gibi özel olarak yetiştirilen bitkiler, otlar, yosun, evlerden atılan meyve ve sebze artığı gibi tüm organik çöpler, hayvan dışkıları, gübre ve sanayi atıkları), su, rüzgâr ve güneş kaynakları ve bunların yaşadığımız evlerde uygulanması üzerine konuşulur. Enerji kaynaklarının en az şekilde ve doğal enerji kaynaklarının evlerimizde ve kentlerimizde kullanılması sürdürülebilir mimarlık için önemlidir. Kentlerin yaşayan canlı bir organizma gibi oldukları belirtilerek, çeşitli organlardan meydana gelen her canlıda olduğu gibi, kentlerin de çok farklı fonksiyonları olan bölgelerden meydana geldiği konusu üzerinde durulur (Gökalp ve Yazgan, 2013).

Yaşadığınız çevrede sizi rahatsız eden durumlar nelerdir? sorusuna gelen cevapları öğretmen, "Çevremizde bizi rahatsız eden durumlar" başlığı altında sınıf tahtasına yazarak sıralar. Bu şekilde öğrencilerin dikkati çevremizdeki yapılara, etrafımızı saran görsellere, çarpık kentleşmeye, gözü rahatsız eden görsel düzenlemelere çekilerek yaşadığımız şehirlere, kasabalara, köylere öğrencilerin gözüyle bakarak yaşanan dönüşümlerin yaratmış olduğu sorunlara dikkat çekilmesi sağlanır. Kentsel planlama ve tasarımın, insanın fiziksel sağlığı; kent estetiğinin ise, insanın ruhsal sağlığı üzerinde etkili olduğu belirtilir. Matrakçı Nasuh'un 16. yüzyılda yapmış olduğu minyatürlerdeki kent planları ve çağdaş mimarlardan Lund'un yapmış olduğu kolajlar sanat eleştirisi yöntemi ile incelenir. Bizim de bu duyarlılıkta olmamız gerektiği belirtilir ve Ek 1 (Bkz. Sayfa no: 430)'deki çalışma üzerinde konuşularak uygulamanın planlaması yapılır.

Öğrencilerle yaşanan kentin tarihi dokusunu keşfetmeleri için bir şehir (kasaba, ilçe, köy vb.) gezisine çıkılarak öğrencilerin, şehri gözlemlemeleri ve fotoğraflamaları sağlanır.

Bir sonraki derste yapılan gezi izlenimleri konuşularak öğrencilerin dikkati yaşadıkları kentin doğal ve kültürel zenginliklerine çekildikten sonra sizce çevremizin doğal yapısı için hangi önlemleri almalıyız sorusuyla çevre için yapılacaklar alt alta sıralanır.

- * Kent için yeşil alanların düzenlenmesi sayılarının artırılması
- * Görsel kirliliğin önlenmesi
- * Tarihi yapılarda bakım ve onarım çalışmalarının yapılması,

- * Geleneksel ile günümüz yapılarının cephe yüzeylerindeki uyumun sağlanması,
- * Çevre kirliliğinin önlenmesi
- * Yaya-araç trafiğinin düzenlenmesi ve otoparkların iyileştirilmesi,
- * Kaldırımların genişletilmesi
- * Gürültü kirliliğinin önlenmesi
- * Sürdürülebilir mimari yapılar
- * Yenilenebilir enerji vb.

Siz doğal çevreye duyarlı bir öğrenci olarak kendi yaşadığımız şehirle ilgili bir kolaj yapacak olursanız nasıl bir tasarım yapardınız? denilerek gezi ile elde edilmiş fotoğraflardan ve çeşitli malzemelerden oluşacak kolaj yapımına geçilir. Öğrencilerin gelişmiş güzel fotoğraf çekimi yapmaması gerektiği hatırlatılarak kompozisyon, ışık, çekim teknikleri vb. dikkat etmeleri vurgulanır. Öğrencilerin yaşadıkları çevrenin, şehrin (köy, kasaba vb.) fotoğraflarını çekmeden önce dikkatlerini konuya yoğunlaştırmaları için içinde yaşadıkları şehrin ve toplumun yapısı ile ilgili bilgi edinmeleri sağlanır. Sorgulayıcı, düşündürücü, öğrencilerin katılımını destekleyen bu uygulamada fotoğraflar, fotoğraf üzerine manipülasyonlar, eski şehir haritaları veya bunun fotokopileri üzerine kolajlar, çizimler, boyamalar yapılabilir. Bu uygulamalarda sanat elemanları ve tasarım ilkeleri üzerine sık sık vurgu yapılarak öğrencilerin bunları çalışmalarına yansıtmaları sağlanmalıdır. (Okul imkânlarına göre gerekli malzemelerin temininde zorluk yaşanacak ise öğrenciler Matrakçı Nasuh'un minyatürleri gibi sadece çizim ve boyama yaparak da çalışmalarını sürdürebilirler) Ayrıca ders sonunda öğrencilerin çalışmalarında ortaya koydukları çevrede yaşamak isteyip istemedikleri sorularak nedenleri üzerine konuşulur.

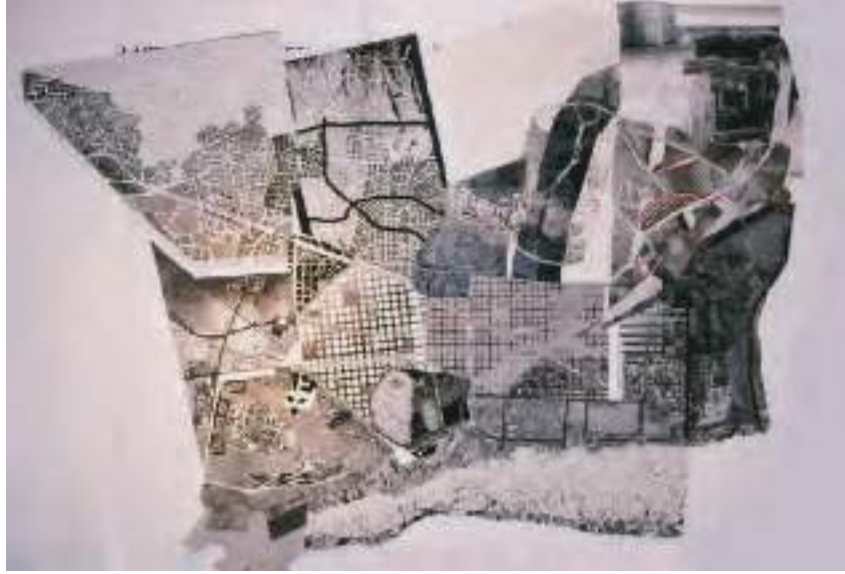
Çalışmalar tamamlandıktan sonra yerel yönetimlerinde katılacağı bir sergi düzenlenebilir ve yerel gazetelere bu konu ile ilgili duyuru yapılabilir. Böylece bir tür sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirilerek konuya dikkat çekilebilir. (Ek 1'deki çalışma kâğıdından yola çıkılarak öğrencilerle plan yapılmalıdır.)

DEĞERLENDİRME

Öğretmen ayrıca bu uygulama için gözlem formu da hazırlayabilir.

ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Ustalık (malzeme, araç-gerecin tekniğine uygun kullanılması)		
2	Özgünlük (kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma)		
3	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
4	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
5	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
7	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

Görsel 4: Bir montaj çalışması, Poems In Ferro-Concrete (Kamensky 1914).
A Montage On The Montage. Roberto Podda, Giuseppe Boi

Görsel 5: Nils-Ole Lund, ,
Babeltårnet

Görsel 6: Nils-Ole Lund, The Future of Architecture, 1979

Görsel 7: Nils-Ole Lund, The Best of Architecture, 1984

Görsel 8: Nils-Ole Lund, Collage City, 1980

GörSEL 9: Nils-Ole Lund,
The Best of Architecture, 1984

GörSEL 10: Nils-Ole Lund, 1975 sonrası Fonksiyonalizm

GörSEL 11: Nils-Ole Lund,
The Danish Home, 1984

GörSEL 12: Nils-Ole Lund, Traffcnett, 1979

GörSEL 13: Nils-Ole Lund, Venturi Visits Las Vegas, 1976

Görsel 14: Nils-Ole Lund, Architectural Outlook, 1987

Ek 1: Çalışma Kâğıdı (Şehrime Sahip Çıkıyorum)

Sorun:

Hedef:

Yapacaklarımız:

Projeye kimler dahil edilecek:

İhtiyacımız olan materyal, araç-gereç:

Hazırlık aşamaları: Örnek hazırlık aşamaları: (1.Okul müdüründen izin alınması, 2. Ders öğretmeni dışında işbirliği yapılacak ders öğretmenlerinden yardım istenmesi, 3.Ailelerin konu hakkında bilgilendirilmesi ve izin alınması 4.Okul panosunda duyuru yapılması gibi)

Yaşanabilecek olası sorunlar:

Destekleyici veriler, kişiler:

Beklenen etki:

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 2.3

Konu, ZGSD Programında yer verilen 6. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Sanat Dünyası

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.6.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.6.2.6. Görsel sanatlardaki meslekler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler.

G.6.3.4. Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.

G.6.3.5. Kişisel fikirlerin ve değer yargısının sanat eserinin değerlendirilmesindeki etkisini açıklar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Sanat dünyası ile ilgili kavram haritası, müzayedeler, koleksiyon ve yatırım aracı olarak sanatın konu edildiği gazete veya internet kaynakları, son dönemde rekor fiyatla satılan resimler üzerine haberler, farklı estetik yargı kuramlarına ait Türk ve yabancı ressamın eserlerinden tıpkıbasımlar (Okulun imkânlarına göre öğretmen bu tıpkıbasımlara ulaşamazsa projeksiyonla yansıtma yapabilir).

Müzayede bayrak tasarımı için renkli fon kartonları, renkli dergi sayfaları, keçe kalemler.

Öğrenilecek Kelimeler

Müzayede: Taşınır ya da taşınmaz malların açık artırma yoluyla alım ya da satımıdır. Müzayede de alıcılar birbirini izleyen artırma önerileri verirken müzayede yöneticisi tarafından kabul edilecek en yüksek bedele ulaşması sağlanır. Müzayedeler; sanat eserlerinin, antikaların yanı sıra emlak, otomobil, mobilya, iş makineleri vb. sektörlerde de yapılmaktadır.

Görsel 1: Edward Munch'un "Çığlık" isimli eserinin müzayede satışından görüntü

Koleksiyoner: Sanat eserlerinin, doğada bulunan nesnelerin vb. bir araya getirilerek özelliklerine göre sınıflandırılması sonucunda zevk alma ya da yarar sağlama işlemidir. Bu işle uğraşan kişilere ise koleksiyoner denir.

Sanat eleştirisi ve eleştirmen: Sanat eleştirisi bir eserin, bir dönemin veya bir sanatçının eserler bütününe yorumlanması ve değerlendirilmesi olarak özetlenebilir. Eleştiri incelenen eserde neyin nasıl anlatıldığının, sanatçının neyi anlatmak istediğinin ve nasıl anlattığının olabildiğince detaylı açıklanmasıdır. Bu analizde sonuçta incelenen eserin başarılı mı? İyi bir eser mi? Neden iyi bir eser olduğuna dair bir değer yargısına varılması gerekmektedir. Bazı eleştirmenler eserle ilgili görüşlerini açıklar, anlatır ve eleştirilerini bitirirler. Sonuçta yargı verilmese bile, eleştirmenin anlatım biçiminden o esere nasıl bir değer verildiği anlaşılabilir. Buna göre sanat eleştirisi eleştirmenin kendi yargılarını çevresindekilere kabul ettirmeye çalışmayan, çeşitli bilgilerle desteklenmiş, kişisel izlenimler, tepkiler ve yargılar bütünüdür (Ankara,1992).

Küratör: Müze, kütüphane, sergi vb.'ni yöneten ve etkinliklerini düzenleyen yetkili kimseye verilen isimdir.

Restorasyon: Bir sanat eserinin zamanla veya başka bir nedenle zarar görmüş, bozulmuş kısımlarını, o eserin sanat değerine ve eski şekline zarar vermeksizin aslına sadık kalarak onarmaktır. Bilgiye ve uzmanlaşmaya bağlı olan bu işi yapan kişiye ise "restoratör" adı verilir.

Biçimci sanat kuramı: Sanat eserinde konu ve temadan çok biçimsel özellikleri vurgulayan estetik kuramdır. Bu kurama göre "bir sanat eserinin değeri, onun gerçek yaşamda bir manzara veya portrede olduğu gibi bir konu ile ilişkisinde değil, ondaki rengin, uzamın, ritmin, armoninin vb. (sanat elemanı ve tasarım ilkelerinin) ne ölçüde kullanıldığıdır" (Tezcan, 2003).

Yansıtmacı sanat kuramı: Sanat eserinin amacının insanı, yaşamı, toplumu gerçeğine bağlı kalarak yansıtması olduğu savunulur. Bu nedenle sanatçının gördüğünü tam yalınlığıyla, gerçekliğiyle yansıtması bu kuram içinde yer alır.

Anlatımcı-Duygusal etki kuramı: Sanat eseri bu kuramda sanatçının iç dünyasını simgelerle, sembollerle, renkle, biçimle vb. anlattığı bir konuma gelmiştir. Bu görüşe göre sanatçının sadece duygularını dile getirmesi yeterli değildir, sanatçı ile izleyici arasında da ilişki kurulmalıdır. Bu ilişki sanatçının duyduğu aynı heyecanların, yaşantıların izleyicide de uyandırılması şeklindedir (Moran,1988).

İşlevsel sanat kuramı: Bu kuramda sanat eserinin dinsel, eğitsel, sosyo-politik vb. konulardaki düşünceleri geliştirme işlevi dikkate alınır (Stokrocki, Kırıçoğlu, 1997)

Sembol: Bir şeyi belirten somut nesne veya işaret.

Motivasyon Soruları

Sanatla uğraşan kimler vardır? Bunların görevleri nelerdir? Sanat dünyasında koleksiyonerin rolü nedir?

Müzayede nedir?

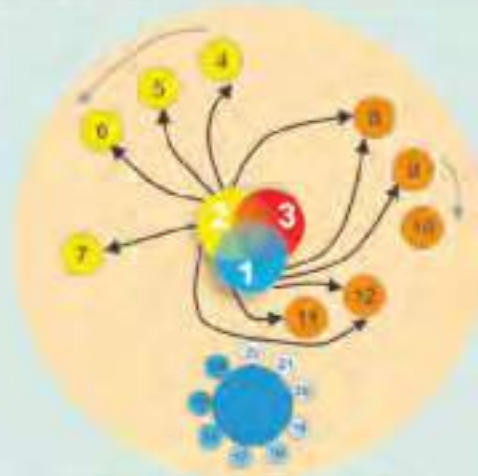
Siz yatırım yapacak olsanız neye yatırım yapmak istersiniz, Sizce bir sanat eseri yatırım aracı olabilir mi?

Sizce bir resim en çok kaç liraya satılabilir? Bu neye göre belirlenir? Sanat eseri neden değerlidir?

Sanat eserlerinin ekonomiye katkısı var mıdır? soruları öğrencilere sorulur. Bir sanat müzayedesinin nasıl gerçekleştiği konusu ile ilgili bir örnek öğrencilere izlettirilebilir.

Konu ile İlgili Bilgi

Sanat Dünyası: Sanat dünyası, sanatı ortak noktada ele alan insanların pek çok yerde değişik ancak birbirleriyle yakından ilişkili etkinlikleri ve aynı terimleri, yöntemleri, değerleri, amaçları, araçları ve rolleri paylaştığı bir kurum ve kuruluşlar birleşimidir. Sanat dünyasında kimlerin ve hangi yapısal oluşumların yer aldığı aşağıdaki şemada gösterilmektedir. Bu roller istenirse daha da çoğaltılabilir.

Sanat dünyasının yapısal oluşumu

1. Sanat eseri	14. Sanat galerileri
2. Sanatçı	15. Müzeler
3. Sanat eleştirmeni	16. Müzayede salonları
4. Sanat eğitimcileri	17. Sanatçı atölyeleri
5. Sanat eğitimi alan öğrenciler	18. Sanat okulları
6. Sanatla ilgili araç-gereç üreticileri	19. Sanat merkezleri
7. Sanat izleyicisi	20. Sanat medyası
8. Sanat tarihçileri	(gazete, tv., web, dergi vb.)
9. Müze uzmanları	21. Restorasyon merkezleri
10. Müze ziyaretçileri	22. Sanat kurulları
11. Koleksiyoner	
12. Sanat galerisi sahipleri	

İki iktisatçıdan Türk resim piyasası analizi

...

Bir resmin fiyatını neler belirliyor

İsmi ve konusu olan resim yaklaşık yüzde 30 daha pahalı. Çünkü bir hikâye satın alıyorsunuz. Yapım tarihi ve boyutları etkili. Bir standart var. Örneğin çok dar uzun resimler tercih edilmiyor.

Resim büyüdükçe fiyatı artıyor ama boyutun büyümesi bir noktadan sonra fiyatını aynı hızla artırmıyor. Resim kâğıt üzerine yapılmışsa 50 sene sonra problemler çıkabiliyor. Kanvas üzerine yapılmış resimlerin mukavvadan daha pahalıya, mukavvanın da kâğıttan daha pahalıya satıldığını bulduk.

Sulu boya, yağlı boya, guaj ve karma tekniklerin fiyatlarına baktık. Karışık tekniğin daha kıymetli olduğunu bulduk. Mürekkeple yapılmış resimlerin diğer tekniklerle çok fiyat farkı olmadığını gördük.

Ressamın tarzı oryantalist mi, minimalist mi dışavurumcu mu? Toplam kaç resim yapmış? Ölmüş mü yaşıyor mu? Bunlar önemli. Bir ressamın dönemleri de önemli, sanat eleştirmenlerine göre aynı ressamın bazı eserleri diğerlerinden sanat açısından daha kıymetli.

...

Dr. Aylin Seçkin ve Dr. Erdal Atukeren'in "Türkiye'nin Sanat Ekonomisi" isimli çalışmaları konusunda yapılan haberden alıntı yapılmıştır.

(<http://www.hurriyet.com.tr/pazar/8743054.asp>) Ayten SERİN 20 Nisan 2008 (Erişim tarihi: 28.10.2013)

Görsel 2: Francis Bacon'un "Lucian Freud Üçlemesi" isimli eserinin müzayedesinden bir görüntü

Freud Üçlemesi'ne rekor fiyat

New York'ta yapılan müzayededeki, Bacon'un eseri 142 milyon 405 bin dolara satıldı.

NEW YORK - Francis Bacon'un 'Freud Üçlemesi', New York'ta yapılan müzayededeki rekor bir fiyat olan 142 milyon 405 bin dolara satıldı.

İngiliz ressam Francis Bacon'un 1969 yapımı 'Lucian Freud Üçlemesi'sinin açık artırmaya, Christie's müzayede evinde 85 milyon dolarlık değerle başlandı.

Açık artırma sonunda eser, 142 milyon 405 bin dolara alıcı buldu ve bir açık artırmada bugüne kadarki en yüksek fiyatla satılan eser unvanını aldı.

Açık artırma yoluyla yapılan satışta bir önceki dünya rekoru, Sotheby's'in 2012 yılında yaptığı açık artırmada, Edvard Munch'un 'Çığlık' adlı eseri 120 milyon dolara satılmıştı.

<http://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/bu-ucleme-muzayede-rekoru-kirdi-108262.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2018)

Görsel 3: Fahrünnisa Zeid'in "Atomun Parçalanışı ve Bitkisel Hayat" isimli eseri

5 milyon 450 bin TL'ye tablo aldı

DUBAİ'de Christie's Müzayede Evi tarafından müzayededeki satılan Fahrünnisa Zeid'in 1962 tarihli tablosu "Atomun Parçalanışı ve Bitkisel Hayat" tablosu 2 milyon 741 bin dolar (yaklaşık 5 milyon 450 bin lira) ile en pahalı çağdaş Türk resmi oldu. Daha önce bu unvan, Erol Akyavaş'ın bu yıl satılan ve 2 milyon 900 bin lira fiyatlı "Kâbe" adlı eserine aitti. 2009 yılında Burhan Doğançay'a ait "Mavi Senfoni" de vergileriyle birlikte 2 milyon 800 bin lira fiyatla üçüncü sırada yer alıyor. Fahrünnisa Zeid'in tablosu 5.5 metre en, 2.1 metre boyda sahip ve ölçüleri de sergilemek için özel bir alanı şart koşuyor.

...

Aşağıda ise Fahrünnisa Zeid'in tablosunu satın alan koleksiyonerin bu konudaki röportajından bir alıntı bulunmaktadır.

"Fahrünnisa Zeid'in "Break of the Atom and Vegetal Life" ("Atomun Parçalanışı ve Bitkisel Hayat") tablosunun peşinde miydiniz yoksa satışa çıkınca mı haberinizi oldu?"

Bende birkaç küçük Zeid çalışması vardı ama evime asacağım güzel bir parça daha istiyordum. Bunu görünce, çok beğendim. Ailenin satışa çıkarması, en önemli ve en büyük eserinin olması önemliydi. Ayrıca isteğim bu resmin Türkiye'ye gelmesiydi. Çünkü Fahrünnisa Zeid Türkiye'nin yetiştirdiği ilk ve en önemli sanatçılardan biri. Dünya çapında da kendini kanıtlamış, Türk ve İslam coğrafyasında çizgilerini kültürünü yansıtan bir sanatçı...

...

Tablo geldiğinde ne yapacaksınız?

Bilmiyorum. Nereye koyacağımı düşünüyorum. Boyutu bayağı büyük. O kadar büyük duvarı nereden bulacağım? Uzun vadede böyle bir eserin evime veya ofisime hapsedilmesine karşıyım. İnsanlarla paylaşılması lazım."

EVREN, E. , HT Gazete, <http://www.patronlardunyasi.com/haber/5-milyon-450-bin-TL-ye-tablo-aldi-> (04.11.2013) (Erişim tarihi: 14.11.2013)

Sanat Piyasası

Bazı tarihçilerin anlattıklarına göre sanatın parayla pek ilgisi yoktur, ancak bazı tarihçilere göre ise sanat üreten sanatçının paraya olan gereksinimi hiç bitmediğinden sanat ve para yüzyıllardır birbirinden ayrı düşünülemeyen iki sözcük halini almıştır. İnsanlar belirli bir refah seviyesinde sanat eserlerine para harcamaktan kaçınmamaktadırlar. Bu harcamaların bir kısmı yatırım amaçlı bile olsa, bir kısmı sadece beğenilen eserlerin alınması şeklindedir (Kum, 2002).

Dünyada petrol ve demir-çelik gibi sektörlerin hemen ardından önemli bir ekonomik sektörü oluşturduğu söylenen sanat pazarının büyük koleksiyonlara sahip müzelerle de işbirliği halinde olduğu görülmektedir. Bir sanat eserinin diğerine göre fiyatının yüksek veya az olması her ne kadar estetik beğeni konusunun bir sonucu ise de, bunu etkileyen önemli faktörlerin başında sanat tarihçileri, küratörler, koleksiyoncular, gazeteciler, sanat eleştirmenleri gelmektedir. Sanat yapıtlarıyla ilgili bu yazılar sanat piyasasını oluşturan kişileri, hem satıcıları hem de alıcıları etkilemektedir. Günümüzde koleksiyonculuğun yaygınlaşmasının yanı sıra sanat piyasasının gelişimi ve istikrarı rolünü üstlenenler günümüzde galeriler, müzeler, müzayede salonlarının, yanı sıra sanat fuarlarıdır. Sanatçının tanınması önemli koleksiyonlarda ve müzelerde bulunması kişisel ve grup sergileri yapması hakkında medyada haberler çıkması, kitap broşür gibi yayınların oluşması da sanat piyasasında önemli etkiler oluşturmaktadır (Ersöz, 2006).

Güvenlik

Öğrenciler gazete, dergi sayfalarından görsel ve harfleri keserken dikkat etmeleri konusunda uyarılır. Yapıştırıcı olarak içerisinde zararlı kimyasallar bulunmayan malzemelerin kullanılması sağlanır.

İşleniş

Ders öncesi öğretmen ve öğrencilerin ders konusu ile ilgili ön araştırma yapması fikirlerin oluşması ve olgunlaşması için ilk adımlardan biridir. Konu ile ilgili uygun motivasyon soruları ile derse giriş yapılarak sanat dünyasındaki rollerin neler olabileceği öğrencilere sorulur. Verilen cevaplar tahtaya yazılır ve öğretmenin daha önceden hazırlamış olduğu sanat dünyası ile ilgili şema üzerinde bu roller tartışılır. Bütün öğrencilerin tartışmalara katılımı sorularla sağlanır.

Sanat dünyasındaki rollerin konuşulmasından sonra finansal yatırımlar nelerdir? Sizin yeteri kadar paranız olursa nelere yatırım yaparsınız? soruları sorularak ve sanat eserinin önemli bir yatırım aracı olarak kabul edildiği vurgulanır. Bilgi, eğitim, insan ilişkileri gibi bir iş için fark yaratan, başarıyı getiren kişilere de yatırım yapmanın kazanç sağlayan yatırımlar olabileceği söylenir. Yatırım için altın gibi kıymetli madenler, hisse senedi, ev, arsa, yatırım fonlarının yanı sıra değerli sanat eserlerinin de alınıp koleksiyon yapılabilmesi ve bu koleksiyonların daha sonra müzelere dönüşebileceği örneklerle açıklanır.

Bir sonraki aşamada müzayede ve koleksiyoner kavramı üzerinde durulur. Dünyada ve ülkemizde yüksek fiyata satılan resimler (örneğin; Francis Bacon ve Fahrünnisa Zeid'in resimleri) üzerinde konuşulur. Gazete haberlerin-

den kısa bölümler okunması ve müzayede ile ilgili bir örneğin (okulun imkânlarına göre) öğrencilere seyrettirilmesi ile öğrenci motivasyonu sağlanır.

Müzayede konulu bir oyun tasarlanır. Bu oyunda farklı estetik yargı kuramlarına ait Türk ve yabancı ressamların eserlerinin tıpkıbasımları tahtaya asılır. Okulun imkânlarına göre bu örnekler projeksiyonla tahtaya da yansıtılabilir.

Oyunda öğrenciler gruplara ayrılır (4-5 öğrenci) ve bir öğrenci müzayedeyi yönetmek için seçilir (Bu görevi öğretmen de yapabilir). Her grubun bir sanat eserini satın almasını sağlayacak şekilde resimlerin sayısı belirlenir. Gruplara kendilerinin birer koleksiyoner olduğu belirtilir. Öğretmen oyuna geçmeden önce gruplara müzayedede kullanmak üzere bayrak tasarımı yaptırır. Her grup kendilerini ifade eden bir isim bulur ve bu ismi yansıtan bir bayrak tasarımı yapar. Öğrencilerin daha önceki derslerden öğrendikleri bilgileri kullanmaları sağlanarak simge, biçim, harf, yazı vb. unsurları kullanılabilecekleri söylenir. Öğrenciler renkli dergi sayfalarından kestikleri yazı ve görselleri kullanarak keçe kalemle bayrak tasarımlarını renklendirirler.

Müzayedede birçok eser olduğunu gören öğrenciler, gruptaki arkadaşları ile seçtikleri resmi neden tercih ettikleri üzerinde tartışır. Tartışmalarının sonunda gruplardan ortak karar alarak bayraklarını kaldırmaları, satın almak istedikleri eseri ve o eseri neden seçtiklerini söylemeleri istenir. Gruplar fiyat teklifi de verebilirler. Bu müzayede de özellikle eser hakkındaki yargılarının önemli olduğu vurgulanır. Öğretmen verilen yargıların çok kararsız, belirsiz veya basit olup olmadığı konusunda grupları yönlendirebilir. Öğretmen tahtaya üslup, renk, çizgi, biçim, doku, teknik, detay, eserin hissettirdikleri, hikâyesi, konusu vb. kelimeleri yazarak gruplara yardımcı olabilir. Öğrencilerin gerekçelerini sunarken daha önce öğrenmiş oldukları sanatla ilgili kavram ve kelimeleri (örneğin; Sanatın amacı nedir? (Sanat hoşla gitmek için dekorasyon amaç taşır. Sanatın ekonomik değeri vardır. Sanatın politik gücü vardır. Sanat toplumda önemlidir. Sanat tarihi kaydedir. Sanatın fonksiyonel amaçları vardır vb.) kullanmaları istenerek konuya yoğunlaşmaları da sağlanmış olur. Oyun sonunda öğrencilerden başlangıçtaki sanat eseri tercihleri ve sonrasında (eğer oluştuysa) oluşan yeni tercihlerinin nedenlerini belirtmeleri istenir. Bu uygulama sonunda estetik tercihlerin kişilere göre değiştiğine ve sanat eserlerinin farklı değerlendirilebileceğine vurgu yapılır. Öğrenciler müzayede etkinliğinde özgüven (öğrencilerin grup çalışmasında yer alması, söz alıp konuşması, fikirlerini söylemesi), saygı (arkadaşının sözünü kesmemesi, fikirlerine saygı göstermesi gibi) değerlerine vurgu yapılır.

Değerlendirme

1. Kendinizin bir ressam olduğunu farz edin. Bir sergi açacak olsanız serginiz için kimlerle iletişime geçerdiniz? Serginizi nerede açardınız? Bu yerin hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Serginiz açıldığında serginize kimler katılır? Katılanların sanat dünyasındaki rolleri nedir? Belirtilen bu soruları dikkate alarak açıklayıcı bir yazı yazınız.
2. Aşağıda verilen görsellerdeki eserleri inceleyiniz. Bu eserlerin müzayedede de satışa çıkartıldığını düşünün. Gösterilen eserlerden hangilerine sahip olmak isterdiniz? Müzayedede de acil bir durum yaşandığını varsayarsak hangi eserleri daha önce kurtarırsınız? Öncelik sırasını parantez içine yazarak neden o eseri seçtiğinize dair gerekçelerinizi yazınız. İfadelerinizde öğrenmiş olduğunuz sanatla ilgili kelimeleri kullanmaya dikkat ediniz.

A ( )

B ( )

C ( )

Ç ( )

D ( )

E ( )

F ( )

G ( )

Ğ ( )

H ( )

Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerine göre aşağıda verilen maddelerle yukarıda 2.soruda verilen görsellerin eşleştirilmesi istenebilir. Birden fazla seçenekle görseller eşleştirilebilir.

1. Maddi açıdan değerli olduğu için,
2. Antika değeri taşıdığı için,
3. Sanatçısı ünlü olduğu için,
4. Tarihsel değer taşıdığı için,
5. Çok emek harcandığı için,
6. Hoşuma gittiği için,
7. Çok uzun sürede yapıldığı için,
8. Dekoratif açıdan güzel bulduğum için.

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 2.4

Konu, ZGSD Programında yer verilen 7. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Sanatı Tartışmak

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.7.1.1. Görsel sanat çalışmalarını oluşturmak için araştırmaya dayalı uygulama sürecinin basamaklarını eskiz defterinde gösterir.

G.7.1.3. Yaşantısının herhangi bir anını hikâyeleştirerek görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.7.1.4. Görsel sanat çalışmasında geleneksel ve güncel sanat malzemeleri ile teknikleri kullanır.

G.7.1.5. Görsel sanat çalışmasında farklı perspektif tekniklerini kullanır.

G.7.1.6. Gözleme dayalı çizimler yapar.

G.7.1.8. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.7.2.1. Sanat eserlerindeki üslupları açıklar.

G.7.3.1. Sanat eserinde ele alınan tema, konu ve sembolleri tanımlar.

G.7.3.2. Sanat eserini değerlendirmek için sanat eleştirisi yöntemini kullanır.

G.7.3.4. Görsel sanat eserlerindeki sanatçının üslubunu fark eder.

G.7.3.6. Sanat eserinde sosyal ve kültürel inanışların etkisini yorumlar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından daha önceden yapılmış olan "Sanatı Tartışmak" isimli oyun tasarımı, Pieter Bruguel ve Nuri Abaç'ın resimlerinin tıpkıbasımları, büyüteç, çocuk oyunları ile ilgili fotoğraflar, minyatür örneği, storyboard ile ilgili görseller, farklı görüş açılarını gösteren görseller, resim kâğıdı, suluboya veya guaj boya, keçe kalem, kuru kalem, su kabı, fırça, palet, kâğıt havlu.

Öğrenilecek Kelimeler

Üslup: Bir sanatçının, bir çağın veya bir ülkenin kendine özgü anlatış (teknik, biçimlendirme vb.) biçimi.

Minyatür: Daha çok el yazması kitaplarda ışık gölge ve boyut verilmeden, metni açıklamak, konuyu ve ayrıntıları betimlemek için yapılan resimlere minyatür adı verilirken bunu yapan kişiye nakkaş adı verilir.

Görsel 1: Levni, Haliç'te Gösteri, Surname-i Vehbi

Hacivat Karagöz: Konularını halk hikâyelerinden ve günlük olaylardan alan Hacivat Karagöz Türk gölge tiyatrosudur. Bu oyunda her konu her olay komedi tarzında anlatılır. Söz komiklikleri yanlış anlamalar, ironi, taklitlerle bu sağlanır.

Görsel 2: Hacivat-Karagöz figürleri

Storyboard (hikâye çizimi öykü tablo): Sadece sinema filmi, reklâm filmi, animasyon gibi bir çok sahneden oluşan çalışmaların yanı sıra görsel üretimin olduğu her alanda sıkça başvurulmuş bir görsel anlatım biçimidir.

Perspektif: Nesnelerin, figürlerin göze yakın ve uzak olma durumuna göre renklerinin ve biçimlerinin belirtilmesidir. Perspektif kuralları ile iki boyutlu yüzeyler üzerine yapılan çizimler, resimler üç boyutlu olarak algılanmaktadır.

Görsel 3: Solucan bakışına göre bir çizim

Görsel 4: Kuş bakışına göre bir çizim

Görsel 5: Balıkgözü bakışına göre bir çizim

Görsel 6: Farklı görüş açlarına göre figür çizimleri

Motivasyon Soruları

Arkadaşlarınızla hangi oyunları oynuyorsunuz?

Geçmişteki çocuk oyunları ile günümüz çocuk oyunları arasında fark var mıdır? Bunlar nelerdir?

Kendinizin bir kuş olduğunu düşünün ve uçarken insanları, evleri, arabaları, ağaçları vb. nasıl görürdünüz? Kendinizin çok küçük boyutta olduğunu düşünün ve insanları, evleri, arabaları, ağaçları vb. nasıl görürdünüz?

Konu ile İlgili Bilgi

Storyboard: Storyboard, kısaca bir hikâyenin ekran ekran açıklamasıdır. Reklamlar, filmler, müzik videoları, TV programları, TV gösterileri, operalar, interaktif tasarımlar, kısa metrajlı filmler, animasyonlar için storyboard hazırlanabilir. Storyboard da anlatılmak istenen metin ya da senaryo kareler içinde film şeridindeki görüntülerin mantığı gibi, sadece çarpıcı sahnelerin çizimi ile anlatılır. Her çizilen karenin altına eylemin kısa açık metni yazılır. İlk bakışta çizgi roman gibi anlaşılabilir da kamera açılarının takibi konusunda çizgi romandan ayrılır.

Proje konusunun belirlenmesinden sonra hikâyeyi resimlemek ve senaryoları, çekim planlarını oluşturmak için kullanılır. Genellikle filmlerin, hikâyenin akışını, oyuncuların bulunacakları yerlere kadar, kadrajları belirleyen

birer storyboardları vardır. Storyboard çalışmasının çekimden önce bitirilmesi, filmin bütçelendirilmesi, dekorun tamamlanması ve doğru zamanlanmanın yapılması açısından çok gereklidir.

Bir storyboard çalışmasında çizimi yapılan sahne görüntüleri en az 6 en fazla 46 kare içinde anlatılır. Aşağıdaki görselde bir motor yarışındaki olaylar farklı görüş açılarından ele alacak şekilde 6 karede anlatılmaya çalışılmıştır.

Görsel 7: Altı karelik storyboard çalışması

Pieter Bruegel (1525 (?)-1569): Sanatçı Hollandalıdır. Günlük yaşam resminin XVI. yy.'daki büyük ustalarından biri olan Bruegel ressam Bosch'dan etkilenmiştir. Sanatçı üstün bir gözlem ile çağının bütün hayatını sahne sahne gözümüzün önüne yaymaktadır. Toplumu, kent ve hayatını basit bir olaydan yakalamayı ve yansıtmayı amaçlamıştır. Resimlerinin en büyük özelliği ışık-gölge unsurundan yararlanmayı ve konunun karikatürize edilmesi için figürlerin keskin çizgilerle poz poz tespit edilmesidir. Hareketin önemli bir özellik olarak benimsendiği bu resimlerde katı bir çevre çizgisi dikkati çeker. Figürleri güzelleştirmek için hiçbir çaba göstermez. Ağaçlarda, evlerde, insanların kıyafetlerinde hiçbir aşırılık yoktur (Turani, 1983).

Görsel 8: Pieter Bruegel, Köy Düğünü, 1567-68, Viyana Sanat Tarihi Müzesi, Avusturya.

Görsel 9: Pieter Bruegel, Kuş Kapanlı Kış Manzarası, 1565, Belçika Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi.

Nuri Abaç (1926-2008): Anadolu mitolojisi, Hitit uygarlığı kabartmaları, minyatür sanatı, Hacıvat Karagöz figürleri konularında yaptığı araştırmalar resimlerine de yansımıştır. Bilimsel perspektif anlayışı yerine figür mekân kavramında düşsel bir anlatım kullanmıştır. Bu durum kullandığı renk ve biçimlerde de kendini hissettirmektedir. Balıkçılar, pazar yeri, lokantalar, simitçiler, düğünler gibi günlük yaşamda karşılaşılan yer ve olayları resimlerine yansıtmıştır.

Görsel 10: Nuri Abaç, Lokantada

Görsel 11: Nuri Abağ, Gemi

Güvenlik

Öğrenciler resimlerinde uygulayacakları teknikle ilgili boyaları kullanırken kıyafetlerini ve masaları kirlfetmemeleri konusunda uyarılır. Uygulamada kullanılacak teknik için gerekli olan su ve su kaplarının kullanılması ve kirlenen suların değişimi için gerekli önlemler alınır. Kullanılan boyaların içeriğinde zararlı kimyasalların olmamasına dikkat edilir.

İşleniş

Motivasyon soruları ile öğrencilerin dikkati konu üzerine odaklanılır. Öğrencilere daha önceden verilen araştırma sorusu olan anne, baba, büyükanne ve büyükbabalarımızın oynadıkları oyunlar nasıldı? konusu ile ilgili araştırmaları sınıfta paylaşılır. Tahtaya Nuri Abağ'ın ve Pieter Bruegel'in resimlerinin tıpkıbasımları, minyatür sanatından ve Hacıvat Karagöz'den birer örnek resim öğrencilerin görebileceği şekilde asılır. Okulun imkânlarına göre bu resimler projeksiyonla da yansıtılabilir. Öğrencilerin seçilen eserlere büyüteç yardımı ile yakından bakmaları sağlanarak detayları ve üslup özelliklerini daha kolay görebilmeleri sağlanır. Öğretmenin daha önceden hazırlamış olduğu "Sanatı Tartışmak" oyunu üzerindeki kartlarda yazan sorular yardımı ile öğrenciler bu iki sanatçının "Telli Gelin Oyunu" ve "Çocukların Oyunları" eserlerini karşılaştırırlar. Bu oyunda yer alan sanat(eser/ürün) eleştirisi soruları öğrencilerin sanat (eser/ürün) eleştirisi uygulamalarında ilk çalışmaları ise tablodaki sırayla bu soruları cevaplamaları, eğer bu konuda deneyim kazanmışlarsa çevrilen ok hangi bölüme gelirse o bölümdeki soruları cevaplamaları istenir. Öğrencilerin nasıl bakmaları ve neye bakmaları gerektiğini öğrenmeleri için bu oyun bir sanat dedektifi görevini görür. Öğrencilerin bu oyuna katılmaları, çarkı çevirmeleri derse daha çok ilgilerini çekecektir. Öğrencilerin çarkı çevirmeleri ve derse bütün öğrencilerin

katılmaları sağlanır. Bu sırada öğrencilere arkadaşlarının fikirlerine saygı duymaya, konuşmaları söz kesmeden dinlemeye, farklı kültür eserlerine saygı duymaya, kültürümüze sahip çıkmaya ve korumaya vurgu yapılır.

Öğrencilerin Nuri Abaç'ın eseri ile Anadolu mitolojisi, minyatür sanatı ve Türk gölge oyunu Hacivat Karagöz arasında bağlantı kurmaları sağlanır. Geleneksel sanatları çağdaş Türk resim sanatına yansıtan sanatçılardan biri olan Nuri Abaç'ın resimleri bu ilişkiyi görebilmeleri için seçilmiştir. Resimlerdeki figür mekân ilişkisini anlamaları için Nuri Abaç'ın resimlerindeki mekân anlayışı (farklı görüş açılarının bir arada kullanılması) ile Bruegel'in resimlerinde kullandığı perspektif anlayışı üzerinde özellikle durulur. Ön, orta, arka plan kavramı ve derinlik etkisini konuşmak için öğrencilerin görebileceği bir yere en az üç öğrenci çıkarılır.

Bu öğrencilerden biri en önde diğeri biraz daha arkada ve üçüncüsü biraz daha arkada olmak üzere düzenleme yapılır (Öğrencilerin tek sıra halinde düzenlenmesi yerine birbirini kapatacak şekilde durmaları sağlanır). Ayrıca farklı görüş açılarını fark etmeleri için sınıfta bulunan herhangi bir nesnenin (sandalye, masa vb.) kuş bakışı, balıkgözü, solucan bakışı, karşıdan bakış açılarına göre nasıl görüldüğü üzerinde durulur (Bunun yanı sıra bazı öğrencilerin üç boyut üzerinden bu görüş açılarını fark etmelerini kolaylaştırmak için sandalyenin, objelerin veya öğrencilerin farklı görüş açılarına göre fotoğrafları çekilip bu görseller üzerinde de incelemeler yapılabilir).

Sanatı tartışmak oyunu sayesinde aynı konunun farklı sanatçılar tarafından resimlere nasıl yansıtıldığı ve üslubun ne olduğu konusu tartışılır. Ayrıca topluca yapılan düşünlerin, dini ve milli bayramların, gezilerin, eğlencelerin ve oyunların sevinci paylaşma göstergesi ve toplumsal beraberliği sağlayıcı bir unsur olduğu vurgulanır. Uygulama aşamasında ise öğrenciler kendi favori oyunları ile ilgili gözlemlerini eskiz defterlerine çizerler. Bu aynı zamanda öğrencilerin göz el koordinasyonunu geliştirmelerine de yardımcı olmaktadır. Bu çizimlerinde figürlerin duruşuna, hareketlerine, kıyafetlerine dikkat etmeleri gerektiği vurgulanır. Öğrencilerden bu çizimlerinde Nuri Abaç'ın resimlerinde olduğu gibi özellikle farklı bakış açılarını (kuş bakışı, balıkgözü, solucan bakışı, karşıdan bakış gibi) kullanmaları istenir. Story-board örnekleri ve perspektif türleri incelenir. En az 6 en fazla 10 karelik çizim yapılmasına karar verilir. Öğrenciler eskiz olarak çizdiği oyunlarla ilgili hikâyelerini karelere kalemle çizer ve suluboya, guaj boya, veya kuruboya tekniği ile boyar. Keçe kalem ile birlikte farklı teknikler bir arada kullanılabilir. Suluboyanın saydam guaj boyanın kapatıcı özelliği vurgulanır.

Boyaması yapılan figürlere istenirse keçe kalemle kontur çizgisi çizmele-ri veya boyama yapılmadan renkli keçe kalemlerle çizimlerinin üzerinden gitmeleri de istenebilir. Resimlerinde sanat eleman ve tasarım ilkelerinin birlikteliğini (kompozisyon) çalışmalarına yansıtmaları sağlanır. Resimler tamamlandıktan sonra çalışmalar üzerinde eleştiriler yapılır. Resimlerin arkasına öğrencilerin ismi yazılarak sergilenmek üzere toplanır.

Görsel 12: Nuri Abağ, Telli Gelin Oyunu

Görsel 13: Pieter Bruegel, Çocukların Oyunları, 1560, Viyana Sanat Tarihi Müzesi, Avusturya.

Aşağıdaki sorular yukarıda verilen oyun üzerindeki kartlara yazılacak ve öğrenciler bu kartları çekip soruları cevaplayacaklardır. (Öğrenci seviyesine göre sorular uzatılabilir veya yeniden düzenlenebilir.)

Tanımlama

1. Bu resimler ne zaman yapılmış olabilir? Nasıl anladınız?
2. Bu resimlerde sizce hangi malzemeler (boya, taş, kurşunkalem) kullanılmıştır? Resimlerin tekniği nedir?
3. Bu resimlerde neler gördüğünüzü söyleyiniz.
4. Resimlerin konusu nedir? Zaman, yer, inanış, kültür konusunda neyi gösteriyor? (Resimlerdeki insanların giyimleri ve mekân size bu konuda yardımcı olacaktır.)

Betimleme

1. Resimlerde hangi renkleri nerede görüyorsunuz?
2. Her iki resimde de gördüğünüz şekilleri isimlendirin? Bunlar geometrik mi organik mi?
3. Sanatçıların resimlerinde kullandığı çizgileri tanımlayın. İnce zarif mi, kalın kütleli mi?

4. Resimlerin dokusunu tanımlayın. Düz yoksa pütürlü mü?
5. Resimlerde mekân nasıl düzenlenmiş? Perspektif fikrini nasıl algılıyorsunuz?

Çözümleme

1. Renkler nasıl düzenlenmiş? Renklerde açık renkler mi, koyu renkler mi yoksa her ikisi birden mi baskın görünüyor? Renkler parlak mı?
2. Resimlerde ışık ve renk değerleri nasıl düzenlenmiş? Gölgeleme var mı?
3. Fırça darbeleri nasıl? (Geniş, dağınık, ince, karışık)
4. Resimlerdeki şekillerin kenar çizgileri nasıl? Sert düzgün mü? Açık değil bulanık mı?
5. Resimlerde en çok alanı ne kaplamış? Neden?
6. Ressamlar resimlerinde dengeyi oluşturmak için neler yapmışlar?
7. Her iki resimde de ritmi açıklayabilir misiniz? Zıtlık var mı?
8. Resimlerde önce neyi görüyorsunuz? Sonra gözünüz nereye hareket ediyor? Neden?

Yorumlama

1. Ressamlar bu resimlerinin fikrini nereden almış olabilirler?
2. Ressamların bu resimleri için hayalini kullandığını düşünüyor musunuz? Neden?
3. Bu resimler sizde nasıl bir his uyandırıyor? Heyecanlandınız mı? Eğlenceli buldunuz mu? Kendinizi mutsuz mu hissettiniz?
4. Bilmediğiniz yeni gelenek ve kültürü gösteriyor mu? Bunlar nelerdir?
5. Bu resimlerin farklı ilginç gelen yerleri neresi? Neden?
6. Hayalinizi kullanarak bu resimlerin içinde olduğunuzu düşünün. İçinde bulunduğu yeri tanıtır mısınız?

Hangi tarihtesin? Oradaki insanlar ne düşünüyorlar? Hangi sesleri, ne tür müzikleri duyuyorsun? Orada nereye gider ne yapardın? Neler konuşurdun?
7. Resimlere bir isim versen bu ne olurdu?

Yargı

1. Sanatçıların resimleri daha önce yapmış oldukları çalışmalarla benzerlik gösteriyor mu? Yoksa onlardan çok mu farklı?
2. Bu resimleri sevdiniz mi? Bunları nasıl değerlendirir ona nasıl bir değer biçersiniz?
3. Sizce bu resimler neden değerli? Ressamın ünlü olması eserini de değerli yapar mı?

4. Bu resimlerden hangisini evinizde bulundurmak istersiniz? Evinizde ne-reye asmak istersiniz? Neden?
5. Bu resimler sizce hangi sanat kuramına giriyor? Neden?

Karşılaştırma

1. Bu resimlerde ortak, aynı olan neler var?
2. Bu resimlerde farklı olan neler var?
3. Hangi resimde daha canlı renkler kullanılmış? Bunlar nelerdir, nasıl kul-lanılmış?
4. Hangi resimden daha çok hoşlandınız? Neden?

Değerlendirme

1. İstedığınız herhangi bir nesneyi basit bir şekilde aşağıda verilen farklı görüş açılarına göre çizin.

Kuş bakışı

Balıkgözü bakışı

Solucan bakışı

Karşıdan bakış

UYGULAMA

ÖRNEĞİ 2.5

Konu, ZGSD Programında yer verilen 5. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Efsanevi hayvanlar

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.5.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken uygulama basamaklarını kullanır.

G.5.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.5.2.1. Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.

G.5.2.3. Müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirir.

G.5.3.2. Seçilen sanat eserinin görsel özelliklerini analiz eder.

G.5.3.4. Bir sanat eserini yapıldığı dönem ve şartlara göre analiz eder.

G.5.3.5. Kendi görsel sanat çalışmasını değerlendirir.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Türk ve farklı kültürlerle ait efsanevi hayvanlarla ilgili eserlerin fotoğrafları veya tıpkıbasımları, müze gözlem formları, resim kâğıdı, suluboya veya guaj boya, keçe kalem, fırça, su kabı, kâğıt havlu.

Öğrenilecek Kelimeler

Mitoloji: Çok eskilerde yaşamış insan topluluklarının henüz sırrını çözemedikleri dünyayı, doğayı ve tabiat olaylarını kişileştirerek yorumladıkları sözlü veya yazılı öykülerdir.

Efsane: Geçmişten günümüze kadar söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikâye.

Grifon: Farklı hayvanların belirgin özelliklerinin bir arada gösterilerek olağanüstü özelliklere sahip efsanevi bir hayvan. Aslan gövdeli, kartal kanatlı ve kafalı mitolojik bir yaratıktır.

Tek veya çift başlı kartal: Selçuklularda cami, kale, saray, han gibi yapılarda çok zaman en göze batan yerde bulunan tek veya çift başlı kartal, nazarlık, tılsım koruyucu unsur, kudret, kuvvet sembolü olarak kullanılmıştır.

Görsel 1: Grifon-geyik, ahşap (İl. Pazırık Kurganı, M.Ö. 5-4 yy.)

Yapıların içi böylelikle kötülüklerden, fena ruhlardan, kötü düşüncelerden korunmak istenmiş olabilir. Kalelerde kartallar hem şehri müdafaa eden koruyucu ruh, hem de şehre düşman, kötülük girmesini önleyecek bir nazarlık olarak ele alınmıştır. Saraylarda yine koruyucu unsur ve asalet sembolüdür (Beyşehir Kubad Abad Sarayı çinilerinde, İnce Minareli Medrese Müzesi'nde, Diyarbakır Dış Kale'de, Divriği Ulu Cami'de örneklerine rastlanır) (Öney, 1992).

Görse 2: Çift başlı Kartal, Karatay Medresesi Müzesi, Konya

Arslan: Arslan çeşitli devir ve kültürlerde daima kuvvet ve kudret sembolü olarak görülmüştür. Bu nedenle sarayları, tahtı, şehri, kaleyi, yapıyı kötülükten düşmandan koruyan bir unsur gibi kullanılmıştır. Arslan figürünün bazen kuyruk uçları ejder başıyla son bulur ve ucu kıvrık, ön bacakları çerçeveyeyleyerek yükselen kanatları da olabilir. Kanatlar olağanüstü kuvvetine inanılan arslan'a sanki daha da üstün bir değer kazandırmaktadır. Asur takvimine göre güneşin (arslan) Taurus (boğa) burcuna girmesi ile bahar bayramı, yani tarım yılı başlamış olur. Bu astrolojik olay iki hayvanın mücadelesi şeklinde verilmiş olmaktadır. Ejder kuyruklu arslanlar da aynı hayvan üzerinde iki zıt prensibi birleştirmektedir. Arslan aydınlık, güneş; ejder ay, yer altı, karanlık sembolü olmaktadır (Öney, 1992).

Görse 3: Levha, Altın, İskit Sanatı

Görsel 4: Chimera of Arezzo, Etrüsk Sanatı

Sfenks: Bir arslanın vücudu ve kartalın kanatları ve yılan kuyruğu üstünde kadın göğsü ve kadın başı ile tariflenir. Sfenksler başlarında üç dilimli taçları ve ejder başlarıyla son bulan kuyruklarıyla canlandırılmıştır. Sfenkslerin de arslan veya kanatlı arslan gibi koruyucu tıslımlı hayvan olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Siren: Kuş gövdeli, insan başlı hayali yaratık olarak ele alınan siren figürü bekçi, koruyucu, tıslımlı bu yaratık hayat ağacı motifi ile birlikte de görül-
mektedir.

Görsel 5: Karatay Medresesi Müzesi'nden siren figürlü çini, Konya.

Ejder: Uzak doğunun tipik hayvanı olan ejder, farklı bir stil ve semboller dünyası ile ilgili olarak Selçuklu sanatına da girmiştir. Takvim hayvanı veya ge-

zegen sembolü olarak kullanılan ejderlerin gövdesindeki düğümler güneş ve ay tutulmalarında gezegenlerin belirli durumlarını sembolize eden astronomik işaretlerdir. Uzak doğu sanatında ejderler bulutları, ortalarındaki top ise (Anadolu örneklerinde top, boğa ve insan başı) ayı sembolize eder. Aya yaklaşan bulutlar ayı yuttukları zaman yeryüzüne bereketli yağmurlar düşer. Bunun aksine karanlık, düşman, kötülük sembolü de olabilirler. Ejderlerin genellikle çift teşkil etmesi, birçok örneklerde arslan ve sfenks kuyruklarında veya çift başlı kartalların kanat uçlarında yer almaları, bazen de insan başı, boğa başı veya hayat ağacı ile birlikte işlenmeleri dikkati çeken özelliklerdir.

Türklerde erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmiş ejder, Ön Asya kültürleriyle ilişkiye geçildiğinde bu anlamları zayıflamış ve daha çok alt edilen kötülüğün simgesi olmuştur (Karamağaralı, 1992).

Görsel 6: Cizre Ulucamii kapı tokmağı

Görsel 7: Japon sanatında ejder

Pegasus-kanatlı at: Özellikle Yunan mitolojisinde sanatçıların hayal gücünü simgeler, ozanlarca ilham perisi olarak kabul edilir.

Tek boynuzlu at (Unicorn): Tek boynuza sahip masum ve saf efsanevi hayvana verilen isimdir. Boynuzunun tıbbi olarak iyileştirici özelliği bulunduğu inanılır.

Görsel 8: Lady and The Unicorn 15.yy., Dokuma, 377 x 473 cm.

Anka Kuşu: Anka, simurg, zümrüdüanka, umay, hüma olarak da adlandırılan bu kuş efsaneye göre Kafdağı'nın tepesinde yaşamaktadır. Bilgisi ve becerisi çok olan bu kuş göz kamaştırıcı tüylere sahiptir ve bu tüyler iyileştirici özelliklere sahiptir. Uçarken sel sesine veya gök gürültüsüne benzer sesler çıkaran anka kuşunun çok büyük olduğu ve uçarken kanatlarını açtığı zaman güneşi engellediği söylenir.

Görsel 9: Şehname'den simurg örneği

Görsel 10: Eskimo sanatçısı Kenojuak Ashevak'ın bir eseri

Motivasyon Soruları

Hayvanları sever misiniz?

Evinizde herhangi bir hayvan besliyor musunuz? Beslediğiniz bu ev hayvanının özellikleri nelerdir?

Çizgi film karakterlerinde gerçek üstü hayvanlar var mı? Bunların özellikleri nelerdir? Bu karakterler hangi hayvanların özelliklerini bir araya toplamıştır?

Siz bir hayvana sahip olsaydınız onda hangi özelliklerin bir arada olmasını isterdiniz? Neden?

Güvenlik

Tarihi yapı ve müzelere geziler öğretmen refakatinde yapılır, gerekirse yardımcı öğretmenlerden destek istenir. Gezi için önceden veli ve okuldan izin alınır. Öğrenciler resimlerinde uygulayacakları teknikle ilgili boyaları kullanırken kıyafetlerini ve masaları kirletmemeleri konusunda uyarılır. Uygulamada kullanılacak teknik için gerekli olan su ve su kaplarının kullanılması ve kirlenen suların değişimi için gerekli önlemler alınır. Resim uygulamasının yapılacağı mekân havalandırılır ve ders için hazır hale getirilir.

İşleniş

Bu uygulama örneği görsel sanat eğitimi farklı disiplinlerle (bilim, sanat, mitoloji, dil, öykü yazma ve anlatma gibi) birleştirmeye yönelik olarak ele alınmıştır. Bu konu kapsamında özsaygı, kültüre sahip çıkma, koruma sorumluluğu, saygı, hayvan, doğa sevgisi gibi değerler içselleştirilmelidir.

Ders öncesinde öğrencilerden Türk ve farklı kültürlerle ait mitoloji veya efsanelerde geçen mitolojik hayvanlarla ilgili araştırma yapmaları istenir ve

bunların özelliklerinin derste tartışılması sağlanır. Motivasyon soruları ile derse giriş yapılır. Önceden hazırlanmış farklı hayvan türlerinin fotoğrafları incelenerek bu hayvanların özellikleri ve yaşam ortamları hakkında konuşulur. Efsanevi hayvanlar konusuna başlangıç için mimari yapılarda, müzelerde vb. yerlerde olağan üstü özelliklere sahip hayvanları konu edinen eserlere rastladınız mı? sorusu sorulabilir. Tarihi yapı ve müzelerde bulunan mitolojik hayvanları konu edinen eserleri yerinde görmek için incelenme gezisi düzenlenir. Bu gezi için gerekli olan izinlerin alınması ve ön hazırlıkların yapılması gerektiği unutulmamalıdır. Gezi imkânının bulunmaması durumunda örnek fotoğraflardan veya internetten faydalanılır. Eğer müze ziyareti gerçekleştirilecekse gözlem formları hazırlanıp müzede bulunan mitolojik (efsanevi) hayvanlarla ilgili eserlerin incelenmesi sağlanır. Bu imkân elde edilemezse projeksiyon ve fotoğraflardan faydalanılır.

Sanat (eser/ürün) eleştirisi yöntemine (betimleme, çözümleme, yorumlama, yargı) göre yapılan incelemelerde farklı kültürlerde bu hayvan figürlerinin nasıl ele alındığı, yapılaş amaçları, hangi sembolik anlamları taşıdıkları üzerinde durulur. Bu bilgiler ışığında kültürün ve inanışların sanat eserlerini nasıl etkilediği öğrenilir. Öğrencilere izledikleri çizgi film veya bilim kurgu filmlerinde de inceledikleri eserlere benzeyen fantastik efsanevi hayvanların film kahramanı olarak ele alınıp alınmadığı sorulur. Bunların hangi özelliklere sahip olduğu, neyi sembolize ettikleri üzerinde konuşulur.

Bir sonraki aşamada öğrencilerden doğada göremeyecekleri hayali bir hayvanı detaylandırarak çizmeleri istenir. Bunu yapmak için de seçecekleri en az üç hayvanın özelliklerini, yaşam koşullarını araştırmaları sağlanır. Yakın çevrelerinden birer hayvan seçmeleri, gözlemlerini yazmaları ve çizimleri istenebilir. Öğrenciler kendi çalışmalarında kullanacakları bu hayvanların nerede yaşayacaklarını düşünerek çizimlerini daha sonra da resimlerini geliştirirler. Hayali olarak tasarladıkları bu efsanevi hayvanlara bir anlamda hayali yaşam alanları oluştururlar. Burada ders diğer bilim dallarıyla birleştirilmeye başlanır. Öğrencilere çizdikleri hayali efsanevi hayvan ve yaşadığı çevrenin belirli bilim kurallarına uyacak şekilde tasarlanması gerektiği konusu hatırlatılmalıdır. Bu aşama sanat-bilim birleştirilmesinin gerçekleştiği evredir. Kendi çizmiş olduğu efsanevi hayvanlara bir isim verirler. Öğrencilerin guaj boya veya suluboyayı kullanmada tekniği kavramaları, çalışmalarındaki hayali hayvanların çizimlerinde biçim/ form, doku, motif, renk konularına yoğunlaşmaları sağlanır.

Uygulama tamamlandıktan sonra dil gelişimi ve sosyal deneyim kazanma adına öğrenciler yaptıkları çalışma hakkında öyküler hazırlayarak sınıfta sunumlarını gerçekleştirirler. Bu ders sonunda öğrenciler bilim ve dil alanındaki yaratıcılıklarını kullanmalarının yanı sıra daha önce görmedikleri ve düşünmedikleri bir hayvanı çizmeye yönlendirildiğinden düşüncelerini ve hayal gücünü kullanabilme olanağı da elde etmiş olurlar. Öğrencilerle tamamlanmış çalışmalar üzerinde ürün incelemeleri yapılabilir. Okul panoları ve okul sergisi için öğrencilerin resimlerinin arkasına isimleri yazılarak arşivlenir.

Değerlendirme

Müze Çalışma Kağıdı

MÜZE ÇALIŞMA KAĞIDI FORMU

Adı Soyadı:

Sınıfı:

1. Gezdiğiniz müzenin türü nedir?
2. Müzede gördüğünüz mitolojik hayvanları konu alan eserler nelerdir?
3. Bu mitolojik hayvanlar hangi özelliklere sahiptir?
4. Bu mitolojik hayvanları konu alan eserler hangi amaçla yapılmış olabilir?
5. Bu eserler sizde ne tür duygular uyandırdı?
6. Müzede en çok beğendiğiniz mitolojik hayvanı aşağıda boş bırakılan yere çizin.

KAYNAKÇA

- Aksu A., Uludağ Z., Çağlar N. (2008). Sanat ve Mimarlık Eleştirisi için Ortak bir Tema: Kent Kolajları. Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Dergisi, Cilt 23, No 4, 741-748.
- Alger, L., H. Sandra (1995). Games for Teaching Art. J. Weston Walch Publisher, Portland: Maine, USA.
- Ankara, Z. (1992). Edebiyat ve Eleştiri, Tahsin Yücel'le Söyleşi. Milliyet Sanat Dergisi, N402, 1997, 4-7.
- Bayır, E. (2013). Sürdürülebilirlik Kavramının İç Mimari Tasarım Sürecine Manipülatif Etkileri. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Uluslararası Sanat Sempozyumu, Sanat Tasarım ve Manipülasyon, 21-23 Kasım 2013.
- Buyurgan S., Buyurgan U. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi, Ankara: Pegem Yayınevi.
- Cezar, M. (1999). Çok Yönlü Bir Değer Osman Hamdi. Sanat Dünyamız, S.73, 227-233.
- Çelik D., Açıksöz, S. (2008). Tarihi Kentlerde Kent Estetiği Kaygısı: Bartın Örneği, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:10 Sayı:14, 57-65
- Çubukçu, G. (2013) Sokak Fotoğrafçılığı. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ersöz, E. (2006). Sanat Piyasası İle İlgili Düşünceler. Artist, Nisan, 16-19.
- Evrar, E., HT Gazete, <http://www.patronlardunyasi.com/haber/5-milyon-450-bin-TL-ye-tablo-aldi-> (Erişim Tarihi: 04.11.2013)
- Gökalp, D., D., Yazgan, M., E. (2013). Kentsel Tasarımda Kent Ekolojisi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, Sayı: 6 (1), 28-3.
- Gökay, M. (1998). Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim II. Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları. Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökay, M. (2005). İlköğretim Resim-iş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması. İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. (Editör: Vedat ÖZSOY). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Gökay, M. (2011). Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Çalışmalar. (Ed. S.D. Erişti) Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Karakuş, U. (2013) Şehir Coğrafyası Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Vol. 5, No. 1, 233-246.
- Karamağaralı B. (1992). Ahlat Mezar Taşları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kırıçoğlu O. ve Stokrocki M. (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi. Ankara: YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayını.

Kum, B. (2002). Sanat Piyasamızda İşler Nasıl?. Türkiye'de Sanat, Eylül-Ekim, Sayı:55, 66-67.

MEGEP (2007). Grafik ve Fotoğraf Alanı, Storyboard. Ankara: MEB Yayınları.

MEGEP (2007). Grafik Fotoğraf Doku, Ankara: MEB Yayınları.

Mercin, L. (2005). "Osman Hamdi Bey'in Türk Sanatındaki İzlerinin Günümüze Yansıması", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi "Sanatta Anadolu Aydınlanması Ulusal Sempozyumu". Erzurum, 2-5 Haziran. s: 223-230. (2005).

Moran, B. (1988). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: Cem Yayınevi.

Öney G. (1992). Anadolu Selçuklu Mimari, Süslemesi ve El Sanatları. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını.

Orçan, M. (2003). Yoksullukla Mücadelede Kurumsal Sosyal Sorumluluk (Kss) Kampanyaları, Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler Sempozyumu, 9-11 Ekim, Antalya.

Özsezgin, K. (1991). Sanat Piyasası Üzerine Birkaç Gözlem. Türkiye'de Sanat, Kasım-Aralık Sayı:1, 41.

Özsezgin, K. (1993). Sanat Fuarı'nın İşlevleri. Türkiye'de Sanat, Eylül-Ekim, Sayı:10, 62-63.

Ragands, R. (1988). Art Talk. Glencoe Publishing Company, A Division of Macmillan Inc.

San, İ. (1985). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 151. Serin, A. (2008). <http://www.hurriyet.com.tr/pazar/8743054.asp>, 20 Nisan 2008 (Erişim Tarihi: 28.10.2013)

Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Açısından İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim, Cilt 34, Sayı 151, 89-103.

Tezcan, M. (2003). Sanat Sosyolojisi. İstanbul: Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, MEB Ders Kitapları Dizisi.

Zencirci, D., E. (2012). Okul Öncesi Dönemde Resim Eğitimi Dersi Kolaj Uygulamaları. Ege Eğitim Dergisi Sayı: (13) 2, 76-90

İNTERNET KAYNAKLARI

Visual & Performing Arts Content Standarts of California. 2001. <http://www.cde.ca.gov> (Erişim Tarihi: 5.08. 2013)

Bu Üçleme Müzayedede Rekor Kırdı. <http://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/bu-ucleme-muzayede-rekoru-kirdi-108262.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Uygulama Örneği 1

Görsel 1: http://www.artfactory.com/art_appreciation/animals_in_art/albrecht_durer.htm (Erişim Tarihi:15.11.2017).

Görsel 2: Melek Gökay Arşivinden

Görsel 3: <http://www.getty.edu/art/gettyguide/> (Erişim Tarihi: 15.03.2014).

Görsel 4: <http://blog.peramuzesi.org.tr/haftanin-eseri/iki-muzisyen-kiz> (Erişim Tarihi:15.11.2017).

Görsel 5: <http://blog.peramuzesi.org.tr/haftanin-eseri/iki-muzisyen-kiz> (Erişim Tarihi:15.11.2017).

Uygulama Örneği 2

Görsel 1: Carsten-Peter Warncke and Ingo F. Walther, I. (1997) Picasso, Taschen, Germany

Görsel 2: And, M. (1999). Bir Renaissance Hezar-ı fenni: Matrakçı Nasuh, Sanat Dünyamız, Sayı:73,125-134

Görsel 3: And, M. (1999). Bir Renaissance Hezar-ı fenni: Matrakçı Nasuh, Sanat Dünyamız, Sayı:73,125-134

Görsel 4: <http://www.arcduccitta.it/world/2012/10/poems-in-ferro-concrete-kamensky-1914-a-montage-on-the-montage-roberto-podda-giuseppe-boi/> (Erişim Tarihi:15.11.2017).

Görsel 5-6-7-8: <http://socks-studio.com/2012/08/05/the-future-of-architecture-and-other-collages-by-nils-ole-lund/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017).

Görsel 9-10-11-12-13-14: <http://the-opsis.com/blog/12/11/2013-the-future-of-architecture-and-other-collages-by-nils-ole-lund> (Erişim Tarihi: 10.03.2014).

Uygulama Örneği 3

Görsel 1: <http://www.mynet.com/haber/dunya/francis-baconun-freud-uclemesi-muzayede-rekoru-kirdi-858677-1> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 2: <http://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/bu-ucleme-muzayede-rekoru-kirdi-108262.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 3: Esen Evran, HT Gazete, <http://www.patronlardunyasi.com/haber/5-milyon-450-bin-TL-ye-tablo-aldi-> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Uygulama Örneği 4

Görsel 1: <http://theearthhistoryjournal.blogspot.com/2011/02/levni.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 2: http://www.bursa.bel.tr/dosyalar/resimler/bursa_kitabi/image/125.jpg (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 3: <http://reza-ilyasa.deviantart.com/art/wewew-on-worm-eye-view-10843523> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 4: <http://thevirtualinstructor.com/foreshortened-figure-art-lesson-plan.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 5: <http://www.deviantart.com/art/Fish-Eye-life-drawing-77043439> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 6: <http://derssketchie.deviantart.com/art/Perspectives-Tutorial-328049480> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 7: MEB Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (2007) Grafik ve Fotoğraf Alanı, Storyboard, Ankara: (Erişim Tarihi: 26.10.2013)

Görsel 8: <http://www.ucm.es/nutricioncarbajal/manual-de-nutricion> Wedding Feast. (Erişim Tarihi: 23.10.2013)

Görsel 9: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Pieter_Bruegel_the_Elder_-_Winter_Landscape_with_Skaters_and_Bird_Trap_-_WGA03333.jpg (Erişim Tarihi 25.11.2017)

Görsel 10: <http://www.tarihnotlari.com/nuri-abac/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 11: <http://www.tarihnotlari.com/nuri-abac/> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 12: Nuri Abaç, Telli Gelin, Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,

Görsel 13: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/Pieter_Bruegel_the_Elder_-_Children%E2%80%99s_Games_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi 25.11.2017)

Uygulama Örneği 5

Görsel 1: <http://www.scholarsresource.com/browse/museum/195?page=4> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 2: Arık, R. (2000) Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Görsel 3: P Kültür Sanat Antika Dergisi (2001).Çağlar Boyunca Altın ve Sanat. Kış, Sayı:20.

Görsel 4: <http://167.206.67.164/resources/humanities/review/ArHistory/Gardner%20Art%20History%20Chapters%20Study%20Guide/..%-5CG9.a.Etruscans/default.htm> (Erişim Tarihi: 20.10.2013)

Görsel 5: Siren Figürlü Çini, Karatay Medresesi Müzesi.

Görsel 6: Öney, G. ve Erginsoy, Ü. (1992) Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları. Ankara Doğu Matbaacılık ve Ltd.

Görsel 7: <http://sarcasmalley.blogspot.com/2011/03/short-history-of-japan-in-pictures.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 8: <http://www.tchevalier.com/unicorn/tapestries/desir.html#> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 9: <http://www.asia.si.edu/explore/shahnama/zal.asp> (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

Görsel 10: Works by Ashevak, Kenojuak; Pudlat, Aoudla (printer) [http://digitalcollections.stlawu.edu/collections/inuit-art/bycreator/Ashevak,%20Kenojuak%3B%20Pudlat,%20Aoudla%20\(printer\)](http://digitalcollections.stlawu.edu/collections/inuit-art/bycreator/Ashevak,%20Kenojuak%3B%20Pudlat,%20Aoudla%20(printer)) (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

BÖLÜM 10

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 3

Doç. Dr. Abdullah AYAYDIN

UYGULAMA ÖRNEĞİ 3.1

Konu, ZGSD Programında yer verilen 7. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Degas'ın Dans Sınıfı

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.7.2.1. Sanat eserlerindeki üslupları açıklar.

G.7.2.2. Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.

G.7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.

G.7.3.1. Sanat eserinde ele alınan tema, konu ve sembolleri tanımlar.

G.7.3.2. Sanat eserini değerlendirmek için sanat eleştirisi yöntemini kullanır.

G.7.3.3. Sanatçıların eserlerini oluşturma süreçlerini karşılaştırır.

G.7.3.4. Görsel sanat eserlerindeki sanatçının görsel sanat eserine yansıyan üslubunu fark eder.

G.7.3.5. Kişisel ve bağlamsal bilgiler temelinde sanat eserini inceler.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş bir eserin (Degas'ın "Dans Sınıfı" isimli eseri) orijinali, tıpkıbasımı, röprodüksiyonu veya projeksiyon makinesi.

Öğrenilecek Kelimeler

Eleştiri: Bir eseri doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit.

Eleştirmen: Bir eseri doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleyen kişidir.

Kuram: Düşünce alanında kalan bilgi ve bu nitelikteki bilginin bilimsel temel ve kuralları. 2. Gözlem konusu olan bir sınıf olay ve ilişki üzerinde yapılan deneyler sonucu doğruluğu hemen hemen kesinleşen yöntemli açıklama.

Simge: Sembol, soyut bir kavramı, örneğin bir ülküyü, amacı ya da düşüncüyü gösteren ve anlamı herkesçe bilinen biçim, harf, bitki vb. im.

Bale: Belli hafif figürle, adım atışlara, çoğunlukla sahne düzenine ve müziğe dayalı gösteri türü. Bir dans topluluğunun önceden saptanmış düzene göre, uyumlu bir biçimde dans ettikleri gösteri.

Kompozisyon: 1. Sanat yapıtında, parçaların bir bütün içinde düzenli olarak bir araya getirilmesi. 2. XX. yy. başına dek, betiler kullanılarak yapılan resim. 3. Çağımızda renk, çizgi ve yüzeylerin dengeli ve uyumlu biçimde bir araya getirildiği resim.

Yatay: Durgun bir su yüzeyine veya zemine paralel, düşey doğrultusuna dikey olan, ufki: Sıvıların yüzü hep yatay olur (www.tdk.gov.tr).

Dikey: Yataya göre dik olan ya da zemine göre dik duran.

Motivasyon Soruları

Dans etmeyi sever misiniz?

Hangi danslardan hoşlanırsınız?

Sizce dans etmek kolay mıdır?

Eleştiri nedir?

Eleştiri niçin yapılır?

Kompozisyon ne demektir?

Konu ile İlgili Bilgi

Eserin orijinal adı "The Dance Class"dır. Türkçe "Dans Dersi" olarak bilinir. Eser Paris'te bulunan Orsay Müzesinde yer almaktadır. Eser 1874 yılında yapılmıştır. İzlenimcilik akımını yansıtan eserler arasında kabul edilir. Eser Edgar Degas'a aittir.

Degas (1834 – 1917), Fransız ressam, heykeltıraş ve çizerdir. Banka müdürü olan babası özellikle sanat ve müzik hakkında geniş bir bilgiye sahipti. Küçük Edgar, henüz on üç yaşındayken annesi hayata gözlerini kapadı. Genç Edgar, ilk sanat kültürünü babasından aldı. Babası onu sık sık müzelere götürüyordu. Edgar, on sekiz yaşına geldiği zaman hukuk kurslarını bırakarak resim çalışmalarına eğilmesi için oğluna izin verdi. Degas, ondokuz yaşındayken çok zarif resimler yapıyor, çalışmak için sık sık Louvre'a giderek eski ustaların eserlerini kopya ediyordu. Bu dönemde yaptığı resim albümlerinde klasik geleneklere uymakla birlikte, bir yandan güçlü bir kişiliğin izleri, bir yandan da Ingres ve Rönesans resim ustalarının etkileri görülmektedir. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra yirmi yaşında iken Güzel Sanatlar Okulu'na geçti (www.ressamlar.gen.tr).

Degas, kariyerinin başlarında tarihi temalar işleyen bir ressam olmayı istedi. Bu sebeple titiz bir akademik eğitim aldı ve klasik sanat üzerine çalıştı. Otuzlarının başlarına geldiğinde kararını değiştirdi. Böylece çağdaş konuları geleneksel metotlarla resmeden, modern yaşamın klasik ressamı haline geldi (www.biyografi.info). Baleyi konu alan sanatçılar genellikle gösterinin kendisine odaklanır. Ancak Degas, provalar ve dersler gibi resmiyetten uzak temaları seçerdi (www.leblebitozu.com).

Edgar Degas Paris operasına düzenli olarak giden bir ressamdı. Fakat bu düzenli katılımları bir seyirci olarak değil, daha çok sahne arkasında ve dans stüdyosunda bulunmak suretiyleydi. Operayı da kendisinin bir modern sanatın aracı olarak kullanabileceğini düşünüyordu. Oysa kendini opera değil, bale üzerine yoğunlaşmış olarak buldu. Tüm sanat hayatı boyunca yoğunlukla balerinleri çeşitli şekillerde resmetti. Sahnede dans etmek yerine özellikle eğitim alırken, prova yaparken veya dinlenirken görülen balerinler resimlerinin ana karakterlerini oluşturur. Duruş ve hareketleri birbirinden farklılaştırarak oluşturduğu dansçı kompozisyonları hayatının sonuna kadar sanatının bir parçası olmuştur. "Bale Ressamı" olarak bilinir.

Eserde son dakikalarına yaklaşmış bir dans dersi görülmektedir. Öğrenciler artık yorulmuş; dinlenmek için bir kısmı kenarlara çekilmiş; bir diğer kısmı da giysileri veya saçları üzerinde düzeltmeler yapmaktadırlar. Geri planda esnetme hareketleri yapan birkaç balerin de görünür. Hemen ön planda görülen balerinlerden biri diğerlerini izlerken dinlenmekte, bir diğeri ise yorgun sırtını ovalamaktadır. Balerinlerin bu dağınık şekildeki davranışları dersin sonlanmakta olduğunun işaretidir.

Resmin ortasında balerinlerin arasında dikkat çeken erkek figürü dönemin ünlü bale ustalarından Jules Perrot'dur. Perrot, elindeki çubuk ile yere vurarak ritim tutmakta ve dansçıları yönlendirip onlara yorumlar sunmaktadır. Resmin geri planında balerinlerin arkasında oturan insanlar ise balerinlerin çalışmasını izleyen aileleridir.

Göz hizasından bir miktar daha yukarıdan bir bakışla gösterilen zemin, geriye doğru odanın derinliğinin kavranmasına yardımcı olur. Özellikle zeminler konusunda son derece titiz olan Degas, resimde zemine gereken önemi vermiş ve son derece gerçekçi bir şekilde salonun ahşap zeminini resmetmiştir. Dansçıların kaymasını engellemek için nemlendirilen ahşap kaplamanın farklı bölgelerde farklı tonlarda görünmesinin sebebi budur. Hatta resmin ön planındaki balerin figürünün hemen solunda zemini nemlendirmek için kullanılan suluk da resme dâhil edilmiştir.

Degas eserinde yakından izlemiş olduğu dansçıların en içten, doğal ve sıradan hareketlerini yansıtmayı başarmıştır. Konsantrasyonun azaldığı anda vücudun kendini bıraktığı halleri, çalışmaların yorucu etkisini ve sınıf ortamının disiplinli havasını yine aynı doğallık ve çarpıcılıkla seyirciye aktarabilmiştir. Degas'nın dehası yaşamdaki bu anlık sahneleri başarıyla gösterebilmesinden gelmektedir (<http://sanatabasla.blogspot.com.tr>).

Güvenlik

İhtiyaç duyulacak malzemelere önceden temin edilir. Eleştirisi yapılacak eser güvenli bir yere asılır. Tartışma ve değerlendirme ortamında çıkabilecek sorunlar için dikkatli olunması gerekir. Yaş ve seviyeye göre öğrenciler arasında kontrolsüz tartışmalar ve atışmalar olabileceği düşünülerek tedbir alınması gerekir.

İşleniş

Degas'ın "Dans Sınıfı" isimli eserinin tıpkıbasımı sınıfa veya atölyeye getirilerek tüm öğrencilerin görebileceği bir yere konur veya duvara asılır. (Orijinal çalışmayı veya çalışmanın kendisini incelemek öğrencilere daha ilginç gelebilir. Böyle bir imkân yok ise eser projeksiyonla duvara yansıtılabilir, akıllı tahtada görüntülenebilir ona da imkân yoksa uygun boyutta bilgisayar çıktısı alınıp tahtaya asılabilir). Bu görsel üzerinden eleştiri yapılır. Eleştiri sırasında öğrencilere aşağıda örnek sorular sorulabilir. Eleştiri sürecinde eleştiri basamaklarına uygun hareket edilir. Her basamağın soru tiplerine uygun ve eserin daha iyi anlaşılmasını sağlayan yeni sorular sorulabilir. Öğrencilerin rahatça konuşmalarına fırsat vermekte fayda vardır. Sorularla uyanan merakıktan sonra öğrencilere eserle ilgili bilgiler verilebilir. Ayrıca soru-cevapla devam eden dersin akışı sırasında yeri geldikçe öğrencilere değerler eğitiminden bahsedilebilir ve rehberlik yapılabilir. Eserin konusu ile ilişkilendirilerek öğrenciye iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak

bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırılmaya çalışılır. Örneğin, farklı fikirlere tahammül etmenin üzerinden saygı kavramı vurgulanabilir. Bunun yanı sıra öğretmenin ders boyunca her öğrencinin tutum ve davranışlarını gözlemleyerek her bireyin kişisel yeteneklerini ortaya çıkarmaya çalışması gerekir.

Görsel 1: Edgar Degas, Dans Sınıfı (The Dance Class), 1873

Örneğin yukarıdaki eserin eğitsel eleştirisini yapalım. Eleştiri sırasında mümkün olduğunca tüm sınıfı konuşturmaya çalışmalıyız ve eleştiri basamaklarına göre hareket etmeliyiz. Her basamakta sorulacak sorular bu esere göre düzenlenmelidir. Aşağıda örnek sorular ve tahmini cevapları inceleyelim.

Tanımlama:

Bu hangi sanat formudur?

Resim.

Bu eser hangi teknikte yapılmıştır?

Tuval üzerine yağlıboya.

Eserde kaç figür var?

23 figür vardır.

Eserde yer alan figürlerin kaçı ayaktaadır?

19 figür ayaktaadır.

Çözümleme:

Eserde çizgi kullanılmış mı?

Evet.

Çizgileri gösterebilir misiniz?

Ortadaki figürün elindeki sopa, kapının kenarlarındaki siyah mermerler, figürlerin uzun saçları, tahtalar ve tahtalar arasındaki boşluklar birer çizgidir. Ayrıca tavanın süslemeleri ve kumaşların kıvrımları da çizgi etkisi vermektedir.

Ne tür çizgiler kullanılmış?

Yatay ve dikey çizgiler ön plandadır.

Kaç farklı doku var?

Resimde çok sayıda farklı doku sayabiliriz. Duvarın sert ve pürüzlü dokusu, mermerin sert, soğuk ve pürüzsüz dokusu, ahşap dokusu ve kumaş dokusu ilk göze çarpanlar arasında sayılabilir.

Nokta etkisi var mı?

İnsanların kafaları nokta etkisi yapmaktadır.

Eserde yer alan ortam, iç mekân mı dış mekân mı?

Resimde iç mekân konuya hâkimdir.

Sıcak renkler mi ağırlıkta soğuk renkler mi? Bu renkleri sayar mısınız?

Soğuk renkler hâkimdir. Mavi, mor vs.

Açık renkler mi yoğunlukta koyu renkler mi?

Açık renkler daha yoğun kullanılmıştır.

Zıtlıklar var mı?

Renk zıtlığı vardır. Yeşilimsi duvarlara karşılık kırmızı lekeler kullanılmış ve karşılıklı olarak renklerin birbirini daha canlı göstermesi sağlanmış. Beyaz kumaşlara karşılık olarak kapı kenarlarındaki siyah çizgiler kullanılmış. Boşluk doluluk zıtlığı var. Tahtalarla kaplı boş alana karşılık iç içe geçmiş figür yoğunlukları var. Yön zıtlığı var. Ortadaki figür sola diğer figürler sağa bakmaktadır. Bu zıtlık sayesinde figürler arasında bir gerilim oluşturulmuş.

Sanatçı eserinde boşluk doluluk ilişkisini nasıl kurgulamıştır?

Resimde diyagonal çizgide bir yoğunluk oluşturulmuş. Tüm figürler diyagonal çizgi hizasında toplanmış ve figürlerin hem üstü hem de altı boş bırakıl-

miş. Böylece resim monotonluktan kurtarılmıştır.

Perspektif var mı? Nasıl oluşturulmuş?

Var. Uzak yakın ilişkisi verilmiş. Yakındaki figürler büyük uzaktakiler küçüktür. Yerdeki tahtaların giderek küçülmesi de açık bir perspektif çabasını göstermektedir.

Vurgu nerde?

Vurgunun resmin ortasında bulunan yaşlı figür de olduğu düşünülebilir. Tüm figürle izleyiciyi ona yönlendirmektedir.

Ritim var mı? Nasıl oluşturulmuş?

Resimde tekrarlayan bazı öğeler ritim oluşturmaktadır. Yatay dikey çizgiler, figürle, kafalar, ayaklar vs.

Denge var mı? Nasıl kurgulanmış?

Koyu-açık dengesi var. Boşluk doluluk dengesi var.

Yorumlama:

Eserde nasıl bir ses hâkim?

Hafif düzeyde melodi var.

Eserdeki ortamdan nasıl bir koku alıyorsunuz?

İç mekân olduğu için yeterince temiz ve ferah havaya sahip olduğu söylene-
mez. Ayrıca dansçıların terlediği ve sürekli derin nefes aldığı düşünülürse
hoş olmayan bir kokunun hâkim olduğu düşünülebilir.

Sizce figürler mutlu mu?

Evet. Yorgun ama mutlu, çünkü sevdikleri işi yapıyorlar.

Sizce bu ortamda pozitif enerji var mı?

Evet var. Dansçılar hallerinden memnun görünüyorlar.

Yaşlı figür diğer figürlere ne söylüyor olabilir?

Yaşlı figür dans hocasıdır. Balerinlere nasıl hareket etmeleri gerektiğini an-
latıyor ve her dansçının yaptığı kusurları tek tek anlatıyor.

Bu ortamda olmak ister miydiniz? Neden?

Evet isterim. Dans etmek özgürlüktür bana göre.

Yargı:

Bu eseri beğendiniz mi?

Evet beğendim.

Neden?

Bu resme bakmak bana zevk veriyor. Ortam çok canlı gerçekçi ve pozitif
enerji ile dolu.

Eserdeki objeler ya da figürler gerçeğe uygun mu?

Evet, dansçılar ve ortam gerçeğini hatırlatıyor. Gerçek hayattaki ortam taklit edilmeye çalışılmış.

Değerlendirme

Süreç değerlendirme gözlem formu (Ek 1).

EK 1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı:	Tarih:		
GÖZLENEN DAVRANIŞLAR	1. GÖZLEM		
	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
Derse istekli oldu.			
Betimleme aşamasına katıldı.			
Çözümleme aşamasına katıldı.			
İncelenen çalışmalardaki sanatın elemanlarını ve tasarım ilkelerini gösterdi.			
Yorumlama aşamasına katıldı.			
Kendine özgü yorumlar yaptı.			
Yargı aşamasına katıldı.			
Beğenisini açıkladı.			
Özgün fikirler ileri sürdü.			
Eleştiri kurallarına uydu.			
Arkadaşlarının etkisinde kalmadı.			
Sanatçı hakkında bilgisi var.			
Eser hakkında bilgisi var.			

UYGULAMA ÖRNEĞİ 3.2

Konu, ZGSD Programında yer verilen 8. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Siz olsaydınız nasıl yapardınız?

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.1. Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.

G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur.

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.

G.8.3.2. Bir sanat eserinin değerlendirilmesinde bilgi ve deneyimlerin etkisini söyler.

G.8.3.4. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarını analiz eder.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş bir eserin (Şeker Ahmet Paşa, "Geyikli Peyzaj") orijinali, tıpkıbasımı, röprodüksiyonu. Ayrıca imkânlar dahilinde ise projektör ve bilgisayar. Öğrenciler tarafından getirilecek olan kalem, taslak defteri, resim defteri, kalem, kuru boya, pastel boya, sulu boya, sünger, su kabı, fırça vs.

Öğrenilecek Kelimeler

Yağlıboya: Boya tozlarının, balmumlu keten ya da haşhaş yağı ile karıştırılmasıyla yapılan ve resimde kullanılan boya.

Peyzaj: Kır resmi, açık hava resmi.

Eleştiri: Bir eserin doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit.

Eleştirmen: Bir eseri doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleyen kişidir.

Motivasyon Soruları

Sizce güzel ne demektir?

Doğada resim yapmak ister misiniz, neden?

Eleştiri nedir?

Eleştiri niçin yapılır?

Şeker Ahmet Paşa ismini daha önce duydunuz mu?

Konu ile İlgili Bilgi

Gerçek ismi Ahmet Ali olan Şeker Ahmet Paşa 1841 senesinde İstanbul'un Üsküdar ilçesinde dünyaya gelmiştir. İstanbul'da dünyaya geldikten sonra yine şehirde yaşamaya devam eden Şeker Ahmet Paşa 1885 yıllarında Tıbbiye Mektebi'ne tıp eğitimi almak için gitti ancak bu eğitimini yarıda bırakıp Harbiye Mektebi'ne devam etmeye karar verdi. Tıp eğitimini yarıda bırakmasının sebebi sanata olan ilgisiydi. Harbiye Mektebi'nde sanatsal yeteneklerini geliştirmek için fırsat arayan Şeker Ahmet Paşa bir süre sonra Sultan Abdülaziz'in dikkatini çekmeyi başardı ve 1863 yıllarında Fransa'nın Paris şehrine Sultan tarafından gönderildi ve Paris'in en tanınmış resim atölyelerinde sanatını geliştirmeye başladı. Şeker Ahmet Paşa Paris'te Gerome ve Boulanger isimli resim atölyelerinde sanatını geliştirirken Corot ve Coubert gibi ün yapmış ressamı örnek almaya başladı. 1869 yılında kendisini Paris'e gönderen Sultan Abdülaziz'in karakalem portresini yaptı ve yine aynı zamanda sergi açarak diğer yağlıboya resimlerini sergileyerek mezun olmayı başardı. 1871 yıllarında Osmanlı'ya dönme kararı alan Şeker Ahmet Paşa İstanbul Tıbbiye Mektebi'nde resim öğretmenliği yapmaya başladı ve öğrencileri tarafından "Şeker" lakabı aldı. Çok iyi ve yumuşak kalpli olması sebebi ile bu lakabı aldığı bilinmektedir. Genel olarak hayvan figürü veya doğa manzaraları çizmiştir. Natürmort olarak bilinen alanda ise tam bir usta olmuştur. Şeker Ahmet Paşa'nın eserlerini Sakıp Sabancı Müzesi'nde veya İstanbul, Ankara Resim Heykel Müzesi'nde görebilirsiniz. Şeker Ahmet Paşa'nın en önemli eserleri Talim Yapan Erler, Karpuzlu Natürmont, Geyikli Peyzaj, Kendi Portresi ve Bursa'da Bir Orman isimli çalışmalarıdır (www.biyografi.net.tr).

Güvenlik

Sağlığa zararlı malzemeler kullanılmamasına dikkat edilir.

İşleniş

Bu uygulamada öğrencilere eserin sanat eseri inceleme yöntemine göre inceleneceği ve sonrasında eseri kendilerine göre yeniden tasarımları söylenir. (Tüm öğrencilere aynı eser verileceği gibi her öğrencinin kendi beğendiği bir eseri konu olarak seçmeleri istenebilir. Tüm öğrencilere aynı konu verilirse sınıfta o eserin eleştirisi yapılır. Eğer her öğrenciye farklı konu verildiyse bu durumda da öğrencilerden herhangi birinin konusu sınıfça eleştirilebilir. Bu seçim yapılırken de çeşitli eğlenceli etkinlikler haline dönüştürülebilir. Ayrıca tüm öğrencilerden aynı teknikte çalışmaları istenebileceği gibi her öğrencinin farklı teknikte çalışması da istenebilir). Eser duvara yansıtılabilir, akıllı tahtada gösterilebilir veya uygun boyutta çıktısı alınarak tahtaya asılabilir. Sonra "Siz olsaydınız bu eseri nasıl yapardınız?" diye sorularak öğrenciler motive edilir. Çalışmaya başlamadan önce öğrenciler eseri inceler ve sonra kendi tasarımlarını yapmaya başlarlar. Çalışmalar tamamlanınca öğrencilerin eser ve kendi çalışmaları hakkında (kazanımlara uygun olarak) konuşmaları istenir. Bu süreçte öğrencilere değerler eğitiminden bahsedilebilir. Ayrıca farklı teknikler kullanan ve açıklamalar yapan öğrencilerin ne tür yetenek ve idealleri olduğu hakkında gözlemler yapılır ve öğrenciye rehberlik yapılmaya çalışılır.

Görsel 1: Şeker Ahmet Paşa, "Geyikli Peyzaj"

Görsel 2: Öğrenci Çalışmaları

Değerlendirme

Süreç değerlendirme gözlem formu (Ek 1).

EK 1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı:	Tarih:		
GÖZLENEN DAVRANIŞLAR	1. GÖZLEM		
	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
Derse istekli oldu.			
Betimleme aşamasına katıldı			
Çözümleme aşamasına katıldı.			
İncelenen çalışmalardaki sanatın elemanlarını ve tasarım ilkelerini gösterdi.			
Yorumlama aşamasına katıldı.			
Kendine özgü yorumlar yaptı.			
Yargı aşamasına katıldı.			
Beğenisini açıkladı.			
Özgün fikirler ileri sürdü.			
Eleştiri kurallarına uydu.			
Arkadaşlarının etkisinde kalmadı.			
Sanatçı hakkında bilgisi var.			
Eser hakkında bilgisi var.			

UYGULAMA ÖRNEĞİ 3.3

Konu, ZGSD Programında yer verilen 8. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Seramik Kumbara Tasarımı

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.1. Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.

G.8.1.2. Görsel sanat çalışmalarından oluşan bir sunum dosyası hazırlar.

G.8.1.3. Görsel sanat çalışmasını oluşturmak için güncel sanattan yararlanır.

G.8.1.8. Farklı teknik ve materyalleri bir arada kullanarak üç boyutlu çalışma yapar.

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Kil (seramik hamuru), su, su kabı, şeritli dokulara sahip nesneler, cetvel, pergel, kurşun kalem, sistre (metal levha), zımpara, modelaj kalemleri, kıvamlı sabun, makas, kesme teli (misina teli), aydınlatıcı kâğıdı, kurşun kalem, maşrapa, kova, alçı, vb.

Öğrenilecek Kelimeler

Kumbara: Kumbara, para biriktirmek için kullanılan, bozuk veya kâğıt para atılan deliği olan, metal, toprak, plastikten yapılmış küçük kaptır. Kumbara farklı zamanlarda farklı şekillerde tasarlanmıştır. Kumbarayı kumbara yapan tasarımından çok birikim amaçlı olmasıdır. Yani birikim yapılabilecek nesneye her türlü tasarım verilebilir, her türlü malzeme kullanılabilir ve her boyutta düşünülebilir. Örneğin, her öğrencinin evinde bulabileceği bir kutuyu içine atılan paranın kolaylıkla geri alınamayacak hale getirmesi de bir kumbara tasarımıdır diye düşünülebilir.

Birikim: Mal ve sermayenin toplanıp çoğalma süreci. Tasarrufların yeni yatırımlar şeklinde sermaye stokuna eklenmesi. (BSTS İktisat Birimleri Sözlüğü). Elde edilen kazancın bir miktarını ayırmaya birikim denir.

Tasarruf: Günlük yaşamın her aşamasında sıkça rastlayabileceğimiz bir kavramdır. Çünkü hayatın her aşamasında kullandığımız her türlü maddenin tüketiminde dikkatli davranma, yeteri kadar kullanma ve idareli tüketme sürekli karşılaştığımız durumlardır. Tasarruf geleceği düşünmek, iktisadi davranmak ve her türlü birikim yapmanın gereğidir. Her türlü tüketimde dikkatli davranmakta tasarrufun önemini vurgular. Ayrıca çevreyi korumak için gereksiz tüketimden kaçınmak da ayrı bir önem taşır. Tasar-

ruf; ihtiyacı karşılayıp lükse ve israfa kaçmaktan korur, ölçülü harcama yapmaya alıştırır, geleceği düşünmeyi öğretir, planlı yaşamaya yönlendirir.

Motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri (TDK).

Birim: Bir kümenin her bir elemanı. Örneğin yapay dokuda dokuyu oluşturan parçaların her birine verilen isim.

Doku: Bir birimin sürekli tekrar etmesiyle ve yan yana gelmesiyle oluşan yüzeysel etki. Doku yapay ve doğal olmak üzere iki kısma ayrılır. Binalar yapay dokuya çam kozalağı ise doğal dokuya örnek verilebilir.

Motivasyon Soruları

Kumbara nedir?

Kumbara ne işe yarar?

Nasıl bir kumbaranız olsun isterdiniz?

Sizce ilk kumbara nasıl bir şeydir?

Birikim yapmak neden önemlidir?

Tasarruf ne işe yarar?

Konu ile İlgili Bilgi

Seramik

Seramik organik olmayan (inorganik) maddelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemlerle şekillendirilip kurutulup sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanıncaya kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir (Arcasoy, 1983).

Seramikler yer ve duvar döşemelerinden sağlık gereçlerine (küvet, klozet, lavabo vb.), izolatörlerden dış cephe uygulamalarına, mutfak-banyo, havuz ve ev aksesuarlarından uzay aracı kaplamasına kadar uzanan geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Seramikler kimyasal özellikleri bakımından ince ve kaba seramikler olmak üzere 2'ye ayrılırlar: İnce seramikler; çini, porselen, yarı porselen, fayans türleri ve oksit seramikleri olarak sıralanabilirken, kaba seramikler; tuğla, kiremit ve künk boruları olmak üzere kendi içerisinde ayrılırlar (Arcasoy, 1983).

Seramiğin önemli malzemelerinden biri olan kil, su ile karıştırıldığında şekillendirilmesini mümkün kılan belirli bir düzeyde yoğrulabilme özelliğine sahiptir. Kil dünya üzerinde her yerde bulunabilecek bir malzeme olmasına rağmen özellikleri kilin geldiği bölgeye bağlı olarak önemli ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Bazı kiler çıkartıldıkları halleri ile kullanılabilirken diğerlerinin saflaştırılmaları ve şekil almalarını kolaylaştırmak için su ile karıştırılmaları gerekir (Frigola, 2000). Genel olarak kil, kırmızı kil ve beyaz kil olarak çeşitlere ayrılır.

Güvenlik

- Çalışmaya başlamadan önce kile duyarlı, astımlı, bronşitli veya ellerinde yara olan öğrenci olup olmadığı belirlenmeli.
- Modelaj kalemleri ve aletlerin nasıl kullanılacağı öğretilmeli ve onları kullanırken dikkat edilecek konular üzerinde durulmalı.
- Seramik çalışması yapılacak ortamın temiz tutulması ve havalandırılmasına dikkat edilmeli.
- Öğrencilerden birbirinin çalışmasına karşı dikkatli davranmaları istenmeli.
- İmkân varsa öğrencilerden önlük veya üzerlerini koruyacak eski kıyafet giymeleri istenmeli.

İşleniş

Seramikten kumbara tasarlamak için bir hafta önce ön araştırma yapmak gerekir. Bu araştırma öğrencilerin derse hazırlıklı gelmesini sağlayacaktır. Araştırma safhasından sonraki ilk adım, motivasyon soruları ile öğrencileri derse hazırlamak ve konu hakkında düşüncelerini sağlamaktır. İkinci adım birikim ve tasarruf konularında daha önce yapılmış olan örnek çalışmalarını (Bunlar kumbara örnekleri olabilir.) göstermektir. Daha sonra tasarruf ile ilgili film (okulun imkânlarına göre) izlettirilir.

Öğrencilerin daha sonra belirlenen tasarruf ile ilgili kumbara örneklerini incelemeleri (Sanatın elemanları ve tasarım ilkeleri vb. özellikler fark edilir.) ve analiz yapmaları beklenir. Bu esnada vurgunun, rengin vb. özelliklerin farkına da varılır. Ayrıca bu kumbaralar incelendikten sonra onun hakkındaki yapılan analizde estetik değer yargıları üzerinde durulur.

Daha sonra kullanılacak malzemeler tanıtılır ve kelimeler açıklanır (Yukarıda önerilen kelimelere, düzeye göre yenileri eklenebilir.) ve örnekler gösterilir. Tasarımın nasıl yapılacağı öğrencilere sırasıyla açıklanır. Tasarıma odaklanmak için sınıfa "Eğer bir üst düzey ve bankanın kumbara tasarımına karar verici konumda olan bir yönetici olsaydınız bankanızın nasıl bir kumbarası olmasını isterdiniz?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerden fikirleri alınır. Fikirlerin tartışılması sağlanır.

Fikirler geliştirildikten hemen sonra malzemesi belirlenmiş olan kumbara tasarımının aşamaları anlatılır. Kumbaranın uygun boyutunun ne olacağı kararlaştırılır. Sınıf seviyesi de göz önüne alınarak belirlenen kumbaranın küp biçiminde olacağı ve küpün tüm yüzeylerinin aynı olması gerektiği belirtilir.

Kare şeklinde bir seramik plaka oluşturulur. Bu seramik plakanın üzerine alçak kabartma bir motif yapmak gerektiği belirtilir. Motif kavramı daha detaylı olarak anlatılır. Motif üretme tekniklerinden bahsedilir. Örneğin, kâğıt keserek oluşturulan motifler kullanılabilir. Sınıf seviyesine göre öğrencilerden farklı motif tasarımı istenir. Bu amaçla öncelikle eskizler yapılır. Ayrıca kilden hazırlanmış plaka üzerine yapılacak kabartmaların basit araçlarla dahi yapılabileceği söylenebilir.

Öğrenciler motif yapmak için serbest bırakılır. Her öğrencinin kendi tasarladığı motifi yüzey üzerinde kullanabilmesi sağlanır. Motif oluşturma sürecinde dört yüzeyle simetrik teknikten yararlanılacağı üzerinde durulur. Yani aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, seramik plaka dörde bölünür. Her parçaya aynı şekil oluşturulunca bir motif ortaya çıkar. Ortaya çıkacak motif için, yani kabartma oluşturmak için çeşitli malzemelerin seramik plakaya bastırılması yeterlidir. Örneğin, bir çay kaşığının kil plakaya batırılıp çekilmesi bir rölyef etkisi oluşturabilir.

Motifi oluşturulan kil plaka elde edilecek küpün sadece bir yüzeyidir. Küpün oluşması için aynı plakadan altı adet oluşturulur. Oluşturulan plakalardan en üste gelecek olan ve kumbaranın para girişini sağlayacak olan plakaya delik açılır. Sonra ise aşağıdaki gibi parçalar birleştirilir.

Parçaların birleştirilmesi için aynı çamurdan küçük bir kap içerisinde yarı yarıya su ilave edilerek, modelaj kalemleriyle karıştırarak bir balçık hazırlanır. Yaptığımız her plakanın yapıştırılacak olan karşılıklı yüzeylere çentik açılarak, balçık sürülür ve plakaları kırmadan, sıkıştırılarak kutunun köşeleri birbirine tutturulur. Daha sonra üzeri naylonla örtülerek yavaş ve oranlı bir kurutma sağlanır. Kuruma birkaç gün içinde naylon üzerine delikler açılarak yavaş yavaş nemi attırılır. Üstü naylonla korunmadan açık bırakılmış ürün çatlar. Hiç nem kalmaksızın kurutulduktan sonra bisküvi pişirim dediğimiz 1000 C° 'de ilk pişirim yapılarak ürün sertleştirilir. Okulun imkânlarına göre plakalar seramik boyaları ile boyanabilir, sırlanır ve fırınlanabilir. Şeffaf ve parlak ya da isteğe bağlı renkli sırlar da yapılabilir.

UYGULAMA ÖRNEĞİ 3.4

Konu, ZGSD Programında yer verilen 6. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Sikke Tasarlıyorum

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.6.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken farklı materyalleri ve teknikleri kullanır.

G.6.1.7. Üç boyutlu çalışmalar oluşturmak için oyma, asamblaj veya modelleme tekniklerini kullanır.

G.6.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.6.2.2. Etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla geleneksel sanat örneklerini inceler.

G.6.2.6. Görsel Sanatlardaki meslekler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler.

G.6.3.1. Sanat eserini tanımlarken, çözümlerken, yorumlarken ve yargılamakten eleştirel düşünme becerilerini kullanır.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Kil (seramik çamuru), Su, Su Kabı, Çeşitli Dokulara Sahip Nesneler, Cetvel, Pergel, Kurşun Kalem, Sistre (metal levha), Demir testeresi, Zımpara, Modelaj bıçakları, Kıvamlı sabun, Sabit kalem (kopya kalemi), Makas, Kesme Teli (misina teli), Aydinger kâğıdı, Maşrapa, Kova, 3-4 numara yağlı boya fırçası, Kalıp için 20 cm yüksekliğinde 100 cm uzunluğunda sac levha, inşaat teli, Oyma araçları, Alçı, vb.

Öğrenilecek Kelimeler

Sikke: Günümüzde kullanılmayan, geçerliliği ve parasal değeri olmayan eski paralara sikke denilmektedir. Bu paralar özellikle antik çağ ve orta çağda kullanılmıştır. Sikke ilk paradır denebilir. O dönemde günlük alışverişte, kamu harcamalarında ve ticarete ödeme aracı olarak kullanılan, ağırlığı ve madeni miktarı devlet tarafından üzerine konan resim ve yazılarla garanti altına alınmış, belli bir şekli olan madeni parçadır.

Para: Çağlar boyunca para az bulunan maddelerden yapılmıştır. Değerli metallerden deniz kabuklarına ve hatta sigaraya kadar pek çok eşya veya mal para işlevi görmüştür. Parayı milattan önce Lidyalılar bulmuştur. Para karşılık verme, ödeme, gelir, fiyat anlamlarına gelir. Para değer denkliğinin bir göstergesidir. Bu gösterge maddi ya da nominal değerde karşılıklar bu-

labilir. Maddi nitelikte paraya örnek olarak madeni para, banka teminat belgeleri ya da banknot, çek ya da senetler örnek verebiliriz. Nominal nitelikte paraya ise banka hesabındaki para ya da kredi onayını örnek verebiliriz. Para gündelik yaşamda takas aracı olarak kullanılır. Doğrudan doğruya takas yapan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamasının yanında diğer takaslar için geçerli olması, parayı diğer takas araçlarından ayıran önemli bir özelliktir (<http://www.ezberim.biz/>).

Rölyef: Çok kısa ifade ile rölyef kabartma demektir. Herhangi bir yüzeye yapılan kabartma ya da çökertme rölyef etkisini doğurur. Kabartma ya da çökertmenin derinliğine göre alçak kabartma ve yüksek kabartma ifadeleri ortaya çıkar. Rölyef etkisi seramik, alçı, ahşap, bakır, alüminyum plaka gibi birçok farklı malzemede kullanılmaktadır. Rölyef, heykel, seramik sanatında sıklıkla kullanılmakla birlikte ayrıca süsleme sanatlarında da kullanılmaktadır. İstendiğinde kağıtta bile kullanılmaya müsait bir tekniktir.

Medeniyet: Uygarlık veya medeniyet, bir ülke veya toplumun, maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim, teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder. Uygar kelimesi, yerleşik hayata ilk geçen Türk kavmi olan Uygurlardan gelmektedir. Medeniyet ve uygarlık kavramları çoğunlukla aynı anlamda kullanılmakla birlikte, uygarlığın daha geniş bir anlam taşıdığını ifade etmek mümkündür. Medeniyetin, belirli bir insan topluluğu veya toplumlarının belirli bir coğrafya üzerinde ve belirli bir zaman içinde ortaya koydukları değerlerle sınırlı olmasına karşı; uygarlık kavramının, binlerce yıl devam eden gelişmeler sonunda, insan aklının, bilim ve teknolojisinin katkısı ile ortaya çıkan ve tüm insanlığın eseri ve malı olan evrenselliği söz konusudur (<http://medeniyet.nedir.com>).

Simge: Simge veya sembol bir kavramın temsil edilme şekillerinden biridir. Turani (1998: 124) sembolü "Bir şeyi tanıtan, temsil eden biçim, alamet" olarak tanımlamaktadır. Simge yoluyla bir kavramın, bir düşüncenin, nesnenin, niteliğin, niceliğin vb. betimlenmesi sağlanmış olur.

Kaligrafi: Kaligrafi güzel yazı yazma sanatıdır. Bu amaçla yeni harfler tasarlanır, harf aralıkları boşluk doluluk ilişkisinde belirlenir. Bazen de yazıya süslemeler eklenir. Kısaca yazıyı göze hoş göstermek için her yola başvurulabilir. İslam kültüründe güzel yazı yazma sanatı hat ya da hüsn-i hat olarak bilinir.

Kültür: İnsana ilişkin bir kavram olarak kültür, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemidir. Bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları inançlar ve adetler sistemidir. Sosyolojik olarak, kültür bizi saran, insanlardan öğrendiğimiz toplumsal mirastır. Kültürün oluşmasında ikili bir süreç vardır; birinci süreçte insan pasif ve alıcı konumdadır. Belli bir coğrafi çevrede yaşıyor, beslenme ve barınma ihtiyaçlarını orada gideriyordur.

Doku: Bir birimin sürekli tekrar etmesiyle ve yan yana gelmesiyle oluşan yüzeysel etki. Doku yapay ve doğal olmak üzere iki kısıma ayrılır. Binalar yapay dokuya çam kozalağı ise doğal dokuya örnek verilebilir.

Motivasyon Soruları

İlk sikke ne zaman kullanılmıştır?

Sizce, ilk sikkenin boyutları ne kadardır? Sikkeye neden ihtiyaç duyulmuştur?

Sikke veya para olmasaydı alışveriş nasıl olurdu?

Simge kelimesinden ne anlıyorsunuz?

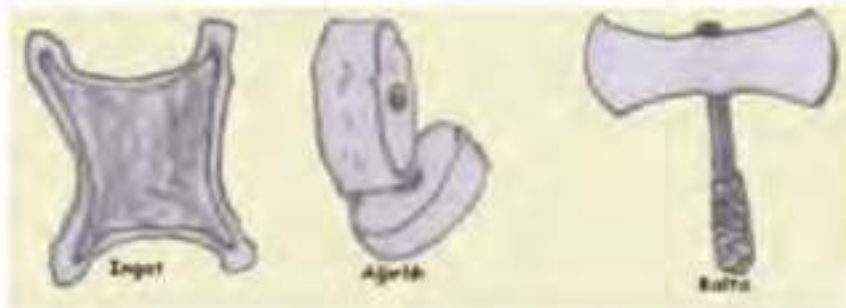
Bir hükümdar olsaydınız ve sikke bastırmak isteseydiniz, üzerinde hangi simgelerin olmasını isterdiniz?

Günümüzde para nerede basılmaktadır?

Konu ile İlgili Bilgi

Sikke

Sikke kullanılmaya başlamadan önce alışverişte bir tür mal değişimi vardı. Mağazalarda yaşayan ve daha çok avcılıkla geçinen insanlar ekip biçmesini de öğrenerek yerleşik hayata geçmişlerdi. Ekip biçme sonucu elde edilen ürünler ve evcilleşen hayvanlar değiş tokuş edilmeye başlanmıştır. Değiş tokuşun zorluğu paraya ve değer konusunu düşündürmüştür. Önceleri silah ve süs eşyaları para yerine değiş tokuş edilmiş. Daha sonra ise bu madeni eşyalardan bazılar sırf para amaçlı kullanılır hale gelmiştir. Böylece kolay işlenebilir madenlerden değişim amaçlı parçalar yani o zamanın parası olan sikkeler ortaya çıkmıştır.

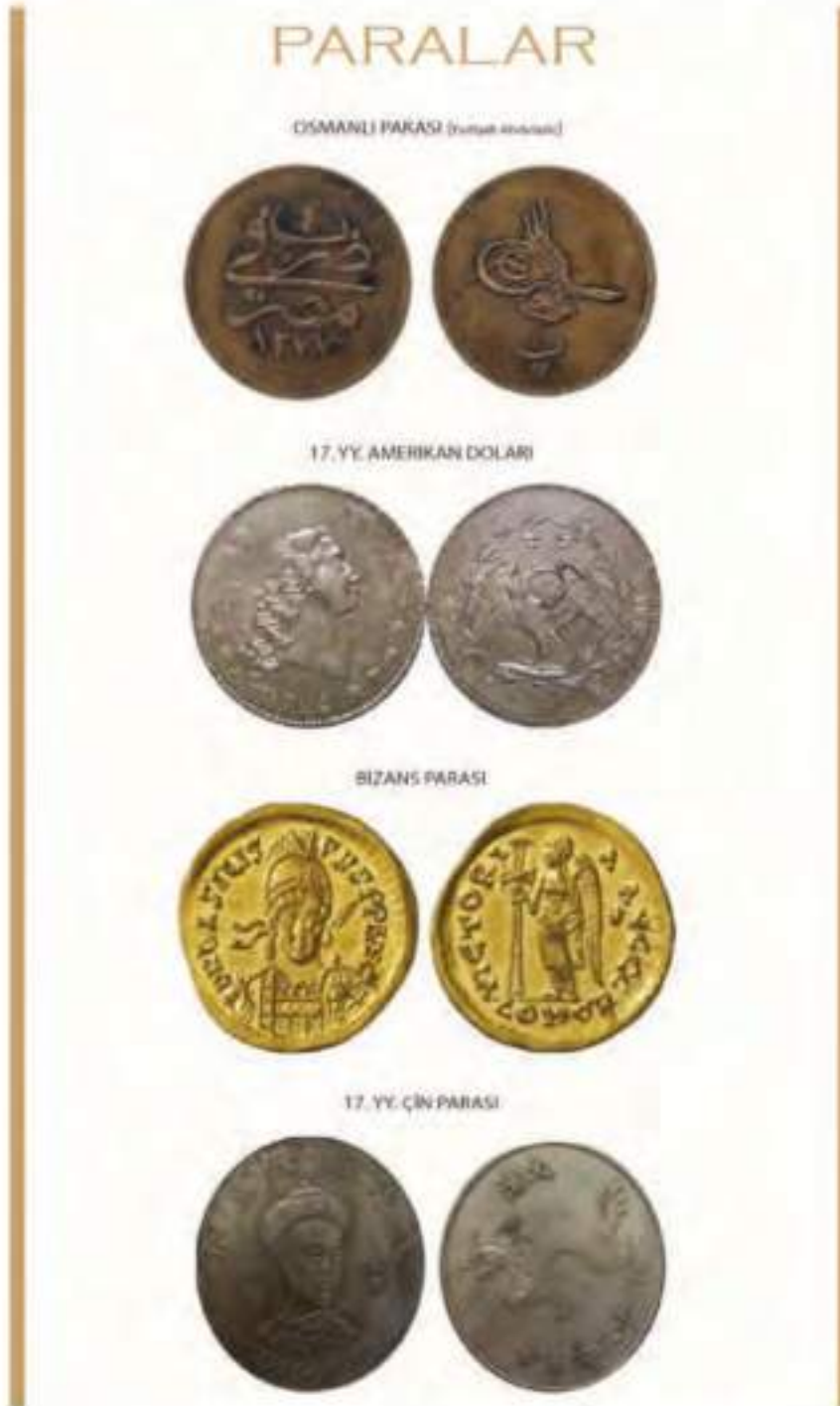
Görsel 1. Sikke bulunmadan önce ticaretle kullanılan değişim araçları (<http://www.definegizemi.com>)

Sikke, dilimize Arapçadan geçmiş bir kelimedir (Görsel 2). Tedavülde olmayan, antik ve ortaçağda kullanılan madeni paralardır. Daha açıklayıcı bir ifade ile sikke; (kullanımda olduğu dönem içerisinde) günlük alışverişte, kamu harcamalarında ve ticaretle ödeme aracı olarak kullanılan, ağırlığı ve madeni miktarı devlet tarafından üzerine konan resim ve yazılarla garanti altına alınmış, belli bir şekli olan madeni parçadır.

Görsel 2: Sikke Örnekleri

Osmanlı Devletinde ilk sikke Osman Gazi döneminde (M. 1299-1326) darp edilmiştir. Gümüşten darp edilen ve akçe adı verilen Osman Gazi sikkelerinde uzun dua metinleri yer almamaktadır. Sikkeler üzerine darp yerinin yazılması, Orhan Gazi (M. 1326-1359) döneminde, Bursa'nın alınmasından sonra başlamıştır (Anonim, 2001). Bu dönemde darp edilen ilk akçe örnekleri Osmanlı sikke geleneğinin temelini oluşturmuş ve bu mülevazı sikke formu uzun yıllar kullanılacak bir uygulamanın habercisi olmuştur.

Görsel 3: Para Örnekleri

Para - Sikkeler ne zaman ve kimler tarafından bulundu?

Paranın tarihsel gelişimi şu şekilde olmuştur: Avcılık ve toplayıcılıkla geçinip mağaralarda yaşayan insanlar, yerleşik yaşama geçtikten sonra (Neolitik Çağ M.Ö. 8000-5.500) ekip biçmesini öğrenmişlerdir. Tarımdan elde edilen ürünler ve evcilleştirilen hayvanlar değer düşüncesini oluşturmuş ve bunların değiş - tokuş edilmesiyle ilk ticari faaliyetler başlamıştır.

İlerleyen çağlarda insanlar madenleri (Kalkolitik M.Ö. 5500 - 3000 ve Tunç Çağı M.Ö. 3000 - 1200) bulmuş işlemiş ve onlardan süs eşyaları, silahlar, üç ayaklı kazanlar, çubuklar, ingot (öküz derisi şeklinde bakır külçe) çapalar yapmışlar ve bunları ticarette para yerine değişim aracı olarak kullanmışlardır (Görsel 1). Küçük ödemelerdeki sorun ise belli ağırlıktaki madeni çubukların çentiklerinin koparılmasıyla aşılmıştır. Ünlü tarihçi Herodot ilk sikkenin Lydialılar tarafından bastırıldığından bahsetmiştir. Lydialılar M.Ö. 7.yy ile 6.yy büyük bir uygarlık kurmuşlardır. Araştırmacılar ilk sikkeleri M.Ö. 700 yılına tarihlemişler ancak daha sonra bu tarih 640, 630 yıllarına kadar indirilmiştir.

Başlangıçta doğada hazır halde bulunan altın ve gümüş karışımı olan madde sikke basımında kullanılmış, daha sonra zamanla madenler eritilip pul haline getirildikten sonra sikke pulu olarak kullanılmıştır. Basit bir sikke darphanesinde, örs, çekiç, ıstampa, ön ve arka yüz kalıpları ve maşa bulunmaktadır. Başlangıçta sadece ön yüzde motif kullanılırken, ilerleyen dönemlerde arka yüzde de motif kullanılmıştır. Bu şekilde bir basım için, sikke basımından önce ön ve arka yüz kalıpları hazırlanmıştır.

Sikkelerin üzerinde iletişim kurmak için belirli yazılar veya simgeler kullanılmıştır. Simgeler iletişimin önemli bir unsurudur. İletişim kurmanın sayısız farklı yolu olabilir ve iletişim şekli sürekli değişebilir ama değişmeyen bir kavram vardır ki; o da semboldür (simge). Her türlü iletişimi sağlayan sembollerdir (Ayaydın, 2012). Bu yüzden sikkelerde simgelerin özellikle kullanıldığı söylenebilir.

Simgeler çok çeşitli yerlerde kullanılabilir. Robinson'a (2003) göre; rakamların kabul edilmiş değerleri gibi, kelimelerinde alışlagelmiş anlamları vardır. Bilinmeyen bir kelime ile karşılaşıldığında, sözlüğe bakılır ve orada onun başka kelimeler kullanılarak tanımlandığı görülür. Sayı sistemleri, sonsuz sayıda çeşitliliğe sahip net anlamlar ifade edecek şekilde, sistematik bir biçimde birleştirebilen küçük bir dizi temel birimden inşa edilmiştir. Sistematik semboller, kurallarla yönetilir ve anlam, anlamsızlıktan, üzerinde anlaşılmış kurallarla ayrılır. Böyle bir sistem içinde, çeşitli öğelerin bir araya getirilmesinin ve bir anlam ifade etmesinin bazı kesin yolları vardır. Verilen bir cümlenin anlamı bilinemeyebilir.

Ancak bir anlamı olduğu, sistemin kurallarına uygun oluşu nedeniyle fark edilebilir. Yeni bir kelimeyle karşılaşıldığında, her zaman anlamına sözlükten bakılabilir. Hatta yeni bir kelimenin anlamını öğrenmek için, bazen sözlüğe bakmaya bile gerek duyulmayabilir. Çoğu kez kullanıldığı genel çerçeveden onun anlamı çıkarılabilir.

Güvenlik

- Çalışmaya başlamadan önce kile duyarlı, astımlı, bronşitli veya ellerinde yara olan öğrenci olup olmadığı belirlenmeli.
- Kesici-delici aletlerin nasıl kullanılacağı öğretilmeli ve onları kullanırken dikkat edilecek konular üzerinde durulmalı.
- Seramik çalışması yapılacak ortamın temiz tutulması ve havalandırılmasına dikkat edilmeli
- İmkân varsa öğrencilerden önlük veya üzerlerini koruyacak eski kıyafet giymeleri istenmeli.
- Müzedeki kırılabilir eserlere dokunulmaması ve uzak durulması konusunda öğrenciler uyarılmalı.

İşleniş

Müze ziyareti öncesi müze yetkilileri ile öğretmen ön görüşmeler yapar ve ziyaretin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin planlama yapılır. Bu aşamadan sonra önce okuldan sonra velilerden izin alınır. Öğrencilere müze ziyaretinden önce bilgi verilir. Müze gezisi öncesinde küçük bir bilgilendirme yapılarak öğrencinin daha bilinçli olarak müzeye gitmesi sağlanır. Müzede öğrencilerin daha detaylı bilgi edinebilmeleri için müze avı oyunu, eser eleştirisi yöntemi, görsel tamamlama testi vb. etkinlikler yapılabilir (Buyurgan ve Mercin, 2011). Öğrencilerden müzede gördükleri sikkelerin form ve üzerindeki motifleri çizgisel olarak taslak defterine aktarmaları istenir. Bu taslakların yapacakları çalışma için zemin oluşturacağı belirtilir.

Sikkenin tarihiyle ilgili bilgi verilir. Sikke ile ilgili yukarıda verilen motivasyon soruları sorulur. Belirli bir süre girişler alındıktan sonra öğretmen tarafından bilgi verilir. Sikke ile ilgili yapılacak çalışmanın konusu anlatılır. Kullanılacak malzemeler tanıtılır. Çalışmanın yapım aşamalarından bahsedilir.

Müze ziyareti sonrası öğrencilerden müzede çizdikleri sikke örneklerini dikkate alarak özgün bir tasarım yapmaları istenir. Sikke üzerindeki motiflerin bir anlamının olabileceği, sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini de göz önünde bulundurmalarının çalışmalarını oluşturmada kolaylık sağlayacağı belirtilir.

Tasarım yapıldıktan sonra öğretmen ve akranların da fikirleri alınarak son düzenlenmeler yapılır ve yuvarlak kil plaka üzerine bu motif ve desen aktarılır. Bu yöntem doğrudan yapılabileceği gibi, kalıp alma yöntemiyle de gerçekleştirilebilir. Bu işlemler yapıldıktan sonra plaka kurumaya bırakılır. İmkânlar ölçüsünde plakanın pişirimi, fırınlama ve sırlama işlemleri yapılabilir. Sikkenin sadece bir yüzüne tasarım çalışılabileceği gibi iki yüzüne de motif ve desen çalışılabilir. Böylece üç boyutlu bir seramik sikke oluşturulur.

Bu çalışmada değerler eğitimi kavramlarından saygı, hoşgörü ve yardımlaşma kavramları üzerinde de durulur. Sikke ve paralar incelenirken farklı toplumların sikkeleri ve paralarının arasındaki benzerlik farklılıklarının tespiti yapılır. Bu tespit bizzat öğrencilere yaptırılır. Belirlenen farklılıkların olağan olduğu, bu durumun bir toplumun geçmişten aldığı mirasın bir yansıması olduğu, bunun bir ayrılık değil aslında sanat için bir özgünlük ve dünyaya mirası için bir zenginlik olduğu belirtilir. Bu yüzden farklı toplumların sanatına, kültürüne saygı duyulması, hoşgörü ile karşılanması gerektiği ifade edilir.

Değerlendirme

Eser/ürün eleştirisi formu (Bkz. s. 225-226).

KAYNAKÇA

Arcasoy, A. (1983). Seramik Teknolojisi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Ayaydın, A. (2012). Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar, e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 7, Number: 3.

Ayda, D. (2000). Seramik Tasarımı, Ya-Pa Yayınları, İstanbul

Cooper, E. (1978). (Çeviren: Ömür Bakırer), Seramik ve Çömlekçilik, Remzi Kitabevi Frigola, D. R. (2000).

Seramik "Dekoratif Teknikler", İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Buyurgan S. ve L. Mercin (2011). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. Ankara: Editör:

Vedat Özsoy, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları. 2. Baskı.

Robinson, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak (Çev: Nihal Geyran Koldaş). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Turanî, A. (1998). Sanat Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmabaşar, J. (2007), Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara URL 1 <http://www.tdk.gov> (Erişim Tarihi: 20.11.2013).

http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2115/297-_Eski_Cag_web-bankacilik_kitap_e-book.pdf (Erişim Tarihi: 19.12.2013).

<http://www.ezberim.biz/sozluk/182844-para-nedir/> (Erişim Tarihi: 23.02.2014).

<http://medeniyet.nedir.com/#ixzz2nvZpZv3a> (Erişim Tarihi: 24.03.2014).

GÖRSEL KAYNAKÇA

Örnek Uygulama 1

Görsel 1: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/438817> (Erişim Tarihi: 11.01.2018)

Örnek Uygulama 2

Görsel 1: <http://www.dostyakasi.com/turk-ressamlar/1469-seker-ahmet-pasa.html> (Erişim Tarihi: 16.11.2017)

Örnek Uygulama 4

Görsel 1: http://www.definegizemi.com/antik_para/ (Erişim Tarihi: 11.04.2014).

Görsel 2, 3: Levent Mercin Arşivinden.

BÖLÜM 11

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 4

Dr. Filiz KARA BİLGİN

UYGULAMA ÖRNEĞİ 4.1

Konu, ZGSD programında yer verilen 5. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Boş mu? Dolu mu?

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.5.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.5.2.2. Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserleri arasındaki farklılıkları söyler.

G.5.3.6. Sanat eserlerinin neden farklı değerlendirildiğini açıklar.

G.5.3.7. Görsel sanat çalışmasında etik kurallara uyar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Uygulama çalışması için beyaz resim kâğıdı, koyu tonda kâğıt (kraft kâğıdı), makas, yapıştırıcı, mürekkepli kalem, keçeli kalem. Öğretmen tarafından imkânlar doğrultusunda kullanılan malzeme ve teknik konusunda değişikliğe gidilebilir.

Öğrenilecek Kelimeler

Denge: Resim, heykel ve mimarlık yapıtlarında, kullanılan öğelerin birbirlerini tartacak biçimde düzenlenmiş hali.

Simetri: Eksen olarak alınan bir doğrudan, benzer noktaları karşılıklı olarak aynı uzaklıkta bulunan iki benzer parçanın birbirine göre olan durumu.

Motivasyon Soruları

Sizce simetri nedir?

Doğada simetri var mıdır? Örnekler veriniz.

Sizce denge nedir? Bir sanat eserinde denge nasıl sağlanır?

Konu İle İlgili Bilgi

Simetri bir ayna görüntüsü, motiflerin arkasında yatan matematiksel bir ilkedir. Motiflerin, biçimlerin eşdeğer olacakları biçimde orta eksenin iki tarafında düzenlenmeleri sonucunda, her iki yarımın birbirinin yansıması haline gelmesiyle oluşur. Doğada Güneş ve gezegenler gibi neredeyse kusursuz simetrik kürelerde, kar kristallerinde, çeşitli canlılarda (kelebek gibi.) ve çevremizdeki nesnelerde simetriye rastlamak mümkündür.

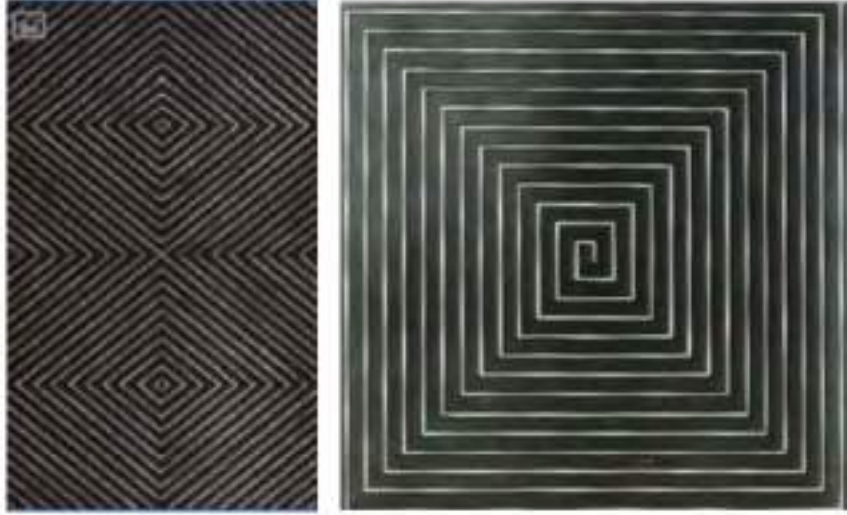
Görsel 1: Doğadan simetri örnekleri

Görsel 2: Doğadan simetri örnekleri

Görsel 3: Steve McCurry, simetri örneği, fotoğraf çalışması.

Görsel 4-5: Frank Stella, Series of Shaped Canvas, Biçimlendirilmiş Tuval Serisi.

Stella'nın tasarımları, geometrik düzlemler arasında basit, dikey ve aralıklı çizgilerle paralel ilişkileri tekrarlayarak oluşturduğu örnekler gösterilir. "Siyah resimler" adını verdiği çalışmalarında siyah beyaz çizgilerle tuvalin biçimini öne çıkartmıştır. Sanatçı yapıtlarında beyaz tuval üzerine siyah çizgiler kullanarak, simetri ve ritimle kompozisyonlar oluşturmuştur.

Görsel 6: M. C. Escher, Two Birds, İki Kuş, 1938.

Görsel 7: M. C. Escher, Seahorse, Denizaltı, 1938.

Hollandalı ressam ve grafik sanatçısı Maurits Cornelis Escher matematik ve perspektif üzerine çalışmalar yaparak, simetri ve sonsuzluk üzerine kompleks bir biçim anlayışı geliştirmiştir.

Güvenlik

Kesme-yapıştırma işlemi gerçekleştirilirken dikkat etmeleri gereken hususlar hatırlatılır. Kesici aletlerle şaka yapılmayacağı önemle vurgulanır. Kullanılan makasların yuvarlak uçlu, öğrenci makası olmasına özen gösterilir. Yapıştırıcı olarak su bazlı ve solvent içermeyen bir malzemenin kullanılmasına dikkat edilir.

İşleniş

Simetri tanımı ile günlük hayattan simetrik nesne ve canlılara örnekler verilmesi sağlanarak derse giriş yapılır. Sanat tarihinden simetrik çalışma örnekleri gösterilir.

Konu disiplinler arası yaklaşımda matematik dersi ile ilişkilendirilir. Öğrencilere bu çalışma için iki farklı renkte (biri beyaz, diğeri koyu tonda) kâğıt kullanacakları, çıkarma yöntemiyle çalışacakları açıklanır. Tasarım pozitif-negatif özelliklerin dengesinden yola çıkılarak oluşturulur. Koyu tondaki kâğıt, dikey olarak, yarısı kesilmiş şekilde açık beyaz kâğıdın üstüne yerleştirilir.

Çıkarma yöntemi uygulanırken ana formun içinden istenilen kadar parça alınabileceği, bunların ters çevrilerek yeniden düzenlenebilecekleri açıklanır. Ancak bu yapılırken amacın gelişigüzel çıkarmalar yapmak olmadığı bütünde anlamlı bir görsel oluşturulması gerektiği vurgulanır.

Koyu tondaki kâğıda kurşunkalem ile istenilen bir kompozisyonun yarısı çizilir. Çizilen şekil kesilerek pozitif biçimler simetrik bir düzenleme ile karşı tarafa yerleştirilir ve pozitif-negatif özellikler kullanılarak tasarımda açık-koyu dengesi sağlanır. Öğrencinin negatif-pozitif ilişkisi kurması sağlanır. Resimde bu alanlar birbirine göre dengelenmelidir. Kompozisyonda beyaz olan zemin üzerinde çizgisel çalışma yapılarak etkinlik tamamlanır.

Öğrenci çalışmasını tamamladıktan sonra öğretmeninden kontrol etmesini isteyebilir. Sınıfça yapılan çalışmalar tahtaya asılır ve öğrencilerin yapılan çalışmalar hakkında ne düşündüklerini söylemeleri sağlanır. Sorumluluk ve dürüstlük değerleri üzerinde durulur. Hangi çalışmayı neden beğendiklerini açıklamaları istenir.

Görsel 8: Öğrenci çalışması

Görsel 9: Öğrenci çalışması

Görsel 10: Öğrenci çalışması

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Gözlem Formu (Ek 1).

EK 1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrenci Davranışları	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve katılımcıdır			
Derse gerekli malzemeler ile hazırlıklı gelir.			
Çalışmasını oluştururken geçmiş bilgilerden faydalanır			
Çalışmaya uygun çevresinden örnekler verir			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada isteklidir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Çalışmasını ciddiyetle ve eksiksiz tamamlar			

UYGULAMA ÖRNEĞİ 4.2

Konu, ZGSD programında yer verilen 6. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Anadolu Tarihine Yolculuk

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G. 6.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G. 6.2.4. Anadolu uygarlıklarına ait eserleri müzeler aracılığıyla inceler.

G. 6.3.4. Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Konuya ilişkin yazılı ve görsel materyaller: Uygulama çalışması için kraft kâğıdı, guaj boya ya da sulu boya, su kabı, fırça, peçete, pastel boya, keçeli kalem. Atölye ortamının temizliği için havlu, ıslak mendil veya eski bir bez parçası.

Öğretmen tarafından imkânlar doğrultusunda kullanılan malzeme ve tek-nikte değişikliğe gidilebilir.

Öğrenilecek Kelimeler

Müze: Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı.

Hiyeroglif : Resim yazısı.

Fibula: Friglere ait çengelli iğne.

Kibele: Friglerin en ünlü bereket tanrıçası.

Güneş Kursu: Hitit Uygarlığı ve sanatının simgesi sayılan bir nesnedir. Güneşi simgeleyen dairesel biçimin etrafına yerleştirilmiş öğelerden oluşur.

Tümülüs: Bir mezar ya da mezarlık içeren, toprak yığılarak oluşturulmuş tepelikler.

Pankuş: Soylulardan oluşan bir meclis. Gerekliğinde kralın kararlarını dahi denetleme hakkına sahipti. Bu kurum İslam Öncesi Türk devlet yönetiminde etkili olan Kurultay'a benzetilebilir.

Tavananna: Kraliçe olup en az kral kadar yetkiliydi.

Kadeş Antlaşması: MÖ 1285S'te Hititlerle, Suriye'yi almak için savaştıkları Mısırlılar arasında imzalanan, tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma.

Motivasyon Soruları

Anadolu'da kurulan uygarlıklara örnek veriniz.

Bin Tanrı İli denilen yer neresidir?

Hiyeroglif nedir?

Fibula nedir? Günümüzde kullanılan benzer bir nesne var mı?

Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne gittiniz mi?

Daha önce Anadolu Medeniyetlerine ait eserler gördünüz mü?

Görmüş olduğunuz eserlerden hangileri ilginizi çekti? Bu eser hangi uygarlığa aitti?

Sizce gezdiğiniz/incelediğiniz müze önemli midir? Neden?

Konu ile İlgili Bilgi

Çeşitli uygarlıkların kurulduğu bir bölge olan Anadolu, jeopolitik konumu, iklimi, tarım ve hayvancılığa elverişli oluşu, göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle ilkçağdan beri önemli bir konuma sahiptir. Anadolu'da kurulan Hitit (Eli), Frigya, İyon, Lidya, Urartu uygarlıkları genellikle şehir devletleri olarak ortaya çıkmışlardır.

Hititler hiyeroglif adı verilen, yaklaşık 500 işaretten oluşan bir yazı biçimini kullanmışlar, kayaları düzleştirerek, tanrı kabartmaları yapmışlardır. İvriz ve Yazılıkaya kabartmaları Hititlere aittir.

Urartular, kaleler ve su kanalları ile ünlüdür. Toprakkale, Çavuştepe, Patnos ve Kayalıdere kaleleri.

Lidyalılar ilk parağı bulmuş, İyonlar bilim ve sanatta gelişmişlerdir. İyonlar ilkçağ Anadolu uygarlıkları arasında bilim ve sanatın en çok geliştiği uygarlıktır. Homeros'un "İlyada ve Odesa Destanı" İyon Edebiyatının en önemli eseridir. Anıtsal mimaride (Artemis tapınağı gibi) ve heykeltıraşlıkta başarılı eserler ortaya koymuşlardır.

Hititler ve Frigler dokumacılıkta ileri gitmişlerdir. Maden işlemeciliğinde de ileri giden Frigler, elbiseleri için "fibula" adı verilen çengelli iğneyi ve "göbekli hamam tasını" icat etmişlerdir.

Görsel 1: Hitit Güneş Kursu M.Ö.2500-2250

Görse1 2: Boğa biçimli törensel kapılar M.Ö. 16.yüzyıl

Görse1 3: Kibele, Hacılar, M.Ö. 8500-5500

Görsel 4: Tunç tablet M.Ö. 13. yüzyıl

Güvenlik

Sağlığa zararlı malzemelerin kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Boyalar kullanıldıktan sonra ellerin yıkanmasına ve boyaların gözle temas etmemesine özen gösterilmelidir.

İşleniş

Öğrencilere Anadolu'da kurulan Hitit (Eti), Frigya, Lidya, İyon, Urartu uygarlıkları ile ilgili grup çalışması yapılacağı belirtilir. Mümkünse, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne planlı, programlı gezi düzenlenmeli veya öğrencilere bu müzede yer alan eserleri içeren sanal müze gezisi yaptırılmalıdır.

Bu sayede öğrenci birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu'nun çeşitli yerlerinden getirilmiş eserlerin sergilendiği müzede yüzyıllar öncesinde yaşamış insanların yaşam şartlarını inceleme, dini, ekonomik ve toplumsal yaşantılarıyla ilgili bilgiye ulaşma fırsatını bulur. Estetiğin insanın içinde var olan bir olgu olduğunun farkına varır. Geçmiş dönemlerde insanların teknolojinin geriliğine rağmen üretmek adına sanat ve zanaatı nasıl kullandıklarını anlar (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Uygulama çalışması için gruplar homojen bir şekilde kız erkek sayıları eşitlenerek, dengeli oluşturulmalıdır. Konuya ilişkin araştırma yaparak gelen öğrenciler, verilen 70x100 cm.lik kraft kâğıtlarına seçtikleri uygarlığı anlatan sanat objelerini ve önemli eserleri kompozisyon kurallarına uygun çizerek boyarlar.

Grup çalışması tamamlandıktan sonra öğrenciler bu uygarlıkları iş bölümü yaparak birlikte sunarlar. Çalışma sırasında vatanseverlik, saygı, kültürel mirasa duyarlılık, öz güven, öz kontrol, sorumluluk ve dürüstlük değerleri üzerinde durulur.

Öğrencilerin yapılan çalışmalar hakkında ne düşündüklerini, grup çalışmasını nasıl tamamladıklarını anlatmaları sağlanır. Hangi çalışmayı neden beğendiklerini açıklamaları istenir. Çalışmalar sınıf panolarında ve yılsonu sergisinde sergilenir.

Görsel 5: Öğrenci grup çalışması

Görsel 6: Öğrenci grup çalışması

Değerlendirme

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 1).

EK 1. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puan	Tam Puan
1	Anadolu uygarlıklarından seçilen uygarlığı araştırma		10
2	Araştırılan uygarlığı çalışmaya yansıtabilme		10
3	Özgünlük		15
4	Sanatın dili ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
5	Grup çalışmasına uygun davranma ve etik kurallara uyma		15
6	Tekniğe uygunluk		10
7	Temiz ve düzenli çalışabilme		10
8	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba		10
9	Çalışmayı zamanında ve eksiksiz tamamlayabilme		10
			100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 4.3

Konu, ZGSD programında yer verilen 7. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

10 Kasım- Ebrularda Atatürk

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.7.1.2. Görsel sanat çalışmasında sanat tekniklerini birlikte kullanır.

G.7.1.4. Görsel sanat çalışmasında geleneksel ve güncel sanat malzemeleri ile teknikleri kullanır.

G.7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.

G.7.3.3. Sanatçıların eserlerini oluşturma süreçlerini karşılaştırır.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Ebru konulu kitaplar, sergi katalogları, ebru çalışması örnekleri, Atatürk'ün fotoğraflarından şablonlar, Atatürk'ün fotoğraf silüetleri. Uygulama çalışması için tekne, sentetik kitre ve ebru boyası, su, resim kâğıdı, çeşitli kalınlıklarda biz veya kürdan, fırça, tarak, gazete sayfaları, karbon kâğıdı, kalem, akrilik boya, sünger.

Öğrenilecek Kelimeler

Ebru: Kitre ya da benzeri kıvam artırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine toprak boyalar ya da günümüzde kolayca temin edilebildiği için sentetik boyaların fırça ile su yüzeyine atılması ile oluşturulan geleneksel kitap sanatı.

Biz: Su yüzeyindeki boyaya biçim vermek için kullanılan çeşitli kalınlıklarda ucu tahta saplı araç.

Kitre: Ebruda kullanılacak suya yoğunluk vermek amacıyla kullanılan madde.

Tekne: Ebru yapımında kullanılan, günümüzde çelik ya da galvanizden yapılan, içine yoğunlaştırılmış suyun konulduğu kap.

Silüet: Gölge, bir şeyin yalnız kenar çizgileriyle tek renk olarak beliren görüntüsü.

Şablon: Üzerinde, çevre çizgilerine kalem ucu girebilecek biçimde oyuk harfler ve biçimler bulunan, bu oyuklardan boyayla ve kalemle yüzeye istenilen harf veya biçim çıkarılan kalıp.

Şablon Baskı: Karton veya gazete kâğıtlarından hazırlanmış kalıplarla boyanın sünger vb. malzeme ile tamponlanmasıyla alınan baskı.

Mono Baskı: Matbaa mürekkebinin cam veya fayans üzerine merdane yardımıyla ince bir tabaka halinde yayılmasının ardından, üzerine tek hamlede yerleştirilen kâğıda fazla bastırılmadan kompozisyonun çizilmesi ile yapılan baskı.

Motivasyon Soruları

Ebru nedir?

Daha önce ebru çalışması gördünüz mü?

Ebru uygulaması yaptınız mı?

Şablon baskı nedir? Daha önce kendi hazırladığınız şablonlarla ya da hazır cetvellerle baskı çalışması yaptınız mı?

Silüet nedir?

Mono baskı nedir?

Konu İle İlgili Bilgi

Şablon baskıda karton üzerine silüeti çizilen motifin makas, maket bıçağı vb. kesici malzemeler yardımıyla çıkarılmasıyla şablon oluşturulur. Oluşturulan şablonun izi çıkarılacak yüzeye sabitlenmesinin ardından, sprey boyanın püskürtülmesi veya hazırlanan akrilik boyanın sünger yardımı ile tamponlanarak yüzeye aktarılması sonucu çalışma tamamlanır.

Mono baskıda boyalı zemin, matbaa mürekkebi düz bir yüzey üzerine (cam, fayans vb.) merdane yardımıyla yayılarak oluşturulur. Boyalı zemine yerleştirilen kâğıt üzerine fazla bastırılmadan istenilen motifin çizimi kalemle aktarılır. Elin değdiği, kalemin dokunduğu tüm kâğıt yüzeyine zemindeki boyanın geçmesi sağlanır. Mono baskıda her seferinde tek baskı alınabilir.

Ebru, genellikle dikdörtgen, derinliği olan bir tekne içinde, kitle vb. kıvam artırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine boyaların fırça ile su yüzeyine atılması ve çeşidine göre birleştirilerek biçim verilmesiyle oluşturulan geleneksel kitap sanatıdır. Ebru sanatının hemen her aşaması için sabırlı olmak gerekir.

Ebrunun kâğıda alınmasında kâğıt ile su yüzeyi arasında hava kabarcığı kalmaması önemlidir. Desen su üzerinde oluşturulduktan sonra kâğıt bir ucundan başlanarak ve yavaşça tekneye yatırılır. Teknenin bir kenarından bir yardımcıyla kaldırılan kâğıt, aşağıya doğru çekilerek teknedan alınır.

Geleneksel ebru, cilt ve hat sanatlarına yardımcı bir sanat olarak uygulanmıştır. Günümüzde ise ebru, kumaş, taş, cam vb. yüzeylere de uygulanabilen, sanat eseri olarak tek başına sergilenebilen bir kâğıt bezeme sanatıdır.

Görsel 1: Hikmet Barutçugil'e ait ebru çalışması

Görsel 2: Necmeddin Okyay'a ait ebru çalışması.

Güvenlik

Çalışma ortamının temiz ve düzenli kullanılmasına, kullanılan araç ve gereçlerin alındıkları yere konulmasına dikkat edilmeli, uygulama sonrası öğrenciler ellerini yıkamalıdır.

İşleniş

Öğrencilere 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ve Haftası kapsamında, ebrularda Atatürk çalışması yapılacağı açıklanır. Bu çalışma için öncelikle resim kâğıdı üzerine mono veya şablon baskı yoluyla Atatürk resim ve silüetlerinin aktarılacağı, yapılan baskılar üzerine ebru çalışması uygulanacağı belirtilir.

Baskı tekniklerinden şablon ve mono baskının kullanılacağı çalışmada tekniklerin orijinal malzemeleri ve yapıları açıklanır. Ancak, sprey boya ve matbaa mürekkebi gibi malzemeler yerine uygulamalarda öğrenci sağlığına uygun ve sınıf/atölye ortamında kullanılabilecek, su bazlı boyalar tercih edilir.

Öğretmen tarafından hazırlanan Atatürk şablonları ile imgeler, akrilik boya ve sünger yardımı ile tamponlanarak resim kâğıdına geçirilir. İsteyen öğrenciler mono baskı çalışması da yapabilir. Toz veya akrilik boyaların içerisine tutkal karıştırılarak zemine yayılmasıyla ya da karbon kâğıdı kullanılması ile mono baskı uygulanabilir. Çalışmalar bir haftada tamamlanır.

Ebru çalışmasının ekonomik olması adına malzemelerin sınıfça ortaklaşa alınması sağlanır. Bu bağlamda malzemelerin verimli kullanılması, ziyan edilmemesi ve tutumluluk konularıyla, paylaşma ve yardımlaşma değerlerine değinilebilir.

Sınıftaki öğrenci sayısına ve açılacak tekne sayısına göre sentetik kıvam artırıcılarla su hazırlanır. Sınıfın temizliği göz önüne alınarak atölye ya da derslikte sıraların üzerine gazete serilir. Ebru çalışmasına başlamadan boyaların ayarları bizle kontrol edilir. Atılacak boyaların sıraları belirlenir. Fırça ile su yüzeyine boyalar atılır.

Atatürk'ün silüeti veya baskısı alınmış kâğıtlar ilk olarak tek bir ucundan başlanarak hava kabarcığı kalmayacak şekilde yavaş bir şekilde tekneye yatırılır. Kâğıdın tekneden alınacağı taraf gazete veya kâğıt havlu ile silinir. Kâğıdın ucu biz yardımıyla kaldırılıp tekne üzerinden sıyırarak alınır. Kuruması için varsa kurutma tezgahına veya kalın bir gazete kâğıdına alınır.

Kuruyan çalışmalar paspartulanarak panolarda ve yılsonu sergisinde sergilenir.

Görsel 3: Öğrenci Çalışması

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Gözlem Formu (Ek 1).

EK 1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrenci Davranışları	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve kablıdır			
Derse gerekli malzemeler ile hazırlıklı gelir.			
Çalışmasını oluştururken geçmiş bilgilerden faydalanır			
Çalışmaya uygun çevresinden örnekler verir			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada isteklidir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Çalışmasını ciddiyetle ve eksiksiz tamamlar			

UYGULAMA ÖRNEĞİ 4.4

Konu, ZGSD programında yer verilen 8. sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Kes-yapıştır-düzenle (Natürmort)

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.1. Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.

G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur.

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.

G.8.3.4. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarını analiz eder.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından önceden belirlenmiş natürmort eserlerin, tıpkıbasımı, röprodüksiyonu veya bilgisayar görüntüsü. Uygulama çalışması için beyaz resim kâğıdı, dergi ve gazete sayfaları, makas, yapıştırıcı. Öğretmen tarafından imkânlar doğrultusunda kullanılan malzeme ve teknik konusunda değişikliğe gidilebilir.

Öğrenilecek Kelimeler

Natürmort: Konusu, cansız varlıklar veya nesneler olan resim, ölüdoğa.

Kolaj: Kâğıt, kumaş, tahta vb. malzemelerle yapılan, kâğıt veya kartona yapıştırılan resim, kesyap.

Oran-orantı: Resim çalışmalarında nesnelerin birbiriyle olan ilişkisi.

Motivasyon Soruları

Natürmort nedir?

Kolaj nedir?

Konu İle İlgili Bilgi

Tabiatla asıl çevresinden ayrılmış varlıkların dalından koparılmış çiçekler, meyveler, avlanmış hayvanlar vb. ile hareketsiz nesnelerin çizimi olan natürmortun ilk örneklerine Antik Yunan duvar resimlerinde, toprak vazolar üzerinde, mozaiklerde ve eski Mısır mezarlarında rastlanır.

XVII. yüzyıla kadar resmin konusuna destek olacak şekilde ayrıntıda tasvir edilen natürmort elemanları, bu dönemde ilk kez ana konu olarak karşımıza çıkar.

Görsel 1: Mısır mezar odasında tasvir edilen çeşitli gıdalar, MÖ 1400 dolayları.

XVII. yüzyılda simgesel anlamda bağımsızlık kazanan natürmortlar dini öğütler vermek amacıyla yapılırken, bu konu XIX. yüzyılda da gösterdiği çeşitlilik sebebiyle pek çok sanatçı tarafından işlenmiş, XX. yüzyılda özellikle Kübizmle farklı tekniklerle karşımıza çıkmıştır.

Kübizmler, tek bir nesneye odaklanmak yerine natürmortu aynı anda birçok açıdan resmetmiş, nesneleri parçalayarak her yandan görünümünü yansıtmışlardır. Nesne iç içe geçerek geometrik biçimin içinde kaybolmuştur.

Görsel 2: Juan Gris, Still Life with Flowers, Çiçekli Natürmort, MoMA (Modern Sanat Müzesi), 1912,

Görsel 3: Marcel Duchamp, Bicycle Wheel, Bisiklet Tekerleği, 1913.

Hazır nesneyi seyirciye sanatsal ve estetik boyut kazandırarak sunan Marcel Duchamp, objenin kendisini sanat nesnesi olarak kullanmış, nesneyi biçime dönüştürmüştür. Yaratmanın değil düşüncenin ve seçimin önemini vurgular. Pop sanatta ise nesneler tüketim toplumunun günlük kullanım ürünleridir.

Görsel 4: Roy Lichtenstein, Paletli Natürmort, 152,4 x 243,8 cm., 1972.

Türk resim sanatı ustalarından natürmortları ile dikkat çeken Mahmut Cüda, nesneleri doğal görünümler içinde, biçimsel bir yorumlama olmaksızın betimlemiştir. Nesneleri resim yüzeyine plastik bir kitle görüntüsüyle, düşünülmüş bir düzen içinde yerleştiren Cüda, biçim bozma çabasına gitmeden, nesnelerin doğal dokusunu tüm ayrıntılarıyla yansıtmıştır.

Görsel 5: Mahmut Cüda, Natürmort, 30 x 40 cm.

Güvenlik

Kesme-yapıştırma işlemi gerçekleştirilirken dikkat etmeleri gereken hususlar hatırlatılır. Kesici aletlerle şaka yapılmayacağı önemle vurgulanır. Kullanılan makasların yuvarlak uçlu, öğrenci makası olmasına özen gösterilir. Yapıştırıcı olarak su bazlı ve solvent içermeyen bir malzemenin kullanılmasına dikkat edilir.

İşleniş

Öğrencilere kolaj tekniği ile natürmort çalışması yapılacağı bir hafta önceden söylenerek, derse natürmort konusunda ön araştırma yaparak ve gerekli malzemelerle gelmeleri sağlanır. Natürmortun öğrencilerle birlikte soru-cevapla tanımlanmasının ardından, çeşitli sanatçılara ve üsluplara ait örneklerin gösterilmesiyle derse giriş yapılır.

Kolaj tekniğinde yapılacak olan çalışmada kompozisyonun bir şişe, bir elma ve istenilen bir objeden oluşturulacağı belirtilir.

Çalışmada kompozisyon düzeni, oran-orantı, espas, açık-koyu ve renk dengesine dikkat edilmesi gerekliliği vurgulanır. Resim kâğıdı üzerine kurşun kalemle kompozisyonun çizilmesiyle çalışmaya başlanır. Dergi ve gazete sayfalarından kompozisyona uygun kısımlar çıkarılarak kolaj uygulaması yapılır.

Uygulama sırasında öğrencilerden atölye kurallarına uygun davranışları, temiz ve düzenli çalışmaları, birbirlerinden yapacakları malzeme alışverişiinde nezaket kurallarına uymaları beklenir. Bu bağlamda paylaşma, yardımseverlik, saygı, iş birliği değerlerine değinilir.

Çalışmalar tamamlandıktan sonra panolarda ve yılsonu sergisinde sergilenir. Başta öğrenci olmak üzere, bireyin eleştirel düşünme, estetik bilinç kazanma, topluma ve çevreye duyarlılık, kendini ifade edebilme, özgüven, sorumluluk vb. pek çok değeri kazanabileceği sergilemeler, eğitimde büyük önem taşır.

Görsel 6: Öğrenci çalışması

Görsel 7: Öğrenci çalışması

Görsel 8: Öğrenci çalışması

Değerlendirme

Süreç Değerlendirme Gözlem Formu (Ek 1).

EK 1. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrenci Davranışları	Mükemmel	İyi	Orta
Ders ile ilgilidir ve katılımcıdır			
Derse gerekli malzemeler ile hazırlıklı gelir.			
Çalışmasını oluştururken geçmiş bilgilerden faydalanır			
Çalışmaya uygun çevresinden örnekler verir			
Derste öğrendiklerini günlük hayata aktarır			
Orijinal fikir, yenilik yapma, yeni materyal kullanma, alet ve teknikler araştırmada isteklidir			
Sanat eserlerindeki ortak ve farklı özellikleri ifade eder			
Çalışmasını ciddiyetle ve eksiksiz tamamlar			

KAYNAKÇA

Buyurgan, S. ve Mercin L. (2005). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Ed. Özsoy, V. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Uygulama Örneği 1

Görsel 1: http://natgeo.nikkeibp.co.jp/nng/article/news/14/9144/?ST=m_news (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 2: <http://burcmat.blogspot.com.tr/2014/12/dogada-simetri.html> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 3: <http://twistedstifter.com/2015/03/10-composition-tips-with-steve-mccurry/> (Erişim Tarihi: 22.08.2017).

Görsel 4-5: <https://circlelove.co/minimalizm-akimini-baslatan-8-sanatci/> (Erişim Tarihi: 16.08.2017).

Görsel 6-7: <http://www.mcescher.com/gallery/symmetry/> (Erişim Tarihi: 16.08.2017).

Görsel 8-9-10: Filiz Kara Bilgin arşivinden öğrenci çalışması.

Uygulama Örneği 2

Görsel 1: <http://www.sosyalbilgiler.gen.tr/sosyal-bilgiler-6-sinif-anadoluda-uygarliklar-hititler-etkinligi/> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

Görsel 2: <http://arkeofili.com/anadolu-medeniyetleri-muzesinde-gorulmesi-gereken-20-eser/> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

Görsel 3: http://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/anadoluda-ana-tanrica-inanisi_3_82290.html (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

Görsel 4: <http://arkeofili.com/anadolu-medeniyetleri-muzesinde-gorulmesi-gereken-20-eser/> (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

Görsel 5-6: Filiz Kara Bilgin arşivinden öğrenci çalışması.

Uygulama Örneği 3

Görsel 1: <http://www.hikmetbarutcugil.com/ebru-eserleri/> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 2: <http://img.eba.gov.tr/279/404/563/fcc/fla/954/f87/a62/a8c/544/20c/9db/37a/d7c/001/279404563fccfla954f87a-62a8c54420c9db37ad7c001.docx?name=EBRU%20SANATI.docx> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Görsel 3: Filiz Kara Bilgin arşivinden öğrenci çalışması.

Uygulama Örneği 4

Görsel 1: <https://misirulkesinedair.wordpress.com/author/dorkasdes/> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 2: <https://www.moma.org/collection/works/78930> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 3: <https://tr.coursera.org/learn/modern-art-ideas/lecture/hBaddt/4-4-marcel-duchamp-bicycle-wheel-1913> (Erişim Tarihi: 22.08.2017)

Görsel 4: www.gagosian.com/exhibitions/may-08-2010--roy-lichtenstein/exhibition-images (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 5: http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&mod=Painters_artistDetailID=38 (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Görsel 6-7-8: Filiz Kara Bilgin arşivinden öğrenci alışması.

BÖLÜM 12

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 5

Doç Dr. Levent MERCİN

UYGULAMA ÖRNEĞİ 5.1

Konu, ZGSD Programında yer verilen 5. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Gözleme Dayalı İmgesel Çizim

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.5.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken uygulama basamaklarını kullanır.

G.5.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.5.2.1. Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.

G.5.2.3. Müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirir.

G.5.3.2. Seçilen sanat eserinin görsel özelliklerini analiz eder.

G.5.3.3. Seçilen sanat eserinin içeriğini yorumlar.

G.5.3.4. Bir sanat eserini yapıldığı dönem ve şartlara göre analiz eder.

G.5.3.5. Kendi görsel sanat çalışmasını değerlendirir.

G.5.3.7. Görsel sanat çalışmasında etik kurallara uyar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Öğretmen tarafından önceden hazırlanmış çalışma yaprağı, kalem, taslak defteri; müze eğitimi kitabı, müze kataloğu (Kütahya Arkeoloji Müzesi), müze tanıtım broşürü (Kütahya Arkeoloji Müzesi), müze tanıtım filmi (var ise), defter, kalem, kuru boya, pastel boya, sulu boya, sünger, su kabı, fırça.

Öğrenilecek Kelimeler

Görsel Sanatlar: Görsel sanatlar resim, heykel, grafik tasarım, seramik, tekstil tasarımı, mimari, minyatür, fotoğraf vb. alanları içine alan sanat alanlarından biridir.

Arkeoloji: Arkeoloji somut verileri objektif değerlendirmeye doğruyu değil de gerçeği arayarak bilimsel bilgiye dönüştürmeye çabalayan, geçmişte yaşamış insanların düşüncelerini, kaygılarını, mücadelelerini ve ürünlerini günümüz insanına tanıtmayı amaçlayan bilim dalıdır.

Sanat Tarihi: Genel anlamda sanat tarihi bir sanat eserinin, sanatçının ve o sanat eseri ile ilişkili öteki bilgilerin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Kavramsal etkilerin görsel sanatlardaki gelişimini, sanatçılar ile sanat nesneleri hakkındaki bilgileri, açıklamaları ve yargıları birleştiren bir disiplindir.

Renk: Duygu yaratan ve aktaran bir örüntüyü aydınlatan, bir kompozisyona hareket katan sanat elemanıdır.

Doku: Doku, bir nesnenin dış yapısı, birim tekrarıyla birim elemanlarının yan yana gelmesiyle oluşan görüntü olarak tanımlanabilir. Dokuları ikiye ayırmak mümkündür: Doğal doku (ağaç kabukları, taş, çam kozalağı vb.) ve yapay doku (insan eliyle yapılmış birim tekrarı kullanılan ve sanatsal açıdan estetik kaygı taşımayan örgü, dokuma ürünleri). Bunun dışında optik (Birim tekrarlarının büyüüp küçülmesiyle oluşur.) ve güncel dokunun da (Nesnenin temel yapısında değişim olmaz, ancak zaman içerisinde dış yapısında değişim olur. Örneğin ağaç kabukları.) varlığı kabul edilebilir.

Sanatçı doğadaki dokulardan yararlanarak kendi eserinde yeni dokular oluşturabilir.

Değer (valör): Bir rengin şiddeti ve derecesine verilen isimdir. Değer ile ton, çoğunlukla birbiriyle karıştırılır. Ton iki renk arasındaki geçiştir. Değer ise bir rengin siyah ve beyazla olan ilişkisidir. Tek bir rengi tuvalin ortasına koyup farklı köşelere siyah ve beyaz koyup arada geçişler oluşturursak ortaya koyduğumuz rengin farklı değerlerini bulmuş oluruz.

Denge: Bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde yerleştirilmesidir. Denge doğada var olan ve bozulduğu zaman insanı rahatsız eden bir ilkedir. Örneğin gece ile gündüz, büyük ile küçük gibi. Görsel dengenin üç temel tipi vardır: Simetrik, asimetrik ve merkezi (radial). Simetrik ya da biçimsel denge dikey bir çizgi hattı ya da eksen üzerine dayanır.

Çizgi: Çizgi hareket eden bir nokta tarafından belirlenen yoldur. Sanatçı için hareket eden yüzeyde bir görüntü oluşturmak için kullanılan her türlü aracın ucunun bıraktığı izdir.

Biçim: Sanat eserinde biçim eserin ön yapısında bize görünen genel hatlarıdır. Örneğin bir eser içerisinde bir figür, bir soyut leke biçimi oluşturur.

Vurgu: Eserde baskın unsur, etkin unsur yaratmak için kullanılan etkidir. Zıtlıklar ilgi merkezini vurgulamak için kullanılırlar. Örneğin grafik tasarımcılar kullandıkları biçimler ve sözcüklerde zıt unsurlar kullanarak anlatmak veya iletmek istedikleri mesajı kolay bir şekilde izleyiciye ulaştırmaya çalışırlar.

Kontras-Zıtlık: Zıtlık aslında bir şeyin karşıtı ile denge bulduğu bir ilkedir. Bu bakımdan denge ile iç içedirler. Örneğin iyi-kötü, siyah-beyaz, sarı-mor vb. gibi.

Oran-Oranlık: Sanat eserindeki elemanların veya nesnelerin birbirine ve bütüne olan ölçüsüdür oran. Yani küçük parçanın büyüğe ve büyük parçanın da bütüne olan oranı gibi.

Birlik: Sanatçılar ve tasarımcılar eserlerinde biçimleri, renkleri, dokuları ve içeriği düzenleyerek birliği arar.

Eğer bir sanat eserinde doğrudan ve düz bir yerde, siz gözünüzün bir noktadan diğer bir noktaya hareket ettiğini hissediyorsanız bu birliktir.

Çeşitlilik: Çeşitlilik, değişiklik ve zıtlıkları içeren bir tasarım (düzenleme) ilkesidir .

Ritim/Hareket: Planlanan bir alandan diğer alana dikkatleri çekebilmek için ritim ilkesinden yararlanılır. Afişte rengi gradient (koyudan açığa doğru gösterme) yaparak, yazıları küçükten büyüğe doğru sıralayarak, illüstrasyonu eğerek (diagonal) ve ek çizgiler kullanarak da hareket oluşturulabilir. Eskiz yaparken hareket ilkesi denenebilir. Örneğin yüzey üzerinde vurgulanmak istenen imge merkeze yerleştirilebilir.

İmge merkeze yerleştirildikten ve etrafına ilave edilmesi gereken elemanlar eklendikten sonra bunlar yüzey üzerinde kaydırılarak nasıl hareket oluşturabileceği gösterilebilir.

Boşluk: Boş alanlar nesneler arasındaki ilişkileri tanımlar. Yan ve alt kısımdaki marjinal boşluklar afişin içeriğini yansıtmak için kapsamlı bir çerçeve oluşturur. Bu yüzden izleyiciyi imgeye ve mesaja çekebilmek için hem imge hem de metin sütunu arasında boşluk oluşturulur.

Bellek Eğitimi: Bellek kısa ve uzun süreli olmak üzere iki kısımdan oluşan, bilginin depolandığı ve gerektiğinde bilgiye erişimin sağlandığı kayıt sistemidir. Bellek eğitimi bu sistemin işlemesi için planlı olarak gerçekleştirilen uygulamalar bütünüdür.

İmge: Bir düşüncüyü, tasarımı canlandıran, ona hayat veren, yazının tek başına yapamayacağı etkiyi okuyucuya ileten resimsel grafik öğelere verilen addır.

Neolitik: Taş devrinin son dönemlerine, yani M.Ö. 12000-5500 yılları arasına verilen ad. Anadolu'daki en önemli yerleşim merkezleri arasında; Körtik Tepe, Göbekli Tepe, Çayönü, Hacilar, Çatalhöyük vb. yerleşim yerleri gelmektedir.

Görsel 1: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Müze: Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (satın alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen, onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kiralayan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur.

Arkeoloji Müzesi : İçerisinde arkeolojik kazılar sonucu toprak veya su altından çıkartılan eserlerin/objelerin sergilendiği müze türüdür.

Görsel 2: Antalya Arkeoloji Müzesi

İmgesel: Hayali çizim veya resim.

Paleolitik: Günümüzden yaklaşık olarak 2 milyon yıl önce başlamış ve 10.000 yıl önce de son bulmuş; yontma yada Eski Taş Çağı olarak da adlandırılan dönemdir.

Kalkolitik: MÖ 5000-3000 yılları arasına tarihlenen Bakır Taş Çağı veya Maden Taş Çağı adı verilen tarih öncesi dönemdir. Anadolu'daki önemli yerleşim yerleri arasında Hacılar, Kuruçay Höyüğü, Can Hasan Höyüğü, Köşk Höyük, Yümüktepe, Tülintepe Höyüğü, Norşuntepe, Korucutepe, Kurban Höyük, Samsat ve Tilkitepe sayılabilir. Ayrıca Malatya şehri sınırları içersinde yer alan Arslantepe ve Hacınebi (Şanlıurfa) sayılabilir.

Eski Tunç: M.Ö. IV binlerin sonu ve 3000 başlarında görülen 1000.nci yıllara kadar tarihlendirilen bakır ve kalayın karışımından oluşan tunç'dan adını alan Tunç Çağı, önemli teknolojik bir buluş olarak kabul edilen kağıt biçimindeki dört tekerlekli araba ile öne çıkar. Bu evrede Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan en önemli yerleşim yerleri Troia I, Demircihöyük, Semahöyük, Beycesultan, Tarsus, Alishar, Alacahöyük, Karaoğlan, İkiztepe, Kültepe ve Norşuntepe, Tepecik ve Pulur sayılabilir.

Hittit: M.Ö. 1750-1200 tarihlenen bir sürede hüküm süren ve başkentleri Hattuşa (Boğazköy) olan bir kavimdir. Alacahöyük, Eskişar, İnandık, Maşat-höyük en önemli yerleşim yerlerinden bazılarıdır. Hittit Güneş Kursu olarak anılan törensel nesne, Hittitlerin sembolü kabul edilebilir. Özellikle İç Anadolu Bölgesi başta olmak üzere, Ege, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde hüküm sürmüşlerdir. En önemli eserlerinden bazılarının Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde olduğu bilinmektedir.

Görse1 3: HRR Güneş Kursu

Frig: MÖ 1200'lerde Trakya ve Boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelen ancak (MÖ 750 - 300) arasında yaşamış bir kavimdir. Anadolu'da Karadeniz Bölgesinde Samsun, Ege Bölgesinde Denizli ve Kütahya, İç Anadolu Bölgesinde Eskişehir ve Ankara sınırlarına kadar oldukça geniş bir alanda hüküm sürmüşlerdir. Başkentleri Polatlı yakınlarındaki Gordion olmuştur. Önemli bir yerleşim merkezi ve oldukça zengin kültür kalıntılarına sahip olan yerler arasında Frigya Vadileri olarak da bilinen Afyon, Kütahya ve Eskişehir üçgenindeki bölge yer alır. Bu bölgedeki en önemli yapılardan biri Midas Anıtıdır.

Görse1 4: Midas Anıtı-Frigler (Yazılıkaya-Eskişehir)

Motivasyon Soruları

Müze nedir?

Müze ne işe yarar?

Müze denilince aklınıza sadece biriktirmek mi geliyor?

Arkeoloji müzesi deyince aklınıza ne geliyor? Orada ne görmeyi beklersiniz?

Bulunduğunuz şehirde hiç müzeye gittiniz mi? Orada neler gördünüz?

İnsan atalarının geçmişte yaptığı eser/ürünleri niçin incelemelidir?

Güneş kursu denilince aklınıza nasıl bir görsel geliyor?

Kral Midas nerede yaşamıştır?

Konu ile İlgili Bilgi

Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (sahin alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen, onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kirala-yan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur.

Arkeoloji, yok olmuş kültürlere ait maddi kalıntıların tanımı ve bilimsel olarak açıklanmasına dayalı bir bilim dalıdır. Dolayısıyla bu müzeler arkeolojik kazılar sonucu elde edilen ürünlerin sergilendiği yerlerdir. Türkiye'deki müzelerin çoğunluğu bu müzelerden oluşur. Birçok ilimizde (Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Antalya, Bursa) arkeoloji müzeleri vardır. Diğer bazı illerimizde bu müzeler etnografya müzeleri ile birleştirilmiştir.

Kütahya'da ilk müzecilik çalışmalarına 1945 yılında başlanmıştır (Görsel 5 a, b). Vahit Paşa Kütüphanesi'nin içerisinde bir müze deposu kurulmuş, ayrıca İslâm dönemine ait eserler Pir Ahmet Beşir Türbesi'nde teşhir edilmiştir. Müzedeki eserlerin artması ile 1947 yılında İl Genel Meclisi Millî Eğitim Bakanlığı'na başvurarak Özel İdare'nin elinde bulunan Vacidiye Medresesi'nin müze halinde getirilmesini istemiştir. Bu medreseyi Germiyanogulları devrinde Mübarezeddin bin Savcı 1314 yılında yaptırmıştır.

Görsel 5-a: Kütahya Arkeoloji Müzesi.

Görsel 5-b: Kütahya Çini Müzesi.

Kütahya'da müze çalışmaları sürerken Kütahya Milletvekili Ahmet Bozbey 101 parçalık oya koleksiyonunu buraya bağışlamıştır. Daha önceki yıllarda Gıyas Sağer isimli bir kişi de Kütahya yöresinden topladığı 33 parça eseri 1936 yılında Ankara Arkeoloji Müzesi'ne vermiştir. Müze olarak düşünülen Vacidiye Medresesi'nin Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü 1956-1957 yıllarında onarımına başlamış ve onarım 1963 yılında tamamlanmıştır. Bundan sonra Topkapı Sarayı Müzesi'nden getirilen eserlerle Kütahya'da bulunan eserlerle birlikte müzenin teşhir ve tanzimi yapılmış ve 15 Mart 1965'te Müdürlük haline getirilmiştir.

Müzede tarih öncesi dönemlere ait Paleolitik, Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit, Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait eserler sergilenmektedir. Özellikle Burdur Hacılar'dan gelen Geç Kalkolitik Dönem boyalı keramikleri müzenin en eski örnekleridir. Bunun yanı sıra çeşitli fosiller, Eski Tunç ve Frig dönemine ait eserler müzenin girişindeki vitrinlerde teşhir edilmektedir. Bu eserler arasında Frig çocuk oyuncakları (Görsel 7), Ana Tanrıça, Kybele, rahipler, Satir ve Hekate heykelleri de dikkat çekicidir. Ayrıca Helenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen keramikler, kandiller, cam eserler, cerrahi aletler de onları tamamlamaktadır.

Aizonai ören yerinde 1990 yılında bulunan Amazon Lahti de müzenin önemli eserleri arasındadır. MS. 160 yılına tarihlenen Yunanlılarla Amazonların savaşını canlandıran bu lahit döneminin sağlam kalabilmiş tek örnekleri arasındadır. Seyyid Ömer Höyük'te yapılan kurtarma kazısında bulunan küpler, kemik aletler, kiremitler; Ağızören Kurtarma kazısında müze tarafından çıkarılan Hitit dönemi buluntuları ve Roma devri mezar taşları da müzedeki önemli eserlerdendir (<http://www.kenthaber.com/eg/kutahya/merkez/Rehber/muzeler/arkeoloji-muzesi>).

Güvenlik

Müze ziyareti esnasında öğrencilerin müzede uymaları gereken kurallara dikkatlerinin çekilmesi gerekir.

İşleniş

Öğretmen ilk önce müze ziyaretinin gerçekleştirileceği zaman ve müzede neler yapılacağına ilişkin taslak bir plan hazırlayarak müze yetkilileriyle görüşür. Müze yetkilileriyle görüş birliğine varıldıktan sonra, okul, veli ve müze yetkililerinden resmi izin alınır. Gerekli izinler alındıktan sonra öğretmen okul aile birliği ve okul yöneticileriyle iletişim kurarak, eğer okul müzeye yürüme mesafesinde değilse, araç tahsisi sağlanır. Ayrıca müze ziyaretinde okul aile birliği yetkililerinden bir veya birkaç kişinin bulunması sağlanmalıdır.

Ayrıca öğretmen, müze hakkında önceden hazırladığı slaytlar, tanıtım filmleri veya duvara asacağı bilgi panoları ile öğrencilerin müze, müze türleri, işlevleri ve müzenin özelliklerini görmelerini sağlar. Ana hatlarıyla müzenin tarihi gelişimini aktarır. Müzelerin eğitim misyonuna neden sahip olmaları gerektiğini ve hangi yöntemlerle bu eğitimin yapıldığını anlatır. Konuyla ilgili olarak önceden hazırladığı notların fotokopilerini dağıtır.

İzinler alındıktan ve genel müze bilgileri aktarıldıktan sonra müze ziyareti öncesi, eğer mümkünse öğrencileri motive edebilmek için müze yetkilileriyle iletişim

kurup okulda öğrencilere sözlü ve görsel bilgi aktarımı yapılır. Bu uygulamadan sonra planlı müze ziyareti başlatılmalıdır. Müze, müze rehberi eşliğinde gezilmeli ve sonrasında müzede yapılacak öğretim yöntemleriyle (drama, oyun, eser eleştirisi, test (EK 1-2). vb.) müzede sanat eğitimi gerçekleştirilmelidir (Görsel 6 a-b).

Müze ziyareti esnasında, bir insanın nasıl kendi kültürüne ait eserlerin korunmasını ve onlara saygı duyulmasını ister ve beklerse kendilerinin de müzedeki farklı toplumlara ait olan eserlere/objelere karşı saygılı olmaları gerektiği üzerinde durulur. Ayrıca buna bağlı olarak hoşgörülü olunması gerektiği de belirtilir. Ve bu kavramlar hakkında gerçek hikâyeler anlatılır.

Tarihi eserlerin korunmasının ve gelecek kuşaklara taşınmasının bir sorumluluk olduğu ifade edilir. Çünkü geçmişi öğrenmenin en somut kanıtlarının onlar olduğu belirtilir. Bunların yanısıra farklı toplumların eserlerini değerlendirirken dürüst olunması, kendi tarihi kültür ve sanat eserlerini koruma konusunda vefalı olunması; yapacakları bireysel veya grup çalışmalarında merhametli, sevgi dolu, dostça ve paylaşmayı bilmeleri gerektiği üzerinde durularak bu kavramların ne olduğu açıklanır.

Müze ziyareti sonrası ise yine planlandığı şekliyle öğretim uygulamalarına (bir eserin çizimi, hikâye oluşturma vb.) ya okulda ya da okul dışında ev ödevi şeklinde devam ettirilmelidir.

Görsel 6 a: Müzede Görsel Tamamlama Testi Uygulaması

Görsel 6 b: Müzede Görsel Tamamlama Testi Uygulaması

Değerlendirme

Görsel Tamamlama Testi (Ek 1).

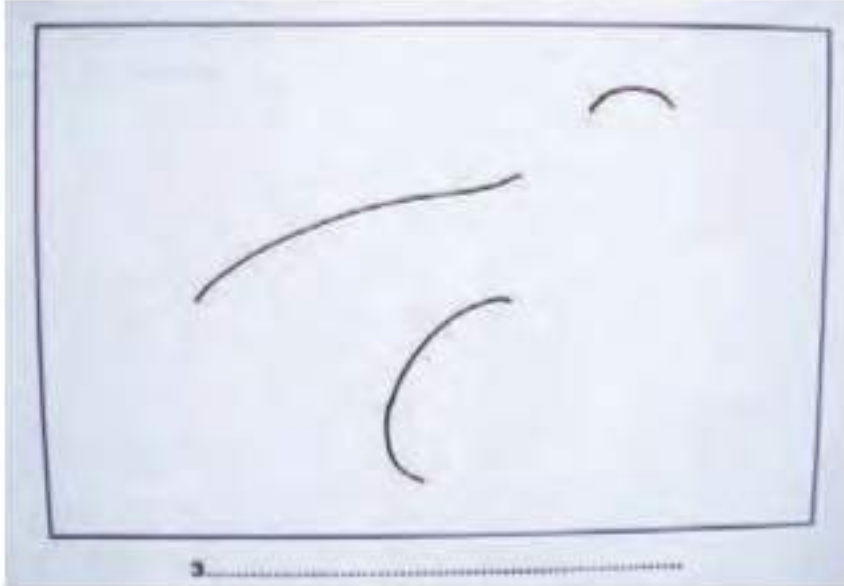
Kentini Keşfet Testi (Ek 2)

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 3).

EK 1: GÖRSEL TAMAMLAMA TESTİ

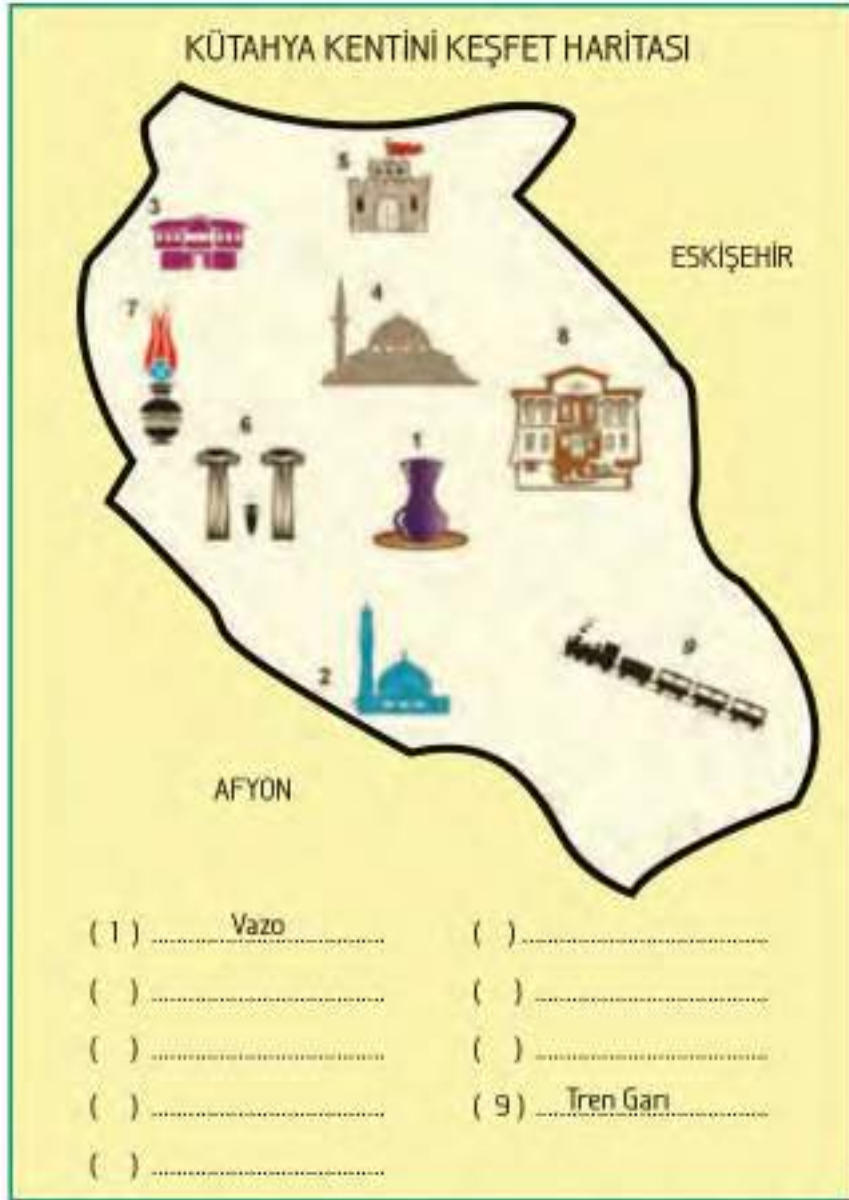

Görsel 7 a: Kültepe Arkeoloji Müzesi

Görsel 7 b: Müzedeki Eserden (Görsel 7) Yola Çıkılarak Hazırlanmış
Görsel Tamamlama Testi Çizim Örneği

EK 2: KENTİNİ KEŞFET

Yukarıda yer alan çalışma yaprağındaki boşluklara, Kütahya Kent Haritası içerisinde yer alan tarihi ve turistik mekânların kodlanmış numaralarını ve adlarını yazınız.

EK 3. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 5.2

Konu, ZGSD Programında yer verilen 8. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Mizah Yapıyorum

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur.

G.8.1.5. Güncel olayları görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.8.2.1. Sanat eserinin sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden nasıl etkilendiğini açıklar.

G.8.2.3. Dönem, üslup, kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.

G.8.2.4. Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini açıklar.

G.8.3.1. Sanat eserindeki görsel dili düzenlemenin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.

G.8.3.5. Sanatın tanımlamasını yapar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Müze kataloğu, müze tanıtım broşürü, müze tanıtım filmi, kalem, taslak defteri, resim kâğıdı, fon kartonu, kuru boya, pastel boya, sulu boya, sünger, su kabı, fırça, dergi veya gazete sayfalarından kesilmiş görsel ve yazı, yapıştırıcı, makas.

Öğrenilecek Kelimeler

Sanat Tarihi: Genel anlamda sanat tarihi bir sanat eserinin, sanatçının ve o sanat eseri ile ilişkili öteki bilgilerin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Kavramsal etkilerin görsel sanatlardaki gelişimini, sanatçılar ile sanat nesneleri hakkındaki bilgileri, açıklamaları ve yargıları birleştiren bir disiplindir.

Müze: Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (satın alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen, onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kiralayan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur.

Karikatür: İnsan ve toplumla ilgili her tür olgu ve olayı konu edinen, abartılı bir biçimde içerisine mizah katarak veren, düşündürücü ve güldürücü resim veya çizim.

Mizah: Bir durumu, olayı veya düşünceleri nükteli yada takılmalarla süsleyip anlatan bir yazı çeşidi.

Sanat Tarihi Şeridi: Sanatın belli bir dönemini veya sanatçının hayatını kronolojik olarak görsel ve bilgi aktaran yazılarla da destekleyerek kısaca gösteren iki boyutlu materyal.

Kronoloji: Tarihi olayların zamana göre sıralanışı. Başlangıcından belli bir döneme veya günümüze kadar geçirdiği süreç.

Grafik Tasarım: Genel anlamda görsel iletişim tasarımı olarak da kabul edilen; grafik tasarım; önceleri iki boyutlu yüzeylerde iletişim problemlerine çözümlerin üretildiği bir tasarım alanı iken, zamanla hareketli görüntülü tasarımlara kadar geniş bir mecrada kendine yer bulan; şimdilerde ise teknolojinin getirdiği imkânlara paralel olarak daha da artan iletişim ihtiyacını giderebilmek amacıyla çok geniş bir alanda uygulanmaktadır.

Bilgilendirme Grafikleri: Bilgi grafikleri, nesneler ile ziyaretçiler arasında iletişimi sağlayan ve kalıcı bilgileri sunan etkileyici öğretim materyallerinden biridir.

Motivasyon Soruları

Müze nedir?

Müze ne işe yarar?

İnsan atalarının geçmişte yaptığı eser/ürünleri niçin incelemelidir?

Karikatür denilince aklınıza ne geliyor?

Bir insan figürü çizmek karikatür yapmak mıdır?

Mizah denilince aklınıza ne geliyor?

Hiç sanat tarihi şeridi gördünüz mü? Eğer gördüyseniz neler dikkatinizi çekti?

Hacivat ve Karagöz denilince aklınıza gelen ilk şey nedir?

Konu ile İlgili Bilgi

Müzeler, koleksiyonlarına, yönetim biçimlerine vb. göre farklı türlere ayrılmışlardır. Bunlardan biri de karikatür müzeleridir. Karikatür bir sanat dalı olarak kabul edilebileceği için bu tür "sanat müzeleri" sınıfına sokulabilir. Birer eğitim ve araştırma merkezi konumunda olan bu müzeler geçmiş yansıtırken, günümüz ile de karşılaştırma olanağı sağlarlar. İçerisinde genellikle her konuda yapılmış olan karikatürlere yer verilir. Ayrıca bu müzelerde bir kişi veya konu hakkındaki karikatürler de geçici olarak sergilenebilir. Türkiye'de bu anlamda bilinen ilk karikatür müzesi İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait olan "Karikatür ve Mizah Müzesi"dir. Daha sonra Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi gelmektedir (Görsel 1). Dünya'da farklı ülkelerde karikatür müzeleri mevcuttur. Bunlardan biri Varşova'da (Polonya) bulunan Karikatür Müzesidir (Görsel 2 a.b.c).

Görsel E. Eğitim Karikatürleri Müzesi (Eskişehir)

Görsel 2a: Museum of Caricature, Varşova , Polonya

Görsel 2b: Museum of Caricature, Varşova , Polonya

Görsel 2c: Museum of Caricature, Varşova , Polonya

Görsel 3. Hacıvat ve Karagöz

Güvenlik

Müze ziyareti esnasında öğrencilerin müzede uymaları gereken kurallara dikkatlerinin çekilmesi gerekir. Ayrıca çalışma yapılırken makas kullanılacak ise kullanılan makasın yuvarlak uçlu olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca yapıştırıcı olarak zehirli madde içermeyen yapıştırıcı türleri kullanılmalıdır.

İşleniş

Bu müze türü her şehirde olmadığı için müzesi olan (İstanbul veya Eskişehir) şehirlerde normal bir müze ziyareti amacıyla öğretmen ilk önce müze ziyaretinin gerçekleştirileceği zaman ve müzede neler yapılacağına ilişkin taslak bir plan hazırlayarak müze yetkilileriyle görüşür. Müze yetkilileriyle görüş birliğine varıldıktan sonra, okul, veli ve müze yetkililerinden resmi izin alınır. Gerekli izinler alındıktan sonra öğretmen okul aile birliği ve okul yöneticileriyle iletişim kurarak, eğer okul müzeye yürüme mesafesinde değilse, araç tahsisi sağlanmalıdır. Ayrıca müze ziyaretinde okul aile birliği yetkililerinden bir veya birkaç kişinin bulunması sağlanmalıdır. Eğer yukarıdaki şehirlerden birinde bulunulmuyorsa o zaman öğretmen ya sanal ortamdan ya da farklı öğretim materyallerinden yararlanarak öğrencilere bu müze türü hakkında bilgi aktaracak materyallerin teminine yönelik hazırlık yapmalı ve öğrencileri bu konuda bir hafta öncesinde araştırma yapmaya teşvik etmelidir. Hazırlık aşamasında öğrencilerden karikatür ve karikatür müzelerinin ne olduğunu, farklı karikatür uygulama biçimlerinin görsellerini, Türkiye'deki karikatür sanatının gelişim tarihini, dönemleri, öncüleri ve görselleri konusunda materyal bulmaları istenir.

Öğretmen, müze hakkında önceden hazırladığı slaytlar, tanıtım filmleri veya duvara asacağı bilgi panoları ile öğrencilerin müze, müze türleri, işlevleri ve müzenin özelliklerinin öğrenciler tarafından görülmesini sağlamalıdır.

Öğretmen önce ana hatlarıyla müzelerin ne işe yaradığı konusunda bilgi aktarır. Müzelerin eğitim misyonuna neden sahip olmaları gerektiğini ve hangi yöntemlerle bu eğitimin yapıldığını anlatır. Konuyla ilgili olarak önceden hazırladığı notların fotokopilerini dağıtır. Hazırlanan bilgi ve görseller paylaşıldıktan sonra, öğrencilerin hazırladığı araştırma raporlarının da sınıfa sunulması ve tartışılması sağlanır. Bu esnada karikatür sanatı ile Türk kültür değerlerinden biri olan Hacivat ve Karagöz arasındaki benzerlik ve farklılıkların sorgulanması sağlanır. Bu yapılırken bir insanın öncelikle kendi kültür ve sanatına sahip çıkmasının bir vefa borcu olduğu ve buna karşı duyarlı olması gerektiği, bunun bir sorumluluk ve vatanperverlik olduğu üzerinde durulur. Burada değerler eğitimi kavramlarına ilişkin açıklamalarda bulunulur. Öğrencilerden buna ilişkin gerçek yaşamda karşılaştıkları örnekleri anlatmaları sağlanır. Ayrıca konu işlenirken özellikle karikatür sanatının eleştirel ve mizahi yönü dikkate alınarak, insanlara, bir zümreye, inanca veya ülkeye vb. gibi kişi ve kurumlara hakaret içermeyen, aşağılamayan ve ayrımcılık yapmayan karikatürlere karşı saygılı ve hoşgörülü olunması gerektiği belirtilir. Bu kavramlar karikatürler üzerinden anlatılır.

Sonrasında yapılacak öğretim yöntemleriyle (biçimlendirme -karikatür- çalışması, drama, oyun, eser eleştirisi, test vb.) müze eğitimi gerçekleştirilebilir. Bu bilgi paylaşımından sonra karikatür sanatının Türkiye'deki geçmişi ile ilgili bir sanat tarihi şeridi (EK 1), oluşturmaları istenir. Sanat tarihi şeridi oluşturulurken belli bir dönemin alınması söylenir. Ayrıca sanat tarihi şeridi uygulamasını bir tasarlama eylemi ve aynı zamanda içerisinde yapılacak karikatürlerle de bir biçimlendirme çalışması olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilir. Bu tarz uygulamaların grafik tasarım dilinde bilgilendirme grafiği olarak da adlandırılabilirdiği ifade edilir.

Değerlendirme

Sanat Tarihi Şeridi Tasarımı (Ek 1).

Süreç Değerlendirme Gözlem Formu (Ek 2).

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 3).

EK 1

EK 2. SÜREÇ DEĞERLENDİRME GÖZLEM FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı:	Tarih:			Tarih:		
GÖZLENEN DAVRANIŞLAR	1. GÖZLEM			2. GÖZLEM		
	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
1. Ders ile ilgili tartışmalara katılır.						
2. İncelenen çalışmalardaki sanatın elemanlarını ve tasarım ilkelerini gösterir.						
3. Grafik tasarım çalışmaları yoluyla iletişim problemlerine çözüm üretir.						
4. Grafik tasarımcıların, kendisinin ve akranlarının çalışmalarını yorumlar.						
5. Grafik tasarım çalışmasının sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden nasıl etkilendiğini bilir.						
6. Grafik tasarımların toplumsal, ekonomik ve işlevsel yönünü bilir.						
7. Grafik tasarım çalışması hakkında bir yargıya varırken eleştirel düşünme becerilerini kullanır.						
8. Grafik tasarımcının tasarımında vermek istediği mesajı yorumlar.						
9. Çalışmanın amacına uygun malzeme, araç-gereç seçer ve kullanır.						
10. Tarih, kültür, müze ve grafik tasarım arasındaki ilişkinin farkında olduğunu gösterir.						
11. Grafik tasarım çalışması ile görsel iletişimin nasıl kurulduğunu bilir.						
12. Grafik tasarım çalışmasının amacına ve hedef kitlesine göre iletişim dilinin değiştiğini söyler.						
13. Grafik tasarım çalışmasını oluştururken etik kurallara uyar.						

EK 3. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 5.3

Konu, ZGSD Programında yer verilen 7. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Deneyisel Tipografi

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.7.1.2. Görsel sanat çalışmasında sanat tekniklerini birlikte kullanır.

G.7.1.5. Görsel sanat çalışmasında farklı perspektif tekniklerini kullanır.

G.7.1.8. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.

G.7.3.1. Sanat eserinde ele alınan tema, konu ve sembolleri tanımlar.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Kalem, taslak defteri, kuru boya, pastel boya, sulu boya, sünger, su kabı, fırça, fotoblok, yapıştırıcı, oluklu mukavva, makas, renkli karton.

Öğrenilecek Kelimeler

Tipografi: Farklı amaçları yerine getirebilmek için yazının belirli bir düzen veya form içerisinde tasarlanması ve sunulması süreci olarak kabul edilebilir.

Renk, doku, denge, vurgu, kontrast-zıtlık, oran-orantı, birlik, ritim/hareket, boşluk (Bkz. s: 521-522).

Geri Dönüşüm: Kullanılmış olan atık malzemelerin farklı yöntemlerle işlendikten sonra hammadde olarak yeniden kullanılabilir hale getirilmesidir.

Sürdürülebilirlik: Çevrenin korunmasından tutun da hazırlanan projelerin, ekonominin, enerjinin vb. birçok alanın varlığını koruması ve devamının sağlanmasıdır.

Görsel 1

Motivasyon Soruları

Çevremizdeki doğal yapıları niçin korumalıyız?

Yeşil denilince aklınıza ne geliyor?

En farklı ve çeşitli yeşil renkleri nerede görebiliriz?

Yazı sadece bir şeyi ifade etmek için yazılan şey midir?

Konu ile İlgili Bilgi

Tipografinin görsel sanatlar alanındaki öneminden ve kullanım alanlarından bahsedilir. Bu kapsamda iletişim dili olarak yazı formunda kullanılabilen tipografinin, bazen illüstrasyon (Görsel 2), bazen iç mimaride yüzey elemanı unsuru (Görsel 3), bazen de çevre mimarisinde bir tasarım elemanı (Görsel 4) olduğu üzerinde durulur. Örneklerle açıklamalar desteklenir.

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Günümüzde tipografinin yazı olarak kullanılmasının ötesinde bir sanat nesnesi konumuna geldiğinden söz edilir. Bu konudaki örnekler öğrencilerle paylaşılır. Bu özellikleri içerisinde barındıran tipografik düzenlemelerden yararlanarak, sosyal konularla ilgili farkındalık oluşturmak, duyarlılık kazan-

dırmak ve mesaj vermek için kullanılabileceği belirtilir. Güncel ve üzerinde durulması gereken geri dönüşüm, çevre duyarlılığı, sürdürülebilirlik gibi çok önemli konuların, tipografik çalışmalarla insanlara duyurulabileceği söylenir.

Güvenlik

Öğrencilerden makas kullanırken kesme özelliğine karşı dikkatli olmaları gerektiği, yuvarlak uçlu makasların tercih edilmesi gerektiği; yapıştırıcı olarak kokusuz ve zararsız olanlarının kullanılmasının zorunlu olduğu belirtilir.

İşleniş

Öncelikle öğrencilere motivasyon soruları yöneltilir. Öğrencilerin konuyu kavramaları ve yeni fikir geliştirebilecek bilgiyi elde etmeleri sağlanır. Ayrıca bu bilgiler yanında değerler eğitimi bağlamında, çevre duyarlılığı, sevgi, saygı gibi kavramlar üzerinde de durulur. Gerekli araç-gereç ve bilgi edinildikten sonra öğrencilerin çevre ile ilgili vurgulamak istedikleri bir kavram veya kavramları belirlemeleri söylenir. Bu kavramlar belirlendikten sonra öğrencilere nasıl bir uygulama yapacakları anlatılır.

Yapılacak çalışmanın iki boyutlu gibi görünen ama üç boyutlu ve derinlik özelliği olan, kısa kenarı 35, uzun kenarı ise 50 cm olan tipografik bir çalışma olması gerektiği söylenir. Kavramların yan yana, alt alta, yuvarlak, oval, diagonal vb. gibi biçimlerde olabileceği ifade edilir. Renk konusunda da özgür olduklarından bahsedilir.

Kavram veya kavramların yüzeyde doku oluşturması gerektiği, bunun için de aynı kavram veya kavramlardan onlarca adet küçük büyük hazırlanması gerektiği söylenir. Bu yazıların kolaj, boyama vb. tekniklerden yararlanarak oluşturulabileceği ifade edilir. Oluşturulacak kavram veya kavramların birleştirildiğinde ritm, doku, vurgu, anlaşılabilirlik gibi unsurları sağlamasına, üç boyutluluk özelliği sağlaması için kat kat olmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilir (Görsel 5, 6, 7, 8). Yazılar renkli fon kartonları kullanılarak yapılabileceği gibi, normal resim kâğıtları boyanarak da oluşturulabilir. Derinlik etkisi oluşturmak için yazıların altına hafif bir malzeme olan fotoblok yapıştırılır. Bu işlem yükseklik sağlar. Derinlik etkisi için oluklu mukavdan da yararlanılabilir. En sonunda yazılar anlaşılacak ve estetik görünebilecek bir biçime dönüştürülür.

Görsel 5

Görsel 6

Görsel 7

Görsel 8

Değerlendirme

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 1).

EK 1. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 5.4

Konu, ZGSD Programında yer verilen 8. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Çevremi Keşfediyorum

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.8.1.1. Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.

G.8.1.3. Görsel sanat çalışmasını oluşturmak için güncel sanattan yararlanır.

G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur.

G.8.2.4. Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini açıklar.

G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder.

G.8.3.4. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarını analiz eder.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Kalem, taslak defteri, çini veya rapido mürekkebi, gazlı kalem, sünger, su kabı, fırça, kraft kâğıdı, çay tortusu, mukavva, makas, çakmak veya kibrit.

Öğrenilecek Kelimeler

Ören Yeri: Genellikle tarihi yapıların, sanatsal ve kültürel ürünlerin yoğun olduğu açık hava mekânına denir.

Açık Hava Müzesi: Açık havadan etkilenmeyecek etnografik eserlerin, evlerin, işlik vb. sivil yapıların sergilendiği bir bölgede kurulan üstü açık müze

Renk, doku, denge, vurgu, kontras-zıtlık, oran-orantı, birlik, ritm/hareket, boşluk (Bkz. s: 521-522).

Frigler: (Bkz. s: 524).

Motivasyon Soruları

Çevremizde hiç eski yapıların olduğu bir bölge var mı?

Oturduğunuz ev tarihi bir yapı mıdır?

Tarihi yapı denilince ne anlıyorsunuz?

Oturduğumuz mahalle ören yeri midir?

Frigler hakkında ne biliyorsunuz?

Konu ile İlgili Bilgi

Müze, açık hava müzesi ve ören yeri hakkında bilgi verilir. Frigler üzerinde durulur. Friglerin tarihi geçmişi, eserleri ve yaşadıkları şehirlerden bahsedilir. Anadolu medeniyetlerinin oluşumunda Friglerin rolü açıklanır (Görsel 1, 2). Friglerin yapılarının bazılarının ayakta kaldığı, ancak bunların zamanla tahrip olduğu, şimdilerde birçoğunun koruma altına alındığı ve bir kısmının da restore edildiği açıklanır. Ürettikleri eser ve objelerin birçoğunun Anadolu Medeniyetleri Müzesi olmak üzere Gordion, Kütahya, Eskişehir ve Denizli müzelerinde bulunduğu söylenir.

Görsel 1

Görsel 2

Güvenlik

Öğrencilerden makas kullanırken kesme özelliğine karşı dikkatli olmaları gerektiği, yuvarlak uçlu makasların tercih edilmesi gerektiği; yapıştırıcı olarak kokusuz ve zararsız olanlarının tercih edilmesinin zorunlu olduğu belirtilir. Ayrıca sembol ve figürlerden oluşmuş görsellerin kenar kısımları yakılırken çok dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulur.

İşleniş

Derse motivasyon soruları yöneltilerek başlanır. Öğrencilerin müzelerle ilgili bilgiyi, firigleri ve malzemeleri tanımaları sağlanır. Ayrıca bu bilgiler yanında değerler eğitimi bağlamında, saygı, hoşgörü, çevre duyarlılığı, vatan sevgisi gibi kavramlar üzerinde durulur.

Bu çalışma bulunulan il, ilçe veya mahalleye yakın bir yerde bulunan ören yeri veya açık hava müzesi ziyaret edilerek gerçekleştirilebilir. En etkili ve olması gereken öncelikle bu yöntemdir. Ancak eğer bu imkânlardan yararlanılamayacak bir durum olursa, öğretmen öğrencilerin esinlenmesini ve çizimleri yapabilecek fikri elde edebilecekleri eser ve objeleri görmelerini sağlayacak materyalleri hazırlamaları gerekir. Birincil amacı tarihi mirası oluşturan medeniyetleri öğrenmek ve korumak olan bu çalışmada, farklı kültürlerle karşı saygı gösterilmesi gerektiğini öğrenmek, vatan sevgisini kavramak da hedeflenir. Bunların kavranması için öğrencilerin bu konuları sözlü olarak ifade etmeleri, hatta zaman olursa yazıyla ifade etmeleri sağlanır.

Özellikle Frigler başta olmak üzere Anadolu'da yaşamış diğer medeniyetlere ait eser ve objeler incelenerek, öğrencilerden çizim yapmaları istenir. Bu çizimlerin yüzeysel, leke şeklinde olması gerektiği belirtilir (Görsel 3). Bu çizimlerin daha sonra çini veya rapido mürekkebi veya gazlı kalem kullanılarak doldurulması sağlanır. Ancak eskimiş ve yıllar önce yapılmış bir çalışma izlenimi verebilmek için, graf kağıdı kullanılır ve bu kağıt çizim öncesi boyanır. Bunun için tekne ya da derin bir tepsi içerisine demli çay ya da kahve konur ve kağıt bu su içerisine yatırılarak boyanır. Bu işlem bir sünger yardımıyla da yapılabilir. Sünger önce çaya ya da kahveye batırılır daha sonra kağıda sürülür. Boyanmış kağıt üzerine lekesel olarak tamamlanan sembol, yazı ve figürlerden çizimler oluşturulur. Bir zemin üzerinde elde edilen çizimlerin tasarlanabilmesi amacıyla, boyanmış graf kağıttan yararlanılır. Fakat çizim yapılmış kâğıtların kenarları, yıpranmış hissi verebilmek amacıyla kısmi olarak yakılır. Yanmanın etkisi ile kâğıt doğal bir görünüm kazanır. Sonra bu kenarları yakılmış üzerinde çizim olan kâğıtlar geniş, 50X70 cm veya 35X50 cm zemin üzerine bir tasarım kaygısı güdülerek yapıştırılır. Çalışma böylece tamamlanmış olur (Görsel 4,5,6). Bu çalışma bireysel yapılabileceği gibi grup olarak da yapılabilir. Gurup olarak yapıldığında öğrenciler yardımlaşma ve paylaşma değerlerini de yerine getirmiş olurlar.

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

Değerlendirme

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 1).

EK 1. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 5.5

Konu, ZGSD Programında yer verilen 1. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Grup Dinamiği

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar

G.1.1.1. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken uygulama basamaklarını ifade eder.

G.1.1.2. Görsel sanat çalışmalarında farklı materyal, malzeme, gereç ve teknikleri kullanır.

G.1.1.3. Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.1.1.5. İki boyutlu yüzey üzerinde biçimleri düzenler.

G.1.1.6. Görsel sanat çalışmasında figür-mekân ilişkisini ifade eder.

G.1.1.7. Görsel sanat çalışmasında büyük-küçük ilişkilerini kullanır.

G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.

G.1.3.2. Sanat eserinin biçimsel özelliklerini söyler.

Neye İhtiyaç Duyulacak

Materyal

Oluklu mukavva veya kraft kâğıdı, farklı ölçülerde fırça (yüzey büyük olacağından fırça numaralarıda büyük olmalıdır), ağaç tutkalı, gıda boyası, atık pet şişe, sıvı sabun, atık kâğıt, makas, dizüstü bilgisayar, müzik.

Öğrenilecek Kelimeler

Renk, doku, denge, vurgu, kontras-zıtlık, oran-orantı, birlik, ritm/hareket, (Bkz. s: 521-522).

Motivasyon Soruları

Arkadaşlarınızla birlikte resim yapmak size ne kazandırır?

Müzik eşliğinde hiç resim yaptınız mı?

Size istediğiniz kadar alan ve boya verilseydi neler yapmak isterdiniz?

Resim yaparken yardımlaşma olur mu?

Konu ile İlgili Bilgi

Öğrencilere renk, doku, denge, vurgu, kontrast-zıtlık, oran-orantı, birlik, ritm/hareket konularında bilgi verilir ve örneklerle açıklanır. Bu durum hem yaşadığımız çevreden hem de sanat eserlerindeki yansımalarından örneklendirilerek gerçekleştirilir. Grup çalışmalarında dikkat edilmesi gereken hususlara değinilir. Sanat malzemelerinin bir kısmının istenildiğinde hazırlanabileceği üzerinde durulur ve örneklendirilir.

Güvenlik

Öğrencilerden makas kullanırken kesme özelliğine karşı hassas olmaları gerektiği, yuvarlak uçlu makasların tercih edilmesi gerektiği belirtilir.

İşleniş

Öğrencileri derse hazırlamak ve ön bilgilerini ölçmek için öncelikle onlara motivasyon soruları yöneltilir. Görsel sanat çalışması oluşturma süreci; araştırma, bilgiye ulaşma, gözlem, malzemenin belirlenmesi, tasarlama ve biçimlendirme basamaklarını içeren bir bilgilendirme yapılır. Bu kapsamda öğrencilerin nasıl bir çalışma yapacakları anlatılır. Buna göre, resim yapmak için önce kraft kâğıtların veya iki yüzeyi de düz oluklu mukavvanın yanyana birleştirilmiş (Görsel 1) olması gerektiğinden bahsedilir. Birleştirme işleminin çalışılacak yüzeyin diğer kısmına kalın bant ile yapıştırılarak yapılabileceği gösterilir ve diğerlerinin kendileri tarafından yapılması sağlanır. Gerekliğinde yardım edilir.

Görsel 1

Yüzey büyük olduğundan ve bolca boya kullanılacağından ekonomik olması ve sağlık açısından sorun teşkil etmemesi için boya, öğretmen eşliğinde veliler veya öğrenciler tarafından ya da öğretmenin kendi gayretiyle veya hep birlikte hazırlanır. Bu işlem şu şekilde yapılır:

Öncelikle ağaç tutkalı alınır, elde edilmek istenen renk sayısına göre tutkal ayrı ayrı kaplara paylaştırılır; tutkalın içerisine bir miktar sıvı sabun konur; onun içerisine elde edilmek istenen renk için gıda boyası ve su ilave edilerek bu karışım koyu ayran kıvamına gelinceye kadar karıştırılır ve bu karışım

çalışma hemen yapılmayacaksa hava almamaması için kullanılmış pet şişeler içerisine konur. Araç ve gereçleri bir hafta öncesinden veya dersten önce hazırlamak gerekir. Bu çalışma sınıf içerisinde yapılabileceği gibi, okul bahçesinde, koridorlarda veya daha geniş mekânlar da da yapılabilir. Çalışma esnasında müzik dinletilmesi gerektiğinden her biri 4 dakikalık çocukların hoşuna gidebilecek sözlü veya sözsüz müzik belirlenir ve kaydedilir.

Uygulama şu şekilde gerçekleştirilir: Resim yapmak için hazırlanan yüzey yere serilir, öğrenciler bu yüzeyin her iki yanına karşılıklı olarak dizilir. Bu dizilme işlemi 40 veya 50 cm. de bir olur. Her öğrenciye bir fırça ve farklı renkte bir boya verilir. Boyalar atık pet şişelere konulabileceği gibi, kağıt veya plastik bardaklar içerisine de konulabilir.

Öğrenciler araç gereçlerini aldıktan ve resim yapılacak kâğıdın etrafına yerleştirildikten sonra ilk müzik parçası çalar çalmaz herkesin kendi bulunduğu alana istediği biçimi, nesneyi, formu veya lekeyi yapması söylenir. Müzik bittiğinde ilk aşama tamamlanmış olur. Sonra her öğrencinin sağ tarafa doğru 40 veya 50 cm. kayması söylenir. Bu durumda öğrenci arkadaşının yapmış olduğu çalışmanın önüne gelmiş olur. Bu aşama önemlidir. Çünkü öğrenci önünde boş bir yüzey yerine uygulama yapılmış bir yüzeyle karşılaşmıştır. Bu aşamada arkadaşını anlamaya çalışır, acaba ne yapmak istedi? Bunu niçin yaptı? Ben şimdi buna ne ekleyebilirim veya bunu nasıl tamamlayabilirim? gibi soruları kendisine sorar. Bu aşama değerler eğitimi açısından, saygı, yardımlaşma gibi değerlerin yaşanmasına yol açar. Bu da bu çalışmayı anlamlı kılan özelliklerden birini oluşturmuş olur.

Yana kayarak farklı ritimlerdeki müzikler eşliğinde resim yapma işlemi 3 kez daha tekrarlanır. Ve böylece toplamda 4 kez müzik eşliğinde resim yapılmış olur. Her yana kayıldığında öğrencilerin ellerindeki boya farklı olduğundan bir sonraki çalışmaya yapılan ilave veya tamamlama da belirlenmiş olur. Böylece çalışma hem çok renkli hem de kimin ne yaptığını ayırt edilebilir kılar. Bu işlemler bittikten sonra son aşamaya gelinir. Bu aşamada da öğrencilerden atık A4 kâğıtlarından makas yardımıyla içi boşaltılmış daire, üçgen ve kareden oluşan kâğıtlardan birini almalarını ve yaptıkları resimde en çok beğendikleri yere bunları bırakmaları söylenir. Bırakılan kâğıtlar boya ıslak olduğu için yüzeye yapışır ve yüzeyde bu kâğıtlar aynı zamanda bir çerçeve gibi görünür.

Bu işlemden sonra öğrenciler bir araya toplanır ve öğrencilere tek tek niçin resimde o bölgeyi seçtiklerini açıklamaları istenir. Böylece öğrenci tercih gerekçesini sözlü olarak ifade etmiş olur. Bu aynı zamanda ondaki değer yargılarını ve estetik beğeni duygusunun geliştirilmesini sağlamış olur. İlave olarak özgüven ve özsaygı, saygı gibi değerlerin de yaşanmasına imkân vermiş olur (Görsel 1, 2, 3, 4, 5, 6).

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

Değerlendirme

Çalışma Değerlendirme Formu (Ek 1).

EK 1. ÇALIŞMA DEĞERLENDİRME FORMU

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Malzeme, araç-gerecin tam ve tekniğine uygun kullanılması		20
2	Kalıplaşmış çözümlerin dışında çözüm bulma (özgünlük)		20
3	Verilen kavramları çalışmaya yansıtabilme		20
4	Konuya uygun metin ve görsel oluşturabilme		10
5	Sanatın elemanları ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		10
6	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		10
7	Çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba (süreç)		10
	TOPLAM		100

GÖRSEL KAYNAKÇA

Uygulama Örneği 1

Görsel 1, 2, 3, 4, 5 (a.b), 6 a, b, 7 a, b: Levent Mercin'in Arşivinden.

Uygulama Örneği 2

Görsel 1: Eğitim Karikatürleri Müzesi (Eskişehir). <http://www.ekm.anadoludolu.edu.tr/m%C3%BCze%20hakk%C4%B1nda/11AfisOdasiESK.jpg> (Erişim Tarihi: 18.03.2014).

Görsel 2 a, 2 b ve 2 c: Levent Mercin'in Arşivinden.

Görsel 3: <http://www.masaloku.com/kategori/karagoz-ve-hacivat> (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

Ek 1: Tasarım Selin Deniz ELDEK

Uygulama Örneği 3

Görsel 1. <https://emlakkulisi.com/ulusal-yesil-bina-bilgi-sistemi-nedir/319178> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

Görsel 2. <http://www.1freewallpapers.com/face-of-letters> (Erişim Tarihi: 18.11.2017)

Görsel 3. <https://www.tumblr.com/search/playful%20typography> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

Görsel 4. <http://www.designworklife.com/2009/04/28/green-words/> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

Görsel 5, 6, 7, 8. Öğrenci çalışması, (Levent Mercin'in Arşivinden).

Uygulama Örneği 4

Görsel 1 ve 2: Levent Mercin'in Arşivinden.

Görsel 3, 4, 5, 6: Çalışma Burcu Sarıışık GİRGIN'e aittir.

Uygulama Örneği 5

Görsel 1, 2, 3, 4, 5, 6: Levent Mercin'in Arşivinden.

Görseller, Kütahya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2017 yılında hayata geçirdiği EYMEN Projesi kapsamında 500 anaokulu öğrencisinin katıldığı ve yöntem olarak işleniş kısmında anlatılan uygulamanın bir örneği olan "Renklerin Kardeşliği" adlı projenin etkinliği esnasında çekilmiştir.

BÖLÜM 13

UYGULAMA ÖRNEKLERİ 6

Görsel Sanatlar Öğretmeni İlhami DİKSOY

UYGULAMA ÖRNEĞİ 6.1

Konu, ZGSD Programında yer verilen 1. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu

Yazıları Canlandırıyorum

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar:

G.1.1.1. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken uygulama basamaklarını ifade eder.

G.1.1.2. Görsel sanat çalışmalarında farklı materyal, malzeme, gereç ve teknikleri kullanır.

G.1.1.3. Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.1.1.4. Görsel sanat çalışmalarını temalardan, konulardan, fikirlerden, şiirlerden, hikâyelerden esinlenerek oluşturur.

G.1.1.5. İki boyutlu yüzey üzerinde biçimleri düzenler.

G.1.1.8. Çevresindeki objeleri ve figürleri gözlemleyerek çizimlerini yapar.

G.1.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır.

Neye İhtiyaç Duyulacak:

Materyal

Kâğıt, kurşun kalem, silgi, keçeli uçlu kalem, pastel boya, kuru boya, makas, fon kartonu, yapıştırıcı

Öğrenilecek Kelimeler:

Çizgi, geometrik biçimler, ana renkler, biçim, şekil

Motivasyon Soruları:

En sevdiğiniz hayvan hangisidir?

Daha önce hiç hayvan resmi yaptınız mı?

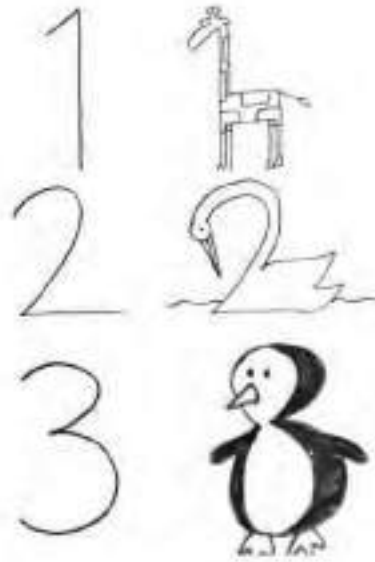
Güvenlik:

Ders esnasında oluşabilecek kazalar için tedbirli davranıp öğrencilerin davranışları kontrol altında tutulmalıdır. Keçeli uçlu kalem, çocukların kıyafetlerine sürmesini engellemek için önlük giymeleri sağlanabilir, makas öğretmen gözetiminde kullanılmalıdır.

İşleniş:

Bu konunun genel yapısı, öğrencilerin 1'den 9'a kadar olan rakamları kullanarak bu rakamların her birini ayrı hayvan figürüne dönüştürmeleri üzerine kuruludur.

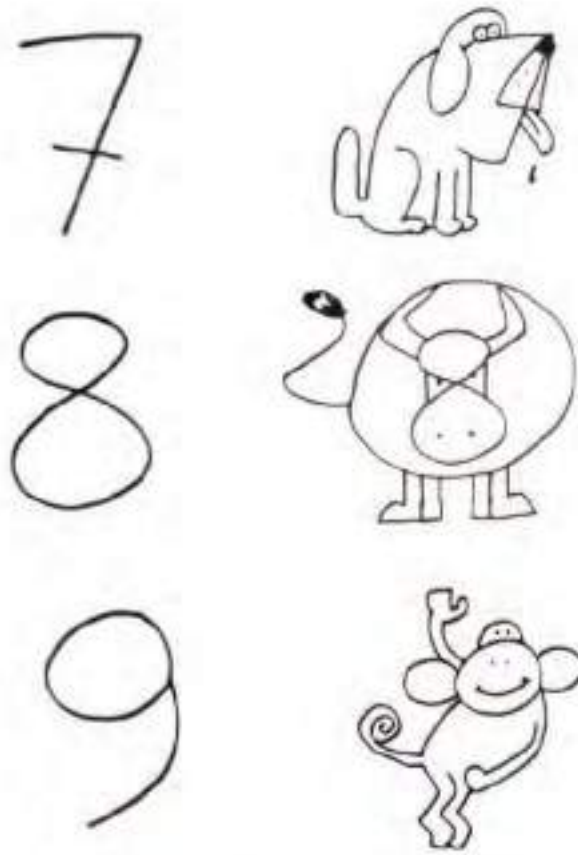
Öğretmen motivasyon soruları ile derse başlar. Çocukları bu konuda konuşmalarını sağladıktan sonra sınıfı üçe ayırır. Her bir grubun adı farklı olacak şekilde kırmızı - kare, sarı - üçgen, mavi - daire olacak şekilde isimlendirir. Ardından bu şekillerin geometrik şekiller, renklerin de ana renkler olduğu anlamlı ve etraftaki nesnelerden biçim ve renk konusunda örnekler gösterilir. Öğretmen, rakamlar ile hayvanların çizimini gösteren bir video sunum ya da power point sunum yapar ardından tahtaya büyük ebatla her rakamı kendisi çizer ve bu 1'den 9'a kadar olan rakamları her gruba üç adet olacak şekilde dağıtır. Çocuklar kendi rakamlarını benzettikleri bir hayvana dönüştürmeye çalışırlar. Meydana getirdikleri hayvanları kendi gruplarının rengine boyarlar. Öğretmen öğrencilerin çalışmalarını makas ile keserek çalışmalarından kocaman, kırmızı- kare, sarı - üçgen, mavi - daire oluşturacak biçimde bir araya getirip panoda sergiler.

Görsel 1.

Görsel 2.

Görsel 3

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki form veya öğretmenin kendi oluşturacağı bir değerlendirme formu kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 6.2

Konu, ZGSD Programında yer verilen 2. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Cepkenim hangisi?

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar:

G.2.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken beklenmedik/öngörülemez sonuçların ortaya çıkabileceğini fark eder.

G.2.1.3. Çalışmasına hayallerini yansıtır.

G.2.1.4. Farklı yazılı kaynak, kavram ve temalardan esinlenerek görsel sanat çalışmasını oluşturur.

G.2.1.6. Görsel sanat çalışmasında ölçü ve oran-orantıya göre objeleri yerleştirir.

G.2.1.8. Günlük yaşamından yola çıkarak görsel sanat çalışmasını oluşturur.

G.2.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır.

G.2.2.2. Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler.

Neye İhtiyaç Duyulacak:

Materyal

Kâğıt, kurşun kalem, silgi, pastel boya, kuru boya, çeşitli yörelere ait cepken fotoğrafları.

Öğrenilecek Kelimeler:

Ara renk, form, çizgi, biçim, cepken

Motivasyon Soruları:

Yörenizde ilginç kıyafet örnekleri var mı?

Yöremize ait kıyafetler hangi renk ve biçimlerden oluşuyor?

Yarışma denilince aklınıza ne geliyor?

Güvenlik:

Ders esnasında oluşabilecek kazalar için öğretmen tedbirli davranmalı, öğrencilerin davranışları kontrol altında tutulmalı, yarışma esnasında birbirlerine kırıcı, incitici söz söylememeleri konusunda öğrenciler uyarılmalıdır.

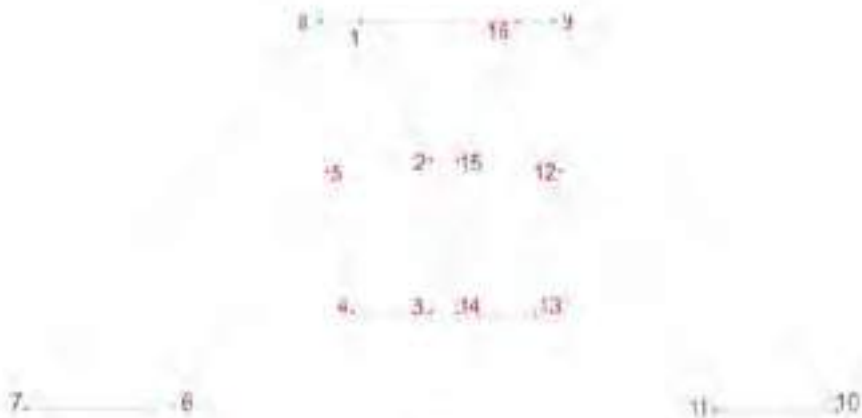
İşleniş:

Bu konuda farklı kültürlerin incelemesi ve bilgi sahibi olunması üzerinde durulur. Ayrıca vatanseverlik, saygı ve yardımlaşma vb. değerlerin kazandırılması da hedeflenir.

Öğretmen motivasyon soruları ile derse başlar. Çocukların bu konuda konuşmalarını sağladıktan sonra sınıfı ikiye ayırır. İmkânlar dahilinde sınıf yarışma düzeninde oturtulabilir. Öğrencilere cepkenin tanımı verilir ve bunun cevabının ne olduğunu güzel bir yarışma sonunda öğrenebilecekleri söylenir ve daha önce hazırladığı on altı adet genel kültür sorusu ekrana yansıtılır. Gruplara, cepkenlerin çizimlerindeki önemli yerlere yerleştirilmiş rakamlardan oluşan fotokopiyi verir. Soruyu bilen her grup bir sonraki rakama düz çizgi çeker. Örneğin; birinci soruyu bilen grup iki rakamına doğru düz bir çizgi çeker. Her iki grup da bilirse ikisi de çeker. Bu durum çizim ortaya çıkana dek devam eder. Çocuklar verdikleri doğru cevaplar ile çizmeyi başardıkları cepken resmine ulaştıklarında, tanımı verilen sorunun cevabının ne olduğunu öğreneceklerdir. Daha sonra tüm sınıf öğretmenin anlamı veya sunumu ile hangi yörelerde kullanıldığını öğreneceklerdir. Yarışmada birinci gelen grup, sınıfın tamamına alkışlatılır. Daha sonra öğretmen ara renkleri anlatır. Etnografya müzelerinden elde edilen görseller veya sanal müzelerden cepken örnekleri üzerinde incelemeler yapılır. Öğretmen tarafından ana-ara renkleri kullanarak kendilerince cepken tasarımı ve süslemelerini yapmaları istenir. Ortaya çıkan eserler sınıf ya da okul panosunda sergilenir.

Görsel 1.

Görsel 2.

Soru:

Kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysisi (cevap: cepken)

Örnek Sorular:

1. İlk defa dünya haritasını kim çizmiştir?
2. Aya ilk defa, kaç yılında ve kim ayak bastı?
3. Türkiye'nin en büyük gölü hangisidir?
4. Dünyanın en uzun nehrinin adı nedir?
5. Türkiye'nin en yüksek dağı hangisidir?
6. Dünyanın en yüksek noktasının adı nedir?
7. Osmanlı beyliği hangi ilimiz sınırlarında kurulmuştur?
8. İstiklal Marşımızı kim bestelemiştir?
9. Gazi ünvanı ilk verilen ilimiz hangisidir?
10. İlk Türkçe yazılan kitabın adı nedir?
11. Başkentimiz hangi bölgemizdedir?
12. Ülkemiz kaç bölgeden oluşur?
13. Turuncu hangi renklerin karışımından meydana gelir?
14. Ülkemizdeki en uzun nehir hangisidir?
15. Atatürk'ün dünyaya geldiği yerin adı nedir?
16. Ana renkleri söyleyiniz?

Not: Yarışmada grupların eşit gilmesi durumunda öğretmen eşitliğin bozulmasını sağlamak için yedek soru hazırlamalıdır. Sorular sınıf seviyesi ve öğrenci düzeyine göre farklılık gösterebilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki form veya öğretmenin kendi oluşturacağı bir form kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 6.3

Konu, ZGSD Programında yer verilen 1. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Hayal dünyam

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar:

G.1.1.1. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken uygulama basamaklarını ifade eder.

G.1.1.2. Görsel sanat çalışmalarında farklı materyal, malzeme, gereç ve teknikleri kullanır.

G.1.1.3. Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtır.

G.1.1.4. Görsel sanat çalışmalarını temalardan, konulardan, fikirlerden, şiirlerden, hikâyelerden esinlenerek oluşturur.

G.1.1.5. İki boyutlu yüzey üzerinde biçimleri düzenler.

G.1.1.6. Görsel sanat çalışmasında figür-mekân ilişkisini ifade eder.

G.1.1.7. Görsel sanat çalışmasında büyüklük-küçüklük ilişkilerini kullanır.

G.1.1.8. Çevresindeki objeleri ve figürleri gözlemleyerek çizimlerini yapar.

G.1.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır.

Neye İhtiyaç Duyulacak:

Materyal

Kâğıt, kurşun kalem, silgi, keçeli uçlu kalem, pastel boya, kuru boya

Öğrenilecek Kelimeler:

Çizgi, kare, üçgen, daire, ana renkler, biçim, şekil, hayal

Motivasyon Soruları:

Sizce suda yaşayan canlılar nelerdir?

Size dile benden ne dersen diye sorulsa verilen boş bir düşünce baloncuna ne yazmak isterdiniz?

Bulutları bir nesneye benzettiğiniz oldu mu?

Güvenlik:

Öğrencilerin, çalışma esnasında birbirlerine ve çalışmalarına zarar vermeleri için davranışları kontrol altında tutulmalı, olabilecek kazalar için çocuklar uyarılmalıdır.

İşleniş:

Dersin genel yapısı öğrencilerin duyu dünyalarındakiyi çizerek ifade etmeleri üzerine kuruludur. Öğretmen motivasyon soruları ile derse başlar. Çocukları bu konuda konuşmalarını sağladıktan sonra sınıfa ders öncesi hazırladığı su altında ne var? Hayalinde neler var? Bu şekillerden ne yapabilirsin? sorularını yönelterek dersin işleniş hakkında bilgi verir. Ardından su dalgası, düşünce balonu ve soyut çizgilerden oluşan fotokopileri sınıfa dağıtır. Öğretmen dilerse bu konuları farklılaştırıp zenginleştirebilir. Öğrencilerden, fotokopide boş kalan yerlere ilgili soruya cevap olacak bir çizim yapmalarını ister. Daha sonra çocuklara, yaptıkları resimler hakkında sorular sorup çalışmalarını hakkında konuşmaları istenir. Bu sırada çocukların kullandıkları renklerden örnekler vererek ana renklerin hangileri olduğu üzerinde durulur. Ardından yapılan çalışmalar sınıf veya okul panolarında sergilenir.

Görsel 1.

Görsel 2.

Görsel 3.

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki forma benzer öğretmenin kendi oluşturacağı bir form kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

UYGULAMA ÖRNEĞİ 6.4

Konu, ZGSD Programında yer verilen 3. Sınıf düzeyine göre belirlenmiştir.

Konu:

Sevimli sarı yılan

Ne Öğrenilecek

Kazanımlar:

G.3.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken uygulama basamaklarını kullanır.

G.3.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken ifadeci yaklaşımı kullanır.

G.3.1.6. Ekleme, çıkarma, içten ve dıştan kuvvet uygulama yoluyla farklı malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar.

G.3.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.

G.3.3.3. Sanat eserinde kullanılan sanat elemanları ve tasarım ilkelerini gösterir.

G.3.3.7. Sanat alanındaki etik kuralları açıklar.

Neye İhtiyaç Duyulacak:

Materyal

Kâğıt, kurşun kalem, silgi, farklı teknikler için boyalar, kil veya sarı, kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, mor renklerde oyun hamuru veya bu işlevi görecek atık malzeme, fırça, akrilik boya.

Öğrenilecek Kelimeler:

Etik, sanat eseri, simetri, asimetri, kontrast, ana ve ara renkler

Motivasyon Soruları:

Hayatımızın herhangi bir anını neden fotoğraflarız?

Daha önce bir resimden etkilenip hikâye yazdınız mı?

Hatırladığınız sıra dışı bir rüyanız var mı?

Güvenlik:

Öğrenciler oyun hamuru, kil veya benzeri atık malzeme ile çalışırken kendilerine ve etrafa zarar vermemeleri için uyarılmalı, davranışları kontrol altında tutulmalı. Bu malzemeleri temin etmeden önce sağlık açısından zarsız olmasına dikkat edilmeli.

İşleniş:

Dersin genel yapısı öğrencilerin okudukları bir hikâyeden yola çıkarak anladıklarını çizerek ifade etmeleri üzerine kuruludur. Öğretmen motivasyon soruları ile derse başlar. Çocukların bu konuda konuşmalarını sağladıktan sonra sınıfa aşağıda verilen hikâye sınıf ortamında okunur. Hikâyenin sonunu öğrencilerin tamamlaması istenir. Daha sonra bu hikâyeden yola çıkarak

rak bir resim yapmaları istenir. Resimler bittikten sonra çocuklardan oyun hamuru veya kil ile bu hikâyedeki yılan figürünü yapmaları ve boyamaları istenir.

Mantar ve Sarı Yılan

Yeşil rengin her tonunun bulunduğu, kocaman ağaçların masmavi gökyüzüne birbirleriyle yarış edercesine uzandığı bir orman varmış. Güneşin altın sarısı, sınımsız ışıklarını üzerine serpiştirdiği mavi ırmak, ormanın tam ortasında nazlı nazlı yolculuk yaparmış. Kanatlarının üzerinde gökkuşağının bütün renklerini sergileyen minik gagalı kuşlar, bir aşağı, bir yukarı dans eder gibi uçar, güneşin ışıkları altında parıl parıl parlayan ırmağın suyundan içerlermiş.

Ormanda küçük bir tepelik varmış. O tepelik, sevimli sarı yılanın eviymiş. Parlak sarı derisi öyle güzelmış ki, toprağın üzerinde süzülürken sarı derisi sanki renkten renge girermiş. Fakat çok mutsuzmuş sarı yılan. Hem rengini beğenmezmiş, hem de hiç arkadaşı yokmuş. Oysa sarı renkli derisi doğada bulunan üç ana renkten biriymiş. Neden hiç arkadaşı olmadığına gelince, kimseyle konuşmaz, oyunlar oynamaz, hatta karşısına çıkan orman hayvanlarına zarar verirmiş. Minik yeşil mantarları toprağından söker, kırmızı parlak elmaları daha olgunlaşmadan dalından koparırmış. Bu davranışları da ormandaki hayvanlar tarafından sevilmemesine neden oluyormuş.

Bu nedenle hiç arkadaşı kalmamış. Sevimli sarı yılan, bir gün minik tepesindeki evinde dinlenirken düşüncelere dalmış. Zarar verdiği tüm arkadaşlarından özür dilemesi gerektiğine karar vermiş. Bundan sonra iyilik yapacak, yalan söylemeyecek ve hiçbir arkadaşının rengiyle ve biçimiyle dalga geçmeyecekti. Ormanın içine doğru yürümeye başlamış. Karşısına ormanın küçük sevimli yeşil mantarı çıkıvermiş. Ona gülümseyerek yaklaşmış:

(Sarı yılan) : Merhaba Yeşil Mantar.

Yeşil mantar şaşırmış. Ürkek bir sesle ...

(Mantar) : Merhaba, demiş.

(Yılan) : Üzerindeki pembe yuvarlak şekiller ne kadar güzel.

(Mantar) : Teşekkürler, ama çok şaşırdım yılan kardeş. Ne oldu sana böyle?

(Yılan) : Sana ve diğerlerine artık zarar vermeyeceğim. Artık benimle arkadaş olur musun?

(Mantar) : Tabii ki olurum, demiş ve sarı yılan ile yeşil mantar arkadaş olmuşlar.

Gökyüzünün mavi rengi adı altında sohbete dalmışlar.

Yeşil mantar sarı yılanı:

(Mantar) : Biliyor musun, senin sarı rengin ile gökyüzünün mavi rengi karıştığında benim yeşil rengim meydana geliyor.

(Yılan) : Bunu bilmiyordum, demiş ve öğrendiğine çok mutlu olmuş.

Görse1

Görse1 2.

Görset 3.

Görset 4.

Değerlendirme:

Öğrencilerin süreç boyunca ne öğrendiklerini değerlendirmek için aşağıdaki forma benzer öğretmenin kendi oluşturacağı bir form kullanılabilir.

No	Ölçütler	Alınan Puanlar	Toplam Puan
1	Verilen kavramları çalışmasına yansıtabilme		
2	Konuya uygun görsel oluşturabilme		
3	Sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini uygun ve yerinde kullanabilme		
4	Çalışmayı zamanında tamamlayabilme		
5	Süreç (çalışmayı oluşturabilmek için gösterilen çaba)		
	TOPLAM		100

GÖRSEL KAYNAKÇA

Uygulama Örneği 1

Görsel 1-2-3 : https://www.youtube.com/watch?v=r57_IZZ79IQ (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

Uygulama Örneği 2

Görsel 1-2: İlhami Diksoy arşivinden.

Uygulama Örneği 3

Görsel 1: Öğrenci çalışması

Görsel 2: Öğrenci çalışması

Görsel 3: Öğrenci çalışması

Uygulama Örneği 4

Görsel 1: Öğrenci çalışması

Görsel 2: Öğrenci çalışması

Görsel 3: Öğrenci çalışması

Görsel 4: Öğrenci çalışması

SÖZLÜK

- A -

Açık Hava Müzesi: Açık havadan etkilenmeyecek etnografik eserlerin, evlerin, ışık vb. gibi sivil yapıların sergilendiği bir bölgede kurulan üstü açık müze.

Alegori: Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme, yerine koyma (TDK).

Arkeoloji Müzesi: İçerisinde arkeolojik kazılar sonucu toprak veya su altından çıkartılan eserlerin/objelerin sergilendiği müze türüdür.

Arkeoloji: Arkeoloji somut verileri objektif değerlendirmeye doğru değil de gerçeği arayarak bilimsel bilgiye dönüştürmeye çabalayan, geçmişte yaşamış insanların düşüncelerini, kaygılarını, mücadelelerini ve ürünlerini günümüz insanına tanıtmayı amaçlayan bilim dalıdır.

Artırılmış Gerçeklik: Yaşadığımız dünyadaki herhangi bir bilgi, görüntü veya hareketli ortamın, bir araç vasıtasıyla birleştirilerek bir amacı gerçekleştirmek için zenginleştirilmesi anlamına gelmektedir.

- B -

Bellek Eğitimi: Bellek kısa ve uzun süreli olmak üzere iki kısımdan oluşan, bilginin depolandığı ve gerektiğinde bilgiye erişimin sağlandığı kayıt sistemidir. Bu sistemin işlemesi için planlı olarak gerçekleştirilen uygulamalar bütünüdür.

Biçim: Sanat eserinde biçim eserin ön yapısında bize görünen genel hatlarıdır. Örneğin bir eser içerisinde bir figür veya bir soyut leke, biçimi oluşturur.

Bienal: İki yılda bir yapılan kültürel veya sanatsal etkinlik.

Bilgilendirme Grafikleri: Bilgi grafikleri, nesneler ile ziyaretçiler arasında iletişimi sağlayan ve kalıcı bilgileri sunan etkileyici öğretim materyallerinden biridir.

Birlik: Sanatçılar ve tasarımcılar eserlerinde biçimleri, renkleri, dokuları ve içeriği düzenleyerek birliği arar. Eğer bir sanat eserinde doğrudan ve düz bir yerde, gözün bir noktadan diğer bir noktaya hareket ettiği hissediliyorsa bu birliktir.

Boşluk: Boş alanlar nesneler arasındaki ilişkileri tanımlar. Yan ve alt kısımdaki sıra dışı boşluklar içeri yansıtmak için kapsamlı bir çerçeve oluşturur. Bu yüzden izleyiciyi imgeye ve mesaja çekebilmek için hem imge hem de metin sütunu arasında boşluk oluşturulur.

Büst: Baş, göğüs ve omuzları gösteren (üç boyutlu) heykel.

- Ç -

Çeşitlilik: Çeşitlilik, değişiklik ve zıtlıkları içeren bir tasarım (düzenleme) ilkesidir.

Çizgi: Hareket eden bir nokta tarafından belirlenen yoldur. Sanatçı için hareket eden yüzeyde bir görüntü oluşturmak için kullanılan her türlü aracın ucunun bıraktığı izdir.

Çoklu Ortam: Bilgi gösterimini canlandırma, çizim, görüntü, grafik, metin, ses, video vb. kullanılarak yapılması; bu bilgilerin dosyalarda saklanması, bilgisayar ağından iletilmesi ve sayısal olarak işlenmesi için kullanılan iletişim aracıdır.

- D -

Değer (valör): Bir rengin şiddeti ve derecesine verilen isimdir. Değer ile ton, çoğunlukla birbiriyle karıştırılır. Ton iki renk arasındaki geçiştir. Değer ise bir rengin siyah ve beyazla olan ilişkisidir. Tek bir rengi tuvalin ortasına koyup farklı köşelere siyah ve beyaz koyup arada geçişler oluşturulursa, ortaya konulan rengin farklı değerleri bulunmuş olur.

Denge: Bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde yerleştirilmesidir. Denge doğada var olan ve bozulduğu zaman insanı rahatsız eden bir ilkedir. Örneğin gece ile gündüz, büyük ile küçük gibi. Görsel dengenin üç temel tipi vardır: Simetrik, asimetrik ve merkezi (radial). Simetrik ya da biçimsel denge dikey bir çizgi hattı ya da eksen üzerine kurulur.

Doku: Bir nesnenin dış yapısı, birim tekrarıyla birim elemanlarının yan yana gelmesiyle oluşan görüntü olarak tanımlanabilir. Dokuları ikiye ayırmak mümkündür: Doğal doku (ağaç kabukları, taş, cam kozalağı vb.) ve yapay doku (insan eliyle yapılmış birim tekrarı kullanılan ve sanatsal açıdan estetik kaygı taşımayan orgu, dokuma ürünleri). Bunun dışında optik (birim tekrarlarının büyüüp küçülmesiyle oluşur) ve güncel dokunun da (nesnenin temel yapısında değişim olmaz, ancak zaman içerisinde dış yapısında değişim olur; örneğin ağaç kabukları) varlığı kabul edilebilir. Sanatçı doğadaki dokulardan yararlanarak kendi eserinde yeni dokular oluşturabilir.

- E -

Efsane: Bazen kişi veya kişilerin bazen de olay veya olguların gerçekte var olmayan, hayal gücüne dayalı üretilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan hikâyeler.

Enstalasyon: Kurma, kurgulama, yerleştirme. Kurulum sanatı.

Eski Tunç: MÖ. IV binlerin sonu ve 3000 başlarında görülen 1000. nci yıllara kadar tarihlendirilen bakır ve kalayın karışımından oluşan tunç'dan adını alan Tunç Çağı, önemli teknolojik bir buluş olarak kabul edilen kağıt biçimindeki dört tekerlekli araba ile öne çıkar. Bu evrede Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan en önemli yerleşim yerleri Troia, Demircihöyük, Semahöyük, Beycesultan, Tarsus, Alishar, Alacahöyük, Karaoğlan, İkiztepe, Kültepe ve Norşuntepe, Tepecik ve Pulur sayılabilir.

Etnografya: Toplumların örf, adet ve gelenek gibi kültür değerlerini inceleyen, araştıran bir bilim dalıdır. Bunun yanı sıra ilgilendiği kültür değerlerinin çoğu sanat ürünü olmasına rağmen, etnografyanın asıl alanı sanat ürünü değildir.

- F -

Fantastik: Gerçekte var olmayan, hayal gücüne dayalı olarak kurgulanan hikâye, sanatsal ürün vb.

Frigler: MÖ. 1200'lerde Trakya ve Boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelen MÖ. 750 - 300 arasında yaşamış bir kavimdir. Frigler, Anadolu'da Karadeniz Bölgesinde Samsun, Ege Bölgesinde Denizli ve Kütahya, İç Anadolu Bölgesinde Eskişehir ve Ankara sınırlarına kadar oldukça geniş bir alanda hüküm sürmüşlerdir. Başkentleri Polatlı yakınlarındaki Gordion olmuştur. Önemli bir yerleşim merkezi olan ve oldukça zengin kültür kalıntılarına sahip olan yerler arasındaki Frigya Vadileri, Afyon, Kütahya ve Eskişehir üçgenindeki bölge yer alır. Bu bölgedeki en önemli yapılardan biri Midas Anıtı'dır.

Fuar: Belli zamanlarda, belli yerlerde ticari ürünleri sergilemek amacıyla açılan büyük sergi.

- G -

Galeri: Sanat eseri veya herhangi bir malın sergilendiği yer.

Grafik Tasarım: Genel anlamda görsel iletişim tasarımı olarak da kabul edilen; grafik tasarım; önceleri iki boyutlu yüzeylerde iletişim problemlerine çözümlerin üretildiği bir tasarım alanı iken, zamanla hareketli görüntülü tasarımlara kadar geniş bir mecrada kendine yer bulan; şimdilerde ise teknolojinin getirdiği imkânlarla bağlı olarak daha da artan iletişim ihtiyacını giderebilmek amacıyla çok geniş bir alanda uygulanmaktadır.

- H -

Hitit Güneş Kursu: Törensel nesne, Hititlerin sembolü kabul edilebilir. Özellikle İç Anadolu Bölgesi başta olmak üzere, Ege, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde hüküm sürmüşlerdir. En önemli eserlerinden bazılarının Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde olduğu bilinmektedir.

Hititler: MÖ. 1750-1200 tarihlenen bir surede hüküm süren ve başkentleri Hattuşa (Boğazköy) olan bir kavimdir. Alacahöyük, Eskişar, İnandık, Maşathöyük en önemli yerleşim yerlerinden bazılarıdır.

Hologram: Lazer ışınları yardımıyla elde edilen üç boyutlu (sanal) resim.

- İ -

İletişim: İletişim ihtiyacı, amacı, hedef kitlesi, verilmek istenen mesaj veya bilginin türü ve miktarı, araçlar vb. unsurlara göre bazen yazılı bazen de sözlü olabileceği gibi beden dili kullanılarak da yapılabilmektedir.

İmge: Bir düşüncüyü, tasarımı canlandıran, ona hayat veren, yazının tek başına yapamayacağı etkiyi okuyucuya ileten resimsel grafik öğelere verilen addır.

İmgesel: Hayali çizim veya resim.

İnisiyatif: Herhangi bir konuda sorumluluk üstlenerek karar alma durumu.

İnteraktif: Etkileşimli. İzleyicinin pasif olmadığı, aktif olduğu durum. Örneğin bir müzedeki sanal olarak düzenlenmiş bir esere müdahale ederek kendinizden bir şeyler katabilme durumu.

İşlev: Bir aracın görevi ya da oluşum sebebi, gördüğü iş, vazife.

- K -

Kalkolitik: MÖ. 5000-3000 yılları arasına tarihlenen Bakır Taş Çağı veya Maden Taş Çağı adı verilen tarih öncesi dönemdir. Anadolu'daki önemli yerleşim yerleri arasında Hacılar, Kuruçay Höyüğü, Can Hasan Höyüğü, Köşk Höyük, Yumuktepe, Tülintepe Höyüğü, Norşuntepe, Korucutepe, Kurban Höyük, Samsat ve Tilkitepe sayılabilir. Ayrıca Malatya şehri sınırları içerisinde yer alan Arslantepe ve Hacinebi (Şanlıurfa) sayılabilir.

Karikatür: İnsan ve toplumla ilgili her tür olgu ve olayı konu edinen, abartılı bir biçimde içerisine mizah katarak veren, düşündürücü ve güldürücü resim veya çizim.

Kioks: Dokunmatik ekran sistemlerine verilen isimdir. Müzelerden bankacılık sektörüne kadar hemen her yerde kullanılan bir sistemdir.

Konsept: Bir düzenleme yaparken parçaların bütüne uygun olma durumu. Bu durum, bir kitabın tasarımından tutun da bir evin salonunun düzenlenmesindeki tarza kadar birçok konuda uygulanabilen bir durumdur.

Konservasyon: Objelerin korunabilmesi için onarma ve tamamlama işlemi yapılmadan önce yıpranmanın durdurulması için yapılan işlem.

Kontrast-Zıtlık: Zıtlık aslında bir şeyin karşıtı ile denge bulduğu bir ilkedir. Bu bakımdan denge ile iç içedirler. Örneğin iyi-kötü, siyah-beyaz, sarı-mor vb. gibi.

Kronoloji: Tarihi olayların zamana göre sıralanışı. Başlangıcından belli bir döneme veya günümüze kadar geçirdiği süreç.

Kuram: Bir olgu veya alanla ilgili birçok bilgiyi düzenleyen, basit ve anlaşılır biçimde açıklamaya çalışan, doğruluğu kesin olarak ispatlanmamış görüş, bilgi ya da ilkeler bütününe verilen isimdir.

- L -

Lahit: Özellikle eski çağlarda önemli sayılan kişiler adına duvarları taştan ya da tuğladan, üstü taş bir kapakla örtülü mezar, taştan ya da mermerden oyma mezar. Lahitlerin yüzeyleri üç boyutlu kabartmalarla bezendiği gibi, rölyef tarzında olan türleri de vardır. Örneğin İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki İskender Lahit'i, Dünya'nın en önemli lahitleri arasında sayılır. Türkiye bu açıdan Dünya'da en zengin ülkelerden biri sayılabilir.

Litografi: Taşbaskı.

- M -

Metafor: Gündelik konuşmalarda sık sık kullanılan ve bize birbirine benzer olmayan iki şey arasında karşılaştırmalar veya benzerlikler yapma yollarını sağlayan bir yaklaşımdır.

Minyatür: Geçmişte el yazması kitapların içinde yer alan metinleri açıklamak; kitapta geçen kişi ve olayları tasvir etmek amacıyla çoğunlukla hacim ve derinlik verilmeden çalışılmış geleneksel kitap resimleri.

Mizah: Bir durumu, olayı veya düşünceleri nükteli ya da takılmalarla süsleyip anlatan bir yazı çeşidi. Bu olgu çizim ile de verilebilmektedir.

Modelaj: Biçimlendirme veya üç boyut kazandırma işlemi.

Müze Eğitimi: Bir çocuğun veya yetişkinin eğitiminde tüm alanların (sanat, fen, tarih vb.) öğretiminin bir bölümünün, programlı biçimde pedagojik yöntemleri de dikkate alarak; bir okulda bulunamayan eserleri/objeleri sunmasının verdiği avantajlardan da yararlanarak öğretim sürecinde müze kaynağının kullanılabilmesini sağlayan bir eğitim sürecidir.

Müze: Müze, insanların ortaya koyduğu maddi kültür değerleri (sanat eseri, tarihi belge, yapı, el sanatları vb.) ile tabiattaki doğal oluşumları (doğa müzesi vb.) farklı yöntemlerle (satın alma, bağış vb.) toplayan, koruyan, belgeleyen, onaran, bilimsel yöntemlerle sergileyen (kalıcı veya geçici biçimde), kiralayan, değiş-tokuş yapan, eğiten ve eğlendiren bir kurumdur.

- N -

Nakkaş: Tezhip ve minyatür gibi kitap sanatlarının yanı sıra taş, ahşap, çini gibi diğer sanat dallarının desenlerini hazırlayan sanatkârlara verilen isim.

Natürmort: Meyve, sebze veya çiçek gibi doğadan alınan nesnelerin resmedilmesi sonucu ortaya çıkan eserlerin genel adı.

Neolitik: Taş devrinin son dönemlerine, yani MÖ. 12000-5500 yılları arasına verilen ad. Anadolu'daki en önemli yerleşim merkezleri arasında; Körtik Tepe, Göbekli Tepe, Çayönü, Hacılar, Çatalhöyük vb. yerleşim yerleri gelmektedir.

- O / Ö -

Oran-Orantı: Sanat eserindeki elemanların veya nesnelerin birbirine ve bütüne olan ölçüsü.

Ören Yeri: Genellikle tarihi yapıların, sanatsal ve kültürel ürünlerin yoğun olduğu açık hava mekânına denir.

- P -

Paleolitik: Günümüzden yaklaşık olarak 2 milyon yıl önce başlamış ve 10.000 yıl önce de son bulmuş; yontma ya da Eski Taş Çağı olarak da adlandırılan dönemdir.

Palet: Resim yaparken üzerinde boya karıştırılan araç.

Paspartu: Sergilenmek üzere hazırlanan fotoğraf veya herhangi bir eserin kenarlarında fon kâğıdı ile oluşturulan, çerçeve ile konu arasındaki boşluk.

Pedagoji: Bireyin (çocuğun) gelişimine uygun, bireyin gelişimi açısından veya bireyin ruhsal, fiziksel ve sosyal gelişimini inceleyen bilim dalı.

Planetaryum: Astronomi konusunda bilgi vermek, ilgi uyandırmak ve bu konudaki var olan becerileri ortaya çıkartmak için galaksi, yıldız kümeleri, astrofizik, astronomi tarihi, gök mekaniği gibi bilgilerin aktarıldığı mekân, müze.

Popüler: Halkın beğenisine uygun olan, çoğunluğa hitabeden, yaygın olan ve herkesçe bilinen anlamına gelen bir kavram.

- R -

Renk: Duygu yaratan ve aktaran bir örüntüyü aydınlatan, bir kompozisyona hareket katan sanat elemanıdır.

Reprodüksiyon: Bir eserin aslına sadık kalınarak bire bir kopyasının yapılması.

Restorasyon: Eski eserlerin aslına sadık kalınarak onarılması işlemi.

Retrospektif: Bir sanatçının kariyeri boyunca yapmış olduğu eserlerden derlenmiş geriye dönük sergidir.

Ritim/Hareket: Planlanan bir alandan diğer alana dikkatleri çekebilmek için ritim ilkesinden yararlanılır. Bir eserde veya tasarımda rengi gradient (koyudan açığa doğru gösterme) yaparak, yazıları küçükten büyüğe doğru sıralayarak, illüstrasyonu eğerek (diagonal) ve ek çizgiler kullanarak da hareket oluşturulabilir. Eskiz yaparken hareket ilkesi denenebilir. Örneğin yüzey üzerinde vurgulanmak istenen imge merkeze yerleştirilebilir. İmge merkeze yerleştirildikten ve etrafına ilave edilmesi gereken elemanlar eklendikten sonra bunlar yüzey üzerinde kaydırılarak nasıl hareket oluşturabileceği gösterilebilir.

- S -

Sanal: Gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan; örneğin bilgisayar oyunları, artırılmış gerçeklik uygulamaları vb.

Sanat Eğitimi: Sanatın tüm dallarını kapsayan (tasarım, resim, tiyatro, bale, sinema, fotoğraf, müzik, yazı, drama, gösteri, dans, heykel, mimari, çevre tasarımı vb) ve bu kapsam içerisinde yer alan unsurlarla bireyin estetik, sosyolojik, biyolojik, psikolojik yönlerini ve yaratıcılığını geliştirmeye çalışan etkinlikler bütünü olarak kabul edilir.

Sanat Tarihi Şeridi: Sanatın belli bir dönemini veya sanatçının hayatını kronolojik olarak; hem yazı hem de görsellerle destekleyerek oluşturulan materyal.

Sanat Tarihi: Genel anlamda sanat tarihi bir sanat eserinin, sanatçının ve o sanat eseri ile ilişkili öteki bilgilerin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Kavramsal etkilerin görsel sanatlardaki gelişimini, sanatçılar ile sanat nesneleri hakkındaki bilgileri, açıklamaları ve yargıları birleştiren bir disiplindir.

Sembol: Bir düşünce veya fikir gibi soyut bir kavramı ya da somut bir çoğunluğu simgeleyen işaretler, terimler.

Simülasyon (Benzetim): Teorik veya somut bir sistemin, sayısal ortamda modellendikten sonra denemeler yapmak, eğitim vb. amaçlar için oluşturulan fiziki bir düzenek yardımıyla kullanılan bir teknik.

Sürdürülebilirlik: Çevrenin korunmasından tutun da hazırlanan projelerin, ekonominin, enerjinin vb. birçok alanın varlığını koruması ve devamının sağlanmasıdır.

- Ş -

Şövale: Resim sehpası. "A" tipi olabileceği gibi "H" tipi olanları da vardır.

- T -

Tipografi: Bazen iletişim kurmak bazen de mesaj vermek gibi farklı amaçları yerine getirebilmek için yazının belirli bir düzen veya form içerisinde tasarlanması ve sunulması süreci olarak kabul edilebilir.

Trienal: Üç yılda bir yapılan kültürel veya sanatsal etkinlik.

Tuval: Şase ve üzerine gerilmiş kumaştan oluşan ve resim yapmaya yarayan malzeme.

- V -

Vurgu: Eserde baskın ve etkin unsur yaratmak için kullanılan etkidir. Zıtlıklar ilgi merkezini vurgulamak için kullanılırlar. Örneğin grafik tasarımcılar kullandıkları biçimler ve sözcüklerde zıt unsurlar kullanarak anlatmak veya iletmek istedikleri mesajı kolay bir şekilde izleyiciye ulaştırmaya çalışırlar.

KAYNAKÇA

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=645 (Erişim Tarihi:27.11.2017)